ULTTYQ BILIM AKADEMIASY

# «BILIM BERÝDEGI INNOVASIALAR: IZDENIS JƏNE SHESHIMDER»

*VII halyqaralyq ǵylymı-praktıkalyq konferensıasynyń materıaldar*

# JINAǴY

# СБОРНИК

*VII международной научно-практической конференции*

# «ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ: ПОИСК И РЕШЕНИЯ»

# THE COLLECTION

*of the VII international research-to-practice conference*

# «INNOVATIONS IN EDUCATION: SEARCH AND SOLUTIONS»

*Qazaqstan, Nur-Sultan q. 16 qazan 2020 j.*
*Казахстан, г. Нур-Султан, 16 октября 2020 г.*
*Kazakhstan, Nur-Sultan, October 16, 2020*

QAZAQSTAN RESPÝBLIKASY BILIM JÁNE ǴYLYM MINISTRLIGI
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
THE MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Y. ALTYNSARIN ATYNDAǴY ULTTYQ BILIM AKADEMIIASY
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМЕНИ И. АЛТЫНСАРИНА
NATIONAL ACADEMY OF EDUCATION NAMED AFTER Y.ALTYNSARIN

==========

# «BILIM BERÝDEGI INNOVASIALAR: IZDENIS JƏNE SHESHIMDER»
## VII halyqaralyq ǵylymı-praktıkalyq konferensıasynyń materıaldar

# JINAǴY

# СБОРНИК

## материалов
## VII международной научно-практической конференции
## «ИННОВАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ: ПОИСК И РЕШЕНИЯ»

# THE COLLECTION

## of the VII international research-to-practice conference
## «INNOVATIONS IN EDUCATION: SEARCH AND SOLUTIONS»

**16 қазан 2020 ж. Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ.**
**Казахстан, г. Нур-Султан, 16 октября 2020 года**
**October 16, 2020, Kazakhstan, Nur-Sultan**

Нұр-Сұлтан
2020

**УДК 378 (063)**
**ББК 74.58**
**Б 94**

**Б** «Білім берудегі инновациялар: ізденіс және шешімдер» VII Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.

«Инновации в образовании: поиск и решения» Материалы VII международной научно-практической конференции. Национальная академия образования им. И. Алтынсарина.

«Innovations in education: search and solutions» Proceedings of the VII International research-to-practice Conference. National Academy of Education named after Y. Altynsarin. – Нұр-Сұлтан: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2019. – 327 б.

**ISBN 978-601-7353-31-5**

Жинақта «Білім берудегі инновациялар: ізденіс және шешімдер» VII Халықаралық ғылыми-практикалық конференция қатысушыларының мақалалары мен баяндамалары ұсынылған. Білім беру мазмұның жаңарту маңызының өсуіне дәлел болатын білім берудегі инновациялық шешімдер, қашықтан білім берудің әдіснамалық, әдістемелік және технологиялық аспектілері, қазіргі жағдайда білім беру мен тәрбие жүйесін жетілдірудің перспективалары мен мәселелерін талқылаудың өзекті теориялық және практикалық тақырыптарын талқылау авторлардың басты назарында.

Оқытудағы инновацияларды дамыту саласындағы ұсынылған мәселелер кең ауқымды педагогтер қауымына – білім беру ұйымдарының басшыларына, орта білім беру жүйесіндегі педагогтерге, әдіскерлерге, сарапшыларға, ғалымдарға, ғылыми қызметкерлер мен техникалық және кәсіби, жоғарғы оқу орындарының оқытушыларына арналған.

В настоящем сборнике представлены доклады и статьи участников VII Международной научно-практической конференции «Инновации в образовании: поиск и решения». Приоритетное внимание авторов уделено актуальным теоретическим и практическим темам, свидетельствующим о возрастающем значении модернизации образования, инновационным решениям в образовании, методологическим, методическим и технологическим аспектам дистанционного образования, обсуждение перспектив и проблем совершенствования системы образования и воспитания в современных условиях.

Весь представленный спектр вопросов в области развития инноваций в обучении адресован широкому кругу педагогического сообщества: руководителям организаций образования, педагогам системы среднего образования, методистам, экспертам, ученым, научным сотрудникам и преподавателям технических и профессиональных, высших учебных заведений.

The collection of materials of the VII International research-to-practice Conference «Innovations in education: search and solutions» presents participants' reports and articles. The authors' priority attention is paid to the actual theoretical and practical topics that indicate the increasing importance of modernization of education, innovative solutions in education, methodological, methodical and technological aspects of distance education, discussion of prospects and challenges of improving the education system in the modern conditions.

The entire range of issues presented in the field of innovation development in education is addressed to a wide range of the teaching community: heads of educational institutions, teachers of secondary education, methodologists, experts, scientists, researchers and teachers of technical and vocational, higher educational institutions.

**ISBN 978-601-7353-31-5**

**УДК 378 (063)**
**ББК 74.58**

**© Авторы, 2020**
**© Национальная академия им. И. Алтынсарина, 2020**

**МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT**

**№ 1 БАҒЫТ**
**№ 1 НАПРАВЛЕНИЕ**
**№ 1 DIRECTION**


*ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛАХ*
*Г.Л. Айсаева, Р.М. Бакрамова …..…… 8*

*НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ*
*М.А. Аманова ……..……..……..…….. 12*

*ИНТЕГРАЦИЯ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРТАУРЫ*
*В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*Н.Ю. Дегтярева ……..……..……..…….. 16*

*ВОЗМОЖНОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ОПЫТНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ В ШКОЛЕ*
*Г.Т. Иманбаева-Казбекова ……..……..…… 20*

*ТЬЮТОРСКАЯ МОДЕЛЬ МЕТОДИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ*
*ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГОВ*
*В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*Т.А.Леванова, Г.В.Засименко, О.В.Засименко ..... 24*

*ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ*
*НА УРОКАХ БИОЛОГИИ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*Е.А. Саакян ……..……..…….. 30*


**№ 2 БАҒЫТ**
**№ 2 НАПРАВЛЕНИЕ**
**No. 2 DIRECTION**


*ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНЕ – ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БЕЛСЕНДІ ЕНГІЗУ*
*Г.М. Абдирова ……..……..……... 36*

*МУЛЬТИМЕДИА ПРЕЗЕНТАЦИЯ КАК ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ СПОСОБ РАЗВИТИЯ*
*ПРОДУКТИВНЫХ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ 7-Х КЛАССОВ*
*А.Т. Абуова ……..……..…… 41*

*АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА*
*ОРТАША АҚЫЛ-ОЙЫ КЕМ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ ҚЫЗМЕТІН ДАМЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ*
*У.С. Абибуллаева, А.Б. Баймулдинова ..... 46*

*АЛГЕБРА ЖӘНЕ ГЕОМЕТРИЯ САБАҚТАРЫН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА*
*GEOGEBRA БАҒДАРЛАМАСЫН ҚОЛДАНУ*
*Ж.С. Абдулхаков ..... 50*

*РАЗВИТИЕ МОТИВАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ*
*В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*(НА ПРИМЕРЕ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ ДИСЦИПЛИНАМ)*
*А.Г.Айсина ..... 55*

*ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ОДНА ИХ ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА*
*Р.О. Бекмагамбетова ..... 59*

*ДИСТАНЦИОННЫЙ ФОРМАТ, КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ВОСПИТАНИЯ*
*Н.И. Волошенко ..... 63*

*ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ*
*Р.Ж. Габбасова, К.С. Пахраддин, Г.Б. Жаманкулова ..... 66*

*ИНТЕРНЕТ – ТЕХНОЛОГИЯНЫ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНУ*
*Т.М. Габшакирова ..... 70*

*РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ В 9-ОМ КЛАССЕ*
*С.Даулетова, Л.В.Моисеева ..... 74*
*ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕП ПЕДАГОГТЕРІН*
*ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ*
*Ж.А. Дихамбаева ..... 78*

*ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ЖАҢА ОҚУ ПРОЦЕСІНІҢ МОДЕЛІ*
*Ж.Е. Ержанова ..... 81*

*ӨЗГЕРІСКЕ БЕЙІМДІЛІК – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ*
*Б.Б. Есетова ..... 85*

*ОРТА МЕКТЕП ЖҰМЫСЫН ЖОСПАРЛАУДА ОЗЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕР*
*А.С. Еркимбеков* ..... 89

*ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)*
*С.В. Иоцус* ..... 92

*ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ТИІМДІ ТҰСТАРЫ*
*Ж.Е. Кайназарова* ..... 96

*КРИТЕРИИ СОЗДАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ МАТЕРИАЛОВ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ*
*Ж.К. Калденова, Д.А. Жуманалина, А.С. Далабаева* ..... 100

*АУЫЛДЫҚ МЕКТЕПТЕРДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ*
*Г.Қ. Кошимбаева* ..... 104

*LESSON STUDY – ОҚЫТУДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛІ*
*М.С. Курманбаева* ..... 108

*ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ХИМИЯНЫ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ*
*Г.Н. Кулжанова, С.Р. Тухпатулина* ..... 114

*БАСТАУЫШ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ ОРТА СЫНЫПТАРДА МАТЕМАТИКА ПӘНІН САБАҚТАСТЫРУ*
*Ф.Т. Кулжанова, Н.Т. Пересеп, Г.Ж. Дарибаева* ..... 117

*ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ РӨЛІ*
*Ш.М. Куанышева* ..... 121

*ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ СЕРВИСОВ ПО СОЗДАНИЮ ИНФОГРАФИКИ И СКРАЙБИНГА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ*
*Н.С. Максименко* ..... 125

*МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУГЕ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ МӘНІ*
*С.Қ. Нурсолтанова* ..... 129

*БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА AR/VR ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ*
*Ш.Д. Омарбекова, Г.С. Қыдырбаева, А.Қ. Сүгірбекова* ..... 133

*ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ*
*Г.Г. Окетаева* ..... 137

*ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРМЕН ТІЛ ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗДІҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ*
*Д.Т. Салтаков* ..... 140

*МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ УРОКОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ*
*М.К. Серкебай* ..... 144

*ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ОҚУЛЫҚТАРЫН ЭЛЕКТРОНДЫ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫМЕН КІРІКТІРЕ ҚОЛДАНУ*
*А.И.Сугирбекова* ..... 149

*ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ*
*Е.Е. Смаилова, А.Д. Аккошоева* ..... 153

*ПРАКТИКА ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ОНЛАЙН КУРСОВ ПЛАТФОРМЫ OPEN EDX*
*Д.С. Сурова, А.А. Сарсембаева* ..... 156
*МАТЕМАТИКА МЕН ГЕОГРАФИЯ ПӘНДЕРІН ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ*
*Г.Н. Таласбаева, А.О. Бекетаева* ..... 160

*ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРОГРАММИРОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*Р.З. Третьякова* ..... 164

*ФИЗИКА САБАҚТАРЫН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ БОЙЫНША ТИІМДІ ӨТКІЗУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ*
*А.С. Тілеп* ..... 168

*КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУДА ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ*
*Ж.Е. Тургенбаева, З.З. Айсаев* ..... *172*

*ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ*
*К.М.Хасенов* ..... *176*

*МАТЕМАТИКАНЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ*
*Ж.Г. Чингоджаева* ..... *180*

*ОРГАНИЗАЦИЯ ИНТЕРАКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ*
*Е.Э. Шишлова* ..... *183*

**№ 3 БАҒЫТ**
**№ 3 НАПРАВЛЕНИЕ**
**No. 3 DIRECTION**

*ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС КАК НЕОТДЕЛИМОЕ ЗВЕНО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ*
*Л.А. Алиева* ..... *187*

*ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ*
*А.К. Алишова* ..... *192*

*ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ. ӘДІСНАМА, ӘДІСТЕМЕ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР*
*А.С. Аманкелдыева* ..... *196*

*ЖАҢА ФОРМАЦИЯ ПЕДАГОГЫ – ШЫҒАРМАШЫЛ ТҰЛҒА*
*М.А. Бадекова* ..... *200*

*ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚ ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІМЕН БЕРІЛЕДІ*
*Б.Б. Байқас* ..... *204*

*ҚАУІПТІ ТОПТАҒЫ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МІНЕЗДЕМЕСІ*
*К.С. Бақтыбаева, Г.А. Мырзақұл* ..... *208*

*ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ БАЛАНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ АЛАТЫН ОРНЫ*
*А.Р. Балгазина* ..... *214*

*ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОНЛАЙН – СМЕНЫ В РУОЦ «БАЛДАУРЕН*
*Б.К. Баржаксымов, Р.С. Кульмагамбетов* ..... *216*

*ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ БІЛІКТІЛІГІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РЕФЛЕКСИЯЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ*
*Р.Ж. Бахтиярова* ..... *220*

*ПСИХОЛОГИЯ, ИНКЛЮЗИЯ, ОТБАСЫ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ*
*К.Б. Бейсенбаева* ..... *224*

*ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ТВОРЧЕСТВА А.КУНАНБАЕВА И А.С.ПУШКИНА*
*Ж.М. Джумашева, Б.К. Мадиева* ..... *227*

*БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ОТБАСЫ МЕН БАЛАБАҚШАНЫҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ*
*Г. Б. Длекешова* ..... *230*

*ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ*
*Д.С. Жақсылық* ..... *233*

*СОЦИАЛИЗАЦИЯ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ*
*С.И. Ильясова* ..... *237*

*ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫНЫ ТӘРБИЕЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ*
*А.А. Казкенова* ..... *241*

*МЕКТЕП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНА ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ*
*У.Е. Кайназарова* ..... *244*

*БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР*
*Б.Т. Кожахметова* ..... *249*

*ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ӘДЕТ-ҒҰРПЫ АРҚЫЛЫ ЖАСТАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ САНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ*
*Д. К. Коспаева, Г. Б. Калмурзаева, А. Е. Алимова* ..... *251*

*ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНДА «ҚАЗАҚСТАННЫҢ КИЕЛІ ОРЫНДАРЫ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ КИЕЛІ ЖЕРЛЕРІНІҢ ГЕОГРАФИЯСЫ» ЖОБАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ*
*Г.А. Куанышева, Б.С. Ахметова* ..... *255*

*LESSON STUDY – ОҚЫТУДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛІ*
*М.С. Курманбаева* ..... *260*

*ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРІЛУІНЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР ОҚУШЫЛАРДЫ АТА-АНАЛАР МЕКТЕБІН ҚҰРУ АРҚЫЛЫ ҚОЛДАУ*
*И. А. Курумбаева, Б. А. Альсейпулова* ..... *266*

*БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САБАҚТАСТЫҚ (мектепке дейінгіден жоғары оқу орнынан кейінгіге дейін)*
*Р.А. Кульмаганбетова* ..... *270*

*МЕКТЕП ПЕН ОТБАСЫНЫҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ*
*Г.Е. Қайназарова* ..... *276*

*ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ И ВОСПИТАНИИ – НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ШКОЛЬНОЙ СИСТЕМЫ*
*А.М. Мамырханова, О.И. Накаткова* ..... *280*

*ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ОБРАЗОВАНИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ*
*Е.В. Мащенко* ..... *285*

*ЖАҢАШЫЛ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ*
*К.А. Мухамеджан* ..... *289*

*ОБЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ШКОЛЫ, СЕМЬИ И ОБЩЕСТВЕННОСТИ В ВОСПИТАНИИ РЕБЁНКА, ПУТИ РЕШЕНИЯ*
*Г.П. Орынтаева* ..... *291*

*МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРНЫНДА ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИІМДІ ОҚЫТУ ҚҰРАЛДАРЫ*
*М.Б. Сатыбалдина, А.М. Мықанова, Г.Б. Мусина* ..... *296*

*ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ*
*М. Б. Сатыбалдина, Г. С. Куанышбаева, М. Б. Хамзина* ..... *299*

*ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА*
*А.С. Сейлканова* ..... *302*

*ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ И РАЗВИТИЕ ШКОЛЬНОГО СПОРТА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ*
*Б. К. Утемуратова, Б. С. Ахметова* ..... *306*

*ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ*
*К.Д. Ханатбекова* ..... *310*

*ОРГАНИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА*
*В.С. Харьковская* ..... *313*

*РЕФЛЕКСИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА СТАРШЕКЛАССНИКОВ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ*
*Г.С. Хураскина, А.Б. Кульжабекова* ..... *317*

*СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В СРЕДУ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ*
*Т. В. Шкутько* ..... *322*

*РОЛЬ ПЕРВИЧНЫХ И ВТОРИЧНЫХ ИНСТИТУТОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА*
*С.В. Шнайдер* ..... *325*

## №1 ПАНЕЛЬДІК СЕССИЯ.
## БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШІМДЕР:
## БІЛІМ САПАСЫН ЖОҒАЛТПАЙ ПАНДЕМИЯДАН ҚАЛАЙ ӨТУ КЕРЕК

## ПАНЕЛЬНАЯ СЕССИЯ № 1.
## ИННОВАЦИОННЫЕ РЕШЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ:
## КАК ПЕРЕЖИТЬ ПАНДЕМИЮ БЕЗ ПОТЕРИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

## PANEL SESSION 1.
## INNOVATIVE SOLUTIONS IN EDUCATION:
## HOW TO SURVIVE A PANDEMIC WITHOUT LOSING THE QUALITY OF EDUCATION

# ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ШКОЛАХ

**Г.Л. Айсаева, Р.М. Бакрамова**
Средняя школа имени Абая,
Райымбекский район, Алматинская область
alban-ait@mail.ru

Идет непрерывное стремительное развитие информационных технологий, использование современных компьютеров, сетей и программного обеспечения все это требует постоянного поиска новой информации, новых знаний, дополнительного образования учащихся. В столь стремительно развивающуюся эпоху интернет-технологий существует необходимость в решении проблемы дистанционного образования. Это связано с тем, что дистанционное обучение расширяет границы знаний, позволяя учащимся учиться в разных престижных учебных центрах, независимо от их географического расположения.

Развитие дистанционного обучения в системе образования Республики Казахстан позволяет эффективно использовать современные on-line технологии и методы дистанционного обучения в «виртуальной» образовательной среде.

Внедрение технологии дистанционного обучения осуществляется посредством телевидения, сетевых и кейс-технологий. Используя технологии дистанционного обучения, нормативное время планирования и организации учебного процесса по видам обучения определяются организациями образования самостоятельно. При этом образовательные организации (при чрезвычайных ситуациях социального, природного и техногенного характера, санитарно-эпидемиологических и санитарно-профилактических мероприятиях, в том числе, профилактика и лечение заболеваний населения) осуществляют дистанционное обучение учащихся с согласия уполномоченного органа в области образования.

В настоящее время, через дополнительное обучение школьников важно внедрить практику дистанционного обучения в систему образования Казахстана.

Основной принцип при разработке учебных программ дополнительного профессионального образования это максимальное удовлетворение профессиональных интересов и потребностей заказчиков и слушателей программы. Во многих организациях образования, необходимо развивать методику поэтапного обучения учащихся информационным технологиям.

Дальнейшие развитие системы дистанционного обучения предполагает обеспечение максимальной интерактивности. Не секрет, что обучение только тогда становится полноценным, когда достигается имитация реального общения с преподавателем, к этому и следует стремиться. Необходимо использовать сочетание различных типов электронных коммуникаций, что позволит компенсировать недостаток личного контакта за счет виртуального общения [2, 59].

В самом широком смысле слова дистанционное обучение - это форма обучения, при котором школьники и педагоги отделены друг от друга в пространстве. Дистанционное обучение между слушателями и учителями предусматривает активный обмен информацией и использование на высоком уровне новых информационных технологий (аудиовизуальные средства, персональные компьютеры, телекоммуникации и т. д.) по определенным темам, дисциплинам организованного учебного процесса. Существуют разные технологии организации дистанционного обучения: кейс-технология основана на сборе текстовых, аудиовизуальных и мультимедийных учебных материалов учителями при организации традиционных и дистанционных консультаций и их отправке для самостоятельного изучения пользователями; сетевая технология основана на использовании телекоммуникационных сетей для обеспечения интерактивного взаимодействия между учащимися, преподавателями, администрацией и обеспечения ее учебными пособиями.

Следующий тип качественной организации учебного процесса – «Электронное обучение». E-Learning - это электронное и дистанционное обучение, которое поддерживает международные стандарты и принципы организации учебного процесса, отвечает всем современным требованиям. Данный тип обучения коренным образом изменит всю сферу образования. То есть меняются отношения между учителем и учеником. Сегодня электронное обучение - одна

из самых передовых форм обучения, которая быстро внедряется в систему образования многих стран. Электронное обучение - одно из основных направлений инновационного развития системы образования Республики Казахстан.

Согласно мировому опыту, система e-learning является одним из основных инструментов модернизации образования. Реализация масштабного проекта электронного обучения откроет путь к информатизации системы образования Республики Казахстан.

Еще одно направление E-learning - это образовательные сайты. Ресурсы образовательных сайтов педагогов (видео, тесты, практические задания, обсуждения на форумах, семинары по решению проблем, тренинги компаний) позволяют учащимся самостоятельно работать над желаемой темой в удобное время. Цифровой образовательный контент состоит из электронных учебников, компьютерных игр, виртуальных методов обучения, научных и методических исследований.

По мнению Д.В. Власова: «Работа самих обучающих систем может быть эффективной только в случае наследования всех традиций, методологий и принципов работы инструментария из существующих сетевых технологий. Чем больше будет осуществляться связка естественных технологий работы в Сети с искусственно созданными обучающими платформами и моделями, чем больше будет перениматься внешний опыт и традиции (порой даже неформальные) из Интернета, тем эффективнее и органичней будет происходить процесс дистанционного обучения» [3, 157]

Дистанционное обучение - как одна из форм непрерывного образования, реализующая право человека на образование и получение информации, позволяющая при выполнении основных функций повышать уровень знаний и навыков профессионалов. Важным этапом в организации дистанционного обучения является виртуальное (синхронное или асинхронное) взаимодействие. Синхронное взаимодействие предполагает взаимодействие ученика и учителя в режиме реального времени. Для этого можно использовать системные чаты дистанционного обучения или видеоконференцсвязь. Асинхронное взаимодействие осуществляется при отсутствии связи между учеником и учителем в режиме реального времени, и в этом случае контакты для дистанционного обучения организуются посредством переписки по электронной почте с использованием списков рассылки или телеконференций. Консультация учителя (синхронный или асинхронный) - обязательное условие для дистанционного обучения.

Следует отметить, что в данное время, важность дистанционного образования очень высока. В странах с передовыми информационными и цифровыми технологиями последовательность этой формы обучения существует давно. Конечно, преимущество дистанционного обучения в том, что данная система обучения очень полезна для тех, кто хочет улучшить свои знания, и для тех, кто занят (при дополнительном образовании). Так как, здесь можно получить или дополнить знания, не отказываясь от основной выполняемой работы.

Дистанционное образование в ближайшей перспективе имеет все шансы стать одной из основных форм получения образования. Уже сейчас имеются тенденции к сближению очного образования и дистанционного обучения, т.к. технологии и методы, свойственные дистанционному обучению, применяются активно в учебном процессе и при «классическом» методе обучения. Однако на текущий момент, активному развитию дистанционного обучения препятствует человеческий фактор, имеется явно выраженная неготовность слушателей к обучению по этой форме [4].

В результате успешного использования крупномасштабных и локальных систем обучения, широкий спектр будущих методов обучения, которые совместимы с базовыми системами и банками данных, клиент-сервером, мультимедиа, компьютерными системами обучения, электронными учебниками, учебными материалами, технологиями дистанционного обучения, в будущем предполагается возможность поолучения бесплатного доступа к удобным учебникам и программам. Все это в скором времени может стать самым популярным и жизнеспособным методом обучения.

К педагогическим кадрам, применяющим дистанционное обучение и другим заинтересованным лицам предъявляются следующие требования:

- грамотная работа с компьютером;
- знание цели и задачи дистанционного обучения, его дальнейшего развития на основе информационных технологий и средств коммуникации;
- знание технологий дистанционного обучения;

- наличие практических навыков работы со средствами массовой информации;
- обучение школьников навыкам использования телекоммуникационных средств в частности: обмен информацией между потребителями и развивать навыки использования ресурсов в информационных системах;
- умение обобщения методов модульных курсов определенного порядка, которые образуют учебный план;
- комплексная подготовка к процессу дистанционного обучения, формирования навыков и методик обучения в процессе проведения дистанционного обучения.

Ученик в автоматизированной системе ведет свое личное портфолио, календарь, дневник. А, учитель заполняет электронную тетрадь с календарно-тематическим планом, классным журналом, сервисом уведомлений (отправка по электронной почте или sms-сообщения родителям учеников о предстоящих запланированных и внеплановых встречах, отчеты и т. д.). У сообщества родителей будет возможность получить консультацию по вопросам образования, а также удаленно получить информацию о качестве среднего образования и достижениях своих детей. Кроме того, преимущества этой программы заключаются в том, что можно открыть школьный портал / веб-сайт / с дополнительной информацией, узнать об истории школы, ученике, рейтинге учителей, доске почета, подготовке к национальному комплексному тестированию, курсах дистанционного обучения, родительском комитете, руководстве класса и т. д. Эти данные можно вводить автоматически.

Таким образом, важность дистанционного обучения заключается в повышении уровня знаний учащихся за счет создания единой образовательной информационной системы. В то же время мы выиграем, если сможем открыть путь в мировое информационное пространство, повысить научную и творческую активность учащихся, подготовить квалифицированных специалистов и использовать их в своих интересах. Сегодня, когда обработка информации и разделение труда на международном уровне являются основными чертами мировой экономики, образование остается главным источником личного и профессионального успеха любого специалиста. Влияние образования на занятость и уровень жизни стало намного сильнее, чем раньше. Конечно, изменились и требования к образованию: помимо базовых знаний каждого человека и их постоянного обновления, современный специалист должен успешно использовать информационные ресурсы. Современные профессионалы должны уметь творчески мыслить, самостоятельно принимать решения и учиться на протяжении всей жизни.

Что касается формы дистанционного обучения, в состав которого входят огромное количество электронных источников информации, базы данных виртуальных библиотек, консультационные услуги, электронные учебники, кибер-классы и т. д., то имеется необходимость создания единого информационно-образовательного пространства, понимания социальной связи учителя и учащихся. Отсюда следует, что главное в организации дистанционного обучения - электронные курсы, дидактический дизайн дистанционного обучения, подготовка учителей-координаторов. Нет необходимости приравнивать дистанционное обучение к заочному обучению, потому что в кибер-классе существует постоянный контакт с преподавателем и другими учениками, охватываются все аспекты очного обучения с учетом конкретной формы обучения.

Однако, надо заметить, что к сожалению, электронные учебники на компакт-дисках которые мы встречаем на интернет-ресурсах, не отвечают педагогическим требованиям. Поэтому важно решать проблемы, связанные с разработкой курсов дистанционного обучения и их применением в различных основных, продвинутых, дополнительных образовательных методах.

В соответствии с современными требованиями, каждый учитель должен совершенствовать свои знания и умения, применять инновационные технологии в повседневной деятельности, отвечающие современным требованиям. Поэтому система дистанционного обучения нового формата полезна не только для учителей, но и для родителей и учащихся.

**Список литературы:**

1. Правила «Организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям», утвержденные приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 20 марта 2015 года № 137.

2. Губский Е.Г., Таракин Д. С. Особенности эффективности и применение дистанционного образования // Энергобезопасность и энергосбережение. 2008. №4. – 58-62 с.с.

3. Власов Д.В. Некоторые факторы эффективности дистанционного обучения / Известия МГТУ «МАМИ» № 3(21), 2014, т. 5 - Серия «Социально-гуманитарные науки» 153-157 с.с.

4.Максимов П.В. Повышение эффективности дистанционных форм обучения в технических вузах / элекронный журнал «Современные проблемы науки и образования» // https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=6177

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан оқыту үдерісінің отандық білім беру жүйесіндегі тиімді жақтары қамтылған. Қашықтықтан білім беру технологиялары арқылы педагогтардың, оқушылардың және олардың ата-аналарының ақпараттық сауаттылығы, мәдениеттілігі дамитыны сөзсіз. Бұл технология бойынша білім беру үдерісі отандық жастарды өздігімен ізденуге, белесенділігін, бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырып, дамытуға әсер етеді.

**Аннотация.** Статья содержит описание эффективных сторон процесса дистанционного обучения в отечественной системе образования. Несомненно, посредством дистанционных образовательных технологий будет развиваться информационная грамотность, ИКТ-культура педагогов, учащихся и их родителей. Образовательный процесс по данной технологии способствует самостоятельному поиску, формированию IT-компетенций, и развитию конкурентоспособной отечественной молодежи.

**Abstract.** The article covers the effective aspects of the distance learning process in the domestic education system. Of course, information literacy and culture of teachers, students and their parents will be developed through distance education technologies. The educational process using this technology will contribute to the independent search, formation and development of domestic youth, their competitiveness.

# НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

**М.А. Аманова**
КГУ «Казахская школа-гимназия имени К.Бозтаева»,
г. Аягоз, Восточно-Казахстанская область
jumagulova_17_83@mail.ru

В современном мире конкурентоспособность страны определяется уровнем интеллекта ее граждан, поэтому система образования должна развиваться в соответствии с потребностями завтрашнего дня. Современное состояние казахстанского общества, его интеграция в мировое образовательное пространство требуют повышения конкурентоспособности образования, развитие человеческого капитала путем обеспечения доступности качественного образования для устойчивого роста экономики и соответствия реалиям времени системы образования Республики Казахстан. [3]

Для удовлетворения потребностей в образовании современному обществу необходимо использование в системе образования информационных и коммуникативных технологий, так как информационная цивилизация, культура и грамотность стали залогом успешной профессиональной деятельности человека. [2]

С появлением Интернета возникло противоречие между неограниченным объёмом информации и ограниченной возможностью ее потребления. Происходит переход от традиционного обучения к компетентностному, в основе которого лежит выработка у обучаемых способности применять полученные знания, умения, навыки, опыт творческой деятельности и ценностных отношений для решения проблем в нестандартных ситуациях. [1]

В целом обновление содержания образования должно осуществляться, с одной стороны, в сторону уменьшения учебной нагрузки на ученика, а с другой — в сторону его обогащения через отражение ценностей нового мира, достижений общественных и естественных наук.

Обновленное содержание образования РК – это программа образования, которая в будущем будет удовлетворять запросам будущих поколений. Обновленное образование – гарант будущего. Критерии обновленного образования: ученик в центре образования стоит как личность, которая умеет думать, исследовать, проводить опыты, умеет использовать функциональную грамотность, творчество в работе, работает индивидуально и в группе.

Причины осуществления модернизации образования связаны с переменами, происходящими во всем мире. Благодаря росту научно-технического прогресса усиливается спрос на информацию, образование, культуру. Большая часть людей занята творческой деятельностью по обеспечению разнообразных потребностей общества в целом и каждого по отдельности. Эти обстоятельства сводятся к информационным проблемам. Поэтому главное, чему следует учить – умение осваивать и использовать новую информацию для решения стоящих перед человеком проблем, то есть информационная культура. [4]

В обновленной программе образования продумана межпредметная интеграция. Так как в современном мире преобладают тенденции к таким видам интеграции, как: экономическая, политическая и информационная, то и в среднеобразовательной школе также должна осуществляться предметная интеграция.

Новшеством обновленной программы является четкое определение ожидаемых результатов по каждой цели программы. Теперь у учителя появится возможность точно оценивать результаты обучения, которые помогут и учителю, и ученику определить степень достижения целей. Отсюда – возможность корректировки преподавания для учителя и возможность определения своего уровня знаний для ученика, что также приводит к формированию размышления у ученика, становлению навыков саморегуляции и рефлексирующего учителя. [5]

Использование информационных технологий в образовательном процессе позволяет повысить эффективность учебного процесса, усилить разнообразие и привлекательность подачи материала, осуществлять дифференциацию в обучении, а также внедрить различные формы обратной связи. Особое место занимают технологии позволяющие развивать активность и самостоятельность учащихся. Это обучение в сотрудничестве, проектное обучение и

т.д. Современное общество требует от учащихся и учителей такого системного подхода к образованию, при котором знания обучащийся получает через свою деятельность и, благодаря своевременному и мудрому сопровождению учителя в процессе, приводит собственные знания в систему.

В данное время информационно-коммуникативные технологии открывают новые горизонты не только в работе, но и в обучении. С распространением Интернет технологий образование подверглось существенным изменениям. Дистанционные технологии в образовании значительно расширили его возможности. В современном мире получать различное образование можно, находясь в любой точке планеты, даже не выходя из дома. И хотя традиционные формы получения образования не сдают своих позиций, дистанционное обучение в последнее время набирает все большую популярность. [6]

Новые технологии обучения не отбрасывают преподнесение информации ученикам. Просто меняется роль информации. Она необходима не столько для запоминания и усвоения, сколько для того, чтобы ученики использовали ее в качестве условий или среды для создания собственного творческого продукта.

В настоящее время принято выделять следующие основные направления внедрения компьютерной техники в образовании:

-использование компьютерной техники в качестве средства обучения, совершенствующего процесс преподавания, повышающего его качество и эффективность;

-использование компьютерных технологий в качестве инструментов обучения, познания себя и действительности;

-рассмотрение компьютера и других современных средств информационных технологий в качестве объектов изучения;

-использование средств новых информационных технологий в качестве средства творческого развития обучаемого;

-использование компьютерной техники в качестве средств автоматизации процессов контроля, коррекции, тестирования и психодиагностики;

-организация коммуникаций на основе использования средств информационных технологий с целью передачи и приобретения педагогического опыта, методической и учебной литературы;

-использование средств современных информационных технологий для организации интеллектуального досуга.

Основная цель информатизации состоит в создании единой образовательной и информационной среды учебной, педагогической, управленческой и обслуживающей деятельности школы, где однуиз основных ролей играют информационно-коммуникационные технологии, позволяющие повысить качество и доступность образовательного процесса. [

Весь процесс ориентирования новой системы образования на интеграцию в мировое информационно-образовательное пространство, которое происходит на сегодняшний день, сопровождается значимымиизменениями в организации всего процесса обучения, который должен соответствовать техническим возможностям. Постепенное погружение современных информационных технологий в сферу образования позволяет изменить организационные методы и формы обучения, сделав его более комфортным и легкодоступным.

Информационно-коммуникационные технологии является важной частью процесса модернизации образования. На данный момент ИКТ — это различные технические устройства и способы обработки информации, в первую очередь — компьютеры с необходимым программным обеспечением и средства телекоммуникаций, на которых размещена необходимая информация. Они дают возможность воплотить в жизнь дистанционное взаимодействие учителей и обучающихся, другими словами — получать образование дистанционно.

Использование информационно-коммуникационных технологий в современном образовании предполагает несколько вариантов:

Электронное обучение (E-Learning), которое изначально подразумевало обучение при помощи персонального компьютера, но в данное время это понятие расширилось. Теперь E-Learning охватывает большое количество различных образовательных технологий, делящихся на две группы — синхронные (дистанционное обучение в реальном времени) и асинхронные (обучение, при котором ученик получает всю необходимую информацию из онлайн-источников или с электронных носителей информации и самостоятельно регулирует темп и график освоения материала).

Дистанционные образовательные технологии являются совокупностью интерактивного самообучения и интенсивной консультационной поддержки. Дистанционное обучение — это совокупность технологий, обеспечивающих доставку обучаемым основного объема учебного материала и интерактивное взаимодействие обучаемых и преподавателей в процессе обучения. При этом доставка пособий может осуществляться и без участия компьютеров и Интернета.

Дистанционное обучение обучающихся имеет ряд характеристик, которыми оно отличается от других способов получения среднего образования и подчеркивающими его инновационность и актуальность:

- основная доля учебного процесса не требует непосредственного взаимодействия учителя и учащегося;
- большей частью используются электронные средства обмена информацией;
- интерактивное взаимодействие носит систематичный характер;
- большая ответственность за продуктивность процесса возлагается на обучающихся.

Для обеспечения качественного учебного процесса возможно задействованиеразличных видов дистанционного образования: видеоконференции, т.е. обмен видеоизображением, сопровождающееся звуком; аудиоконференции - обмен звукосодержащей информацией на цифровых и аналоговых средствах связи; компьютерные телеконференции; видеолекции; занятия в чате; веб-уроки; телевизионные каналы и другое.Для преподавания каждогопредмета возможно применение любых видов дистанционного обучения, успешное сочетание которых позволит сделать процесс познания нового материала менее монотонным и более интересным и продуктивным.

Таким образом, изменения в обществе естественно ведут к изменениям в системе образования. Условия диктуют настоятельную необходимость в том, чтобы современное образовательное учреждение, начало создавать принципиально новую функциональную личностно-ориентированную модель своей деятельности, базирующейся на принципе полноты образования.Качество образования является гарантией успешного освоения образовательных программ на всех ступенях системы образования, а также в целом успешности человека.

Представление о качественном образовании на сегодняшний день довольно значительно преобразуется, приобретая новые характеристики на основании требований современного мира, предъявляемых к системе образования. Для современного мира характерны быстрые меняющиеся условия, постоянное обновление информации, поэтому значимым элементом профессиональной компетентности учителя являетсясистематическое улучшение своих знаний и навыков, овладение прогрессивными технологиями воспитания и обучения. Учителю необходимо иметь способности к самоанализу и самооценке, восприятию новой информации и внедрению в работу инновационных способов взаимодействия со всеми участниками образовательного процесса.

**Список литературы:**

1. Н. В. Бордовская и др. Современные образовательные технологии: учебное пособие для студентов, магистрантов, аспирантов, докторантов, школьных педагогов и вузовских преподавателей- Москва: КНОРУС, 2010.

2. Исабеков Б.Н. Индустриально-инновационные основы развития науки и образования. - Туркистан: изд-во Туран, 2009.

3. Розин В.М. - Становление новой образовательной формации

4. Рудакова Д.Т. Интернет-технологии в деятельности учителя. Материалы научно-практической конференции «Интернет-технологии в современном школьном образовании»

5. Шаймуханова С.Д., Кенжебаева З.С.Модернизация образования Республикик Казахстан: состояние и перспективы. - Успехи современного естествознания.

6. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat http://www.dissercat.com/content/sovershenstvovanie-obucheniya-informatike-v-obshcheobrazovatelnykh-shkolakh-kazakhstana#ixzz5daD6ySLj

**Аңдатпа.** Бұл баяндамада модернизация және ақпараттандыру жағдайында білім берудің жаңа даму тенденциялары мен мүмкіндіктері, сондай-ақ білім беру мен қашықтықтан білім беруде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану сипатталған. Автор

қашықтықтан оқыту ұғымдарын ашады, білім беруде компьютерлік технологияны енгізудің негізгі бағыттарын анықтайды, сапалы білім беру процесін ұйымдастыруда қашықтықтан оқыту түрлерін қарастырады.

**Аннотация.** В данной статье описаны тенденции и возможности нового развития образования в условиях модернизации и информатизации, а также применение информационно-коммуникативных технологий в образовании и в дистанционном обучении. Автор раскрывает понятия дистанционного обучения, выделяет основные направления внедрения компьютерной техники в образовании, рассматривает виды дистанционного обучения для организации качественного учебного процесса.

**Abstract.** This report describes the trends and opportunities for the new development of education in the context of modernization and informatization, as well as the use of information and communication technologies in education and distance learning. The author reveals the concepts of distance learning, identifies the main directions of the introduction of computer technology in education, considers the types of distance learning for organizing a high-quality educational process.

# ИНТЕГРАЦИЯ ТРАДИЦИЙ И ИННОВАЦИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРТАУРЫ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

**Н.Ю. Дегтярева**
Коммунальное государственное учреждение
Средняя школа №6, г. Текели, Алматинская область
snat76@yandex.ru

*Мы лишаем детей будущего,*
*если продолжаем учить сегодня так,*
*как учили этому вчера»*
*Джон Дьюи*

Действительно, сегодня мы живем в мире, характерной чертой которого является – нарастание темпов качественных изменений. Интенсивный переход к информатизации общества обуславливает все более глубокое внедрение информационных технологий в различные области человеческой деятельности. Так как школа тесно связана с глобальными цивилизационными процессами, на всех ее ступенях содержание обучения должно быть нацелено на развитие ИКТ-грамотности. Ведь цифровая образовательная среда является необходимым элементом образования, обеспечивающим должный уровень в современном развитом государстве.

Рассматривая возможности внедрения цифровизации в образовательный процесс школы, мы пришли к выводу, что необходимы не радикальные меры, а поступательные движения. Отказаться полностью от традиционного подхода в обучении и воспитании невозможно, да и не имеет смысла. Почему?

Во- первых, в традициях есть так много ценного.

Во- вторых, при том, что все школы республики оснащены современным мультимедийным оборудованием, имеют доступ к сети Интернет, в большинстве организаций образования количество компьютеров недостаточно, чтобы все учащиеся могли персонально использовать компьютер на уроке, да и скорость интернета во многих регионах невысока.

В-третьих, прежде, чем полностью перейти к цифровизации образования, необходимо помочь ученикам инициировать желание познавать окружающий мир с помощью уникального образовательного потенциала сети Интернет и сделать это желание естественной потребностью, переосмыслить роль и значение цифровых гаджетов и дать почувствовать им удовлетворение от возможности учиться всегда и везде с помощью тех высокотехнологических средств, которыми они владеют.

Взяв во внимание все эти проблемы, мы пришли к выводу, что наилучших результатов можно достичь лишь при оптимальном сочетании различных типов обучения: соединить традиционное обучение («лицом к лицу», с присутствием), несколько изменив его форму в рамках обновленного содержания образования, где учитель выступает в роли направляющего, фасилитатора, и обучение с использованием средства и сервисов информационно-коммуникационных технологий. [1]

В условиях объявленной в марте месяце пандемии все организации образования Казахстана перешли на дистанционное обучение. Поскольку ранее такая форма обучения не использовалась, пришлось все задачи решать на практике, непосредственно в процессе работы.

А что было вначале? Растерянность…Как учить? Как проверять тетради? Как изучать художественные произведения?

Но кропотливая работа в таком формате на протяжении всей 4-й четверти дала нам, учителям, положительный опыт.

Конечно, русский язык, а, особенно литература, - это не точные науки, здесь не получится просто показать на экране правило и сделать упражнения. Так в чем же особенности преподавания этих предметов? [2]

Начнем с того, что еще раз вспомним, что такое дистанционное обучение?

Дистанционное обучение может реализовываться в онлайн - и офлайн-режиме. Важный аспект дистанционного обучения – сохранение коммуникации между участниками учебного процесса.

Если используется методика синхронного дистанционного обучения, то учитель и ученики общаются онлайн через ZOOM. Если же применяется методика асинхронного дистанционного обучения, то общение между учеником и преподавателем уже происходит офлайн, то есть посредством отправки заданий по электронной почте, в мессенджере, размещенном в Kundelik. kz, на образовательных платформах (BilimLand, Google Classroom), в онлайн-учебнике (особенно это касается учебников издательства «Алматыкітап»).

Что касается предметов «Русский язык» и «Русская литература», то первая особенность преподавания, точнее, проблема, которую необходимо решать, это то, что, согласно обновлённой программе обучения, в «русском языке» главный упор делается на формирование у учащихся таких языковых навыков, как слушание и говорение, чтение, письмо, соблюдение речевых норм. Но в 4-й четверти учителя- русоведы не смогли достаточное внимание уделить слушанию и говорению в силу несовершенных технических возможностей и того, что дистанционное обучение застало всех врасплох. В контрольных работах за разделы и четверть были убраны задания на проверку усвоения вышеназванных навыков.

Теперь - снова дистанционный формат. Но нам, педагогам, становится понятно, что данные навыки необходимы, поэтому нужно продумать свою работу так, чтобы данные цели учебной программы достигались на уроках. Хорошим помощником в этом стали элементы урока в онлайн-режиме, который позволяет поразмышлять, высказаться. Известно, что на уроках литературы традиционным является метод чтения вслух. Он предполагает работу с текстами. Задача учителя при работе данным методом – ставить перед детьми проблему, но ставить так, чтобы это была их проблема. Если формат офлайн, то предлагаются задания, подразумевающие дискуссию. Некоторые из них легко реализуются даже при слабом интернет-соединении или невысоком уровне знаний ученика. Например, задания могут звучать так: «Прочтите статью, пройдя по ссылке, и сформулируйте дополнительные вопросы автору»; «Что вы считаете спорным в видеолекции?». Учащиеся могут записать на диктофон свою речь, диалог, к примеру, с родителями, родственниками. В этом случае возможности преподавателя расширяются. Правда, это требует дополнительного времени на подготовку, некой собранности не только от учителя, но и от ученика.

И ещё, важно помнить, что старшие школьники ждут актуальных для них тем. Тогда они включаются в работу активнее, обсуждения становятся жарче. Например, такой вопрос: «Кто заболеет коронавирусом быстрее: Чичиков или Плюшкин?» За вроде бы нелепой формулировкой скрывается анализ образа жизни, некие жизненные сценарии не только героев. Такая беседа оказывается живой. [4]

Теперь следующая проблема. Если в классе у учителя есть шанс уследить за реакцией ребят, понять, кто включен в работу, а кто нет, то как это сделать дистанционно? И здесь есть выход. Система дистанционного обучения OnlineMektep на платформе BilimLand позволяет каждые 5 минут определять, участвует ли ученик в учебном процессе или нет.

Остановимся на системе OnlineMektep, которой пользуются большинство образовательных учреждений. А точнее на тех ее функциях, которые необходимы учителям русского языка и литературы.

Важно отметить, что сервис Online Mektep предоставляет возможность общаться с учениками как в режиме реального времени (синхронное обучение), так и в течении определенного времени (асинхронное обучение). Для этого работает модуль видеоконференции (стриминг), чат (обмен текстовыми сообщениями), мониторинг успеваемости в реальном времени, предоставление моментальной обратной связи. Не нужно выходить из системы, чтобы связаться с учащимися, что-то объяснить.[5]

Сервис OnlinMektep предлагает готовое содержание каждой темы согласно календарно-тематическому планированию. Учитель может использовать как заранее подготовленные уроки и практические задания, так и сформировать собственный урок с нуля.

Как устроены темы и уроки? В Online Mektep представлено более 110 000 заданий для первой четверти, и более 600 000 на весь учебный год. Каждую неделю методисты и разработчики добавляют более 1 000 новых заданий.

Задания могут использоваться для всех типов учебных ситуаций:

- Изучение нового материала.
- Закрепление изученного материала.
- Повторение и обобщение материала.
- Формативное и суммативное оценивание.

Но что важно для нас учителей русского языка и литературы - это то, что на этом сервисе есть аудиохрестаматия, которая представляет коллекцию литературных сочинений как русских, так и зарубежных классиков, а также мировой фольклор. Аудиохрестоматия состоит из двух версий. Первая на русском языке содержит аудиопроизведения русской и мировой литературы. Вторая версия доступна казахском языке.

Что OnlineMektep дает учителю?

- Экономию времени на создание урока и проверку заданий.
- Сервис Online Mektep выдает предоставляет готовую базу интерактивных заданий, соответствующих КТП и ГОСО РК для каждого предмета и класса.
- Подробную статистику по каждому ученику и всему классу.
- Поддержку индивидуальных траекторий внутри одного класса.
- Сервис по разработке суммативного оценивания за раздел и за четверть.
- Организацию видеоконференции для проведения онлайн-урока.
- Возможность обмениваться сообщениями со всем классом, так и с каждым учеником отдельно.
- Выбрать учебный материал для своего урока из коллекции образовательного контента платформы Bilimland.kz
- Возможность постоянно проводить формативное оценивание и контролировать траекторию успеваемости класса и каждого ученика.

Система дистанционного обучения является хорошим подспорьем учителю русского языка и литературы, так как содержит различные виды электронных средств обучения, отвечающих специфике предметов «Русский язык» и «Литература»:

- текстовые материалы в цифровом и мультимедийном формате (художественные, критические, биографические и справочные),
- аудиотексты,
- художественные и учебные видеофильмы,
- цифровые иллюстрации и фотографии,
- видеоуроки,
- видеоинтервью и видеоэкскурсии,
- интерактивные задания,
- флеш-задания,
- электронные контрольные работы и тесты. [5]

На самом деле, обучение русскому языку и литературе – именно та область, где использование дистанционных образовательных технологий может принципиально изменить методы работы, и, что самое главное, её результаты.

Ещё один важный момент: ни для кого не секрет, что при прохождении тем по литературе, связанных с изучением драматургических жанров, многие педагоги испытывали трудности. Не хватало эмоционального опыта нашим ученикам для понимания произведения. Теперь можно предложить посмотреть спектакль онлайн. А учебник 11 класса по литературе предлагает конкретные ссылки на аудиозаписи, фильмы и т.д.

Конечно, опыт работы в дистанционном формате у учителей уже есть. Теперь есть сервис OnlineMektep, который оказывает огромную поддержку в непростой работе педагога-словесника. Однако, не все дети смогут им пользоваться в силу технических проблем.

Существует множество сайтов, позволяющих на должном уровне это сделать.

1. **Всевозможные формы GOOGLE:**

- *Платформа Google Classroom* – объединяет полезные сервисы Google, организованные специально для учёбы. На платформе вы можете создать свой курс; делиться с учениками необходимым учебным материалом; предложить задания для учеников; оценивать задания учащихся и следить за их прогрессом; организовать общение учащихся.
- *Google- документы* (https://support.google.com/docs#topic=1382883)
- *Google для создания тестов* (https://docs.google.com)

- *Анализ стихотворений*

**2. Справочно-информационный портал ГРАМОТА.РУ**

Пожалуй, самый популярный ресурс для тех, кто заинтересован в изучении русского языка. Чаще всего этот справочно-информационный портал используется для быстрой проверки правописания и проверки постановки ударения. Кроме того, на сайте можно изучать теорию — свод правил орфографии и пунктуации — и выполнять задания на усвоение материала.

На этом сайте есть рубрика «Интерактивные диктанты» по всем грамматическим темам русского языка. И что важно: программа проверяет работу и предлагает объяснения для каждой позиции.

**3. Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов** (http://school-collection.edu.ru) : многоуровневые интерактивные таблицы, тесты, лингвистические загадки, иллюстрации к художественным произведениям, разнообразные задания по работе с текстом художественного произведения.[3]

Это лишь немногие платформы и сайты, которые очень полезны при дистанционном обучении.

Важно отметить, что дистанционное обучение активно входит в нашу жизнь, хотим мы этого или нет, поэтому надо воспринимать эту, уже не новую форму обучения, как возможность саморазвития и учеников и учителей. Знание инновационных технологий и умение ими пользоваться отличают сегодняшнего педагога. Нужно идти в ногу со временем. Дети XXI века отличаются от своих сверстников, которые росли лет 10 назад, и это понятно. Для того чтобы найти подход к современным детям, надо постараться разнообразить урок, в том числе используя достижения компьютерных технологий, которые позволяют оптимизировать учебный процесс, вовлечь учащихся в активную познавательную деятельность.

**Список литературы:**

1. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения или как интересно преподавать: Учебное пособие. Алматы, 2009
2. Соосар Н., Замковая Н. Интерактивные методы преподавания и учения. СПб, 2004.
3. Федотова Л. А. Использование инновационных технологий при обучении русскому языку и литературе [Электронный ресурс]. — Режим доступа: nsportal.ru› Школа› Материалы МО» 2012/01/29/ispolzovanie.
4. Чернова О. Н. Проблема гуманитарного образования в педагогическом наследии И. Ф. Анненского: дис. … канд. пед. наук. — Смоленск: СГПУ, 2004.
5. Сайт «http://bilimland.kz».

**Аңдатпа.** Бұл мақаланың басты мақсаты оқушылардың көшбасшылық дағдыларын биология сабағы барысында дамыту үшін тиісті құралдарды табу. Қазіргі замандағы бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау жоғары талапқа ие, сол себепті көшбасшылық дағдыларға ие болатын мектеп түлектерін дайындау керек.

**Аннотация.** Основной целью данной статьи является разбор методов и их апробация для развития лидерских качеств у учащихся на уроках биологии. Подготовка конкурентоспособных специалистов в современном мире имеет большой спрос, в связи с этим требуется подготовка выпускников с качествами лидера.

**Abstract.** The main purpose of this article is to analyze the methods and their approbation for the development of leadership qualities among students in biology lessons. The preparation of competitive specialists in the modern world is in great demand, therefore it requires the training of graduates with the qualities of a leader.

**Түйін сөздер:** көшбасшылық, оқушы дағдылары, биология сабағы, дағдыларды дамыту.
**Ключевые слова:** лидерство, навыки учащегося, урок биологии, развитие навыков.
**Keywords:** leadership, student’s skills, biology lesson, skills development.

# ВОЗМОЖНОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ ОПЫТНО-ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЙ РАБОТЫ В ШКОЛЕ

**Г.Т. Иманбаева-Казбекова**
Школа-гимназия №1, ГУ «Отдел образования города Сатпаев», г. Сатпаев
galiya1172@mail.ru

Для снижения отрицательных последствий закрытия учебных заведений и создания условий для непрерывного обучения, во многих регионах Республики Казахстан введена система дистанционного обучения.

Дистанционное обучение – это особая технология образовательного процесса, при которой взаимодействие преподавателя и обучаемого осуществляется посредством оперативного регулярного диалога, который реализуется через использование компьютерных сетей и средств телекоммуникаций. Она позволяет развивать активность ученика, чёткость и определённую логику его действий, способствует формированию у ребёнка ведущей образовательной компетенции – умение учиться, развитию личностных качеств созидателя и творца, формированию готовности к саморазвитию, так как позволяет изменить метод обучения с объяснительного на деятельностный. При этом используется индивидуализированный темп учебно-познавательной деятельности [1].

Сегодня наиболее востребовано дистанционное обучение, основанное на использовании современных компьютерных телекоммуникациях и применении специализированных компьютерных систем дистанционного обучения. Компьютерные телекоммуникации предоставляют ряд важных образовательных возможностей, обусловленных дидактическими свойствами самих телекоммуникаций: быстрая передача учащимся учебных материалов на любые расстояния; возможность интерактивного взаимодействия учащихся и учителя (виртуальной образовательной среды) и оперативная обратная связь; оперативный поиск необходимых источников учебной информации [2].

Переход на дистанционное обучение потребовал больших усилий от руководства организации образования. Безусловно, важно обеспечить инфраструктурный потенциал. Но гораздо важнее поддержка учителей; предоставление высококачественных и актуальных цифровых учебных материалов; развитие у учеников цифровых навыков для эффективного использования технологий в целях обучения; внедрение вспомогательных систем управления данными и информацией.

Только некоторые учителя способны осуществить быстрый и эффективный переход к онлайн-модели обучения, поскольку процесс преподавания удаленно и в классе значительно отличаются друг от друга. В этой связи учителям требуется поддержка и дополнительное обучение.

Все эти факторы администрация школы-гимназии №1 учитывала при проведении опытно-экспериментальной работы, которая началась еще в марте 2019 года в штатном режиме, но продолжилась в условиях карантина, когда образовательное учреждение перешло на дистанционную форму обучения.

Тема опытно-экспериментальной работы: «Исследование урока как инструмент совершенствования практики преподавания и обучения». Приказом по школе определено шесть экспериментальных классов: четыре в школе с казахским языком обучения и два в школе с русским языком обучения. В состав фокус-групп входят сертифицированные учителя первого, второго и третьего уровня.

Объектом исследования педагогов являются стратегии критического мышления, точнее их влияние на сформированность навыков осмысленного чтения учащихся, как базового для любого современного человека.

Для начала были исследованы интеллектуальные умения и навыки учащихся по методике Марии Ступницкой [3]. Результаты экспертного опроса показали, что 14,7% исследуемых учащихся затрудняются выделять главное в предложенной информации и определять новое в учебном материале.

Таким образом, актуальным для педагогов школы является формирование целого комплекса

метапредметных умений работы с информацией у обучающихся. На решение этой задачи направлено использование в образовательном процессе технологии развития критического мышления.

Поэтому тема исследования во всех фокус–группах была сформулирована следующим образом: «Как инструменты работы с текстом влияют на развитие навыков осмысленного чтения».

На следующем этапе каждый участник фокус-группы провел исследование по своему предмету на определение сформированности навыков осмысленного чтения учащихся (входной замер) по следующим критериям оценивания:

1) умение определять тему и главную мысль текста – 2 балла (максимально);
2) умение составлять план текста – 3 балла;
3) умение восстанавливать последовательность событий – 2 балла;
4) умение отвечать на вопросы по содержанию – 2 балла;
5) умение объяснять новые незнакомые слова (сочетания слов), опираясь на контекст – 2 балла;
6) умение представлять информацию в различных формах (таблицы, схемы, кластеры, синквейны и т.д.) – 2 балла;
7) умение устно высказывать свое отношение к тексту или описываемым событиям на основе собственных знаний – 2 балла.

Максимальный балл, который может набрать ученик – 15 баллов.

Соответствие баллов формирующего оценивания уровню овладения навыками осмысленного чтения

| | | |
|---|---|---|
| 0-39% | 0-5 баллов | Низкий (недопустимый) уровень |
| 40-64% | 6-9 баллов | Низкий (допустимый) уровень |
| 65-84% | 10-12 баллов | Средний (базовый) уровень |
| 85-100% | 13-15 баллов | Высокий уровень |

С педагогами школы в рамках проблемного семинара «Функциональная грамотность учителя» был проведен семинар на тему «Еще раз о технологии развития критического мышления» [4].

По результатам входных замеров каждая группа определила инструменты (стратегии критического мышления), которые будут применяться на уроках с целью формирования и развития навыков осмысленного чтения. Проведенный контрольный замер позволил увидеть динамику формирования навыков осмысленного чтения у учащихся экспериментальных классов.

Средний результат показал, что в результате опытно-экспериментальной работы уменьшилось количество учащихся владеющих низким уровнем навыков осмысленного чтения на 9,5%. и увеличилось количество учащихся, владеющих высоким и средним уровнем осмысленного чтения на 10,0%.

Своими наработками педагоги школы поделились на конференции, которая была организована 30 января 2020 года Управлением Образования Карагандинской области и филиалом «Центр педагогического мастерства» в городе Караганда. Итогом презентации стало приглашение педагогов школы на XII Международную научно-практическую конференцию АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы».

В условиях начавшегося карантина встал вопрос организованного завершения первого года опытно-экспериментальной работы. Какие коррективы были внесены в процесс эксперимента в условиях дистанционного обучения?

Прежде всего, за каждой группой был закреплен модератор. Цель: координация работы всех ее участников, так как они имеют разный опыт работы в организации процесса исследования урока и обработке результатов такого исследования в условиях дистанционного обучения.

Задачи модератора: организовать дистанционную работу группы по исследованию урока; организовать проведение диагностико-аналитических процедур по исследованию инструментов влияющих на формирование навыков осмысленного чтения; определить проблемное поле; составить план работы; организовать мониторинг результатов исследования.

Таким образом, важным для модератора является получение информации по результатам работы группы для достижения целей, определенных программой опытно-экспериментальной работы. Модератор должен знать, куда и как вести группу, чтобы получить необходимый

результат даже в условиях дистанционного обучения.

Что бы завершить серию уроков во втором полугодии 2019-2020 учебного года и провести контрольный замер уровня сформированности навыков осмысленного чтения учащихся, нами были использованы возможности Платформ: GoogleClassroom, Zoom и Bilimlend. При выборе интернет платформы мы руководствовались следующими критериями:

- какие учебные дисциплины предлагает платформа;
- на какую возрастную категорию она рассчитана; в каком формате подается материал (видеоконференции, просмотр записи урока, электронные учебники и пр.);
- насколько платформа функциональна и удобна (интерактивная доска, онлайн тренажер, электронный журнал/дневник, как организована проверка домашнего задания);
- формат общения ученика с преподавателем (видеосвязь или чат).

Для педагогов школы проведены обучающие семинары по работе на этих платформах. Также педагогам были рекомендованы и другие образовательные платформы: Twig-Bilim. kz; Duolingo; Memrise; Udemy; Coursera; FutureLearn; Лекториум; Универсариум, дающие возможность педагогам реализовать экспериментальную работу в полном объеме [5].

Google Формы очень многофункциональны и при их помощи легко создавать тесты с выбором одного или нескольких ответов, разнообразные задания с использованием рисунков и видео. При проведении тестирования учитель видит:

- графически представленную информацию о количестве учеников выполнивших задание;
- количество вопросов, на которые дети дали правильный ответ;
- какие ответы выбирал тот или иной ученик;
- какие вопросы вызвали наибольшие затруднения;
- оценить и прокомментировать ответы учеников.

Используя платформу GoogleClassroom, педагоги – участники эксперимента, смогли исследовать влияние на деятельность ученика и учителя ряда стратегий: «Толстые и тонкие вопросы», «Истинность или ложность утверждений», «Диаманта», «Синквейн», «Микс жарнама».

Исследование показало, что такие нарративные (повествовательные) стратегии рефлексивного обучения как «Синквейн» и «Диаманта» обеспечивают развитие аналитических умений, творческого мышления учащихся, способствуют развитию навыков письменной речи. Данные стратегии отражают индивидуальность учащихся и помогают развивать собственный познавательный стиль. Кроме того, они дают возможность личностно-эмоциональной оценки изученного материала.

Работая на платформе Zoom, учителя в комплексе использовали предтекстовую, текстовую и послетекстовую деятельность учащихся через стратегии «Лови ошибку» и «SWOT-талдау». Технические возможности Платформы Zoom помогают легко и быстро переключаться с демонстрации экрана на интерактивную доску, делить на группы учеников для работы в сессионных залах. Возможности платформы Zoom позволили:

во-первых, учителям автоматизировать проверку навыков осмысленного чтения, получить обратную связь в ускоренном режиме, определить степень владения материалом;

во-вторых, учащимся систематизировать знания, осуществлять самопроверку и самоконтроль;

в-третьих, продолжить полноценное проведение серии уроков с подходом Lessonstudy: проводить индивидуальные и групповые занятия, осуществлять наблюдение за работой учащихся.

В начавшемся 2020-2021 учебном году педагогами школы активно используется образовательная платформа School.sdot.kz.

Несмотря на работу в режиме дистанционного обучения, участники эксперимента достигли определенных результатов: проведено оценивание влияния стратегий критического мышления на уровень сформированности навыков осмысленного чтения; получены результаты мониторинговых исследований по каждому преподавателю – участнику эксперимента.

Результаты контрольного замера по итогам первого года экспериментальной работы имеют положительную динамику. Количество учащихся, владеющих высоким и средним уровнем осмысленного чтения, составляет более 40%. По результатам входного замера этот показатель равнялся 26,3%.

**Список литературы:**

1. Шаров В.С. «Дистанционное обучение: форма, технология, средство». Известия Российского педагогического университета им. А.И.Герцена. 2009 г., №94.
2. Соболева О.Б., Кузин Д.В. Методика обучения обществознанию. Учебник и Практикум для академического бакалавриата. М., 2016 г.
3. Ступницкая М.А. Диагностика уровня сформированности общеучебных умений и навыков учащихся. «Школьный психолог». 2006 г., №7.
4. Загашев И.О. Критическое мышление. Технология развития. «Дельта», 2003 г.
5. Палат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учебное пособие для студентов высших учебных заведений М., 2008 г.

**Аңдатпа.** Мақалада Сәтбаев қаласының №1 мектеп-гимназиясының педагогтарының қашықтан оқыту жағдайында эксперименттік-тәжірибелік жұмысының нәтижелері қарастырылады. Автор GoogleClassroom, Zoom и Bilimlend оқыту платформаларының мүмкіндіктерін қолдануға ерекше көңіл бөлген. Қашықтан оқыту жағдайында экспериментке қатысушылар нақты нәтижелерге қол жеткізді: түсініп оқу дағдыларын қалыптастыру үшін сыни тұрғыдан ойлау стратегияларының ықпалын бағалау жүргізілді; экспериментке қатысушы – әр оқытушының мониторингтік зерттеулерінің қорытындылары алынды.

**Аннотация.** В статье рассматриваются результаты опытно-экспериментальной работы педагогов школы-гимназии №1 города Сатпаева в условиях дистанционного обучения. Особое внимание автор обратил на использование возможностей образовательных платформ: GoogleClassroom, Zoom и Bilimlend. В удаленном режиме работы участники эксперимента достигли определенных результатов: провели оценивание влияния стратегий критического мышления на уровень сформированности навыков осмысленного чтения; получили результаты мониторинговых исследований по каждому преподавателю – участнику эксперимента.

**Abstract.** The results of the experimental work of teachers of the school-gymnasium №1 in the city of Satpayev in the conditions of distance learning are examined in the article. The author paid special attention to using the capabilities of educational platforms: GoogleClassroom, Zoom and Bilimland. The participants of the experiment achieved certain results in the remote mode of work: they assessed the influence of critical thinking strategies on the level of formation of the skills of meaningful reading; received the results of monitoring studies for each teacher - participant of the experiment.

# ТЬЮТОРСКАЯ МОДЕЛЬ МЕТОДИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПЕДАГОГОВ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

**Т.А.Леванова, Г.В.Засименко, О.В.Засименко**
ГУ «Тогузакская средняя школа отдела образования акимата Карабалыкского района» Костанайская область
levanova2020@mail.ru

Современный мир развивается динамично и вызовы, стоящие пред правительствами стран, становятся все более сложными, они требуют максимальной оперативности и высокой результативности на системном уровне, включая функционирование системы образования. В Казахстане, как и во многих других странах, совершенствование системы образования соотносится с Целями устойчивого развития Организации объединенных наций до 2030 года. В частности, задача 4. определяет необходимость «к 2030 году значительно увеличить число квалифицированных учителей…». Исходя из этого, в Государственной программе развития образования и науки РК на 2020-2025 годы отдельное внимание уделено повышению статуса педагога.

Результаты широкомасштабного исследовательского проекта ОЭСР «Teachers matter» «Учителя играют важную роль», реализованного с 2002 по 2005 годы в 25 странах мира свидетельствуют о том, что успехи системы образования зависят от ряда факторов.

Наряду с повышением статуса педагогов в их числе - строгость отбора кадров для преподавательской деятельности. Поэтому в условиях малокомплектной школы одной из первостепенных задач методической службы является создание условий для качественного профессионального развития педагогов, направленных на сокращение разрыва в качестве образования, создание таких условий, которые позволяют преодолевать комплекс профессиональной неполноценности, вызванный ошибочным мнением большинства сельских учителей психологической неготовностью вступать в равноценный диалог с городским учителем.

Работая над созданием программы развития «Школа успеха» возникли трудности, которые были обусловлены возникновением проблем, не предусмотренных заранее. Координация работ по достижению тактических целей не всегда достаточно доказывали эффективность деятельности, и при этом возникало множество текущих и новых проблем, которые отвлекали внимание от последовательной реализации изменений. Компетентности педагогического коллектива часто не хватало для того, чтобы быстро справиться с реализацией поставленных задач. Методическая служба школы не могла в полной мере своевременно и качественно удовлетворить профессиональные запросы и потребности педагогического коллектива и подготовить его в сжатые сроки к инновационному характеру изменений. Неконтролируемые факторы из внешнего окружения оказали неблагоприятное воздействие на проведение изменений, так как не были учтены и по отношению к ним не были подготовлены превентивные внутриорганизационные мероприятия.

Для решения выше обозначенных проблем возникла необходимость пересмотреть возможности методической службы. В деятельность методической службы школы изначально должны быть заложены механизмы корректировки, отлаженная система информационного взаимодействия по вертикали и по горизонтали обеспечивающая своевременное выявление и решение возникающих трудностей, грамотное и согласованное использование ключевых ресурсов времени, информации, участников образовательного процесса. Данная системная деятельность с таким механизмом позволила упредить возможные кризисы обновления на ходу и уменьшить их деструктивные последствия.

Анализ деятельности методической службы школы в форме SWOT – анализа, наряду с проблемами определил и ее сильные стороны, направленные на формирование личности педагога, способного к самосовершенствованию и самообразованию путем разработки и реализации индивидуального маршрута своего профессионального саморазвития. Все это явилось следствием реализации на базе школы эксперимента «Тьюторная модель методического сопровождения повышения уровня профессиональной компетентности педагогов», результатом

которого явилось выстраивание такой методической среды в школе, когда все структурные звенья становятся ресурсом для саморазвития учителя. А руководитель структурного звена принимает позицию тьютора и создает условия для построения маршрута индивидуального саморазвития каждым педагогом. Данная идея была положена в основу новой модели методической службы. Учитель, является заказчиком на свое самообразование, свой профессиональный рост, сам проектирует содержание своего методического саморазвития и сам несет за это риски и ответственность, обладая в конечном итоге тем или иным уровнем профессиональной компетенции.

Экспериментальная апробация модели и проверка результатов деятельности подтвердили эффективность и актуальность, и обоснованность гипотезы исследования. Об этом свидетельствует способность школы не останавливаться на достигнутом, а на протяжении десятилетия находиться в режиме инновационного развития. Методическая модель, построенная на основе технологии тьюторского сопровождения, представляет сегодня открытую, постоянно меняющуюся структуру, базирующуюся на принципах системности, непрерывности, профессиональной направленности, модульного обучения и индивидуализации.

В процессе экспериментальной деятельности в течение пяти лет модель методической службы претерпела кардинальные изменения. Данные изменения обусловлены проведенным исследованием на уровне школы. Цель данного исследования заключалась в оценке действенности уже имеющейся методической службы школы в рамках обновления содержания образования, ее степени эффективности в создании условий для выявления и удовлетворения потенциальных потребностей педагогического коллектива в профессиональном развитии.

Результаты опроса показали, что педагогический коллектив в своем большинстве осознает роль методической службы в условиях обновления содержания образования и достаточно высоко оценивает ее эффективность, понимает, что она направлена на повышение инновационно-методической компетентности педагогического коллектива. Вместе с тем анализ результатов опросов и результаты деятельности определили ряд противоречий, которые с одной стороны указывают на важность отдельных структурных звеньев методической службы, оценивают их эффективность положительно и высоко, а с другой стороны при возникновении профессиональных затруднений не указывают на них, как средство решения своих проблем. Следующее противоречие заключаются в том, что педагоги высоко оценивают эффективность сложившейся модели методической службы, с другой стороны уходят от ответа, что данная модель удовлетворяет их профессиональным запросам и потребностям. Анализ ответов коллег показал, что педагоги отдают предпочтение интерактивным формам методической службы, имеющим малозатратный по времени и носящих точечный характер. К таким формам можно отнести сетевое сообщество, функциональные группы, творческие группы по проведению исследования урока, дающие возможность быстро реагировать на возникшие проблемы и определять молниеносно пути их решения. Такие группы мобильны, могут трансформироваться, эффективность можно определить за небольшой промежуток времени, что является немаловажным в условиях большой загруженности педагогов. Такие структурные звенья методической службы могут эффективно заменить деятельность школьного методического объединения, эффективность которого определяется более длительными временными рамками и дублированием работы других структурных звеньев. На основании данных представленная модель методической службы выглядит следующим образом.

**Стратегическое назначение модели** состоит в эффективном функционировании, развитии и реализации системы профессионального роста педагога основанной на принципах распределенного лидерства для повышения мотивации обучающихся через внедрение инновационных методов обучения.

**Тактическое назначение модели** состоит в создании условий для реализации образовательной деятельности, в соответствии современной модели образования при высокой культуре взаимодействия, межличностного общения между всеми субъектами образовательного процесса.

**Прогнозирующий результат модели** определен открытым информационно-педагогическим пространством с доступным механизмом взаимодействия по решению профессиональных задач, личностным ростом всех субъектов образовательного процесса, освоением децентрализованной модели.

**Ценностные ориентиры реализации модели:** сотрудничество, компетентность, опыт,

инновация, профессионализм, продуктивность, ответственность, поддержка, мобильность, креативность.

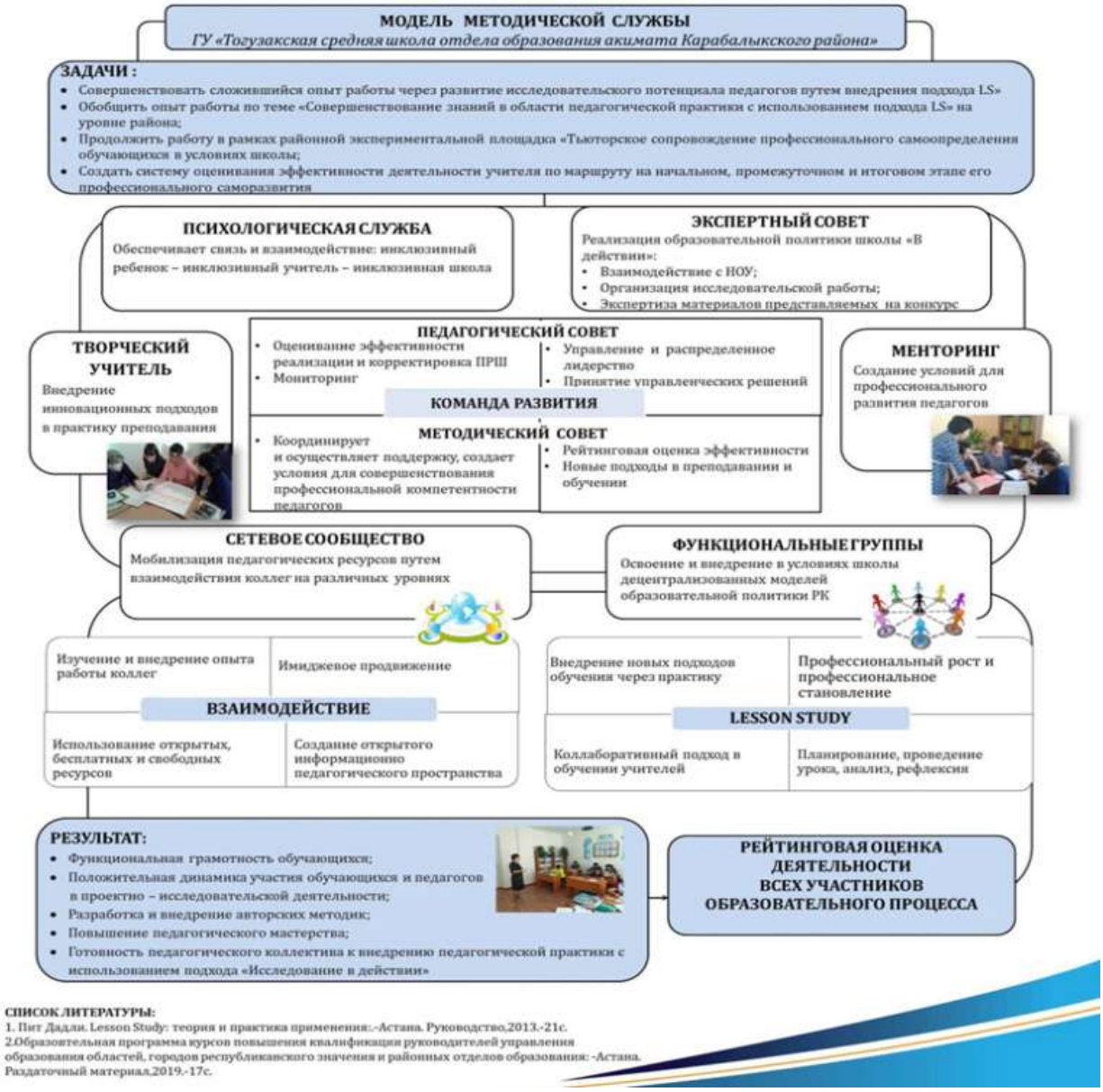



Рисунок 1.Модель методической службы

Модель методической службы направлена в целом на создание зоны становления молодого учителя, зоны создания положительного опыта и повышения мастерства.

Команда развития школы выступает в роли «ядра» и является движущей силой, которая вовлекает педагогов в апробацию новых методов работы.

Распределенное лидерство главным образом связано с мобилизацией лидерства всех уровней, а не только руководства «сверху». Для эффективной работы команды и связующим звеном явилась идея распределенного лидерства между всеми членами команды развития. Лидерство, как современный подход к управлению действительно, на практике, доказывает свою эффективность. Это не только повышает потенциал педагогического, родительского и ученического коллектива, но и способствует созданию такой культуры в школе, которая направлена на развитие и совершенствование, как отдельной личности, так и коллектива школы в целом, а в этом и есть идея развития. Соучастие в принятии решений дало определенные результаты: выполнение качественно проделанной работы, из-за высокой оценки профессионализма членов команды возникла готовность принять на себя дополнительные роли в развитии. «Движущей силой» выступили приоритеты развития - стратегические и тактические цели, решающиеся за определенный временной период. Модель является открытой системой и зависит от взаимообмена тех ресурсов, которые поступают из вне. Вся модель методической

службы направлена на методическую поддержку педагогов в условиях обновленного содержания образования, на обновление содержания и форм методической работы с педагогами в контексте современной образовательной политики, на расширение спектра консалтинговых услуг, обеспечение их доступности и качества, на усиление собственного кадрового потенциала за счет внутреннего и внешнего обучения сотрудников. Еще одним немаловажным фактором является опыт работы школы по реализации проекта «Тьюторная модель методического сопровождения повышения профессиональных компетенций педагогов в условиях реализации программы развития «Школа успеха», которая позволила активно внедрять технологию тьюторского сопровождения в организации образования на всех уровнях взаимодействия (педагог-ученик-родитель-социум).

Концептуальные положения осущности тьюторского сопровождения определены в работах Т.М. Ковалева, Е.Б. Колосова, Н.В. Рыбалкина, П.Г. Щедровицкий. Положения о роли и функциях тьютора в процессе обучения в работах Г.М. Беспалова, С.В. Дудчик, С.П. Кузьмин. Рассмотрение вопросов об особенностях тьюторского сопровождения взрослых четко определяет И.Д. Проскуровская, это позволило провести сопоставление процесса становления и развития моделей тьюторства [3]. Исследование различных подходов к понятию «тьютор» позволяет сделать вывод о том, что применительно к субъектам образовательного процесса тьютор-консультант, наставник, партнер.

Основными характеристиками тьюторского сопровождения являются партнерские отношения, где руководитель определенного звена выступает соратником, где преимущество отдается практическим формам работы и каждый добывает знания, а не получает в готовом виде[4]. Такой подход позволяет каждому участнику учебно-воспитательного процесса почувствовать себя причастным и ответственным при организации любого дела.

Тьютор по отношению к другим в условиях школы осуществляет экспертизу той деятельности, которую организуют субъекты учебно-воспитательного процесса, создает предпосылки для мотивации и вовлечение в процесс продвижения по маршруту становления [5]. На этапе целеполагания и проектирования коллективных творческих дел дает консультации для всех сопровождающих, производит коррекцию деятельности, осуществляет рефлексию.

На данный период в школе прослеживается трехступенчатая модель тьюторства:

- педагог – педагог; педагог-ученик; педагог- родитель;
- родитель-ученик; родитель-родитель;
- ученик –ученик.

Практика работы свидетельствует, что кадровым ресурсом для освоения новой компетенции «тьютор» могут выступать как педагоги, так и ученики их родители, уже овладевшие рядом педагогических компетенций в ходе работы [2]. Сотрудничая в течение нескольких лет, они знают проблемы и потребности, имеют возможность проследить продвижение по маршруту их становления, в нужный момент оказать поддержку.

Не каждый может являться тьютором, поскольку тьютор обладает рядом качеств и умений. Как правило, это творческие педагоги, родители, ребята, обладающие тактом, артистизмом, развитым чувством юмора, способностью к эмпатии, компетентными в той сфере деятельности, которую они организуют. Этих людей отличает чувство нового и стремление к его познанию, самостоятельность, целеустремленность, способность к преодолению инерции мышления, инициативность, потребность в достижении положительных результатов, широту ассоциаций, наблюдательность. То есть тьютор обладает системой тех интеллектуальных, волевых и эмоционально-оценочных которые необходимы в современном мире [1].

2019-2020 учебный год явился доказательством тому, что возможность трансформации методической службы, позволила ей быть востребованной в период обучения в дистанционном формате. Тьюторское сопровождение в условиях функциональных групп, ставших альтернативой школьным методическим объединениям, позволило педагогическому коллективу в очень быстрые сроки организовать учебно-воспитательный процесс. Об эффективности тьюторского методического сопровождения педагогов свидетельствует повышение уровня мотивационно-ценностной ориентации на непрерывное повышение квалификации педагогического коллектива. Сегодня в школе 83% педагогов имеют повышенные квалификационные категории. 25% педагогов обучаются в магистратуре и аспирантуре. 96% педагогов представляют опыт своей работы на различных уровнях. В 2018 году школа получила статус экспериментальной площадки по направлению «Тьюторское сопровождение профессионального

самоопределения обучающихся в условиях малокомплектной школы». Это является логическим продолжением деятельности в рамках тьюторства на этапе сопровождения ученика.

Но самое главное педагогический коллектив нашей маленькой малокомплектной школы выходит со своими идеями и инновациями на всех уровнях, что подтверждается их заслугами и победами, они востребованные и успешные. Они инициаторы и активные участники различных проектов, инициаторы различных инновации в рамках педагогической деятельности, являются четким примером инициирования инициатив «снизу».

В ходе формирующего этапа опытно-экспериментальной работы была проведена экспериментальная проверка совокупности условий тьюторского сопровождения процесса повышения профессиональной компетентности педагогов сельской школы, которое показало, что индивидуальное сопровождение педагогов осуществляется с опорой на опыт, инициативу, активное действие педагога. Педагоги получили возможность преодолеть свои методические затруднения, приобрели опыт самообразования, проявили умение проектировать свою педагогическую деятельность. Реализация индивидуального педагогического проекта открыла перед педагогом новые профессиональные возможности. Одним из основных результатов данной деятельности можно назвать развитие компетентностей педагога. Эффективность методической службы отслеживается по организации и проведению оценки профессионального роста всех участников образовательного процесса. В школе создан эффективный механизм такого отслеживания на всех уровнях. Это рейтинговая оценка всех субьектов образовательного процесса, всех структурных звеньев методической работы.

Показатели результативности опытно-экспериментальной работы являются положительными , что влияет на качество образования в целом.

**Список литературы:**

1. Абрамовских Н.В., Казаева Е.А. Тьюторство: история и современность [Электронный ресурс] // Вестник Шадринского государственного педагогического института №3(19), 2013. URL: http://shgpi.edu.ru/files/nauka/vestnik/2013/2013-3-31.pdf (дата обращения 09.09.2016).

2. Агапова С.А. Индивидуальная траектория профессионального развития педагога // Среднее профессиональное образование. 2010, №2. с. 9

3. Попов А.А., Проскуровская И.Д. Педагогическая антропология в контексте идеи самоопределения. [Электронный ресурс] // КЕНТАВР СЕТЕВОЙ ЖУРНАЛ. http://www.circleplus.ru/content/summa/18/print.

(дата обращения 19.08.2016).

4. Поташник М.М. Управление профессиональным ростом учителя в современной школе. – М.: Центр педагогического образования, 2009.

448с.

5. Щукина Н.И. Индивидуальная образовательная траектория педагога как инновационная модель его профессионального развития. - Пермский педагогический журнал. 2013, № 4.

**Андатпа**. Бұл мақалада білім беру үрдісінің барлық субъектілерінің кәсіби өзін-өзі анықтауы шеңберінде тьюторлық сүйемелдеу мәселелерін шешу бойынша жұмыс тәжірибесі және даму командасаның көзқарасы берілген.Педагогикалық ғылым мен практикада мәселенің өзектілігі мен оның шешу дәрежесі белгіленген. Білім беру ұйымының әдістемелік жұмысы арқылы педагогтың кәсіби дамуын және білім алушылардың кәсіптік өзін-өзі айқындауын тьюторлық сүйемелдеудің ерекшеліктері қарастырылған. Педагогтардың кәсіби дамуы аясында тьюторлық сүйемелдеу деңгейін ұйымдастыру ерекшеліктері ашылады. Тьюторлық сүйемелдеу технологиясы сипатталады.

**Аннотация.** В данной статье представлен опыт работы по решению проблемы тьюторского сопровождения в рамках профессионального самоопределения всех субъектов образовательного процесса. Обозначена актуальность и степень разработки проблемы в педагогической науке и практике. Рассмотрены особенности тьюторского сопровождения профессионального развития педагога и профессионального самоопределения обучающихся посредством методической работы организации образования. В рамках профессионального развития педагогов раскрываются особенности организации уровней тьюторского сопровождения. Описываются технологии тьюторского сопровождения.

**Abstract.** This article presents the ideas of the development team and the experience in solving problems of tutorial's support of all stakeholders in the education process into the professional self-determinational frame. It is indicated the relevance and degree of development of the problem in pedagogical science and practice. The features of tutorial support for the professional development of the teacher and professional self-determination of students through the methodological work of educational organization are considered. The features of the organization of levels of tutor's support are revealed as a part of the professional development of teachers. The technologies of tutor support are described.

# ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ БИОЛОГИИ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

**Е.А. Саакян**
КГУ «Средняя школа № 17 им. М. Ауэзова»,
Усть-Каменогорск
elena.caakyan@mailru

Информатизация и внедрение современных информационно-коммуникационных технологий трансформируют сферу образования, задавая ей новый вектор развития. Создание электронных пособий и интерактивных учебных программ, автоматизация систем обучения, организация виртуальных школ и университетов, использование массовых открытых онлайн-курсов превратилось в повсеместную практику. Все чаще применяются смешанные модели обучения, внедряются элементы электронного обучения (ЭО) и дистанционных образовательных технологий (ДОТ). Вынужденный переход школ на дистанционное обучение в период пандемии COVID- 19 ярко обозначил дисбаланс между техническими возможностями современных средств обучения и способностью педагогов их применять. Преподаватели столкнулись с реальной потребностью в подготовке к использованию в своей профессиональной деятельности современных компьютерных, программных и интернет-технологий.

Являясь преподавателем биологии в общеобразовательной школе, я как и все педагоги Казахстана столкнулась с проблемой организации своих уроков в режиме дистанционного обучения. Так как переход был стремительным и на подготовку были только несколько дней школьных каникул, то ответственность за свое обучение и совершенствование цифровых навыком каждому педагогу пришлось взять на себя. Большую помощь в организации обучения оказало сетевое взаимодействие с педагогами, прошедшими уровневые курсы по подготовке педагогических кадров Республики Казахстан. Мы обменивались всеми возможными инструментами, которые позволяли организовать дистанционное обучение школьников.

Дистанционное обучение на уроках биологии мною было построено в синхронном и асинхронном формате. И если в 4 четверти 20190-2020 учебного года школа работала в режиме гибкого расписания, то первую четверть 2020 -2021 учебного года педагогическим советом было решено проводить в режиме регламентированного расписания.

Гибкий график работы обозначил такую проблему, как неумение учащихся среднего звена четко планировать своё рабочее время. Дети не могли ориентироваться в том потоке поступающей от педагогов информации и зачастую не все задания выполнялись и не весь учебный материал усваивался. Также вторым минусом гибкого графика учебных занятий была чрезмерная перегруженность педагогов, которые вынуждены были быть на связи с обучающимися и их родителями в режиме 24/7. С введением регламентированного расписания учащиеся чётко знали в какое время необходимо быть на связи с учителем и какой предмет изучается в данный момент. Это позволило им организовать свой рабочий день и выделить время для внеурочной занятости, посещения кружков и секций. Педагоги при организации учебного процесса, кроме интернет-платформ могут использовать любые доступные средства связи.

Процесс обучения в дистанционном режиме может проходить как в синхронном, так и в асинхронном формате, с учетом требований Санитарно-эпидемиологических правил и норм (далее-СанПиН) и рационального использования учебного времени. При этом уроки могут проходить с совмещением двух форматов или только в асинхронном формате. При возникновении проблем по подключению к интернет-платформам допускается проведение уроков через любые доступные средства связи по усмотрению педагога[1].

В рабочем учебном пане школы по биологии предусмотрены занятия инвариантной учебной нагрузки и вариативные практикумы по биологии с 7 класса. Дистанционное обучение по предмету «Биология» было организовано на платформах Онлайн-мектеп и Кунделик. На платформе Онлайн-мектеп загружаются ежедневные уроки по расписанию, прикрепляются материалы для изучения, ссылки на видеоуроки (рисунок 1). Обязательным является постановка

учебных целей для учащихся. Каждый ученик должен знать, что является результатом, какую учебную цель он достиг. Нужно помнить, что просто «прочитать», «узнать», «познакомиться», «переписать» не являются SMART -целями и не приводят к размышлению. Замените их на «сравнить», «сделать анализ», «сформулировать признаки» и так далее. Если цель конкретна, то оценить результат не составит труда [3]. Результаты формативного оценивания по 10-балльной системе и комментарии учителя выставляются в электронном журнале Кунделик. Динамику обучения школьника в электронном журнале может видеть как сам ученик, так и его родители.

На период дистанционного обучения в условиях карантина понятие домашние задания заменено на учебные задания. Для того, чтобы мотивировать учеников на выполнение таких заданий используется формативное оценивание по 10-балльной системе. Формативное оценивание – вид оценивания, которое проводится в ходе повседневной работы в классе, является текущим показателем успеваемости обучающихся, обеспечивает оперативную взаимосвязь между обучающимся и учителем в ходе обучения, обратную связь между учеником и педагогом и позволяет совершенствовать образовательный процесс.

Формативное оценивание, в том числе домашней работы, проводится для мониторинга достижений обучающимися целей обучения и дальнейшего выстраивания дифференцированной работы на уроке и осуществляется через рекомендации педагога в письменной форме (в тетрадях или дневниках) или устно.

В случаях ограничительных мер соответствующих государственных органов, в том числе карантина, чрезвычайных ситуаций социального, природного и техногенного характера и при обучении в дистанционной форме учебные достижения обучающихся оцениваются формативно с выставлением баллов. Оценивание учебных достижений обучающихся 1-11 (12) классов осуществляется в пределах от одного до 10 баллов.

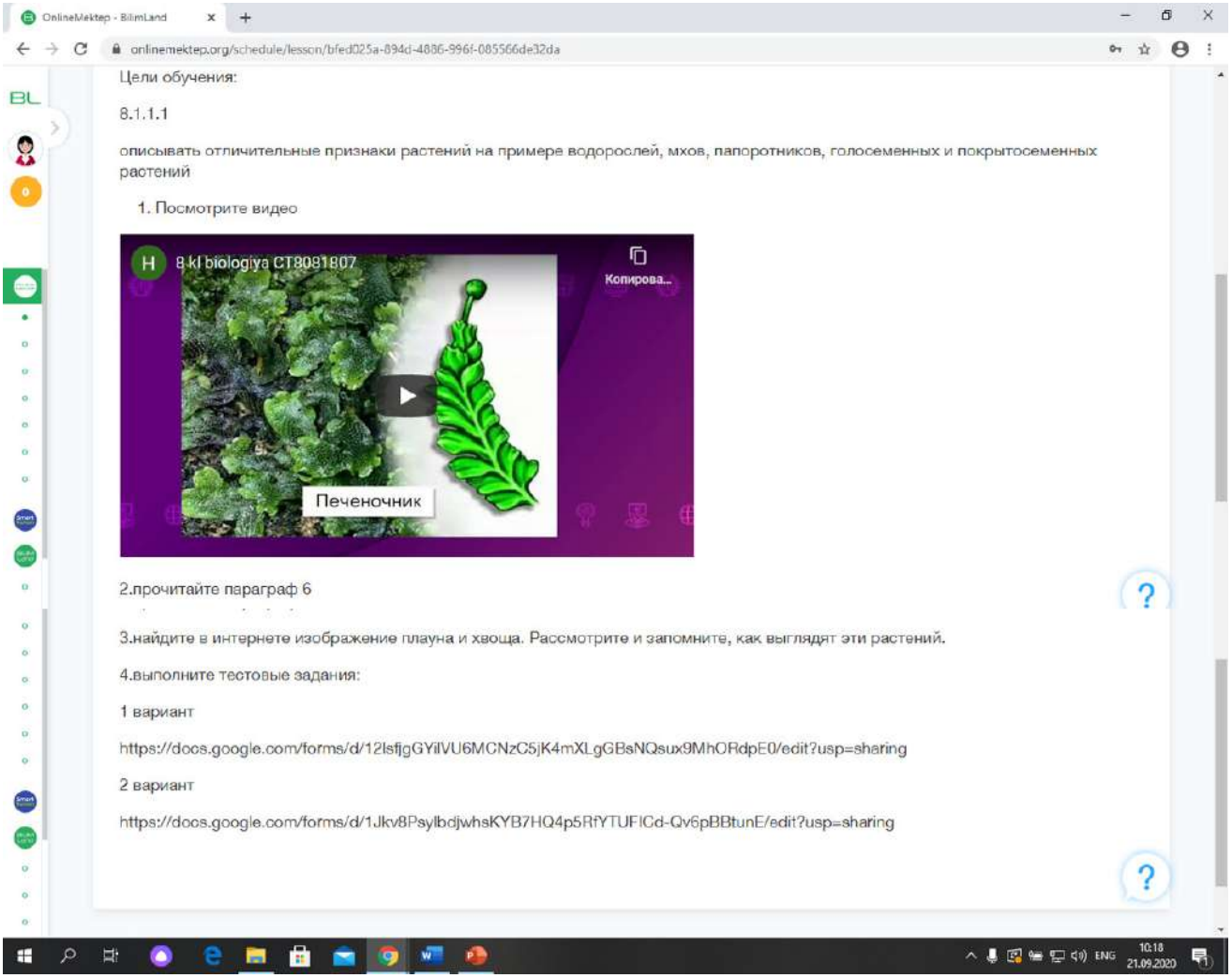



Рисунок 1. Страница учителя на платформе Онлайн-мектеп

При выставлении оценки за четверть учитывается средний балл за формативное оценивание, который выставляется в отдельной графе журнала. При формативном оценивании на уроке учитель осуществляет обратную связь. Педагог самостоятельно определяет количество обучающихся, форму и частоту предоставления обратной связи. [2].

Система моей работы по предмету биологии предполагает теоретическое изучение темы урока через просмотр учащимися телеуроков или работу с параграфом учебника. Далее мы с учащимися обсуждаем трудные вопросы и рассматриваем задания, которые необходимо выполнить. Учащиеся задают вопросы и приступают к выполнению формативных заданий. Для организации группового обсуждения я могу использовать zoom-конференцию, видеоконференцию в онлайн-мектеп, либо групповой чат в WhatsApp. Всё зависит от возможностей учащихся на данный момент времени и в данном классе. Огромное внимание обращаю на соблюдение этики онлайн-общения. Аккуратная деловая одежда, прическа помогают формировать положительный образ педагога. Особое внимание уделяю тому, как выглядит фон в видеоконференции. Для этого у zoom есть отличное решение – виртуальный фон. В качестве фона, который можно менять в течение урока, можно использовать вид школьной доски с темой урока, целями обучения либо иллюстрациями по теме урока. Цифровые и информационные ресурсы, задания для учащихся не должны содержать ошибок, быть корректными и интересными. Если я использую готовые ресурсы, то заранее изучаю их содержание на предмет корректности и отсутствия ошибок. Необходимость экстренного перехода всех школ мира на дистанционное обучение (ДО) заставила всех педагогов искать пути решения организации учебного процесса. Нов погоне за быстрыми экстренными решениями, как выстроить процесс онлайн-обучения, организовать систему формативного и суммативного оценивания удаленно, необходимо не забывать о самом главном и важном-цифровой безопасности наших детей. Сегодня в интернет- пространстве находится огромное количество информации, которую можно поглощать сутками. Объем уровня внимания человека ограничен, поэтому, когда объем информации превышает нашу способность обработать её, у человека возникает ощущение информационной перегрузки [3]. Если ребенок перегружается, то эффективность его мышления падает, он начинает раздражаться, отвлекаться и испытывать сложности при принятии решений. Поэтому необходимо помочь ребенку грамотно фильтровать информацию и постепенно сформировать у него этот важный навык. Отличным инструментов в данном случае я считаю разработку интерактивных листов с маршрутом изучения темы урока. Для создания интерактивных листов использую ресурс https://www.liveworksheets.com. Данный ресурс позволяет создавать маршрут изучения для школьников и включать в него интерактивные задания с возможность автоматической проверки (рисунок 2).

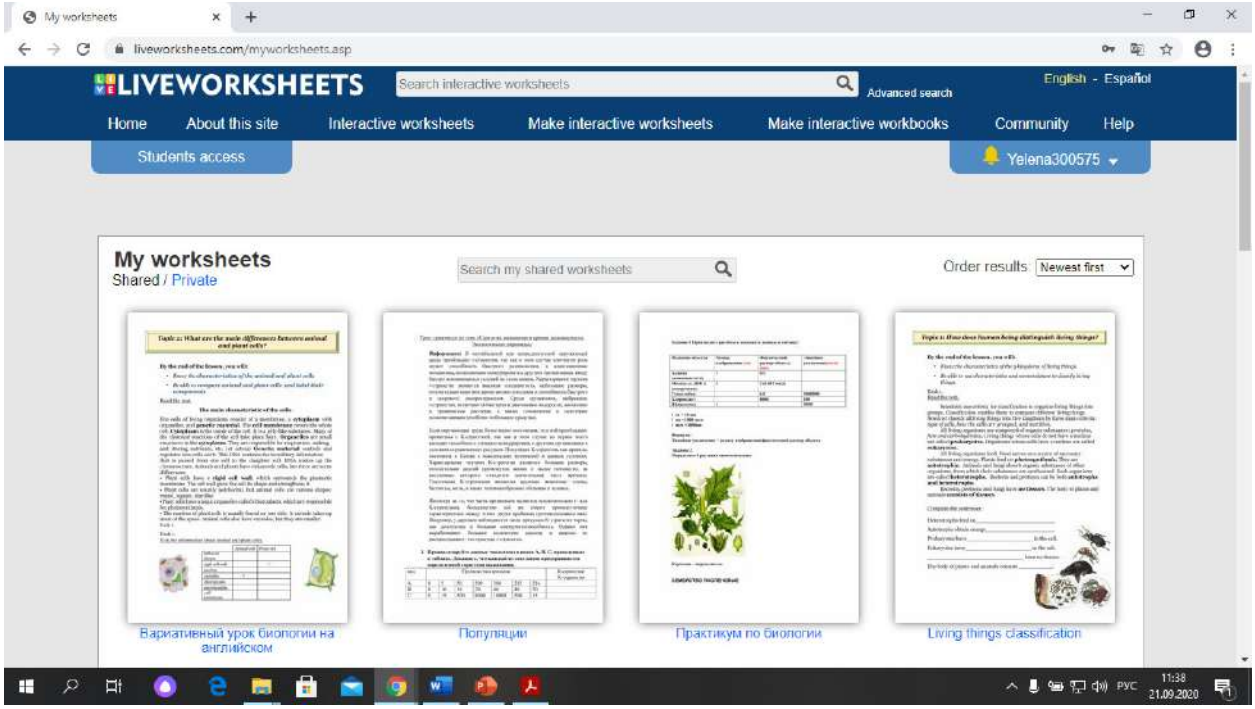



Рисунок 2 Интерактивные уроки, созданные на платформе https://www.liveworksheets.com

В личном кабинете учителя формируется банк работ учащихся, которые учитель может дополнительно просмотреть в случае необходимости и проверить корректность оценки (рисунок 3).

Для того, чтобы улучшить свои дистанционные уроки, организую открытый разговор с учащимися об эффективности урока и учебных заданий. В среднем и старшем звене они уже знают, как им эффективно учиться. И очень часто ребята дают ценные и полезные советы. Идеи, которые могут предложить ученики, удивят даже самых опытных учителей. А если ученики будут знать, что их мнение учитывается, то повышается ответственность и активное участие в процессе.

В процессе дистанционного обучения риск перегрузки от потока информации затрагивает не только обучающихся, но и педагогов. Идёт огромный поток работ учащихся, и учитель испытывает колоссальную нагрузку на зрение и нервную систему. Поэтому необходимо использовать для организации оценивания такие инструменты, которые позволять часть проверки перевести в автоматический формат. Одним из таких инструментов являются различные тестирования в Google. Создавая различные виды задания в google- формах, такие как тест с выбором одного ответа, с множественным выбором, на установление соответствия, учитель имеет возможность автоматически проверять работы учителей и вести мониторинг вопросов, которые вызвали у учащихся наибольшие затруднения.

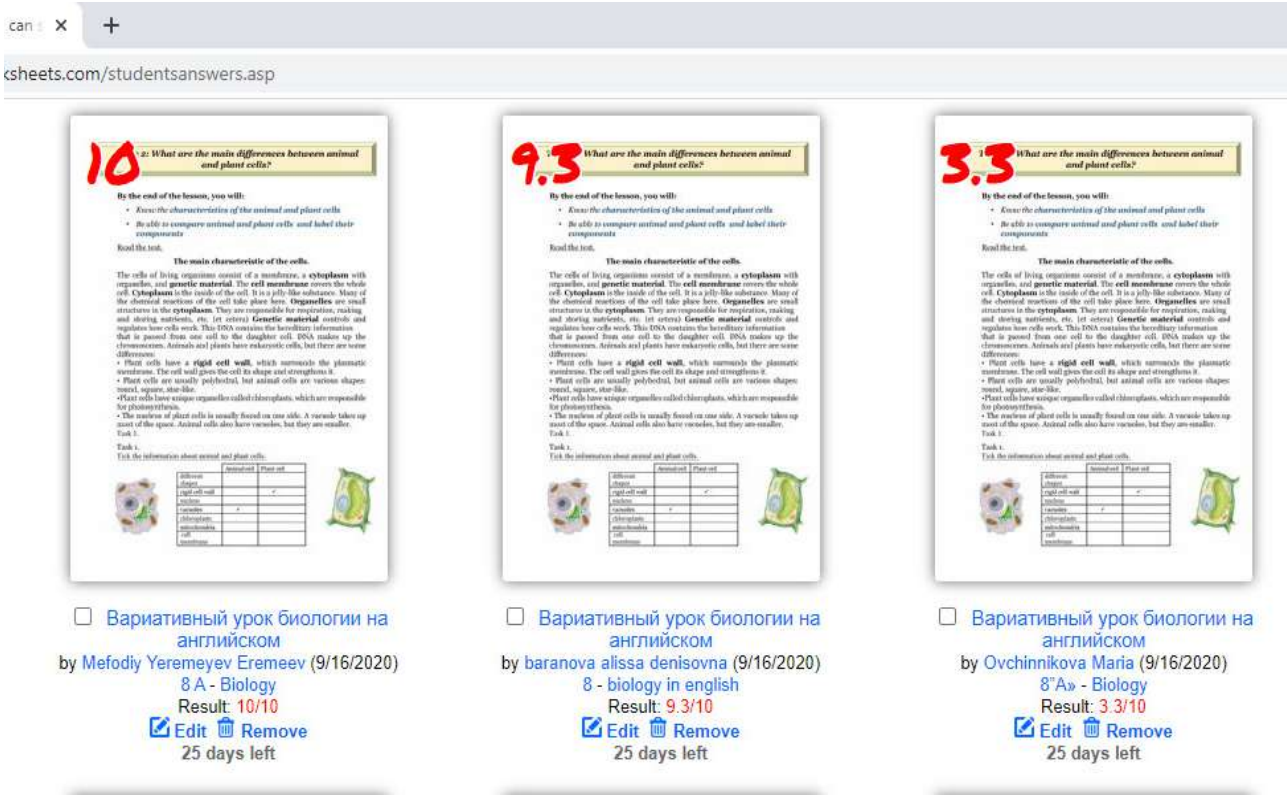



Рисунок 3. Образцы выполненных работ учащихся в банке данных учителя на сайте https://www.liveworksheets.com.

Новый формат обучения, с которым столкнулись педагоги, направлен не только на освоение учителями современных информационных технологий, но и на более глубокое понимание сути дистанционного обучения. Важно, чтобы каждый учитель смог найти для себя действенные информационные технологии организации учебного процесса и смог организовать обучение каждого класса в удобном для него и для класса формате дистанционного обучения.

**Список литературы:**

1. Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции № 381 от: 03.09.2020. Приложение 2 к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от «13» августа 2020 года № 345

2. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 18 марта 2008 года № 125. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 21 апреля 2008 года № 5191.
3. Советы тренеров. Сборник рекомендаций и советов тренеров Центра педагогического мастерства. 2020 год

**Аңдатпа.** Мақалада биология сабақтарында қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру және заманауи ақпараттық технологияларды қолдану мәселелері қарастырылады. Автор сабақты ұйымдастырудағы өз тәжірибесімен бөліседі Мұғалімдер өз тәжірибесінде қолдана алатын қолжетімді және өзекті ақпараттық ресурстар ұсынылады.

**Аннотация.** В статье рассматриваются вопросы организации дистанционного обучения на уроках биологии и применения современных информационных технологий. Автор делится опытом организации уроков из собственного опыта. Предлагаются доступные и актуальные информационные ресурсы, которые могут использовать учителя в своей практике.

**Abstract.** The article discusses the organization of distance learning in biology lessons and the use of modern information technologies. The author shares his experience in organizing lessons from his own experience. Available and relevant information resources are offered that teachers can use in their practice.

## №2 ПАНЕЛЬДІК СЕССИЯ.
## БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШІМДЕР:
## БІЛІМ САПАСЫН ЖОҒАЛТПАЙ ПАНДЕМИЯДАН ҚАЛАЙ ӨТУ КЕРЕК

## ПАНЕЛЬНАЯ СЕССИЯ № 2.
## ИННОВАЦИОННЫЕ РЕШЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ:
## КАК ПЕРЕЖИТЬ ПАНДЕМИЮ БЕЗ ПОТЕРИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

## PANEL SESSION 2.
## INNOVATIVE SOLUTIONS IN EDUCATION:
## HOW TO SURVIVE A PANDEMIC WITHOUT LOSING THE QUALITY OF EDUCATION

# ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ҮРДІСІНЕ – ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ БЕЛСЕНДІ ЕНГІЗУ

**Г.М. Абдирова**
тарих пәнінің мұғалімі, Сәтбаев қаласы
*gulzhan.abdirova.86@mail.ru*

*«Жеті түрлі ілім білетін ұрпақ тәрбиелеу – бүгінгі күннің негізгі міндеті»*
*Қасым-Жомарт Тоқаев*

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үдерісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды.

Білім беру орындарында қашықтан оқытуға, оның ішінде білімді бағалаудың барлық түрлерін қашықтан жүргізуге ауыстыру – әлемді жайлап келе жатқан коронавирус індетінің таралуын тежеу үшін қабылданған нақты қадамдардың бірі екені бәрімізге мәлім.

ҚР Білім және ғылым министрі Асхат Қанатұлы Аймағамбетов айтқандай, әлемді оның ішінде біздің елімізде де коронавирус індетінің қауіпі орын алған жағдайда қауіпсіздік шараларының бірі ретінде оқушыларға қашықтан сабақ беру шын мәнінде қажетті де маңызды шара. Осы ретте қашықтық оқытудың әдістері, проблемалары, нәтижелері мен болашағы туралы бағдарлар білім саласындағы әрбір маманды бей-жай қалдыра алмайды.

Қашықтықтан оқыту – білім алушы мен педагог қызметкерінің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту.

Қашықтықтан оқыту көп жылдан бері оқу орындарында дәстүрлі түрде өз орнын тауып келген оқытудың бір түрі екендігі бәрімізге мәлім. Дегенмен, қазіргі таңда әлемде болып жатқан індеттің таралуына байланысты бұл оқыту түрінің маңыздылығы арта түсті. Себебі еліміздегі мектептер Covid-19-дың таралу қаупіне байланысты өз жұмыстарын тоқтатып, оқушыларды қашықтан оқытуға кірісті. Ал қашықтан оқыту босаңсуға жол бермейді, өйткені қазіргі заманғы технологиялар оқу үрдісінің барлық кезеңдерін қашықтық форматқа көшіруге толығымен мүмкіндік береді. Яғни, қашықтан оқыту карантин жағдайында оқу үрдісін жалғастыруға мүмкіншілік туғызып отыр.

Әрине, кез келген оқыту түрі біржақты бола бермейді. Яғни, оның өз артықшылықтары мен кемшіліктері де болады. Қашықтан оқыту түрінің еркіндігі мен икемділігі, географиялық жағдайға қарамайтын, кез келген тұлғаның білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік тудыратын артықшылығы бар болғанымен, қашықтан жұмыс істеу кезінде қатысушылардың бір-бірімен жеке байланысы аз, кейде мүлдем жоқ деп те айтуға болады. Сондықтан мұндай оқыту нысаны коммуникабельділік, сенімділік, командада жұмыс істеу дағдыларын дамыту үшін қолайлы емес. Дегенмен, карантин аяқталып, өз жұмыс орнымызға оралған жағдайда дәстүрлі оқыту түрімен қатар қашықтан оқыту түрін де бірге ала жүреміз деген ойдамыз. Себебі жаңа ғасыр адамзаттан оның кәсіби қызметіндегі барлық өзгерістерді біліп, үнемі білім деңгейін жетілдіріп отыруды қажет етеді.

Қашықтықтан білім беру технологиялары қашықтықтан оқу сабақтарын «online», «offline» режимінде өткізуге негізделген. «Online» режимінде оқу сабақтары нақты уақыт режимінде оқудың өзара іс-әрекет ету үдерісін қарастырады (бейнеконференция, интернет желісімен хабар алмасу, телефон арқылы келіссөздер). «Online» режиміндегі оқу сабақтары оқытушы мен білім алушы арасындағы асинхронды тілдесудің (электрондық пошта, кейіннен қорытынды бақылау тапсырумен оқытушының тапсырмасы бойынша білім алушының оқулықпен жұмысы) оқу іс-әрекеті процесін қарастырады.

Қашықтан оқыту технологиясын қолдана отырып білім берудің мақсаты: сапалы білім беру қызметін алуда азаматтардың мүмкіндіктерін кеңейту; олардың білім қажеттіліктерін тұрғылықты жеріне, әлеуметтік жағдайына, жасына, денсаулығына және өмірдің тағы басқа себептеріне қарамастан қамтамасыз ету [1].

Қашықтан оқыту – білім берудің ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың

көмегімен жүзеге асырылатын арнайы түрі. Онлайн оқыту интернет, білім, компьютерге немесе интернетке қосылған басқа гаджетті пайдаланып білім мен дағдыларды игеру.

Онлайн-білім беру оқушыларға білім беру ортасына: дәріс оқып тыңдау, тапсырмаларды орындау, мұғалімдермен кеңесу және желіге қосылу арқасында сыныптастармен сөйлесу, кері байланыс жасауда толығымен енуіне мүмкіндік береді

Онлайн оқуға көшкелі бері көптеген әдіс тәсілдерді және платформалармен жұмыс жасауды меңгеріп келеміз. Солардың бірі өз сабағымда қолданып жүрген КЕЙС технологиясы. Осы әдісті сабақта пайдаланбас бұрын әдістің тиімді және тиімсіз жақтарын зерделеуге болады. Зерделей келе оқушылардың сабақта белсенділін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін шыңдауға қашықтан оқуда таптырмас әдіс екеніне көзіміз жетті.

Қазіргі заманғы тез өзгеретін орта бізден сыртқы өзгерістерге үздіксіз бейімделуді және уақыт шақыруларына үнемі жауап іздеуді талап етеді.

Қазақстан Республикасының білім беру жүйесі қазіргі ұстаздардың үздіксіз өзін-өзі дамыту және өзгерістерге бейімделу дағдыларын дарытуға баса назар аударады.

Бүгінгі таңда әлемде өз білімінің деңгейіне қанағаттанған, өз білім беру жүйесіне риза бірде-бір мемлекет жоқ деп айтуға болады. Себебі барлығы жаңа мазмұнды, жаңа формалар мен оқыту әдістемелерін іздеу үстінде.

Білім беру қызметінің инновациялық әдістері эксперименттер мен инновациялық жобалары арқылы іске асырылады да, заманауи білім беруді дамытудың трендтері қалыптасады. Біз болсақ біліктілігімізді арттырып, тиімділігін айқын түсініп, өз жұмысымызда ескеруіміз керек.

Жаңартылған білім берудің негізгі міндеті – оқушыларға өзінің бірегейлігін сезінуге, қиындықтарды жеңуге және өз әлеуетін іске асыруға көмектесу. Білім беру барысы сыни ойлау мен креативтілікті дамытуы тиіс, қазіргі әлемде табысқа жетуге мүмкіндік беретін дағдылар мен білім беруге тиіс.

Мақаланы жазу барысындағы келесі міндеттерді орындауға назар аударды:

- Заманауи білім беру үдерісін талдап білім сапасы мәселесін шешудің табысты жолдарын анықтау;
- Білім беру қызметінің тиімділігіне қатысты мәселені кешенді түсіну, анықтамалық және практикалық идеялар көзін құру;
- Инновациялық әдістердің артықшылықтары мен кемшіліктерін, нақты тәсілдердің мәні мен құндылығын (немесе қауіптілігін) түсіндіру;
- Әрбір үрдістің аса маңызды аспектілеріне назар аудару.

Жаңартылған білім берудің инновациялық бағыты дербестендіру дифференциация тақырыбына айтарлықтай қызығушылық тудырады. Көптеген адамдар бұл сұрақ білім беру жүйесінің болашағына елеулі әсер етеді және білім беру контентін жариялауды дамыту үшін бағыт береді деп санайды. Сонымен, білім саласындағы дербестендіру оқушылардың өз қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін талдай білуге және бағдарламаны өз бетінше таңдауға негізделген. Дербестендіру оқытудың жоғары дамыған дағдыларымен тығыз байланысты, әрбір оқушының жеке оқыту стиліне зейінмен және үдерістік-бағытталған тәсілдеумен ерекшеленеді. Заманауи инновациялық білім жеке тұлғаға бағытталған, осыған орай біріншіден, оқушыларға білімді қажетті деңгейде меңгеру керектігін көрсету керек. Екіншіден, оқушыларға оқытудың тиімділігін қалай арттыруға болатынын көрсету керек. Үшіншіден оларға ең үздік оқушы болу керектігін көрсету керек.

Оқушылар кез келген уақытта және кез келген жерде шектеусіз деректер көлеміне өздігінен қол жеткізе алады. Демек, сыныпта мұғалімнің рөлі өзгерді. Мұғалім тек тақтада ғана емес, қажетті көмек пен қолдау көрсету үшін оқушылармен тығыз байланыста болады. Заманауи мұғалім үйреншікті лектордан гөрі тәлімгер және кеңесші.

Қазіргі заманғы мұғалімдер оқыту әдістерін өзгерте отырып заманауи білім бере алады. Сондықтан бүгінгі күні материалдардың өзектілігі мен қажеттілігіне қол жеткізу жеңілдегенін мойындауымыз керек.

Мұғалім мен оқушыға бағытталған оқыту арасындағы негізгі айырмашылықтарды қарастырайық. (Кесте №1)

Кесте №1.

| Мұғалімдерге бағытталған оқыту | Оқушыларға бағытталған оқыту |
|---|---|
| Мұғалім шешім қабылдайды | Оқушы шешім қабылдайды |
| Мұғалім - ақпараттың негізгі көзі | Оқушы өз бетінше ақпарат табады |
| Оқушы оқу материалын меңгереді | Оқушы оқу материалын өзі жасайды |
| Оқыту ортасында бәсекелестікті ынталандырады | Оқу ортасы ынтымақтастықты қолдайды |
| Мұғалім оқушының жұмысы мен жетістігін бағалайды | Оқушылар өздерін және бірін-бірі бағалайды |
| Оқыту сыныпта өтеді | Сыныптан тыс оқыту мүмкіндігі |
| Барлық сынып жұмысының қарқыны маңызды рөл атқарады | Әр оқушы өз қарқынында жұмыс істей алады; тапсырмалар дербестендірілген |
| Оқыту жеке пәндерге бөлінген | Пәнаралық оқыту |
| Оқытудың бірыңғай стилін ұстану қажет | Оқушылар өз оқу стилін таңдай алады |
| Оқыту бір жас тобы үшін жүргізіледі | Оқыту бір жас тобына байланысты емес |
| Оқытуды дербестендіруді мұғалім қамтамасыз етеді | Оқытудың дербестігін оқушылар қамтамасыз етеді |

Жоғарыда аталған міндеттерді атқару үшін **POGIL** (сұранысқа бағытталған оқыту) әдісін қолдану оқытудың тиімділігін арттырады. POGIL - бұл ерекше оқыту ортасы, оқушылар жаңа оқу материалын оқу үдерісіне белсенді қатысады. Әдіс бойынша 5E моделі құрылып, оған сәйкес әрекет ететін өзін-өзі басқару зерттеу топтары: «Engage» (қызықтыру), «Explore» (зерттеу), «Explain» (түсіндір), «Extend» (дамытуға) және «Evaluate» (бағалау) ұйымдастырылады. Бұл жүйені АҚШ-тың білім беру орталығы жанындағы биология және жаратылыстану ғылымдары бөлімінің қызметкері Роджер Байби ұсынған (1994 ж.). POGIL жобасы оқушыларды бірінші орынға қойып, мұғалімдерге оқытуды оңтайландыруға арналған құралдарды ұсынуға арналған. POGIL басқа тәсілдерден екі нақты жолмен ерекшеленеді. Біріншісі – процестің қажетті және мақсатты дағдыларын дамытуға нақты және саналы екпін. Екінші – сынып бөлмесінің ерекше материалдарын пайдалану және дизайн.

«POGIL» әдісі бойынша оқушылар арнайы әзірленген қызметті шешу үшін шағын мысалы, есеп менеджері, рекордер және т.б қолданылады. Оқытушы оқу процессін жеңілдетуге көмектесу үшін тиісті уақытта араласа отырып, оқушылар арасындағы пікірталасқа тыңдаушы ретінде ғана әрекет етеді. Өз топтарында оқушылар мәселелерді талқылай және талдай алады және ортақ идеяларды қарастыруға және маңызды ұғымдарды өзінің түсінігін құруға көмектесу үшін жасалған сұрақтарға жауаптарын талдай алады. Олар өз идеяларын тұжырымдап басқа топтармен бөліседі.

Бұл әдістің барысында көптеген маңызды дағдыларды қалыптастырып, оқушыларға сын тұрғысынан ойлай отыра тапсырмаларға көңіл бөлуге көмектеседі [2].

«Төңкерілген сынып» әдісі – бұл қазіргі білім берудің бірнеше үрдістерін біріктірген оқыту принципі. Бұл әдіс шамамен бірдей нәтижелерді көрсететін түрлі тәсілдерді қамтиды (оқушылар мен мұғалімдердің жоғары қанағаттануы, оқушылардың білім алуға белсенді қатысуы және материалды неғұрлым тиімді меңгеруі), сондықтан оқытудың осы принципін білім берудің заманауи инновациялық үрдісіне жатқызуға болады.

«Төңкерілген сынып» термині сабақ жоспары кері-қайта берілгенің білдіреді. Әдетте мұғалім алдымен жаңа тақырып туралы әңгімелейді, содан кейін онымен байланысты жаттығулар қатарын орындауды ұсынады және үй тапсырмасын қояды. Осы әдіс шеңберінде мұғалім тақырып бойынша әңгіме жазады және оқушылар оны жаңа материалды зерделегенге дейін өздігінен зерттей алады. Осылайша, сабақ уақытын оқушылардың сұрақтарына жауап бере отырып, туындаған қиындықтарды шеше отырып, материалды талқылай және пысықтай отырып, әлдеқайда тиімді пайдалануға болады.

Аталған әдістің тиімділігі: тәжірибеге уақыт пайда болады, тақырыптың ең қиын аспектілерін талқылау мүмкіндігі, оқушы мен мұғалімнің талқылауға түсіп өзара әрекет ету мүмкіндігі.

Оқыту – бұл мұғалімнің жұмыс нәтижесі емес, қоршаған ортамен өзара әрекеттестікте әрбір адаммен болатын табиғи процесс. Адамның қызметі – оның дамуының негізі. Мұғалімнің рөлі – олардың әрқайсысына қажетті материалдарды таңдау үшін қадағалау жұмыстарын жүргізу.

Баланы ынталандыратын және оның дағдылары мен қажеттіліктеріне сәйкес дамуына көмектесетін жүйе Highscope тәсілі [3].

«Highscope» тәсілінің атауы «жоғары мақсаттар» немесе «ауқымды міндеттер» деп аударылады және өршіл міндеттер мен алыстағы мақсаттарды көрсетеді. Әдістің негізгі тұжырымдамасы белсенді қызмет арқылы оқытуды және балалардың мүдделерін ескеруді көздейді.

Әрбір күн белгілі бір блоктарға бөлінеді, олар бір-бірінен кейін өткізіледі, ал сынып қызығушылық аймақтары бойынша топтарға бөлінген, сонымен қатар оқушылар бір аймақтан екінші аймақтан еркін ауыса алады (олар таңдау бар туралы біледі). Балалар өз сабақтарын жоспарлауға, оларды жүзеге асыруға және нәтижелерді талдауға мүмкіндік беретін «жоспарла –жаса - тексер» схемасына сәйкес жұмыс істейді.

Оқушылар кішкентай немесе үлкен топтарда жұмыс істейді және ойындарға, әңгімелесулерге белсенді қатысатын ересектерден қолдау алады. Мұғалім өз тарапынан оқушылар мен олардың жетістіктерін мұқият қадағалайды. Қозғалыспен, музыкамен немесе тарих әңгімесімен байланысты сабақтар үлкен топтарда жүргізіледі, ал арнайы танымдық тәжірибелер кішкентай топтарда жүргізіледі.

Күн сайын мұғалімдер өз оқушыларын мұқият бақылап, олардың жұмысы мен жетістіктерін бекітеді. Сондай-ақ олардың тіл, сауаттылық және қарым-қатынас, әлеуметтік және эмоциялық даму, дене дамуы мен денсаулық, математика, ғылым мен техника, әлеуметтік зерттеулер мен шығармашылық пәндер саласындағы іскерліктерін бағалайды. Осы даму жүйесінің маңызды элементі қақтығыстарды шеше білу болып табылады. Оқушылардың әлеуетін дамыту ойынға негізделген.

Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» Жолдауындағы ең маңызды басымдықтарының бірі экономиканы технологиялық жаңғыртуды жеделдету болып табылады. Жолдауда: «Біз цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендетуге тиіспіз. Бұл – маңызды кешенді міндет. Елде 3D-принтинг, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлық қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керек». Қорыта келгенде білім беру процесіне осындай замануи технологияларды енгізу нәтижелі болып табылады. Инновациялық әдіс-тәсілдерді педагогикалық қызметте оңтайлы қолдану «Цифрлы Қазақстан» бағдарламасын жүзеге асыруда педагогикалық қауымның аз да болса маңызды қадамдарының бірі [4].

**Қолданылған әдебиеттер тізімі:**


1. URL: https://diso.ru/blog/36
2. https://www.pogil.org/
3. https://bilimland.kz/kk
4. http://kitaphana.kz
5. Қазіргі білім беру трендтері - Алматы: «Bilim Media Group» ЖШС, 2017-326 с.
6. Халықова К.З., Абдулкәрімова Г.А. Педагогикалық информатика /білім беруді ақпараттандыру. –Алматы, 2009.
7. Көшімбетова С. Оқу—тәрбие үрдісінде оқытудың инновациялық әдіс-тәсілдерін пайдаланудың педагогикалық шарттары, - Алматы, 2008.
8. Ибраев Т. К. Реформалау жағдайындағы әлеуметтік-білім беру саласының теориялық - әдіснамалық аспектілері. – Астана. Даңғыл, 2017. -157 Б.
9. Педогогикалық технология, О.Бөкеев атындағы кітапхана.
10. Сайт «Дистанционный Институт Современного Образования»



**Аннотация.** Бұл мақалада қашықтықтан оқыту ақпараттық кеңістікті де, оқытудың ақпараттық саласын да едәуір кеңейте отырып, жаңа мүмкіндіктер ашатыны туралы жазылған. Пандемия кезінде қашықтықтан оқыту білім беруді жаңғыртуда үлкен рөл атқарады. Сонымен қатар, қашықтықтан оқыту кезінде әр түрлі ақпараттық-инновациялық технологияларды қолдану ерекшеліктері туралы жазылған. Қазіргі таңда қалыптасқан жағдайға байланысты қашықтықтан оқыту немесе онлайн оқыту кезінде балаларды оқытуда дұрыс білім мен бағыт-бағдар беруді қолға алып, тиімді жолдарын қарастыру. Қашықтықтан оқыту кезінде оқушыларға дұрыс бағытта білім беру жолдарын қарастыру; деңгейлік тапсырмаларды үйлестіру, тиімді нәтижеге жетіп,

қорытынды шығару.

**Кілт сөздер:** тарих, қашықтан оқыту, пандемия, ақпараттық технология,заманауи әдістәсілдер.

**Аннотация.** В данной статье так и инфармационного пространства,дистанционного обучения, значительно расширяя сферу инфармационного обучения об открытии новых возможностей.Во время пандемии дицтанционное обучение играет большую роль в модернизации образования.Кроме того, были изложены особенности применения различных информационно инновационных технологий при дистанционном обучении. В ностоящее время в соответствиии с сложившейся ситуацией, в период дистанционного обучения или онлайн обучения необходимо выработать правильные знания и орентации в обучении детей. При дицтанционным обучении необходимо рассмотреть пути обучения учащихся в правилбном направлении :координировать уровневые задания,достигать эффективных результатов и подводить итоги.

**Ключевые слова:** история, пандемия, дицтанционное обучение, информационные технологии, современные медиоты и премы

**Abstrakt.** In this article,it is written that distance learning opens up new opportunities significantly expanding both the information space and the information sphere of training. During the pandemic distance learning plays a huge role in the modernization of Edication. In addition, it is qritten about the peculiarities of using various information and innovative texnologies in distance liearning. Currently, due to the current situation it is necessary to take into account the correct khnowledg and guidans in teaching children in distance learning or online learning and consider effective ways. Consideration of ways to teach students in the right direction in distance learning coordination of level tasks achieving effective rtsults and summing up results.

**Keywords:** hirtory, distancelearning, pandemic, information texnology

# МУЛЬТИМЕДИА ПРЕЗЕНТАЦИЯ КАК ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЙ СПОСОБ РАЗВИТИЯ ПРОДУКТИВНЫХ ЯЗЫКОВЫХ НАВЫКОВ У УЧАЩИХСЯ 7-Х КЛАССОВ

**А.Т. Абуова**
Назарбаев Интеллектуальная школа химико-биологического направления,
г. Кызылорда

Основной задачей предмета «Русский язык и литература» (Я2), как прописано в учебной программе, является формирование и развитие практического применения коммуникативных компетенций учащихся для подготовки к различным ситуациям общения с помощью соответствующих языковых средств [1]. Практическое применение коммуникативных компетенций учащихся предполагает, что у учащихся должны быть хорошо развиты продуктивные языковые навыки, к которым относятся говорение и письмо. Каждый из указанных навыков, согласно учебной программе, имеет несколько целей обучения, среди которых требуют большего внимания такие, как 7.П3. представлять информацию в виде иллюстраций, сюжетных рисунков, комиксов, в т. ч. с использованием ИКТ, 7.Г4. создавать высказывание (описание, повествование, рассуждение) с опорой на ключевые слова или план, 7.П5. писать эссе-повествование, эссе-описание (объем 80 -100 слов) по теме/ картине. Достижение упомянутых целей обучения по продуктивным языковым навыкам дают возможность учащимся развивать и совершенствовать способности к речевой коммуникации в устной и письменной формах.

Главным способом достижения вышеуказанных целей обучения в рамках данного исследования была выбрана работа по мультимедийным презентациям-шаблонам, что в свою очередь предполагает дифференцированный подход в обучении детей-визуалов и кинестетиков. Как известно, существует четыре канала восприятия информации: визуальный, аудиальный, кинестетический, дигитальный, среди которых преобладает число людей-визуалов (60% всего населения мира) [6]. Помимо этого, преобладание учащихся с указанными каналами восприятия стало понятно по результатам первого анкетирования [11].

Наряду с указанным необходимостью выбора подобного способа главным явилось и то, что предметная образовательная программа предписывает и компетентность в использовании информационно-коммуникационных технологий, включающее в себя умелое и творческое применение технологий для работы, досуга, и коммуникации, строящееся на базовых навыках использования ИКТ [3].

Кроме того, обоснованием для данного исследования явился и тот факт, что существует и необходимость в пополнении мультимедийного дидактическиого материала для проведения, организации учебной деятельности и визуализации обучения для облегчения восприятия и использования учебной информации, для максимальной реализации говорения − публичного выступления ученика перед одноклассниками, для чего необходимо изучить материал, выделить основное в коротких заметках на выносках, подготовить речь, написать эссе.

Вместе с тем немаловажным фактором применения названных шаблонов мультимедиа-презентаций с возможностью редактирования является и экономия времени, отведённого на урок либо на выполнение домашнего задания. Отсюда следует, что, не тратя драгоценное время на техническую часть, учащиеся могут больше сконцентрироваться на замысле истории, содержании устного выступления / эссе, а также на лексике по заданной теме.

Таким образом, аргументировав значимость данного исследования, необходимо было приступить к его осуществлению и разработать план [14] по практической реализации обсуждаемых идей.

При проведении исследования было изучено большое количество учебно-методической литературы и интернет-ресурсов по рассматриваемой теме. В результате обзора было обнаружено, что поднятая исследовательская тема рассматривалась раздельно. То есть, отдельно исследовалась проблема, как улучшать, формировать продуктивные речевые навыки учащихся посредством различных методических приёмов (приводились задания, упражнения по развитию навыков говорения и письма), отдельно изучались вопросы, как использовать на уроках русского языка и литературы мультимедиа презентации, в данном случае стоит отметить, что рассматривались примеры использования презентаций в большей степени как демонстраци-

онный материал информативного характера при изучении различных разделов русского языка, и, наконец, обособленно исследовалась проблема, как выявлять каналы восприятия информации у учащихся и учитывать при разработке дифференцированных заданий.

Основными источниками, раскрывающими теоретические основы явились учебные пособия Войтик Н. А. [2], Морозовой Н. В. [3] и презентационный материл (без указания автора) о приёмах по подготовке устного выступления [4]. Данные источники содержат необходимый теоретический материал, знакомящий с такими понятиями, как речевая компетентность, продуктивные речевые навыки, а также с отдельными методами и приёмами, направленными на развитие навыков говорения и письма.

При выборе методов исследования было рассмотрено несколько статей, но взяты за основу и отобраны информация и рекомендации из одной онлайн-статьи [5] и выбраны в качестве приоритетных методов исследования анкетирование и наблюдение. В ходе разработки вопросов для анкеты №1 [11] были использованы сведения об особенностях основных способов мировосприятия из статьи [6] и презентации [7].

Вопрос о том, как и насколько технологии мультимедиа смогут помочь организовать учебную деятельность для развития навыков говорения и письма, был рассмотрен на основе двух интернет-ресурсов, авторы которых, Губина Т. Н. [8] и Львова Н. В. [9], утверждают, что современное обучение невозможно представить без технологий мультимедиа, которая включает в себя совокупность компьютерных технологий, одновременно использующих несколько информационных сред: графику, текст, видео, фотографию, анимацию, звуковые эффекты, высококачественное звуковое сопровождение, то есть во всех известных сегодня формах.

Для использования презентаций в процессе учебной деятельности необходимо было создать презентации-шаблоны, чтобы, как было отмечено выше, учащиеся могли сосредоточиться на содержании и лексике устного выступления по навыку говорение и эссе по навыку письмо, а не на технической составляющей презентационного материала. В этом случае был отобран ресурс с шаблонами Microsoft [11], которые были адаптированы мной для разделов интегрированной учебной программы 7 класса по предмету «Русский язык и литература (Я2)».

В ходе исследования собственной практики предстояло ответить на ряд вопросов, среди которых основным являлся вопрос: насколько будет эффективным использование мультимедиа презентаций в качестве дифференцированного подхода для развития продуктивных языковых навыков у учащихся 7-х классов?

В дополнение к основному были подняты вспомогательные вопросы, как научить учащихся создавать устные высказывания на основе мультимедиа презентаций? каковы барьеры для развития навыков говорения и письма у учащихся с разными каналами восприятия? будут ли ИКТ-компетенции учащихся, их интересы к работе с мультимедийным дидактическим материалом способствовать овладению ими продуктивными видами речевой деятельности? усилит ли организация учебной деятельности с использованием презентаций-шаблонов мотивацию учащихся в улучшении навыков написания эссе?

Для того чтобы найти ответы на поставленные вопросы в ходе обзора литературы по вопросам исследования, одним из методов сбора данных было выбрано анкетирование, являющееся весьма продуктивным, документальным, гибким по возможностям получения и обработки информации письменным опросом. Из трёх типов анкеты выбор пал на смешанную анкету, особенностью которой является то, что в ней имеются элементы других двух типов анкеты, открытой и закрытой. Для сбора данных учащиеся прошли два опроса: анкетирование №1 [12], созданное в веб-сервисе Google Forms, проведено в начале исследования, анкетирование №2 [13], вопросы к которому были составлены и сформированы в приложении Microsoft Forms, было предложено учащимся для заполнения на заключительном этапе исследования.

Помимо указанного метода сбора информации, были выбраны такие инструменты исследования, как наблюдение, доказательная база: фото, распечатки ответов учащихся на вопросы тестов, скриншоты, диаграммы, скриншоты презентаций-шаблонов, эссе учащихся, аудиозаписи выступлений учащихся по собственным презентациям-шаблонам.

В данном исследовании использование презентаций-шаблонов было направлено на то, чтобы учащиеся по своему выбору, желанию могли бы выполнить задание и подготовить в том формате, в котором им интереснее, легче, удобнее работать. То есть, речь идёт об использовании мультимедиа в качестве инструмента дифференциации.

К примеру, при подготовке к устному выступлению и написанию эссе отдельные учащиеся редактировали, заполняли презентации-шаблоны по соответствующим темам раздела в рамках выполнения домашнего задания, а на уроках по собственным презентациям создавали устные высказывания, писали эссе.

Кроме того, образовательные мультимедиа были отобраны для решения проблемы названного исследования, чтобы повысить мотивацию учащихся, заинтересовать их, ведь мультимедиа обладает эмоциональным, зрелищным зарядом, даёт возможность наглядно и зрительно представлять информацию, что очень важно при работе с новым видео-поколением, легко впитывающим знания через компьютерную культуру. Это дети, которые появились в то время, когда уже был развит интернет, для которых он является привычной средой обитания, ведь они родились и выросли, когда интернет уже стал влиятельным фактором в обществе.

В рамках настоящего исследования было проведено два анкетных опроса: первый [12] – на начальном этапе, второй [13] – на заключительном. Целью первого анкетирования являлось установление основных каналов восприятия информации учащихся и выявление предпочитаемых учениками средств визуализации для создания и использования при подготовке к устному выступлению и написанию эссе.

По результатам анкетирования можно сделать вывод о том, что учащихся, у которых ведущим является кинестетический канал восприятия информации, больше, в то время как процент учащихся с доминирующим аудиальным и визуальным каналами восприятия почти равный.

Также стал определяющим в выборе мультимедиа презентаций в качестве методического инструмента в ходе рассматриваемого исследования и тот факт, что по вопросам, какое средство визуализации чаще всего вы выбираете для использования при устном выступлении, в каком формате вам легче, удобнее, интереснее подготовить и представить информацию, какое средство визуализации чаще всего вы выбираете для использования при написании эссе, многие учащиеся выбрали презентацию.

Таким образом, результаты первого анкетирования [12] позволили согласиться с общепринятым мнением о том, что кинестетики - люди действия, это их способ восприятия мира, они по-другому просто ничего не понимают, для них важно, всё пробовать на практике, и поэтому дети-кинестетики лучше воспринимают тот материал, который был записан, практичная деятельность (конструирование, эксперимент) для них − наиболее продуктивная деятельность на уроке. В рамках исследуемой темы подобной практической деятельностью явилась работа по созданию презентаций по шаблонам.

Следующим шагом в реализации плана исследования была обозначена разработка мультимедийного материала в виде двенадцати презентаций-шаблонов по всем девяти разделам учебной программы седьмого класса [1].

Если говорить подробнее, каждая из презентаций содержит девять слайдов, на первых двух из которых прописаны цели урока, критерии оценивания, дескрипторы, задания для формативного оценивания, позволившие учащимся ясно понимать, что от них требуется для достижения целей обучения. На каждом слайде в презентациях по всем разделам программы снизу даны заметки с субзаданиями, даны изображения-стимулы по теме раздела / урока / домашнего задания, выноски для подписей и пометок к изображениям, опираясь на которые можно выступить с устным высказыванием, либо написать эссе.

Таким образом, разработанные презентации-шаблоны давали учащимся возможность выполнять домашние задания по цели 7.П3, после чего на уроке с успехом использовали их для визуализации своих идей, описываемых лиц, предметов, событий и т. п.

В результате получилась, можно сказать, коллекция цифровых ученических творческих работ-презентаций, аудиозаписей с устными выступлениями и эссе.

Наконец, на заключительном этапе по работе над рассматриваемой темой прошло проведено второе анкетирование [13], целью которого было подведение итогов по использованию мультимедиа презентаций в качестве инструментария по развитию навыков письма и говорения по трём отобранным в рамках данного исследования целям обучения.

Итоги анкетного опроса №2 [13] показали, что учащиеся мотивированы, вовлечены, считают задания интересными и желают заниматься подобной деятельностью и в дальнейшем, в частности в следующем учебном году.

В ходе рассмотрения поднятых в настоящем исследовании вопросов и анализа собранных

данных стало очевидным, что использование мультимедиа презентаций в качестве способа дифференциации, направленного на отработку навыков говорения и письма, оправдано.

Кроме того, на основе итогов двух проведённых анкетных опросов, заполненных презентаций по шаблонам, устных выступлений и эссе учащихся, подготовленных по данным из презентаций, написанных с использованием опорных записей из собственного мульмедидийного материала, удалось выявить, что организация учебной деятельности с учётом ИКТ-компетенций учащихся, их интересов к работе с мультимедийным дидактическим материалом способствует овладению ими продуктивными видами речевой деятельности, усиливает мотивацию учащихся в улучшении навыков написания эссе, в целом, способствует повышению эффективности обучения.

Важными могут стать следующие рекомендации:

использовать рекомендованные презентации-шаблоны Microsoft [11] для создания по их структуре своих шаблонов, адаптированных в соответствии с темами разделов интегрированной программы и с учётом возрастных и индивидуальных особенностей учащихся;

применять созданные мультимедиа презентации-шаблоны для достижения отдельных целей, предполагающих работу с ИКТ и представление информации сплошного текста в формате несплошного текста на уроках и при выполнении домашнего задания;

практиковать использование мультимедийного материала в качестве дифференцированного способа обучения для развития продуктивных языковых навыков при подготовке к устному выступлению и написанию эссе.

Перечисленные рекомендации дают возможность реализации интегрированной образовательной программы, межпредметных связей; развитию навыков работы с ИКТ; организации проектной деятельности; развитию у учащихся навыков исследовательской деятельности, навыков подготовки презентаций для защиты своих проектов, исследований; дифференцированному подходу в обучении.

По итогам рассматриваемого исследования можно сделать вывод, что к преимуществам использования мультимедийного материала относятся формирование навыков грамотного письма (грамматические ошибки подчёркиваются); развитие креативности; мобильность, переносимость, тиражируемость мультимедийного материала, альтернатива бумажным рабочим тетрадям.

В добавление к вышеизложенному стоит отметить, что результатом данного исследования является и создание учителем собственного цифрового учебно-методического комплекса, который будет пополняться ежегодно и может быть рекомендован коллегам при наличии потребности.

Тем не менее, хотя мы и говорим о необходимости использования цифровых образовательных технологий, ИКТ, мультимедиа, во всём должна быть мера, целесообразность их применения в учебной деятельности.

**Список литературы:**

1 Образовательная программа АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» – NIS-Programme. Учебная программа по предмету «Русский язык и литература» (Я2). Основная школа (6-10 классы). стр. 5., 11, 19, 25, 26. АОО «Назарбаев интеллектуальные школы». Астана, 2018 г.

2 Войтик Н. В. «Речевая коммуникация». 2-е изд., пер. и доп. Учебное пособие для вузов. Издательство: Юрайт. Тюмень. Тюменский государственный университет. «Университеты России». Серия Год издания: 2020 г.

3 Морозова Н. В., Ряшенцева В. А. «Продуктивные виды речевой деятельности на уроках английского языка». [Электронный ресурс] – Сайт. Первое сентября. Открытый урок. – Режим доступа: https://urok.1sept.ru/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%B8/667934/

4 Автор не указан. «Устное публичное выступление». [Электронный ресурс] – PPT онлайн. – Режим доступа: https://ppt-online.org/217801, свободный – Загл. с веб-страницы.

5 Методы педагогических исследований: наблюдение, беседа, анкетирование, педагогический эксперимент и педагогическое тестирование. [Электронный ресурс] – Сайт Студенческая библиотека. – [2017-201?]. Режим доступа: https://students-library.com/library/read/53743-metody-pedagogiceskih-issledovanij-nabludenie-beseda-anketirovanie-pedagogiceskij-eksperiment-i-pedagogiceskoe-testirovanie, свободный. – Загл. с веб-страницы.

6 «Три основных способа мировосприятия». [Электронный ресурс] – Сайт XFRESH.INFO. Режим доступа: https://xfresh.info/samorazvitie/38-vizualy-audialy-i-kinestetiki, свободный – Категория «Саморазвитие», с веб-страницы.

7 Лебедева Е. Е. «Каналы восприятия информации». [Электронный ресурс] – Образовательный портал «Инфоурок». Режим доступа: https://infourok.ru/prezentaciya-na-temukanali-vospriyatiya-3186132.html, свободный. – Загл. с веб-страницы.

8 Губина Т. Н. «Мультимедиа презентации как метод обучения». [Электронный ресурс] – Научный журнал «Молодой ученый». 2012. № 3 (38). С. 345-347. Режим доступа: https://moluch.ru/archive/38/4465/, свободный – Загл. с веб-страницы.

9 Львова Н. В. «Мультимедийная презентация как дидактическое средство и ее конструирование». [Электронный ресурс] – Сайт Открытый класс. Сетевые образовательные сообщества. –22.03.2010 г. – Режим доступа: http://www.openclass.ru/node/106853, свободный – Загл. с веб-страницы.

10 Сидорова Л. В., Саланкова С. Е. «Образовательное мультимедиа и методические особенности обучения его разработке». Журнал «Современные проблемы науки и образования», № 2. Дата публикации 30.03.2017 г. Раздел «Педагогические науки».

11 «Создайте больше, используя шаблоны Microsoft». [Электронный ресурс] – Microsoft Office. Бесплатные шаблоны. – Режим доступа: https://templates.office.com/#categories, свободный – Загл. с веб-страницы.

12 Абуова А. Т. «Анкета №1. Как я выполняю задания?». [Электронный ресурс] – Google Forms. Электронный опрос. − Режим доступа: https://forms.gle/Lmi3KWcgvJoosSYj9, свободный. − Загл. с домашней страницы.

13 Абуова А. Т. «Анкета №2. Как я выполнял (а) задания на основе презентаций-шаблонов?». [Электронный ресурс] – Microsoft Forms. Электронный опрос. − Режим доступа: https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=yVLbOR7jwkKAg3U1W3KN4_20AGKm6qZPsy-gM5rkGiJUN1QxS0hXNTZMM0tXSk5CNEs1RDZIVERSSy4u, свободный. − Загл. с домашней страницы.

14 План по исследованию «Мультимедиа презентация как дифференцированный способ развития продуктивных языковых навыков уучащихся 7-х классов». https://docs.google.com/document/d/1C7vpfRAmhPd-lYdu5yPCIlDtiI0XvggUdpOkNDARiYo/edit?usp=sharing

**Аңдатпа.** «Мультимедиялық презентация 7-сынып оқушыларының сапалы тілдік дағдыларын дамытудың сараланған тәсілі ретінде» тақырыбындағы ғылыми-зерттеу жұмысы орыс тілін екінші тіл ретінде оқитын білім алушылардың оқу іс-әрекетін тиімді ұйымдастыруда мультимедиялық материалдарды қолдану тілдік дағдыларын дамытудың сараланған тәсілі бола алатындығын анықтауға бағытталған. Бұл зерттеу жұмысы мұғалімнің авторлық жеке цифрлық оқу-әдістемелік кешенін құруға бағытталған және орыс тілі мен әдебиеті мұғалімдеріне әдістемелік нұсқау ретінде ұсынылады.

**Аннотация.** Исследовательская работа на тему «Мультимедиа презентация как дифференцированный способ развития продуктивных языковых навыков у учащихся 7-х классов» нацелена на выявление того, насколько будет эффективным организация учебной деятельности с использованием мультимедийного материала в качестве дифференцированного способа для развития продуктивных языковых навыков учащихся, для которых русский язык является вторым. Вместе с тем данное исследование направлено на создание учителем собственного цифрового учебно-методического комплекса, который может быть рекомендован коллегам. Исследование представляет интерес учителей русского языка и литературы.

**Abstract.** The research work on the topic “Multimedia Presentation as a Differentiated Way to develop Productive Language Skills of Grade 7 Students” aims to identify how effective it will be to organize educational activities using multimedia materials as a differentiated way to develop productive language skills of students for whom Russian is the second language. At the same time, this study is aimed at creating a teacher’s own digital educational and methodological complex, which can be recommended to colleagues. The study presents the interest of the Russian language and literature teachers.

# АРНАЙЫ МЕКТЕПТЕ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ОРТАША АҚЫЛ-ОЙЫ КЕМ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ ҚЫЗМЕТІН ДАМЫТУДЫҢ ӘДІСТЕРІ

**А.Б. Баймулдинова, У.С. Абибуллаева**
Алматы облысы, Қарасай ауданы, Қаскелең қаласындағы облыстық
зерде бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектеп-интернаты.
abibulaeva1981@mail.ru

Қазіргі уақытта білім алудың ілгері даму мүмкіндігі зор тәсілдерінің бірі – заманауи телекоммуникациялық технологияларды, атап айтқанда интернет желісін қамтамасыз ететін мүмкіндіктерді қолдана отырып, қашықтан оқыту.

Қазіргі заманның талабына сай әлеуметтік-экономикалық жағдайда білім берудің мақсаты мен міндеттері – білім алудың өмір бойына үздіксіздігі, білім сапасы мен қолжетімділігін, соның ішінде қашықтан оқыту арқылы қол жеткізуді қамтамасыз ету.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар үшін білім беру қызметтерінің кең таралуын қамтамасыз ету үшін тиімді жағдай жасау белсенді түрде жүзеге асыру. Жаңа ақпараттық білім беру технологияларын енгізу және қашықтан білім беру арқылы білім беру бағдарламалары мен әдістері осы санаттағы оқушылардың білімге қолжетімділігін кеңейтуге мүмкіндік береді.

Қашықтан оқыту – елімізде жалпы білім беру және арнайы білім жүйесінің құрылымдық жүйесі және ұйымдастыру, әдіс-тәсілдердің елеулі өзгерістерін білдіретін ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушыларды арнайы оқыту формасы. Бұл өзгеріс барлық оқушылардың психофизикалық жағдайлары мен даму деңгейіне қарамастан әлеуметтену, тәрбиелеу, білім беру және дамыту.

Көмекші мектептің оқушыларына қашықтан оқыту кезінде қойылатын талаптарға қысқаша тоқтала кетсек:

- ерекше білім беру қажеттілігі бар оқушылардың білім беру бағдарламалары негізінде жоғары сапалы білім беру;

- қашықтан білім беру кезінде мұғалімнің жетекшілігімен оқыту, сондай-ақ, қосымша өз бетімен білім алу дағдысын жетілдіру болып табылады.

Қазіргі заманғы техникалық құралдар оқу материалдарын өз қажеттіліктеріне сәйкес оқушылар түзете алатын мүмкіндік береді. Мысалы, оқушының көру қабілетінде кемшілік болса, оқушы материалдағы шрифт түрі мен көлемін өзіне ыңғайлы етіп үлкейтіп қарауына, суретті қойып немесе орнын ауыстыруына, түсін өзгертуіне, тақырып жазарда өзіне ыңғайлы графикалық символдарды қолдануына мүмкіндік бар. Осылайша, ең қолайлы сипаттамалары зерттелетін материалды оқушы өзі таңдайды. Тірек-қимыл аппараттары қиындық туындататын оқушыларға ыңғайлы компьютер құралдары қарастырылған, тышқан және клавиатура және т.б. Арнаулы мектептің орташа ақыл-ойы кем оқушылардың қашықтан оқыту құралдарының бірі бейнеконференция арқылы Skype, Zoom, Білімленд, Дарын онлайн бағдарламаларын пайдалану болып табылады. Skype бағдарламасында жұмыс жасап отырып, құжаттарды тең редакциялауға болады. Бұл әрекетті орындау үшін, мұғалім жаңа құжат жасайды немесе Word бағдарламасында бұрын құрылған құжатты пайдаланады, оны Google Drive ішіне жүктеп, құжатқа қол жеткізуге мүмкіндік береді және осы құжат сілтемесін оқушыға жібереді. [1]

Үйде оқыту үшін оқу материалының мазмұны оқытудың мемлекеттік стандартын меңгерумен шектеледі. Үйде оқытуды ұйымдастырудың негізгі әдістері: сұхбат, әңгіме, түсіндірме, жобалау, демонстрация, жазба жұмыстары т.с.с. Үйде оқыту мұғалімнің оқушымен оқу жұмысын ұйымдастырудың жеке формасын басымдылықпен пайдаланумен құрылады, бұл іс-әрекеттің негізі оқушының өз бетінше жұмыс істеуі болып табылады.

Үйде оқыту құралына техникалық құралдар (компьютер, компьютер оқулығынан үзінділер т.с.с.). Оқушының білімділігі үйде оқытуды ұйымдастырудың нәтижесі болып табылады.[2]

Қашықтан оқыту кезінде оқытушының негізгі міндеті - білім алушының келесі түрдегі орындалатын өз бетінше жұмысын басқару болып табылады: туындайтын мәселелерді қарастыру; мақсат пен міндеттерді қою; білім, тәжірибелерді беру; ұйымдастыру қызметі; білім алушылардың арасында өзара байланысты ұйымдастыру; оқу процесін бақылау.

Көмекші мектептің білім беру жүйесінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологияны дамытудың тиімді құрылымы – білім порталдары болып табылады. Порталдың негізгі міндеті

жоғары технологиялы оқу процесінің қолдауы арқылы бірыңғай білімді ақпараттандыру.

Көмекші мектептің орташа ақыл-ойы кем оқушылардың қашықтан оқыту кезінде қолдануға болатын технологиялар:

- Теледидар арқылы сабақ өткізу. Бұл – тіптен жаңа формат. «Балапан», «Ел Арна», «Хабар» телеарналары бізге өздерінің эфирлік уақытын ұсынды. Ол қосымша білім алу мен білімді толықтырудың жаңа жолы болып отырғаны ақиқат.

Сонымен қатар, арнайы мамандандырылған интернет-платформалары арқылы өткізілетін сабақтар да ақыл-ойы кем оқушылардың таным қызметін дамытуда өз пайдасын көрсетіп келеді. Бұл цифрлық жүйелер оқушыларға өткен сабақты немесе бұрын талқыланған тақырыпты қайта қарауға, сондай-ақ, онлайн-сабақ өткізуге, кері байланыс орнатуға, жеке дара оқыту мен тапсырмаларды орындауға зор мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл формат тестілеу жұмыстарын өткізуге және алған білімдерін бағалауға мүмкіндік жасайды. Бұрын мұндай компаниялардың білім беру контентіне қол жеткізу ақылы болса, осы кезеңде біздің оқушылар барлық керек ақпаратты және платформаларды тегін пайдалана алады.[3]

Орташа ақыл-ойы кем оқушыларды қашықтан қалай оқытамыз? Ең алдымен платформаларды білу және тиімдісін пайдалану. Тапсырма қалай берілуі керек? Оқушының жасына сай, шағын, бірақ қызығушылығын арттыратын, тапсырмалар жеңіл түрде болуы шарт. Оқушыға қойылатын талаптар азайғанымен жауапкершілік төмендемеуі маңызды. Әр мұғалім өзінің шәкіртінің әлеуметтік жағдайын және интелектуалдық деңгейін білуі керек. Кейде оқушы шамасы келіп тұрған тапсырманың жартысын ғана орындап жібереді. Ондайға мүмкіндігінше жол бермеуге тырысуымыз қажет. Сонда ғана білімнің сапасын жоғалтпауға мүмкіндігіміз бар. Бұл өте маңызды. Білімленд, Дарын онлайн, Zoom платформаларындағы электронды мәліметтерді лайықтап беру де мұғалімдер аса мұқият болуы керек.

Әр мұғалім оқушылардың ғана алдында тұрмағанын әрдайым естен шығармағаны абзал. Өйткені әр тапсырманы оқушы ата-ана, туған туыстарымен бірге талқылайды. Соған байланысты әр мұғалім әр сабағына мұқияттылықпен қарауы бүгінгі күннің маңызды мәселелерінің бірі болып отыр.

Қашықтан оқыту кезінде, ерекше білімді қажет ететін көмекші мектептің орташа ақыл-ойы кем оқушылардың бойындағы кемшіліктерді түзету, жан-жақты жүргізілетін оқу-тәрбие жұмысының нәтижесінде оқушыларды қоғамдық өмірге бейімдеу, сонымен қатар таным процестерін дамыту соның ішінде, зейінін қалыптастыру, ойлау, есте сақтау қабілеттерін және тілдерін дамыту, яғни танымдық қызметін дамыту мәселелері күн тәртібінен түспейтінін әрбір педагог түсініп отыр. Түрлі заманауи технологияларды қолдану арқылы осы мәселерді шешу жолында қызметтер жасап келеді. Соның ішінде ең көп кездесетін технологиялардың бірі Монтессори әдісі, ойын терапиясы, арт терапия, құм терапиясы т.б. жұмысты жандандыруға көп пайдасын тигізіп отыр. [4]

Бірақ, өкінішке орай, оқушылардың ақыл-ой қабілеті - бағдарламадағы берілген материалды ұғуда әркелкілік байқалады. Оқушылардың кейбіреулері мұғалімнің түсіндірген сабағын тез ұғады, кейбіреулері керісінше қиындықтарға тап болып отыр. Сондықтан барлық оқушыны білімге бірдей жетелеу үшін өз мүмкіндігіне сәйкес сабақты меңгерту, тілін, есте сақтау, зейін, яғни таным процестерін дамыту маңызды.

Қашықтан оқыту кезінде орташа ақыл-ойы кем оқушылардың таным процестерін дамытуға қолданылатын әдістің бірі ойын әдісі. Әрбір ойынның бала үшін білімділік мақсаты ғана емес, тәрбиелік, танымдық мақсаты зор. Олай болса, ойындардың балаға қай сәттерде не мақсатпен пайдаланатынымызға тоқталып өткен жөн. Сабақта қолданылатын ойындарды төмендегідей топтастыруға болады. Ойын түрлері: ұлттық, дидактикалық, грамматикалық, логикалық және т.б.

Қашықтықтан оқыту кезінде сезім мүшесін дамытаты материалдар: әр сезім мүшелерін дамытуды ұсынады. Бұл материал арқылы заттардың көлемін, түсін, өлшемін, дыбысын ажырата алады. Жеңілден ауырға көтеру ұғымы қолданылады. Бала моторикасымен сенсорикасын жаттықтыру үшін материалды қайталауға тура келеді. Материалды қолданған соң бала жоспарлау, дайындау, бір тапсырманы соңына дейін орындауға тырысады. Бірақ сабақ кезінде бала сол материалмен жұмыс жасау жолын толығымен таныс болу керек. Мұнда жұмыс барысында балаға сөз беріледі. Тапсырманы орындай алмайтындарға қайтадан тағы бір сабақ өткізу маңызды. Алған білімін бекітіп, содан кейін жаңа сабақты өтілуі шарт.

Сабақ 3 құрылымнан тұрады: 1. Көлемін анықтауға арналған материалдар; 2. Бір сызықтың

бойымен жүру; 3. Тыныштандыру жаттығулары; Бұл кезеңдер баланың өзін-өзі танытуға талпындырады.

Көлемін анықтауға арналған материалдар: Ойынның түрі «Қызыл текше» Керекті құралдар: «Қызыл текше» 10 шаршыдан құралады шаршының мөлшері 1см-ден-10-см-ге дейін барады. Мақсаты: үлкен, кішкентай түсініктері қалыптасады, моторикасын дамытады.[5] Материалмен жұмыс жасау жолдары: кілемнің үстінде шаршылар шашылып жатады. Ал бала сондай шаршыны сол шаршының үстіне қою керек. Балалар үй жағдайында ата-аналарының көмегімен орындауы тиіс. Бұл ойындар орташа ақыл – ойы кем оқушыларды неге үйретеді: 1.Затты дұрыс атауға үйрету. 2.Заттың атына тауып бала сол затты алып келеді. 3.Затты атап жаттығады. Математикалық материалдар ойлау қабілетінің дамуына көп септігін тигізеді. Бала ең алғашқыда көптеген заттар мен жұмыс жасау арқылы өз білімін жетілдіреді.

Бала мұнда математикалық ұғымдарды тез игереді. Сан және онға дейін санау жүйесін тез игереді. Математикалық материалды пайдалану жүйесін білген соң, түрлі қиын тапсырмаларын қиындықсыз орындайды. Мысалы: ашық түсті моншақтарды пайдалану арқылы сан құрамымен пішін туралы түсініктері пайда болады. Ойынның аты: «Сылдыр қағаздағы сандар». Керекті құралдар: ағаш кестелер, сылдыр қағазға 0-9-ға дейін сандардың атауларымен таңбаларымен таныстыру. Қол икемділіктерін дамыту. Материалмен жасау жолдары: 13 сандарды үстел үстіне қойып бастырады. Балаға кез-келген санды таңдауға рұқсат етіледі. Сабақ екі санды тандаудан басталады. Бала алдына санды жазу кестесін қойып, санның жазылу ережесіне сүйеніп таңбасын түсіреді. Бала алдымен санды атап, сосын таңбасын жазуға кіріседі. Осылай бірнеше рет қайталанады. Бұл ойындар үй жағдайында ата-ананың көмегімен орындалады. Бұл ойын әдісі арқылы орташа ақыл-ойы кем оқушылар математикалық ұғымдарды тез игереді, сан және санау жүйесін игереді. Сөздік қорын дамыту материалдары қарым-қатынас жасау үшін сөздік қор ең басты орын алады. Орташа ақыл-ойы кем оқушыларды қашықтан оқыту кезінде сөздік қорын дамытуға мынандай ойын түрін алуға болады.

Ойынның аты: «Қозғалмалы алфавит». Керекті құралдар: екі жәшікте толық алфавит бойынша штамтық әріптердің бірнеше түрлері салынады. Сылдыр қағаздың көлеміндей әріптер болуы керек. Дауысты дыбыстар қызыл түспен, ал дауыссыз дыбыстар көгілдір түспен белгіленеді. Екі жәшікте бір жолда жазылған әріптер салынады. Мақсаты: әріппен дыбыс туралы түсініктерін қалыптастыру. Материалмен жұмыс жасау жолдары: Себетке бірнеше заттарды салып. Мұнда атауларымен жазулары сәйкес болады. Бала затты алып атын атайды, ал анасы оған сәйкес бірінші әрпін таңдап береді. Бала сосын қалған әріптерді құрып, сөзді тізіп береді. Бұл ойын арқылы балалар дыбыс пен шуды ажыратады, сөздік қоры байытады, заттардың көлемін, түсін, өлшемін, дыбысын ажырата алады, өз бетінше жұмыс жасауға машықтанады. Өзіміздің ұлттық ойындарымызды қолдануға болады. Мысалы, «Сақина салу», «Ақсүйек» т.б. Ребустар шешудің баланың ой ұшқырлығын дамытуға әсері мол. Баланы ұшқыр ойға, тапқырлыққа жетелейтін жұмбақтарды әр сабақ сайын жүйелі пайдалану керек. Сабақта балаларға жұмбақтарды жатқа айтқызудың өзі тілін жаттықтырады. Бұл әдістің тиімділігі балалар өзін-өзі тәрбиелеуге орташа ақыл-ойы кем оқушылардың таным процестерін дамытуға және ұқыпты болуға үйретеді. Қашықтан оқыту кезінде орташа ақыл-ойы кем әр балаға деген жеке қарым - қатынас тәсілі өте маңызды, оларға көп назар аудару керек. Олардың жасағандарын қолдап отыру өте маңызды.

Қорыта келе, көмекші мектептің орташа ақыл-ойы кем оқушылардың таным процестерінің дамытуда ақпараттық–коммуникациялық технологияларды қолдану: біріншіден, оқушылардың білімін берік меңгерту құралы болса, екіншіден, балалардың сабаққа деген қызығушылығын, белсенділігін арттырып, білім сапасын көтеру болып табылады. Осы бағытты білім беру жүйесіне енгізу арқылы оқушылардың толыққанды дамуына, жетілуіне мүмкіндіктер жасай аламыз.

**Әдебиеттер тізімі:**


1. ҚР МДББҰ оқу-тәрбие үдерісіне М. Монтессоридің педагогикалық жүйесін енгізу бойынша әдістемелік нұсқаулық. «Өрлеу» БАҰО, Алматы, 2013
2. Майгаранова Ш., Иманбаева С.Т. Мектептегі тәрбие теориясы мен әдістемесі. Оқу-әдістемелік құрал. - Алматы. - 2009, - 260 бет.
3. Тажбаева С.Г. Мектептегі тәрбие жұмысының теориясы мен әдістемесі. Алматы, 2013.
4. Садыков Т.С. и д р. О разработке ведущих идей в профессиональной подготовке будущего специалиста // Вестник АГУ им. Абая. №5(5), 2001. - С.
5. Классному руководителю //Под ред. М.И.Рожкова. -М.,1999.-с.63-100.

**Аңдатпа.** Мақалада арнайы мектепте қашықтан оқыту барысында орташа ақыл-ойы кем оқушылардың таным қызметін дамытудың әдістері қаралады. Қашықтан оқыту кезінде ерекше білімді қажет ететін көмекші мектептің орташа ақыл - ойы кем оқушылардың бойындағы кемшіліктерді түзету, жан- жақты жүргізілетін оқу-тәрбие жұмысының нәтижесінде оқушыларды қоғамдық өмірге бейімдеу, сонымен қатар таным процестерін дамыту соның ішінде, зейінін қалыптастыру, ойлау, есте сақтау қабілеттерін және тілдерін дамыту, яғни танымдық қызметін дамыту қарастырылған.

**Аннотация.** В статье рассматривается развитие позновательных активности учащихся со средней умственной отсталостью при дистанционном обучении в специальных школах. При дистанционном обучении средняя школа, требующая специальных знаний, имеет возможность исправлять недостатки учащихся с ограниченными интеллектуальными возможностями, адаптировать учащихся к общественной жизни в результате комплексной воспитательной работы, а также развития познавательных процессов, включая внимание, мышление, память. и развитие языков, то есть развитие познавательной деятельности.

**Abstract.** The article discusses the development of cognitive activity of students with average mental retardation during distance learning in special schools. With distance learning, a secondary school that requires special knowledge has the ability to correct the shortcomings of students with intellectual disabilities, to adapt students to social life as a result of comprehensive educational work, as well as the development of cognitive processes, including attention, thinking, memory. and the development of languages, that is, the development of cognitive activity.

# АЛГЕБРА ЖӘНЕ ГЕОМЕТРИЯ САБАҚТАРЫН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДА GEOGEBRA БАҒДАРЛАМАСЫН ҚОЛДАНУ

**Ж.С. Абдулхаков**
Дарынды жасөспірімдерге арналған Ақтөбе облыстық мамандандырылған
«Білім - инновация» лицей-интернаты,
juma_25.94@mail.ru

Қазіргі уақытта әлемде орнаған пандемияға байланысты сабақтар қашықтықтан оқыту форматына ауысты. Алгебра және геометрия сабақтарын қашықтықтан оқытуда Geogebra бағдарламасы өте қолайлы. Өмірдегі теориялық немесе практикалық есептерді шешу үшін құрылатын бағдарламаларға қойылатын негізгі талаптардың бірі сол есептің шешімін визуалдау, яғни шешімнің графигін салу және құрылған моделді анимацияда көру болып табылады. Бағдарламаның артықшылықтары жоғарыдағы талаптармен толық сәйкес келеді және қол жетімділігі бағдарламаны барлық құрылғыларға орнатуға болады немесе онлайн форматта да (www.geogebra.org) бағдарламаның толық мүмкіншіліктерін қолдануға болады. Бағдарламада 39 тіл қамтылған, оның ішінде қазақ тілі де бар. Бағдарламаның көмегімен теоремаларды, аксиомаларды визуалды етуге және анимация жасауға болады және бұл процестерді видеосабақ кезінде экранмен бөлісу арқылы немесе анимация түрінде сақтап оқушылармен бөлісуге болады. Бағдарламаны интернет жүйесіне сақтап, сілтемесімен бөлісуге де болады және оқушының кез келген уақытта қарауға мүмкіндігі болады.

GeoGebra (геогебра)- геометрия және алгебраны байланыстыратын компьютерлік интерактивті бағдарлама. Қазіргі таңда әлем бойынша ең көп таралған математикалық бағдарлама ретінде танылып отыр. Оның үш өлшемді нұсқасы да бар. GeoGebra бағдарламасын қолдана отырып есепті жеңілдетуге болады. Мысалы, кез келген есептің берілуін программаға оның тілімен енгізіп, шешу жолы мен жауабын алуға және түсінуге болады. GeoGebra – бұл білім беретін математикалық бағдарлама, өзінде геометриялық, алгебралық және математикалық есептеулерді біріктіреді. Бұл бағдарламаның көптеген мүмкіншіліктері бар. GeoGebra-ның динамикалық, геометриялық ортасы жазықтықта «анимациялық кескіндер» салуға және функцияны зерттеуде көптеген мүмкіншіліктері бар (функция графиктерін салу, түбірлерін анықтау, экстремумдарын табу, интегралдар және т.б.). Функцияларды зерттегенде немесе геометриялық есептерді қарастырғанда олардың графиктерін салу өте маңызды. Сондықтан кейбір күрделі функциялардың графиктерін салуды, кеңістіктегі фигураларды және оның ішіндегі қималарды, кескіндерді салып, анимация ретінде қарастыруға болады. Бұл бағдарлама арқылы қисықтармен шектелген фигуралардың ауданын, жазықтықтағы фигуралардың ауданын, периметрін, кеңістіктегі денелердің көлемдерін және оларға жүргізілген қималарды, жазықтықтарды зерттеуді жүзеге асыруға болады.

Geogebra бағдарламасы арқылы алгебралық функциялардың, геометриялық есептердің көріністегі жалпыланған формасы енгізіліп, оларды шешудің ең қысқа және түсінікті жолдары көрсетіледі. Функцияларды зерттеуде, геометрия сұрақтарын шешуде процесті толық түсіну үшін алынған шешімнің графигін салу және оны анимацияда көрсету сол процестің түсінікті болуын қамтамасыз етеді. Осы мәселелерді шешу үшін, яғни алгебралық функциялардың және геометриялық объектілердің графигін салу және оған сәйкес келетін анимациясын көру үшін GeoGebra бағдарламасын қолдану өте тиімді.

Құралдар мәзірін пайдалану

GeoGebra бағдарламасын іске қосқанда геометриялық құрылыстар аймағында координаттық осьтер салынады, сондай-ақ Көрініс – Тор сілтемесі арқылы координаттық тор салуға болады. Бағдарламаның интерфейсі өте қарапайым және қолдануға оңай. Құралдар мәзірінде геометриялық құрылыстарды салуға арналған әртүрлі құралдар топтарға бөлініп орналасқан. Осы сілтемелерге басқан кезде құралдар мәзірі ашылады және осы мәзірден керекті құралды таңдауға болады. Әртүрлі геометриялық объектілерді салған кезде объектілер туралы мәліметтер автоматты түрде объектілер панеліне енгізіледі, ал объектілердің өзі геометриялық құрылыстар алаңына түседі.

Барлық объектілер жоғарыда айтылғандай, екі топқа бөлінеді: еркін және тәуелді. Еркін объектілерге барлық тәуелсіз объектілер жатады, яғни құрылыстар аймағында еркін құралған

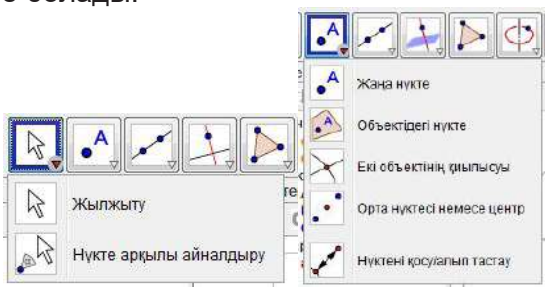
объектілер. Тәуелді объектілер еркін немесе тәуелді объектілерге сүйене отырып құралады.



1-сурет

Осы құралдарға қысқаша тоқталар болсақ (1-сурет).

Жылжыту құралы арқылы (2-сурет) объектіні (объектілер тобын) таңдап, олардың орнын немесе координаттар жүйесінде бағытын ауыстыруға болады. Ctrl пернесін басу арқылы бірнеше объектіні белгілеуге болады.




2-сурет 3-сурет

Нүкте салу үшін құралдар мәзірінен жаңа нүкте сілтемесін таңдаймыз (3-сурет) және жазықтықта орнын көрсетуіміз қажет. Нүкте бас латын әрпімен белгіленеді. Нүктеге көк түс беріледі, бірақ объектілер панелінен түсін өзгертуге болады.

Кез келген бір объектіде нүкте салу үшін объектідегі нүкте сілтемесін пайдаланамыз (3-сурет). Бұл сілтемені таңдағанда тек қана объект үстіне ғана нүкте тұрғыза алатынымыз, нүкте объект шекарасынан сыртқа шыға алмайды. Нүктенің объект ішінде орнын ауыстыруға болады.

Екі объектінің қиылысындағы нүктені салу үшін екі объектінің қиылысуы сілтемесін таңдаймыз (3-сурет). Бұл сілтемені таңдағаннан кейін қиылысу нүктесін салу керек болған екі объектіні таңдау керек. Бұл нүктелер сұр түске боялады және тәуелді объекті болып есептеледі.

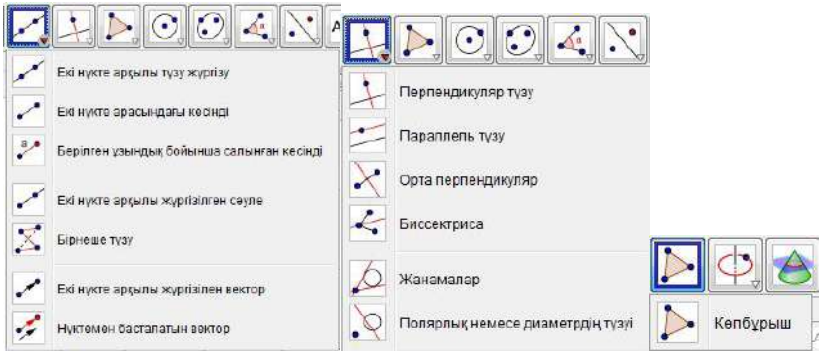
Кесіндінің ортасын табу үшін орта нүктесі немесе центр сілтемесін таңдаймыз (3-сурет) және ортасы табылуы керек болған екі нүктені немесе кесіндіні белгілейміз. Осы сілтеменің көмегімен геометриялық фигураның центрін де табуға болады.

Нүктені қосу немесе қосылған нүктені алып тастау үшін нүктені қосу /алып тастау сілтемесін пайдаланамыз(3-сурет).

Екі нүкте арқылы түзу жүргізу, екі нүкте арасындағы кесінді, екі нүкте арқылы берілген сәуле, екі нүкте арқылы жүргізілген вектор (4-сурет) құралдары екі нүкте арасынан керекті сәуле, кесінді, түзу сызықтарын салады. Алдын ала берілген екі нүкте арқылы немесе курсор арқылы кесіндінің орнын көрсетуге болады.

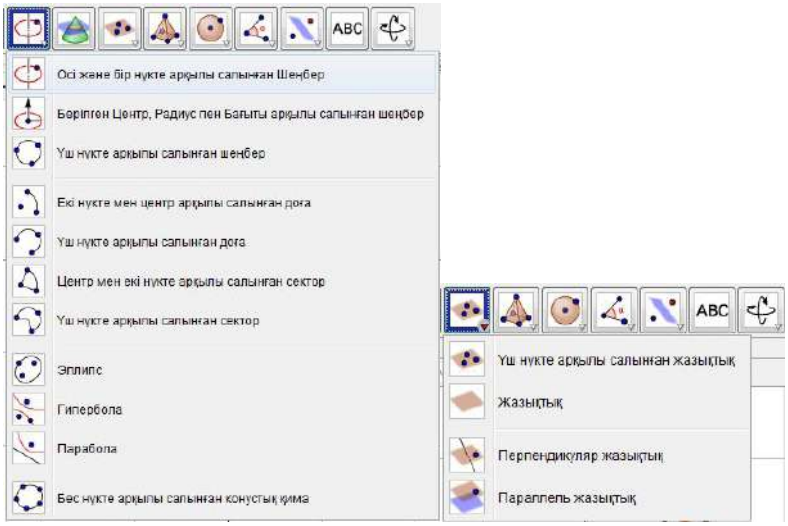
Нүктеден бір түзуге перпендикуляр сызық тұрғызу үшін перпендикуляр түзу құралын таңдаймыз (5-сурет). Жазықтықта перпендикуляр түзу сызу үшін перпендикуляр сызық түсетін түзуді және осы перпендикуляр сызық өтетін нүктені белгілеу керек. Осылайша параллель түзулерді және жанама түзулерді салуға болады.

Кез келген көпбұрыш салу үшін көпбұрыш сілтемесін таңдаймыз (6-сурет). Көпбұрыш салу үшін көпбұрыш төбелерін кезекпен көрсетіп, соңында алғашқы нүктеге келу керек.




4-сурет 5-сурет 6-сурет

Бұл бағдарламада шеңберді бірнеше әдіспен салуға болады. Мысалы осі және бір нүкте арқылы салынған шеңбер (7-сурет) сілтемесі керекті ось бойынша шеңбер салады бірақ радиусы белгісіз болады, яғни кез келген шеңбер. Осы топтағы екінші сілтеме берілген центр, радиус пен бағыты арқылы салынған шеңбер (7-сурет) бағытталған центрмен және белгілі радиус пен шеңбер салуға мүмкіндік береді. Бұл сілтемені таңдағаннан кейін шеңбер центрмен бағытын анықтағаннан кейін радиустің мәнін енгіземіз. Үш нүкте арқылы салынған шеңбер сілтемесі кез келген жазықтықта үш нүкте арқылы шеңбер салуға мүмкіндік береді. Басқа сілтемелерді де осы әдіспен пайдалануға болады.



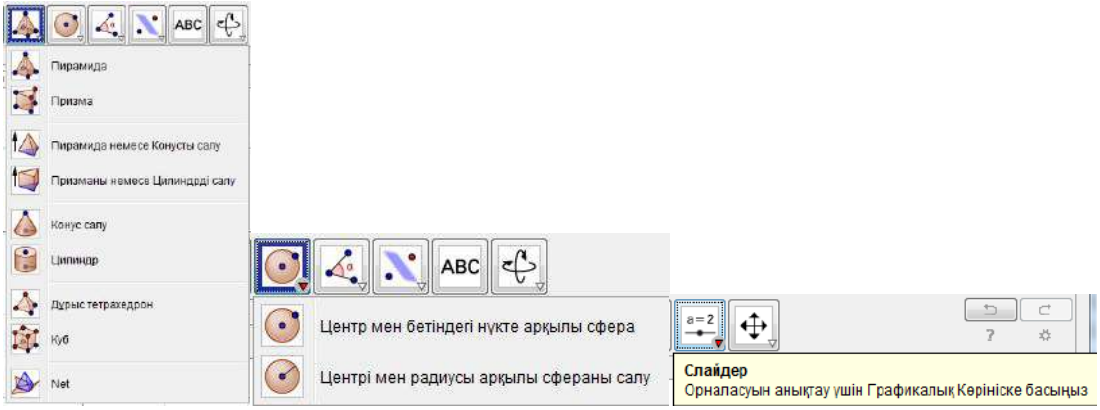

7-сурет 8-сурет

Келесі құралдар тобы бізге жазықтықтар салуға мүмкіндік береді. Үш нүкте арқылы салынған жазықтық (8-сурет) сілтемесі кез келген үш нүкте арқылы кез келген осьте жазықтық салуға мүмкіндік береді. Бұл жазықтық сұр түске боялады. Жазықтық (8-сурет), перпендикуляр жазықтық, параллель жазықтық. Бұл сілтемелер перпендикуляр және параллель жазықтықтар салуға мүмкіндік береді.

Геометрияда ең маңызды фигуралар пирамида және призма болып табылады, сондықтан бұл құралдар тобында ең алғашқы сілтемелер осы фигураларға қатысты. Пирамида және Призма сілтемелерінің функциялары кез келген координаталар жазықтығында және кез келген нүктелер арқылы салуға мүмкіндік береді. Пирамида немесе конусты салу және Призма немесе цилиндр салу сілтемелері фигураларды салуды оңайлатады. Конус салу, Цилиндр, Дұрыс тетрахедрон, Куб, Центрі мен бетіндегі нүкте арқылы сфера және Центрі мен радиусы арқылы сфераны салу сілтемелері сфералық пішіндерді салуға арналған (9-сурет).

GeoGebra бағдарламасының негізгі ерекшеліктерінің бірі динамиалық сызбалар салуға мүмкіншілік береді және бір немесе бірнеше геометриялық құрылмаларды параметрлерін өзгермелі алгоритм түрінде сақтауға болады.

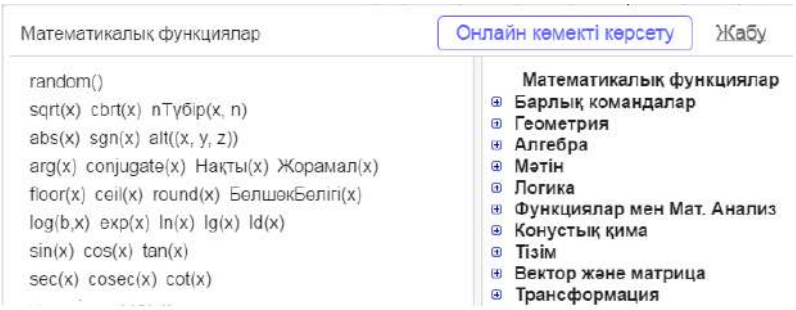
GeoGebra бағдарламасында параметрлерді өзгертетін құрал слайдер (10-сурет). Слайдер құралы арқылы анимация жасауға болады.




9-сурет 10-сурет

Енгізу қатары арқылы алгебра және анализ бастамаларынан есептер шешу және геометриялық фигураларды салу

GeoGebra бағдарламасында құрылыстарды Енгізу қатары (кіріс) арқылы, бағдарламаға енгізілген тілі бойынша салуға болады. Бұйрықты орындау үшін, ең алдымен, оны енгізу қатарына жазып Enter пернесін басу қажет.




11-сурет

Мысал (функцияның кесіндідегі ең үлкен және ең кіші мәндері -10.4.3.3 - функцияның ең үлкен (ең кіші) мәндерін табуға байланысты қолданбалы есептер шығару)

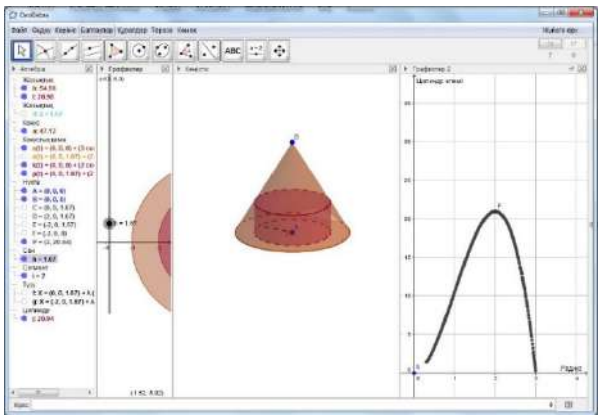
Конусқа іштей сызылған цилиндрдің максимум көлемін табу керек. Егер конустың биіктігі h=5 және табанның радиусы R=3 болса.

Шешуі:

Бағдарламаны іске қосқаннан кейін кеңістік көрінісімен графиктер көрінісін іске қосамыз.

1) A=(0,0,0) және B(0,0,5) нүктелерін енгіземіз (енгізу қатарына).
2) Конус[A, B, 3] бұйрығын енгіземіз.
3) 

слайдер жасаймыз(аты: h, мин:0, макс:5, ені:500, өсімше: 0.01, тігінен).
4) Z=h жазықтығын тұрғызамыз.
5) Қиылысу[a, d]- конус пен жазықтықтың қиылысуы.
6) Қиылысу[d, zOci]- C нүктесін аламыз.
7)  C нүктесінен Ox осіне параллель түзу жүргіземіз.
8) Қиылысу[f, e]- E және D нүктелерін аламыз.
9)  E нүктесінен Oxy жазықтығына перпендикуляр түзу тұрғызамыз.
10)  g түзуінің XY жазықтығымен қиылысуын F нүктесі деп белгілейміз.
11) Сегмент[A, F]- бұйрығын енгізіп і сегментін аламыз.
12) Цилиндр[A, C, i]- бұйрығы арқылы цилиндр тұрғызамыз.
13)  көмекші сызықтармен жазықтықтарды жасырып қоямыз.
14) Графиктер 2 көрінісін іске қосамыз. P=(i,Volume[j]) – P нүктесін енгіземіз(12-сурет).

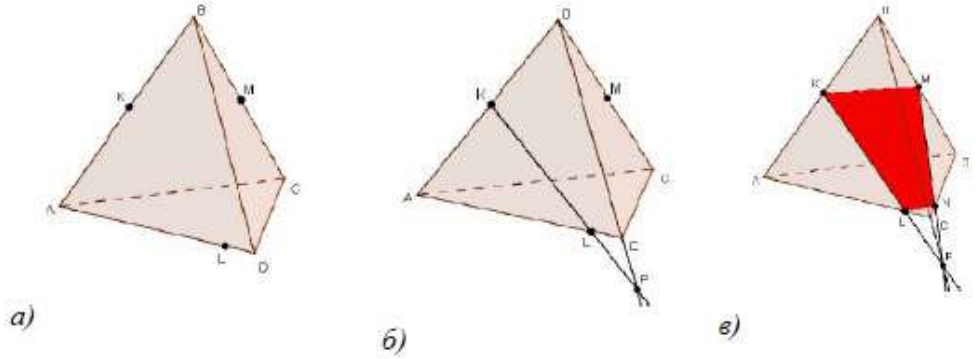


12-сурет

Мысал (көпжақтардың жазықтықпен қималары

-11.2.1-көпжақтың жазықтықпен қималарын сала білу)

ABCD үшбұрышты пирамидасына K, L, M нүктелері сәйкесінше AB, AD,BC қабырғаларында орналасқан және AK=KB, BM=MC, AL=3LD. K,L,M нүктелерінен өтетін жазықтық салу керек (13а,13а,13а-суреттер).




13-сурет

**Пайдаланылған әдебиеттер:**


1. В.Гусев, И.Бекбоев, Ж.Қайдасов, А.Абдиев// Геометрия 10-сынып.
2. Г.К.Селевко//«Қазіргі білім беру технологиялары» жоғары педагогикалық оқу орындарына арналған оқу құралы//1998 ж.
3. Е.А. Юнина// Жаңа педагогикалық технологиялар: оқу- әдістемелік құрал//Пермь: ПРИПИТ баспасы, 2008ж.
4. Погорелов А.В. Геометрия: Учеб. Для 7-11 кл. общеобразоват. учреждений. – 9-е изд. – М.:Просвещение, 1999
5. http://www.geogebra.org/cms/
6. http://www.slideshare.net/marinmets/geogebra-1962501
7. http://matematika88888.blogspot.com/2009/07/geogebra.html
8. http://shperk.ru/friends/2009/09/rukovodstvo-dlya-nachinayushhix-izuchatprogrammu-geogebra/
9. http://alexlarin.com/viewtopic.php?f=16&t=670
10. http://marinmets.blogspot.com/2010/02/geogebra.html



**Аңдатпа.** Бұл мақалада алгебралық функциялардың, геометриялық есептердің көріністегі жалпыланған формасы енгізіліп, оларды шешудің ең қысқа және түсінікті жолдары көрсетіледі. Мақаланың негізгі мақсаты алгебра және геометрия курсының күрделі тақырыптарын оқушыларға қашықтықтан үйретудің тиімді әдістерін жүзеге асыру. Яғни теориялық түрде айтылған мәліметтерді визуалды етіп практикалық түрде көрсету және мәселелердің ең оңтайлы шешімдерін табу жолдарын көрсету.

**Аннотация.** В данной статьи представлена обобщенная форма алгебраических функций, геометрических вычислений и показаны кратчайшие и наиболее ясные способы их решения. Основная цель работы - реализация эффективных методов дистанционного обучения сложных тем алгебры и геометрии. Это программа дает возможност визуализировать данную информацию и найти наиболее оптимальные решения.

**Annotation.** This article presents a generalized form of algebraic functions, geometric calculations and shows the shortest and simple ways to solve them. The main goal of the article is to implement effective methods of distance learning for complex topics of algebra and geometry. This program makes it possible to visualize the given information and find the most optimal solutions.

# РАЗВИТИЕ МОТИВАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ РЕАЛИЗАЦИИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ (НА ПРИМЕРЕ ПРОВЕДЕНИЯ ЗАНЯТИЙ ПО ЭКОНОМИЧЕСКИМ ДИСЦИПЛИНАМ)

**А.Г.Айсина**
Костанайский строительный колледж, г. Костанай,
aliya1567@mail.ru

Пандемия COVID-19 затронула практически все сферы общественной жизни, не стала исключением и система образования. Из-за введения режима самоизоляции традиционное образование вынуждено было перейти в онлайн-формат. Учить и учиться в таких экстраординарных условиях непросто, большая нагрузка при этом ложиться на преподавателя: освоение новых технологий, умение наладить саму технику, иначе готовиться к урокам. Организация работы педагога в данных условиях: необходимо не только научить, заинтересовать обучающихся, но и постоянно быть с ними на связи: помогать, подсказывать, разъяснять, направлять.

Обучение — творческий процесс. Если на живом уроке преподавателю можно активизировать аудиторию своим энтузиазмом, заинтересовать слушателей, уловить настроение аудитории, то в процессе обучения в онлайн-формате эффективность этих возможностей существенно снижается. Поэтому для повышения качества учебного процесса в данных условиях следует, я считаю, делать акцент на мотивации студентов.

Остановимся, прежде всего, на содержании дистанционного урока. Это трудоемкий процесс и занимает гораздо больше времени на подготовку, чем обучение в классическом формате.

Преподаватель должен выстроить учебный материал таким образом, чтобы дать наиболее понятное представление о нём. Суть материала должна быть доступна и понятна. Надо избегать длинных текстов: оставить в нем самое важное, выделить основные понятия. Структурировать текст: он должен быть разбит на части. Может быть, есть необходимость, краткого подведения итогов вышеизложенного в конце текста, выделение ключевых слов. Обязательно использовать тексты с инфографикой – блок-схемы, таблицы и прочая визуализация позволяют более качественно понять материал и запомнить его (актуальность методики Шаталова с его опорными конспектами). Задания должны быть сбалансированными по объему и сложности. Главное: не насыщать уроки лишней и тяжелой информацией!

А теперь давайте рассмотрим практические аспекты реализации некоторых видов мотивации в условиях дистанционного обучения.

Понятно, что первое время обучение в режиме онлайн, не обошлось без некоторых сложностей. При объяснении новой темы стало понятно, что монолог - это вещь бесперспективная. Каждые 5-7 минут ты – даже онлайн! – должен обращаться к аудитории с вопросами, задачами, проблемами. И хорошо, если ответ придет сразу, а если нет?.. Такие моменты заставляют тебя продумывать новые сценарии работы и пробовать разные инструменты. Встал вопрос о необходимости использовании активных приемов для взаимной заинтересованности всех участников.

Например, на уроке по теме: «Современное состояние экономики и проблемы перехода РК к рынку» студентам была предложена след.ситуация: «Я даю вам сегодня (дата) 1 млн. тенге для открытия своего дела. Ровно через год вы возвращаете мне беспроцентный долг и при этом у вас налаженный бизнес, стабильный доход. Какой вид предпринимательства вы выберете?». Это несколько расшевелило ребят: варианты предлагались и по аудиосвязи, и через чат, и даже параллельно - через WhatsApp. И после разбора оптимальных вариантов бизнеса, мы плавно перешли к изучению основных понятий рынка (принципы рыночной экономики, рыночный механизм, инфраструктура рынка и т.д.). Всех активных «бизнесменов» в обязательном порядке надо поощрить: это необходимо для создания атмосферы уважения среди участников, стимулирования самостоятельности студентов. И понятно, любой обучающийся всегда больше заинтересован в том обучении, которое ему нравится и которое демонстрирует его успешность. В качестве рефлексии учащимся был предложен тест: «Кто Вы в деловой жизни – капитан, рулевой или пассажир?» для выявления качеств, необходимых для современного предпринимателя. Таким образом, на данном примере, реализуется метод

соревнования как разновидность социальной мотивации.

Главное в любом учебном процессе - поддержание интереса к предмету, который преподается. Для примера можно привести включение в урок элементов сказки. Например: «Простилась красна девица со старухою и пошла в путь-дорогу, шла, шла, третья пара башмаков истоптана, третий посох изломан, и последняя просвира изглодана – прикатился клубочек к избушке». («Сказка о Финисте Ясном Соколе»). Вопрос: «Определите, о каком экономическом понятии идет речь?».

Современные студенты обладают навыками самостоятельного поиска информации, владеют современными устройствами с выходом в Интернет, поэтому задача преподавателя построить учебный процесс так, чтобы максимально использовать компьютерные технологии для развития необходимых компетенций студентов по своей дисциплине [1]. Например, по теме «История развития экономической теории» студентам нужно составить сравнительную характеристику взглядов Кейнсианской и Монетаристской школ по отдельным признакам (отношение к безработице, отношение к инфляции и др.). Для подготовки данного задания, необходимо изучить источники, на которые были предоставлены ссылки.

Также, в качестве домашнего задания, предлагаются вопросы для размышления, готового ответа на которые в Интернете нет. Например: «Почему всеобщее огосударствление экономики ведет к снижению ее эффективности?», Объясните, в чем экономический смысл фразы: «Завтрашнее изобилие требует сегодняшних жертв», «Можно ли полагать, что погоня за прибылью - это проявление чистого эгоизма и вредит обществу, его нравственности?». Такие задания необходимы для студентов, чтобы они были не просто поглотителями готовой информации, а могли сами докапываться до сути, выступали в качестве исследователя.

Помещая студента в запрограммированную информационную среду, мы не только создаем условия для приобретения им новых знаний, но и формируем условия для возникновения необходимости осознанной потребности в получении знаний, работе с информацией для достижения поставленных задач [2].

При дистанционном обучении огромную роль играет самообразование. А роль преподавателя - мотивация формирования у студентов самоорганизации: посещаемость, ответственность за выполнение заданий, самоконтроль. Для самостоятельного освоения материала необходимы: концентрация внимания, настойчивость, желание учиться. В дистанционном обучении многие виды традиционной мотивации работают не так эффективно, как при аудиторном обучении. Но некоторые, наоборот, приобретают особое значение. Например, проведение практических работ в онлайн-формате. Подготовка инструктивных карт: необходимо усложнение заданий при обязательном наличии алгоритма выполнения работы и ссылок на источники. Это логично: то, что выполняется слишком легко, не заставит человека почувствовать радость от достижения результата. И наоборот, чем менее доступно что-то, тем больше желания у него этого достичь, добиться, получить.

Развивая то, что имеет, человек приобретает новые задатки, которые помогают ему достичь успеха. Если человек не идет вперед в своем развитии, он даже не стоит на месте, а начинает деградировать. Особенно это заметно в современном стремительном мире, где ежедневно происходит тысячи открытий [3]. Развитие самостоятельной познавательной деятельности студента в этих условиях позволяет организовать работу с разнообразными источниками информации, учебными материалами, предоставляемыми преподавателем, различными механизмами обратной связи и контроля, вступать в деловое общение в рамках курса с преподавателем, другими студентами, активно участвовать в групповой, проектной и исследовательской работе. Надо отметить еще об одном педагогическом приеме в опыте работы при дистанционном обучении. В нынешних условиях родители (бабушки, дедушки) могут также поучаствовать в учебном процессе и стать активными его участниками. При изучении темы: «Типы экономических систем и закономерности их развития», в качестве домашнего задания, был предложен вопрос для семейного обсуждения: «С чем связана ностальгия старшего поколения по советским временам (административно-плановая экономика)?». Мотивация со стороны преподавателя: проявление азарта у студентов при выполнении задания, создание ситуации взаимопомощи, совместный труд, а также повышение заинтересованности родителей в учебном процессе.

Различные виды мотивации (коллективная и индивидуальная; социальная и профессиональная; положительная и отрицательная) будут задействованы при решении

преподавателя провести деловую игру или предложить студентам кейс в среде дистанционного обучения.

Групповое обсуждение ситуационных задач формирует у студентов навыки коллективной работы и совместного принятия решений. Например, ролевая игра «Праздничный стол» (практическая работа по теме «Сущность и функции денег»). Форма организации занятия: работа в группах. Студенты объединяются в небольшие группы, образующие игровые семьи (по 4-5 человек).

Задание: каждая из групп представляет семью. Надо распределить основные роли в своей группе (семье). Предположим, что у кого-либо в вашей семье день рождения, и вы решили пригласить гостей. Теперь нужно составить список необходимых покупок, которые вам придется сделать, чтобы принять и угостить приглашенных. Во время обсуждения практической работы, следует обратить основное внимание студентов на то, реально ли они учли цены продуктов, которые семья решила купить к праздничному столу, и правильно ли вычислили общую сумму денежных затрат на покупки. Итогом практической работы должно быть обоснование и рациональность решения группы.

При изучении темы «Предпринимательство и бизнес», студентам, в качестве самостоятельной работы, предлагается разработка оптимальных бизнес-идей. Участие в онлайн-проектах даст студентам шанс получить дополнительные бонусные баллы для того, чтобы повысить свою отметку по предмету. Обязательно должен быть предусмотрен разбор самостоятельной работы студентов, об интересных вариантах бизнес-идей нужно сообщать всем.

В ходе выполнения какого-либо задания студента мотивирует не только внешний контроль со стороны преподавателя, но и возможность видеть результаты собственной деятельности, непосредственно участвовать в формировании собственных знаний и опыта. Управление знаниями в процессе обучения с применением дистанционных технологий ориентирует студента и преподавателя на достижение запланированного результата.

Большую роль при обучении студентов играет профессиональная мотивация, которая представляет собой процесс стимулирования себя и других людей к познанию новых областей профессии и достижению профессиональных успехов. Студенты уже сделали свой главный выбор - выбор направления обучения, своей будущей профессии, и этим объясняется их интерес к профессиональным дисциплинам [1]. Преподавателю, в свою очередь, при подборе материала для обсуждения, необходимо выбирать аргументы в пользу актуальности изучения данной темы в соответствующей специальности, построив на них обоснование повседневной значимости, и мотивировать студента к изучению данного материала. Даже если выбор будущей профессии студентом был сделан не вполне самостоятельно и недостаточно осознанно, то, целенаправленно формируя устойчивую систему мотивов деятельности, можно помочь будущему специалисту в профессиональной адаптации и профессиональном становлении [2].

Мы понимаем, что дистанционное обучение является сложным процессом. И при этом важно дать понять студентам, что обучение является Нашей общей важной задачей.

Удаленная форма работы — это не только умение педагога пользоваться системой дистанционного обучения, но и знать психолого-педагогические основы и способы применения электронных образовательных и информационных ресурсов. И, конечно, такое обучение не может быть постоянным развлечением. В обязательном порядке, первичными остаются методика и учебные цели. Но огромная роль в реализации конечных профессиональных целей учебного процесса принадлежит мотивации. Мотивация для студентов является наиболее эффективным способом улучшить процесс обучения. Эффективность учебного процесса непосредственно связана с тем, насколько высока мотивация и высок стимул овладения будущей профессией. Применение различных видов мотивации, с учетом использования электронного обучения и дистанционных образовательных технологий, позволит преподавателю организовать процесс обучения максимально соответствующим требованиям современных стандартов и при этом активизировать навыки студентов для формирования заданных по программе компетенций.

**Список литературы:**

1. Быкова Н.Н. Особенности реализации активных и интерактивных методов обучения при применении дистанционных технологий // Активные и интерактивные методы обучения в вузе. Вып. 2: учеб.-метод. пособие / под ред. Л.А. Миэринь, Е В. Зарукиной. - СПб.: Изд-во СПбГЭУ, 2016. - 163 с.

2. Активные и интерактивные методы обучения в вузе: учеб. кейсы: учеб.-метод. пособие в 2 ч. / сост.: Е.В. Зарукина, Л.В. Хорева; под ред. И.И. Егоровой. - СПб.: СПбГЭУ, 2015.

3.Стародубцева В.К. Мотивация студентов к обучению // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6.

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан оқыту жағдайында студенттердың білім сапасын арттыру құралы ретінде мотивация практикалық аспектілері қаралады.

**Аннотация.** В статье рассматриваются практические аспекты мотивации как средства повышения качества обучения студентов в условиях дистанционного обучения.

**Abstract.** The article discusses the practical aspects of motivation as a means of improving the quality of student learning in the context of distance learning. .

## ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ОДНА ИХ ФОРМ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА

**Р.О. Бекмагамбетова**
КГУ «Школа-лицей №19 г.Сатпаев», Карагандинской области

В последние годы всё больше возрастает популярность дистанционного обучения. В условиях пандемии и строгого карантина возникли жизненно важные вопросы, касаемые обучения и образования в целом. И эта необходимость привела к поискам новых методов передачи знаний и технологий обучения.

Современное образование на основе дистанционных IT-технологий выходит за пределы отдельных государств и характеризуется как открытое образование «без границ». Появляются большие возможности получения высококачественного образования для любого человека по всему миру, вне зависимости от его местонахождения и проживания. Открываются дополнительные возможности для каждой страны заявить о себе на международной арене, распространить свое культурное и политическое влияние, повысить свою конкурентоспособность. И если сначала дистанционное обучение получило распространение в высших учебных заведениях, то на данный момент дистанционные образовательные технологии всё активнее внедряются в школах, в том числе используются и при организации учебного процесса в начальных классах. Но технический прогресс не стоит на месте, а развивается большими темпами, поэтому не исключено, что уже в ближайшие годы дистанционное обучение поднимется на новый, кардинально отличающийся от существующего сейчас, уровень.

Сегодня, несмотря на достаточно активное распространение информационных технологий, компьютеров и Интернета, и даже огромного количества дистанционных курсов для учащихся, дистанционное обучение педагогов для многих все еще кажется необычным, а зачастую и неприемлемым. Соответственно остается осторожное отношение, как к самой форме организации обучения, так и к процессу и результатам дистанционного обучения. Но менять свое отношение нам, педагогам, к такой форме обучения придется, если мы хотим соответствовать тем требованиям к образованию, которые сейчас предъявляет современное общество.

Как показывает опыт, сегодня дистанционный курс – это мощная система, учитывающая специфику дистанционной формы организации обучения, имеющая профессиональную техническую и технологическую поддержку, отлаженные каналы коммуникаций, позволяющие очень оперативно и полноценно взаимодействовать обучающимся между собой, а также с учителем и получать быструю обратную связь.

Дистанционное обучение – это полноценная форма организации обучения, позволяющая эффективно удовлетворять новые образовательные потребности учащихся и имеющая, кроме того, ряд серьезных преимуществ перед традиционным очным обучением.

Характерными чертами дистанционного обучения являются:

1. Гибкость: обучаемые по системе дистанционного образования (СДО) в основном не посещают регулярных занятий в виде лекций и семинаров, а работают в удобное для себя время, в удобном месте и в удобном темпе. Обучаемый имеет возможность на организацию своего обучения в необходимом временном ритме, необходимом ему для освоения предмета

2. Экономическая эффективность: средняя оценка мировых образовательных систем показывает, что дистанционное образование обходится на 50% дешевле традиционных форм образования.

3. Новая роль учителя: на него возлагаются такие функции, как координирование познавательного процесса, корректирование преподаваемого предмета, консультирование при составлении индивидуального учебного плана, руководство учебными проектами и др. Он управляет учебными группами взаимоподдержки, помогает обучаемым в их учебном самоопределении.

4.Специализированный контроль качества образования: в качестве форм контроля в дистанционном образовании используются дистанционно организованные зачёты, собеседования, практические, проектные работы, компьютерные интеллектуальные тестирующие системы. Следует особо подчеркнуть, что решение проблемы контроля качества дистанционного образования, его соответствия образовательным стандартам имеет принципиальное значение для успеха всей системы образования. Поэтому для осуществления контроля в СДО должна

быть создана единая система государственного тестирования.

5. Использование специализированных технологий и средств обучения: технология дистанционного обучения - эта совокупность методов, форм и средств взаимодействия с обучающимся в процессе самостоятельного, но контролируемого освоения им определенного массива знаний. Обучающая технология строится на фундаменте определенного содержания и должна соответствовать требованиям его представления. Содержание предлагаемого к освоению знания аккумулируется в специальных курсах и модулях, предназначенных для дистанционного курса и основанных на имеющихся в стране образовательных стандартах, а также в банках данных и знаний, библиотеках видеосюжетов и т.д.

6. Опора на современные средства передачи образовательной информации: центральным звеном системы дистанционного образования являются средства телекоммуникации и их транспортная основа. Они используются для обеспечения образовательных процессов:

7. Необходимыми учебными и учебно-методическими материалами;

8. Обратной связью между преподавателем и обучаемым;

9. Обменом управленческой информацией внутри системы дистанционного образования.

Согласно приложению 2 «Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции» приказа Министра образования и науки Республики Казахстан от «13» августа 2020 года № 345 для организации учебного процесса в дистанционном формате школа выбирает интернет-платформу, с наиболее подходящей по функциональным возможностям инфраструктурой и образовательному контенту, соответствующую основным запросам педагогов. Процесс обучения в дистанционном режиме может проходить как в синхронном, так и асинхронном формате. [1]

Так, наша школа как и другие школы области ведут дистанционное обучение на образовательной платформе «Билимал. Электронды мектеп». Сервис «Дистанционное обучение» был усовершенствован к началу учебного года, и дает возможность преподавателям предоставлять ученикам учебные материалы, проводить онлайн тестирование, анализировать результаты тестирования. Компонент сервиса «Электронный журнал» позволяет автоматизировать обработку больших объемов данных о посещении учащимися занятий и их академических успехах учащихся, выявлять негативные тенденции в учебном процессе и совместно с родителями оказывать коррекционное воздействие на результаты обучения. С начала этого учебного года результаты формативного оценивания ежедневно выставляются в электронный журнал в виде баллов.

При выборе средства организации взаимодействия с обучающимся учитель прежде всего должен ориентироваться на те, которые доступны учащемуся в силу возраста и навыков работы с информационно-компьютерными технологиями, но при этом необходимо постепенно знакомить его и другими, так как это создаст у ребёнка дополнительную мотивацию, сделает процесс обучения более разнообразным, поможет повысить качество освоение учебного материала. Существует большой набор средств, которые могут быть использованы для организации взаимодействия обучающегося и преподавателя. Средства обучения, используемые мной при дистанционном обучении:

- Для обучения учащихся в синхронном формате использую облачную платформу ZOOM.

Программа отлично подходит для индивидуальных и групповых занятий, обучающиеся могут заходить как с компьютера, так и с планшета с телефоном. К видеоконференции может подключиться любой, имеющий ссылку, или идентификатор конференции. Отличная связь. В моей практике не было ни одного случая, чтобы платформа подвела. Видео и аудио связь с каждым участником. Очень удобный интерфейс «Демонстрация экрана». Что мне нравится больше всего? Возможность делить учащихся на пары и группы через сессионные залы. Это как в традиционном обучении разделить учащихся на группы и дать отдельные задания.

- Для проведения обучения в асинхронном формате школьникам нужны ориентиры, ключевые опорные точки как основа для дальнейшего самостоятельного обучения

Платформа Opiq.kz дает эту возможность. Обучающиеся на связи со мной. Я легко раздаю им материал для самостоятельной работы (плюс то, что мне не нужно сканировать задания, фотографировать, копировать –все это содержат учебники), есть возможность дать дополнительный материал. И отправляю обучающихся выполнять самостоятельные работы

(интерактивные задания opiq.kz выполняют функцию тренажера: учащийся может выполнять задание столько раз, сколько ему понадобится для получения правильного результата, но при этом включается функция закрепления материала).В этом учебном году на сервисе Opiq.kz работают учащиеся 9-х классов, которые обучаются учебником издательства «Алматыкітап».

- Google-документы.

Данный ресурс можно использовать и при работе с документами, и с презентациями, и с таблицами. Google Docs не требует установки на компьютер, к тому же google документы или же таблицы автоматически сохраняются на специальном сервере и просмотреть их можно с любого компьютера . С документами google может работать сразу несколько человек, которым был открыт к ним доступ. Они могут вносить какие-либо правки, оставлять комментарии, общаться при помощи чата в режиме реального времени. Поддерживает большое количество популярных форматов (например docx, pdf, odt, rtf, txt, html). Возможно создание и редактирование google документов на телефонах. Тестовые задания, как правило, проверяются сразу в автоматическом режиме и заносятся в электронный журнал. Большую помощь эти google документы оказали мне при проведении суммативного оценивания раздела в четвёртой четверти прошлого учебного года.

- Ещё одно онлайн-приложение для поддержки учебного процесса с помощью интерактивных упражнений- это LearningApps.org, которое использую в дистанционном обучении.

Простыми словами, LearningApps.org – это сайт, на котором есть множество упражнений для любого урока, для учащихся любого возраста. Также этот сайт позволяет создавать интерактивные упражнения самостоятельно. Такой сервис универсален, им может пользоваться учитель по любому учебному предмету, для обучающихся любого возраста. Зачем мне пользоваться сервисом LearningApps.org ? При выполнении интерактивных заданий у учащихся повышается восприятие и запоминание информации, увеличивается результативность работы памяти, более интенсивно развиваются такие интеллектуальные и эмоциональные свойства личности, как – устойчивость внимания, умение его распределять; способность анализировать, классифицировать. Такое поведение и повышение мотивации к обучению дает мне обратную связь о том, что сервис LearningApps поддерживает процесс обучения, развивает познавательные процессы моих учеников.

Для поддержания происходящих преобразований в нашей школе создано профессиональное сообщество учителей гуманитарного направления. Сообществом проводится работа с целью обмена опытом проведения уроков через различные средства дистанционного обучения. Присутствуя на уроках коллег, проводимых в синхронном формате, мы можем обсудить положительные стороны и недостатки того или иного средства обучения. Такой вид деятельности помогает совершенствовать сам процесс обучения в дистанционном формате.

Дистанционное обучение — это действительно серьезный вызов для нашей системы образования. В первое время было много критики, как со стороны родителей учеников, студентов, так и со стороны педагогов. Со стороны Министерства образования и науки организовывались различные анкетирования, опросы и в результате принимались необходимые меры, повышающие доступность дистанционного обучения. Как и у всех форм обучения у дистанционного образования тоже есть свои преимущества и недостатки.

Преимущества дистанционного обучения:

1) Персонификация обучения. Обучающийся сам или с помощью родителей, учителя может определить скорость изучения учебного материала, время прохождения обучения, объём изучаемого материала. При этом не регламентируется время выполнения задания.

2) Проведение обучения обучающихся, имеющие ограниченные возможности.

3) Использование современных информационных технологий при дистанционном обучении позволяет выстроить эффективную систему управления обучением, построенную на возможности сбора значительно большей информации о прохождении обучения учеником дистанционного обучения.

4) Возможность использовать неограниченное количество источников получения информации. Средства новых информационных технологий обеспечивают обучающихся разнообразными современными средствами обучения.

Перечисленные средства безусловно способны повысить качество обучения, ускорить изучение, усвоение учебного материала, контроля знаний.

Но наряду с преимуществами дистанционное обучение имеет и ряд недостатков. К ним можно отнести:

- Отсутствует личное взаимодействие обучающегося с преподавателем и сверстниками, которое очень важно особенно в начальных классах. Эту проблему отчасти может решить общение по телефону, электронной почте, через социальные сети, но полностью заменить его не может.
- Обязательное наличие высокой степени самоорганизации обучающегося, родителей, так как большую часть учебного материала учащемуся приходится осваивать самостоятельно.
- Необходим постоянный доступ к источникам получения образовательных материалов (электронных учебников, видеоматериалов и т.д.). Для этого нужна хорошая техническая оснащенность дома, что не всегда возможно, особенно в удалённых местах нашей страны. Обучение ведётся преимущественно в письменном виде, а обучающихся необходимо учить излагать свои мысли и в устной форме.

Как вы видите, дистанционное взаимодействие обучающегося и преподавателя имеет ряд преимуществ перед традиционными формами обучения, открывает больше возможностей перед обучающимся, помогает снять эмоциональное напряжение, пространственные и временные преграды, делает доступным образование для любого обучающегося.

В настоящее время востребованность дистанционной формы обучения неуклонного растёт. Это объясняется тем, что она гибка, удобна и доступна, предполагает широкую вариативность и дифференциацию в выборе и содержания, и форм получения образования.

Дистанционное обучение школьников при выполнении определённых условий, таких как наличие качественных интерактивных средств коммуникации (компьютеров, скоростного интернета и т.п.), ответственность и самомотивация обучающихся, осуществление жёсткого контроля со стороны родителей, является средством обеспечения доступного качественного образования.

Таким образом, можно сделать вывод о том, что востребованность дистанционного обучения, в том числе и в начальной школе, в ближайшее время будет возрастать. С каждым годом интерактивных методов коммуникации появляется все больше и, следовательно, будет наблюдаться и прогресс данного способа, что позволить минимизировать его недостатки и развить положительные стороны.

**Список литературы:**

1. Приложение «Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции» к приказу Министра образования и науки Республики Казахстан от «13» августа 2020 года № 345;
2. Портал «Билимал. Информационный хаб» . https://portal.bilimal.kz/
3. Дистанционное обучение. Преимущества и недостатки дистанционного обучения http://cmet4uk.ru/publ/5-1-0-67
4. Понятие дистанционного обучения http://informatizaciya.forum2x2.ru/t33-topic 1

**Аңдатпа.** Мақала қазіргі білім берудегі қашықтан оқытудың өзекті мәселелеріне арналады. Мақаланың негізгі міндеті- қашықтан оқытуды білім берудің жаңа түрі ретінде қарастыру. Оқыту формаларына талдау жасалып, қашықтан оқытуды дамытудың негізгі бағыттары айқындалады.

**Аннотация.** Статья посвящена актуальной проблеме современного образования-дистанционному обучению. Основная задача статьи- обосновать и аргументировать дистанционное обучение как новую форму обучения. Дан анализ форм обучения, приведены основные направления развития дистанционного обучения.

**Abstract.** The article is devoted to the actual problem of modern education - distance learning. The main objective of the article is to substantiate distance learning as a new form of education. The analysis of forms of education is given, the main directions of development of distance learning are given.

**ДИСТАНЦИОННЫЙ ФОРМАТ,**
**КАК ИННОВАЦИОННАЯ ФОРМА ВОСПИТАНИЯ**

**Н.И. Волошенко**
ГУ «Тогузакская средняя школа отдела образования акимата Карабалыкского района», село Тогузак,
nvoloshenko-1981@mail.ru

Быстрое распространение COVID–19 по всему миру привело к массовому переходу школ Казахстана на дистанционное обучение. Школам пришлось экстренно перестраиваться на новые для себя форматы обучения и воспитания.

Обучая - воспитываем, воспитывая – обучаем» - утверждал Подласый Иван Павлович. Поэтому организация воспитательной работы в школах наряду с обучением стала одной из важных задач в период дистанционного обучения.

Что такое дистанционный формат воспитания, и каким образом его выстроить, чтобы он был не только интересен, но и эффективен для обучающихся и родителей? На эти и многие другие вопросы участники образовательного процесса смогут ответить только тогда, когда сами перестроятся на онлайн-обучение и воспитание.

Имея небольшую практику в данном направлении можно уже сейчас отметить ряд трудностей в работе:

✓ низкая мотивация к участию в воспитательных мероприятиях у обучающихся (большинство обучающихся и родителей ссылаются на нехватку времени для участия);

✓ технические проблемы (отсутствие необходимых устройств для выхода в Интернет, низкая пропускная способность связи, отсутствии навыков использования тех или иных сервисов);

✓ ограниченность форм и методов воспитательной работы на дистанционном обучении (классические приёмы не всегда можно применить, используя Интернет, а преобразить их, используя цифровую образовательную среду, может не каждый).

Вместе с тем есть и положительные стороны:

✓ доступность - независимо от географического и временного положения каждый желающий сможет принять участие в работе;

✓ мобильность - эффективная реализация обратной связи между организаторами воспитательного процесса и учащимися;

✓ индивидуализация (для каждого обучающегося может быть составлен индивидуальный план работы с учетом личностных особенностей и способностей, потребностей и интересов);

✓ привлечение сторонних участников воспитательного процесса (специалистов или интересных личностей, находящихся на отдалении );

✓ включение родителей в общую с детьми деятельность (в силу занятости на работе родителей почти невозможно привлечь к школьным мероприятиям и проектам, а дистанционное взаимодействие является более гибким);

✓ сохранение живого общения педагога с учеником и обеспечение непрерывность образовательного процесса.

Какие же воспитательные мероприятия можно провести для школьников дистанционно?

Самой простой, но действенной формой организации мероприятий считается конференц-связь, технология, обеспечивающая одновременную передачу видео и звука между двумя и более пользователями, с помощью аппаратно-программных средств коммуникации. Данный формат подходит для проведения информационно-ознакомительных классных часов, чат – занятий, родительских собраний, мастер-классов и других мероприятий. Важно то, что в ходе такой работы имеется возможность открытого разговора с педагогом, высказывание личного мнения обучающимися, получения обратной связи.

С целью ознакомления обучающихся с достопримечательностями, культурой и историей родного края, как в учебное время, так и в летний период актуально проведение виртуальных экскурсий, путешествий, 3D – туров, выставок, с использованием аудиогида и др . Также возможно создание виртуальных экскурсий и самими ребятами. Так например посетив виртуальную экскурсию «Веренский борок», разработанную членами кружка «Компас» нашей

школы, каждый ее участник сможет ознакомиться с достопримечательностями реликтового памятника природы, расположенного на территории Карабалыкского района, изучить онлайн – гербарий «Цветы и травы борка».

Все большую популярность среди обучающихся приобретают квесты. Веб-квест технология представляет проблемные задания-проекты с элементами ролевой игры, для выполнения которых используются информационные ресурсы Интернета. При этом за счет групповой работы у участников развиваются коммуникативные, лидерские качества, а также повышается мотивация к процессу получения информации.

Викторины или квизы – это игровой способ взаимодействия с любой аудиторией. Существует множество онлайн – викторин, таких например как «Проверь свои знания по географии», «Угадай по описанию писателя», «Что вы знаете о полезной еде?», способных заинтересовать ребенка, развивая при этом его интеллект. Наиболее удобными приложениями для создания интернет- викторин и квизов можно отметить, такие как приложение «Survio», «Myquiz.ru».

Ещё один интересный способ заинтересовать ребенка - челендж. Челлендж - это интернет-жанр, в котором человек сначала выполняет какое-то задание на камеру и размещает его в сети, а далее предлагает повторить это задание другим пользователям. Например написать свой bucket list, планы на лето, самое классное воспоминание за учебный год и т.д.

Дистанционное обучение выход для профориентационной работы! Связь с

вузами, ссылки на сайт вузов, колледжей дает возможность учащимся получить информацию об учебном заведении, познакомиться с условиями поступления, направлениями обучения, факультетами.

Очень важно и очень непросто наладить сотрудничество учеников между собой в дистанционной форме. Хорошим решением для этого станут групповые задания, проекты, творческие работы, предусматривающие совместную работу в общем онлайн - документе, в групповом чате в социальной сети, в групповой переписке в почте. Также эффективно создание общего творческого продукта, например, такого как видеоролик, где каждый выполняет небольшую часть и как результат в итоге получается большое дело.

В стороне не остался и летний отдых. В рамках летних каникул возможна работает школы Блоггеров , организация онлайн – игр, конкурсов, летних онлайн – чтений и многое другое.

Немаловажным условием успешного воспитания считается активное взаимодействие с родителями в данном направлении. Есть активные родители, готовые включаться в онлайн образовательный процесс, в дистанционное образование. Те, кто уже подумывает о семейном образовании (на время или постоянно); кто готов к заочным и очно-заочным формам получения образования. С такими родителями важно наладить связь, организовать индивидуальный маршрут ребёнка, контрольные точки и регулярную коммуникацию посредством электронной почты (предпочтительно, чтобы сохранялась история переписки и хронология взаимодействия). Есть пассивные родители, мало мотивированные. С ними сложнее, но информировать их об организации учебно – воспитательного процесса в дистанционной форме с графиком и правилами необходимо, вовлекать во взаимодействие.

Проведение родительских собраний, заседаний попечительского совета, семейного клуба, клуба отцов через конференц – связь, позволит исключить ненужные процедуры, согласования, пустую трату времени.

Благодаря интернет - информированию есть возможность делиться с родителями интересной и полезной информацией: памятки, рисунки, поделки, мастер-классы. Консультирование даст возможность без визуального контакта проконсультировать родителей, ответить на интересующие их вопросы.

Вместе с тем, при организации воспитательной работы в дистанционном формате с родителями следует учитывать имеющийся уровень их цифровой грамотности, постепенно повышать его, стремиться разнообразить формы работы, чтобы родители не потеряли интерес, помнить о здоровье и загруженности участников образовательного процесса и не перегружать их работой с гаджетами.

Результат работы будет виден только тогда, когда будет его массовое освещение. Для создания информационной открытости школы необходимо выкладывать информацию о проводимой работе на сайт школы, в чаты быстрого реагирования, создать и вести на постоянной основе страницы в социальных сетях «ВКонтакте», «Instagram», «Фейсбук». Создание YouTube канала позволит транслировать созданные проекты, видеоролики в сети

Интернет, обеспечивая их массовый просмотр.

Подводя итог в целом, можно сказать, что использование дистанционных форм в воспитательной работе удобно и, в какой-то степени даже полезно. Учащиеся и родители набирают опыт использования интернет - технологий для получения новых знаний, имеют возможность общения даже на удаленке. При этом дистанционный формат позволяет решить одну из важнейших задач модернизации общего среднего образования – задачу разностороннего развития обучаемых, их способностей, умений и навыков самообразования, формирования у учащихся готовности и способностей самостоятельно адаптироваться к меняющимся социальным условиям.

**Список литературы:**

1. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов — 100 ответов. — М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2006. — 365 с.
2. Щербина А. Н. Веб-квест — как инновационная технология в системе реализации ФГОС // Наука и перспективы. — 2016. — № 4. — С. 25–31.
3. Лемех Р.М. Совершенствование методических подходов к организации дистанционного обучения в условиях функционирования информационной среды / Р.М. Лемех - М, 2005.
4. Арасланова, А.А. Психология и педагогика в схемах / А.А. Арасланова. - М.: Русайнс, 2018. - 320 с.
5. Афонин, И.Д. Психология и педагогика высшей школы / И.Д. Афонин,
6. А.И. Афонин. - М.: Русайнс, 2018. - 256 с.Педагогика развития: содержательный досуг и его секреты / Под ред. Кареловой И.М. - Рн/Д: Феникс, 2018. - 288 с.

**Түйінді сөздер:** тәрбие жұмысы, қашықтықтан оқыту, тәрбие процесі, қашықтықтан оқыту форматы, іс-шара, жұмыс түрі

**Ключевые слова:** воспитательная работа, дистанционное обучение, воспитательный процесс, дистанционный формат, мероприятие, форма работы

**Keywords:** educational work, distance learning, educational process, distance format, event, form of work.

**Аңдатпа.** Бұл мақалада қашықтықтан оқыту аясында мектепте тәрбие жұмысын ұйымдастыру мүмкіндігі сипатталған, қашықтықтан оқытудың жағымды жақтары қарастырылған, оқу процесін ұйымдастырушы кездестіруі мүмкін негізгі қиындықтар көрсетілген. Сондай - ақ, автор белгілі бір интернет-технологияларды қолдана отырып, мұғалім мен білім алушылардың өзара әрекеттесуінің бірқатар нысандары мен әдістерін ұсынады

**Аннотация.** В данной статье описывается возможность организации воспитательной работы в школе в рамках дистанционного обучения, рассматриваются положительные стороны дистанционного воспитания, обозначаются основные трудности, с которыми может столкнуться организатор воспитательного процесса, организуя работу в дистанционном формате. Также автором предлагается ряд форм и методов взаимодействия педагога и обучающихся между собой на расстоянии с помощью специфичных Интернет - технологий.

**Abstract.** This article describes the possibility of organizing educational work in schools within the framework of distance learning, examines the positive aspects of distance education, identifies the main difficulties that the organizer of the educational process may face. The author also suggests a number of forms and methods of interaction between the teacher and students at a distance using specific Internet technologies.

# ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

**Р.Ж. Габбасова**
Ақөзек ауылындағы №10 орта мектеп, Қапшағай қаласы, Алматы облысы,
sh_10@mail.ru
**К.С. Пахраддин**
Ақөзек ауылындағы №10 орта мектеп, Қапшағай қаласы, Алматы облысы,
korkem.pahraddin@mail.ru
**Г.Б. Жаманкулова**
Ақөзек ауылындағы №10 орта мектеп, Қапшағай қаласы, Алматы облысы,
gulnaz.zhamankulova@bk.ru

Қазіргі заманда отандық білім беру үдерісі басқа ресурстарға қарағанда маңызды экономикалық ресурсқа айналды. Инновациялар, яғни іске асырылған жаңа білім соңғы уақытта Қазақстанның және әлемнің басқа елдерінің экономикалық өсуін жеделдетуге ықпал етеді. Қоғамның даму қажеттіліктері білім алудың тиімді әдістерінің, соның ішінде оқытуды ұйымдастырудың жаңа формаларын қолдану арқылы пайда болу қажеттілігін тудырды.

Жақында педагогикалық ортада «электрондық оқыту» термині пайда болды. Электрондық оқыту дегеніміз - ақпараттық технологияларды, техникалық құралдарды, соның ішінде байланыс арналары арқылы қажетті ақпаратты беруді, студенттер мен мұғалімдердің өзара әрекеттесуін қамтамасыз ететін телекоммуникациялық желілерді қолдана отырып, білім беру қызметін ұйымдастыру. Мұндай оқытуды ұйымдастыру компьютерлік оқыту технологиялары, интерактивті мультимедиа, веб-технологиялар негізінде оқыту, онлайн оқыту және т.б. сияқты ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдануға негізделеді. Бұл білім беру ұйымдарында АКТ-ны жаппай қолдану білім беру мекемесіндегі қашықтан оқыту технологиясымен сипатталады. АКТ негізінде оқу процесін ұйымдастырудың қашықтан оқыту әдістері білім беру процесіне айтарлықтай өзгерістер енгізеді, сонымен қатар білім алуға шектеулер мен қол жетімділікті алдын-ала анықтайды.

Біз үшін қашықтан оқытудың маңыздылығы – білім берудің біртұтас ақпараттық жүйесін құру арқылы студенттердің білім деңгейін көтеру. Сонымен қатар, әлемдік ақпарат кеңістігіне жол ашып, оқушылардың ғылыми және шығармашылық ізденістерін арттырып, білікті маман дайындап, оны өз игілігімізге жарата білсек, ұтар тұсымыз да сол болмақ. Бүгінде, информация өңдеу мен халықаралық деңгейде еңбек түрлерін бөлу әлемдік экономиканың ең негізгі ерекшеліктері болып отырған кезде, білім алу кез келген маманның жеке және кәсіби табысының негізгі көзі болып қала береді [1].

Қашықтан білім беру технологиясының бірнеше тиімділігі бар. Сонымен, қашықтан оқыту:

- білім алушының физикалық, әлеуметтік, ұлттық, аймақтық, географиялық ерекшеліктеріне қарамастан оқу үдерісіне қосуға мүмкіндік береді.
- білім берудің экономикалық тиімділігін арттыруға алып келеді.
- білім алушының жеке басының танымдық ерекшеліктеріне, оның білімі мен дайындығына, оқуға уақыттың болуына, материалдық мүмкіндіктеріне және т. б. сәйкес оқытудың жеке траекториясын жүзеге асыруға мүмкіндік береді;
- оқу процесінің сапасын жақсартуға ықпал етуі мүмкін. Әдетте, ақпараттық технологияларды енгізу оқу орындарының курстары мен бағдарламаларының сапасын арттырумен қатар жүреді, бұл курстар мен бағдарламалардың мамандар тобының қатысуымен құрылуымен байланысты;
- жаңа білім беру тұжырымдамалары мен оқытудың жаңа модельдерінің дамуына ықпал етеді. Мұндай модельдер мен тұжырымдамалар оқытушыға, оның жеке ерекшеліктеріне назар аудара отырып, жеке бағдарланған оқытуға негізделген;
- оқу процесінің барлық қатысушыларына уақыт талаптарына сәйкес дамуға мүмкіндік береді. Қашықтан оқыту жүйесіндегі оқытушылар да, білім алушылар да өз білімдерін, біліктері мен дағдыларын жаңа технологиялар мен стандарттарға сәйкес дамытады. Бұдан басқа, электрондық технологияларды пайдалану оқу материалдарының мазмұнын жылдам өзектендіруге және оларды ұсыну нысанын заманауи талаптарға сәйкес жедел жаңартуға мүмкіндік береді;

- білім алушыларға оқытудың әлеуетті тең мүмкіндіктерін ұсынады. Нақты оқу орнында оқыту сапасына қарамастан, білім алушы оқу ақпаратын ала алады және іс жүзінде кез келген жабдықталған орында айналыса алады.

Қашықтан оқытуды ұйымдастырудың 3 түрлі формасы бар: онлайн (синхрондық) және оффлайн (асинхрондық), және кең таралған үшінші түрі вебинар. Онлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы. Оффлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен (электрондық пошта) мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы. Вебинар дегеніміз – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренинтер өткізу формасы [2].

Интернеттендіру күн сайын қазіргі қоғамның өміріне көбірек әсер етеді, сондықтан желілік қызметтердің адам тұрғысынан дамуына әсері өзекті бола түсуде. Бұл мәселе соншалықты әртүрлі, сондықтан оны барлық көріністерде қарастыру мүмкін емес. Интернеттегі көптеген ғаламдық желілік қызметтердің ішінде ерекше бағытты ретінде әлеуметтік желілерді бөліп көрсетуге болады. Бұл соңғы бірнеше жыл ішінде танымал бола бастаған әлеуметтік желілер. Әлеуметтік желі - белгілі бағытта ақпарат алмасу үшін адамдардың қашықтан өзара әрекеттесуінің ерекше мүмкіндігі.

Қашықтан оқыту ұғымының анықтамасы мұғалім мен оқушының қашықтан өзара әрекеттесуі ретінде, оқу процесіне тән барлық компоненттерді көрсетеді және белгілі бір ғаламтор-технологиялар құралдарымен немесе интерактивтілікті қамтамасыз ететін басқа құралдармен жүзеге асырылады, оқытудың бұл түрі теориялық оқу процесін көбірек жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Қашықтан оқытуды дамытудың негізгі мәселелері:

- қашықтан оқу материалдарының сапасын қамтамасыз ету мәселесі. Қашықтан оқытудың әлеуетін толық ашатын электрондық оқулықтар әзірлеу қажеттілігі;
- қашықтан оқытуды нормативтік-құқықтық қамтамасыз етудің жалпы проблемаларымен байланысты құқықтық мәселелер, сондай-ақ электрондық әлемде зияткерлік меншік пен авторлық құқықты қорғау, оның техникалық және заңды құралдарын қолдану жөніндегі ерекше міндеттер;
- қашықтан оқу құралдарының стандарттарын әзірлеу және қолдану мәселелеріне, сондай-ақ электрондық курстарды әзірлеу және оларды кейіннен жаңарту шығындарына қатысты қаржылық мәселелер. Бастапқы кезеңде электрондық материалдарды жасау қымбат және уақытты қажет ететін үдеріс. Шынында да, электронды оқыту ортасы дәстүрлі күндізгі біліммен салыстырғанда оқу курстарын қол жетімді етеді. Дегенмен, электронды оқыту сапасының төмендігін, әсіресе практикалық білім тұрғысынан айтуға тура келеді;
- білікті персоналдың тапшылығына байланысты кадрлық проблемалар. Пәндік салада, IT технологияларды әзірлеу мен қолдануда, материалдарды көркем безендіруде бір уақытта білікті кадрларды дайындау қиын. Бұл мамандар онлайн режимінде оқушылармен жұмыс істей білуі керек, Электронды оқу материалдарын әзірлеуге және оларды үнемі жаңартып отыруға деген ынтасы мен қабілетіне ие болуы керек.

Қашықтан білім беру үдерісін ұйымдастыру үшін келесідей мәселелерді қамту қажет:

Біріншіден, оқу материалдарын реттеу:

- сыныптағы сабақ пен қашықтан өткізілетін сабақ арасында оқу материалын тарату;
- мұғалімнің түсіндірмесі қандай материалды қажет етеді, бұл материалды мұғалімнің жетекшілігімен сыныпта бекітілеуінің қажеттілігін анықтау;
- тиісті жабдықты қолдана отырып, практикалық немесе зертханалық жұмыстар барысында сабақта оқушылардың практикалық әрекеттері қажет ететін материалды анықтау;
- әр түрлі оқушыларға ассимиляция, шеберлікті қалыптастыру үшін әр түрлі уақытты қамтитын материалдарды айқындау.

Екіншіден, Оқу үдерсін ұйымдастыру:

- білім беру барысында қарастырылатын қызмет түрлерін және олардың қашықтан оқыту формасына ауысуын анықтау;
- дәстүрлі және қашықтан оқытудың интеграцияланған моделін таңдаудағы әдістерді айқындау.

Үшіншіден, оқушылардың оқу қызметін ұйымдастыру - қашықтан жұмыс істеу кезінде бақылауды, өзін-өзі бақылауды жүзеге асыру әдістерін нақтылау.

Төртіншіден, оқу-танымдық қызметке тұрақты уәждемені қалыптастыру. Қашықтан оқыту іс-әрекетіне тұрақты ішкі мотивацияны қалыптастыруға ықпал ету әдісін анықтау.

Оқу бағдарламасын дайындау қашықтан оқытудың басталуына дайындық кезеңі болып табылады. Осы кезеңде оқу меңгерушілері сабақ кестесін, мұғалімдер мен оқушыларға жүктемені, КТЖ, үй тапсырмаларын тексеру тәртібі мен мерзімдерін, оқушылардың аттестациялық, шығармашылық және басқа да жұмыстарды жүргізу мүмкіндігін келісу қажет. Бұл ретте әр түрлі мұғалімдерде оқытуды ұйымдастырудың әртүрлі мүмкіндіктері бар екенін ескеру қажет. Біреу сабақ онлайн режимінде қандай да бір мессенджер немесе вебинарларға арналған алаң арқылы өткізе алады, біреу лекцияны бейнеге жазып, сабақ тақырыбын сипаттауда оларға сілтеме қалдыра алады, біреу қосымша материалдармен жұмыс істеуді және оқушылармен қарым-қатынасты жазбаша форматта таңдайды. Бұл шаралардың барлығы дұрыс және мұғалімнің таңдауына байланысты таза түрде де, комбинацияда да қолданылуы мүмкін [3].

Заманауи АКТ білім беру сапасын арттыруға, өз бетінше білім алу мүмкіндігін кеңейтуге, білім алушылардың үлкен аудиториясын қамтуға, үздіксіз білім беруге ықпал етуге, оқытушылардың кәсіби дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Қашықтан оқытуды ұйымдастыру үшін заманауи, қуатты және көп функциялы бағдарламалық қамтамасыз ету, желілік қызметтер мен құралдар қажет.

Оқушыларды оқыту және тәрбиелеу үдерісінде компьютерлік технологияларды қолдану мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің өсуіне әсер етеді. Бұл білім беру сапасын едәуір арттыруға әсері зор және білім беру саясатының басты міндетін шешеді. Оқушылар желілердің бай ақпараттық ресурстарына қол жеткізе алады және олардың алдына қойылған міндеттер бойынша бірлесіп жұмыс істеу мүмкіндігіне ие болады.

Қашықтан оқытуда интернет жаһандық нарық, кітапхана, жаңашылдық, жаңа әлеуметтік-технологиялық орта, өзара әрекеттесу және байланыс форумы ретінде үлкен рөл атқарады. Бүгінгі таңда әр педагогтың өзінің визит карточкасы, мұғалімдер мен оқушылар арасындағы желілік қарым-қатынас құралы болып табылатын өз сайты бар.

Мұғалімнің жеке сайты - бұл материалды жүйелеудің, оның әдістемелік дизайнының тамаша құралы болып табылады және ол өз кезегінде білім беру сапасына ерекше әсер етеді. Педагог сайтының сұраныстағы бөлімі – оқушыларға арналған парақша. Мұнда мектеп оқушыларна арналған материалдар, атап айтқанда: пәніне байланысты қосымша материалдар, практикалық жұмыстарды жүргізу мен безендіруге арналған әдістемелік әзірлемелер, оқушылардың өзіндік жұмыстары.

Осындай сайттарды ұйымдастыру арқылы қашықтан білім беру технологиясының сапасы арта түседі деген ойдамыз. Қашықтан оқыту федералды деңгейде білім беру технологияларын дамытудағы негізгі бастама ретінде танылады. Алайда, желілік қауымдастықтардың ажырамас сипаттамаларының бірі - еріктілік, олардың білім алу еркіндігі, бұл қатысушылардың жоғары ішкі уәжінен көрінеді. Желілік оқыту мұғалімді алмастырмауы керек және алмастыра алмайды, бірақ егер байланыс құралдары әртараптандырылса, оқу ақпаратын жеткізу және өңдеу құралдарын оңтайландыру тиімдірек болуы мүмкін. Сондықтан қашықтан оқытуды балама және жеткілікті тиімді білім беру нысаны ретінде қарастырған жөн. Желілік қызметтерді қолдана отырып, қашықтан білім беру қызметі қазіргі қоғам жағдайында қажет болатын ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Каркабаева П. Қашықтан оқытудың тиімділігі / http://edunews.kz/mainnews/2092-ashytan-oytudy-timdlg.html
2. Жумашева Ж.Т. Қашықтан оқыту үрдісін тиімді ұйымдастыру / https://oqu-zaman.kz/?p=39704
3. Жалпы білім беру ұйымдарында қашықтан оқытуды ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар / https://portal.kundelik.kz/kz/articles/273-organizatsiya-distantsionnogo-obucheniya-v-obscheobrazovatelnyh-organizatsiyah-

**Аңдатпа.** Оқушыларға қашықтықтан оқыту технологиясы арқылы сапалы білім беруге ықпал етуші тәсіл – оқу үдерісін ұйымдастыру шаралары болып табылады. Мақалада қашықтан оқыту үдерісін ұйымдастыру мәселелері қамтылған. Мектептің, мұғалімдердің және оқушылардың қашықтан білім беру үдерісіне толық дайындығы білім беру нәтижесіне әсер етеді.

**Аннотация.** Основной методиокй способствующей качественному образованию учащихся посредством дистанционных образовательных технологий - является организация учебного процесса. В статье освещены вопросы организации процесса дистанционного обучения. Полная готовность школы, учителей и учащихся к дистанционному образовательному процессу влияет на результат обучения.

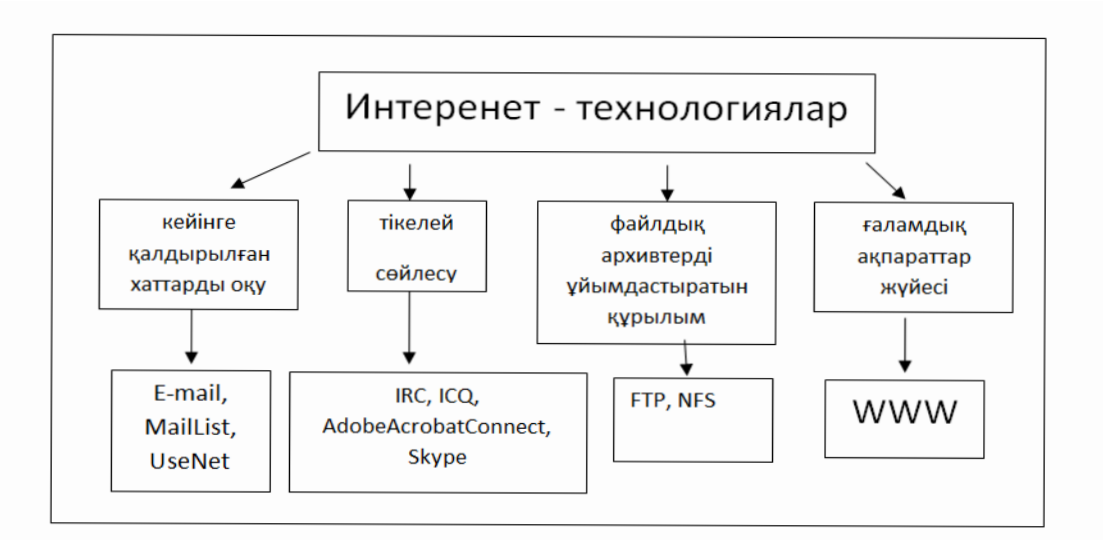
**Abstract.** An effective approach to providing students with high – quality education through distance learning technologies is the organization of the educational process. The article covers the issues of organizing the distance learning process. Full readiness of the school, teachers and students for the distance learning process affects the result of Education.

## ИНТЕРНЕТ – ТЕХНОЛОГИЯНЫ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНУ

**Т. М. Габшакирова**
БҚО, Орал қаласы, Хиуаз Доспанова атындағы
№30 жалпы орта білім беретін мектебінің
математика және информатика пәндерінің мұғалімі,
техника ғылымдары магистрі.
gabshakirova@mail.ru

Ақпараттық қоғамда жаңа заманға лайықты білім беру жүйесін қалыптастыру білім беруге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды ендірумен тікелей байланысты. Мұндай ақпараттық-коммуникациялық технологиялар құралдарының қатарына Интернет-технологияларды жатқызуға болады.

Білім беру қызметінде ақпаратпен қамтамасыз ететін интернет-технологиялар 1.1 суретте көрсетілген.




Сурет 1.1 - Білім беру қызметінде ақпаратпен қамтамасыз ететін интернет-технологиялар

Электрондық пошта (E-mail)- Интернеттің кең тараған қызметі. Бағдарламалық қамсыздануды архивті файлдарын және әртүрлі мақсаттағы веб-ақпараттарды алу үшін FTP- және WWW-серверлермен қатынас жасауға мүмкімдік береді.

Пошта таратылымдарының тізімі (MailList) – тізімге тіркелген барлық мекенжайларға автоматты түрде электрондық поштаны тарату технологиясы. Жалпы айтқанда, MailList пошталық адрестердің және осы адрестерге жіберілген хаттардың көшірмесін таратын өңдеуші бағдарламалардың базасы болып табылады. Пайдаланушы ғаламдық ақпараттық ортаның көмегімен өзін қызықтыратын ақпаратты өзінің электрондық поштасынан алуына көмектеседі.

Электрондық конференциялар, электрондық хабарлама тақтасы (UseNet) көптің қалауы бойынша оларды толғандыратын мәселе туралы ой бөлісуге мүмкіндік береді, сонымен қатар қатысушылар бір уақытта бірнеше конференцияға қатырынан, компьютердің алдында отырып, қатыса алады.

IRC. Пайдаланушының IRC –пен жұмыс жасауы үшін, автоматты түрде IRC-сервермен байланысатын арнайы бағдарлама қажет. Байланыстың өзі канал деп аталатын қандайда бір аймақтар (пайдаланушылар тобы) арасында өзара мәтінмен алмасу формасында болады.

ICO. Хабар алмасу, чат (егер адресат сол уақытта желіде болса) немесе пошталық сервер (егер адресат сол уақытта желіге қосылып тұрмаса, онда хабарламаны жіберу кейінге қалдырылады) қызметін атқаратын, ICQ-сервер көмегімен орындалады.

Интернетте FTP-қызметі көмегімен ақпарат алмасу. Интернет серверлерінде файлдар түрінде сақтаулы құжаттар көп. Оларды қабылдап, экранға шақыру үшін FTP қызмет хаттамасы пайдаланылады. FTP кез келген форматтағы файлдарды тасымалдай алады. FTP-архивтер Интернеттің негізгі ақпараттық ресурсы болып табылады, бұл әлемдегі компьютерлердің

барлығында сақталған мәтіндерді, құжаттарды, бағдарламарды, графикалық суреттерді, аудио және видео жазбаларды және тағы басқада файл ақпараттарды жинақтауды білдіреді.

Интернетте FTP-қызметімен салыстырғанда, оданда жылдам және тиімді ақпарат алмасу түрі бар. Оны NFS желілік файлдық жүйесі көрсететді. FTP жүйесіне қарағанда NFS жүйесі локальді машинада отырып физикалық қашықтатылған компьютердегі бағдарламаны қосуға мүмкіндік береді.

WWW технологиясының негізінде ақпаратты гипермәтіндік құжат түрінде көрсету әдісі жатыр. WWW технологиясы білім беру интернет-ресурстарын құрастыру ортасы ретінде мынандай артықшылықтарға ие:

- мультимедиа-ақпараттарды гипермәтін түріне келтіру;
- пайдаланушымен байланыстың интерактивті болуы;
- қашықтықтан білім алу процесіне пайдалану мүмкіндігі;
- таратылған, көп пайдаланушыға арналған, ашық архитектура;
- негізігі аппараттық-бағдарламалық платформамен және кезкелген желілік ортамен сәйкестігі;
- интернет ресуртарымен интеграциясы.

Интернет-ресурстар – бұл ақпарат, яғни компьютерлік желіде орналасқан, логикалық аяқталған файл немес жазба түріндегі ақпараттық объектілер. Екі түрлі файлдар категориясы бар: біріншісі – орындалатын бағдарламалар, екіншісі - әртүрлі типтегі (мәтін, графика, аудио және видео) ақпарттардан тұратын файлдар. Интернеттің ақпарттық ресурстарына жататындар: электрондық пошта; Usenet телекоммуникация жүйесі; архивтік файлдар жүйесі; деректер қоры; ақпарттық ресурстар; анықтамалық қызмет; іздеу машинасы және т.б [1].

Әдетте интернет-ресурстар, мәтін, әртүрлі безендірулер және бағдарламалық модулдерден тұратын ақпарттар жиынтығын береді. Мынандай білім беру интернет-ресурстар жиынтығының түрлерін атауға болады:

- электронды оқулық;
- білім беру порталдары;
- білім беру веб-квесттері;
- білім беру мекемелерінің сайттары және білім беру үшін қызықты мекемелердің (кәсіпорын, ғылми зерттеу орталықтары және т.б.) сайттары;
- қашықтықтан білім беру жүйесі.

Электронды оқулық қағаз оқулықпен салыстырғанда мынандай артықшылықтарға ие [5]:

- графиканы, анимацияны, дыбыспен қостауды, гипермәтінді қолдануға болады;
- ұдайы жаңартып тұруға болады;
- интерактивті веб-элементтерін, мысалға, тест жұмысын немесе жұмыс дәптерлерін, орналастыруға болады;
- дәйексөз алу үшін ақпарт бөлігінің көшірмесін алуға болады;
- гиперсілтеменің көптігінен ақпарттың бірізділігін сақтамауға болады;
- электрондық кітапханалармен немесе білім беру сайттарымен қосымша ақпараттар алу үшін гипербайланыс орнатады;
- ақпаратты іздеу жүйесі болады.

Білім беру веб-квесті – ғаламдық желідегі басқа сайттардың беттеріне көптеген гиперсілтемелер арқылы байланысқан, білім беру сайттарының қандай да бір тақырыпта болатын беті. Мысалға, астраномия курсының бетінде нақты жұмыс істеп тұрған обсерваториялардың, ҒЗИ кітапханаларының, ғарыштық орталықтардың серверлеріне сілтеме болуы мүмкін.

Білім беру порталдары. Портал желідегі білім беру кеңістігінің «басты есігі» болып табылады. Еліміздегі қазіргі таңда жұмыс жасап тұрғандары: ҚР Білім және ғылым министрлігінің порталы (www.edu.gov.kz), Білім және ғылым саласындағы бақылау комитетінің порталы (www.educontrol.kz), ғылым порталы (www.nauka.kz), Қазақстанның орта білім жөніндегі ақпарат ресурстарының порталы (www.schools.kz ), Қазақстандағы қазіргі заманғы білім порталы (www.obrazovanie.kz ) және т.б.

Интернет технологиясындағы ең танымалысы веб-сайт, мұнда ақпараттар әртүрлі әдіспен беріледі: мәтін, графика, анимация, мәтіндік және графикалық гиперсілтемелер, интерактивті бөліктер.

Мектеп веб-сайттары оқушыларға (виртуальді сыныптар, күнделіктер, пәндер), ата-аналарға (оқушылардың күнделігі, мамандармен кеңестер, үй тапсырмасы, ата-аналар жиналысы

туралы ақпарат), мұғалімдерге (әдістемелік ақпараттар қоры) арналған ақпараттардан тұрады. Мұғалімдер сайтта ата-аналарға қатысты ақпараттарды орналастырады, мектеп басшылары жедел ақпарат береді, сараптайды, статистика алады.

ЖОО-ның веб-сайты – бұл, алдымен студенттердің, магистранттардың, абитуриенттердің, оқытушылардың жұмыс істеуіне арналған қосымша ақпараттар каналы. Түлектер үшін сайт – өзінше «жиналу орталығы» және бітіргеннен кейінгі хабар алмасу орны. Демеушілер, қорлар, гранттарды үлестірушілер және т.б. үшін сайт оқу орны туралы алғашқы ақпаратты алу көзі болып табылады және факультеттердің басшыларымен тез хабарласуына болады. Жұмыс берушілер үшін оқу орнының сайты тиісті біліктілігі бар мамандарды іздеуге қажет.

Білім қоры - жеке пәндер мен оқиғаларға (мысалға, энциклопедиялар, анықтамалар) арналған шағын мақалалардан, не құрылымы күрделі, үлкен көлемді құжаттардан (мысалға, атлас, белгілер жинағы) тұруы мүмкін. Білім қоры кілтті сөз бойынша ақпаратты тез іздеуге болатын құралмен жабдықталады.

Егер оқу процесі басынан аяғына дейін (оқу жоспарын құрастырудан бастап диплом немесе сертификат алумен аяқталатын) интернет-технология көмегімен ұйымдастырылатын болса, онда мұндай білім беру интернет-ресурсының жиынтығы қашықтықтан оқыту жүйесі деп аталады. Мұндай жүйеге электрондық оқулықтар мен оқыту бағдарламалары, виртуальді семинарлар мен кеңестер өткізуге арналған құралдар, виртуальді зертханалар мен білімді тексеру жобаларының жиынтығы кіреді.

Қазіргі таңда әлем бойынша қашықтықтан білім алуға қызығушылықтың көп болуының объективті негізі бар. Бір жағынан көп елде үзіліссіз жоғары білім алуға деген сұраныс артуда. Соның ішінде өмірге деген икемділіктің артуынан мобильді оқу жүйелерінің қажеттігі туындауда. Екінші жағынан Интернет пен телекоммуникацияның дамуы қашықтықтан оқытудың жаңа мүмкіндіктерін ашуда.

Қашықтан оқыту – интернет-технологиясының арнайы құралдарының көмегімен білім алушы мен оқытушының, білім алушылардың арасында, оқу процесіне тән барлық компоненттерді (мазмұны, ұйымдастыру формасы, оқыту құралдары) бейнелейтін қарым-қатынас [1].

Қашықтан оқытудың дәстүрлі оқытудан артықшылығы мен кемшіліктері төмендегі 1.1-кесте-еде көрсетілген.

Кесте 1.1 - Қашықтан оқытудың артықшылығы мен кемшілігі

| Қашықтан оқытудың артықшылығы | Қашықтан оқытудың кемшілігі |
|---|---|
| - білім беру тиімділігінің айтарлықтай артуы;<br>- негізгі қызметі мен оқуды қатар алып жүруіне, арнайы демалыс алмай, жұмысын жасай жүріп қашықтан оқуға мүмкіндіктің болуы;<br>- арзандығы: on-line оқу әртүрлі эксперттердің бағалауы бойынша мамандарды кері даярлау дәстүрлі әдісіне қарағанда 40-60%-ға арзан;<br>- алдыңғы қатарлы оқу орындарынан, ең тиімді технологиялар көмегімен, жақсы мамандандырылған оқытушылардан білім алу мүмкіндігінің болуы;<br>- оқу стратегиясы мен жылдамдығын білім алушының өзі таңдай алуында. | - елімізде ақпараттық-коммуникациялық нфраструктураның жақсы дамымауы;<br>- дербес компьютедің Интернетке қосылып тұру қажеттілігі, ақпарат көздерінің үнемі қолжетімді болуының қажеттілігі;<br>- оқытуды ұйымдастыруға жоғары талаптардың қажеттігі;<br>- тыңдаушыларды аутентификациялаудың қиындығы;<br>кейбір жеке-дара психологиялық жағдайлардың қажеттілігі (білім алушының өзін-өзі ұйымдастыруы, өзін-өзі тәртіпке келтіруі, өз еркімен жұмыс жасай алуы). |

Қашықтан оқыту дәстүрлі оқытудың, негізгі және сырттай, екі формасының гибриді болып табылады, бірақ олардан айырмашылығы да бар. Сырттай оқу формасынан ол білім алушы мен оқытушының қашықтығы фактін «мұраға» алған, бірақ оған қарағанда қашықтықтан оқыту жеке оқыту болып табылады. Негізігі оқу формасындағы секілді оқу жоспарының болуы және оқытушымен ұдайы хабарласып отыру қарастырылған. Дәстүрлі оқу формаларынан (негізігі және сырттай) қашықтықтан оқытудың айырмашылығы оқу пәндерін таңдау реті мен жұмыс жасау жылдамды білім алушының еркіне қарай таңдалады [4].

Қазіргі таңда білім беру саласының алдында тұрған өзекті мәселенің бірі – қашықтан оқудың артықшылықтарын одан әрі дамытып, кемшіліктерін жетілдіру.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: учебное пособие для студентов высших учебных заведений – Москва: Академия, 2010. — 192 б.

2 Григорьев С.Г., Гриншкун В.В. Информатизация образования — новая учебная дисциплина // Применение новых технологий в образовании: Материалы XVI Международной конференции. - Троицк: МОО ФНТО «Байтик», Изд-во «Тровант», 2009. - С. 102-104 б.

3 Мельникова В.П. Информационные технологии: учебник. - Москва: Академия, 2008. - 432 б.

4 Бабанский Ю. О дидактических основах повышения эффективности обучения. — М.: Педагогика, 2006.- 185 с.

5 Селевко Г.К. Энциклопедия педагогических технологий. – М., 2015.- 256 б.

**Аңдатпа.** Ақпараттық қоғамда жаңа заманға лайықты білім беру жүйесін қалыптастыру білім беруге ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, соның ішінде Интернет-технологияларды ендірумен тікелей байланысты.

Мақалада білім беру саласын ақпаратпен қамтамасыз ететін интернет-технологияларды айта отырып, қашықтан оқытудың артықшылықтары мен кемшіліктеріне тоқталады.

**Аннотация.** В данной статье говорится об информационном обеспечении в сфере образования интернет - технологиями, а также указывается на преимущества и недостатки дистанционного обучения.

**Abstract.** This article talks about information support in the field of education with Internet technologies, and also points out the advantages and disadvantages of distance learning.

# РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ БИОЛОГИИ В 9-ОМ КЛАССЕ

**С.Даулетова**
Магистр педагогических наук, Аспирант Уральского государственного педагогического университета, город Екатеринбург, Российской Федерации, учитель биологии и химии Коммунальное государственное учреждение «Школа-гимназия №65» Акимата города Нур-Султан, Республика Казахстан, sdaule@mail.ru

**Л.В.Моисеева**
Доктор педагогических наук, профессор Уральского государственного педагогического университета, город Екатеринбург, Российской Федерации, momila2013@yandex.ru

В образовательном пространстве в мире в связи со сложившимися эпидемиологическими условиями пандемией коронавируса, сегодня остро стоит вопрос о применении информационной среды дистанционного обучения не только в ВУЗе, но и в профессиональных колледжах, общеобразовательных и малокомплектных школах, которое направлено, прежде всего на сохранение здоровья обучаемых.

Дистанционное обучение – это одна из форм самостоятельного обучения учащегося, при котором учителя-предметники применяют информационные технологии. Дистанционное обучение в образовательном пространстве является новым условием работы для педагога. При дистанционном обучении в общеобразовательной школе взаимодействие между учителем и учащимся происходит на расстоянии. При проведении дистанционного урока учебный процесс, где отражаются цели, содержание, методы, средства обучения, формы организации урока, осуществляется с помощью интернет платформ утвержденным Министерством образования и науки республики Казахстан.

Дистанционное обучение отличается от обычных уроков проводимые в школе, тем, что урок проходит 20-минут. Для дистанционного обучения применяются такие платформы, как например «Online Mektep», «Google meet», «Kundelik.kz», которые позволяют визуально видеть учащегося с помощью камеры, задавать вопросы, отправлять учебные задания для выполнения учеником, проводить беседы по изучаемой теме. Использование выше перечисленных платформ позволяет также проводить формативное оценивание, суммативное оценивание за разделы и суммативное оценивание за четверть с соблюдением установленного времени урока с соблюдением правил охраны и здоровья обучаемого.

При планировании урока учитель предметник может использовать видеоматериалы, представленные в информационной платформе «BilimLand», «Twig-Bilim», образовательный сайт Назарбаев интеллектуальной школы и другие.

При дистанционном обучении различают синхронное и асинхронное обучение учащихся. В общеобразовательной школе при синхронном обучении в учебном процессе участвуют одновременно все учащиеся класса, где все участники проводят общение в виртуальном пространстве через онлайн-среду в «Online Mektep» или «Google meet» в течение 20 минут.

При синхронном онлайн-обучении применяются такие методы, как видеоконференция, общение в чате в учебном процессе. Кроме синхронного обучения в онлайн режиме, учащимся в республике Казахстан представлены различные обучающие телевизионные каналы, располагающие кроме тематических уроков дополнительной информацией для глубокого изучения тем, по предмету биология.

При асинхронном обучении учащиеся изучают тему урока в разное время. Асинхронное обучение является противоположным синхронному онлайн-обучению, где учебный процесс, проходит по личному расписанию учащегося в рамках утвержденного расписания данной общеобразовательной школы. Асинхронное обучение представлено модулями самоуправления учеником учебного процесса, просмотром в указанном учителем-предметником в презентации ссылок на тематические просмотры видеоматериалов, виртуальной библиотеки. Изучив указанные материалы в презентации, обучаемый выполняет учебное задание, затем может прикрепить его или в платформе «Online Mektep» или «Kundelik.kz» для проверки и оценивания учителем-предметником. При оценивании выполненных учащимся учебных заданий учитель

предметник использует критерии оценивания указанные для каждого задания в виде баллов. Для формативного оценивания используют 10-бальную систему. При суммативном оценивании за раздел программы в 8-11 классах до 15 баллов, а при суммативном оценивании за четверть в 8-11 классах до 25 баллов.

В течение учебного года в школе учащемуся представляются материалы для чтения не только в параграфе учебника Биологии, но и в виде презентаций с дополнением информаций и увлекательных заданий как «Это интересно», «Проверь свои знания» и другие, но при этом количество слайдов в презентации не превышает 12-15 слайдов. Соблюдение количество слайдов применяемое в образовательном процессе очень важен, так как обучаемый не должен переутомляться на уроке, очень важно соблюдение размера шрифта и цветовой гаммы в нем.

При подготовке урока по биологии, прежде всего, необходимо учитывать возрастные психолого-физиологические возможности каждого ребенка и создавать педагогические условия обучающемуся, например, заранее подготавливается:

• краткосрочное планирование урока по изучаемой теме согласно инструктивно-методическому плану,

• видео-уроки с соблюдением времени (не более 20 минут),

• презентации по теме с указанием ссылок на видеоматериалы,

• маршрутный лист, который включает систему заданий, предложенных учителем предметником по порядку действий.

В условиях дистанционного обучения маршрутный лист является одной из форм организации учебного процесса в общеобразовательной школе. Например, по предмету Биология в 9 классе при проведении дистанционного обучения для самостоятельного усвоения учащимися знаний применяю «Маршрутный лист». (См. Таблица 1.)

Таблица 1.

<table>
<tr><td colspan="3">Индивидуальный образовательный маршрутный лист для учащегося по предмету Биология<br>Инструкция: маршрутный лист может быть заполнен в электронном формате и отправлен на проверку учителю посредством системы «Online Mektep» или «Kundelik.kz». По любым возникшим вопросам можете обратиться к учителю-предметнику. Удачи Вам!</td></tr>
<tr><td>Класс</td><td colspan="2">9</td></tr>
<tr><td>Дата проведения</td><td colspan="2">06.05. 2019 г.</td></tr>
<tr><td>Учебник</td><td colspan="2">Биология. 9 класс. Н.Г.Асанов, А.Р.Соловьева, Б.Т.Ибраимова. Алматы «Атамұра». 2019. [1].</td></tr>
<tr><td>4 четверть.<br>Урок № 10<br>Тема урока</td><td colspan="2">Возникновение и развитие эволюционных представвлений. Основные принципы эволюционной теории Ч. Дарвина. Возникновение современной теории эволюции.</td></tr>
<tr><td>Цели обучения</td><td colspan="2">9.2.5.1 – изучать основные положения работ К.Линнея и Ж.Б.Ламарка<br>9.2.5.2 – объяснять роль трудов Ч.Дарвина в создании учения об эволюции.</td></tr>
<tr><td>Ф.И. учащегося (заполняется учеником)</td><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Порядок действий</td><td>Ресурсы (заполняется учителем)</td><td>Выполнение (заполняется учеником)</td></tr>
<tr><td>ИЗУЧИ!<br>  </td><td>Изучить текст учебника: §53 с.229, §54 с.233, §55 с.237<br>Просмотрите видеоматериал по указанную ниже ссылке. «9 класс. Биология. Возникновение и развитие эволюционных представлений. 21.04.2020»: https://www.youtube.com/watch?v=6TnRx3u42d8<br>[2]</td><td>Отметь знаком «+» материал, с которым ознакомился (лась)</td></tr>
<tr><td>ОТВЕТЬ!<br>  </td><td>Ответьте на вопросы учителя по изученному материалу.<br>1. Перечислите основные положенияработ К.Линнея и Ж.Б.Ламарка.<br>2. Объясняте роль трудов Ч.Дарвина в создании учения об эволюции.</td><td></td></tr>
</table>

<table>
<tr>
<td>ВЫУЧИТЬ!<br>  </td>
<td>Домашнее задание.<br>Выучите биологические термины на русском, казахском и английском языках:
<table>
<tr><th>русский</th><th>казахский</th><th>английский</th></tr>
<tr><td>Вид</td><td>Түр</td><td>Species</td></tr>
<tr><td>Адаптация</td><td>Бейімделу</td><td>Adaptation</td></tr>
<tr><td>Окружающая среда</td><td>Қоршаған орта</td><td>Environment</td></tr>
</table>
[3]</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td rowspan="2">Рефлексия!</td>
<td>Теперь я знаю…</td>
<td></td>
</tr>
<tr>
<td>Теперь я умею…<br>(из критериев)</td>
<td>Поставь знаки «+» или «-»</td>
</tr>
<tr>
<td>Обратная связь от учителя</td>
<td></td>
<td></td>
</tr>
</table>

Для особенных учащихся, учитывая их психолого-физиологические возможности, необходимо составлять индивидуальный маршрутный лист. Хотя на составление индивидуального маршрутного листа затрачивается много времени, но он очень удобен для прослеживания динамики достижения уровня усвоения заданной темы в условиях дистанционного обучения.

Учащийся самостоятельно изучает данную указанную учителем тему урока по порядку действий, предложенных в маршрутном листе. Учителем предметником составляется маршрутный лист различной степени сложности. С помощью маршрутного листа осуществляется обратная связь между учеником и учителем-предметником, где учитель-предметник осуществляет роль проводника к самостоятельному освоению новых знаний обучающимся.

В условиях дистанционного обучения проводится исследование сравнительного анализа развития экологической культуры учащихся 9 класс по предмету Биология по изучению тем в 4-четверти 2019-2020 учебного года с 1,2,3-четвертями 2019-2020 учебного года. (См. рисунок 1.)

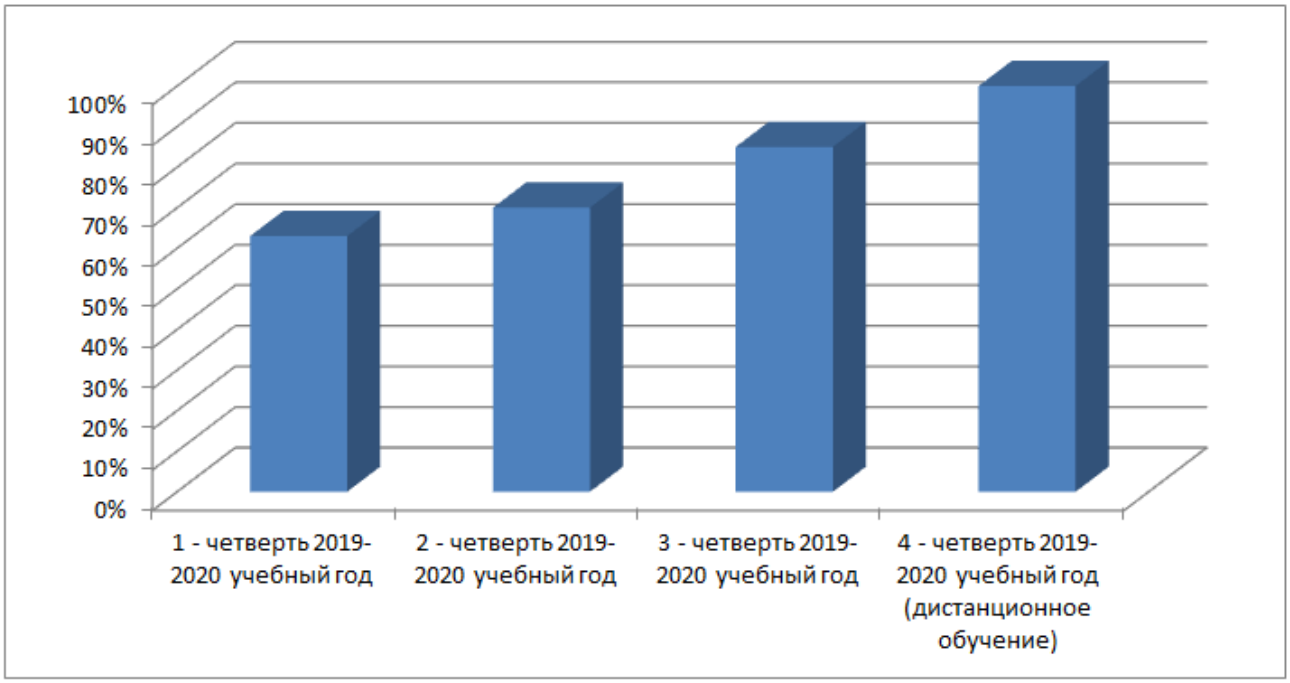



Рисунок 1. Диаграмма сравнительного анализа уровня сформированности развития экологической культуры учащихся 9 класс при изучении предмета Биология с 1,2,3-четверти 2019-2020 учебного года и дистанционным обучением в 4-четверти 2019-2020 учебного года.

Так, например, из диаграммы видно, что при дистанционном обучении развитие экологической культуры у учащихся повысилось в 3-четверти с 85% до 100% в 4-четверти.

Выводы: Анализ исследования применения дистанционного обучения в образовательном пространстве общеобразовательной школы по предмету Биология в 9 классе показал эффективность применения дистанционного обучения при самостоятельном получении знания учащимися, что позволило обучаемому самому находить ответы на те или иные вопросы под чутким сопровождением учебного процесса учителем предметником. Применение технологии с синхронным и асинхронным обучением улучшили качественное взаимодействие между учеником и учителем предметником, способствовало активизации учащихся на уроке Биологии, улучшило результаты обучения при формативном оценивании, суммативном оценивании за раздел и суммативном оценивании за четверть и годовую оценку обучаемого. Синхронное и асинхронное обучение является динамическим обучением в классе, где создаются условия ученику регулярно взаимодействовать с учителем предметником в учебном процессе, способствовало самостоятельному получению знаний, ориентировало на индивидуальные потребности обучаемого.

Ученику дается возможность неоднократно просмотреть видеоматериал, позволил самостоятельно находить ответы на те или иные вопросы, принимать правильные решения при выполнении лабораторные, практических работ, делать выводы и применять полученные знаний в любой сложившейся жизненной ситуации.

**Список литературы:**

1. Биология. 9 класс. Н.Г.Асанов, А.Р.Соловьева, Б.Т.Ибраимова. Алматы «Атамұра». 2019. С.229-237

2. https://www.youtube.com/watch?v=6TnRx3u42d8

3. https://www.google.com/search

**Аңдатпа.** Авторлар мақалада білім кеңістігінде қашықтықтан оқыту тәжірибесімен бөліседі. 9 сыныпта Қазақстан Республикасында биология пәні бойынша маршруттық парақты қолдану жолдары көрсетілген. Маршрут парағының нақты мысалы келтіріліп, оны оқушының жаңа материалды өз бетімен оқып үйренуінде қолдану және маршрут парағының әдістемелік мүмкіндіктері мен оқытушымен оқушы арасындағы кері байланыс алуы қарастырылған.

**Аннотация.** Авторы в статье делятся опытом работы дистанционного обучении в образовательном пространстве. Раскрывается пути применения маршрутного листа по предмету биология в 9 классе в Республике Казахстан. Дается конкретный пример маршрутного листа и его применение при самостоятельном изучении обучаемым нового материала и раскрывается методологические возможности маршрутного листа и получение обратной связи от ученика учителем.

**Abstract.** The authors in the article share their experience of distance learning in the educational space. The ways of using the route sheet on the subject of biology in the 9th grade in the Republic of Kazakhstan are revealed. A specific example of a route sheet is given and its application in the student’s independent study of new material, and the methodological capabilities of the route sheet and the receipt of feedback from the student by the teacher are revealed.

# ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ШАҒЫН ЖИНАҚТЫ МЕКТЕП ПЕДАГОГТАРЫН ӘДІСТЕМЕЛІК СҮЙЕМЕЛДЕУ

**Ж.А. Дихамбаева**
Алматы облыстық білім беруді дамыту оқу-әдістемелік орталығы, Талдықорған қ.,
ganar.da@mail.ru

XXI ғасырға аяқ басқаннан ақпараттық технология мен коммуникация құралдарының жедел түрде дамып, әлемде ақпараттың жыл сайын еселеніп өсуі адамзаттан оның кәсіби қызметіндегі барлық өзгерістерді біліп, үнемі білім деңгейін жетілдіріп отыруды қажет етеді. Орта мектепте оқушылар білімдерінің негізі қаланатын болғандықтан, олар жан-жақты білімді болу, әлемде болып жатқан өзгерістерден тыс қалмау үшін ауқымды желіге қосылу, қажетті ақпаратты іздеп табуға дағдылануы, ақпаратты қажеттілігіне қарай қолдана алуды үйренуі тиіс.

Орта білім беру ұйымдарында қашықтан оқыту бұдан бірнеше жылдар бұрын енгізіліп, ресурстық орталықтарда қажетті білім беру ресурстары арқылы ауылдық жердегі оқушылардың сапалы бейіналды дайындығын және бағдарлы оқытуды қамтамасыз етуде қолданылып келді. Білім берудің сапасын арттыруда электрондық оқытуды қолданудың маңызы зор. Электрондық оқыту мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты өзгертіп, оқушының оқу материалын «онлайн» режимінде өздігінен белсенді игеруге бағыттайды. Ал, физика, химия, биология пәндерінен виртуальды зертханалардың болуы, ШЖМ осы пәндерді меңгеруге қажетті оқу-құралдарының тапшылығын сездірмесі анық. Материалдық-техникалық базаның талапқа сай болуы тірек мектебінде құрылған оқу-әдістемелік ақпараттық орталығынан қажетті құндылықтарды алуға мүмкіндік берді. Сессияаралық кезеңде ШЖМ-терде оқыту, тірек мектеп мұғалімдерінің қатысуымен және қашықтан оқыту технологияларының көмегімен жүргізіледі. Қашықтан оқыту технологиясына сәйкес бейнедәріс, аудиодәріс, виртуальды зертханалық практикум, телеконференциялар ұйымдастырылып келді. Осылайша, ресурстық орталықтар ШЖМ оқушыларының сапалы білімге қол жеткізуін қамтамасыз етеді.

Әлемдегі коронавирустық инфекциясының таралуы бүгінде біздің елімізде де орын алып отыр. Республика аумағында карантиндік шектеулердің жалғасуына байланысты әлі де қашықтан оқу жүйесін пайдалануға мәжбүрміз.

Қашықтан оқыту - адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді. Қашықтан оқытуды ұйымдастырудағы маңызды кезең виртуальдық (синхрондық немесе асинхрондық) өзара іс-қимыл. Синхрондық өзара іс-қимыл білім алушы мен педагогтың нақты уақыт режиміндегі қатынасты қарастырады. Бұл үшін қашықтан оқыту жүйесінің чаттары немесе бейне конференциялар қолданылуы мүмкін. Асинхрондық өзара іс-қимыл білім алушы мен педагог нақты уақытта қарым-қатынаста болмаған жағдайда жүзеге асырылады, бұл жағдайда қашықтан оқытудағы байланыстар жіберу тізімдерінің немесе телеконференциялардың көмегімен электрондық пошта бойынша хат алмасу арқылы ұйымдастырылады. [2]

Қашықтан жұмыс істей отырып, шағын жинақты мектептер мұғалімдері синхронды қарым-қатынас үшін ZOOM, Google Meet, телефон қоңыраулары немесе мессенджерлер арқылы сөйлесуді пайдалануда (бұлар асинхронды қарым-қатынас үшін де қолайлы). Синхронды оқыту барысында оқушылармен талқылауды сабақ өткізу кезінде немесе оқушыларға байланысқа шығу уақытын алдын ала хабарлап, мессенджерлер арқылы топтық қоңырауды, чаттарды пайдалана отырып ұйымдастыруда.

Бүгінгі таңда коронавирустық инфекцияның таралуына байланысты шектеу шаралары кезеңінде білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыруда қашықтан оқыту түрінің маңыздылығы арта түсті. Себебі, еліміздегі білім беру ұйымдары Covid-19-дың таралу қаупіне байланысты өз жұмыстарын тоқтатып, білім алушыларды қашықтан оқытуға кірісті.

Оқу процесін қашықтан ұйымдастыру үшін педагогтер мен білім алушыларға электрондық платформаларға кіруге жағдай жасалды. Оқыту құралы ретінде видео-сабақтар, дербес онлайн-жұмыс, онлайн-курстар пайдаланылып жатыр. Бұл ретте «Bilimland», «Google Classroom», «Daryn.online», «Zoom» сынды жүйелер өз курстарын, оқу бағдарламаларын, қызметтерін тегін

пайдалануды ұсынды.

Қашықтан оқыту технологиясы бойынша оқытушының негізгі міндеті білім алушының келесі түрдегі орындалатын өз бетінше жұмысын басқару болып табылады: туындайтын мәселелерді қарастыру; мақсат пен міндеттерді қою; білім, тәжірибелерді беру; ұйымдастыру қызметі; білім алушылардың арасында өзара байланысты ұйымдастыру; оқу процесін бақылау. Тыңдаушылар қашықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді темптегі өз бетінше жұмыс құрайды. [3, 53]

Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев: «Бүгінде цифрлы технологиялар қарқынды дамып, қоғамдық өмірдің түрлі саласына дендеп еніп келеді. Біз осы үрдіске баса мән беріп отырмыз. Бұл – қазіргі заманның басты талабы. Мұны коронавирус індетіне байланысты туындаған күрделі кезең анық аңғартты. Цифрландыру үдерісі елімізді өркендетуге тың серпін беретіні сөзсіз. Оның мән-маңызы арта бермек»,- деді. [1]

Алматы облыстық оқу-әдістемелік орталығы мұғалімдерге қолдау көрсету мақсатында Педагогтар Ассоциациясы әзірлеген 1-11 сыныптарға арналған IV-тоқсанның және жаңа оқу жылының I тоқсанында негізгі пәндерден видео-сабақтарды YouTube каналына жүктеді. Бұл сабақтарды мұғалімдер мен оқушылар ресурс ретінде пайдалануда. Бүгінгі күнде бейнесабақтар медиатекасын толықтыру жұмыстары жалғастырылуда. Орталықтың ютуб, инстаграм, фейзбук парақшаларында білім беру ұйымдарының педагог-психологтары тарапынан ата-аналар мен оқушыларға онлайн режимде күйзеліс деңгейінен қалыпты жағдайға түсіру бойынша психологиялық тренингтер ұйымдастырылып, қызықты диагностикалық тесттер, ойын түріндегі түрлі жаттығу жұмыстары пысықталды.

Білім беру саласының қашықтан оқытуға көшуіне байланысты облыс педагогтарына оқушылармен қашықтан жұмыс істеудің барлық қырларын үйрету және түсіндіру мақсатында «Қашықтан оқытуды үйренемін» курсы өткізілді. Курсқа облыс бойынша 45 мыңнан аса педагог қамтылып, «Қандай оқыту түрі қашықтан оқыту деп аталады? Синхронды оқытудың асинхронды оқытудан қандай айырмашылығы бар? Қашықтан оқыту барысында мұғалімнің қызметі қандай болады? Қашықтан оқыту барысында оқушының іс-әрекеті қандай?» сұрақтарына жауап алған болатын.

Сондай-ақ, «Zoom» платформасы арқылы әдіскерлер тарапынан педагогтарға әлеуметтік желілер арқылы интернет платформаларда жұмыс жасаудың алгоритмдік қадамдарын ұсынып, «Оқушымен кері байланысты қалай орнатасың?», «Оқу материалдарын қалай әзірлейсің?», «Қандай цифрлық платформаларды қолданасың?» тақырыбында вебинарлар ұйымдастырылды.

Облыс педагогтары білім алушыларға қолжетімді интернет-платформалар арқылы сабақтар өтуде. Мұнда кері байланыс Күнделік электрондық журналы және мессенджерлер (WhatsApp, Телеграмм) арқылы жүргізілуде. Интернетке қолжетімсіз шалғай елді-мекенде тұратын оқушылар сабақты «Ел Арна» және «Балапан» телеарналарындағы бейнесабақтарды көру арқылы оқуда. Кері байланыс мүмкіндіктері бойынша мессенджерлер (WhatsApp, Телеграмм) немесе ұялы байланыс арқылы жүргізілуде.

Мұғалімнің коммуникативті дамуы: оқушыларды тыңдау, олардың көзқарасын түсіне білу, сын жасай білу, әңгіме, ұйымдастыра білуі шарт. Әрбір мұғалімнің бойында шартты рефлексиялық қасиеттер қалыптасуы керек: балаларды оқытуды өзінің тәсілін жұмысында қолданып, қиын жағдайларда шешімін тауып, шыға білу керек. Қашықтан оқыту осыған бағытталған.

Қашықтан оқытуды екі негізгі бөлікке бөлуге болады: техникалық және дидактикалық. Оның құралы ретінде телекоммуникациялар желілерін жатқызуға болады, аудио және видео жазбалар, жергілікті және ауқымды компьютерлер. Ұйымдасқан - дидактикалық құрылымда қашықтан оқыту, оқытудың негізгі компоненті болып табылады, білім алушылардың өз бетімен білім алуы. Ақпараттық технология жақсы дамығанымен ол оқытудың басты құралы болып есептелмейді. Ол үшін оқу бағдарламасында және оқыту әдістеріне өзгеріс енгізу керек. Жаңа технологияны қолдану педагогтарға дайындық жұмыстарына көп уақытты, ізденуді, шығармашылық жұмыс жасауды, алыс-жақын шетелдердің озық тәжірибелерімен танысуды және оның күнделікті өмірде қолдануды қажет етеді.

Шалғай ауылдардағы білім алушылар қашықтан оқу арқылы өз білімдерін жетілдіре алады және ақпарат жүйелерін пайдалану мүмкіндігі артады. Мысалы, керекті әдебиеттер мен оқу кітаптарын іздеу, бақылау және тестік тапсырмаларды орындау, лабороториялық жұмыстар, дайын баяндамалар, қашықтан олимпиадаға қатысу - білім алушының шығармашылық

потенциалының дамуына әсер етеді.

Әрине, кез келген оқыту түрі біржақты бола бермейді. Яғни, оның өз артықшылықтары мен кемшіліктері де болады. Қашықтан оқыту түрінің еркіндігі мен икемділігі, географиялық жағдайға қарамайтын, кез-келген тұлғаның білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға мүмкіндік тудыратын артықшылығы бар болғанымен, қашықтан жұмыс істеу кезінде қатысушылардың бір - бірімен жеке байланысы аз, кейде мүлдем жоқ деп те айтуға болады. Сондықтан, мұндай оқыту нысаны коммуникабельділік, өзіне деген сенімділік, командада жұмыс істеу дағдыларын дамыту үшін кедергі келтіреді. Қашықтан оқыту кезінде білім алушылар көбінесе қандай мәселелерге тап болады? Менің ойымша, қашықтан оқытудың басты проблемасы - шалғай ауылдардағы білім алушылардың Интернетке қол жетімсіздігі мен жылдамдығының төмендігі. Дегенмен, карантин аяқталып, білім алушылар мектепке оралған жағдайда дәстүрлі оқыту түрімен қатар қашықтан оқыту түрін де бірге ала жүреміз деген ойдамын. Себебі, жаңа ғасыр адамзаттан оның кәсіби қызметіндегі барлық өзгерістерді біліп, үнемі білім деңгейін жетілдіріп отыруды қажет етеді.

Бүгінгі күні елімізде білім саласында болып жатқан өзгерістер мұғалімдеріміздің табандылық пен ізденімпаздықтарын көрсеткендей. Кез келген жағдайда кедергіден шығудың жолын таба білетін педагогтарымыз жаңа оқу жылының алғашқы айын қашықтан оқытумен бастап кетті.

Осы ретте ата-аналар тарапынан қолдау көрсетіліп, ұстаздарға ыстық ықыластарын білдіруі-педагог мәртебесін одан әрі көтеріп тастады. Білім беру бұл - ел болашағы үшін аса жауапты үрдіс екені мәлім. Сондықтан, қазіргі жағдайда ата-ана және мұғалім бірігіп жұмыс істесе ғана болашақ ұрпақ білімді, тәрбиелі болып жетіледі, әрі қашықтан оқыту нәтижелі болады. Бірлескен күш-жігердің, талап-ниеттің, ерінбей еткен еңбектің арқасында бұл сынға толы кезеңді де бірге жеңетінімізге сенімдімін!

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Қ.К.Тоқаевтың «Egemen Qazaqstan» газетіне берген сұхбатынан 5 мамыр, 2020 ж.

2. Журнал «Информатика и образование». – 2006, № 2. - 49-57 б.

3. «ҚазҰУ хабаршысы» журналы, Ақшалова Б.Н., Алмабаева Г.Б. «Қашықтан оқыту - заман талабы», 2015 ж.

4. Сайт: www.edu.gov.kz

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан оқыту жағдайында ШЖМ педагогтарын әдістемелік сүйемелдеу жолдары қарастырылған.

**Аннотация.** В статье рассматривается пути методического сопровождения педагогов МКШ в условиях дистанционного обучения.

**Abstract.** In the article deals with the ways of methodological support for teachers of small schools in the conditions of distance learning.

## ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ЖАҢА ОҚУ ПРОЦЕСІНІҢ МОДЕЛІ

**Ж.Е. Ержанова**
Нұр-Сұлтан қаласы әкімдігінің
«№59 мектеп-лицей» шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік коммуналдық кәсіпорны,
Нұр-Сұлтан қ., zhannur.kz@mail.ru

Оқу процесін ұйымдастыруда, әдетте, білім алушылардың танымдық қызығушылығын жоғары деңгейде құру және қолдау маңызды рөл атқарады. Онсыз оқу процесінің қарқындылығы мен тиімділігі төмендейді.

Қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар ақпарат пен білім алмасу процесін өзгертті, олар қашықтықты қысқартты, планетаның кез-келген жеріндегі информацияға қол жеткізуге және адамдардың әлемге деген көзқарасын өзгертті. Технология экономикалық және қаржылық шекараларды кеңейтті, адамзатқа жабық қоғамнан жалпы әлемдік қауымдастыққа өтуге мүмкіндік берді. Технология қажеттілікке айналады, ал қашықтықта байланыс, яғни қашықтан байланыс – өмір салтына айналды.

Бірақ қазіргі уақытта қашықтықтан оқыту (ҚО) өзінің маңыздылығы мен қажеттілігін дәлелдеді. Білім беру қоғамдастығында қашықтықтан оқытудың оқушыларды оқытуды жүзеге асырумен байланысты жақсы перспективалары бар екендігін көрсетті [1].

Бірқатар заманауи еуропалық зерттеушілер қашықтықтан оқыту жүйесі үшін кері байланыстың болуы өте маңызды деп санайды. Алайда екі жақты байланыс жүйесіндегі мұғалімнің рөлін олар басқаша түсінеді. Кейбіреулер, Швед зерттеушісі Баат сияқты, 1қашықтықтан тәлімгерліктің1 қажеттілігін көрсетеді және тәлімгерге оқу процесінде жетекші педагогикалық рөл атқарады деген ойда. Сонымен Баат қашықтықтан оқытушының міндеті қателерді түзету және алынған білімді бағалау ғана емес деп санайды; бірақ кәсіби мұғалім ретінде ол оқу процесін бастауы керек, оқу материалын әр оқушыға өзінің білімі мен алдыңғы тәжірибесін ескере отырып жеткізуі керек, оның ішінде оқу материалын игере білу, оқуды жалғастыруға ынталандыру қажет деп санайды [2].

Тағы бір швед зерттеуші С. Холберг, қашықтықтан оқыту кері байланыс шеңберінде дамыту қажеттігіне баса назар аударады [3]. Алайда оның теориясында кері байланыс қажеттілігі оқытушының «тәлімгерлікке» емес, оқытушымен дидактикалық бағытталған диалогқа деген қажеттілігінен туындайды. Холберг қашықтықтан оқытуда ең бастысы студенттің зерттелетін материал бойынша өзіндік жұмысы деп санайды. Басқару, кеңес беру, оқыту, топта жұмыс істеу, білімді тексеру және бағалау – оқу процесінің барлық компоненттері оқушыға өз бетінше жұмыс істеуге қолдау көрсететін дәрежеде ғана маңызды. Холбергтің пікірінше, қашықтықтан оқыту – бұл өзін-өзі тәрбиелеудің бір түрі, ол үшін әзірленген оқу курстарымен қатар оқу орнынан қолдау алу мүмкіндігін қамтамасыз етуі керек. Мұндай қолдаудың формасы тәлімгермен дидактикалық диалог болуы керек, ол білім алушыларға ұсынылған материалды шығармашылық дамытуға ынталандырады. Жоғарыда айтылған көзқарас тұрғысынан Холберг қашықтықтан оқыту үшін қолданылатын оқу материалдарына қойылатын негізгі талаптарды тұжырымдайды. Олардың ішінде: материалдың нақты, қолжетімді болуы, оны дамыту бойынша нақты ұсыныстар, материалды ұсынудың диалогтық формасы болуы қажет деп есептейді.

Ұсынылған құрылымдық-функционалдық модельдің орталық компоненті-мақсатқа жету – оқушының танымдық қызығушылығын дамыту. Бұл жағдайда білім беру процесінде пәнге бағытталған парадигмадан тұлғаға бағытталған парадигмаға көшу жүреді. Бұл келесі негізгі міндеттерді анықтайды:

1. Әртүрлі қызмет түрлерінде танымдық белсенділікті көрсету қабілетін дамыту;
2. Әртүрлі іс-әрекетте танымдық қызығушылықты көрсету үшін қажетті іс-әрекет тәсілдерін меңгеру;
3. Әртүрлі іс-әрекетте (коммуникативті, танымдық, зерттеу және т.б.) танымдық қызығушылықты көрсету үшін қажетті идеялар мен әртүрлі ұғымдарды қалыптастыру.

Л.С. Выготскийдің теориялық зерттеулерінде оқу процестері өздігінен емес, белсенді формалары болған кезде ғана тиісті мазмұнға ие болатындығы атап өтілген. Адамның оқуы мен дамуы арасында әрқашан оның өзіндік өсуінен тұрады [4].

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, оқушылардың танымдық қызығушылығын дамыту

процесін құру жеке тұлғаға бағытталған және белсенді тәсілдер негізінде жүзеге асырылуы керек деп қорытынды жасауға болады. Оқу процесінде қарым-қатынас субъективті болуы керек. Бұл модельдің ерекшелігі-өзара байланысты төрт компоненттің болуы: мотивациялық-мақсатты, мазмұнды, белсенді процедуралық, бақылау және бағалау.

Қашықтықтан оқыту кезінде қолданылатын ақпараттық технологияларды үш топқа бөлуге болады:

- білім беру ақпаратын ұсыну технологиялары;
- білім беру ақпаратын беру технологиялары;
- білім беру ақпаратын сақтау және өңдеу технологиялары.

Осы технологиялар бірлесе отырып, қашықтықтан оқыту технологияларын құрайды. Бұл ретте білім беру бағдарламаларын іске асыру кезінде білім беру ақпаратын беру технологиялары ерекше мәнге ие болады, олар оқыту процесін және оны қолдауды қамтамасыз етеді [5].

Білім беру технологияларының ерекшелігі олардың техникалық құралдарға қатысты дамуының озық сипаты болып табылады. Компьютерді білімге енгізу оқу процесінің барлық компоненттерін қайта қарауға әкеледі. «Оқушы – компьютер – оқытушы» интерактивті ортасында оң жарты шарлы, синтетикалық ойлауды белсендіретін технологияларды пайдалану есебінен бейнелі ойлауды жандандыруға көп көңіл бөлінуі тиіс. Бұл дегеніміз, оқу материалын ұсыну мұғалімнің идеясы образ түрінде ойнауы керек. Басқаша айтқанда, білім беру технологияларындағы басты сәт – бұл ойдың, ақпараттың, білімнің визуализациясы.

Қашықтықтан оқытуда пайдалану үшін неғұрлым бейімделген білім беру технологияларына мыналар жатады:

- бейне дәрістер;
- мультимедиа-дәрістер және зертханалық практикумдар;
- электронды мультимедиялық оқулықтар;
- компьютерлік оқыту және тестілеу жүйелері;
- имитациялық модельдер және компьютерлік тренажерлер;
- телекоммуникациялық құралдарды қолдану арқылы кеңес беру және тестілеу;
- бейнеконференциялар.

Қашықтықтан оқытуда телекоммуникациялық технологиялар орындайтын негізгі рөл – оқу диалогін қамтамасыз ету. Мұғалім мен оқушы арасында тұрақты диалогсыз, кері байланыссыз оқыту мүмкін емес. Оқыту (өзін-өзі тәрбиелеуден айырмашылығы) – бұл анықтама бойынша диалогтық процесс. Күндізгі оқуда диалог мүмкіндігі оқу процесін ұйымдастыру формасымен, оқытушы мен оқушының бір уақытта бір жерде болуымен анықталады. Қашықтықтан оқыту кезінде оқу диалогын телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен ұйымдастыру қажет.

Байланыс технологияларын екі түрге бөлуге болады: online және offline. Біріншісі нақты уақыт режимінде ақпарат алмасуды қамтамасыз етеді, яғни жіберуші жіберген хабарлама адресаттың компьютеріне жетіп, дереу тиісті шығыс құрылғысына жіберіледі. Offline технологияларын пайдаланған кезде алынған хабарламалар адресаттың компьютерінде сақталады, пайдаланушы оларды ыңғайлы уақытта арнайы бағдарламалардың көмегімен көре алады. Диалог нақты уақыт режимінде (online) жүргізілетін күндізгі оқудан айырмашылығы, ҚО-да ол кейінге қалдырылған жауап (offline) режимінде де бара алады.

Offline технологиясының басты артықшылығы – компьютерлік ресурстарға және байланыс желілерінің өткізу қабілеттілігіне аз сұраныс. Оларды Интернетке коммутацияланған желілер арқылы қосылған кезде де қолдануға болады (интернетке тұрақты қосылу болмаған кезде).

Бұл түрдегі технологияларға электрондық пошта, тарату хаттары және телеконференция кіреді. List-сервердің көмегімен оқу ақпаратын таратуды ұйымдастыруға болады, электрондық поштаның көмегімен оқытушы мен білім алушы арасында жеке қарым-қатынас орнатылады, ал телеконференция қандай да бір мәселені ұжымдық талқылауды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Барлық осы технологиялар Интернетке қосылған әртүрлі компьютерлер арасында хабар алмасуға мүмкіндік береді [6].

Ақпараттық технологиялар мен телекоммуникация құралдарын дамыту білім беру бағдарламаларын сапалы жаңа деңгейде жүзеге асыру үшін негіз жасайды. Жоғары жылдамдықты телекоммуникацияларды құру және нақты уақыт технологияларын дамыту ақпараттық ресурстар мен компьютерлік байланыс құралдарына қашықтан қол жеткізу технологияларына негізделген таратылған білім беру ортасының модельдерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылғандардың бәрі ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қашықтықтан білім беру саласында оқу материалдарын ұсыну және жеткізу үшін де, оқу процесін сүйемелдеу, оқу диалогын қамтамасыз ету үшін де кеңінен қолдануға болатындығын көрсетеді.

Сонымен қатар қашықтықтан оқыту дәстүрлі оқытудан түбегейлі ерекшеленетінін, жаңа білім беру ақпараттық ортасын құратындығын атап өткен жөн. Сондай-ақ қашықтықтан оқытудың ерекшелігі дамыған ақпараттық ресурстарды (мәліметтер базасы мен білім, компьютерлік, соның ішінде мультимедиа, оқыту және бақылау жүйелері, бейне және аудиожазбалар, электрондық кітапханалар, сондай-ақ дәстүрлі оқулықтар мен әдістемелік құралдар) пайдалана отырып, талап етілетін білімді өздері алуға мүмкіндік беру болып табылады.

Техникалық құралдардың алуан түрлілігіне сүйене отырып, оқыту технологияларын таңдауға мыналар негіз болуы керек:

а) диагностикалық мақсат қою (оқытудан күтілетін нәтижелер және оларды тексеру тәсілдері);

б) талап етілетін құзыреттерді қалыптастыруды қамтамасыз ететін нақты пән саласының ерекшеліктеріне, оқу тапсырмалары мен жаттығулардың басым типіне сәйкес білім беру мазмұнын іріктеу;

в) білім алушылардың белсенділік деңгейін, оқу процесіне тартылу дәрежесін есепке алу (пәнді оқытудың интерактивтілік деңгейі);

г) технологиялардың бейімделуі (технологияның білім алушылардың психофизикалық сипаттамаларына барынша сәйкес келуі).

Қашықтықтан оқыту технологияларын жобалау кезінде ақпаратты жадта сақтау ерекшеліктерін ескеру қажет. Белгілі оқушылар оқыған нәрселерінің 10%-ын, естігендерінің 26%-ын, көргендерінің 30%-ын, көргендерінің және естігендерінің 50%-ын, басқалармен талқылайтындарының 70%-ын, жеке тәжірибеге негізделгендерінің 80%-ын, өздері айтқаның 90%-ын есте сақтайды (олар өздері оқыған кезде) [7] .

В.П. Беспальконың зерттеулерінде кез-келген деңгейдегі ассимиляцияның минималды коэффициенті (репродуктивті, эвристикалық, шығармашылық) кем дегенде 0,7 болуы керек екендігі дәлелденді. Осылайша, ассимиляцияның минималды коэффициентіне қол жеткізуді осы негізде қамтамасыз етуге болады:

а) мәселені басқалармен талқылау (бейнеконференция арқылы);

б) тиісті тапсырмаларды орындау процесінде қызмет тәжірибесін алу;

в) білім алушылар қызметті орындау процесінде сөйлейтін (айтатын) жағдайлар жасау.

Қашықтықтан оқыту зерттеушілері мен практиктерінің көзқарастарын талдау арқылы қашықтықтан оқыту дегеніміз – бұл оқу орындарынан кез келген қашықтықта мамандандырылған ақпараттық және білім беру ортасын қолдана отырып, елдегі және шетелдегі халықтың көпшілігіне білім беру қызметтерінің кешенін ұсынатын оқытудың жаңа түрі деп айтуға мүмкіндік береді. Қашықтықтан оқытудың ақпараттық-білім беру ортасы – бұл пайдаланушылардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған деректерді беру құралдарының, ақпараттық ресурстардың, өзара әрекеттесу хаттамаларының, аппараттық-бағдарламалық және ұйымдастырушылық-әдістемелік қамтамасыз етудің жүйелі түрде ұйымдастырылған жиынтығы [8]. Осылайша, қашықтықтан оқытуды XXI ғасырдың тәуелсіз оқыту формасы, сонымен қатар күндізгі және сырттай оқытудың инновациялық компоненті ретінде қарастыруға болады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Штофф В. Проблемы методологии научного познания. М.: Высш. школа, 1978. 269 с.

2 Flexible utbilding pa distans /Stockholm: Utbildningsped., 1998. 1105 s.

3 Holberg C. Knowledge societies /Stockholm: Utbildningsdep.,1998. 110 s.

4 Домрачев В. Г. Дистанционное обучение: возможности и перспективы // Высшее образование в России, 1994. № 3.

5 Ибрагимов И. М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: Учеб. пособие. М.: Изд-во МГОУ, 2003. 216 с.

6 Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В., Петров А. Е. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Полат Е. С. М. Изд. центр «Академия», 2010. 272 с.

7 Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-хт. Т. 1. – М.: Народное образование, 2005. 556 с.

8 Ибрагимов И. М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: Учеб.

пособие для студентов высших учебных заведений / Под ред. А. Н. Ковшова. М.: Издательский центр «Академия», 2005.

**Аңдатпа.** Бұл жұмыста ақпараттық технологияларды пайдалануға негізделген негізгі аспектілер, терминологиялық ұғымдар және қашықтықтан оқыту технологиясы талаптары көрсетілген.

**Аннотация.** В данной работе приводятся основные аспекты, терминологические понятия и требования дистанционного обучения, которое основано на использовании информационных технологий.

**Abstract.** This paper presents the basic aspects of terminology concepts and requirements of distance learning, which is based on the use of information technology.

## ӨЗГЕРІСКЕ БЕЙІМДІЛІК – ЖАРҚЫН БОЛАШАҚ КЕПІЛІ

**Б.Б. Есетова**
№45 орта мектеп, Нұр-Сұлтан қ,
botta_84@mail.ru

Қазіргі кезеңде Республикамызда білім берудің жаңа жүйесі жасалып, Қазақстандық білім беру жүйесі әлемдік білім беру кеңістігіне енуге бағыт алуда. Бұл педагогика теориясы мен оқу-тәрбие үрдісіндегі елеулі өзгерістерге байланысты болып отыр: білім беру парадигмасы өзгерді, білім берудің мазмұны жаңарып, жаңа көзқарас, жаңаша қарым-қатынас пайда болды. Қазақстан Республикасының алғашқы Президенті Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың 2018 жылғы 10 қаңтардағы Қазақстан халқына арналған Жолдауында оқытудың мазмұндылығы заманауи техникалық тұрғыдан қолдау көрсету арқылы үйлесімді түрде толықтырылуға тиіс. Цифрлық білім беру ресурстарын дамыту, кең жолақты интернетпен толық жабдықтау жұмыстарын жалғастыру қажеттігін көздеген[1].

Қашықтан білім беру технологиясы ақпаратты сыну әдістерінің тұтас ауқымын қамтиды, соның ішінде электрондық пошта, телефон, интернет желісін, интерактивті теледидар, бейнеконференциялар, аудио және бейнежазу және тағы да басқалары. Жалпы қашықтан білім беру технологиясындағы сабақтар синхронды немесе асинхронды болып бөлінеді. Синхронды сабақтар мұғалім мен оқушылардың бір уақытта қатысуын және оларды нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесуді талап етеді. Бұл жағдайда ақпарат беру құралдары интерактивті теледидар мен бейнеконференцияны қамтиды. Асинхронды әдістер, синхронды емес, өте икемді болып табылады және оқушыға жұмыс істеу үшін ыңғайлы уақытты таңдауға мүмкіндік береді. Технологияның асинхронды типі өзара әрекеттесу әдістерін қолданатын бағдарламалар мен интернет желісін, электрондық поштаны, бейнематериалдарды және т.б. пайдалануды қамтиды. Қазіргі кезде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар арқылы оқушыларға интерактивті қарым-қатынас жасау, оның ішінде интернетті пайдаланушылар ортасы айтарлықтай ерекшелену үстінде.

«Қашықтан білім беру технологиясы» түсінігі XIX ғасырда пайда болған жаңа термин, одан бұрынғы қашықтан оқыту формасына XVIII ғасырда Еуропада пайда болған сырттай оқыту түрін жатқызуға болады. Қашықтан оқытудың негізін қалаушы - 1840 жылдардағы британдық стенограф Исаак Питман, ол стенографияны пайдалана отырып, инновациялық оқыту жүйесін енгізді. XIX ғасырдың басында АҚШ-тағы Чикаго университетінің ректоры Уильям Рэйни Харпер білім беру саласын дамыту аясында «сырттай мектепішілік курстарын» ұсынды. Ресейде қашықтан білім беру технологиясы XX ғасырдың бірінші жартысында пайда болса, өзіміздің елімізде 1999 жылы «Білім туралы» Заңда Қазақстандағы қашықтан оқыту «білім нысаны» ретінде анықталды. [2].

Қазіргі өмір талабына сәйкес қашықтан оқу талабы қойылып отыр. Қазіргі таңда оқушыларды онлайн оқыту сәті  түскенде көптеген ізденіске түсеміз. Қандай құрал қолдансақ тиімді, оқушылардың қызығушылығын қалай арттыру деген сұрақтар туындады. Мұқағали Мақатаев «уақыт жүйрік, оны ұстап тұра алмайсың!» деп айтқанындай XXI ғасыр WI-FI -дың ғасыры болғандықтан, оларға қабылдау қиын болмайды. Қазіргі таңда сабақ беру барысында көптеген құралдарды қолданып жатырмыз. Шет елдің және отандық платформаларды қолдану барысындамыз. Соның ішінде қазіргі қолданысқа ие болып жүрген платформалар: Online Mektep, Daryn Online, Microsoft Teams, Google Meet, Zoom және т.б.

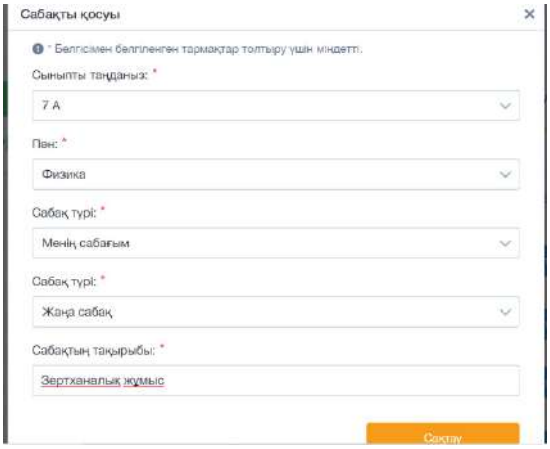
Бұған қоса, электрондық оқыту жүйелерінде өтетін сабақтың сапасын арттыратын дәрістер, сауалнамалар, тапсырмалар мен тесттер жасауға мүмкіндік беретін кіріктірме редакторлар бар. Олар арқылы белгілі бір пән бойынша оқылатын дәрістер мен семинар, зертханалық сабақтардың таныстырылымдарынан, тесттерінен, диалогтық тренажерлері мен скринкастарынан, бейнелерден және аудио файлдардан тұратын біртұтас электрондық сабақ құруға болады.

Осы күнде қолданысқа ие болған отандық платформалардың бірі Online Mektep платформасына тоқталып өтейік. Online Mektep платформасындағы мұғалімнің мүмкіндіктері:

- Күнтізбелік-тақырыптық жоспарды басқара аламыз. Платформада күнтізбелік-тақырыптық жоспарды қажетімізге қарай, өту күні сәйкес келмесе орындарын ауыстыруға

мүмкіндік береді.

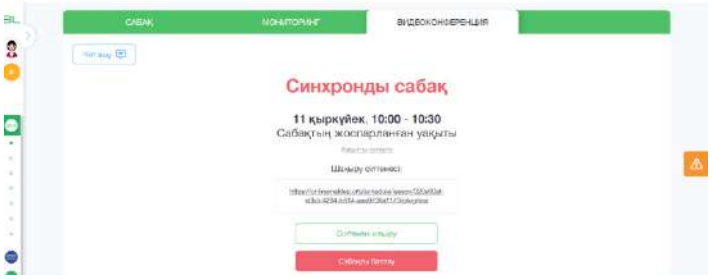
- Сабақ кестесіне сәйкес сабақты қосып, өшіре аламыз. Яғни, әр бір сыныптың сабақ кестесіне сәйкес өз сабағымыз өтетін күнге әкімшінің рұқсатынсыз орналастыра аламыз.
- Жаңа сабақты қосып, оқушыларды бағалай аламыз. Бұл платформаның тағы бір мүмкіндігі, егер тақырып сәйкес келмеген жағдайда немесе қосымша материал беру кезінде жаңа сабақты құру мүмкіндігі бар. 1-сурет.




1-сурет. Жаңа сабақ қосу терезесі

Сонымен қатар, осы жылдан бастап қалыптастырушы бағалау үшін балл қою енгізілгендіктен, осы жерде оқушы орындаған жұмысын жүктеу арқылы біз бағалау мүмкіндігіміз бар.

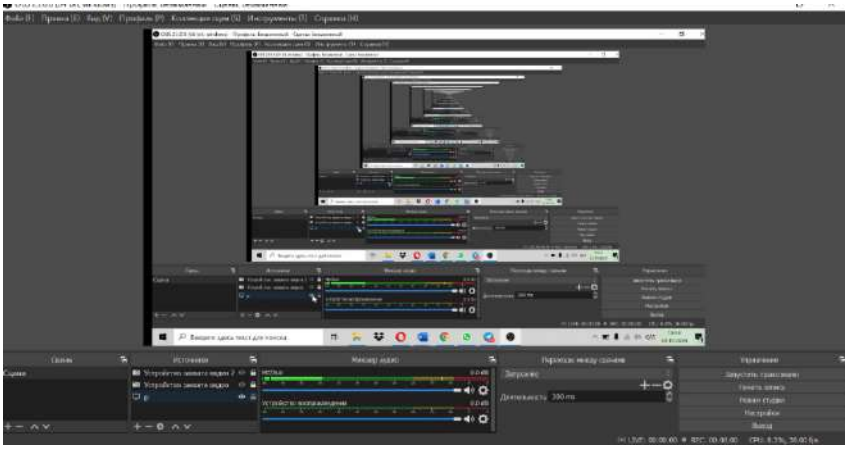
- Оқу тапсырмасын беріп, кері байланыс жаза аламыз. Оқушыларға оқу тапсырмасын беріп, міндетті түрде кері байланыс жүйесі де орнатылған. Оқушылар өздерінің тапсырмаларына кері байланыс алады.
- Видеоконференцияға шыға аламыз. Синхронды сабақты жоспарлау қажет, өту уақытын қою міндетті болып табылады. Синхронды сабақ барысында өзімізге қажетті слайд, видеоматериал, интербелсенді тақталар және т.б. ресурстармен сабақ барысында жұмыс істеу мүмкіндігі бар. 2-сурет.




2-сурет. Видеоконференцияны жоспарлау терезесі

Online Mektep платформасын қолдану барысында, мұғалімдерге оқушылардың жетістіктерін бақылап отыруға, факультатив сабақтарды өткізуге және т.б. мүмкіндіктері бар.

Синхронды сабақ өткізу барысында көптеген ресурстарды қолдану қажеттігі туындады. Видеоны өңдеуге арналған бағдарламалармен танысуға тура келді, скринкаст құралдары ретінде OBS Studio экранды жазу, трансляцияларды өткізу сервисі. Бұл программаның мүмкіндігін оқушыларға арнап, видео түсіндірулер өткізген ыңғайлы бағдарлама. 3-сурет.



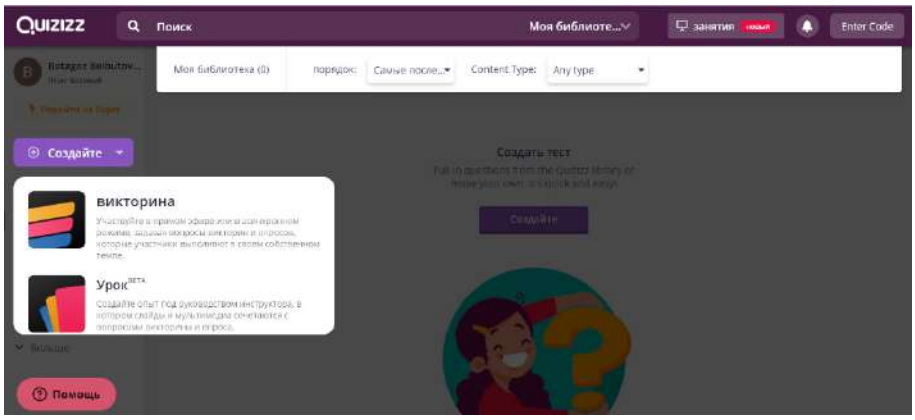
3-сурет. OBS studio бағдарламасын қосу терезесі

Бұл программаны пайдаланып, оқушыларға тақырыпты бейнематериал ретінде түсіруге және түсіндіруге жағдай жасалынған.

Сабақ барысында интербелсенді презентациялар құра аламыз. Яғни слайдтың ішіне сұрақтарды, тесттерді, кері байланысты және т.б. кірістіру мүмкін. Quizizz, Peardeck, Nearpod осы АКТ құралдарының көмегімен синхронды сабақты түрлендіруге және сабақты қызықты, әрі белсенді жасауға болады. Quizizz бағдарламасында викториналық тапсырмалармен қатар, қазіргі таңда интерактивті презентация жасауға және сілтемемен кірген оқушының іс-әрекетін бақылауға болады. 4-сурет.

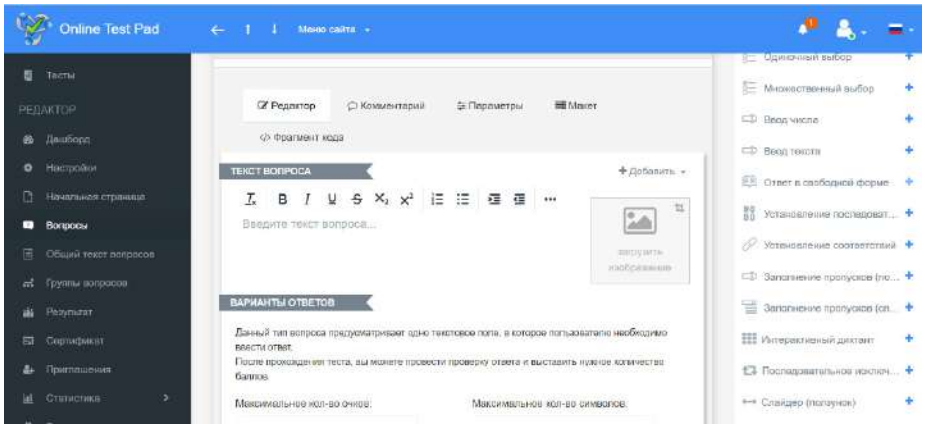
Оқушының қадамдары:

- Сілтеме арқылы өтіп, презентациядағы материалды оқып, жаза алады;
- Презентацияның ішінде дыбыстық және бейне жазбаларды көре алады;
- Сол тақырып бойынша викториналық тест сұрақтарына жауап бере алады.




4-сурет. Quizizz бағдарламасында жаңа сабақ терезесі

Сонымен қатар, бағалау құралдарын кеңінен пайдаланып келеміз. Бағалау — оқыту нәтижесін анықтау үшін қолданылатын тәсіл, оқушының берілген тақырыпты меңгерудегі кемшіліктерін жоюда, оның үлгерімінің нәтижелі болуына ықпал ететін фактор[3]. Бағалау құралдары: Microsoft Forms, Online Test Pad, GoConqr және т.б.




5-сурет. Online Test Pad бағдарламасында сұрақтар құру терезесі

Online Test Pad бағдарламасы мұғалімге сұрақтардың түр-түрін құруға мүмкіндік береді. 5-сурет. Бір немесе бірнеше жауапты таңдау, жауап ретінде сан және мәтін енгізу, еркін түрдегі жауап, ретін анықтау, сәйкестік орнату, бос орындарды толтыру және т.б. сұрақ түрлерін жасауға мүмкіндік береді. Бөлім бойынша жиынтық бағалау және тоқсан бойынша жиынтық бағалау құруға болады.

Сабақта түрлі мүмкіндіктерді пайдалану сабақ уақытын үнемдеуге мүмкіндік береді, оқушыларды дербестікке, өзін-өзі ұйымдастыруға, өзіндік тәртіп пен тапсырманы орындаудың дәлдігіне үйретеді, сонымен қатар оқушылардың қызығушылықтарының артуына ықпал етеді. Мұғалімге әрбір оқушының жұмысын ұйымдастырып, оны сабақта бағалау мүмкіндігі пайда болады.

Көріп отырғанымыздай, қазіргі цифрлық ғасырда білім алуға мүмкіндіктер жеткілікті. Атап өтеніміз өте аз бөлігі ғана. Сондықтан бүгінгі таңда мұғалімдер де, оқушылар да әрқашан ізденісте болуы тиіс, мұғалімдер әрдайым профессионалды дамып отыруы маңызды.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Қазақстан Республикасының Президенті Н. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. // 2018 жылғы 10 қаңтар

2 Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2005-2010 жж. мемлекеттік бағдарламасы // 585 б.

3 https://kk.wikipedia.org/wiki

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту туралы түсінік беріліп, қашықтық үрдісіндегі сабақ берудегі әр түрлі бағдарламаларды қолдану барысы айтылады. Оқушылардың қызығушылығын арттыруда бағдарламалардың әсері көп екендігіне қысқаша тоқталады.

**Аннотация.** В стаье рассматривается обзор дистанционного обучения, а также использования различных программ в дистанционном обучении. Эффективность программы в повышении интереса учащегося к учебе.

**Abstract.** The article provides an overview of distance learning, as well as the use of various programs in distance learning. Effectiveness of the program in increasing student interest in learning.

## ОРТА МЕКТЕП ЖҰМЫСЫН ЖОСПАРЛАУДА ОЗЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕР

**А.С. Еркимбеков**

Қазіргі қоғамның, жаһандық өзгерістер уақытының көшіне байланысты орта мектептерде білім жүйесінің мазмұнын өзгерту басты міндеттердің бірі болып отырғаны аян. Бұл өзгерісті іске асыру кезінде өте мұқият бола отырып, әрбір отандасымыздың игілігіне айналдыру басты міндет болуы тиіс.

Мектеп жұмысының жылдық жоспарының құрылымы өте күрделі болып келеді. Жоспарда мектепте өтілетін түрлі іс-шаралар, байқаулар, жарыстар және т.б. құрастырылады, түрлі салалар бойынша сыныптан тыс көптеген жұмыстар ұйымдастырылады. Жоспар мазмұны мектеп қызметінің нақты бір жағдайлары мен басқа да факторларға байланысты басқаша болуы да мүмкін, онда негізгі тараулар өзгеше болуы мүмкін. Мектептің жоспарланған уақытқа арналған маңызды міндеттері, алға қойылған міндеттерді шешу мен мақсаттарға жетуге әкелетін шаралар кеңінен қарастырылады.

Жоспарлау бұл іс-әрекеттің негізгі түрлері мен тұтас іс-әрекеттің тиімділігін арттыруға бағытталған шараларды анықтау. Тиімді жоспарлау дегеніміз:

- жұмыс жай-күйін жан-жақты және мақсатты есепке алу және іс-әрекеттің қол жеткізген нәтижелеріне объективті баға беру;
- алдағы уақыттағы іс-әрекеттің негізгі мақсаттары мен міндеттерін анықтау;
- алға қойылған міндеттерді шешетін тиімді жолдар мен тәсілдерді, құралдарды анықтау, оларды шешудің қолайлы жолдары құралдарын таңдау.

Жалпы білім беретін мектепті басқару, кез-келген басқарушылық іс- әрекет сияқты, барлық іс-әрекеттің негізді жоспарлануын талап етеді. Мектептегі ең маңызды жоспар мектептің жылдық жұмыс жоспары, ол жалпы мектеп өмірінің жетекші құжаты болып табылады.

Мектептің жылдық жұмыс жоспарын мына принциптер негізінде құрстырады:

а) Жоспарлаудың ғылымилығы. Жоспар іс-әрекеттің әлеуметтік және экономикалық шарттарын, педагогикалық процестің психологиялық – педагогикалық заңдылықтарын, жалпы білім беру жүйесі мен жекелеп алғандағы мектептің дамуының тенденциялары мен болашағын ескере отырып құрастырылуы қажет. Жоспар педагогикалық жағынан мақсатты болуы қажет.

ә) Үйлесімді де қолайлы жоспардың құрамында алға қойылған мақсаттарға жату үшін іс-әрекеттің, нақты шаралардың қажетті және жеткілікті мөлшері болуы қажет.

б) Жоспардың нақтылығы. Жоспарда қандай шараларды жүргізу қажет, орындаушыларға берілетін тапсырмалар, шараларды өткізуге кім жауап беру керек, оның мерзімі, орны мен уақыты нақты көрсетілуі қажет.

в) Жоспардың перспективтілігі. Жоспарда жуық арадағы мақсаттар мен міндеттерге қоса, мектеп іс- әрекетінің болашағы да көрініс табуы қажет. Жоспарда мектеп жұмысының келер жылдары жа алдына қойылатын оқу-тәрбие міндеттері ескерілуі қажет.

г) Ұжымдық принципі мұғалімдердің, тәрбиешілердің, мектептің басқа да қызметкерлерінің жоспарды талдау мен құруға белсенді түрде қатысуын қарастырады.

Мектеп жұмысының жылдық жоспарын дайындаудың бағдар жолы:

1. Нормативті құжаттамаларды, жоспарлау мәселелері бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеті мен жаңа педагогикалық технологияларға арналған арнайы әдебиеттерді оқып зерттеу.

2. Мектептің өткен уақыттағы оқу – тәрбие процесі туралы жинақталған ақпаратқа жан-жақты талдау жасау, негізгі кемшіліктер мен жіберілген қателерді айқындап, мектеп ұжымының іс -әрекетіндегі маңызды жетістіктерін анықтау.

3. Мектеп дамуының болашақ жоспарларын, сондай-ақ келер жылғы іс –әрекеттің маңызды мақсаттары мен міндеттерін анықтау.

4. Жұмыстағы кемшіліктерді жоюға арналған тиімді жолдар мен құралдарды анықтап, оң нәтижелерді әрі қарай дамыту. Мақсатқа жетудің қолайлы жолдары мен құралдарын таңдау.

5. Негізгі, жалпы мектептік маңызы бар шаралар мен сыныптар бойынша, сынып топтары бойынша өткізілуге міндетті шараларды анықтау. Жоспардың жұмыс нұсқасын жасау.

6. Жоспардың жұмыс нұсқасына ұжымдық талдау жасау. Ұсыныстарға сәйкес жоспарға

қажетті өзгерістермен толықтырулар енгізу.

7. Мектептің жұмыс жоспарының соңғы нұсқасын жасау мен оны қабылдау.

Мектептің оқу-тәрбие процесі туралы, оның тиімділігінің деңгейі туралы ақпарат талдауы жоспар құрудың маңызды кезеңі болып табылады. В.А. Сухомлинский: «Мектептің өткен жылғы жұмысына терең талдау жасамай келер жылға жоспар құру мүмкін емес. Кемшіліктерді түзетіп өткен жылғы жұмысқа қаншалықты терең әрі жан-жақты талдау жасалғанына байланысты»,- деп санаған. Қысқаша айтқанда, мектеп жұмысын талдауы «мұғалімдер ұжымын оқушылардың мықты білімі мен өте жақсы үлгерімі үшін, кемшіліктері тез және дер кезінде жою үшін күреске жұмылдыру сияқты мақсат негізінде» жүргізілуі қажет.

Мектептің өткен оқу жылындағы жұмысына талдау жасаудың көптеген әдістері бар. Ю.А. Конаржевскийдің әдісі бойынша талдауда мектеп іс-әрекетінің мынадай тараулары туралы қажетті ақпарттар болу қажет:

- мектепті басқару бойынша әкімшіліктің іс-әрекеті;
- мектептегі әдістемелік жұмыстың жай-күйі;
- білім берудың жай-күйі, білім беру деңгейін көтеру бойынша мұғалімдер ұжымының жұмысы;
- мұғалімдер ұжымының оқушылар ата –аналарымен жұмысының жай-күйі;
- қоғамдық оқушылар ұйымдары жұмысының нәтижесін жақсарту үшін мұғалімдердың көмегі;
- оқушылардың тәрбиелік деңгейі;
- оқушылардың сабақтарға қатысуының жай- күйі;
- оқушылардың білім, білік және дағдыларының жай- күйі;
- жалпыға міндетті оқуды жүзеге асырудағы ұжымның іс -әрекеті.

Мектеп жұмысына талдау жасау кезінде оқушылардың тәрбиелілік пен білімділігінің деңгейін, сондай- ақ жалпы міндетті орта білім алу туралы ережелердің орындалуын бірінші орынға қою қажет. Ал басқа тарауларды олардың негізгі үш тарау бойынша қажетті жоғары нәтижелерге жетуге қаншалықты әсерлі әрі үйлесімді ықпал еткендері жағынан қарастыру қажет.

Бұл нәтижелер оқушылардың тәрбиелілігі мен білімділігінің көрсеткіші болады.

Мектептің оқу жылының мақсаттары мектеп үшін стратегиялық мәні бар негізгі мақсаттан туындайды. Міндеттер мақсаттармен тығыз байланыста болып, сол мақсатқа жетудың бір ізді сатыларын құрап, мектеп жұмысы талдауының нәтижелерінен бастау алулары қажет.

Мектеп жоспары мазмұнының негізгі бөлігін мектепте жүргізуге тиіс шаралар құрастырады. Бұл шараларды бірнеше тарауларға бөледі. Тараулардың бірі ұжымның міндетті жалпы білімді жүзеге асыру бойынша іс-әрекетіне арналған. Онда мектеп маңайында тұратын мектеп жасына жеткен балаларды толық тіркеу шаралары көрсетіледі. Балаларды мектептің бастауыш, негізгі және жоғары сатыларына қабылдау бойынша, сырқат балаларды үйде және емдеу мекемелерінде оқыту бойынша шаралар белгіленеді.

«Педагогикалық ұжымның оқу –тәрбие жұмысының сапасын арттыру бойынша іс -әрекеті» атты тарау мектептің жылдық жұмыс жоспарының өзегі болып табылады. Егер тарауда сабақ пен оқытудың басқа да ұйымдастырушылық формаларын жақсарту шаралары жоспарланады.

Тәрбие мәселелері бұл тарауда үлкен орын алады, өйткені оқушының жеке тұлғасына, оның жеке қасиеттері мен гуманистік көзқарастарының дамуына ерекше көңіл бөлу қажет. Адамгершілік тәрбие, мінез–құлық мәдениетінің дағдыларын дарыту, оқушылардың саналы тәртібін қалыптастыру бойынша шараларды қарастыру.

Оқушыларды еңбекке тәрбиелеу мақсатында мектепте өз өзіне қызмет жасау, қоғамдық пайдалы еңбек жұмыстары, жағдайлар болған кезде оқушылардың шамасына сай өндірістік еңбегі бойынша жұмыстар қарстырылады. Жоспарда мектептегі еңбек мейрамдары мен басқа да шаралар да қарастырылады. Оқушыларға экологиялық тәрбие беру жұмыстары да жоспарланады: тәрбиелік жұмыс, экологиялық аумақ, экологиялық соқпақ құру, жануарлар мен өсімдіктер күтімі, табиғатты сақтау бойынша жұмыс, экологиялық мейрамдар, байқаулар өткізу.

«Педагогикалық кадрлармен жұмыс» тарауында мұғалімдер мен тәрбиешілердің әдістемелік деңгейін көтеруге бағытталған жұмыстар қарастырылады. Мұғалімдер ұжымы мүшелерінің кәсіби біліктері мен дағдыларын болжау жоспарланады, бұл озат педагогикалық тәжірибені анықтауға, сондай–ақ мұғалімдердің тәрбие мен оқыту әдісінің саласындағы қажеттіліктері мен сұраныстарын анықтауға мүмкіндік береді. Жоспарға мектептің әдістемелік бірлестіктерінің, әдістемелік кеңестің, әдістемелік кабинеттің іс-әрекеті мәселелері, мектеп мұғалімдерінің психологиялық-педагогикалық проблемаларды зерттеу мәселелері, мұғалімдер мен тәрбиешілерге арналған педагогикалық оқулар, конференциялар, семинарлар өткізу енгізіледі.

Жоспардың белгілі бір тарауында мектептің педагогикалық кеңесінің жұмысы қарастырылады, онда педагогикалық кеңес мәжілісінің тақырыбы мен өткізілетін күні нақты белгіленеді.

Мектеп ішіндегі басқару жүйесі мектеп жұмысының жылдық жоспарының ерекше тарауын құрайды. Мұнда мектептегі тәрбие жұмысының жай-күйі мен нәтижелілігін бақылауға бағытталған шаралар көрсетіледі: оқушылардың қоғамдық белсенділігін тәрбиелеу міндеттерін, оларға саналы тәртіп, еңбек, адамгершілік, эстетикалық, экономикалық, эколоиялық, құқықтық, патриоттық тәрбие беру міндеттерін шешу, олардың тәрбиелік деңгейін көтеру; дайындақ сабақтарының, үйірмелер мен секциялардың, оқушылардың өзін өзі басқару органдарының жұмысын бақылау; өлкетану жұмысын, оқушылардың өз өзіне қызмет жасауы мен олардың шамасына сай еңбегін ұйымдастыруды бақылау; мұғалімдердің, тәрбиешілердің, сынып жетекшілерінің тәрбие жұмыстарын, сыныптан тыс жұмысты ұйымдастыру, оның мазмұны мен нәтижелілігін бақылау.

Тұтас мектеп ұжымы мен мұғалімдердің жұмысы мен іс-әрекеті мектептің жылдық жұмыс жоспарынан басқа да жоспарлармен белгіленеді. Олардың ішінен мектептің стратегиялық мақсаттары мен оларға жетудің жолдары белгіленген перспективалық жоспарды бөліп қарауға болады. Перспективалық жоспар, әдетте, бес жылға құралады, осы уақыт аралығындағы басты мәселелік міндеттерді шешуге бағытталады. Онда оқушалардың жылдағы мөлшерін жоспарлау үшін өте маңызды демографиялық сипаттағы болжамдарды қамтылып, педагогикалық ұжымның құрамы жаңаруы қарастырылады. Бұл жоспардың мектептегі оқу- тәрбие процесін жетілдіру бойынша жүргізілуі тиіс міндеттер көрсетілген сараптамалық бөлімі бар. Факультативтер, үйірмелер мен секциялар жұмысының жоспарлары құралады. Мектеп кітапханасы жұмысының жоспары құралады.

Жоспардан басқа мектепте басқа да құжаттама жүргізіледі, оны шартты түрде үшке бөліп қарастарыды: оқыту –педагогикалық құжаттама, мектеп ішіндегі ақпарат және қаржы – шаруашылық құжаттамалар. Оқыту- педагогикалық құжаттама:

- журналдар: сынып журналдары, факультатив сабақтарының журналдары, дайындық сабақтарының журналдары т.б.
- кітаптар: оқушылар тізімінің алфавитті кітабы, «алтын белгі» белгісін есепке алу кітабы, мақтау грамоталар мен мақтау қағаздарын есепке алу кітабы, мектептен шыққан және мектепке кірген хаттарды тіркеу кітабы т.б.
- оқушылардың жеке құжаттары;
- оқушыларға белгілі бір мамандық алғаны туралы анықтамаларды беру ведомості;
- жоғары мекемелерден келіп түскен бұйрықтар, жарлықтары басқа да құжаттама;
- мектеп аттестациясының материалдары, мектептің оқыту іс -әрекеті лицензиясы;
- мектепті тексеру нәтижелері туралы актілер, анықтамалар, баяндама хаттарының көшірмелері;
- білім беруді басқаратын жоғары мекемелермен және басқа да ұйымдармен хат алысу.

Сондықтан, жүйелі жоспардың сыртқы көрінісі өзара тілдермен қосылған нөмірленген шеңберлердің жиынтығынан тұрады.

Жүйелі жоспар көмегімен жұмыстың үлкен педагогикалық жұмыс мөлшерін қажет ететін түрлері мен қосымша, тәрбие мен оқытудың негізгі міндеттерін шешуге ықпал етпейтін түрлерінде айқындауға болады.

# ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УЧИТЕЛЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ (ИЗ ОПЫТА РАБОТЫ)

**С.В. Иоцус**
КГУ «Школа-гимназия №1г. Сатпаев», г.Сатпаев, 73svi@mail.ru

Современные реалии жизни все чаще требуют использование современных технических средств, их применение стало необходимым явлением образовательной сферы и информационной культуры страны. Это изменило подход к образованию и воспитанию, не только в Казахстане, но и во всем мире. Несмотря на то, что в нашей стране только в последнее десятилетие информационные образовательные технологии стали развиваться более активно, они уже всецело заняли свое место в образовательном пространстве наряду с традиционными формами обучения. [2:с.1]

В интенсивно развивающемся мире, с его положительными и отрицательными тенденциями, информационные технологии стали неотъемлемой частью нашей жизни. Особенно их необходимость мы ощутили в период пандемии и условиях карантинного обучения. Дистанционное обучение стало одним из основных видов деятельности на данный период. К тому же, on-line обучение признается одним из самых свободных и простых методов обучения и воспитания подрастающего поколения.

Дистанционное обучение как новая форма образования и воспитания, активно формируется и развивается в нашей стране. Существует ряд проблем, но они не носят глобальных масштабов, а значит, полностью приемлемы для дистанционного обучения. Основная задача которого дать учащимся элементы необходимого образования, адаптироваться к изменяющимся внешним факторам и успешно справиться с задачами непрерывного обучения в любых условиях[1:с.1].

Такое обучение выстраивается на базе современных информационных технологий, которые позволяют быстро и гибко координировать изменяющиеся потребности ученика.

Технология дистанционного обучения заключается в том, что обучение и контроль усвоения материала происходил с помощью компьютерной сети Интернет, используя технологии on-line и off-line. [3:с.2]

Ряд преимуществ эта форма работы несет не только для учащихся, но и для учителей. Открываются прекрасные возможности повышения квалификации не только по месту жительства, но и в научных центрах страны, возможность через виртуальные методические объединения совершенствовать педагогическую деятельность, обмениваться опытом с коллегами из разных уголков страны, мира, открывается возможность активного участия в виртуальных форумах, конференциях, курсах, конкурсах.

On-line технологии позволяют свободно транслировать свой опыт и обеспечивать вхождение в международное информационное, коммуникационное пространство.

Нашему учебному заведению новые возможности интернет - технологий позволили успешно продолжить начавшийся в 2019 учебном году эксперимент. Педагогический коллектив нашей школы-гимназии №1 начал опытно-экспериментальную работу на тему: «Исследование урока как инструмент совершенствования практики преподавания и обучения». Но исследовательская деятельность зашла в тупик, после переведения учащихся на дистанционное обучение. Наработки почти года упорного труда могли быть потеряны из-за создавшихся условий, так как не только ученики стали недоступны для дальнейшей деятельности, но и работа разных фокус – групп была под угрозой срыва ( было образовано 6 фокус - групп, и за каждой закреплен модератор).

Инициативная команда рассмотрела возможные условия и инструменты для непрерывной деятельности участников эксперимента.

Диагностико - аналитические процедуры включают в себя следующие этапы:

1) Экспертный опрос по методике Марии Ступницкой.

Его цель: определить интеллектуальные умения и навыки учащихся 5а класса.

2) Замер по предметам русский язык, математика, история.

Цель замера: определить уровень сформированности навыков осмысленного чтения учащихся.

3) Контрольный замер по предметам в конце полугодия.

Цель которого: определить изменения уровня сформированности навыков осмысленного чтения в исследуемом классе. А также корректировка выбора инструментов для работы с текстом.

Какие же приемы и методы были отобраны и через какие инструменты реализованы в практику?

Основная нагрузка по планированию продолжения работы легла на модераторов фокус – групп. Они создали профессиональные группы в WhatsApp, изучили расписание задействованных учителей - предметников, составили график проведения уроков в рамках эксперимента, осуществили рассылку, получили подтверждение и корректировку от членов групп.

Через платформу ZOOM каждая фокус – группа отобрала стратегии для улучшения результатов сформированности навыков осознанного чтения. Также было принято решение о трансляции экспериментальных уроков через данную платформу, путем подключения каждого участника процесса.

Модераторы отработали возможности детей по этому виду деятельности с классными руководителями.

Затем учителями – экспериментаторами были проведены пробные уроки с учениками, для отработки навыков и умений обучения в ZOOM.

Здесь же прошло предварительное обсуждение конспектов уроков, сроки предоставления документации. Всем педагогам, участникам процесса, был разослан набросок конспекта краткосрочного планирования. Каждый участник отработал его и внес по необходимости коррективы. Затем по видео в группах WhatsApp прошло окончательное утверждение конспекта урока.

Особо хочу остановиться на организации видеонаблюдения урока. Как правило, учитель желает видеть результативность того, что он внедряет, и именно видеоматериалы оказывают в этом действенную помощь: увидеть разницу между тем, что, по мнению учителя, должно происходить во время обучения детей, и тем, что происходит в реальности; понять, как планировать обучение, чтобы оно в результате максимально удовлетворяло потребности учащихся, как творчески подходить к последующему составлению заданий для ребят. И просто взглянуть на способ преподавания со стороны. [2] А для более реальных результатов влияния стратегий на осознанность чтения, мы решили проводить все методом непрерывного наблюдения. Этот этап работы у нас не получился, так как у наблюдателей не было возможности свободно отслеживать письменные достижения учащихся. Получилось больше стороннее наблюдение, чем непрерывное, оно не дало сразу полной картины: также выпали из наблюдения нюансы активности при работе в парах, группах и комфортность ученика при применении выбранных стратегий. Но все эти трудности мы смогли восполнить путем анализа сданных работ учеников через образовательную платформу «Bilimal.kz» и дополнительные вопросы для обучающихся по окончании урока. Это потребовало дополнительной работы и усилий, но необходимый результат был получен.

Неотъемлемым элементом исследования является интервьюирование нескольких учащихся класса разного образовательного уровня после проведенного урока. Оно помогает выяснить не только мнение ребят об эффективности их работы на уроке, но и выявить влияние на них используемых стратегий: плюсы и минусы. Данную работу провели модераторы путем видеосвязи с каждым отобранным учеником в отдельности, делая аудио записи интервью учеников, после чего результаты опроса были опубликованы в WhatsApp – группах.

Таким образом, была реализована самая сложная часть деятельности эксперимента. Она потребовала больше усилий, знаний и навыков работы с современными педагогическими и особенно информационными технологиями, поэтому в деятельность группы развития школы были включены учителя информатики, не задействованные на первичном этапе работы по исследованию урока, так как возможностей и знаний учителей – предметников было достаточно для успешного функционирования при off-line обучении .

Обсуждение влияния выбранных стратегий (одинаковых для всех предметов) через серию уроков математики, русского языка, истории проводилось с использованием платформы ZOOM. Она оказалась самой удобной и оптимальной на тот момент.

Наблюдатели зачитывали свои записи без каких-либо выводов, затем были еще раз

прослушаны интервью учащихся, и только потом фокус – группы приступили к обсуждению и анализу, определяя положительные и отрицательные стороны каждой отобранной стратегии, и их влияние на все категории учащихся и деятельность учителя. (Процесс преподавания учителя здесь совершенно не затрагивается, только влияние стратегий!)

Предлагаю педагогическую хитрость, инструменты работы, как провести анализ просто и объективно. Именно на этапе обсуждения, по личным наблюдениям (координатор уровневых учителей города Сатпаев, тренер), у большинства коллег возникают трудности, которые зачастую ведут к формальному, необъективному анализу, и следующим за ним неверным выводам. А значит, такое исследование не может являться достоверным и не отображает объективной картины проблем.

Для анализа нужно приготовить четыре области обсуждения:

1. Положительное для ученика.
2. Положительное для учителя.
3. Отрицательное для ученика.
4. Отрицательное для учителя.

Сверху записывается стратегия, например, «Кубик Блума», которая была выбрана и использовалась на уроках. Затем начинается обсуждение и выводы наблюдений, так как каждый участник изучал влияние стратегий через разные аспекты (индивидуальная работа, работа в парах и группах, этапы использования и тд. ) [Таблица 1]

| Влияние стратегии «Толстые и тонкие вопросы» | | Влияние стратегии «Кубик Блума» | |
|---|---|---|---|
| Ученик | Учитель | Ученик | Учитель |
| + скорость выполнения (экономия времени на уроке), обратная связь. | + развитие речи, удобное повторение материала, контроль, развитие творчества, КМ и отработка материала. | + скорость выполнения (экономия времени на уроке), развитие мыслительных навыков и креативности. | + развитие речи, удобное повторение материала, контроль, развитие творчества, критического мышления и отработка материала, большой охват материала. |
| - слабая база знаний материала, необъективность, неумение формулировать мысль. | - время на подготовку, фиксация результата. | - незнание материала, неумение высказываться, невнимательность. | - время на подготовку, невозможность опросить большое количество учащихся на уроке |

Таблица 1

Результаты вносятся в каждую область (это может быть расчерченная доска, четыре прикрепленных ватмана, листа, схема на интерактивной доске…). По окончании заполнения четко видно положительное, отрицательное или отсутствие влияния стратегии на формирование навыков осознанного чтения школьника. Отсюда и делается вывод о целесообразности применения данных стратегий на уроках. Для дальнейшего апробирования выбираются новые стратегии, которые подлежат отработке и наблюдению для выработки положительного результата.

За год исследования, работа позволила нам добиться значительного повышения результатов формирования навыков осознанного чтения учащихся. [Таблица 2]

Эксперимент продолжается, несмотря на дистанционное обучение и трудности, возникающие в рамках удаленного обучения, которые, как видно из данной статьи, преодолимы.

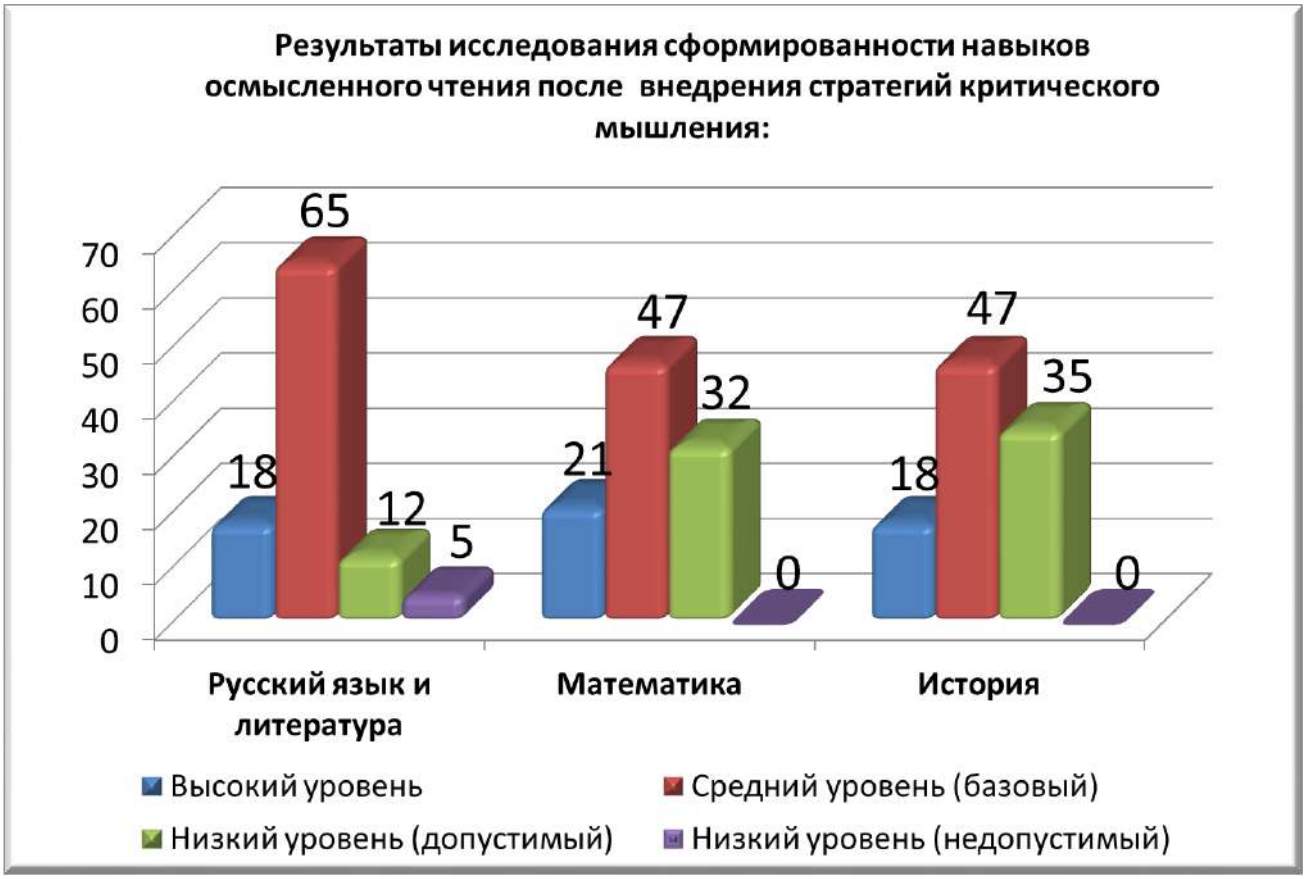



Таблица 2

**Список литературы:**

1. https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-deyatelnosti-pedagoga-v-usloviyah-distantsionnogo-obucheniya/viewer

2. https://www.dissercat.com/content/pedagogicheskie-usloviya-povysheniya-kvalifikatsii-uchitelei-na-osnove-ispolzovaniya-distant

3. Александрова Е. А. Виды педагогической поддержки и сопровождения индивидуального образования URL: http://www.isiksp.ru/library/ aleksandrova _ea/aleks-000001 .html .

**Андатпа.** Мақалада қашықтан оқыту жағдайында зерттеушілік педагогикалық іс-әрекеттің жүзеге асырылу ерекшеліктері көрсетілген. Қашықтан оқыту іс-әрекетінде сабақты зерттеу құралдарымен байланыстың әдістері мен тәсілдері мектептің жұмыс тәжірибесінен ұсынылған. Мақала аталмыш жүйеде қызмет жасайтын мұғалімдерге қашықтан оқыту жағдайында зерттеушілік іс-әрекетті ұйымдастырушыларға арналған.

**Аннотация.** Статья раскрывает особенности осуществления исследовательской педагогической деятельности в условиях дистанционного обучения. Предложены методы и приемы работы с апробированием инструментов исследования урока при удаленной деятельности. Из опыта работы школы. Статья предназначена организаторам исследовательской деятельности при дистанционном обучении, учителям, работающим в данной системе.

**Abstract.** The article reveals the features of research pedagogical activity in the conditions of distance learning. Methods and techniques of working with testing tools for studying a lesson in remote activities are proposed. From the school's experience. The article is intended for organizers of research activities in distance learning, teachers working in this system.

## ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ТИІМДІ ТҰСТАРЫ

**Ж.Е. Кайназарова**
Мұқағали Мақатаев атындағы №140 гимназияның қазақ тілі мен әдебиеті мұғалімі,
zhuldyz.kay.84@mail.ru

*Мұғалім өзінің білімін үздіксіз көтеріп отырғанда ғана мұғалім, оқуды, ізденуді тоқтатысымен оның мұғалімдігі де жойылады.*
*К.Д.Ушинский*

Адамзат үшін жаңа технологиялардың ғасыры XXI ғасырда әр түрлі электронды технологиялардың дамуы артып келеді.Технологияның қарқынды дамуы оны қолдануды қолайлы әрі пайдалы етіп отыр. Осы технологиялардың қатысы арқылы жүзеге асатын дәрістің бір түрі - қашықтан оқу. Жалпы айтқанда, қашықтықтан оқыту – коммуникативтік технологияның базасы негізінде оқыту, бұл жеке жоспар бойынша және бекітілген жеке оқытушының бақылауымен жүзеге асырылады.[4](1 сурет)



(1-сурет) қашықтан оқу барысы. Бірнеше жылдар бойы сабақтарға және лекцияларға қатысу, емтихан қабылдау және бағалау жүйесі дәстүрлі білім формасы болып саналған. Бірақ та соңғы 10–15 жылдар бойы технологияның дамуына байланысты дәстүрлі білім формасымен қатар қашықтан оқыту дамып келе жатыр. Қашықтан оқыту ұғымы бұрыннан таныс. XIX ғ. ортасында сол замандағы ақпаратты тасымалдау, яғни пошталық қызметті АҚШ және Еуропада қандай да себептерге байланысты сабаққа қатыспаған оқушыларға қашақтықтан оқытуды талап еткен. Коммуникациялық технологияның - 1920 жылы радионың және 1940 жылы теледидардың дамуына байланысты - оқытудың жаңа формасы кең масштабта пайдалануға басталды, ал сұраныс білімнің интернационализациялағанына және глобальдау процесінің басталуына байланысты XX ғ. 60 жылдарында пайда болды(2-сурет).



(2-сурет) Радио арқылы қашықтан дәріс алып отырған бала.

Бірақ та қашықтан оқытуға сұраныс 80 жылдары интернет желісінің пайда болуынан бастап көбейе түскен. Виртуалды өмірде біз қатынасамыз, ақпарат қабылдаймыз және сатып алуларды жасаймыз. Қазіргі кезде жаңа технологиялар қолайлы және арзан болып келеді. Интернет арқылы қашықтан оқыту барлық әлемде дәстүрлі білім бөлігі болып саналады. Қазіргі кезде Америка, Азия және Еуропа дамыған елдерінде танымал. Алайда XXI ғ. қашықтан оқыту бүкіл әлемді жаулап алады.[1] Бұл ғасырда қашықтан оқу үшін барлық жағдайлар жасалған. Ақпараттық компьютерлік технологияның пайдасы арқылы көптеген білім платформалары, сайттар арқылы жүзеге асатын оқытудың бұл түрі көптеген проблемалардан шығуға көмек болып отыр. Білім саласының бүгінде жүгініп отырған қашықтан оқыту түрі білім беру орындарында, ұйымдарда, әсіресе мектептерде маңызды да мазмұнды міндеттер атқарып отыр. Білім саласының бұл таңдауы - заман талабы.

Мектеп оқушылары мектепке, білім ордаларына бармай-ақ, ақпараттық технологиялардың, интернеттің байланысымен білім алуда. Еліміздегі қашықтан оқытуға барлық техникалық мүмкіндігі бар және интернеттің жылдамдығы жақсы мекемелер түгелдей дерлік қатысып отыр. Осыған орай, мектептер, білім ордалары тарапынан түрлі онлайн форматтағы сабақтар, семинар тренингтер өткізіліп, мұғалімдердің де шеберлігін шыңдауда. Қашықтан оқыту барысында оқушылар қосымша «Ел арна», «Балапан» телеарналары арқылы сабақтар алып отыр. Қашықтан оқудың артықшылықтары мен кешіліктері де бар. Соның ішінде, артықшылықтарын атап көрсетуге болады.

Артықшылықтары: Қол жетімді оқу. Қашықтан оқыту қандай да бір объективтік себептерге байланысты дәстүрлі оқыту формасын қолдана алмайтын адамдар тобына арналған. Осындай топқа, мысалы, денсаулығы жағынан шектелген адамдар, жұмыс пен оқытуды біріктіретін немесе Қазақстанның регионында халықаралық немесе астаналық оқыту орындарымен салыстырарлық оқу орындарының жетіспеушілігі. Сонымен қатар, қашықтан оқыту формасын Қазақстанның белгілі жоғары оқу орындарында оқығысы келетін, бірақ қажетті қаражаты мен уақыты жеткіліксіз адамдар қолданып отыр.

Оқыту формасының тиімділігі. Оқудың екпіні мен уақытын өздігінен ұйымдастыруы; оқытудың бекітілген уақытының жоқтығы; үйде және кез келген жерде интернетке қосылған компьютерді қолдану мүмкіндігі; әлемдік ресурстарға, виртуалды кітапханаға және мәліметтер базасына қол жетімділігі. Жыл бойы қашықтан оқытуға оқушыларды қабылдау өткізіледі. Сонымен қатар, дербес оқытушы-куратордың арқасында оқу материалын сапалы түрде қабылдауға рұқсат етіп жатады, ал арнайы форумдарда басқа студенттермен кейбір тақырыптар мен ойларды бірге талқылауға мүмкіндік береді.[3]. Қорыта келгенде, бастапқы көзқарас бойынша оқушының бөлектенгендігі осы оқу формасында өзекті еместігі дәлел. Оқудың бағасы. Қашықтан білім берудің әйгілігі, технологияның дамуымен қатар күндізгі оқу құнының өсуімен байланысты. Интернет оқытудың білім құны әлде қайда төмен, сонымен қатар, ол мамандыққа, оқыту бағдарламалар формасына және оқыту мекемелер түрлеріне тәуелді түрлендіріліп жатыр. Осыдан басқа, әр түрлі білім алатын гранттар мен стипендиялық бағдарламалар бар, олар тегін немесе жарым-жарты қаржыландыру бойынша қашықтан оқытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл жағдайда басқа да шет елдеріне ұшақпен жету, яғни сонда өмір сүруге, көректенуге, дәрігерлік сақтандыруға шығындардың жоқтығы. Психологиялық кедергілер. Қашықтан оқыту формасы психологиялық кедергілерді айнылып өтуге көмектеседі. т.б.[1]

Бүгінде қашықтан білім беру біздің өмірімізге сандық технологиямен қабат сіңісіп кеткен сияқты. Бірақ шын мәнінде мінсіз ақпарат көзін іздеуде адамзат біраз ғасырларды артта қалдырған. Зерттеушілер қашықтан білім алу деген ой қашан, қайда пайда болғаны жайлы әлі де бірауыздан келісімге келген жоқ. Кейбіреулер тіпті, алыстан білім беру туралы ойдың негізін салушы жазбаларын ғибадатханаларға жіберуді алғаш ойластырған апостол Павел деп есептейді. Қашықтан білім алудың бастамасы тарих қойнауына кеткенімен, біз үшін жаңа білімдерді жедел әрі тиімді түрде үйрену қажеттілігі қашанда өзекті болғаны анық. Осы мақсаттың жолында адамдар өркениеттің барлық жетістіктерін қолданды. Технология дамуының әр кезеңінде оның танымалдылығы арта берді. Тұрақты пошта тасымал жүйесі қалыптасқан XVIII-XIX ғасырларда «корреспонденттік» білім беру дами бастады. Оқушылар дәрістерді пошта арқылы алып, жауап ретінде оқытушыға сұрақтар мен тексеруге жазбаша тапсырмаларды жіберіп отырды. [2]

XIX ғасырдың соңында Еуропа, Канада, Австралия және Құрама Штаттар университеттерінде қашықтан білім беру бөлімдері бірінен кейін бірі ашыла бастады. Телевидение мен радионың пайда болуы оқушылар аудиториясын жүздеген есе арттырып, қашықтан оқыту әдістемесіне

түзетулер енгізді. Бүкіләлемдік желі ақпараттардың үлкен көлемін бір жерге біріктіріп, Web-технологиялар арқасында желіге жалғанған кез-келген компьютер арқылы білім алу мүмкіндігі пайда болды. Ал, ақпараттық технология арқылы қашықтан оқу Қазақстанның жоғарғы оқу орындарында 2000 жылдардан бері жалғасын тауып келеді. Осыған орай, қашықтан оқыту технологиясының кемшіліктерінен гөрі тиімді тұстары басым екенін байқаймыз. Елдегі білім ордалары қашықтан оқытуды жүзеге асыру барысында ата-аналар мен оқушылар үшін қолайлы деп тапқан Darin Online, Bilim land, Zoom платформаларын қолдануда. Қашықтан оқудың тиімді тұстарын толықтырып өтер болсақ: 1. Мұғалім видео сабақтар түсіріп, оны бірдей парраллел сыныптарда қолдана алу және оқушы бұл видео дәрістерді бірнеше рет көре алады, оқытушымен хат алмасып және оны қайта оқи аласыз, өзіңізге белгілі тақырыптарды өткізіп жібере аласыз. Ең бастысы - аралық және қорытынды аттестациядан сәтті өту. 2. Оқушының түсінбеген сұрақтарына желі арқылы жауап беру; Американдық ғалымдардың зерттеулеріне сүйенсек, қашықтан оқыту нәтижелері дәстүрлі білім беру нәтижелерінен кем түспейді, тіпті, одан да жоғары. Қашықтан білім алушы оқу материалдарының көпшілігін өз бетінше оқиды. Бұл тақырыптарды есте сақтау мен түсінуді жақсартады. Ал білімді практикада, жұмыста бірден қолдана білу олардың білімдерін бекітеді. Сонымен қатар, оқу үрдісінде жаңа технологияларды қолдану оны қызықты ете түседі. 3. Жұмыс істеп жүріп білім алу; Сіз жоғары білім қашықтан бір уақытта бірнеше курста оқып ала аласыз. Ол үшін негізгі жұмыс орнында демалыс алу, іссапарларға шығу міндетті емес. Компания қызметкерлері мен мемлекеттік қызметкерлер үшін корпоративті оқытуды (біліктілікті арттыру) ұйымдастыратын білім беру ұйымдары бар. Бұл жағдайда оқу еңбек өтіліне кедергі келтірмейді және меңгерген сұрақтарды бірден жұмыста қолдануға болады. 4. Ыңғайлы уақытта, ыңғайлы жерде айналысу мүмкіндігі; Студенттер үйден немесе кеңседен шықпай-ақ, әлемнің кез-келген жерінде оқи алады. Оқытуды бастау үшін сізде интернетке қосылған компьютер болуы керек. Күн сайын оқу ордасына бару қажеттілігінің болмауы, мүмкіндігі шектеулі жандар үшін, қол жетімсіз жерлерде тұратын, басбостандығынан айырылып жазасын өтеп жатқан адамдар, кішкентай балалары бар ата-аналар үшін белгілі бір қосымша болып табылады. 5. Мобильділік; Мұғалімдермен, репетиторлармен байланыс әр түрлі жолдармен жүзеге асырылады: on-line және off-line. Офлайн оқу мұғалім оқушымен тікелей байланысқа шықпағанда ватсап желісі арқылы шәкіртіне жіберілген тапсырмалар кез келген уақытта оқушы тарапынан орындалып, мұғалімге жіберіліп, тексеріледі. Электрондық пошта арқылы тәрбиешімен кеңесу кейде жеке немесе сырттай кездесуден гөрі тиімді және жылдамырақ болады. 6. Кез келген уақытта білім алу мүмкіндігі. Қашықтан оқытылатын студент, семестр төңірегінде материалды меңгеруге қашан және қай уақытта кірісетінін өздігінше шеше алады. Өзіне жеке оқу кестесін құрастырады. Кейбір білім беру мекемелері студенттерге оқуын ұзақ уақытқа кейінге қалдыруға және қайтадан білім алуына ақы төлеусіз оралу мүмкіндігін береді.

Дегенмен, қашықтан білім алудың тиімділігіне күмән келтіретін адамдар әлі де бар. Әдетте, мұндай көзқарас оқытушы тарапынан бақылау болмайтын сияқты көрінуге байланысты. Материалды меңгерудің толық жауапкершілігі тек тегін курстарда ғана студентке жүктеледі. Тіпті олардың өзінде белгілі бір тесттер мен тапсырмалар орындау тапсырылады. Бірақ егер қашықтан білім алғыңыз келсе және сол үшін белгілі бір мөлшерде ақша салуға дайын болсаңыз, ыңғайлы, бірақ нағыз білім алуға өзіңізді дайындаңыз. Жақсы курстардың оқытушылары сізді ақпараттар ағынының астына жалғыз қалдырмайды. Қашықтан білім алу үлгісі жаңа білімді өз бетіңше алу қажет дегенді білдірмейді. Тәлімгеріңіз (тьютор) дайындығыңызға қарай жеке кеңестер беріп, барлық сұрақтарға on-line режиминде жауап береді.[2] Өмірінің үштен бірін білім алуға жұмсаған жандардың көпшілігі уақыт өте келе өзіне керек емес нәрсені үйреніп жүргенін түсіне бастайды. Әдетте, беделді ЖОО-ны бітіруден естелік ретінде сонша армандаған диплом қана қалады. Ал мида — алған білімнің үзік-үзік сарқындысы ғана. Өткізіп алған мүмкіндіктер үшін өкінудің қажеті жоқ. Өзіңізді өзіңіз тану үшін қазіргі технологиялар шексіз кеңістік ашып қойған. Жаңа білім алу үшін немесе қызмет көрсету саласын өзгерту үшін кейде қашықтан оқыту курстарын өту жеткілікті болады. Оның үстіне бағасының арзандығы да білім алудың бұл түрін қол жетімді етеді. Бүгінгі таңда қашықтан білім беру бағдарламаларына көп таңдау бар. Кейбіреулері ландшафтық дизайнер, есепші, фотограф сияқты жаңа мамандықтарды игеруге көмектесіп, белгілі бір пәндер бойынша білім береді. Сіздің әрі қарай дамуыңызға қозғау салып, жүйелі әрі шығармашылық тұрғыда ойлануға үйрететін қашықтан үйретуші бағдарламалар да бар. Айтпақшы, көптеген жұмыс берушілер осындай оқу оқыған үміткерлердің айтарлықтай

бәсекелестік артықшылығы болатынын мойындаған.[4] Өзіңізге ұнаған қашықтан оқыту курстарын таңдаңыз. Қашықтан білім алу арқылы сіз өзіңізге қызықты пәнді ғана емес, тіпті оқытушыны да таңдай аласыз. Ешқандай мәжбүрлі пәндер жоқ, тек өзіңізге пайдалы болатын ақпараттарды ғана аласыз.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учебн. заведений / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева; Под ред. Е. С. Полат // М.: Издательский центр «Академия», 2004.

2. Интернет- педагогикалық әшекелеу мәселелерінің білім жүйесі/Баспасөз М.В.Моисеевой-м.2004.

3. https://infourok.ru/ashitan-oitu-turali-mlimet-ashitan-oitu-tehnologiyasi-535539.html

4. https://www.zharar.com/34348-rol.html

1-сурет-https://www.inform.kz/qz/kashyktan-okytudyn-birinshi-kuni-ata-ana-men-sarapshylar-pikiri_a3634364

2-сурет https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%86%D0%B8%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B5_%D0%BE%D0%B1%D1%83%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5#/media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Queensland_State_Archives_2986_A_School_of_the_Air_primary_student_in_regional_Queensland_takes_class_via_two_way_radio_c_1960.png

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту технологиясының тиімді тұстары мен артықшылықтары туралы нақты дәйектемелер келтіріледі.

**Аннотация.** В статье приведены конкретные аргументы об эффективных аспектах и преимуществах дистанционной технологии обучения.

**Abstract.** The article presents specific arguments about the effective aspects and advantages of distance learning technolog.

# КРИТЕРИИ СОЗДАНИЯ ЭЛЕКТРОННЫХ МАТЕРИАЛОВ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ ДЛЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ

**Ж.К. Калденова**
СШ№ 6, город Капшагай, Алматинская область, zhanar_010783@mail.ru
**Д.А. Жуманалина**
СШ№ 6, город Капшагай, Алматинская область, dinara.zhumanalina@mail.ru
**А.С. Далабаева**
Школа-гимназия №38, Илийский район, Алматинская область, alma-1969@list.ru

Информационные технологии быстро развиваются и проникают практически во все сферы профессиональной деятельности. Образовательная деятельность не стала исключением, а напротив является восприимчивой к использованию новых технологий в организации образовательного процесса и учебной деятельности студентов. Электронное обучение, призванное расширить доступ к образовательным услугам и высококачественным образовательным материалам, поддерживается на национальном и международном уровне [1, 70].

Стремительный рост информационных технологий, наблюдаемый в настоящее время, определил появление таких новых педагогических методов и средств, как дистанционное обучение, электронные учебники, системы компьютерного тестирования, автоматизированные обучающие системы, электронные энциклопедии и т. д.

В связи с этим важность дистанционного обучения заключается в повышении уровня знаний учащихся за счет создания единой образовательной информационной системы. В то же время, важно открыть путь в глобальное информационное пространство, повысить научную и творческую активность учащихся и использовать их в своих интересах. Конечно, изменились и требования к знаниям: нужно постоянно обновлять базовые знания каждого человека. Современные педагоги должны уметь творчески мыслить, на их основе принимать решения и учится на протяжении всей жизни.

В образовании, прежде всего, предусматривается усовершенствование учебных планов, программ, учебников, наглядных пособий в соответствии с требованиями социально-экономического и научно-технического прогресса. В новых учебных планах определяются списки вопросов и объем материала по преподаваемым предметам, исключаются чрезмерно сложные и вспомогательные материалы. Наряду с этим усиливается научная и практическая значимость содержания образования. В учебные планы будут введены новые предметы и изменена форма обучения.

Сейчас ясно одно: сколько бы нужного и полезного образования мы ни давали в высших учебных заведениях, люди должны постоянно пополнять знания; поэтому не зря в современной педагогической и общественно-политической литературе встречаются такие понятия, как «электронная библиотека», «электронный учебник».

Развитие технологии создания учебных пособий является одним из основных условий внедрения их в учебный процесс. В научной литературе понятию «технология» с течением времени даются разные определения. В частности, «технология» - это аспект практических процессов в обществе, который регулируется техникой и определяется законами материального мира, сторона возникающая при взаимодействии технических средств и преобразуемого объекта, также термин «технология» дает три различных аспекта: технология - непосредственный процесс производства материального блага; технология - технологический процесс; технология - это наука о законах этого процесса.

Отличительной особенностью дистанционного обучения является предоставление обучаемым возможности самим получать требуемые знания, пользуясь развитыми информационными ресурсами (базы данных и знаний, компьютерные, в том числе мультимедиа, обучающие и контролирующие системы, видео- и аудиозаписи, электронные библиотеки, а также традиционные учебники и методические пособия) [2, 239].

Предоставление традиционных учебников, учебных пособий в электронном виде является важным вопросом в процессе дистанционного обучения. Этот процесс связан с переходом подавляющего большинства человеческого труда на подготовительную стадию производства,

например, в области управления техникой, программирования, проектирования, конструкции, исследований и других отраслей.

Традиционные печатные учебники используются в течение многих лет и занимают особое место в образовательном процессе. Но, сейчас, значение электронных учебников становится выше.

Процесс создания электронного учебника велся с момента появления персональных компьютеров, однако, первые возможности персонального компьютера выполняли только индивидуальные учебно-методические и дидактические задания. Например, в 1990-е годы XX столетия были спроектированы педагогические пакеты программ для отдельных школьных предметов. Они включали в себя тренажеры, репетиторы, эксперименты с моделями, тестирование, интерактивное принятие решений и многое другое. С развитием информации и программного обеспечения стало возможным создание электронного учебного пособия, аналогичного печатному учебнику. Однако такие электронные версии ничем не отличаются от традиционных учебников, наоборот, чтение текста с экрана дисплея приводит к быстрой утомляемости глаз.

Сегодня информационное и программное обеспечение компьютерного оборудования достигли высокого уровня. На их основе можно реализовать электронный учебник, имеющий ряд преимуществ перед печатными учебниками. Эти преимущества основаны на использовании в электронных учебниках мультимедиа, гипертекста и интерактивности.

Внедрение единых концепций внедрения и использования электронных учебников создает следующие возможности:

• Ускорить обеспечение учащихся необходимыми учебниками;

• использование дополнительных систем усвоения и передачи информации, дающих дополнительные возможности для повышения качества учебного процесса;

• повышение уровня знаний преподавательского состава за счет внедрения новых информационных технологий в систему образования;

• моделирование и имитация различных процессов и явлений;

• участие в программах и конкурсах по совершенствованию учебного процесса за счет информатизации, т.е. повышение конкурентоспособности общеобразовательных школ;

• применять индивидуальный подход к каждому ученику;

• контроль учащегося посредством диагностики ошибок и обратной связи;

• обеспечение учащихся научно- исследовательской работой и возможностью для самоконтроля;

• обеспечить образовательную информацию визуальной демонстрацией.

Мультимедийные элементы должны использоваться с осторожностью для удовлетворения педагогических требований учебного курса. Разработчики электронного учебного контента добавляют аудиоклипы с повествованием к учебному материалу, чтобы помочь учащемуся, привыкшему к восприятию на слух, что, как правило, практикуется в школах. Однако результаты исследования, проведенного Кимом и Гилманом (2008 г.), выявили, что простое добавление речевого повествования не делает обучение лучше по сравнению с простым визуальным восприятием. Также добавление в контент аудиоклипов делает учебный материал тяжелым для усвоения и вызывает проблемы доступа. По мнению Нах (2003 г.), пользователи могут терпеливо ждать получения информации приблизительно две секунды, а по мнению Галлета (2004 г.), если цель разработчика в мотивации учащихся продолжать учебные занятия в ЭСО или снова попасть в ЭСО, то время загрузки не должно превышать четырех секунд. Поэтому большое значение имеет разработка контента, занимающего мало места по объему и предназначенного для обучающего материала с использованием сети Интернет. Берг (1998 г.) отмечает, что доступ к тексту и графическим изображением легко достигается в сетях с низкой пропускной способностью [3].

В электронном учебнике можно эффективно использовать все мультимедийные технологии. Во-первых, текст электронного учебника может быть написан выделенным цветным шрифтом. Можно объединять математические формулы и тексты с помощью специальных символов, пиктограмм и множества различных алфавитов. Во-вторых, можно легко создавать разнообразные графические изображения. В-третьих, во время доступа к конкретной информации, изображению, блоку кнопок управления и т. д. можно использовать новые голосовые видео или голосовые гудки. автономном режиме вы можете воспроизводить

голосовые фрагменты и голосовые динамические процессы. В-четвертых, можно использовать подготовленные для образовательных нужд, хранящиеся на магнитных носителях и фотопленке, видеоролики и видеоматериалы.

Основная ценность электронного учебника - высокая наглядность, которой нет в простом учебнике. Самое главное при создании электронного учебника, которое будет обобщено при активизации обучения - умение создавать изображения крупных символов, которые будут опорой конспекта. Кроме того, эти видеоролики можно анимировать, что невозможно при создании простой книги.

Электронные материалы, используемые в процессе дистанционного обучения:

- дает направление учащимся к самостоятельной работе;
- выделяет индивидуальное время для каждого задания;
- формирует навыки использования специфических возможностей мультимедийных технологий, максимальной наглядности (например, создание анимации);
- развивает информационную грамотность учащихся;
- В процессе изучения предмета с разным уровнем сложности дает возможность учащимся обучаться самостоятельно.
-формирует способность учащихся к самооценке своих знаний и др.

Электронный учебник - это научно-педагогический инструмент. Разработка электронных учебников - это педагогическая теория модульного обучения. Учебники разработаны в соответствии с государственной учебной программой. В нем принимают участие специалисты каждой дисциплины, выдающиеся ученые в этой области и педагоги-дидактики, методисты, программисты-дизайнеры, операторы.

Электронные учебники способствуют самостоятельной работе учащихся и их высокой познавательной активности, улучшают качество их глубокого и основательного обучения. А также, исходя из целей всего учебного процесса обеспечивает промежуток до достигнутого результата, направляет учащихся в огромное информационное образовательное пространство. Информационное образование разрабатывает методы тестирования для автоматической оценки знаний, познавательное мышление и информационные самоопределения. Электронные учебники могут предоставить учащимся различный набор информации, подробную информацию об основных центрах обучения.

Электронный учебник отличается возможностью использовать все достижения новых компьютерных технологий, т.е. делать гиперссылки на текстовой материал, использование мультимедийных и управляемых анимаций, обеспечивать двойной звук, контролировать уровень знаний учащихся. Электронная среда может развить у учащихся склонность к экспериментам, может сформировать способность структурно мыслить, и все это адаптируется к творческому описанию обучения.

В настоящее время в сфере образования использование только того, что говорит учитель или пользоваться только учебником, не удовлетворяют современные требования. Поэтому, в современном информационном обществе невозможно двигаться вперед без использования электронных учебников. Руководствуясь этим принципом, мы используем на уроках по учебной программе средней школы электронный учебник. Электронный учебник должен быть обеспечен видеоизображением каждого урока. Этот электронный учебник очень эффективен при обучении учащихся старших классов, у учителя есть полная возможность без особых усилий использовать готовые уроки в своей работе, особенно алгоритмы, логику, доступ в Интернет, создание сайтов.

Основные современные требования системы образования в Республике Казахстан - одной из основных задач является создание электронных учебников и контроль на соответствие содержания, также обратить внимание на их качество.

С этой точки зрения электронные учебники и электронные каталоги будут очень полезны студентам любой специальности.

**Список использованной литературы:**

1. Хромов С.С., Скорикова Т.П., Днепровская Н.В. Методология и методика дистанционного обучения в научно-профессиональной коммуникации (на примере разработки дистанционного магистерского курса по лингвистике) // Открытое образование. 2016. №5. – 68-76 с.с.
2. Шаров Василий Сергеевич Дистанционное обучение: форма, технология, средство //

Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2009. №94. – 236-240 с.с.
3. П. А. Подходы к разработке учебных материалов для дистанционного обучения / П. А. Петриков. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2012. — № 2 (37). — С. 59-62. — URL: https://moluch.ru/archive/37/4313/ (дата обращения: 05.10.2020).

**Аннотация.** В статье изучена значимость электронных учебных материалов, используемых для необходимого прохождения дистанционного образовательного процесса. Электронные учебные материалы, особенно электронные учебники, являются эффективным и вспомогательным средством дистанционного обучения.

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан білім беру үдерісінің қажетті дәрежеде өтуі үшін пайдаланылатын электонды оқу материалдарының маңыздылығы туралы зерттелген. Электронды оқу материалдары, әсіресе электронды оқулықтар қашықтықтан оқыту үдерісінің тиімді, әрі қосалқы құралы болып табылады.

**Abstract.** The article examines the importance of electronic educational materials used for the necessary degree of distance learning process. Electronic educational materials, especially electronic textbooks, are an effective and auxiliary tool of the distance learning process.

# АУЫЛДЫҚ МЕКТЕПТЕРДЕ ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

**Г.Қ. Кошимбаева**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы,
alban-ait@mail.ru

Соңғы жылдары заманауи техникалық құралдарды қолдану – дүниежүзі бойынша білім беру және ақпараттық мәдениеттің жаһандық құбылысына айналды. Біздің елімізде де ақпараттық білім беру технологиялары қарқынды дамып, оқытудың дәстүрлі түрлерімен бірге білім беру процесінде өз орнын ала бастады. Олардың ішіндегі білім беру жүйесінің бірі – қашықтықтан оқыту болып табылады.

Қашықтықтан оқыту үдерісі білім беру жүйесінің жаңа нысаны ретінде белсенді қалыптасып, дамып келеді. Оның мақсаты оқушыларға өзгеріп жатқан әлеуметтік-экономикалық жағдайларға бейімделуге және әлемдік, ұлттық мәдениеттер жүйесінде сәтті интеграциялануға мүмкіндік беретін әмбебап білім беру элементтерін берумен сипатталады. Бұл жүйе оқушының өзгеретін қажеттіліктерін тез және икемді үйлестіруге мүмкіндік беретін заманауи ақпараттық технологиялар негізінде жасалады.

Орта мектеп оқушыларын қашықтан оқыту үдерісін заманауи педагогикалық және ақпараттық технологияларды қолдана отырып, компьютерлік телекоммуникацияларға негізделген білім беру жүйесі деп түсінеміз. Қашықтықтан оқыту дегеніміз – заманауи ақпараттық технологиялар мен электрондық пошта, теледидар және ғаламтор сияқты телекоммуникация жүйелері арқылы оқушылардың оқу орнына бармай-ақ білім беру қызметтерін алу.

Қашықтан оқытуды ұйымдастыру қоғамды ақпараттандырудың жалпы процесімен байланысты және келесідей негізгі мақсаттарға қол жеткізуге бағытталған:

- оқушылардың білім беру мүмкіндіктерін кеңейту;
- оқу сапасын жақсарту;
- білім алушыларға білім алу кезінде тең мүмкіндіктер беру.

Қазіргі уақытта ауылды мектептердегі оқу-тәрбие мәселелеріне ерекше көңіл бөлінуде. Ауыл мектептерінің қалалық мектептерге қарағанда өзіндік ерекшеліктері бар. Ауыл мектептерінің қала мектептерінен ерекшеліктері келесідей:

-ауылды жердің экологиясы қалалардан таза;

-ауылдардың халқы қалаға қарағанда аз және бірін-бірі таниды, сол себепті сыйластық қарым-қатынастар қаладан басым;

-ауылдарда халық дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, ырымдарын ұстанатындықтан ұлттық рух жоғары;

-ауыл балалары өзара тығыз қарым-қатынаста араласады, қаладағыдай жол кептелісі болмағандықтан уақыттары да көбірек;

-қалалықтарға қарағанда ата-аналарымен уақытты көбірек өткізеді;

-экологиялық таза тағамдармен тамақтанады және т.б.

Бүгінгі таңда ауыл мектептері болашақ ұлт мектептерінің негізін қалаушы, ұлттық білім саясатын жүзеге асыратын мекемелер болып табылады [1].

Мектеп оқушылары үшін сапалы білім алуға мүмкіндік жасау ауыл мектептерінің қажеттілігі болып табылады. Бұл ауыл мұғалімінің сауаттылығы мен дайындығы туралы емес, мектептердің шектеулі қаржылық мүмкіндіктері (демек, материалдық-техникалық базаның болмауы), жоғары оқу орындарымен ынтымақтастық мүмкіндігінің болмауымен байланысты. Сондықтан жаңа ақпараттық технологиялардың мүмкіндіктерін қолдану бірінші орынға шығады, өйткені қашықтан оқыту кезінде қалалық білім беру құрылымдарының әлеуеті, жоғары білікті мамандардың білімі, жоғары жылдамдықты арналар арқылы ғаламторға шығатын заманауи компьютерлік сыныптар қолданылады.

Оқу жылының басында біздің мектеп оқушылардың біраз бөлігін қашықтықтан білім беруге кірістік. Onlain оқыту жүйесі ұсынылған оқушылардың бұл оқу түріне даярлығы тексеріліп, қажетті құралдармен қамтамасыз етілді. Қашықтан білім алу арқылы ауыл оқушылары келесідей мүмкіндіктерге қол жеткізу көзделіп отыр:

- ҰБТ-ға, олимпиадаларға, сайыстарға дайындық, қосымша сабақтар;

- ауыл оқушыларының қабілеттерін жетілдіру;
- оқушыларды өзіндік білім алуына бейімдеу;
- мектепшілік телекоммуникациялық іс-шараларға қатысу;
- оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамыту және т.б.

Қашықтан оқыту үдерісіндегі біздің мектеп мұғалімдерінің басты қызметі сабақ берумен қатар, оқу үдерісіне қатысушылар арасындағы байланысты жандандырып, онлайн кеңестер берумен сипатталады. Бұл жағдайда педагог пен оқушы арасындағы байланыс қашықтан телекоммуникация құралдары арқылы жүзеге асырылады. Қашықтан оқытуды қолдану тәжірибесінде синхронды және асинхронды оқыту әдістері қолданылады.

Синхронды қашықтан оқыту әдістемесі оқушы мен мұғалімнің нақты уақыт режиміндегі online қарым-қатынасты қарастырылса, асинхронды қашықтан оқыту әдісі мұғалім мен оқушы арасындағы нақты уақыттағы байланыс мүмкін болмаған кезде қолданылады. Асинхронды қашықтан оқыту offline деп аталатын байланыс болып табылады. Біздің мектеп осы қашықтықтан оқитын оқушыларға синхронды қашықтықтан білім беру режиминде жұмыс жасауда.

Оқытудың ауқымды және жергілікті жүйелерін ойдағыдай пайдалана білудің нәтижесінде білімнің базалық және деректердің банкілік мәліметтеріне, клиент-сервер, мультимедиа, компьютерді оқып-үйренуші жүйелерге, электрондық оқулықтарға, оқу-әдістемелік материалдарға, қашықтан оқыту жүйесінің технологиясымен үйлесімді болып келетін, алдағы уақытта оқыту тәсілдерінің ішінде кең тараған бесаспап, әрі өміршең түрлері бола алатындай жайлы оқулықтарға, бағдарламаларға еркін кіруге болады. Осындай сан қырлы, әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда оқытушының атқарар рөлі орасан. Оған әрі ауыр, әрі жауапты міндет жүгі жүктеледі: ол курс бағдарламасының құрылымын дайындап, оны қашықтан білім беру жүйесімен астастырып бейімдейді, оқу үрдісінің барысын қадағалап, тапсырмаларды орындау барысында, өздігінен бақылау-пысықтау жұмыстарын орындау жөнінде ұсыныстар береді. Бұл ретте қашықтықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, көңіл күй, психологиялық қарым-қатынас бой көрсетеді. Қашықтан оқыту тәсілі бойынша жұмыс істейтін оқытушы оқытудың жаңа технологиясын, оқытудың компьютерлі және тораптық жүйелерін жетік біліп, олармен іс жүргізу ісін орындау шарт [2].

Қашықтықтан білім беру үдерісін жүзеге асыру барысында ауыл мектебінің пән мұғалімі:
- білім беру үдерісін ұйымдастырады:
- оқу материалдарын әзірлейді;
- қалыптастырушы және қорытынды бағалауды жүргізеді;
- оқушылар мен ата-аналарға кеңес береді;
- оқушылар мен ата-аналарға көмек көрсетеді;
- білім алушының жоспарланған нәтижелерге қол жеткізуіне жауапты;
- жұмыс құжаттамасын электрондық форматта жүргізеді;
- оқу бағдарламаларында интернет-ресурстарды пайдаланады;
- жеке мультимедиялық презентацияларды жасайды;
- сабақтан тыс уақытта ақыл-ой карталары мен презентациялар ұсынады;
- қашықтан оқыту жүйесін тиімді пайдаланады.

Біздің мектептің мұғалімдері сабақ барысында өзі дайындаған презентацияларды немесе оқушылардың алдын ала дайындаған ең жақсы презентацияларын қолданады. Қазіргі заманғы технологиялар презентацияда бейнефильмдер мен анимациялардың үзінділерін сәтті пайдалануға мүмкіндік беретіні белгілі. Мұндай элементтерді презентацияда қолдану оқу үдерісін едәуір арттырды. Жаңа тақырыпты өткенде бейне сабақтар тақырыпты тереңірек игеруге, оқушылардың қызығушылықтарын арттыруға ықпал етеді. Сабақтардың мультимедиалық сүйемелдеуінің арқасында біздің мектептің мұғалімдері кабинеттегі тақтада жұмыс істегеннен гөрі, оқу уақытының шамамен 25-30% үнемдей алады. Осы үнемделген уақытты оқушылармен кері байланыс орнатып, жаңа идеялар айтып, тақырыпты қорытындылау мүмкіндігі туындайды. Сол себепті де, қашықтан білім беру технологиялары бүгінгі күні ауыл оқушыларының сапалы білім алуына қол жеткізу қағидатын жүзеге асыру үшін неғұрлым қолайлы болып табылады.

Мұғалім оқушының ішкі жан – дүниесінің сырын ашып, оның симпатикалық ынтасының дамуына жағдай тудырып отырады. Қазіргі заманда білім жүйесінің заман талабына, уақыттың сұранысына қарай ғарыштап дамуы, әрбір педагогтен сабақты ғылыми жобада жасауын талап етеді. Сабақты ғылыми жобада жасай білген мұғалім оқушы жүрегіне жол тауып, оның

сабаққа деген қызығушылығын арттырып, мұғалім мен оқушы арасында түсінушілік пайда болады. Мұғалімнің коммуникативті дамуы: оқушыларды тыңдау, олардың көзқарасын түсіне білу, сын жасай білу, әңгіме, ұйымдастыра білу керек. Әрбір мұғалімнің бойында шартты рефлекциялық қасиеттер қалыптасуы керек: балаларды оқытуды өзінің тәсілін жұмысында қолданып, қиын жағдайларда шешімін тауып, шыға білу керек. Қашықтан оқыту курсы осыған бағытталған. Қашықтан оқытуды екі негізгі бөлікке бөлуге болады: техникалық және дидактикалық. Оның құралы болып телекоммуникациялар, аудио және видео жазбалар, жергілікті және ауқымды компьютерлік желілер. Ұйымдасқан – дидактикалық құрылымда қашықтан оқыту оқытудың негізгі компоненті болып табылады, оқушылардың өз бетімен білім алуы [3].

Дәстүрлі оқыту кезінде мұғалімге топтың барлық оқушыларына қажетті көңіл бөлу, әрқайсысының жұмыс қарқынына бейімделу өте қиын. Қашықтан білім беру технологиясын қолдану жеке көзқарасты ұйымдастыруға қолайлы. Сонымен қатар, оқушы оқу қарқынын өзі таңдайды, ол туындаған сұрақтарға пән мұғалімінен жедел жауап ала алады.

Ауыл оқушыларына қашықтан білім беру арқылы олардың өздігімен жұмыс жасау қабілеттіліктерін, білімге, ғылымға деген қызығушылықтарын дамыту мүмкіндігі туады. Оқушылар ақпараттық-коммникациялық технологиялармен жұмыс жасау ынтасы өсіп, сабаққа деген талпынысы көтеріліп, білімі арта түседі.

Қашықтықтан оқыту республикалық деңгейде білім беру технологияларын дамытудағы негізгі бастама ретінде танылады. Алайда, желілік қауымдастықтардың ажырамас сипаттамаларының бірі – тәуелсіздік, олардың білім алу еркіндігі, бұл қатысушылардың жоғары ішкі уәжінен көрінеді.

Қашықтан желі бойынша оқыту мұғалімді алмастырмайды және алмастыра да алмайды. Байланыс құралдарының әртараптандырылуы, оқу ақпаратын жеткізу және өңдеу құралдарын оңтайландырылуы қашықтан оқыту үдерісінің тиімді құралы болмақ. Сондықтан қашықтан оқытуды балама және жеткілікті тиімді білім беру нысаны ретінде қарастырған жөн. Желілік қызметтерді қолдана отырып, білім беру қызметі қазіргі қоғам жағдайында қажет болатын ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қашықтан білім беру барысында ауыл оқушыларының іс-әрекеттерінің мақсаттары мен міндеттерін нақты көрсететін бірнеше қызметтер айқындалды. Оларға тоқталатын болсақ:

- танымдық-өнімді қызмет – компьютерлік құралдардың көмегімен оқушылардың белгілі бір пәндік салада шығармашылық өнім жасауы;
- коммуникативтік қызмет – қашықтан оқыту субъектілерінің өзара іс-қимылы;
- әдістемелік-мазмұндық қызмет – қашықтан оқыту режимінде оқушылардың оқу процесінің мазмұны мен әдістерін басқару;
- психологиялық-тәрбиелік қызмет – қашықтан оқытуға тән жеке қасиеттерді дамыту және иемдену;
- техникалық қызмет – компьютерлік бағдарламалармен және интернет ресурстарымен жұмыс істеудің қажетті дағдыларын игеру және т.б.

Сонымен қашықтан оқыту технологиясы қазіргі еңбек нарығында қажет жаңа білім мен дағдыларды игерудің танымал әдісіне айналуда. Оқушылар мен педагогтердің кейбір тобын қамтитын виртуалды оқыту формаларының таралуы қазір мектептерде қарқын алуда.

Осылайша, мектеп оқушыларын қашықтан оқыту оларға білім беру кезінде білімдерін бір уақытта кеңейтуге және тереңдетуге қосымша ынталандыру береді деп қорытынды жасауға болады. Қашықтан оқыту жүйесінің ауыл оқушыларына тиімділігі: желілік технологиялармен жұмыс істеу, интернетте ақпарат іздеу, электронды мәтінмен жұмыс жасау ережелерін бекіту және оны теру жылдамдығын арттыру, MS Windows біліміндегі олқылықтарды жою, тест бағдарламаларын қолдану технологиясын үйрену, Adobe Photoshop-та жұмыс істеудің жеке әдістерін қамту, жазбаша сөйлеу дағдыларын дамыту, өз ойларын нақты және қысқа тұжырымдауды үйрену, атқаратын іс-әрекеттерін өздігімен көрсете білу, іс-әрекеттерін өздігімен жоспарлау, шығармашылық жұмыстарда ұсақ-түйектер жоқ екенін түсіну арқылы жауапкершілік сезімдерін күшейту, басталған жұмысты соңына дейін жеткізу, кемшіліктер мен қателіктерді жою, өз жұмысын сыни бағалау, көркемдік талғамды тәрбиелеуде белгілі бір прогреске қол жеткізу және т.б. дағдыларды қалыптастыру болып табылады.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

1. Дүйсенбаев А.Қ. Ауыл мектебін басқарудың педагогикалық-психологиялық аспектілері / https://bilimainasy.kz/ /
2. Қашықтықтан білім беруді ұйымдастырудың дидактикалық мүмкіндіктері / http://www.ripkso.narod.ru/kur2.htm
3. Айтжанова М.А. Қашықтықтан оқытудың маңызы және ролі / https://www.tarbie.kz/11207

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан білім беру жүйесінің ауыл мектептеріне деген әсері туралы мәселе қамтылған. Қашықтықтан білім беру жүйесі ауыл оқушылары мен пән мұғалімдеріне кең мүмкіндік тудырып отыр. Оқушылардың ақпараттық мәдениеттілігі, білімге деген ынтасы, қызығушылығы осы қашықтықтан оқыту үдерісі арқылы қалыптасуда.

**Аннотация.** В статье содержится вопрос о влиянии системы дистанционного образования на сельские школы. Система дистанционного образования дает широкие возможности для сельских школьников и учителей-предметников. Через процесс дистанционного обучения формируются информационная культура школьников, их мотивация и интерес к знаниям.

**Abstract**. The article covers the issue of the impact of distance education on rural schools. The system of distance education creates a wide range of opportunities for rural students and subject teachers. Schoolchilds' Information Culture, motivation, and interest in knowledge are formed through this distance learning process.

## LESSON STUDY – ОҚЫТУДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛІ

**М.С. Курманбаева**
Атырау облысы Құрманғазы ауданы
Абай атындағы жалпы орта мектебінің
жоғары санатты ағылшын тілі пәні мұғалімі,
mayak_79@mail.ru

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық өзгерістерге байланысты өзгермелі еңбек жағдайларына тез бейімделе білетін, өз-өзін тәрбиелеуге, дамытуға, білімін толықтыруға қабілетті белсенді, жан-жақты тұлғаларға қажеттілік туындалды. Қазіргі адамның маңызды сапаларының ішінде белсенді ой-әрекеті, сыни ойлау, жаңашылды, өздігінен білім алуға қабілеттілік ерекше орын алады. Сондықтан орын алып отырған дәстүрлі репродуктивті оқытуға бағытталған дидактикалық парадигманы оқытудың әдістері және формалары, жаңа технологиялық құралдар жүйелері, оқытудың жаңа технология арқылы өзгерту қажет. Ал енді, оқыту үдерісінің тиімділігін зерттеп, талдау – әр ұжымның құзырында, оның шеберлігінде. 2016 жылдан бері Абай атындағы жалпы орта мектебінің ұжымы өз тәжірибесіне Lesson Study тәсілін енгізіп келеді.

Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл. Lesson Study циклін өткізу кезінде мұғалімдер оқыту тәжірибесіне жаңа әдістер енгізеді немесе оны жетілдіреді, кейін ашық Lesson Study өткізу немесе жұмыс сипатталған құжатты жариялау арқылы әріптестеріне таратады. Lesson Study бастауыш және орта мектептерде негізгі пәндер бойынша оқушылардың білім деңгейін көтеру және оқыту әдістемесін жетілдіру мақсатында, сонымен қатар оқыту үшін бағалау сияқты тәжірибелік әдістерді әзірлеу мақсатында табысты қолданылады [1].

Lesson Study өткізу барысында топта (немесе жұппен) жұмыс істейтін мұғалімдер:

• Өздері күнделікті жинаған материалдары мен жүйелі бағалау деректерін оқушылардың оқу мен даму басымдықтарын белгілеу үшін қолданады;

• Алдағы уақытта әзірленетін немесе жетілдірілетін, белгіленген міндеттерге жауап беретін оқыту әдістемесін бірлесіп анықтайды;

• Үш «бақылаудағы оқушыны» анықтайды, олар әрқайсысы сыныптағы белгілі бір топтың өкілі болуы қажет, мысалы, оқу үлгерімінің деңгейі жоғары, орта, төмен оқушылардан;

• Lesson Study-ді бірлесіп жоспарлап, сабақты өткізу барысында зерттелетін үш оқушыны үнемі назарға ала отырып, оқыту әдістемесін пайдаланады және оның нәтижелерін мұқият зерттейді;

• Бақылаудағы оқушылардың дамуы мен оқуына басты назар аудара отырып, Lesson Study өткізеді және оны қадағалайды. Аталған үдерістер бірнеше сабақ бойы қайталанып, жетілдірілуі мүмкін. Бақылауды барлық Lesson Study кезінде жүргізу міндетті емес;

• Бақылаудағы оқушылардың Lesson Studyтуралы ойларын білу үшін олармен сұхбаттасады;

• Lesson Study-ді талқылайды;

• Қолданылатын әдіске бақылаудағы оқушылардың қалай қарайтынын, олардың жеткен жетістіктерін, оқуда көрсететін нәтижелері мен кездесетін қиындықтарын білу, сонымен қатар алынған тәжірибені келешекте оқыту мен оқу әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану мақсатында Lesson Study-геталдау жүргізеді.

Мектебіміздің өндірістік жоспарына сай 2.10.2019 ж. - 26.10.2019 ж. аралығында ағылшын тілі пән бірлестігі LessonStudy зерттеу жұмыстарын жүргізді. Lesson Study тақырыбы: «Ағылшын тілі сабақтарында тілдік дағдыларды қолдану ерекшеліктері». Фокус-сынып: жаңартылған білім беру мазмұнындағы 5-«В» сыныбы. Пән мұғалімі: Ұ.Наурызбаева Бұл сыныпты алғандағы көздеген мақсатымыз – оқушылардың бастауыш сатыдан орта буынға бейімделуін сабаққа деген өзіндік көзқарасы ме қызығуы, оқушы бойынан жеке тұлға ретінде қалыптасқан қасиеттерін, мінез-құлықтарын сабақ барысында бақылап, зерттеу соңында нәтижесін шығару. Биыл сыныпты қабылдаған жас сынып жетекшісіне көмек көрсету, тәжірибе жетілдіруде менторлық қолдау көрсету.





Lesson Study тобының 1-отырысында бақылау фокусына алынатын топты анықтадық. Бақылау фокусына 3 деңгейлі оқушы таңдалды:

- А деңгейі – оқу үлгерімі жоғары деңгейдегі оқушы – барлық пәндерден үздік нәтиже көрсетіп жүрген, туа біткен дарынды оқушы – Б.Рахметов
- В деңгейі – оқу үлгерімі жақсы оқушы - бастауыштан «үздік» болып келген оқушы, бірақ 5-сыныпта түсіп қалған оқушы – А.Әндіржан
- С деңгейі – оқу үлгерімі ортадан төмен оқушы –сыныпқа жаңадан қосылған оқушы – А.Сиражева

Зерттеу болжамдары:

- Тәртіпті реттілікті сақтай отырып, әңгімеге өз бетімен кірісуі;
- Жоспарланған тапсырма туралы өз ойн айту қабілеті;
- Топта жұмыс істеу дағдысы;
- Бағалау үдерісіне қатысу дәрежесі.

Осы аталған критерийлер бойынша сабақ барысында бақылау фокусындағы оқушыларды бірлескен топ мүшелері зерттеп, әрбір іс-әрекетін қадағалап, қорытынды шығарып отырды.

Lesson Study тобы 3 топқа бөлініп, сабақты зерттеу 3 бағытта жүргізілді:

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» - М.Курманбаева, Д.Тұяқбаева

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» - Б.Меңдіханова, Р.Нажимова, А.Тұрақбаева

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» - Г.Өтеулиева, Г.Қатышева.

Lesson Study-ді өткізу алгоритмі 3 циклдан тұрады.

№1 цикл: 02.10.2019 ж. Пән мұғалімі: Ұ. Наурызбаева. Сабақ тақырыбы: “Sports for all”.

Сабақ аяқталғаннан кейін оқушылардан сұхбат алынды. Сұхбатта А,В,С оқушыларға не білгендері, не үйренгендері туралы сұрақтар қойылды. Сабақ кезінде қиналған жерлерін сипаттап, қиындықтан қалай шыққандары және сабақта ұнамаған сәттері туралы әңгіме қозғалды.



**LESSON STUDY КЕЗІНДЕГІ «БАҚЫЛАУДАҒЫ ОҚУШЫЛАРМЕН» СҰХБАТ № 1**

| | Зерттеушінің сұрақтары | А оқушының жауаптары | В оқушының жауаптары | С оқушының жауаптары |
|---|---|---|---|---|
| 1. | Бүгінгі сабақта не білдің? | Стістіктермен сәйкес келетін сөз тіркестерін табуды білдім | Грамматикалық ережелің қолданылуын білді | Мәнә сөздермен танысты |
| 2. | Нені үйрендің? | Тақырыпқа байланысты диалог құрууды үйренді | Спорт түрлерін ағылшын тілінде айтып үйренді | Спорттың түрлерін ішкі спорт түрлерін ажыратуды үйренді |
| 3. | Қай жерде қиналдың? | Мәтінді аудару кезінде қосымша сөздерді аударғанда қиналды | Берілген сұрақтарға жауап беруге | Сөйлем құрауда |
| 4. | Қиындықтардан қалай шықтың? Бірлесу көмектесті ме? Қандай көмек болды? | Үйренген сөздерді сабақтастыру арқылы | Қасындағы партамас оқушымен бірлестім | Мұғалім көмектесті |
| 5. | Бүгінгі сабақты қалай өзгертер едің? | Жауап беруге қиналды | Тапсырмаларын тапсырмалар болса | Жұптық жұмыстар болса |
| 6. | Сабақта не ұнамады? | Басқа оқушылардың көмек сұрауға кедергі болды | Мәтінмен жұмыс | Уақыт тапшылығы |
| 7. | Сабақта бәрімен не ұнады? | Диалог құрастыру | Венн диаграммасы | Сөздіктен жұмыс |

Зерттеушінің Т.А.Ә ...Сулманбаева М.С..... Қолы ..... Күні 2.10.2018 ж.

Сұхбаттан кейін Lesson Study тобының отырысы өтті. Отырыста әр топ өз зерттеу проформасы бойынша жасалған зерттеулерін ұсынды.

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

- ✓ Сабақтың оқу мақсатына сай тапсырмалар таңдалған;
- ✓ Бірақ сабақ барысында мұғалім әр оқушы деңгейін нақты анықтай алмады;
- ✓ Келесі сабақта тапсырмаларды оқушылардың деңгейіне қарай жоспарлау ұсынылды.

**«Жаңартылған білім беру аясындағы сабақ үдерісін зерттеу» зерттеушілер тобының проформасы**
**№1-цикл**

**Пәні:** «Ағылшын тілі» **Сыныбы:** 5 «В» **Күні:** 02.10.2018ж.

**Пән мұғалімі:** Наурызбаева Ұлдана Наурызбайқызы

| Зерттеу критерийлері | | | | |
|---|---|---|---|---|
| **Сабақтың мақсаттары** | **Белсенді оқу әдістері** | **Саралау әдістері** | **Критериалды бағалау** | **Сабақты жетілдіру бойынша ұсыныстар** |
| 1.Сабақтың мақсаттары оқу мақсаттарымен сәйкес келе ме? 2. Сабақ мақсаттары өзінің ерекшеліктеріне бағдарланған ба? 3. Сабақ мақсаттары оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, SMART форматында құрастырылған ба? | 1. Әдістерді таңдау тақырыптың мазмұнымен анықталған ба? 2. Таңдалған әдістер оқу мақсаттарына жетуге мүмкіндік берді ме? 3. Әдістер оқушылардың оқуға қатысуға бағытталған ба? | 1.Тапсырмалар оқушылардың қажеттіліктерін ескере алып саралаған ба? 2. Саралаудың әр түрлі тәсілдері жоспарланған ба? (тапсырмалар, дереккөздер, оқушылармен қолдау т.б.) 3. Саралау әдістері әрбір оқушыға мақсаттарға жетуге мүмкіндік береді ме? | 1.Бағалау оқу мақсаттарына сәйкес келе ме? 2.Қалыптастырушы бағалау оқулы қолданылды ма? 3.Бағалау критерийлері қолданылды ма? | |
| Сабақ мақсаты оқу мақсатымен сәйкес келеді. Мақсаттар оқушы ерекшеліктеріне бағдарланған. Сабақтың SMART мақсаты құрастырылған. | Сабақ барысында түрлі әдіс-тәсілдер қолданылды. Таңдалған әдістер оқу мақсаттарына жетуге мүмкіндік берді. Әдістер оқушыларды сабақта тапсырмаларды орындауға ұмтылдырды. | Тапсырмалар талап барлық оқушыларға бағытталған. Саралаудың түрлі тәсілдері пайдаланған оқушыларға формативті бағалау сабақ барысында жүзеге асты. Оқушылардың мақсатқа жетуіне пайдасын тигізді. | Сабақ барысында оқушылардың мақсаттарға жетуін бағалау үшін бағалау түрлері қолданылды. Бағалау критерийлері қолданылмады. | Келесі сабақта тапсырмаларды оқушы деңгейіне қарай жоспарлау. Бағалау критерийлерін қолдану. |

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

✓ А оқушының логикалық ойлау қабілеті өте жоғары деңгейде (мұғалімге тақырыпты ашуға, диалогті ұйымдастыруға көмектесіп отырды). Сабақта көбірек білсем, көбірек үйренсем деген ұстанымда отыратыны байқалды. Барлық тапсырмаларды тез арада орындап, бос уақытында отырады. Келесі сабақта А оқушыға жоғары деңгейдегі тапсырмаларды дайындап келуді ұсынды.

✓ В оқушы қате айтамын деп қорықпай, еркін диалогке түсті. Сөйлем құрауда грамматикалық, фонетикалық қателер сипаты болғандықтан, келесі сабақта грамматикалық құрылымды нақты пысықталсын деген ұсыныс болды.

✓ С оқушы тапсырмаларды орындауға көп уақыт талап ететіні байқалды. Тапсырмаларды орындау барысында мұғалімнің көмегін қажет етті. Келесі сабақта бұл оқушыға жеке тапсырма беруді ұсынды.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «Қозғалыс картасын» толтырып, мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасын байқады. Назардан тыс қалып қойған оқушылар болағандықтан, келесі сабақта әр оқушымен байланыс орнатуға ұсыныс білдірді.

Барлық талдау жүргізіліп болғаннан кейін, пән мұғалімі Ұ. Наурызбаева өткізген сабағы бойынша рефлексивті есеп жазды.

Отырыстан кейін 1-циклді аяқтау жөніндегі №2 хаттама және талдау жазбалары толтырылды. Талдау жазбаларында көрсетілген ұсыныстар:

1. Келесі сабақта топтық жұмысты ұйымдастыру;
2. Тыңдалым тапсырмасын ұйымдастыру;
3. Уақыт үнемдеу.

Lesson Study – бұл тәжірибе алаңы болғандықтан, тәжірибе алмастыру және менторлық қолдау мақсатында топтың ұйғаруымен №2-циклде пән мұғалімін ауыстыруға шешім жасадық. Келесі циклды 10.10.2018 күнге жоспарладық.

№2 цикл:10.10.2019 ж. Пән мұғалімі: Г.Баритова. Сабақ тақырыбы: “Youth centre”. Алдыңғы циклда айтылған ұсыныстарды ескеріп, сабақ топтық жұмыстарға негізделді. Оқушылар рольдік ойындарға белсене қатысып, топтық тапсырмаларды жарыса орындады.




№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

✓ Сабақтың оқу мақсаттары SMART-мақсатына негізделген. Таңдалған әдістер оқушылардың қызығушылығын оятып, сабаққа жақсы қатысуына әсер етті;

✓ Саралаудың түрлі әдістері қамтылған;

✓ Бағалау критерийлері жақсы құрастырылған;

✓ Келесі сабаққа сыни тұрғыдан ойлау технологиясын ұтымды тәсілдерін қолдану арқылы кері байланыс орнатуға ұсыныс берілді.

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

✓ А оқушы өздігінен ізденіп, қосымша ақпарат дайындап келді. Жаңа тақырып кезінде бейнересурстағы ақпаратты түсінгені көрінді. Келесі сабақта А оқушының топтық жұмысқа бейімделуіне жағдай жасау ұсынылды.

✓ В оқушы жалпы оқу мазмұнын түсінді, бірақ өз ойын жеткізуде қателер жіберді. Көбінесе ойланбай қол көтеріп, қателерді шапшаңдығынан жіберетіні байқалды. Электрондық оқулықпен жұмыс жасау дағдысы өте жақсы.

✓ С оқушы ауызекі сөйлесуде қиналады. Уақытын тиімді пайдалана алмайтыны көрінді. Болашақта сөйлеу дағдысын дамыту бағытында жұмыстану ұсынылды.

Сабақ аяқталғаннан кейін оқушылардан сұхбат алынды:

А оқушы спорттық үйірмелердің түрлерін, онда не істейтінін ағылшынша айтуды үйренген. Сабақта бәрін түсінгені байқалды. Келесі сабақта жеке тапсырма болғанын қалады.

В оқушы сұрақтарға жауап беру алгоритмін түсінгенін айтты. Топтық жұмыста құрбыларына көмектескенді және электрондық оқулықпен жұмыстанғанды ұнатқаны анықталды.

С оқушы Қазақстанда дамыған спорт түрлерін атап үйренгенін атап өтті. Топтық тапсырмаларды орындау көңілінен шыққанын айтты. Келесі сабақта топтық тапсырмалар көбірек болса екен деген ұсыныс жасады.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «Қозғалыс картасын» толтырып, мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасын байқады. Мұғалімнің көбінесе «қауіпті аймақта» тұратыны анықталды. Келесі сабақта әр оқушымен байланыс орнатуға ұсыныс білдірді.

Барлық талдау жүргізіліп болғаннан кейін, пән мұғалімі Ұ. Наурызбаева өткізген сабағы бойынша рефлексивті есеп жазды.

Отырыстан кейін 2-циклді аяқтау жөніндегі №3 хаттама және талдау жазбалары толтырылды. Талдау жазбаларында көрсетілген ұсыныстар:

1. Сын тұрғысынан ойлау технологиясының тиімді тәсілдерін қолдана отырып, сабақты түрлендіру;
2. Әр оқушыға кері байланыс жасатуды үйрету;
3. Тілдік дағдыларды дамыту бағытында рольдік ойындарды жандандыру.

№3цикл: 17.10.2019 ж. Пән мұғалімдері: Г. Баритова, Ұ. Наурызбаева. Сабақ тақырыбы: “My favourite sport”. Сабақ оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты Team Teaching (командалық сабақ беру) тәсілі бойынша өткізілді. Ментор сабақты өткізді, ал жас маман қонаққа кейіпкер ретінде келіп, сабақта әр оқушыға формативті баға беріп, оқушы уәжін көтеріп отыруға атсалысты [2]




Сабақ барысын 3 топ бақылап отырды.

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

- ✓ Сабақта алынған әдіс-тәсілдер оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеріліп, таңдалған;
- ✓ Team Teaching өте жақсы жүзеге асып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырды;
- ✓ Оқушылар тілдік дағдыларды еркін қолданып, өз ойларын жеткізе алды.

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

- ✓ А оқушы топ басшысы болып тағайындалып, сабақ бойына өз тобының әр мүшесіне көмегін беріп, топтың ілгерлеуіне септігін тигізді. Күтпеген жерден мұғалімге сұрақ қойып, жаңа тақырып бойынша диалогке түсті. Мұғалімнің көмекшісі ретінде топтан кері байланыс ала алды.
- ✓ В оқушы өз тобына жаны ашып, уақытпен жұмыс жасап білетіндігін көрсете алды. Өз тобының көшбасшысы бола алды. Өзі барлығын түсініп, басқаларға түсіндіріп отырды.
- ✓ С оқушы мұғалімнің алдын ала берген тапсырмасы бойынша жақсы ізденіп келген, сынып алдында қорғауы, өзін-өзі ұстауы өте жақсы болды және қосымша өлең жаттап келген. Бұның өзі оқушының пәнге деген қызығушылығы артты деп түсінуге болады.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «KJ» әдісі бойынша «Білім беруді және білім алуды басқару» кестесін толтырды. Бұл кесте 2 жақты толтырылады: сол жағы оқушыға, ал оң жағы мұғалімге бағытталған.

Бұл кесте арқылы пән мұғалімі өз сабағы бойынша рефлексиялық есеп жазды. 3 цикл аяқталғаннан кейін Lesson Study тобы өз жұмысын қорытындылады. Жалпы көзделген мақсат

бойынша оқушылардың орта буынға бейімделуі жақсы деңгейде, сыныпта көшбасшы оқушылар анықталды. Жаңадан сынып жетекшілікке тағайындалған Ұ.Наурызбаеваның балалармен қарым-қатынасы өте жақсы. Lesson Study тобының дайындаған зерттеуін басшылыққа алып, әр оқушының шығармашылық әлеуетін дамыту сынып жетекшіге тапсырылды. Жалпы өткізілген Lesson Study кезінде айтылған ұсыныстар мен пікірлер бойынша төмендегі шешім қабылданды:

1. Сабақтарда қолданылған тиімді әдіс-тәсілдерді өз сабақтарында қолдану жас мамандарға міндеттелді;
2. Lesson Study тобының зерттеулері өз жалғасын тауып, әрі қарай дамыту 5 «В» сынып жетекшісі Ұ. Наурызбаеваға тапсырылды;
3. Lesson Study іс-тәжірибесі әдістемелік кеңесте таратылды [3].

Қорыта келе, Lesson Study тәсілі тиімді, себебі ол мұғалімдерге:

• әдеттегіге қарағанда балалардың білім алғандығының анағұрлым анық, әртүрлі қырларынан және егжей-тегжейлі дәлелін көруге;

• мұғалімнің пікірі бойынша балаларды оқыту барысында не болуға тиіс, ал шындығында жағдай қандай екендігі арасындағы айырмашылықты көруге;

• оқытуды нәтижесінде оқушылардың қажеттіліктерін барынша қанағаттандыратындай етіп қалай жоспарлау керектігін түсінуге;

• Lesson Study-ді басты мақсаты оқушыларға білім алуға көмектесу және топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету болып табылатын мұғалімдердің желілік қоғамдастығы аясында іске асыруға;

• Lesson Study мүмкіндіктерін өзінің педагогикалық тәжірибесінде қолдануға көмектеседі.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТ:

П. Дадли «Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері», «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлікорталығы, Астана, 2013, [21-26].

1. Т.Чичибу, Л. Ду Тоит, А.Тулепбаева «Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық»,«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлікорталығы, Астана, 2013, [30-33].
2. «Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін», «Назарбаев Зияткерлік мектептері»ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2017, [6-9].

**Аннотация.** Мақалада заманауи мұғалім тәжірибесін жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл - Lesson Study тәжірибелік алаңы жүйеленген, нәтижесі айқындалған. Бұл тәсіл мектеп оқушыларын шығармашылық ізденіске баулуға бағытталған.

**Аннотация.** В статье систематизирован педагогический подход – Lesson Study, направленный на совершенствование практики современного обучения, являющийся уникальным примером исследования действий в классе, и выявлены результаты опыта. Такой подход направлен на вовлечение школьников в творческие занятия.

**Abstract.** The article systematizes the pedagogical approach - Lesson Study, which is aimed for improving the practice of modern teaching, which is a unique example of action research in the classroom. The author defines the results of their experience. The author made an accent on the development of cognitive activity and creative mentality of students.

## ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ХИМИЯНЫ ОҚЫТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

**Г.Н. Кулжанова**
Қапшағай қ. «Балдәурен» РОСО, Алматы облысы,
gulnar-kulzhanova@mail.ru
**С.Р. Тухпатулина**
Қапшағай қ. «Балдәурен» РОСО, Алматы облысы,
saida.ualieva@mail.ru

Қашықтан оқыту - компьютерлік және телекоммуникациялық технологияларға негізделген оқытудың құралдары мен түрлері, білім беруде қызмет көрсетудің маркетингтік көзқарастарын кеңінен қолданылатын ғылыми-технологиялық революцияның жоғары технологиялық өнімі. Бүгінгі таңда қашықтан оқыту компьютерлік және интернетте оқыту технологиялары ретінде салынып отыр. Заманауи технологиялар мыңдаған километр бөліп тұрған оқушы мен ұстаз арасын байланыстырушы болып табылады. Оқыту корпоративтік желіде, интернет желісінде, электрондық почта арқылы және басқа заманауи байланыс құралдарын пайдалану арқылы жүргізіледі.

Қашықтан оқыту жүйесі дербес компьютер көмегімен және интернетке шығу арқылы қажетті дағдылар мен жаңа білім алуға мүмкіндік береді. Компьютердің орналасқан жері маңызды емес, сондықтан сізде, жұмыс орнында, онлайн-кафеде немесе интернет байланысы бар және жоқ жерде кез-келген басқа жерде айналыса аласыз. Бұл дәстүрлі оқу формалары алдында қашықтан оқытудың басты артықшылығы.

Қашықтан оқыту - өте икемді жүйе, ол барлық оқу үрдісіне қатысушыларға (оқу орнының әкімшілігі мен оқытушыларына, студенттер, оқытушыларға, оқушыларға) сабақты қолайлы уақытта таңдауға мүмкіндік береді. Бұл қашықтан оқытудың пайдасының екінші маңызды дәлелі.

Қашықтан оқытуды ұйымдастырудың 3 түрлі формасы бар: онлайн (синхрондық) және оффлайн (асинхрондық), және кең таралған үшінші түрі вебинар.

Онлайн режимдегі оқыту- интернет ресустарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы.

Оффлайн режимдегі оқыту - интернет ресурстарының көмегімен (электрондық почта) мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы.

Вебинар- интернет желілерінің көмегімен семинар мен тренингтер өткізу формасы.

Оқу процессін сапалы ұйымдастырудың келесі түрі - «E-learning». E-learning- бұл оқу үрдісінің ұйымдастырудағы халықаралық стандарттар мен принциптерін қолдайтын, барлық заманауи талаптарға сәйкес келетін, электронды және қашықтан оқыту. Оқытудың аталмыш жүйесі білім беру саласын түбегейлі өзгертеді. Яғни, мұғалім мен оқушының арасындағы байланыс өзгереді. Қазіргі таңда *E-learning* электронды білім беру көп елдердің білім жүйесіне қарқынды енгізіліп отырған оқытудың озық формаларының бірі болып келе жатыр. Қазақстан Республикасында электронды оқыту білім жүйесінің инновациялық дамуының басты бағыттарының бірі болып есептелінеді. Әлемдік тәжірибелердің көрсеткіштері бойынша *E-learning* жүйесі білім беруді модернизациялаудың басты құралдарының бірі екендігінің айқындайды. Электронды білім беру кең ауқымды жобасының жүзеге асуы Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінің ақпараттандыру мақсатында үлкен жол ашпақ.

*E-learning* технологиялары оқу үрдісіне келесі мүмкіндіктер береді:

- берілген материалды меңгеруге жағдай жасау үшін өте қолайлы және ыңғайлы;
- оқу материалын меңгеруде қиындық деңгейін, уақытын және көлемін таңдаудағы жекешілдік;

Қашықтан оқыту формасын ұйымдастыру мен жүргізу - қашықтан оқыту формасымен білім беру құқығын беретін Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің лицензиясы бар білім беру мекемелерінде жүзеге асырылатын болса, 2020 жылдың сәуір айынан бастап елімізде орын алған эпидемологиялық ситуацияға сай барлық білім беру мекемелерінде енгізілді. Қашықтан оқытудың білім саласындағы мақсаты: Білім берудің біртұтас ақпараттың жүйесін құру арқылы педагогтардың оқушылармен, студенттермен білім кеңістігін құру арқылы білім деңгейін меңгерту.

Қашықтан оқытудың білім саласындағы міндеттері:

- Бір-бірімен тығыз байланыста бола отырып, мемлекеттік деңгейіндегі қашықтан оқытудың құрамыны енуі;
- құру кезінде мемлекеттің стандарт талаптарын сақтау.

Қашықтан оқытудың жергілікті жүйесі белгілі бір білім және жекелеген қала шеңберінде жұмыс атқарады, оның құрамына тек жоғары оқу орындары ғана емес, мектептер, гимназиялар мен колледждер де кіреді. Осындай жүйенің аясында жұмыс жасаудың алғашқы сатысында зиялық потенциялын, компьютерлік техниканы ұтымды пайдалана отырып, үздіксіз білім беру принциптерін ойдағыдай іске асыру қажет. Осыған орай, мектептер мен жоғарғы оқу орындары жергілікті және аймақтық желіні пайдаланып, шығармашылық жұмыстарын таратып, оқыту үрдісінде әдісттеме бойынша тәжірибе алмасуы қажет. [1]

Қазақстанда қашықтан оқыту жүйесін құру және дамытуға деген ортақ көзқарас әзірге жоқ, алайда қашықтан оқыту 21-ғасырдағы білім беру жүйесінің келбетін елеулі өзгертеді, Қазақстан Республикасындағы қашықтан білім беру рөлін арттыратын әлеуметтік-саяси үрдістердің қатарына шартталған: білім берудің жаңа талаптарын ұсынатын экономикалық реформалардың дамуы, халықаралық байланыстардың, соның ішінде білім беру саласының жетілуіне әсер ететін саяси өзгерістер, білім беру қызметтерінің әлемдік нарықтағы бәскелестігін арттыра отырып, білім берудегі халықаралық ықпалдастықты жетілдіру, білім беру үрдісінің қатысушылары арасындағы сапалы жаңа техникалық құралдармен алмасудың пайда болуы және жылдам дамуы; білім беру мазмұны мен технологияларына қатысты халықтың жаңа сұраныстарын қалыптастыру туралы түсінуде ортақтық бар.

Қашықтан білім беру студенттерді оқытуда, мамандардың біліктілігін арттыруда, жұмыссыздарды қайта даярлауда тең мүмкіндіктер береді. Қашықтан білім беру жүйесі адамның негізгі қызметіне параллелді жоғары білім алуға мүмкіндік береді, Қазақстан азаматтарының шетелдерде білім алу, халықаралық білім беру қоғамдастығы мойындаған оқу дәрежелерін алу әлеуметін кеңейтеді. [2]

Химияны қашықтан оқыту жүйесінде қалыпты оқу түрімен салыстырғанда әдістемелік ерекшеліктері көп. Қашықтан білім беруді жүзеге асыруды ұйымдастыру сызбасы өзгеше, ал оқу-әдістемелік кешені ақпараттық технологиялары кең қолдану арқылы жасалады.

Желілік оқу-әдістемелік ақпараттық кешен дамыған қоғамда білім алуға арналған дидактикалық, бағдарламалы технологиялық және техникалық интерактивті түрде құралады. Химия пәнін қашықтан оқыту үшін қажетті оқулықтардағы автор жайлы мәліметтер, сыныптың күнтізбелік-тақырыптық бағдарламасы; химия курсы бойынша өзіндік жұмыс тақырыптарын меңгеруге арналған әдістемелік нұсқаулар; тест сұрақтарының базасы; қосымша оқулық ресурстарымен қамтылған электронды кітапхана т.б кіреді. [3]

Химияны қашықтан оқыту жүйесінде оқу-әдістемелік кешен әртүрлі педагогикалық, әдістемелік ақпараттық-технологиялық құралдармен тасымалдануы мүмкін. Оқу материалдары, сол сияқты тест, өзін-өзі бақылау тапсырмалары дифференциалды, бағдарланған түрде әрбір білім алушының жеке дайындығын, қабілетін және сұранымын ескере беріледі. Әрбір оқушыға өз даму деңгейіне сәйкес толық ақпарат ала алуы үшін энциклопедия принципі қолданылады, яғни, қосымша тереңдетілген электрондық әдебиет көздеріне, халықаралық информация қорларына гиперсілтемелер көрсетіледі.

Қашықтан оқыту жаңа ойлар мен жаңартпа технологияларды қолдану кезеңдерінің пайда болуына алып келді. Сондықтан бүгінгі таңда ұстаздар алдында тұрған міндет пәннің негізгі мазмұнын, ерекшеліктерін ескере отырып, оқушыларға қашықтан білім берудегі мәселелерді оңтайлы шешу жолдарын ұсыну.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IY Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы.

2. Саметова Ф.Т., Өскенбаева А.А. Қашықтан оқытуды ұйымдастыру шарттары әдістемелік құрал-Алматы 2014 жыл -98б.

3. «Жаратылыстану-ғылыми білім беруде жаңартылған білім беру мазмұнының мақсатын жүзеге асырудың теориясы мен практикасы» Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары. Алматы. (14-15 қараша, 2019 жыл) 380 б.

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту технологияларын қолдану арқылы білім деңгейін көтеру және химия пәнін оқытуда бірыңғай ақпараттық жүйе құру мәселелері қамтылған.

**Аннотация.** *В статье рассмотрена технология дистанционного обучения в повышени уровня образования и в предмете химий с помощью создания единой информационной системы образования.*

**Abstract.** In the article reviewed issues of the creation of a unified information system of education improvw education teachers through distance learning technology.

# БАСТАУЫШ ЖӘНЕ НЕГІЗГІ ОРТА СЫНЫПТАРДА МАТЕМАТИКА ПӘНІН САБАҚТАСТЫРУ

**Ф.Т. Кулжанова**
М.Жұмабаев атындағы №137 ЖББМ, Алматы қаласы,
fariza1969_01@mail.ru
**Н.Т. Пересеп**
М. Жұмабаев атындағы №137 ЖББМ, Алматы қаласы,
peresep.nasyhat@mail.ru
**Г.Ж. Дарибаева**
М.Жұмабаев атындағы №137 ЖББМ, Алматы қаласы,
gulshara.daribaeva@mail.ru

Бастауыш мектеп бала өміріндегі өзіндік, принципті жаңа кезең болып табылады. Бұл кезеңде білім беру мекемесінде жүйелі оқыту басталады, оның қоршаған ортамен өзара іс-қимыл аясы кеңейтіледі, әлеуметтік мәртебесі өзгереді және өзін-өзі көрсету қажеттілігі артады.

Кіші мектеп жасында қандай да бір пәнге тұрақты қызығушылық пен бейімділік қалыптасады, дәл осы кезеңде математиканың тартымды жақтарын ашуға ұмтылу керек. Осы пәнге оқушылардың қызығушылығын, сондай-ақ сабақ барысында белсенділікті қолдау үшін педагог оқушылардың оқу іс-әрекетін (жаңа ақпараттық технологияларды қолдану, сыни ойлауды дамыту тәсілдері және т.б.) дұрыс ұйымдастыруы қажет.

Бастауыш сыныптан бастау алатын және орта, жоғары сыныпта тереңдетіліп оқытылатын пәндердің бірі – математика пәні. Математика - бастауыш мектепте оқылатын ең маңызды пәндердің бірі болып саналады. Ол оқушылардың ойлау қабілетін, логикасын дамытуға, сондай-ақ есептеу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Көбінесе бұл пәнді оқу ғана емес, сонымен қатар оқыту да қиындық тудыратыны рас.

Қоғам үшін де математиканың рөлі ерекше, себебі әртүрлі бағыттағы математикалық әдістерді қолданбаса, ғылыми прогресстің болуы мүмкін емес. Бұл жерде математикалық дайын ақпараттарды қолдану ғана емес, ғылым мен техниканың дамуына ықпал ететін жаңа туындыларға жол ашу, мүмкіндік жасау [1, 291 б.].

Математика пәні бойынша білім беру оқушылардың оқу қабілетін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бастауыш сыныптағы математика пәнінің негізгі мақсаттарына:

- бастауыш математикалық білімді қалыптастыру;
- бастауыш сынып оқушыларының математикалық білімін дамыту;
- бастауыш кезеңнен математикаға, ақыл-ой әрекетіне қызығушылықты тәрбиелеу жатады.

Бұл пәнді оқытудың бастапқы кезеңінде игерілген білім математиканы әрі қарай оқу үшін ғана емес, сонымен қатар басқа да мектеп пәндері үшін де, ересек өмірде көптеген практикалық міндеттерді шешу үшін де қажет болады. 1-ден 4-ке дейін математиканы оқыту кезеңінде келесі міндеттерді шешу қажет:

1) оқушылардың өзіндік зияткерлік іс-әрекетінің элементтерін қалыптастыру;
2) логикалық, зияткерлік ойлауды дамыту;
3) кеңістіктік қиялды дамыту;
4) математикалық сөйлеуді дамыту;
5) сыни ойлауды дамыту.

Осы міндеттерді шешу барысында оқушылар математикалық тәсілдердің әмбебаптығын түсінеді, бастапқы математикалық білімді, математиканың қоршаған ортамен және басқа да мектеп пәндерімен байланысын дамытады.

Мектептегі математикалық білім:

- қазіргі әлемде бағдарлану және білімді жалғастыру үшін қажетті нақты білімді;
- логикалық, алгоритмдік және сыни ойлау дағдыларын;
- математиканың шындықпен өзара байланысын түсінуді, шындықты тану үшін математикалық әдістерді меңгеруді қамтамасыз ететін дүниетанымды қалыптастырады.

Математика бойынша білім беру контексінде «Математика» білім беру саласы жалпы білім беру пәні ретінде әрекет етеді. Осы функцияға сәйкес математиканы оқытудың басты міндеті математикалық ғылымның негіздерін оқу емес, жалпы зияткерлік даму – математиканы оқыту

процесінде оқушылардың қазіргі қоғамда адамның толыққанды жұмыс істеуі үшін қажетті ойлау сапасын қалыптастыру, адамның осы қоғамға динамикалық бейімделуі үшін математиканың тиісті функциясы жалпы білім беру деп аталады.

Математиканы оқыту мектепті бітіргеннен кейін тиісті қызмет салаларына, оның ішінде тиісті мамандықтар бойынша жоғары білім алуға оқушыларды кәсіптік даярлаудың элементі ретінде қарастырылады. Математиканың бұл функциясы маманданған болып саналады.

Математика саласының осындай ерекшеліктеріне сай, бұл пәннің бастауыш және негізгі орта сыныптардағы өзара байланысы тығыз болып келеді.

Бастауыш және негізгі мектепте математика жалпы білім беру пәні болып табылады және мұнда екі деңгей бөлінеді – базалық және жоғары. Жоғары мектепте оқушылардың ішінара кәсіптік бағдарлануы және маманданған сипатқа ие бейінді математика курстары жоғары мектепке ауыстырылады. Осылайша, тұжырымдаманың орталық тезисі оқытудың «деңгейлік» және «бейіндік» дифференциациясы отандық және әлемдік педагогика мен психологияның қазіргі заманғы идеяларына сәйкес келеді.

Математиканы оқытудың гуманитарлық бағдарын және барлық оқушылардың нақты математикалық білім мен іскерліктің белгілі бір көлемін алу қажеттілігін түсінуді ескере отырып, мектептегі математикалық білім берудің мақсаттары былайша тұжырымдалады:

- оқушылардың зияткерлік дамуы, математикалық қызметке тән және қоғамға толыққанды өмір сүруге қажетті ойлау сапасын қалыптастыру;
- жалпыадамзаттық мәдениеттің бір бөлігі ретінде математика туралы түсініктерді қалыптастыру, математиканың қоғамдық прогресс үшін маңыздылығын түсіну;
- математиканың идеялары мен әдістері туралы, математиканың сипаттау формасы және шындықты тану әдісі ретінде түсініктерін қалыптастыру;
- практикалық қызметте қолдану, аралас пәндерді оқу, білімді жалғастыру үшін қажетті нақты математикалық білімді меңгеру.

Математиканы оқыту үдерісінде әрбір оқушы күнделікті өмірге және кәсіби қызметке қажетті математикалық білім, білік және дағды кешенін игеруі тиіс. Оның мазмұны математикалық білімді пайдалануды талап етпейтін және үздіксіз білім берудің кез келген формаларында математиканы оқуды жалғастыру үшін қажет.

Тәуелсіз ғылым ретінде математика тұтастай алғанда білім беруді гуманизациялау үшін, яғни жеке тұлғаны тәрбиелеу мен дамытуда өте маңызды. Математика саласы бойынша оқуда білімді болумен қатар, адамның моральдық және эмоциялық (эстетикалық) маңызды компоненттері тұрғысынан да дамиды. Көптеген тәуелсіз секцияларда математика пәні бойынша кез келген кезеңде білім алу үдерісінде студенттердің ой-пікірінің көп қырлы дамуына, жүйелі ойлау дағдыларын дамытуға, оқыту дағдыларын үйренуге, еңбекқорлыққа және педагогикалық қызметтің білім беру және моральдық аспектілерін жүзеге асыруға зор мүмкіндіктер бар. Көптілділік жағдайында оқыту кезінде студенттердің ойлау мен дамуының психологиялық ерекшеліктерін ескеру өте маңызды. Нәтижеге қол жеткізуге әкелетін жалғыз дұрыс әдіс студенттің интеллектуалды дамуына итермелейтін оқыту әдістерін қолдану болып табылады. Оқытудың тиімділігі негізінен студенттің әрекетін анықтайтын себептерге байланысты, ендеше оларды белсенділік танытуға ынталандырады [2, 99 б.].

Қазіргі математикалық білім келесі қағидаларға негізделеді:

- мектепте оқыған барлық жылдар бойы математиканың үздіксіздігі;
- математикалық ғылымға сәйкес келетін математикалық білімді іріктеуді талап ететін ғылым принципі;
- отандық математикалық білім берумен жинақталған оң тәжірибені саралап есепке алуды және заманауи әлемнің шынайылығын болжайтын сабақтастық;
- әртүрлі ғылыми-әдістемелік тәсілдер негізінде бір мазмұнды іске асыру мүмкіндігін қарастыратын әдістемелік жүйелердің вариативтілігі;
- оқушылардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес әртүрлі деңгейдегі математикалық дайындықты алуға мүмкіндік беретін дифференциация және жоғарғы буында математикалық білім түрін таңдау мүмкіндігі;
- баланы белсенді ұстанымға қоятын оқытудың әдістері мен тәсілдерін пайдалануды, оларды алған математикалық білімді алу және өз бетінше қолдану процесіне енгізуді көздейтін белсенділік қағидасы.

Соңғы жылдары оқу процесіне бағдарламалап оқытумен бірге оқытуды алгоритмдеу кеңірек

пайдаланыла бастады. Оқытуды алгоритмдеу деп – белгілі бір есепті шығаруға (теореманы дәлелдеуге) қажетті амалдардың ретпен орындалуын көрсететін нұсқаулар тізімін айтамыз. Мектеп математикасы арифметикалық төрт амал алгоритмінен бастап көлемдерді интегралдау арқылы есептеу алгоритмінде әр алуан алгоритмдерге толы. Сондықтан математиканы барлық сатыларды, оқыту алгоритмдерін қамтуы тиіс. Алгоритмдерді 4-5-сыныптарда фигураларды айыра білуге қолданады. Мәселен, биссектрисаның бұрыштарының төбесінен бастап айыру үшін алгоритмдерді пайдаланған жөн. Оқу материалын пысықтауға да алгоритмдерді пайдалануға болады. Оқушыларды алгоритмдеуге үйрету математиканың ұғымдарын игеруге ойды жалпылауға, соның нәтижесінде басқа жағдайларға қолдануға машықтанады. Алгоритм ойлау процесін тәртіпке келтіреді [3].

Сонымен қатар, 4-5-сыныптарда фигуралардың симметриялық қасиеті тақырыбы қамтылады. Бастауыш сыныпта өтілген жылдамдықты есептеу, геометриялық фигуралар, дөңгелек, шеңбер тақырыптары орта сыныпта жалғасын табады. Бірақ бұл тақырыптардың жалғасы тереңдетілген формада өтіледі.

Математика пәнінің сабақтастығы жөнінде К.И. Нешков: «сабақтастық қайталауды қажет етеді, бірақ оқушылардың кейбір дағдыларын жеткілікті жоғары деңгейде ұстап тұру үшін қайталау емес, ұғымдар жүйесінің үздіксіз дамуын қамтамасыз ететін қайталау. Сабақтастықты жүзеге асыру үшін қайталауды жаңа тақырыпқа саналы түрде енгізу керек және тақырып дамыған сайын ол сол тапсырмаларды механикалық қайталауға айналдырмай, тиісті өзгерістерге ұшырауы керек.» [4] – деген пікір берген.

Математика пәні бойынша бастауыш сыныптан бастап қамтылатын тақырыптар оқушылардың орта сыныпта оқитын тақырыптарының түпнұсқасы болып табылады. Сол себепті, бастауыш және орта мектептегі математика пәнінің тақырыптарын сабақтастыру үдерісін сапалы жүзеге асыру үшін, оқушылардың математикалық қыбілетін қалыптастыруымыз қажет. Ал, оқушылардың математикалық қабілеттіліктері бастауыш сыныптан бастау алады.

В.А. Крутецкий математикалық қабілет құрылымының келесі құрылымын ұсынады [5]:

1. Математикалық информация алу. Математикалық материалдарды формальді түрде есте сақтап қалу қабілеті.

2. Математикалық информацияны өңдеу:

- сандық және кеңістіктік қатынастарда және сандық, таңбалық белгілер саласында логикалық тұрғыдан ойлай білу қабілеті, математикалық символдармен ойлай білу қабілеті;
- математикалық объектілерге кең көлемде және тез талдаулар жасай білу, ондағы әрекеттердің қатынасы туралы қабілеттілік;
- математикалық ойлау процесін тоқтату және соған сәйкес әрекеттің жүйесін құру туралы қабілеттілік. Өз ойын қажетті жаққа бұра білу қабілеті.
- математикалық іс-әрекетте ойлау процесінің икемділігі;
- табылатын шешімнің тиімді, жай және өте түсінікті болуына назар аудару;
- математикалық талдауларда өз ойын еркін тез бағыттап, мәселенің тура және кері жағына ойын бұра білу қабілеті;

3. Математикалық информацияны сақтай білу: математикалық есте сақтау (математикалық қатыстарды жалпылай есте сақтау, типтік сипаттамалар, дәлелдеулер мен талдаулар схемасы, есептерді шешу әдістері және оларға қолданылатын баптардың принциптері).

4. Жалпы синтетикалық компонент: ақылдың математикалық бағыттылығы.

Математикалық қабілеттіліктер дегеніміз – математиканы ұғыну барысында айқындалатын әртүрлі қамтылған және жан-жақты дамыған, ақыл-ой дәрежесінің жоғары сапалы болуы, қасиеттердің синтезі және күрделі құрылымды психикалық білім. Математикалық қабілеттілік логикалық тұрғыдан ойлай білу белгілерімен, өзінің назары мен ойын басқара білумен сипатталады [6].

Бастауыш және орта мектепте математиканы оқытудағы сабақтастықты жүзеге асыру үшін бірнеше сәттерді ескеру қажет:

- бастауыш сынып оқышуларының математикалық түсініктерін, логикалық ойлау қабілеттерін қалыптастыру;
- басауыш сыныпта оқытылатын бөлімдер бойынша орта және жоғары сынып оқушыларының мектептік математикалық білімін қайталау және жүйелеу;
- орта сыныптан бастап, оқытылатын әр тақырып бойынша мақсаттар мен міндеттерді нақты қою;

- оқылатын материалдың қол жетімділігін қамтамасыз ету, сонымен қатар пәннің логикасымен анықталған математиканы оқыту үдерісін жүргізу;

- оқушылардың өзіндік іс-әрекет дағдыларын дамыту;

- оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін ұйымдастырудағы сараланған көзқарасты жүзеге асыру, сондай-ақ оқылатын тақырыптарды меңгеру сапасын бағалау;

- оқушылардың оқылатын материалды меңгеру сапасына жүйелі бақылауды ұйымдастыру, сондай-ақ олардың оқылатын тақырыптарды меңгерудегі өз жетістіктерін өз бетінше бағалау мүмкіндігін жетілдіру.

Сонымен, егер бастауыш және орта мектептің оқу үдерісінде жоғарыда айтылған шарттарды сақтай отырып сабақтастықты жүзеге асыру бойынша мақсатты жүйелі жұмыс жүргізілсе, онда оқушылардың материалды жақсы меңгеруіне, мектептегі алгебра курсының байланысын түсінуіне, математикалық қабілеттіліктерінің қалыптасып, дамуына, логикаларының жетілуіне ықпал етеді.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**


1. Абдижадилова Б.Ж., Жансеитова Л.Ж. Колледжде білім алушылардың математикалық білім сапасын арттыру мәселелері. Абай атындағы ҚазҰПУ-ң Хабаршысы «Педагогика ғылымдары» сериясы, №4(60), 2018 ж. - 288-292 Б.
2. Ахманова Д.М., Шаматаева Н.К., Оразгалиева М.А., Балтабаева А.М., Кенәлі Ә.Қ. Жоғары оқу орындарында үштілді білім беруді енгізудің ерекшеліктері / Абай атындағы ҚазҰПУ-ң Хабаршысы «Педагогика ғылымдары» сериясы, №1 (61), 2019 – 96-101 б.б.
3. Математика пәннің оқыту әдістемесі / https://www.uniface.kz/index.
4. Нешков К.И. Некоторые вопросы преемственности в обучении математике // Преемственность в обучении математике: Сб. –М.:Просвещение, 1978. – С.13
5. Крутецкий В.А. Психология математических способностей у школьников. – М.: Просвещение, 1968. – С. 431.
6. Қаңлыбаев Қ.И. Математикадан сыныптан тыс жұмыстарда оқушылардың шығармашылық қызметін дамытудың әдістемелік жолдары. / Автореф. дис. ... пед. ғыл. канд. – А.,1999. – Б.28-30.



**Аңдатпа.** Математика пәнінің бастауыш және орта сыныптардағы сабақтастығы осы пәннің мазмұнын, құрылымы мен функцияларының жеңіл деңгейінен күрделі деңгейіне өтуі арқылы қамтылуы болып табылады. Мақалада математика пәнінің бастауыш және орта сыныптарда өтілуі бойынша сабақтасуы мәселесі және осы арқылы оқушылардың логикалық ойлау қабілеттерінің қалыптасуы сипатталған.

**Аннотация.** Преемственность предмета математики в начальных и средних классах заключается в переходе содержания, структуры и функций данного предмета с легкого уровня на сложный уровень. В статье описана проблема преемственности предмета математики в начальных и средних классах и, тем самым, формирование логического мышления учащихся.

**Annotation.** The continuity of the subject of mathematics in the primary and secondary grades is the coverage of the content, structure and functions of the subject through the transition from a simple to a complex level. The article describes the problem of continuity of mathematics in primary and secondary school, and thus the formation of logical thinking skills of students.

## ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ РӨЛІ

**Ш.М. Куанышева**
Ақтөбе қаласы, «№26 Орта мектебі» КММ- сі,
shopi_mopi@mail.ru

Соңғы он-он бес жылдан астам уақыт ішінде Қазақстандағы білім беру жүйелерінің құрылымдарында елеулі өзгерістер болып жатыр. Оқу мен білім технологиясы қаржы қорының байыбына жетіп түсінудің, нарықты өркендету жолында күресудің тиімді құралына айналып отыр. Осы ретте қазіргі замандағы технологиялық жетістіктерге негізделген қашықтықтан білім беру жетекші рөл атқарады. Дүниежүзі бойынша қашықтан білім беру жүйесін өркендетудің басты мақсаттарының бірі – кез келген мектептер, колледждер мен университеттер оқу бағдарламалары бойынша оқып, білім алуларына жағдай туғызу болмақ. Осылай еткенде ғана студенттердің бір елден екінші елге орын ауыстыруларына шектеу қойып, кедергілер туғызудан гөрі көзқарастар жүйелерінің бір арнаға тоғыстырылған идеяларымен қаруланып, білім беру ресурстарын өзара алмастыру жағдайында болашағы зор жаңа істерді өркендете түсуге мүмкіндік туады. Коммуникациялық каналдарды ауқымды түрде тарату курсы маңызды міндеттерді ойдағыдай іс жүзінде асыруға септігін тигізбек [1:28].

Қашықтан оқытудың білім саласындағы мақсаты: білім берудің біртұтас ақпараттық жүйесін құру арқылы оқушылар мен студенттердің білім деңгейін көтеру.

Қашықтан оқытудың білім саласындағы міндеттері:

– бір-бірімен тығыз байланысты бола отырып, мемлекеттік (республикалық) деңгейдегі қашықтықтан оқытудың құрамына енуі;

– құру кезінде мемлекеттің стандарт талаптарын сақтау;

Қашықтықтан оқытудың жергілікті жүйесі белгілі бір білім және жекелеген қала (университет) шеңберінде жұмыс атқарады, оның құрамына тек жоғары оқу орындары ғана емес, мектептер, гимназиялар мен колледждер де кіреді. Осындай жүйенің аясында жұмыс жасаудың алғашқы сатысында зиялылық потенциялын, компьютерлік техниканы ұтымды пайдалана отырып, үздіксіз білім беру принциптерін ойдағыдай іске асыру қажет. Осыған орай, мектептер мен жоғары оқу орындары жергілікті және аймақтық желіні пайдаланып, шығармашылық жұмыстарын таратып, оқыту үрдісінде әдістеме бойынша тәжірибе алмасуы қажет.

Оқытудың ауқымды және жергілікті жүйелерін ойдағыдай пайдалана білудің нәтижесінде білімнің базалық және деректердің банкілік мәліметтеріне, клиент – сервер, мультимедиа, компьютерді оқып-үйренуші жүйелерге, электрондық оқулықтарға, оқу-әдістемелік материалдарға, қашықтықтан оқыту жүйесінің технологиясымен үйлесімді болып келетін, алдағы уақытта оқыту тәсілдерінің ішінде кең тараған бес аспап әрі өміршең түрлері бола алатындай жайлы оқулықтарға, бағдарламаларға еркін кіруге болады.

Осындай сан қырлы әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда оқытушының атқарар рөлі орасан. Оған әрі ауыр, әрі жауапты міндет жүктеледі. Ол курс бағдарламасының құрылымын дайындап, оны қашықтықтан білім беру жүйесімен астастырып бейімдейді, оқу үрдісінің барысын қадағалап, тапсырмаларды орындау барысында, өз бетімен бақылау-пысықтау жұмыстарын орындау жөнінде ұсыныстар береді. Бұл ретте қашықтықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, көңіл-күй, психологиялық қарым-қатынас бой көрсетеді. Қашықтықтан оқыту тәсілі бойынша жұмыс істейтін оқытушы оқытудың жаңа технологиясын, оқытудың компьютерлі және тораптық жүйелерін жетік біліп, олармен іс жүргізу ісін орындау шарт. [2: 76]

Қашықтықтан оқыту тәсілімен оқытатын оқытушыларға және осы істе мүдделі басқа да адамдарға бірнеше талаптар қойылады:

– оқытушы компъютермен жоғары дәрежеде сауатты жұмыс істей білуі қажет,

– қашықтықтан оқытудағы мақсаттары мен міндеттері, оның алдағы уақытта ақпараттық технология және коммуникация құралдарының негізінде дамуы туралы білуі қажет;

– қашықтықтан оқыту технологиясын жетік білетін, білім саласындағы қызметкерлерді, оқушыларды таныстыра білуі қажет;

– оқытушының ақпараттық құралдармен жұмыс істеуге іс жүзінде дағдылануы қажет;

– оқытудың телекоммуникациялық құралдарын қолдану ісіне дағдылануын қалыптастыру, атап айтқанда, тұтынушылар арасында ақпараттар алмастыру және ақпараттық жүйелердегі

ресурстарды пайдалануға дағдылануын қалыптастыруы қажет;

– жинақталған түрде оқу бағдарламасын құрайтын белгілі бір тәртіптегі модульдік курстардың әдістемелерін баяндай және курстарды өткізуді ұйымдастыра білуі қажет;

– оқу үрдісін қашықтықтан оқытуды жүргізу ісіне жан-жақты даярлау, қашықтықтан оқыту жүйесі бойынша сабақ өткізу үрдісінде үйлестіруші болуы қажет.

Бүгінгі таңда ақпараттық қамтамасыз ету жүйесіне баса мән бермейінше, білім берудің ақпараттық технологияларын, дәлірек айтқанда, электрондық оқулық және бейнефильмдерді, басқа да электрондық басылымдарды қашықтықтан оқытудың спутниктік арнасы арқылы ендірмейінше, кез келген әлеуметтік-экономикалық саланың алға басуы мүмкін емес.

Республикалық білім беруді ақпараттандырудың ғылыми-әдістемелік орталығы ақпараттық қарым-қатынастық технологиялардың білім берудегі педагогикалық мүмкіндіктерін зерттеу жолында ЮНЕСКО институтының тірек нүктесіне жатады және онымен бірге қашықтықтан оқытудың спутниктік каналын ендірудің бірлескен жобасын жүзеге асыруда. [3:58]

Қашықтықтан оқыту (ҚО) - білім, білік дағдыларды алу үрдісі, бұл кезде оқыту процедураларының тұтас немесе белгілі бір бөлігі оқытушы мен студенттің территориялық алшақтығына қарамастан жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады.

Қашықтықтан оқыту технологиясының кейс және желілік технология деген түрлерін ерекшелеп көрсетуге болады.

Қашықтықтан оқыту технологиясының дамуына Интернеттің әсерін бағалау қиын. Ол арақашықтықты қысқартумен қатар, оқытушы мен студентке анағұрлым көп еркіндік береді. Енді тыңдаушы немесе студент тапсырмаларды орындаумен және тестпен өзіне ыңғайлы уақытта айналыса алады. Оқытушы материал мазмұнын жедел түрде өзгерте алады. Қашықтықтан оқыту технологиясының дамуы біздің білім беру жүйесінің болашағы болып табылады. Шетелде күндізгі немесе қашықтықтан білім берудің қайсысы дұрыс жөнінде сөз де болмайды. Өйткені, басты орынды қашан да сапалы білім алады.

Қашықтықтан оқытуда өз бетінше жүргізілетін жұмысты сөзжұмбақтар, тапсырмалар арқылы ұйымдастыру, жаңа тақырыптарды меңгеру үшін өте ыңғайлы. Қашықтықтан оқытудың жетістігі оқытушының өзінің қатысуынсыз оқушылар назарын өзінен тыс қалдырмауға қабілеттілігіне байланысты болады. Жаңа тақырып бойынша берілетін материал баспаға шығарылған түрде қашықтықтан оқыту курсында электрондық түрде немесе электрондық оқулық түрінде беріледі. Жаңа тақырыпты баяндау кезінде сабақтың басты элементі форум немесе чат болып табылады. Мұндай баяндаулар алдын ала жоспарланып, алдын ала даярланған сценарий бойынша жүргізіледі. Оқу үрдісіне тьютор белсенді қатысады. Қашықтықтан оқытуда жаңа материалды баяндаудың тағы бір нұсқасы – виртуалды шебер. Әдетте оқу материалын баяндау және талқылау бір мезгілде жүргізіледі. [3: 76]

Қашықтықтан оқыту жүйесін әрқайсысы өз кезегінде бірнеше бөліктен тұратын үш компоненттің жиыны ретінде карастыруға болады. Олар:

- Дидактикалық жүйе;
- Технологиялық жүйе;
- Қамтамасыз ету жүйелері.

Қашықтықтан оқыту үшін оқытудың жалпы дидактикалық бес әдісін қолдануға болады:

1. Ақпараттық-рецептивті;
2. Репродуктивті;
3. Мәселелік мазмұндау;
4. Эвристикалық;
5. Зерттеу; [2: 76]

Білім беру жүйесін ақпараттандырудың негізгі бағыты XXI ғасырдың талаптарына сәйкес қоғамды дамытудың жоғары тиімділікті технологияларына сүйенген жаңа білім стратегиясына көшу болып табылады.

Білім беру жүйесін ақпараттандыру бағыты жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, қашықтықтан оқыту, дара тұлғаға бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді.

Қашықтықтан оқыту ұғымын кең мағынада алсақ, бұл – тыңдаушылар мен оқытушылардың бір-бірінен кеңістікте алыстатылған оқу формасы. Ал, тармағындағы қашықтықтан оқу ұғымы

тындаушылар мен оқытушылар арасындағы, сонымен қатар тыңдаушылардың өзара белсенді ақпаратпен алмасуын қарастыратын және жоғары дәрежедегі қазіргі жаңа ақпараттық технологияларды (аудио-визуальды құралдар, дербес компьютерлер, телекоммуникация құралдары, т.б.) пайдаланатын белгілі бір тақырыптар, оқу пәндері бойынша ұйымдастырылатьш оқу процесі.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың түрлі технологиялары бар:

Кейс-технология - оқытушы-тьюторлардың дәстүрлі және қашықтықтан кеңес беруді ұйымдастыру кезінде мәтіндік, аудиовизуальды және мультимедиалық оқу-әдістемелік материалдарды жинау және оларды пайдаланушылардың өз бетінше меңгеруі үшін жіберуге негізделген.

Кейс технологиясы (ағылшынның case–портфель) оқытуда жасалынған әдістемелік материалдармен іске асырылады.

Кейс-технология арналған материалдар түрлері мыналар:

1. Әдістемелік нұсқалар. Оқу құралдары мен глоссарий. Оқушыларға оқу жоспарындағы пәндер бойынша электрондық тасымалдаушыда (CD-ROM) оқу-әдістемелік материалдардың кешені (кейс) беріледі. Кешенді даярлауда ұжымдық әдістер, жобалау әдістері пайдаланылады. Мұндай әдістер тыңдаушылардың белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін белсендіруге ықпал етеді.
2. Жұмыс дәптері.
3. Анықтама.
4. Оқу, аудио, бейне материалдары.
5. Бақылау және емтихан материалдары.

Қашықтықтықтан оқытуға арналған кейстердің сапалық қасиеттері:

– курстың терминдер мен ұғымдарына арналған гипертекстік құрылымы;

– пайдаланушыға ыңғайлы құрылым – мұғалім материалды беру реті мен бейнелеудің бірнеше түрін таңдай алады. Сол арқылы бір оқу материалы әртүрлі аудитория үшін әдістемелік қажеттілік болса, түрліше беру мүмкіндігі бар.

Кейстің құрамына белгілі бір нормативті талаптар жоқ. Кең таралған құжаттар мен дыбыс, анимация, графикалық кірістірулер, слайд-шоу пайдаланылады.

Оқушы оқулықтың кез келген бетін қағазға шығара алады.

Оқушы оқу материалдарына кез келген әдіспен қол жеткізе алады (Интернет, CD-ROM).

Оқулыққа кіріктірілген білімді тексеру жүйесі бар.

Оқулық бетінен Интернет ресурстарына қол жеткізуге болады. [4: 76].

Желілік – технология - білім алушы, оқытушылар, әкімшілік арасындағы интерактивті өзара әсері мен оның оқу-әдістемелік құралдармен жабдықталуын қамтамасыз етуде телекоммуникациялық желіні қолдануға негізделген.

Оқытудың желілік –технологиясына мыналар жатады:

– Интернет желісін пайдалану;

– электрондық поштаны пайдалану;

– телекоммуникациялық құрылғыларды пайдалану;

– мультимедиамен жабдықталған, Интернетке шығу мүмкіндігі бар желелік компьютерлік класс.

Электронды почта тыңдаушыларға курстың негізгі мәселелері бойынша құпия хат жазысуға мүмкіндік береді. Электронды почта арқылы ақпаратты жоғары жылдамдықпен жіберу мүмкіндігінің арқасында тыңдаушыға көмек дер кезінде, сұранысты алған соң бірден көрсетіледі. Интернет көмегімен тыңдаушылармен кері байланыс орнатып қана қоймай, олардың оқу қызметін бақылауға, бағалауға болады.

Қашықтықтан оқыту технологиясы бойынша оқытушының негізгі міндеті білім алушының келесі түрдегі орындалатын өз бетінше жұмысын басқару болып табылады: туындайтын мәселелерді қарастыру; мақсат пен міндеттерді қою; білім, тәжірибелерді беру; ұйымдастыру қызметі; білім алушылардың арасында өзара байланысты ұйымдастыру; оқу процесін бақылау.

Тыңдаушылар қашықтықтан оқыту кезінде білім беру процесінің негізін қолайлы уақытта, ыңғайлы орында, тиімді темптегі өз бетінше жұмыс құрайды. Сондықтан тыңдаушылар өз бетінше жұмыстың техникасы мен әдістемесін, жоғарғы деңгейде білімді өз бетімен толықтыру негіздерін меңгеруі қажет. Сонымен бірге нәтижелі түрде оқу үшін жаңа ақпараттық технологияның құралдарымен жұмыс істей білуі тиіс. [2: 92]

Қашықтықтықтан оқыту:

– ақпараттық-коммуникациялық және қашықтықтан оқыту технологияларын іске асыруға арналған материалдық-техникалық жағдайлар;

– электрондық тасымалдағыштарға арналған мамандықтар бойынша білім беру бағдарламаларының контенті (мазмұны);

– білім беру процесі субъектілерінің мүмкіндікті өзара іс-қимылына дайындалған кадрлық құрамы бар болған кезде білім беру қызметіне лицензиялары бар білім беру ұйымдары іске асырылуы мүмкін.

Қашықтықтықтан оқыту нысаны негізгі үш технологиялар бойынша жүзеге асырылуы мүмкін:

– желілік технология (автономды желілік курстар немесе виртуалды кафедралар, Интернетті пайдаланатын университеттер);

– кейс-технологиялар негізінде қашықтықтықтан оқыту;

– ТВ-технологиялар негізінде қашықтықтықтан оқыту.

Қашықтықтан оқыту оқытудың басқа да түрлерімен біріктірілуі мүмкін (күндізгі және қашықтықтан оқыту, сырттай және қашықтықтан оқыту, кешкі және қашықтықтан оқыту, экстернат және қашықтықтан).

Білім беру ұйымдарының білім алушылары мен қызметкерлері қашықтықтан оқыту жүйесінің субъектілері болып табылады.

Сонымен, қашықтықтан оқыту — адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді. [5: 18]

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

Журнал «Информатика и образование», № 7 -2006 ж.

1. Журнал «Информатика и образование», № 2 -2006 ж.
2. Журнал «Информатика негіздері», № 1 – 2005 ж.
3. Журнал «Мектеп», № 11
4. Қазақстан және ТМД елдеіндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы

**Аңдатпа.** Жұмыстың негізгі мақсаты – қашықтан оқытудың білім саласындағы рөлін, мақсаты мен міндеттерін анықтау, оқушылар мен мұғалімдер үшін ұтымды тұстарын талдау. Жұмысты жазу барысында оқытудың телекоммуникациялық құралдарын қолдану барысына қатысты жүйелі түйіндер жасалды. Жұмысты филологтар, студенттер мен оқушылар пайдалана алады. Жұмысты зерттеу үшін төмендегідей әдістер қолданылды: талдау әдісі, жинақтау, ой қорыту әдістері. «Информатика и образование» журналы нысан етіп алынды. Жұмысты жазу барысында тақырыпқа сәйкес ғылыми-теориялық әдебиеттер, мақалалар осы жұмыстың дереккөзіне айналды.

**Аннотация.** Основная цель работы-определение роли, цели и задач дистанционного обучения в области образования, анализ оптимальных моментов для учащихся и учителей. При написании работы были сделаны системные выводы, касающиеся хода применения телекоммуникационных средств обучения. Работу могут пользоваться филологами, студентами, учащимися. Для изучения работы были использованы следующие методы: методы анализа,обобщения, обобщения. Объект был приобретен журнал» Информатика и образование». При написании работы научно-теоретическая литература, статьи, соответствующие теме, стали источником этой работы.

**Abstract.** The main goal of the work is to determine the role, goals and objectives of distance learning in the field of education, and to analyze the optimal moments for students and teachers. When writing the paper, we made systematic conclusions concerning the course of application of telecommunication training tools. The work can be used by philologists, students, and students. The following methods were used to study the work: methods of analysis,generalization, generalization. The object was purchased by the magazine" Informatics and education". When writing the work, scientific and theoretical literature, articles corresponding to the topic, became the source of this work.

# ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРИМЕНЕНИЯ СЕРВИСОВ ПО СОЗДАНИЮ ИНФОГРАФИКИ И СКРАЙБИНГА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

**Н.С. Максименко**
Школа-гимназия имени Абая Сарканского районного отдела образования, г. Саркан,
na.ta.lija@mail.ru

Стремительное развитие технико-технологических ресурсов информационной культуры XXI века определяет основные особенности современной коммуникации, среди которых, по мнению исследователей, важную роль играет визуальный контент.

Согласно мнению исследователей, мозг человека обрабатывает визуальную информацию значительно быстрее текстовой, вследствие чего графический дизайн является основным средством разработки объектов визуальной коммуникации.

Альберто Каиро, специалист в сфере визуализации, считает, что основная цель инфографики — совершенствование процесса восприятия информации, объяснение сложной информации простыми и понятными образами, передача данных в компактном сообщении, которое выглядит интереснее и легче усваивается, чем сплошной текст.

Обычно учитель на уроке родного или иностранного языка использует так называемые сплошные (традиционные) тексты разных типов и стилей речи. Но в жизни человеку часто приходится сталкиваться с так называемыми несплошными текстами. Из них нужно уметь извлекать нужную тебе информацию. Современный мир заполнен несплошными текстами: билборды, рекламные щиты, приглашения на презентации, билеты, квитанции — можно продолжать бесконечно. Я прекрасно понимаю, что в будущем лишь единицы ребят будут писать что-то значительное на русском языке, языковая политика в стране направлена на усиление роли государственного языка. Но вот черпать информацию на русском языке из СМИ и интернета будут все без исключения. А там приходится иметь дело с несплошными текстами. Возникает необходимость научить учащихся работать с подобными текстами, чтобы они могли свободно ориентироваться в современном языковом пространстве. Работа с несплошными текстами помогает формировать коммуникативную личность, развивает у учащихся такие умения, которые в дальнейшем используются в жизни. Поэтому можно утверждать, что работа с несплошными текстами на уроках русского языка реализует коммуникативно-деятельностный подход: текст является коммуникативной единицей, способной организовать дальнейшую деятельность ребенка. Способности к ней формируются у школьников лишь тогда, когда они не пассивно усваивают новое знание, а включены в самостоятельную учебно-познавательную деятельность. Кроме того, дети не любят работать со сплошными текстами большого объёма, поэтому, если научить их эффективно извлекать информацию из несплошных текстов, это улучшит их навыки чтения и письма, а значит повысит качество письменных экзаменационных работ.

Сегодня трудно представить преподавание и изучение языков без применения новых технологий. В последнее время всё большую популярность стала набирать инфографика, т. е. графический способ подачи данных и знаний, цель которого – быстро и чётко преподнести сложную информацию. К основным функциям инфографики можно отнести, в частности, информативную, аналитическую, конструктивную, адаптивную, экспрессивную, эстетическую. Следует признать, что графическая информация, как правило, воспринимается проще, нежели текстовая. Несколько страниц текста запомнить, несомненно, сложно, но если этот текст визуализировать, представить в виде картинки, то это будет способствовать более быстрому запоминанию и более глубокому пониманию информации. Интерес к визуализации объясняется и «развитием человеческой деятельности, нарастанием потоков информации, для освоения которой становятся непригодными традиционные методы и средства. Для дальнейшего накопления, освоения, хранения, переработки и передачи информации необходимы новые, компактные, мобильные средства отражения объективного мира в сознании субъекта, и визуализация – одно из этих средств». Использование инфографики в обучении иностранному языку, в частности русскому как иностранному, имеет ряд преимуществ: во-

первых, она содержит достаточное количество информации при минимальном количестве лексики; во-вторых, инфографика воспринимается легче, чем текст, поскольку представленная информация уже обработана и систематизирована. Кроме того, она может послужить стимулом к дискуссии (например, насколько представленная в инфографике информация соответствует действительности?) или к написанию резюме/ эссе.

Основой для выбора педагогических технологий при работе с инфографикой на уроках русского языка и литературы является системно-деятельностный подход как способ организации процесса обучения, в котором на первый план выходит проблема самоопределения школьника в учебном процессе.

В связи с этим в качестве педагогических технологий используются:

проектный метод, предполагающий индивидуальную организацию работы над учебным материалом.

технология критического мышления, которая предполагает формирование навыков работы с информацией.

Продуктивным приёмом визуализации представляется скрайбинг - новейшая техника презентации (от английского «scribe» - набрасывать эскизы или рисунки); искусство отражать свою речь, звучащий текст в рисунках, процесс происходит параллельно с чтением, с докладом говорящего. Речь выступающего иллюстрируется «на лету» рисунками фломастером на белой доске (или листе бумаги); получается, как бы «эффект параллельного следования», когда мы и слышим, и видим примерно одно и то же, при этом графический ряд фиксируется на ключевых моментах аудиоряда. Используя скрайбинг, можно просто и доступно рассказать о сложном, интересно объяснить практически любой материал, проиллюстрировать прочитанное. Скрайбинг бывает «ручной» и «компьютерный». Ручной - классический: голос за кадром рассказывает о чем-либо, рука в кадре рисует изображения, иллюстрирующие устный рассказ. В таком скрайбинге используются, как правило, листы бумаги или презентационная доска, цветные карандаши, маркеры, фломастеры, кисти и краски, а также элементы аппликации. Компьютерный скрайбинг можно создать с помощью сервиса PowToonи программы VideoScribe. Для скрайбинга используют различные типы изображений: рисунки, пиктограммы, символы, отдельные ключевые слова (надписи, лозунги), схемы и диаграммы. Скрайбинг может умещаться как на одном листе бумаги, так и на нескольких. В идеале, глядя на скрайб-рисунки, слушатель должен воссоздать в памяти услышанный рассказ и воспроизвести его. На уроках литературы скрайбинг оживляет восприятие произведения, развивает интерес к изучению литературных произведений, воображение, ассоциативное и логическое мышление школьников. При создании визуального контекста актуализируются навыки чтения и анализа художественного произведения.

Изучение содержания объемных литературных произведений я провожу, используя ресурсы сервиса MyBook. Это YouTube канал, который представляет краткое содержание произведений в виде рисованных историй. Называется такая форма подачи материала – скрайбинг. Скрайбинг - новейшая техника презентации, речь выступающего иллюстрируется «на лету» рисунками фломастером на белой доске (или листе бумаги); получается, как бы «эффект параллельного следования», когда мы и слышим, и видим примерно одно и то же, при этом графический ряд фиксируется на ключевых моментах аудиоряда. Особенность скрайбинга, по сравнению с другими способами донесения сложной информации, в том, что он задействует одновременно слух, зрение и воображение человека. Когда отрисовка простых образов происходит в процессе донесения информации, человек её не только лучше понимает, но и запоминает.

Произведение, которое предварительно было изучено в формате скрайб-презентации, всегда усваивается учащимися лучше, нежели просто прочитанный сплошной текст. После просмотра я стараюсь дать возможность учащимся представить полученную информацию в виде инфографики. Почему? Ответ прост. У учеников, изучающих русский как иностранный, ограниченный словарный запас, в инфографике недостаток слов можно компенсировать рисунками, схемами.

Сложный материал, преподнесённый в виде инфографики, усваивается учеником быстро и чётко, ведь графическая информация, по мнению многих учёных, постигается легче, чем текстовая. Инфографика способствует развитию навыков говорения, т.к. у ученика нет готового текста, а только информация, при помощи которой можно построить своё высказывание. Таким образом, инфографику не читают в привычном смысле, а изучают, делают выводы и создают

собственный текст. Этот метод позволяет не только транслировать информацию, но выполняет аналитическую, конструктивную, адаптивную, экспрессивную и эстетическую функции.

Плюсами инфографики можно назвать следующие моменты:

– простота в использовании – инфографику можно вывести с помощью проектора на доску или распечатать;

– богатый визуальный материал – яркие изображения явлений и процессов, фотографии и иллюстрации;

– групповой и индивидуальный подход позволяет организовать работу как со всем классом (использование на интерактивной доске, демонстрационном экране), так и с каждым отдельным учеником (работа за персональным компьютером, планшетом или с распечаткой).

Подборка лучших ресурсов для создания инфографики:

1. Creately – простой в использовании сайт даёт пользователям возможность подставлять собственные данные в один из уже готовых шаблонов и создавать качественную инфографику. Ресурс поддерживает 7 языков, в том числе и русский. https://creately.com/

2. easel.ly, отличный сервис, сделанный специально для создания инфографики. Ничего лишнего, после регистрации можно сразу приступать к визуализации ваших идей.

Другая интересная технология – создание облака слов из предложенного текста. Облако тегов – это визуальное представление списка категорий (ключевых слов, понятий, концептов и под.). Такое представление удобно для восприятия и распределения терминов по значимости друг относительно друга. Онлайн-сервис Word It Out worditout.com/ https://tagul.com– программа, в которой можно создать облако слов на русском языке. Регистрация на сайте не требуется. Сгенерированные облака слов можно использовать для оформления презентаций, для визуализации информации, в качестве вспомогательного средства во время поиска и выделения ключевых понятий. Можно выбирать, как в генерируемом облаке будет представлен текст: наиболее часто встречающиеся слова имеют другой цвет и размер шрифта. Фон, цвет и размер легко меняется. Процесс создания таких облаков может по-настоящему увлечь. А параллельно достигается основная цель обучения: запоминание слов, установка ассоциативных и логических связей. Со словами из облака можно придумывать свои примеры, составлять цельный рассказ. Причём делать это можно всем классом, по принципу «снежного кома». Ученики могут сравнить шаблоны, которые у них получились: обменяться результатами, обсудить, согласны ли они с таким наполнением облака, почему согласны или не согласны, что следует убрать, а чем, наоборот, дополнить. Рутинная работа с терминологией превращается в весёлую игру.

Цифровые образовательные ресурсы меняют жизнь учителя, они помогают сделать обучение ярким и увлекательным, формируют у учеников интерес к предмету.

Инфографика является неиссякаемым источником для создания новых упражнений к урокам русского языка как иностранного и для творчества как преподавателя, так и учеников. Разные виды инфографики подойдут ученикам разных уровней владения языком. При этом педагог, безусловно, должен уметь разработать правильную систему заданий, чтобы уроки стали максимально полезными для обучающегося. Для этого инфографика должна быть включена в общий лексико-грамматический контекст занятия. Визуализация материала, краткость подачи информации и лингвострановедческий аспект инфографики значительно повышают мотивацию ученика и его «отдачу» на уроке, развивают коммуникативные навыки учащегося.

**Литература:**

1. Государственная Программа «Цифровой Казахстан». Постановление Правительства Республики Казахстан №827 от 12.12.2017.

2. Лаптев В. Изобразительная статистика. М: - Эйдорс, 2012 - 180 с.

3. Акишина А.А, Каган О.Е.Учимся учить. -М.: Русский язык, Курсы, 2002.

3. Инфографика агентства «РИА Новости». URL: https://ria.ru/infografika

4. Инфографика ВЦИОМ. URL: http://infographics.wciom.ru

5. Как создать красивую инфографику самому? URL: http://www.edutainme.ru/post/infografika/

6. Пассов Е.И.Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению. -М.: Русский язык, 1989.

7. Шибко Н.Л.Общие вопросы методики преподавания русского языка как иностранного. – СПб.: Златоуст, 2014.

**Аннотация.** Данная статья посвящена использованию инфографики на уроках русского языка и литературы для учащихся. В ней подчёркивается необходимость включения упражнений по инфографике в общий курс русского языка, а также важность коммуникативного, лексического и лингвострановедческого компонентов инфографики, способствующих мотивации учащихся. По мнению автора статьи, инфографика обязательно должна быть включена преподавателем в общую канву урока и применяться в зависимости от его лексико-грамматической темы.

**Annotation.** This article is devoted to the use of infographics in the lessons of the Russian language and literature for students. It emphasizes the need to include infographic exercises in the general course of the Russian language, as well as the importance of the communicative, lexical and linguistic and cultural components of infographics to motivate students. According to the author of the article, infographics must be included by the teacher in the general outline of the lesson and be applied depending on its lexical and grammatical topic.

**Аннотация.** Бұл мақала студенттерге арналған орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында инфографиканы қолдануға арналған. Мұнда инфографика жаттығуларын жалпы орыс тілі курсына қосу қажеттілігі, сонымен қатар студенттерді ынталандыру үшін инфографиканың коммуникативті, лексикалық және лингвомәдени компоненттерінің маңыздылығы атап көрсетілген. Мақала авторының айтуынша, инфографиканы мұғалім сабақтың жалпы контурына енгізіп, оның лексикалық және грамматикалық тақырыбына байланысты қолдануы керек.

# МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУГЕ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ МӘНІ

**С.Қ. Нурсолтанова**
Орта мектеп-гимназия, Қапшағай қаласы, Алматы облысы,
sch_gim@mail.ru

Мемлекеттік саясаттың стратегиялық мақсаты экономиканың инновациялық даму талаптарына сәйкес келетін сапалы білімнің қолжетімділігін арттыру болып табылады. Білім беру жүйесін жаңғыртудың басым бағыттарының қатарына ақпараттық және коммуникациялық технологияларды кең ауқымды және кешенді енгізу арқылы қашықтан оқыту үдерісін дамыту міндеті тұр.

Қашықтан білім беру технологиясы – білім алушы мен педагогтің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту [1].

Қазіргі уақытта қашықтан оқыту үдерісі еліміздің мектептерінің білім беру жүйесіне енгізіліп отыр. Білім беру процесінде қашықтан оқытуды жүзеге асыру мүмкіндігі педагогтердің бұл технологияны кәсіби қызметінде қолдануға, дидактикалық міндеттерді шешу үшін оқушылармен қашықтан жұмыс жасаудың әлеуеті мен тиімділігін бағалауға дайындығымен байланысты жүзеге асырылады. Қашықтан білім беру үдерісін ұйымдастыру және оны жүзеге асыру әдістемесі пән мұғалімдерінің бұл үдеріске арнайы даярлығын, ақпараттық-білім беру ортасында коммуникациялық құралдар мен жұмыс технологияларын меңгеру деңгейін көтерумен байланысты.

Мектептегі оқу-тәрбие үдерісінің дидактикалық негізі оқушылардың білім алудағы белсенді, әрі еркін іс-әрекеті болып табылады, сондықтан да қашықтан оқыту процесінде мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі өнімді және тәуелсіз жұмысты жоспарлаумен, ұйымдастырумен, бақылаумен сипатталады. Сонымен қатар, қашықтан білім беру технологиясы мектеп мұғалімдерінің:

- АКТ құралдарын тиімді қолдану;
- оқушылардың оқу үдерісіне деген ынталарын дамыту;
- пән мазмұнын мультимедиялық, интерактивті түрде модельдеу;
- оқу материалдарын іскерлікпен ұсыну, оның оқушылармен игеруін және тақырыпты қорытындылау әдістерінің сапасын қамтамасыз ету және т.б. қабылеттіліктерін талап етеді.

Осы талаптарды ойағыдай орындау мақсатында мектеп мұғалімдерін даярлау және қайта даярлау қажеттілігі туындайды. Мұндай кәсіби даярлық өзара байланысты екі бағытта жүргізілуі тиіс: біріншісі, қашықтан оқытудың дидактикалық негіздеріне қатысты болса, екіншісі, қашықтан оқытудағы ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеруге бағытталғаны дұрыс.

Қашықтан оқытудың дидактикасы:

- білім беру үдерісінің ұйымдастырушылық ерекшеліктерін, оқушылардың уәждемесі мен танымдық қызығушылығын дамыту тәсілдерін білуді;
- мектеп жағдайында білім беру технологияларын меңгеруді;
- қашықтан оқыту курсының оқу материалымен білім алушылардың өзіндік оқу жұмысын ұйымдастыра білуді;
- білім алушылармен оңтайлы кері байланысты қолдауды қамтамасыз ете білуді және т.б. болжайды.

Ал, АКТ саласындағы кәсіби дайындық келесідей мәселелерді қамтиды:

- қашықтан оқытудың электрондық оқу-әдістемелік кешенін әзірлеу іскерлігін қалыптастыру;
- интерактивті, мультимедиялық электрондық білім беру ресурстарын құру үшін бағдарламалық құралдарды меңгеру және дайын ресуртарды пайдалану шеберлігі;
- компьютерлік коммуникация құралдарын меңгеру.

Қашықтан оқыту технологияларын ойдағыдай жүзеге асыру даярланған педагог кадрлардың қатысуынсыз мүмкін емес. Қашықтан білім беру міндеттерін АКТ құралдарының көмегімен жүргізу пән мұғалімдерін кәсіби дайындау қажеттігі туындап отыр.

Білім сапасы – мұғалімдер қызметінің сапасы. Ал осы сапаға қол жеткізу үшін біліктілікті

жетілдіру үдерісін бүгінгі күн талабына сай жаңаша ұйымдастыру мақсатында «Назарбаев Зияткерлік мектептері» дербес білім беру ұйымы, «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы, «Бөбек» Ұлттық ғылыми-практикалық білім беру, сауықтыру орталығы, Түзеу педагогикасы ұлттық ғылыми-практикалық орталығы, «Атамекен» ҚР Ұлттық кәсіпкерлер палатасы, ПШО, сондай-ақ облыстардың әдістемелік кабинеттері тарапынан өткізіліп жатқан көптеген қысқа және ұзақ мерзімді курстар, деңгейлік курстар, орта білім мазмұнын жаңарту аясында ұйымдастырылған біліктілік арттыру курстарының педагогтердің кәсіби даярлығын арттырып, өз ісін жоспарлай алуына, өзінің нақты мақсаттарын болжап, көріп, баланың әрекетін ұйымдастыра алу шеберлігін шыңдауындағы маңызы өте зор [2].

Мұғалімнің кәсіби дамуы педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігін анықтайтын құзыреттілік деңгейімен сипатталады. Сол себепті қазіргі заманауи мектептерге интернет-технологиялар саласындағы кәсіби құзыреттіліктің жоғары деңгейі қалыптасқан, ғылыми және әдістемелік ақпараттың өсіп келе жатқан ағымы жағдайында жұмыс істей алатын, оқушылардың танымдық қызығушылықтары мен шығармашылық әлеуетін дамытуға ықпал ететін инновациялық білім беру технологияларын игеруге және енгізуге дайын кәсіби мұғалімдер қажет. Біздің ғаламдық және жаппай ақпараттандыру ғасырымызда алға қойылған мақсаттарды мұғалімнің интернет-технологияларды игеруі жағдайында ғана жүзеге асыруға болады. Осы мәселелерге сүйене отырып, мектептегі тәжірибелі мұғалімдерді АКТ құралдарын қолдану арқылы қашықтан білім беру үдерісіне даярлау мәселесінің өзектілігін сезінеміз.

И.В. Роберт мұғаімнің қашықтан оқытуды жүзеге асыруға бағытталған кәсіби дайындығын оның педагогикалық қызметіне қашықтан оқыту және жалпы білім беруді ақпараттандыру жағдайындағы теориялық және практикалық дайындығының бірлігі ретінде айқындайды [3].

Бүгінгі таңда жаһандану және ақпараттандыру жағдайында педагог кадрлардың интернет-технологиялары саласындағы кәсіби іскерлігін дамыту процесін ұйымдастырудың, мазмұны мен әдістемелік қамтамасыз етудің жаңа тәсілдерін айқындау маңызды. Мұғалімдердің кәсібилігін дамыту үшін педагогикалық қызметте кәсіби және жеке тұлғаның интеграциясына ықпал ететін тәсілдерді таңдау қажет.

Пән мұғалімі қашықтан білім беруде шешілетін кәсіби міндеттерге: білім беру сапасын қамтамасыз ету үшін, оның ішінде АКТ қолдана отырып, ақпараттық-білім беру ортасын қалыптастыру, білім беру процесінің ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру бағдарламалары мен заманауи педагогикалық технологиялардың мазмұнын жобалау, оқытылатын пәндер арқылы тұлғаны тәрбиелеу және дамыту, білім беру саласындағы ғылыми зерттеу мәселелеріне баула және т. б. жатады.

Мұғалімнің қашықтан оқытуға дайындығы:

- ақпараттық білім беру ортасында оқыту процесін қолдау үшін АКТ жобалау және құрастыру дағдыларын қалыптастырумен;
- АКТ құралдары негізінде оқу пәндерінің оқу-әдістемелік кешендерін әзірлеумен;
- коммуникативтік деңгейде де, желілік өзара іс-қимыл деңгейінде де білім алушылармен педагогикалық өзара іс-қимылды ұйымдастыру логикасын негіздеумен;
- оқушылардың танымдық қызметін басқарудың барабар нысандары мен әдістерін таңдауға бағытталуымен;
- білім алушыларды бақылау мен өзін-өзі бақылауды ұйымдастыру үшін педагогикалық тесттер мен тест тапсырмаларын әзірлеумен және т.б. сипатталады.

Мұғалім қызметінің мазмұны заман өзгерген сайын шығармашылық, зерттеушілік сипатқа ие болуда. Сол себепті мұғалімге үнемі кәсіби деңгейін жетілдіріп, өздігімен білім алып, өзін-өзі дамыту талабы қойылады. Қашықтан білім беру технологиясын игеру – қашықтан оқыту теориясын зерттеу, оны білім алудың басқа түрлері мен формаларынан ажырата білу, игерілген дағдылар мен қабілеттіктерді жетілдіру ғана емес, сонымен қатар кез келген күрделі қашықтан білім беру элементтерін өз бетінше құруға, оларды қолдана отырып әртүрлі кәсіби әрекеттерді жүзеге асыруға қабілетті болу.

Қашықтан білім беру технологиясын дамыту білікті педагогтер болған жағдайда жүзеге асырылатыны белгілі. Қашықтан оқыту жүйесін жетілдіру мақсатында пән мұғалімдерінің кәсіби дайындық мәселелері – бүгінгі таңда еліміздегі білім беруге қатысты проблемаларының арасында бірінші орында тұр. Осы мәселенің шешімдерінің бірі Қазақстан Республикасы білім және ғылым министрлігінің 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 «Педагог қызметкерлер мен оларға теңестірілген тұлғалардың лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы»

бұйрығын негізге алуға болады.

Қашықтан білім беру мұғалімінің қызметі жалпыланған және еңбек болып екі бағытта жүзеге асырылады. Жалпыланған еңбек қызметтері оқу пәнін (курсын) қашықтан оқыту арқылы сипатталса, еңбек функциялары оқытылатын пән бойынша қашықтан білім беру үдерісін ұйымдастырумен, қашықтан оқыту сабағын (курсын) жасаумен және қашықтан оқыту курсын өткізумен анықталады.

Сонымен, білім беруді ақпараттандыру және жаңа білім беру технологияларын енгізу жағдайында мектеп мұғалімдерінің біліктілігін жетілдіру мәселесі, оның инновациялық технологияларды пайдалануға дайындығымен тікелей байланысты. Мұғалімдер мен мектеп басшылары педагогикалық жұмыста оңтайлы нәтижелерге қол жеткізу және инновациялық технологияларды қолдануға дайын болу үшін кәсіби қызметін үнемі жетілдіріп отыруы керек. Сондықтан инновациялық қызмет үшін педагогикалық кадрларды кәсіби даярлау мен қайта даярлаудың өзі виртуалды білім беру ортасындағы ең озық технологиялар арқылы да жүзеге асырылуы керек.

Қазіргі зерттеулерде onlain білім беру ортасын құратын оқу процесіне қатысушыларға немесе оның жеке компоненттерін пайдалануға ерекше назар аударылады. Бұл зерттеуде қашқтықтан оқыту ортасы арқылы білім беру процесінің барлық қатысушылары қалыптастыратын және білім беру мақсаттары үшін қолданылатын жергілікті, корпоративті және ғаламдық компьютерлік желілердің ақпараттық мазмұны мен коммуникациялық мүмкіндіктерін түсінеміз.

Қашықтан білім беру жүйесі мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру ортасы болуы керек, педагогтерде бұл жүйені қолданудың тұрақты қажеттілігі және оның педагогикалық және технологиялық мүмкіндіктерін білуге деген қызығушылық қалыптасуы керек. Атап айтқанда, қазіргі уақытта қашықтан оқытуды жүзеге асырудың басым технологияларының бірі onlain білім беру ортасын қолдана отырып оқыту технологиясы болып табылады.

Сонымен, пән мұғалімдері қашықтан білім беру үдерісінде келесідей әрекеттер жасауы қажет:

1. Сабаққа дайындық (сабақ жоспарын қарастыру, сабақ өту әдісін, қолданылатын көмекші құралдарды реттеу);
2. Оқушылармен өзара әрекеттесу платформасын таңдау керек – мұнда мұғалім өтілетін сабақ материалдары мен тапсырмаларды орындау формаларын орналастырады немесе оқушыларға жібереді. Бұл өте маңызды сәт, себебі материалды игеру сапасы білім мазмұны бар платформаға байланысты. Мұғалім өзін-өзі зерттеу, тесттер мен онлайн-жаттығуларды орындау үшін әртүрлі интернет-ресурстардың сілтемелерін таңдай алады немесе өз мәтіндерін жаза алады, интернеттегі әртүрлі қызметтерді қолдана отырып бейнелер, презентациялар мен тесттер жасай алады;
3. Мұғалім қашықтан оқыту формасын анықтауы керек. Егер мұғалім өз оқушыларын экрандарға жинап, онлайн режимінде сабақ өткізгісі келсе, ол тегін вебинар жүйелерін қолдана алады (мысалы, Google Hangouts, Skype, Zoom, оқытудан «виртуалды сынып» тегін қызметі. Ру және т.б.). Егер мұғалім өзі және оның оқушылары бір-бірінен еркін режимде ресурстармен жұмыс істейтін асинхронды оқыту режимін таңдаса, онда олар тиісті білім берудің онлайн платформасын таңдаулары керек. Егер мұғалім өз материалдарын қолдана отырып сабақ құрғысы келсе, онда осы контексте оқушыларға тапсырмаларды орналастырудың ең ыңғайлы құралы-үй тапсырмасы модулі бар электронды күнделікті қолданған дұрыс.
4. Материалды игеруге және тапсырмаларды орындауға бөлінген «оқу уақытын» реттеу қажет. Қашықтан оқыту форматындағы оқу күнін сабақтарға емес, жұмыс істеу керек блоктарға бөлу керек. Қашықтан оқыту шеңберінде мұғалім бастауыш сынып оқушыларына арналған пәндер бойынша немесе негізгі және жоғары мектеп үшін пәндік салалар бойынша сабақ өту уақыттарын анықтай алады;
5. Қашықтан оқытудағы оқушылармен байланыс – ең басты үдеріс. Бұл үдеріс мұғалімнің өткен сабағының оқушыларға түсініктілігі, оқу материалдарына толық қол жетімділіктің қамтамасыз етілуі және т.б. анықтау үшіе қажет;
6. Қашықтан жұмыс істеудің тиімді шарттарының бірі - тапсырмаларды жиі өзгерту және сабақта түрлі әдістер қолану болып табылады. Балаларға үлкен көлемдегі ақпаратты қабылдау және игеру немесе ұзақ уақыт бойы бір тапсырманы орындау қиындық тудыратыны анық. Сол себепті бірнеше тапсырма түрлерінен сабақ құру, мысалы, бейне материалдарын көруге 5-10 минут, тапсырмаларды орындауға 10 минут және қолмен жазуға 10 минут уақытты

бөлген дұрыс;

7. Оқытудың жаңа түріне көшу барысын ата-аналарға хабарлап отыру міндетті. Бұл үдерісті оқушылардың ата-аналарына арналған жадынама жасаумен реттеуге болады. Жадынамада қашықтан оқыту үдерісінің ұйымдастырылуы, мерзімі, үй тапсырмасын жүктеу, түрлі кеңестер беру кестесі, оқушылардың оқу нәтижелері туралы ақпаратты алу туралы ақпараттар болуы керек.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

1. Қазақстан Республикасының Білім туралы 27 шілде 2007 ж. Қабылданған №319 заңы.
2. Турманбетова Г. Қашықтан оқытудың тиімділігі / http://ile-tany.kz/2020/08/21/ashy-ty-tan-o-ytudy-tiimdiligi/
3. Роберт И.В. Теория и методика информатизации образовании (психолого-педагогический и технологический аспекты). М.: ИИО РАО, 2008.

**Аңдатпа.** Мақалада қазіргі жағдайда қашықтан білім беру үдерісіне мектеп мұғалімдерін даярлау туралы мәселелер қозғалған. Қашықтан сапалы білім беру үдерісін дамыту үшін педагогтердың кәсіби даярлығына ерекше көңіл бөліну қажет. Осы мәселені жетілдіру қажеттігі өзекті мәселе болып табылады.

**Аннотация.** В статье затронуты вопросы подготовки учителей школ к дистанционному образовательному процессу в современных условиях. Для развития качественного дистанционного образования особое внимание необходимо уделить профессиональной подготовке педагогов. Актуальной проблемой является необходимость совершенствования данного вопроса.

**Abstract**. The article touched upon the issues of preparing school teachers for the distance learning process in modern conditions. Special attention should be paid to the professional training of teachers for the development of a high-quality distance education process. An urgent issue is the need to improve this issue.

# БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА AR/VR ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

**Ш.Д. Омарбекова**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы, alban-ait@mail.ru
**Г.С. Қыдырбаева**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы, alban-ait@mail.ru
**А.Қ. Сүгірбекова**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы, alban-ait@mail.ru

Күнделікті оқытуда ең озық технологияларды қолдану маңызды деген ой қазіргі заманғы зерттеушілердің ғана емес, әрқайсысымыздың санамызда нақты орнаған. Психолог ғалымдардың пікірінше, жаңа білімді жас балалар жақсы қабылдап, толық игере алады. Бірақ бастауыш сынып оқушыларында қызығушылықтың болмауы, ойының шашыраңқы болуы және күрделі тақырыптарға назар аудара алмауы тиімді білім алуға мүмкіндік бермейді. Ал қазіргі білім беру жүйесі бастауыш сынып оқушыларын жаңа білімді игеру жолдарын анықтауды қажет етеді. Себебі, балаларға сапалы білім беру үшін олардың қызығушылықтарын ояту керек. Бірақ, қазіргі заман балаларын суреттермен, карточкалармен, фильмдермен, ертегілерді, аңыздарды оқумен қызықтыру мүмкіндігі аз. Сол себепті, аталынған көрнекі құралдардың орнын VR және AR қолдайтын құрылғылармен ауыстыру қажеттігі туындап отыр.

AR ағылшын тілінен аударғанда «қосалқы шындық» деген мағына береді. Түсінікті тілмен айтсақ, AR – қоршаған ортаны толықтырып жақсарту үшін ақпаратты компьютерлік бағдарламалардың көмегімен өңдеу. Ал VR дегеніміз – виртуалды шындық. Виртуалды және толықтырылған кеңістіктегі реалды әлем туындылары әлемдегі озық технологиялардың бірі [1].

Виртуалды және кеңейтілген шындық (VR және AR) – бұл заманауи және жылдам дамып келе жатқан технологиялар. Олардың мақсаты адам өмірінің физикалық кеңістігін сандық құрылғылар мен бағдарламалар арқылы жасалған және кескін сипатындағы объектілермен кеңейтумен сипатталады.

VR - бұл болашақтың технологиясы және бұл сала бүгінде құрылғыларды құруға, VR қосымшаларының логикасы мен механикасын дамытуға, қоршаған ортаны модельдеуге және әртүрлі мәселелерге арналған VR шешімдерін жобалауға қабілетті мамандарды белсенді іздеуде.

Осы уақытқа дейін білім беру үдерісі кітаптар, оқулықтар және т.б. құралдар негізінде жүзеге асырылса, заманауи білім беру мекемелерінде білім беру үдерісі қосымша және виртуалды шындықты қолдану арқылы жүзеге асырылуда.

Әртүрлі деңгейде құрылған цифрлық білім беру ресурстары алғашқыда құрылған гипермәтінді ақпараттар жинағы түрінен заманауи сипат алып, AR/VR технологияларымен толықтырылуда. Компьютерлік модельдеудегі AR/VR технологиялары: алғашқысы шынайы әлемді жасанды нысандар және жаңа ақпаратпен толықтырса, VR – техникалық құралдар арқылы жасалған виртуалды әлемде жүргендей сезім береді [2, 49].

Сандық нысандар арқылы шындықты кеңейтуге байланысты барлық технологиялар шындықтың екі полярлы нұсқаларының арасында орналасқан: біз өмір сүретін шындық және Виртуалды шындық (VR). Шындық – бұл физикалық кеңістіктегі қосымша объектілердің мүлдем болмауы, яғни физикалық кеңістіктің өзі. Виртуалды шындық – бұл нақты объектілердің мүлдем болмауы. Бұл технологиялардың жиынтығы аралас шындық деп аталады (MR). Іс жүзінде ол көбінесе ішкі жиындарға бөлінеді. Екі классикалық ішкі жиынтық – кеңейтілген шындық (augmented reality, AR) және кеңейтілген виртуалдылық шындық (augmented virtuality, AV). Бірінші жағдайда, шындықты әртүрлі объектілермен толықтыратын технологиялармен, екіншісінде виртуалды шындықты нақты объектілермен толықтыратын технологиялармен қамтамасыз етіледі.

Виртуалды шындық технологиясының адамды виртуалды әлемге ендіру мүмкіндігі оның білім берудегі дамуының негізгі бағытын анықтайды. Техникалық, экономикалық немесе физикалық себептерге байланысты нақты әлемде жасалмайтын барлық нәрсені виртуалды әлемде жасауға болады. Іс жүзінде баруға немесе көруге мүмкіндік жоқ жерлерді виртуалды шындықта көру мүмкіндігі туады. Электр және магнит өрістерін, ежелгі адамдар мен жануарларды, су астындағы әлемді, ежелгі елдерді, планеталар мен астероидтарды көру, олардың арасында

болу мүмкіндігі осы виртуалды шындық құралдарымен жүзеге асырылады.

AR технологиялары, яғни қосымша шындық арқылы оқушылар кез келген фигураларды, құрылғыларды, формаларды, ғимараттарды жан-жақтан көре алатынымен ерекшеленеді.

VR/AR технологияларын дамытуға қатысты қызықты аспектінің бірі – оқу процесін біріктіру. Мысалы, виртуалды шындықта табиғи құбылыстардың, судың, оттың, ауаның, жердің қасиеттерін, батырлардың, хандардың, жыраулардың, ақын-жазушылардың өмір жолын модельдеу бастауыш сынып оқушыларының дүниетану, әдебиет сияқты пәндердегі нормаларын нақты зерттейміз. Осылайша, оқу үдерісінде бастауыш сынып оқушылары алған білімдерін дереу оқып, бекіту үшін мектеп пәндерімен байланысты оқу міндеттерін қою пайдалы.

VR-AR технологияларын білім беру үдерісінде қолдану арқылы балалардың білімге деген қызығушылығын арттыратынымыз сөзсіз. Мысалы, 2-сынып оқушыларына дүниетану пәнінде оқытылатын «Су. Судың қасиеті» тақырыбын өту барысында мұғалім бұл тақырыпты ауызша түсіндіргенше, VR -AR технологияларын қолданған тиімді. Виртуалды шындық арқылы оқушыларға судың түсін, мөлдірлігін, пішінін, күйін, пайдасын және т.б. толығымен көрсетіп, жаңа тақырыпты бірге қорытындылау балалар үшін әрі түсінікті, әрі қызықты болатыны рас.

Сабақ мақсаты: оқушыларға судың адам өмірдегі, жалпы тіршілікке маңыздылығын, қажеттілігін ұғындыру. Судың табиғи құбылыстарға әсерін, табиғи тіршілігінің көзі екенін виртуалды шындық арқылы көрсету. Су туралы деректі фильмен үзіндіні ұсынып, оны балалрмен бірге талқылау. Судың қасиеттерін анықтау. Су туралы нақыл сөздер, жұмбақтар, жаңылтпаштар, мақал-мәтелдер оқу.

Дамытушылық: визуалды шындық пен деректі фильм арқылы оқушылардың тақырыпқа деген қызығушылығын оята отырып ой-өрісін қалыптастырып, дамыту.

Тәрбиелік: су туралы мақалдар мен мәтелдерді, жұмбақтарды оқуы арқылы патриоттық, судың пайдасы туралы түсінідіру арқылы оқушыларға экологиялық тәрбие беріледі.

Сабақтың әдісі: визуалды шындық пен деректі фильм арқылы тақырыпты түсіндіру.

Сабақ көрнекілігі: VR технологиялары, деректі фильм.

4-сынып оқушыларына әдебиеттік оқу пәні бойынша Ф.Оңғарсынованың «Оюлар» өлеңін өту барысында оқушыларға VR/AR технологияларының көмегімен жазушы Ф.Оңғарсынованың өмірімен, шығармашылығымен қоса қазақ халқының ою-өрнектерінің қалыптасуын, түрлерін көрсетіп, балаларға қолдан ою-өрнек сызуға баулимыз. Осы жұмыстардан кейін өленді мәнерлеп оқып, оқушылар өз түсініктерін айтып, кері байланыс орнатамыз.

Сабақ мақсаты: Ф.Оңғарсынованың өмірімен, шығармашылығымен таныстыру. «Оюлар» өленінің мазмұнын ашу. Қазақ оюлары туралы түсінік қалыптастыру.

Дамытушылық: AR/VR технологияларын пайдалана отырып оқушыларға ақынның өмірі мен шығармашылығы, қазақ оюлары туралы түсініктерін дамыту.

Тәрбиелік: визуалды шындық негізінде балалардың ақпараттық сауаттылығын жетілдіру, Ф.Оңғарсынова туралы мәліметтер арқылы және қазақ оюларын сызу арқылы балалардың ұлттық санасын, эстетикалық мәдениеттілігін қалыптастыру.

Сабақтың әдісі: қосымша шындық, мәнерлеп оқу, оюларды сызу.

Сабақ көрнекілігі: AR/VR технологиялары, қазақ оюлары.

Виртуалды және кеңейтілген шындықтың балалардың сезім мүшелері арқылы қабылдайтын ортаны құруға мүмкіндік береді. Шын мәнінде, VR/AR бастауыш сынып оқушыларын оқыту үшін қолайлы жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді.

Виртуалды шындық сабақты бастауға белгілі бір тақырыпқа, ортаға – қандай да бір күрделі ұғымды түсінуге тиімді құрал. Ол оқушыларды сыныпта ғана емес, сонымен қатар үй тапсырмасын орындауға шабыттандыру үшін пайдалануға болады.

Дүниежүзі бойынша AR/VR технологиялар туралы ғылыми жобалар баршылық. Соның бірі, Еуропада ерекше танылған «CLASSVR» жобасы. Бұл жобаны зерттеушілер виртуалды шындық құралдарының толық жиынтығын ғана емес, сонымен қатар жаппай оқытуға мүмкіндік беретін кешенді шешімді ұсынады. Виртуалды шындық құралдарының көмегімен бір оқушына ғана емес, сыныптағы барлық балаларды қамтитын етіп жоспарланған. Жоба аясында мұғалімдер бейімделген және түсінікті интерфейсті қолдана отырып, жоспарларды құру, бағдарламалар жасау және оқу курсының көрнекі құралдарын дайындау мүмкіндіктері бар. Сонымен қатар, мұғалімдерге бағдарламалау дағдылары қажет емес. Көрнекі иллюстрацияларды дамыған сюжеттер базасынан алуға болады, соның ішінде қосымша мазмұнды жүктеуге болады.

Толықтырылған шындық біртіндеп оқуда ерекше орын алады. AR қоршаған ортада болып

жатқан процестер туралы идеяны кеңейтуге мүмкіндік беруімен ерекшеленеді. Жаңартылған сенсорлық деректер таныс ортада қалыптасады. Кез-келген объектілерді бастапқыда жоқ белгілі бір ортаға орналастыру білім беру міндеттерін жүзеге асырудың ең ерекше тәжірибелерін модельдеуге мүмкіндік береді. Толықтырылған шындықтың пайда болуы көбінесе білім беру міндеттеріне байланысты. Бұл әртүрлі оқу материалдарындағы қосымша көрсеткіштер мен белгілерді салу, белгілі бір объектілерді айқындауға мүмкіндік берді және оларды жақсы қабылдау үшін көрнекі етті.

Толықтырылған шындық саласындағы ең алғашқы жобалардың бірі-американдық ғалымдар жазған «Handheld Augmented Reality» жобасы. Жоба АҚШ Білім Министрлігінің гранты есебінен жүзеге асырылды. Зерттеу аясында әзірлеушілер американдық мектеп оқушыларын оқыту мақсатында кеңейтілген шындық алгоритмдерін құруға арналған көптеген мәліметтерді еркін қол жетімді етті. Орналасқан жеріне байланысты оқушы өзінің нақты мектебін виртаулды аралап, оқу-тәрбие үдерісіне қатысып, сабаққа дайындалу мүмкіндігін пайдаланып қашықтықтан сапалы білім алу мүмкіндігі туады.

Қазіргі ақпараттық-технологиялардың даму заманында бастауыш мектеп оқушыларының талапқа сай білім алуына жағдай жасау мақсатында оқу үдерісінде виртуалды және толықтырылған шындық құралдарының қол жетімді болуы негізгі мәселебұл құрылғыларды пайдалану үшін оқушылар заманауи смартфондармен қаматамасыз етілуі де қажет.

XXI ғасырдың икемділігі мен құзыреттілігіне келсек, олар бастауыш мектептен бастап барлық білім беру қызметінде қалыптастырылуы керек. Білім беруді цифрландырудың, атап айтқанда, жалпы білім беру жүйесінің іске асуының кейбір аспектілеріне тоқталайық. Соңғы уақытта жеке тапсырмалардан бастап тағайындалған құзыреттерді қалыптастыру үшін толық курстар мен модульдерге дейін ашық жалпы білім беру, жалпы дамудың онлайн-ресурстарын құру және пайдалану үдерісі белсенді түрде жүргізілуде. Онлайн курстардың бірыңғай платформасы баршаға ақпараттық ағындарға жылдам бейімделуге, ақпаратты бағалауға, ерекше жағдайларда шешімдер қабылдауға, бір сөзбен айтқанда, XXI ғасырдағы дағдыларды игеруге мүмкіндік береді [3].

Қазіргі заманда VR/AR құралдары жаңа және олар білім беруді сапалы түрде толықтыра алатындығына сенімдіміз. Еліміздегі бастауыш мектептердің орналасқан жеріне, қаржылық жағдайына қарамастан VR/AR құралдарын барлық балалар үшін қызықты, қол жетімді және пайдалы ету қажеттігі туындап отыр.

AR және VR технологияларын қолдана отырып оқыту ғана емес, сонымен қатар осы технологияларды қолданатын өнімдерді құру құзыреттілігін оқыту, әсіресе, қазіргі уақыттағы қашықтықтан білім беру жүйесіне қажеттілігі басым. Бастауыш білім беру жүйесі міндетті түрде оқытудың осы бағыттарына назар аударуы керек. Себебі, қазіргі заман балаларының білімдері визуалды және қосымша шындық құралдарын пайдалану арқылы сапалы болмақ.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

1. AR және VR технологияның Қазақстандағы 7 жетістігі // https://7kun.kz/ar-zhane-vr-tehnologiianyn-qazaqstandagy-7-zhetistigi/
2. Галузо И. В., Опарин Р. В. Дополненная реальность как один из элементов усовершенствования школьных учебных пособий //Современное образование Витебщины. – 2018. – Т. 3. - №21. – С. 47-53.
3. Жайлаубаева К.А. Цифрландыру бүгінгі білім берудегі жаңа негізгі бағыт // http://edunews.kz/importantnews/1503-cifrlandyru-bgng-blm-berudeg-zhaa-negzg-bayt.html

**Аңдатпа.** Мақалада қазіргі ақпараттық-технологиялардың даму заманында өзекті болып табылатын AR/VR технологияларын бастауыш білім беру үдерісінде қолдану маңыздылығы туралы мәселе қамтылған. Еліміздің азаматтарының білімдері бастауыш сыныптан басталатындықтан, оқушылардың білімге деген қызығушылықтарын ояту негізгі мәселе болып табылады. Виртуалды және кеңейтілген шындық құралдарын сабақ барысында қолдану баланың білімге деген қызығушылығын оятатыны сөзсіз.

**Аннотация.** В статье содержится вопрос о важности использования AR/VR технологий в процессе начального образования, которая является актуальной в эпоху развития современных информационно-технологий. Так как знания граждан нашей страны начинаются с начальных классов, основной проблемой является пробуждение интереса учащихся к знаниям.

Использование в ходе урока средств виртуальной и расширенной реальности, несомненно, вызывает у ребенка интерес к знаниям.

**Abstract.** The article covers the issue of the importance of using AR/VR technologies in the primary education process, which is relevant in the modern era of Information Technology Development. Since the education of citizens of the country begins in primary school, it is important to arouse students ‘ interest in education. The use of virtual and augmented reality tools in the classroom will undoubtedly arouse the child’s interest in knowledge.

# ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

**Г.Г. Окетаева**
«№15 жалпы орта білім беретін мектебі» КММ, Сәтбаев қ.
goketaeva@mail.ru

XXI ғасыр – ақпараттық-сандық ғасыр деп білеміз. Осыған орай, елімізде жаңа білім стандарты іске асып, жаппай компьютерлендіру, инновациялық технологияларды енгізу, білім мазмұнын байыту, қашықтан білім беруді ұйымдастыру, әлемдік білім кеңістігіне ену мақсатында жұмыстар жүргізілуде. Қашықтан оқыту – мұғалімдер үшін жол бастайтын жаңа тәжірибе, жаңа дағды әрі тың мүмкіндік. Сондай-ақ, ұстаздарымыздың цифрлық технологияларды барынша пайдалану кезеңі. Мұндай білім беру ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылатыны белгілі. Әлемнің қай түкпірінде болса да, ауқымды желі болған жағдайда өз бетінше білім алуға жаңа бағыт, жаңа мүмкіндік беретін, талмай ізденуді қажет ететін ерекше жүйе. «Қашықтан білім алу» жүйесін бүгінде еліміз де қолға алып отыр. Жалпы қашықтан оқыту әлемдегі коронавирустық инфекциясының таралуы, яғни санитарлық-эпидемиялық жағдайға ғана байланысты туындап отырған дүние емес. Ерте ме, кеш пе, еліміздегі мектептер дәстүрлі оқытумен қоса қашықтан оқытуға көшері анық еді.

Қашықтан оқыту – адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі [1]. Демек, қашықтан оқыту – бұл әдеттегі күндізгі немесе сырттай оқудан көп айырмашылығы мен артықшылығы бар оқытудың жаңа, арнайы формасы болып табылады. Қашықтан білім беру – өзара бірлесе әрекеттесуге мүмкіндік беретін, түрлі географиялық өңірлерде орналасқан оқытушыны, білім алушыны, сондай-ақ дереккөздерді арнаулы технологиялар арқылы байланыстырады. Әрекеттестік пошта және телефакс, аудиоконференция, компьютерлік конференция, бейнеконференция арқылы баспа материалдарымен алмасу сияқты түрлі тәсілдермен жүргізіледі. Қашықтан оқытуды ұйымдастырудағы маңызды кезең виртуальдық өзара іс-қимыл. Синхрондық өзара іс-қимыл оқушы пен мұғалімнің нақты уақыт режиміндегі қатынасты қарастырады. Бұл үшін қашықтан оқыту жүйесінің чаттары немесе бейне конференциялар қолданылуы мүмкін. Асинхрондық өзара іс-қимыл оқушы пен мұғалімнің нақты уақытта қарым-қатынаста болмаған жағдайда жүзеге асырылады, бұл жағдайда қашықтан оқытудағы байланыстар жіберу тізімдерінің немесе телеконференциялардың көмегімен электрондық пошта бойынша хат алмасу арқылы ұйымдастырылады [1]. Қашықтан оқытудың нысандары:  бейне лекциялар, теледидар лекциялары; радио-лекциялар; мультимедиалық лекциялар; бейне конференциялар; телеконференциялар; электрондық оқу басылымдары бойынша (электрондық оқулықтар, мультимедиалық оқыту бағдарламалары, тренажерлар, ақпараттық-анықтамалық жүйелер) оқушының өзіндік жұмыстары, виртуалды зертханалық практикумдар (имитациялық модельдер);  компьютерлік тестілеу жүйелері; форумдар, чаттар мен электрондық пошта арқылы консультациялар беру.

Қашықтан оқыту жағдайындағы оқыту процесінің субъектілері: мұғалім – оқушы – ата-ана болып табылады [1]. Бұл тұлғалардың өзара ынтымақтастық әрекеті сапалы білім беруді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұғалімнің мақсаты – білім беру үрдісін жүйелі түрде ұйымдастыру болса, оқушының міндеті – білімді игеру, ата-ана міндеті – қажетті құралдармен қамтасыз ету. Қашықтан оқыту бұл мұғалімнің біліктілігін көтереді, оқушының өз бетімен білім алуын қалыптастырады, ата-аналардың жаңа технологияға деген көзқарасын өзгертеді.

Қашықтан оқыту ұстаздар қауымын уақыттан оза шауып, дағдыларын кеңейтуге, тәжірибе алмасу арқылы онлайн-коммуникацияларды дамытуға, оқушылармен қарым-қатынасты жаңа деңгейге көтеруге, жаңа байланыстарға ие болуға жаңа серпін беруде. Қашықтан оқытудың дәстүрлі білім беру жүйесінен айырмашылығы, бұл оқыту формасында мұғалімдер білім алушыға көбірек көңіл бөледі. Олар білім алушыларға жеке оқу материалдарын ұсынады, жеке кездесулер мен кеңестер береді. Оқыту барысының маңызды функцияларының бірі – оқу құралдарына, соның ішінде өздігінен оқуға арналған материалдар үшін бағдарламалық жасақтаманы әзірлеу, сынау және енгізу. Білімді өз бетінше меңгеретіндіктен оқушыларға ақпараттық қолдау өте қажет. Мұғалім оқу үдерісіне бақылау жасап, уақытында түзетіп, кері байланыстың үздіксіз жүруін қамтамасыз етеді. Ол үшін қашықтан оқыту мұғалімі білім алушылармен өзара әрекеттесудің

жаңа тәсілдері мен әдістерін игеріп, оқытылатын пәндегі қазіргі тенденциялар мен өзгерістер туралы білуі маңызды. Оның басты міндеті – соңғы жаңалықтар мен жетістіктер туралы хабардар болу. Сондықтан мұғалім қашықтан оқыту жағдайында келесі айрықша белгілерді көрсету қажет: пән туралы терең білім, қабілеттер, АКТ құзыреттілік, икемділік, өзара көмек, шыдамдылық пен төзімділік, шығармашылық, жаңашылдық, болашаққа жігерлі және динамикалық көзқарас, жетістікке жетуге ынталандыру және өз ісіне деген адалдық [2]. Осы дағдыларды қалыптастырып, сапалы білім беріп, технологияларды жете меңгеруі үшін мұғалімдерге арналған пайдалы курстар мен вебинарлар ұйымдастырылуда. Компьютерлік және аудиовизуалды материалдарға ие болу ақпараттық технологиялар заманында электронды пошта, интернет, ақпараттандыру және теледидар байланыс сипатының тез өзгеруіне байланысты маңызды болып саналады. Сонымен, қашықтан оқыту жүйесіндегі әртүрлі мәселелерді шешуге қажетті көшбасшылық және әрекеттерді үйлестіру қабілеті сияқты бұл дағдылардың қашықтан оқытуда мұғалім бойында сөзсіз болуын көрсетеді. Техникалық тұрғыдан алғанда, қашықтан оқыту проблемасы қазіргі уақытта әртүрлі жолдармен беріледі. Қазіргі ақпараттық технологиялар кез-келген көлем мен мазмұндағы ақпаратты кез келген қашықтықта орналастыру, сақтау, өңдеу және жеткізудің шексіз мүмкіндіктерін ұсынады. Дегенмен қандай болмасын оқу құралдары енгізілісе де қашан да мұғалім қызметінің рөлі орасан зор деп білеміз.

Мұғалім білім беруді ұйымдастырып қана қоймай, оқушымен, оның ата-анасымен байланысты үзбеу қажет. Мұғалімің ата-анамен бірлесіп атқарған жұмысы оқушының білім алуы, тәрбие алуына игі әсерін тигізері анық. Ата-анамен байланыс орната отырып, баланың қызығушылығын дамытса, онда ол әрқашан арқа сүйейтін жақтарын тапқаны. Мұғалім өз пәнін сүйіп, педагогикалық мәдениетті жете меңгеріп, оқушылардың жас және жеке ерекшеліктерін ескерсе, баланың қызығушылығын дамытуда үлкен жетістіктерге жетеді, оқушыларының білімге деген құштарлығын дамыта алады.

Сындарлы ойлайтын, өз мүмкіндіктеріне сенімді, әртүрлі әлеуметтік және өндірістік проблемаларды өз бетінше шешуге қабілетті тұлғаны дайындау үшін оқытудың сапасын жетілдіру аса маңызды мәселе болып табылады. Осы мақсатта білім негіздерін өз еркімен үйренетін, іс-әрекет мақсатын, міндетін, түрін, тәсілін, жағдайын өзінше түсініп, алған білімін өмірде қолдана алатындай жағдайға оқушыны жеткізуіміз керек. Оқытудың ұтымды технологиясын пайдалану арқылы шәкірттің тұлғалық болмысын дамытуға мүмкіндік туады. Қашықтан оқыту – оқушы әрекетінің тиянақты және дәл жоспарлануын, ұйымдастырылуын, оқыту мақсаты мен міндетінің айқын қойылуын, оқушы мен оқытушының арасындағы интерактивтілікті қамтамасыз ететін қажетті оқу материалдарының жеткізілуін, оқушы мен оқу материалы арасында кері байланыс болуын талап етеді [3]. Қашықтан оқыту жүйесінде оқушының белсенділігі, оқушыларға қажетті білімді, іскерлік, дағдыны жедел жеткізуге және шығармашыл, өзін-өзі басқара алатын жеке тұлғаны қалыптастыруға бағытталған. Коммуникативті әдіс оқушы мен оқытушы арасындағы психологиялық тосқауылдың жойылуын ұйғарады. Білім алушылар өздері мен оқытушы арасындағы қашықтықтың жоқтығын сезіне бастағанда, олармен қатынас қызықты, көңілді болса, оқушылардың қызығушылықтары арта түседі. Оқытудағы көптеген ойын элементтері сабақты жандандырады, оқушылардың эмоционалды көңіл-күйін сақтап отырады. Әсерлі кері байланыстың болуы оқушының білімсіздіктен білімділікке қарай қозғалысының дұрыстығы туралы ақпарат алып отыруға мүмкіндік береді. Сан алуан платформалар арқылы онлайн конференция құрып оқушыларды қызық тақырыптардағы пікірсайыстарға қатыстыру – осының барлығы мұғалімге оқушылардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескеруге, сабақтарды шығармашылық және қызықты етуге және де сол мезетте оқушыға сездіртпей, оқыту үдерісіне толыққанды бақылау жүргізуге мүмкіндік береді.

Қашықтан оқытуда ата-ананың рөлі орасан зор. Оқушылардың кейбірі, әсіресе, бастауыш сынып оқушылары тапсырмаларды орындауда ата-ана көмегіне жүгінетіндігі рас. Ата-аналар баланың оқу материалын меңгеруге, мұғалімге қажетті байланыс орнатуға және қажетті нәтижелерге бірге қол жеткізуге барынша көмек беріп, жағдай жасауы тиіс.

Қашықтан оқыту кезінде ата-аналардың міндеті:

- жалпы білім беретін және арнайы пәндер бойынша оқыту үшін жағдай жасау;
- онлайн сабаққа кешікпей, уақытылы қосылуға көмектесу және қадағалау;
- сабақ кестесімен танысу;
- онлайн-сабақтарға қатысуды бақылауды жүзеге асыру;
- балаға өз бетімен оқу үшін оқу материалдарын алу үшін жеке кабинетке электронды

күнделікке, электрондық поштаға және басқа да байланыс жүйелері мен технологияларына (WhatsApp-чаттарға) кіруге көмектесу;

- білім алушылардың үй тапсырмаларын орындауын бақылауды жүзеге асыру;
- сынып жетекшісімен және пән мұғалімдерімен байланыс орнату [4].

Демек, бұл оқыту жүйесінде ата-ананың жауапкершілігі мол болып табылады. Оқушыны керекті құралдармен қамтамасыз етіп қана қоймай, оған көмектесіп, қолдау көрсету маңызды. Ортақ ұйымдастырылған жұмыс арқылы ата-ана мен бала арасындағы қарым-қатынас та нығайып, рухани байланыс күшейе түседі.

Қашықтан оқыту осы үштіктің жауапкершілігін арттырды. Әрқайсысының міндеттерін айқындап берді десек артық емес. Бүгінгі білім беру процесінде біршама қарама-қайшылықтар болып жатқаны мәлім. Ал оның себебі, дәстүрлі білім беру жүйесінде ата-ананың рөлі төмен болғандығы мен оқушылардың өз бетінше ізденімпаздық қабілеттерінің төмендігінде деп ойлаймын. Сондықтан да, оқушылардың өз бетінше білімдерін толықтыру, жаңа білімдерді алу тәсілдерін үйрету міндетіне көп мән беру қажет. Өзгермелі әлеуметтік және экономикалық жағдайда өмір сүруге дайын ғана емес, қоршаған ортадағы белсенді қатынасын байқатып, оны жақсартуға ықпал ете алатын, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру басты мақсатымыз. Жеке тұлғаның алдына мындай талаптар қойылу керек: креактивтік, белсенділік, ой-өрісінің кеңдігі, шығармашылық әрекетке қызығушылығының басымдылығы. Оқушының ізденімпаздық қабілетін дамыту мақсатында өз бетінше жүргізілетін жұмысты сөзжұмбақтар, түрлі тапсырмалар, ойын түрлерін енгізу арқылы қызықты етіп ұйымдастыру аса маңызды. Себебі, оқушы қызығушылығы оянған жағдайда ғана іске белсене араласады. Жаңа тақырып бойынша берілетін материал электрондық түрде немесе электрондық оқулық түрінде беріледі. Бұндай баяндау кезінде сабақтың басты элементі форум немесе чат болып табылады. Сабақ үрдісі алдын ала жоспарланып, даярланған жоспар бойынша жүргізіледі. Мұғалім мен оқушының өзара әркеттестігі, кері байланысы оқу процесін жетілдіріп, сапалы, жан-жақты білім алуға жол бастайды.

Қорыта келгенде, қашықтан оқыту қазіргі кездегі ең маңызды білім беру инновацияларының бірі болып табылады, оқытудың тиімді қағидаттары мен әдістерін қолданады және білім беру жүйесінің маңызды құрамдас бөлігі болып саналады. Өзінің ұлағатты сөздерінің бірінде орыстың педагогтарының бірі К.Д.Ушинский заман талабына сай, әрбір ұстаз өз білімі мен біліктілігін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды күнделікті білім беру барысында қолданса, өткізілетін сабақтың тиімді, қонымды болатындығын айтқан болатын [2]. Сондықтан жаңа форматтағы қашықтан оқыту жүйесі тек ұстаздар қауымы үшін ғана емес, ата-аналар мен оқушыларға да пайдасы бар. Еліміздің алдағы уақытта өркениетті мемлекеттер қатарынан көрінуі, білімді әрі білгір ұрпақты тәрбиелеу заман талабына сай білім алудан, жаңашылдықтан бастау алатыны сөзсіз. Сондықтан да қашықтан оқыту технологиясын барынша игеріп, мұғалім, оқушы, ата-ана ынтымақтастықта жүйелі жұмыс жүргізетін болса, алар асуларымыз көп болады деп сенемін.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Г.Пазылова. «Қашықтан оқыту». Қазақстан мектебі//2005жыл.
2. Г.К.Ахметова, Ж.А.Караев, С.Т. Мухамбетжанова «Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі» /Алматы: АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013жыл.
3. Е.Т.Акитбаев «Жеке тұлғаның шығармашылық дарындылығын дамыту жолдары», 2006 ж.
4. Ата-аналарға арналған қашықтан оқыту бойынша мәлімет. https://atu.kz/

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту субъектілерінің жеке мақсат-міндеттері, өзара ынтымақтастық жұмыстарын ұйымдастыру туралы баяндалған.

**Аннотация.** В статье изложены отдельные цели и задачи субъектов дистанционного обучения, организация работы по взаимному сотрудничеству.

**Abstract.** The article describes the individual goals and objectives of distance learning subjects, the Organization of work on mutual cooperation.

# ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУДІ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ОҚУШЫЛАРМЕН ТІЛ ДАМЫТУ ЖҰМЫСТАРЫН ЖҮРГІЗДІҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

**Д.Т. Салтаков**

«Алматы облысы Қаскелең қаласында орналасқан зерде бұзылыстары бар оқушыларға арналған арнайы мектеп-интернатының» дефектолог маманы. Dos_89_89_89@mail.ru

«Тіл дамыту» — пәнаралық түсінік, ол лингивистикалық, психологиялық және әдістемелік әдебиеттерде көп кездеседі.

Тіл дегеніміз – белгілі бір ұлттың ішкі заңдылықтарын қалыптасып, жүйеге түскен қатынас құралы екені белгілі. Ал даму деген ұғымды көпшілік әдебиеттерде қарапайым түрден күрделі түрге көшу деп түсіндіреді. Тіл дамыту әдістемесі – педагогикалық қызмет заңдылықтарын зерттейтін, тілін қалыптастыруда бағытталған педагогикалық ғылым. Тіл дамыту әдістемесі педагогикалық ғылымдардың бір бөлігі, оның өзінің белгілі мақсаты, міндеті, мазмұны бар [1]. Тіл дамыту әдістеменің басты міндеті – педагог маманның баланың қажетті сөздік дағдылары мен қабілеттерін дамыту үшін ғылыми педагогикалық негізде тіл дамытудың тиімді әдіс-тәсілдерін жинақтау, жасау.

Баланың сөйлеу тілі туа біткен процесс емес екенін көптеген авторлар дәлелдеген. Ол онтогенез барысында адамның әлеуметтік дамуымен байланысты. Сөйлеу тілінің дамуы мидің орталықтарының және оларды жалғайтын жолдарының қалпына, баланың ой-өрісі мен дене дамуына байланысты болады. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларда жалпы сөйлеу тілінің дамымауының жиі кездеседі. Жалпы сөйлеу тілі дамымауында сөйлеу тілінің барлық компоненттері қалыптасуының бұзылуы (фонетика-фонематикалық, лексикалық, грамматикалық жағының) байқалады. Жалпы сөйлеу тілі дамымауының механизмі әртүрлі болуы мүмкін, соған байланысты ауытқудың құрылысы да әртүрлі болуы мүмкін. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың арасында жиі кездесетін ең алдымен, өз ойларын түйіндеп айта алмаумен сипатталады. Берілген тақырып, сурет, сюжетті суреттер сериясы, тіректі сурет схемасы бойынша әңгіме құрастыру кезінде, жүйелі логикалық ой бағыты бұзылып, ортасында тоқтап қалып, негізгі түйінін айтпай кетеді және жеке эпизодтарды қайталай береді. Әңгімелеуінде балалар аз ақпарат беретін жай және жайылма сөйлемдерді қолданады. Балалар өз ойларын жоспарлай алмайды, тіл құралдарын іріктеуде қиналады[2].

Жалпы сөйлеу тілінің дамуында кемшіліктері бар оқушылармен қашықтықтан білім беруде тіл дамытудың маңыздылығы ерекше болып табылады. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылармен жүргізілетін тіл дамыту әдістемесі барлық әдістемелер сияқты мына негізгі сұрақтарға жауап береді:

- Нені оқытамыз?
- Қалай оқытамыз?
- Неліктен тура осылай оқыту керек?

Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылармен тіл дамыту жұмыстарын жүргізуде қашықтан оқыту келесі формаларда жүргізіледі: балалар мен ата-аналарға жеке кеңес, бірлескен жеке және топтық сабақтар. Ерекше білім алуды қажет ететін оқушылармен тіл дамыту жұмысын жүргізуде әртүрлі әдістерді қолдану жұмыстың нәтижелігіне өте үлкен ықпал етеді. Көрнекілік – оқытуда заттар мен дыбыстардың өзіне тән жаратылыс бітімін, сыр-сипаттарын сезім мүшелері арқылы көзбен көру, қолмен ұстап, құлақпен естіп қабылдауға баулитын дидактикалық құбылыс. Көрнекілікті пайдалану педагогтердің шығармашылық ізденіске түсуін және әдістемелік жаңалықтарға қарап, оқу барысында шебер пайдалана білуді талап етеді. Сөздік жұмысында кеңінен пайдаланатын көрнекіліктің бірі – сюжетті сурет. Сюжетті суреттермен жүргізілетін жұмыстар қысқа мерзімде оң нәтиже береді. Мысалы, күз тақырыбын өткен кезде күзгі орманның суретін көрсете отырып, сұрақтар қою.



1-сурет

1. Күзде табиғатта қандай өзгерістер бар?

2. Күзде жапырақтардың түсі қандай болады?

Мұндай жұмыстың нәтижесінде балалардың келесі дағдылары дамиды:

- сұраққа толық жауап беру дағдысы;
- сөйлем құрау дағдысы; әңгіме құрау дағдысы;
- әңгіменің тақырыбын белгілеу [3].

Жанама әдістер бейнелік құралдарды қолдануға негізделген. Бұл картиналарды, фотосуреттерді қарап суреттеу, әңгімелеу жатады.



2-сурет

Ол білімді, сөздік қорды бекіту үшін, байланыстырып сөйлеуге үйретуге, сөздің жалпы функциясын дамытуға көмектеседі. Мысалы, суретті көрсетіп төмендегідей сұрақтар қою.

- Көкөністер қайда өседі?
- Тағы қандай көкөністерді білесің?
- Көкөністі біз не үшін пайдаланамыз?
- Сәбіз қандай (түсі, пішіні, дәмі, қайда өседі)?
- Қызанақ қандай (түсі, пішіні, дәмі, қайда өседі)?

Бұл әдіс сонымен қатар тікелей танысуға келмейтін құбылыстармен және объектілермен танысу үшін де қолданылады.

Сөздік әдістер – бұл көркем шығармаларды әңгімелеу, оқу, жаттау, мазмұндау, көрнекілік материалға сүйенбей әңгімелеу. Барлық сөздік әдісте көрнекілік тәсілдер де қолданылады. Мысал келтіретін болсақ, күз мезгіліне байланысты тақырыпты өткен кезде күз мезгілінің суретін қойып мынадай жаттығу орындатуға болады.

Керекті сөздерді көп нүктенің орнына жақшаның ішіндегі жазылған керекті сөздерді қойып, дәптерге көшіріп жазыңдар.

..... келді. Құстар жылы жаққа ..... кетті. Жапырақтар сарғайып .... түсті. Атам бақшадан ..... жинады. (Күз, ұшып, жерге, жемістерді).

Жалпы бұл әдіс оқушылардың сөздік қорын молайта отырып, сөйлемді толықтырып айтуға, сауатты жазуға көмектеседі [4].

Практикалық әдістер – сөйлеу дағдылары мен іскерліктерін қолдануға бағытталған. Бұған әртүрлі дидактикалық ойындар, драматизациялық ойындар, көріністер, дидактикалық жаттығулар жатады. Олар барлық сөйлеу міндеттерін шешу үшін қолданылады.



3-сурет

Оқушыға жапырақтарды бояту арқылы қолдың ұсақ моторикасын дамыта отырып, кеңістікті бағдарлауды үйретеміз. Сонымен қатар мынадай сұрақтар қойып, нақты жауап беруін қадағалаймыз.

- Күз мезгілінде жапырақтардың түсі қандай болады?
- Суретте неше жапырақ көріп тұрсың?
- Суреттегі жапырақтар қандай геометриялық фигураларға ұқсайды?

Түзету жұмысы барысында жұмбақ ойындарды көбірек пайдалану өте тиімді, олар баланың ой-өрісін кеңейтуге, өз бетімен ойланып, заттар мен құбылыстардың сипатталуына, олардың атын табуға, жалпылауға, сөздік қорын молайтуға үлкен септігін тигізеді. Сонымен қатар ерекше білім беруді қажет ететін оқушылармен тіл дамыту жұмыстарын жүргізуде ата-анамен бірлесе отырып тапсырманы орындауы да маңызды рөлге ие. Себебі аталмыш типтегі оқушылар үнемі қадағалауды, бақылауды, сүйемелдеуді қажет етеді. Кейбір оқушыларда оқу және жазу дағдысы дұрыс қалыптаспағандықтан тапсырмаларды орындауда ересектер тарапынан қолдауды қажет етеді. Балаларға сабақтар ата-аналары (ата-аналарының бірі) міндетті түрде қатысқан жағдайда жүргізіледі. Ата-анасы бірлескен сабақ өткізуге көмектеседі (балаға керекті дидактикалық материалды жайып қойып, қажет болғанда оған нұсқаулықты қайталап түсіндіреді, қиындықтар туындағанда немесе тапсырма дұрыс орындалмағанда баламен бірлесіп орындауға кіріседі және т.б.). Компьютерлік технологияларды пайдалану арқылы әрбір сабақ баланың жеке мүмкіндіктері және білім алуға қажеттіліктерін ескере отырып, жүргізілуі керек. Skype немесе WhatsApp арқылы онлайн режимде тіл дамыту жұмыстарын жүргізу үшін әңгімелесу, жалпы сөйлеу тілін дамытуға арналған тапсырмалар мен материалды беру түрінде жүргізеді. Жазбаша сөйлеу тілін зерттеу мақсатында жазбаша жұмыстар мен оқуға арналған мәтіндер ұсынылады. Жазудың бұзылысын анықтау мақсатында жазбаша жұмыстарға талдау жүргізіледі [5].

Жалпы қашықтықтан білім беру барысында ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға жалпы сөйлеу тілін дамытуға арналған тапсырмаларды беруде педагог оқушылардың жалпы сөйлеу тілінің даму деңгейіне байланысты бергені дұрыс және сабақтарда кері байланыс орнату барысында оқушылардан нақты, таза, сөйлеуді талап ете білуі керек. Педагог маман оқушылардың ата-аналарымен тікелей байланыс орната отырып, ата-аналарға кеңес беру арқылы, оқушыладың жалпы сөйлеу тілінің динамикасын жақсарту үшін біріге қарым-қатынас құру арқылы жұмыс жасаса жұмыс нәтижелі болмақ.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. З.Бейсенбаева. Сөз жасамды оқытудың ғылыми-әдістемелік негіздері. А., 1998 ж.

2. Қ. Қ. Өмірбекова, Г. С .Оразаева, Г. Н. Төлебиева, Г. Б. Ибатова

3. Логопедия. Оқулық: Жоғарғы педагогикалық оқу орындарының дефектология бөлімдерінің студенттеріне арналған оқулық (Қ. Қ. Өмірбековаңың редакциясымен) – Алматы: ЖШС РПБК

«Дәуір», 2011ж 3. Дизартриясы бар мектеп жасына дейінгі балалармен жүргізілетін түзету-педагогикалық жұмысының технологиясы: 3 бөлімдік әдістемелік нұсқаулық/ Қ.Қ. Өмірбекова, Г.Н. Тулебиева, С.Ж. Өмірбек - Алматы: ҰП ҰҒПО, 2016.- 57б.

4. Н.К.Қожахметова, «Сабақтан тыс лексикалық тақырыптарды бекітуге арналған жеке тапсырмалары бар логопедтік дәптер ». Қарағанды ӘК, 2009 ж.

5. Ерекше білім беруді қажет ететін балалармен жұмысты қашықтан жүргізудіұйымдастыру бойынша арнайы білім беру ұйымдарына арналған әдістемелік нұсқаулықтар. ҰП ҰҒПО, 2020 ж

**Аңдатпа.** Қазіргі қашықтықтан білім беру жағдайында ерекше білім беруді қажет ететін оқушылармен түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып олардың жалпы сөйлеу тілін дамытудың маңызы ерекше. Қашықтықтан білім беру барысында оқушылардың тіл дамыту жұмыстарында әртүрлі технологияларды қолдану – бұл заман талабы. Бұл мақалада ерекше білім беруді қажет ететін арнайы мектеп оқушыларымен тіл дамыту жұмыстарын ұйымдастырудың әдіс-тәсілдері баяндалады.

**Аннотация.** В условиях современного дистанционного образования особое значение приобретает развитие обшеречевого языка учащихся с использованием различных методов и приемов, требующих специального образования. Это тревание времени для использования различных технологии в работе по развитию речи учеников в процессе дистанционного обучения. В статье изложены пути организации работы по развитию речи с учащимися специальных школ, нуждающимся в специальном образавании.

**Abstract.** In the conditions of modern distance education, the development of the general speech language of school students is of particular importance, using various method and techniques that require special education. This is the requirement of the time to use various technologies in the work on the development of school students speech in the process of distance learning. This article outlines ways of organizing work on the development of speech with students of special schools in need of special education.

**Кілт сөздер:** ерекше білім беру, сөйлеу, тіл дамыту, қарым-қатынас, әдістеме, әдістер.

**Ключевые слова:** специфическое образование, речь, развитие речи, общение, методика, методы.

**Keywords:** specific education, speech, speech development, communication, technique, methods.

## МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ И ПРОВЕДЕНИЯ ДИСТАНЦИОННЫХ УРОКОВ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

**М.К. Серкебай**
64 мектеп-лицей, г.Нур-Султан, serkebai.madina@mail.ru

Для обучающихся в общеобразовательных школах, существует три типа дистанционных уроков:

Первый тип дистанционных уроков характеризуется тем, что учитель и учащиеся удалены друг от друга, но при этом пользуются уроком, предварительно размещенным в интернете.

Второй тип осуществляется посредством телеуроков, в т.ч. аудиоуроков на радио.

Третий тип - посредством заранее подготовленного плана урока на бумажном носителе (через отделения почты или нарочно).

Первый тип дистанционного урока проводится учителем самостоятельно на основе поурочного планирования (КТП), с использованием доступных интернет-платформ, по расписанию уроков, утвержденному директором школы. Продолжительность урока – до 30 мин (в зависимости от возрастных особенностей обучающихся).

Структура дистанционного урока - план урока, объем учебных заданий и времени их выполнения, обратная связь.

Таблица 1.

| Класс, предмет | Наименование |
|---|---|
| Тема урока | Соответствие ГОСО и Типовым учебным планам по учебному предмету |
| Цели обучения | Соответствие с долгосрочным планированием урока по учебным предметам |
| Обобщение пройденного материала | Изложение, по необходимости, основных положений предыдущих тем, логически связанных и необходимых для объяснения нового материала. Заострение внимания учащихся на тех знаниях и навыках, которые могут понадобиться для изучения нового материала |
| Изложение нового материала | Объяснение нового учебного материала учителем представляется через видео, заранее подготовленное учителем. Закрепление учебного материала: вопросов (2-3), учебных заданий (2-3) |
| Рекомендации для закрепления материала | Выполнение совместных заданий (2-3)<br>Использование дополнительных цифровых ресурсов по теме (1-2 ЦОР), ссылок на дополнительные ресурсы |
| Рефлексия и обратная связь | Осуществление посредством электронных журналов kundelik.kz, bilimal.kz, mektep.edu.kz, в случаях отсутствия электронных журналов-через доступные виды связи |

Для организации дистанционного урока необходимо:

- техническое оснащение, интернет платформы, стриминги и цифровые образовательные ресурсы:

- персональный компьютер;
- подключение к интернету - (широкополосный) проводной или беспроводной (3G или 4G / LTE);
- динамики и микрофон - встроенные или USB или беспроводные Bluetooth;
- веб-камера или HD-веб-камера - встроенная или USB;
- или HD-камера или HD-видеокамера с картой видеозахвата либо мобильное устройство (смартфон или планшет) на iOS или Android с подключенным доступом к сети Интернет;
- интернет платформы: ZOOM, Skype, Microsoft Teams, Google Classroom и др.
- стриминг платформы: Bilimland.kz, onlinemektep, daryn.online.kz, Kundelik.kz sabak.kz, aitube.kz, opiq.kz, School.ozin-ozi-tanu.kz, orleu-edu.kz - Образовательный канал Өрлеу и др. используются для организации трансляции видеоуроков по предметам.

Учебно - дидактические материалы:

- учебники;
- учебно-методические пособия;
- компьютерные обучающие системы в обычном и мультимедийном вариантах, СМК;

- аудио учебно-информационные материалы;
- видео учебно-информационные материалы;
- лабораторные дистанционные практикумы;
- учебные тренажеры с удаленным доступом;
- базы данных и знаний с удаленным доступом;
- электронные библиотеки с удаленным доступом и т.д.

Дидактические требования к проведению дистанционного урока:

- корректирует календарно-тематические планы в электронных журналах и дневниках;
- своевременно осуществляет корректировку поурочного планирования и структуризацию учебных материалов с применением ссылок на веб-сайты, электронные библиотеки и другие;
- согласовывает с заместителем директора по учебно-воспитательной работе проводимые виды работ;
- применяет оптимальные и разнообразные виды работ (видеоуроки, самостоятельная работа, онлайн-курсы, чат-занятия, веб-занятия, телеконференции и форумы и др.), доступные информационно- коммуникационные технологии;
- своевременно доводит информацию о применяемых видах работ до сведения обучающихся, их родителей (законных представителей), используя электронные журналы и дневники;
- проводит урок в соответствии с утвержденным графиком обучения;
- осуществляет контроль за самостоятельной работой обучающегося, предоставляет обратную связь;
- предоставляет задание согласно нормам объема домашнего задания;
- осуществляет сбор выполненных заданий к уроку доступным для учителя и ученика способом (электронные журналы и дневники, мессенджеры, облачные технологии и другие);
- проводит индивидуальные консультации для обучающихся, в том числе для детей с особыми образовательными потребностями;
- активно вовлекает аудиторию;
- ответы на индивидуальные вопросы предлагает отправить в чат;
- сохраняет запись урока (у учеников будет доступ к материалам в любое время). Можно организовать хранение в других облачных хранилищах;
- ежедневно отправляет ученикам задания через доступные средства связи (электронная почта, WhatsApp чаты, Teams чаты и т.п);
- заполняет своевременно на платформе электронного журнала (kundelik.kz, bilimal.kz, mektep.edu.kz) следующие разделы: домашнее задание после каждого дистанционного урока (задания из учебников и ссылки на ресурсы);
- прикрепляет файлы с рекомендациями по выполнению заданий;
- проводит обратную связь по выполнению домашнего задания, с комментариями к уроку и заполняет результаты суммативных работ (при наличии).

Технические требования к проведению дистанционного урока:

- занять удобную и бесшумную комнату или место проведения;
- проверить готовность к записи и проведению урока (звук микрофона, заряд ноутбука - желательно сразу подключить к сети, протереть камеру, подготовить планшет или интерактивную доску).
-использовать упражнения для разработки голоса (https://myownconference.ru/blog/index.php/uprazhnenij-dlya-golosa/

Эстетические требования к педагогу:

- выбрать одежду в рабочем стиле;
- репетировать свою речь и дикцию;
- проверить поле видения веб-камеры, убедиться, чтобы в обзор не попадали члены семьи, вещи, разбросанная одежда и так далее;
- обеспечить эстетическое оформление фона и формата урока;
- соблюдать сетевой этикет (при работе в сетевом сообществе, в социальных сетях и т.д.).

Требования к обучающемуся на дистанционном уроке:

- знакомится с расписанием, темами, содержанием дистанционных уроков через доступные средства связи;
- занимает удобную и бесшумную комнату во время дистанционного урока;
- ежедневно проверяет техническую готовность к уроку (звук микрофона, заряд ноутбука - желательно сразу подключить к сети, протереть камеру, подготовить планшет);
- ежедневно просматривает трансляцию дистанционных уроков согласно расписанию, а также все доступные интернет-платформы, указанные учителем-предметником;
- ежедневно самостоятельно выполняет задания, в том числе через доступные средства связи, которые установлены организацией среднего образования;
- находится на ежедневной связи с учителями-предметниками;
- выполняет работу над ошибками после комментария учителя- предметника;
- ежедневно заходит в личный кабинет в электронном дневнике, в электронную почту и другие системы и технологии связи для получения учебного материала для самостоятельного изучения;
- ежедневно представляет выполненные задания в соответствии с требованиями педагогов, отправив сканированные (или фото) выполненных заданий педагогу через доступные средства связи (электронный дневник, электронная почта, WhatsApp чаты, через платформы Microsoft Teams, Google Classroom;
- соблюдает правила академической честности и принципы самоконтроля при выполнении учебных заданий;
- использует дополнительные цифровые образовательные ресурсы;
- соблюдает сетевой этикет (при работе в сетевом сообществе, в социальных сетях и т.д.).

Организация учителем самостоятельной работы и выполнение учебных заданий обучающимся

Педагог обеспечивает эффективную организацию самостоятельной работы обучающихся в рамках дистанционного обучения.

Учебные задания для самостоятельного изучения, для выполнения письменных работ задаются в тот же день, когда занятие по учебному предмету предусмотрено расписанием. К примеру, предмет в расписании стоит в среду и в пятницу, соответственно учебные задания даются только в эти дни.

Педагог отправляет учебные задания обучающимся один раз в день согласно расписанию, когда в расписании стоит данный предмет.

Не допускается дополнительно рассылать учебные задания по отсутствующему в расписании предмету.

Педагог оформляет учебные задания в письменной форме с соблюдением грамматических и стилистических норм, стиль изложения должен соответствовать возрасту обучающихся.

Отправка учебного задания педагогом голосовым сообщением посредством мобильной связи не допускается.

Обратная связь педагогом предоставляется не на каждом занятии.

Исключение составляют начальные классы.

Обеспечивается корректное взаимодействие (общение) педагога и обучающихся через использование интернет-платформ, стриминговых площадок, WhatsApp и других мессенджеров, с учетом этических и педагогических норм, направленных на воспитание личности обучающихся, формирование навыков интернет-поведения, кибер-культуры, кибер-гигиены участников образовательного процесса (педагог, обучающийся, родитель (законный представитель)).

Процесс выполнения учебных заданий обучающимися:

- Обучающиеся получают учебные задания от педагога ежедневно один раз в день.
- Обучающиеся отправляют выполненные письменные учебные задания педагогам.

Объем учебных заданий и продолжительность их выполнения

Для определения конкретного объема учебных заданий в условиях ДО рекомендуется выделить две группы учебных предметов:

1. группа – наряду с устными заданиями для самостоятельного изучения учебное задание задается в письменной форме, и время для его выполнения не должно превышать 10-20 минут по каждому учебному предмету.

К первой группе относятся следующие учебные предметы: казахский язык, казахская литература, русский язык, казахский язык и литература, русский язык и литература, иностранный язык, математика, естествознание, познание мира.

2. группа – учебное задание задается для самостоятельного изучения, не требуется обязательная обратная связь от обучающихся.

Ко второй группе относятся следующие учебные предметы: информатика, художественный труд, музыка, самопознание, физическая культура.

В зависимости от класса (1-4 классы) рекомендуемое время для выполнения учебных заданий по основным предметам в условиях ДО:

1. от 15 до 30 минут - Математика:

2. от 10 до 20 минут - Казахский язык, Казахская литература, Русский язык, Русская литература, от 15 до 20 минут - Естествознание, Познание мира, Информатика, Иностранный язык (английский, немецкий, французский языки).

Осуществление обратной связи

Обучающиеся размещают выполненное задание:

а) в электронный журнал (kundelik.kz, bilimal.kz, mektep.edu.kz, Microsoft teams, google classroom);

б) доставляют на бумажном носителе (оператор определяется школой);

в) на электронную почту;

г) Aitu, whatsapp.

Второй тип дистанционных уроков

Уроки посредством ТВ - телеуроки (аудиоуроки) проводятся по учебным предметам 1-11 (12) классов на двух языках обучения (казахский, русский). Продолжительность телеурока 10 мин.

Структура телеурока (план урока): Телеурок состоит:

1. из объяснения нового учебного материала учителем (видео, в титрах Ф.И.О. учителя) – 6 минут;

2. вопросов для закрепления (на экране крупным шрифтом 2-3 вопроса) – 1 минут;

3. учебных заданий для закрепления (на экране крупным шрифтом 2-3 задания) – 1 минут;

4. дополнительных цифровых ресурсов по теме (1-2 ЦОР) – 1 минут;

5. ссылок на дополнительные ресурсы для самостоятельного изучения– 1 минут.

Трансляция телеуроков

Телеуроки будут транслироваться на республиканском телевидении:

1. уроки для обучающихся на казахском языке - на телеканале «BALAPAN» (аудиоуроки на «Қазақ радиосы»);

2. уроки для обучающихся на русском языке - на телеканале «ELARNA» (аудиоуроки на «Радио Классик») пять дней в неделю по 10 минут каждый урок по согласованию с Министерством информации и общественного развития Республики Казахстан.

Организация учителем самостоятельной работы и выполнение учебных заданий обучающимся

После просмотра уроков учитель предоставляет обучающимся:

- задания для самостоятельного изучения;
- задания для самостоятельного выполнения;
- ссылки на ЦОРы (Bilimland.kz, Мектеп Online, daryn.online.kz, Kundelik.kz sabak.kz, aitube.kz, opiq.kz, School.ozin-ozi-tanu.kz, orleu-edu.kz - Образовательный канал Өрлеу и др.);

Проверяет выполнение самостоятельных заданий (kundelik.kz, bilimal.kz, mektep.edu.kz, электронная почта, WhatsApp чаты и т.п);

Осуществляет обратную связь посредством электронных журналов kundelik.kz, bilimal.kz, mektep.edu.kz, WhatsApp чаты, в случаях отсутствия электронных журналов, - через доступные

виды телекоммуникационной связи.

ПРИМЕЧАНИЕ: Учебные предметы, не вошедшие в перечень транслируемых предметов по ТВ (музыка, художественный труд, физическая культура), рекомендуются для самостоятельного дистанционного обучения учителями.

Третий тип дистанционных уроков

Урок, посредством заранее подготовленного плана со всеми объяснениями и заданиями для ученика на бумажном носителе отправляется на электронную почту, через Aitu чат, Whatsapp сообщение или нарочно с соблюдением всех норм санитарной безопасности.

Структура урока на бумажном носителе:

- наименование класса;
- название предмета;
- тема урока;
- цели обучения (в зависимости от возрастных особенностей);
- краткий конспект по теме урока с указанием страницы учебника (например: стр 45-47);
- перечень вопросов для закрепления учебного материала (2-3 вопроса);
- задания для самостоятельного закрепления из учебника (упр. 1,2,3 или задач 1,2,3);
- задания для самостоятельного выполнения (2-3 задания, тесты и др.);
- предлагаются дополнительные материалы по теме;
- рефлексия и обратная связь (электронная почта, Aitu чат, Whatsapp и др.).

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям. http://adilet.zan.kz/rus/docs/V1500010768

2. Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы. http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900000988

3. Государственная Программа РК «Цифровой Казахстан». http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1700000827

4. Ахметова Г.К, Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т., Методика организации повышения квалификации педагогических кадров в условиях внедрение электронного обучения.- Алматы: АО «НЦПК «Өрлеу», 2012. 418 с.

5. Ахметова Г.К, Караев Ж.А., Мухамбетжанова С.Т. «Методика организации повышения квалификации педагогических кадров в условиях внедрение электронного обучения».- Алматы: АО «НЦПК «Өрлеу», 2012, 418 с.

**Аңдатпа.** Мақалада бастауыш сыныптарда қашықтықтан сабақтарды ұйымдастыру мен өткізу әдістемесі қарастырылған.

**Аннотация.** В статье рассматривается методика организации и проведения дистанционных уроков в начальных классах.

**Abstract.** The article discusses the methodology for organizing and conducting distance lessons in primary grades.

# ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ ОҚУЛЫҚТАРЫН ЭЛЕКТРОНДЫ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫМЕН КІРІКТІРЕ ҚОЛДАНУ

**А.И.Сугирбекова**
Н.Әбдіров атындағы №33 «Балабақша-бастауыш мектеп» кешені, Нұр-Сұлтан қ.,
taraz.aiman@mail.ru

Сандық технологияға ену тұсында жас ұрпақтың жаңаша ойлау қабілетін, белсенділігін арттыру, білімге құштарлығын ояту, өмірінде оны қолдана білу – отансүйгіштік қасиетін одан әрі дамытуға бағыттау педагогтің негізгі міндеті. Басты мақсат – оқушылардың функционалдық сауаттылығы мен сыни тұрғыдан ойлауын жетілдіру. Педагог жаңаша сабақ құрылымын жоспарлай отырып, түрлі әдістер арқылы оқушылардың ынтымақтастықпен бірігіп жұмыс жасауына, ойын еркін жеткізуіне және шығармашылық ізденісін ілгерілетуіне мүмкіндігі бар. Педагог – өмір бойы ізденуші, жаңалық ашушының тәлімгері екенін ұмытпауы керек. Шығармашылықты шыңдамай тұрып, шебер ұстаз болуы мүмкін емес. Демек бұл ізденісті қажет етері анық. Шығармашылық – әр педагогтің дара қасиеті.

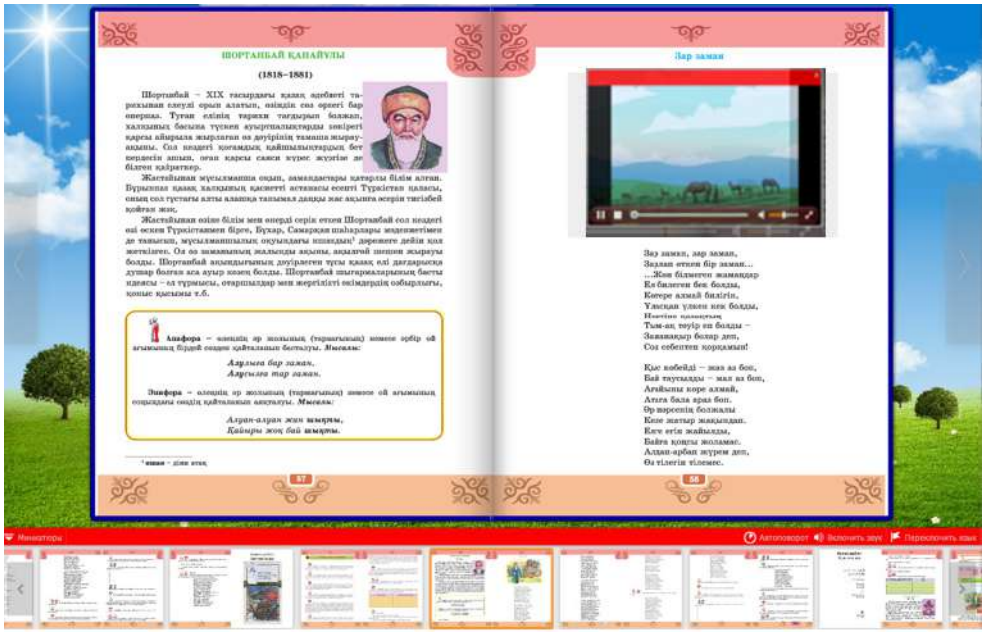
Н.Назарбаевтың «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты [1] Қазақстан халқына Жолдауында «Адам капиталы – жаңғырту негізі» тақырыбындағы жетінші тарауын іске асыру аясының білім саласында көптеген инновациялық жобалар жасалуда. Болашақта ұлттың табысты болуы оның табиғи байлығымен емес, адамдарының бәсекелік қабілетімен айқындалады. Сондықтан, әрбір қазақстандық, сол арқылы тұтас ұлт XXI ғасырға лайықты қасиеттерге ие болуы керек. Мысалы, копьютерлік сауаттылық, шет тілдерін білу, мәдени ашықтық сияқты факторлар әркімнің алға басуына сөзсіз қажетті алғышарттардың санатында. Бұл жағдайда, әрине, білім берудің жаңартылған мазмұны ұстаздарға мол мүмкіндіктер береді. Бүгінгі педагогтер озық, жаңғыртылған заманауи әдістемелік жүйені меңгеру, әлемдік білім беру кеңістігіндегі ел дамуына оңтайлы ізгі қадамдарды жасау сияқты жаңа талаптарға сәйкес іс-шараларды жүзеге асыруға түбегейлі бет бұрып отыр. Педагогтер қазіргі заман талабына сай дамыта оқытуды ұйымдастырудың түрлі әдіс-тәсілдерін қолдануда.

Сандық білім беру ресурстары заманауи мектепте «Қазақ әдебиеті» пәнінің қажетті құрамдас бөлігіне айналса, ал ұстаздар өз жұмысында ақпараттық технологияны тиімді пайдалануда.

Жалпы мектепке арналған жаңартылған білім мазмұны бойынша «Қазақ әдебиеті» оқулықтарымен бірге оқулыққа қосымша аудио-тыңдалым материалдары жеке дискімен шықты. Қашықтан оқыту кезінде білім алушыларға арналған «Bilimland.kz», «Daryn.online» білім беру платформалары, «Еларна», «Балапан» теларналарынан көрсетілетін теле-сабақтардың да маңызы зор. Көп жылдық тәжірибемнің барысында мынадай ой туды: неге осы әртүрлі баспалардан жеке-жеке шығарылып отырған аудио материалдар, электронды оқулықтар және «Bilimland.kz» сайтының шығарып жатқан аудио-визуалды материалдарын, «Daryn.online» және «Балапан» теларнасынан көрсетілетін теле-сабақтарды пдф форматтағы оқу құралының ішіне кіріктіріп қоланбасқа?! Мұның дәлелі ретінде 7-сыныптың «Қазақ әдебиеті» [2] оқулығының пдф нұсқасының ішіне аудио-бейнематериалдар, тест, бейнефильмдер, кіріктірілген слайд, көркем әдебиет, және теле-сабақтарды енгізіп шықтым. Әрине, бұл жерде оқулықтың еш жеріне нұқсан келген жоқ. Әр беті парақталып ашылатын бұл электронды кітап «FlipBuilder» [3] бағдарламасында жасалынған. Әр беті парақталып ашылатын бұл электронды оқулықты қолданғанда, оқушыларға ғаламторға кірудің қажеті болмайды. Өйткені оқулық интернетсіз жұмыс жасай береді. Оқушыға да, мұғалімге де ыңғайлы.

Өзімнің құрастырған кешенді-электронды оқу құралының ерекшелігі: біріншіден, оқулықтың барлық материалдары бір жерде шоғырланады және ешқандай штрих кодтың қажет етпейді. Мәселен, Ш.Қанайұлының «Зар заман» өлеңін ғаламтордың көмегінсіз оқытуды назарларыңызға ұсынсақ.

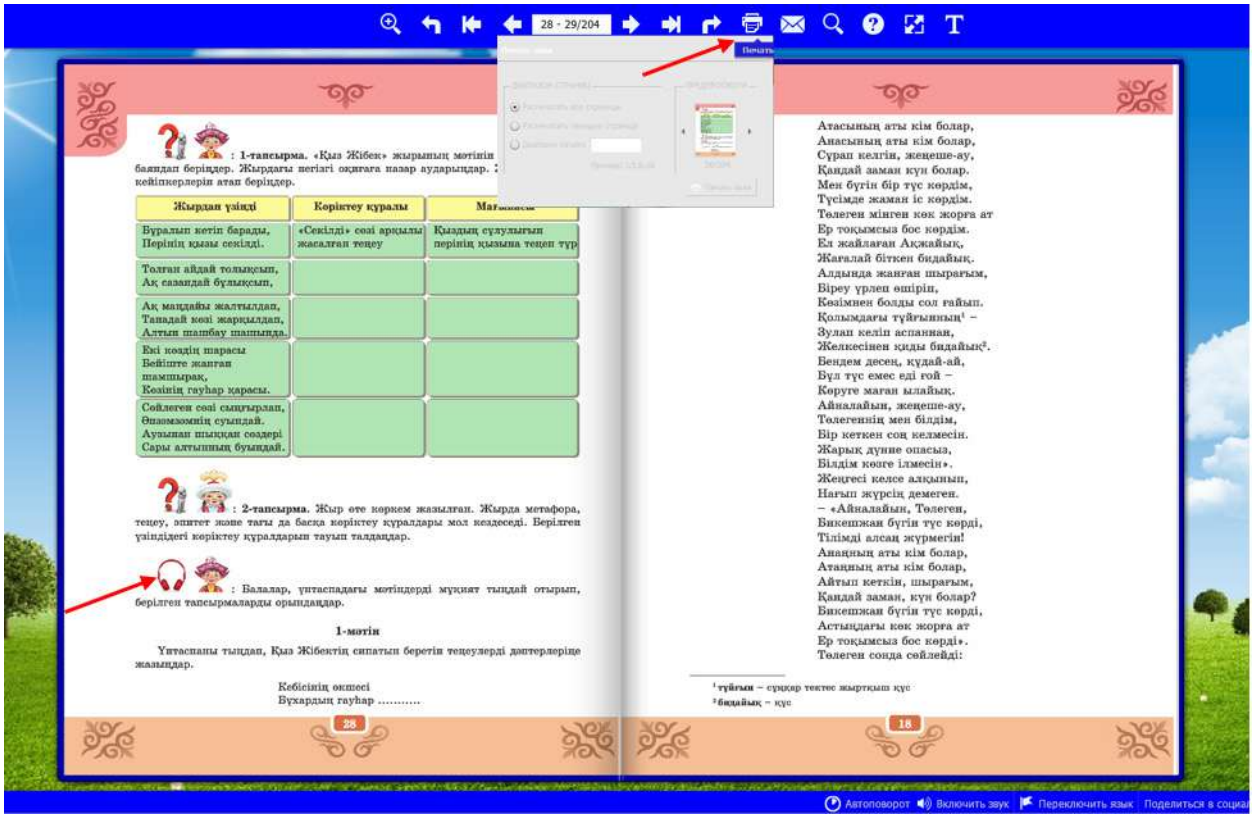
1-сурет. Bilimland.kz сайтынан [4] алынған Ш.Қанайұлының «Зар заман» өлеңін ғаламтордың көмегінсіз берілуі




Берілген бейне нұсқаны көрсетуде электронды оқулықтың сол тапсырмасына келгенде тапсырманың үстінен бассаңыз, көрсетілім оқушылар назарына ұсынылады. Осы ретте оқушылар бейне нұсқаны тамашалауға қызығушылық танытады. Бұл деген баланың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, сондай-ақ зейінін тұрақтандырады және тарихи деректерді есте сақтай алады.

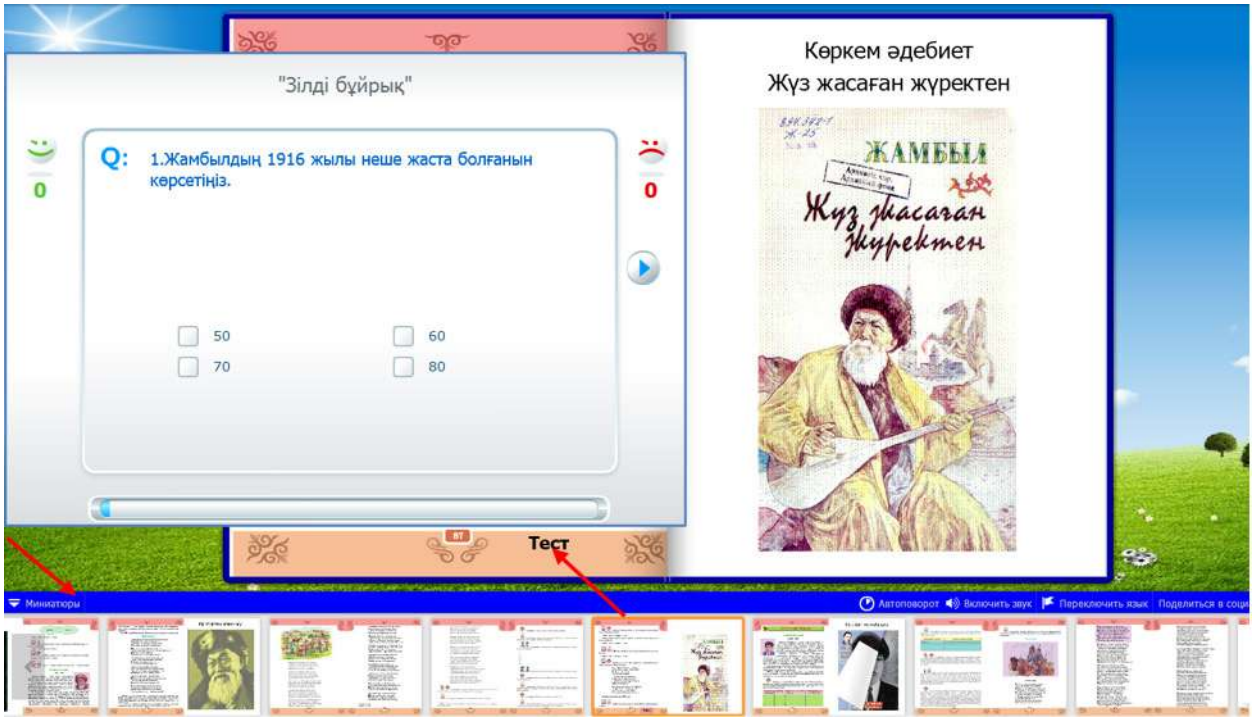
Екіншіден, «Қыз-Жібек» жырының үнтаспадағы мәтіндерін тыңдап, тапсырмаларды орындайды. Қажет материалды қағазға басып шығаруға болады.

2-сурет. «Қыз-Жібек» жырының үнтаспасы



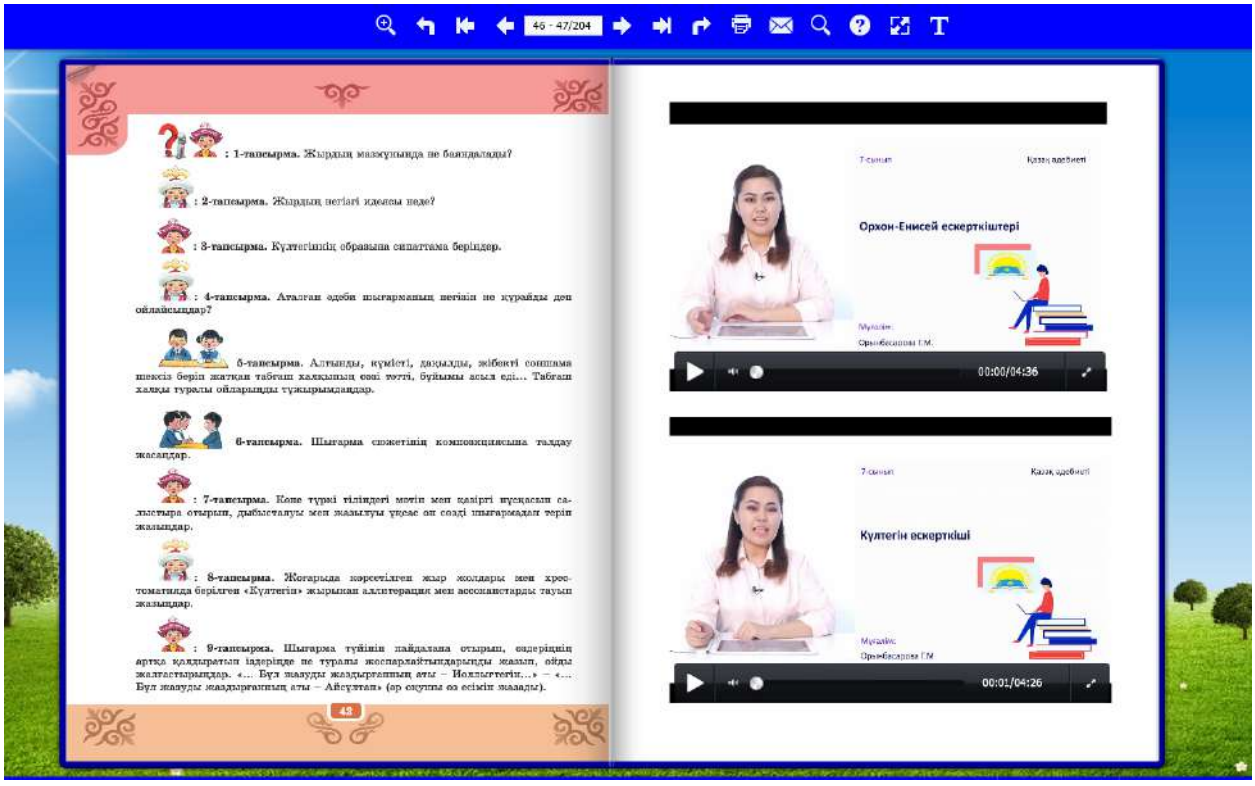

Үшіншіден, оқулықтағы әр тақырыптан кейін 10 сұрақтан тұратын тест тапсырмалары берілген. Төменде сол жақта орналасқан «Миниатюры» деген белгіні басса, оқу құралының барлық беті экранда пайда болады.

3-сурет. «Зілді бұйрық» өлеңі бойынша берілген тест жұмысы




Төртіншіден, оқу құралының ішіне әр тақырыптан кейін «Daryn.online» және «Балапан» теларнасынан көрсетілетін теле-сабақтар енгізілген. Оқушы теле-сабақтардағы мұғалімнің түсіндірген дәрісін тыңдап, берілген тапсырмаларды қызыға орындайды. Мұғалім мен оқушының уақыты үнемделеді, қажет жерін тоқтатып, қайтадан тыңдауға болады. Оқу құралының беттері парақталып, оңнан солға қарай ашылады.

4-сурет. «Daryn.online» платоформасы [5] және «Балапан» арнасының теле-сабақтары




Қорыта айтқанда, ғаламтордың көмегінсіз жұмыс жасайтын, білім беру ресурстарын кіріктіре отырып, жүйеленіп жасалған электронды оқу құралы мұғалімдер мен жас мамандарға, білім алушыларға анағұрлым тиімді болары сөзсіз. Бұл оқулыққа қосымша кешенді-электронды оқу құралын барлық пәннен енгізу – білім мазмұнының жаңару жағдайында мектепке дейінгі, орта, қосымша, техникалық және кәсіптік, жоғары білім ұйымдары педагогикалық қызметкерлерінің

заманауи білім беру технологиялары мен әдістемелерін қолдану бойынша тиімді практикаларын және озық тәжірибелерін таныстыру мен тарату формалары болып табылады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. (http://silteme.kz/index.php/sayasat-zhuzi/item/2158-aza-stan-respublikasyny-prezidenti-n-nazarbaevty-aza-stan-khal-yna-zholdauy-2018-zhyl-y-10-a-tar
2. А.С.Ақтанова, А.Қ.Жундибаева. //Қазақ әдебиеті: Жалпы білім беретін мектептің 7-сыныбына арналған оқулық. – Алматы: Атамұра, 2017.
3. https://ru.flipbuilder.com/flip-pdf/index.html
4. https://bilimland.kz/kk/courses/qazaq-adebieti/7-synyp
5. https://www.daryn.online/lesson/5122-orkhon-enysey-eskertkishteri-kultegin-dgyry

**Аңдатпа.** Мақалада қазақ әдебиеті электрондық оқулығын құру мәселесі қарастырылған. Оқулықтың дидактикалық функцияларының жүйесі мен номенклатурасы оқу процесінің нақты мақсаттарына байланысты өзгеруі мүмкін. Әзірленген оқулықтарда оқу материалының құрылымы электрондық технологияға негізделген.

**Аннотация.** В статье рассматривается создание электронного учебника казахской литературы. Система и номенклатура дидактических функций учебника может варьироваться в зависимости от актуальных целей процесса обучения. В разработанных учебниках структурирование учебного материала осуществляется на основе электронной технологии.

**Abstract.** The article considers the creation of an electronic textbook of Kazakh literature. The system and nomenclature of didactic functions of the textbook can vary depending on the actual purpose of the learning process. In the developed textbooks the structuring of educational material is carried out on the basis of electronic technology.

## ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫ БАҒАЛАУ ЖҮЙЕСІ

**Е.Е. Смаилова**
Орта мектеп-гимназия, Қапшағай қаласы, Алматы облысы, eldana8484@mail.ru
**А.Д. Аккошоева**
Орта мектеп-гимназия, Қапшағай қаласы, Алматы облысы, sch_gim@mail.ru

Кез-келген білім беру жүйесінде оқу процесінің негізгі дидактикалық кезеңдері және оларды жүзеге асыру нұсқалары келесі нормалармен сипатталады:

1. білімді іріктеу және жүйелеу;
2. оқу жоспарына байланысты білімді рәсімдеу, оқу құралдарын дайындау;
3. жаңа білімді меңгеру;
4. оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдерін тәжірибеде қолдану;
6. білімді бағалау.

Білімді бағалау кезеңін толығырақ қарастыратын болсақ, оқушылардың білімдерін бақылау мәселесі әрдайым көптеген сұрақтармен байланысты болды. Қашықтан оқыту технологиясында да осы мәселелерге ерекше мән берілетіні анық.

Бағалау – оқытудың құрамдас бөлігі және қорытындылау сатысы. Бағалау бір нәрсенің деңгейін, сапасын, нәтижесін белгілеу. Оны оқушының оқу-таным әрекетінде қарастырсақ оқыту процесінің міндеттерін оқушылардың қандай дәрежеде меңгеруі, дайындық деңгейі мен дамуын, білімдерінің сапасын, білік пен дағды көлемін анықтайтын құрал. Бақылаудың білім беру қызметі негізінде оқушылар жаңа білімдерді қабылдайды, бұрын алған білімдерін толықтырып, жетілдіріп, белгілі бір жүйеге келтіреді. Тәрбиелік қызметі оқушылардың жүйелі түрде жұмыс істеуге үйретеді. Бақылаудың нәтижесінде олар күнделікті сабаққа үзбей дайындалады, жауапкершілік сезімдері артады [1].

Оқушылардың білімдерін бақылау тәсілінің бірнеше нұсқалары бар. Біріншіден оқушылардың сабақ барысындағы белсенділігін бақылау тәсілін мұғалімдер қолданады. Мұнда оқушылардың сабаққа қатысуының, үй жұмыстарын орындауының деңгейін анықтаумен бағаланады. Қашықтан білім беру үдерісінде оқушының onlain сабаққа қаншалықты жиі қатысатынымен және сабақ барысында қандай белсенділік танытатынымен анықталады. Бұл тәсілдің кемшілігі оқушының қаншалықты сабақта белсенді болғанымен қажетті білім ала алмауында болуы мүмкін.

Келесі бақылау тәсілі оқушылардың өтілген тақырыпты қаншалықты қамту деңгейін анықтаумен түсіндіріледі. Мұнда оқушылардың сабаққа қатысуы немесе қатыспауы маңызды емес. Оқушының оқыған материалды жақсы білуі және алынған білімін қолдана алуы қашықтан білім беру жүйесінде жиі қолданылады.

Үшіншіден, оқушылардың алған теориялық білімдерін тексеру, әртүрлі әдістерді қолдануға мүмкіндік береді. Бұл бақылау түрі тестілеу, жазбаша немесе ауызша өтеді. Тестілеу құралдары - оқушылардың білім деңгейін объективті бағалауға бағытталған тапсырмалар жүйесі және оларды шешуге арналған құралдар.

Төртіншіден, қашықтан оқытудағы білім алушылардың практикалық дағдыларын тексеру, оқушылардың алған теориялық білімдерінің деңгейін зертханадағы жұмыстарын, тәжірибе сағаттарында, экскурсия сабақтарында анықтау. Қашықтан оқыту кезінде практикалық дағдыларды дамыту оқушылардың ғылыми зерттеулерді жүргізуімен, өзіндік эсселер жазумен, стендттер, кестелер құрастыруымен және т.б. өзіндік жұмыстар атқаруымен көрініс алады.

Бесіншіден, оқушылардың кез-келген ірі жұмыстарды орындауы олардың алған білімдері мен дағдыларын нақты көрінісі болып табылады. Бұл тәсілдің бір кемшілігі орындалған жұмысты дәл осы оқушының орындағанына кепілдік болмауы. Сол себепті, мұндай жұмыстарды орындауда мұғалімнің жетекшілігі қажет.

Оқушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын бақылау оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бақылаудың мақсаты-оқушылардың бағдарламалық материалды меңгеру сапасын анықтау, олардың білімі мен дағдыларын диагностикалау және түзету, оқу жұмысына жауапкершілікті тәрбиелеу. Бақылау мақсатты, объективті, жан-жақты, тұрақты болуы керек. Оқыту формаларына сәйкес практикада бақылаудың үш түрі бөлінеді: жеке, топтық және фронтальды.

Жеке бақылау кезінде әр оқушы өз тапсырмасын алады, оны көмексіз орындауы керек. Топтық бақылау кезінде сынып уақытша бірнеше топқа топтасады және әр топқа тексеру тапсырмасы беріледі. Фронтальды бақылау кезінде тапсырмалар бүкіл сыныпқа ұсынылады. Бұл тексеру барысында оқу материалын қабылдау мен түсінудің дұрыстығы, ауызша, графикалық тақырыптық дизайнның сапасы, жадтағы шоғырландыру дәрежесі зерттеледі.

Қазіргі оқытуда білімді бақылау процесі көп мақсатты болып табылады. Бақылау оқушылардың нақты материалды білетіндігін, әртүрлі жағдайларда өз білімдерін қолдана алатындығын, ақыл-ой операцияларын, яғни нақты фактілерді салыстырып, жалпы қорытынды жасай алатындығын анықтауы керек.

Оқытудың әр бөлігін оқып-үйренуді аяқтаған соң оның нәтижелерін білу үшін диагностика қолданылады. Диагностика - оқу-тәрбие процесінің барысы және нәтижелері туралы ақпарат алу тәсілі. Мектептегі диагностиканық міндеттері: оқушылардың даму барысына және нәтижелеріне талдау жасау (білім алуға әзірлігі, психикасының жұмысы, дамуы); оқыту процесінің барысын және нәтижелерін талдау (білімнің көлемі және тереңдігі, білім, іскерлік, дағдыларды қолдана білуі, ой жұмысының негізгі тәсілдерінің болуы, шығармашылық іс-әрекет тәсілдерін білу); тәрбие барысын және оның нәтижелерін талдау (тәрбиелік деңгейін, адамгершілікке сенімін, адамгершілігін) [2].

Білім беру сапасының басты компоненттерінің бірі ретінде оқушылардың білім алуын (үлгерімін) бақылаудың маңызды қағидаттары мыналар болып табылады:

- объективтілік бақылау тапсырмаларының, сұрақтардың ғылыми негізделген мазмұнында, мұғалімнің барлық оқушыларға біркелкі, достық қарым-қатынасында, білім мен дағдыларды бағалаудың белгіленген критерийлеріне дәл, сәйкес келеді. Іс жүзінде бақылаушылардың объективтілігі, диагностикалық процедуралар бақылау әдістері мен құралдарына және мұғалімдерге қарамастан, көрсетілген бағалар сәйкес келетіндігін білдіреді;

- жүйелілік қағидасы диагностиканы жүргізудің кешенді тәсілін талап етеді, онда бақылаудың, тексерудің, бағалаудың әртүрлі нысандары, әдістері мен құралдары өзара тығыз байланыста және бірлікте қолданылады, бір мақсатқа бағынады. Оның талабы дидактикалық процестің барлық кезеңдерінде - білімді бастапқы қабылдаудан бастап оларды практикалық қолдануға дейін диагностикалық бақылауды жүргізу қажеттілігінен тұрады;

- көрнекілік (жариялылық) қағидаты, ең алдымен, барлық білім алушыларға бірдей критерийлер бойынша ашық сынақтар жүргізу болып табылады. Жариялылық принципі бағалауды жариялауды және ынталандыруды талап етеді.

Қашықтан оқытудың ерекшелігіне және басынан оқытуға байланысты кешенді тексеру оңтайлы болып табылады. Оның көмегімен білім алушылардың әртүрлі оқу пәндерін оқу кезінде алған білімдерін, практикалық міндеттерді шешу дағдыларын қолдану қабілеті диагностикаланады. Кешенді тексерудің негізгі функциясы - оқушылардың барлық зерттелген пәндерден алынған мәліметтер жиынтығына сүйене отырып, құбылыстарды, процестерді, оқиғаларды түсіндіру мүмкіндігі.

Бақылау қорытындылары оқушының үлгерімін бағалау үшін негіз болып табылады. Бұл ретте оқушылар жұмысының сапалық және сандық көрсеткіштері ескеріледі. Сандық көрсеткіштер негізінен баллдарда немесе пайыздарда, ал сапалық көрсеткіштер «өте жақсы», «жақсы», «қанағаттанарлық» және т.б. сияқты бағалау пікірлерінде белгіленеді.

Оқудағы табыстар өзіне-өзі баға беруді жеткізеді, ал өзін-өзі бағалау өз кезегінде күту, талпыныс деңгейі, стандарт, мотивация, өз күшіне сену механизмдері арқылы оқу табыстылық деңгейіне әсер етеді. Өзіне-өзі баға берудің төмендеуі оқушының өз күшіне сенімсіздігін білдіреді, ал нашар үлгерім өзіне-өзі баға беруді төмендетеді. Жалпы, білім беру жүйесіндегі бүгінгі күнгі бағалау (бес балдық жүйе) өз қызметін толық атқарып келеді. Жан-жақты ақпараттанған, техникалық құрал жабдықтың тетігін білген икемді және белсенді өсіп келе жатқан кез-келген баланы бүгінгі бағалау дәрежесі қанағаттандырмайды. Бағалау – баланың психикалық дамуымен тығыз байланыста жүретіні рас. Сондықтан, бүгінгі күннің жеткіншектің талабына қазіргі заманға сай жаңа технологиямен қамтамасыз етуді қажет ететін тың идеяларға негізделген бағалау жүйесі өте қажет болып отыр.

Бағалау ісі баланың психологиялық дамуына тікелей әсер етуші фактор. Білімді, іскерлікті және дағдыны тексеру және бағалау танымдық іс-әрекет кезеңдерінің бірі болады. Бұл жердегі негізгі мақсат – оқушылардың оқу жұмысын бақылау, олардың үлгерімін және оқудың кері байланысын есепке алу. Өйткені, оқушының оқу жетістіктері оның тек алған білімдерінің

сапасымен өлшенбейді, басты рөлде оқушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамыту және алған білімін күнделікті өмірде қолдана білу екендігі сөзсіз аян [3].

Қашықтан білім беру жүйесінде білімді тексеру процесі айтарлықтай проблемалармен байланысты. Қашықтан оқыту технологиясындағы білімді бақылау нақты процесті виртуалды кеңістікке көшірумен жүзеге асырылады.

Қашықтан қабылданатын емтихан online-да визуалды байланыспен, веб-камерамен болса да, біз алған ақпараттың толық және сенімді екендігіне сенімді бола алмаймыз. Себебі оқушы үйде орнатылған электрониканы өзгерте алады. Яғни, оқушының емтихандағы іс-әрекетін бақылау жүйелері туралы мәселе туындайды. Бұл проблеманың тамыры білімді тексеру процесін киберкеңістікке ауыстырудың толық болмауымен туындайды. Сондықтан, бұл мәселені шешу үшін оқушының емтихандағы толық қимыл-қозғалысын бейнелеп отыратын виртуалды шындық технологияларын қолдану қажет. Сондықтан біз толығымен бақыланатын, сондықтан қол жетімді ортаға ие боламыз. VR (Virtual Reality – виртуалды шындық) - бұл жекпе-жекті оқушының бақылауына толық мүмкіндік беретін аумаққа ауыстырудың бір тәсілі. Алайда, біз әлі де кейбір техникалық құралдарды (VR шлемдері, қолғаптар, веб-камералар), сондай-ақ бағдарламалық құралдарды қолдануымыз керек.

Оқушыларды бақылауға байланысты барлық мәселелерді кеңінен қарастырғаннан кейін құрылған бақылау жүйесін сипаттауға болады. Қашықтан оқытудың ерекшелігі оған көптеген ерекшеліктерді жүктейді. Мысалы, нәтижені бұрмалаудың жоғары ықтималдығына байланысты бақылаудың кез-келген әдісіне толық сенуге болмайды. Бақылау көп сатылы және кешенді болуы тиіс. Мысалы, материалды игеру дәрежесін анықтау үшін, сондай-ақ алдын-ала сынақ үшін автоматты тестілеу жүйелерін қолдану тиімді. Сонымен қатар тапсырмалар тізіміне оқушылардың өзіндік жұмысы және қорытынды сынақ кіруі керек. Осы екі тармақ тек ұйымдастырушылық жұмыстар тұрғысынан автоматтандыруға мүмкіндік береді, ал бақылау мен қорытынды бағаны қою адамның қолында қалады.

Сонымен, білімді бақылау жүйесі келесі компоненттерді қамтуы керек: тапсырмаларды ұйымдастыру жүйелері, тапсырмаларды басқару құралдары және қол жеткізуді басқару жүйесі.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

1. Саркытханова А. Қазіргі таңда оқыту үрдісінде қолданылатын білімді тексеру мен бағалаудың жаңа әдіс-тәсілдері // https://rcdo.kz/publ/2865-azrg-tada-oytu-rdsnde-oldanylatyn-blmd-tekseru-men-baalaudy-zhaa-ds-tslder.html
2. Білім мен дағдыны бақылау мен бағалаудың маңызы мен міндеттері, талаптары // https://kitaphana.kz/refkaz/236-pedagogika/3229-bilim-men-dagdini-bakilay.html
3. Себепова А.Т. Бағалау – оқыту үдерісінің қозғаушы күші // http://zkoipk.kz/ru/smartconf2017/1-section/3495-conf.html

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан білім беру үдерісіндегі оқушылардың білімін бағалау жүйесі туралы мәселе қозғалған. Сонымен қатар оқушылардың білімін бақылау түрлеріне нақты тоқталып, бақылау түрлерінің білім беру үдерісіндегі тиімді жақтарына сипаттама берілген. Заман талабына сай қашықтан білім беру үдерісінің орта білім берудегі тиімділігі оқушылардың алған білімдерінің нәтижесінен көрініс алатыны айтылады.

**Аннотация.** В статье затронут вопрос о системе оценки знаний учащихся в процессе дистанционного образования. А также, были описаны формы контроля знаний учащихся и эффективные стороны контроля в образовательном процессе. В соответствии с современными требованиями дистанционно-образовательный процесс в среднем образовании проявляется в результате полученных учащимися знаний.

**Abstract.** The article raised the issue of the system of assessment of students ‘ knowledge in the process of distance education. In addition, there is a specific emphasis on the types of control of students ‘ knowledge, and a description of the effective aspects of control types in the educational process is given. It is obvious that the effectiveness of the distance learning process in secondary education in accordance with the requirements of the time is reflected in the results of students ‘ knowledge.

# ПРАКТИКА ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ОНЛАЙН КУРСОВ ПЛАТФОРМЫ OPEN EDX

**Д.С. Сурова**
Восточно-Казахстанский технический университет им.Д.Серикбаева,
г. Усть-Каменогорск, dasha_surova@mail.ru
**А.А. Сарсембаева**
Восточно-Казахстанский технический университет им.Д.Серикбаева,
г. Усть-Каменогорск, araily@mail.ru

Современное образование ускоренными темпами включается в процесс цифровизации, встает на путь существования в онлайн формате. Использование информационных технологий дает университетам новые векторы развития, которые расширяют круг участников образовательного пространства, облегчают коммуникацию между студентом и преподавателем, дают возможность входить в учебный процесс в удобное время из удобного места и т.д.

Университеты сегодня ставят во главу угла такую цель как разработка качественных онлайн курсов, которые могли бы заключать в себе все достоинства реального обучения и несомненные преимущества информационных технологий.

В модульных учебных программах и силлабусах для студентов в политике дисциплин языковых кафедр отражается современная методология преподавания, которая ориентирует студента на самостоятельную внеаудиторную работу в приобретении знаний. Учитывая принцип модульного интегрированного обучения, общую тенденцию к уменьшению количества аудиторных часов и увеличению часов на самостоятельную подготовку, преподавателям и студентам, на наш взгляд, была бы интересна возможность использования современных дистанционных форм подачи интегрированного междисциплинарного учебного материала в качестве внеаудиторной работы. Немаловажной частью современных образовательных технологий является создание новых условий, IT-направленных методик и средств обучения, способов управления самостоятельной познавательной деятельностью обучающегося, закрепление принципа «образование через всю жизнь». Каждый будущий специалист должен быть готовым к непрерывному, активному и самостоятельному определению содержания и форм пополнения знаний в связи с потребностями общества [1].

В Восточно-Казахстанском техническом университете им.Д.Серикбаева ведется усиленная работа в этом направлении. Так, прохождение онлайн курса «Теория и практика создания онлайн-курсов» от Московского физико-технического института, размещённого на платформе Coursera, позволило преподавателям четче понять современную модель педагогического дизайна, которая предлагает системный подход в построении учебного процесса. В разработке любого курса необходимо пройти четыре ступени педагогического дизайна: анализ (цели, задачи результаты курса), проектирование (выбор контента курса, соответствующего заявленным целям, задачам, результатам), разработка (наполнение курса учебным материалом, подбор проверочных и практических заданий), внедрение (формирование и размещение курса), оценка (этот элемент есть на каждом этапе: оценивается и дорабатывается каждый из шагов).

Такой подход к учебному курсу позволяет увязать результаты обучения с целями. Весь материал строится таким образом, чтобы у каждой задачи был достижимый и диагностируемый результат. Теоретическая база, полученная в результате обучения на платформе Coursera, позволила преподавателям ВКТУ подойти к разработке онлайн курса с отработанными программами собственных дисциплин.

Второй этап конструирования онлайн курсов состоял в практическом обучении механизмам и приемам работы на образовательных платформах. В качестве одной из таких платформ была выбрана площадка Open edX, позволяющая организовать онлайн-обучение для решения различных образовательных задач: инструкторские курсы, программы группового обучения и единичные учебные курсы. Система предназначена для использования на протяжении всего процесса обучения несколькими группами пользователей: учащимися, организаторами курсов и преподавателями. Преподаватели могут публиковать курсы, размещать доски обсуждений, управлять группами и командами, редактировать оценки и общаться с учащимися. Обучающиеся в свою очередь получают доступ к своему профилю, могут проверить статус регистрации и

просмотреть курсы через панель мониторинга учащихся.

В ВКГТУ для преподавателей был организован обучающий курс «Разработка онлайн курса в Open edX». Этот курс дал конкретные практические рекомендации по работе в данной платформе: как преподаватель может управлять курсами, отслеживать успехи студентов, оценивать их достижения и измерять эффективность самого курса. Каждая ступень разработки курса от текстовых материалов и презентаций до игрового контента и видео лекций была подробно охарактеризована в данном курсе. Преподаватели сумели записать видео лекции, озвучить презентации, создать тестовые задания различного формата.

Ожидаемыми результатами курса были заявлены:

- получение технических и педагогических навыков для разработки онлайн и / или смешанных курсов с использованием модели ADDIE;
- умение пользоваться функционалом платформы edX;
- создание закадровых (озвученных) видео-презентаций;
- работа с видеоконтентом и создание субтитров;
- использование Google Suite для образования [2].

В рамках данной статьи остановимся более подробно на представлении онлайн курса, разработанного на платформе Open edX и запущенного в учебный процесс. Это курс по дисциплине «Русский язык».

Предмет «Русский язык» входит в цикл общеобразовательных дисциплин как обязательный компонент. Продолжительность – 5 кредитов в каждом семестре. Эта дисциплина очень важна в современном мире, так как позволяет студентам осуществлять эффективную коммуникацию в профессиональной, деловой, культурной среде. Знания и навыки, полученные в результате освоения курса, способствуют успешности профессиональной деятельности.

Возможности платформы Open edX позволили решить такие задачи, как углубление знаний в области практической стилистики, выработка умений создания собственных речевых произведений в ситуациях бытового, социально-культурного, делового, профессионального общения и навыков обсуждения этических, культурных социально-значимых проблем в дискуссиях.

Структура курса проста, но достаточно эффективна. Теоретический материал представлен в виде контента трех видов: схемы, аудио презентации, видео лекции.

Схемы отражают некоторые темы в концентрированном виде: они стимулируют познавательную активность студентов, заставляют воспринимать информацию системно, иерархически, во всем богатстве взаимосвязей, упрощают и ускоряют процесс подготовки студентов к занятию, позволяют увеличить объем изучаемого материала, осуществляют закрепление и формирование грамматического материала. Так, например, в курсе «Русский язык» в виде схем объясняются такие вопросы, как язык и его нелитературные разновидности, лексическая система, типы лексических единиц, отдельные темы грамматики (категории глагола, имени существительного, типы предложений, функциональные стили речи и т.д).

Аудио презентации – это презентации, которые сопровождаются голосовыми пояснениями преподавателя. Такие презентации приближены к живой лекции, когда преподаватель рассказывает материал с опорой на презентацию. В аудио презентации присутствие преподавателя может быть воплощено посредством только голоса или вместе с видео изображением говорящего. Плюсом таких презентаций является то, что студент чувствует контакт с преподавателем: он его видит и слышит – и вместе с тем получает информацию в наглядном виде. Пользуясь инструментами записывающей программы, преподаватель может графически выделять важные моменты, акцентировать внимание на отдельных словах, вписывать текст и прочее. Несомненным достоинством таких презентаций становится то, что они позволяют преподавателю подавать информацию упорядоченно, классифицировать материал. Информативность и эффективность повышается, так как у студентов задействуются зрительный и слуховой каналы восприятия.

Видео лекции – неотъемлемая часть любого онлайн курса. Дисциплина «Русский язык» - практической направленности, поэтому в ней нет объемного лекционного материала. Однако некоторые темы все же можно записать в формате видео лекции: характеристика стилевых черт функциональных стилей, анализ языковых особенностей смысловых типов речи, объяснение некоторых грамматических тем. Видео лекции – это способ донести до студента информацию наглядно: синтез слухового, зрительного, предметного восприятия. Субтитры или примеры, появляющиеся на видео, помогают понять материал. Визуальное восприятие

мимики, жестов преподавателя, являющихся внешними проявлениями акта коммуникации, вызывает положительные чувства у студентов, повышает их мотивацию. Наконец, видео лекции личностно ориентированы, так как студент может изучить информацию в соответствии со своим темпом усвоения материала: он может возвращаться к важным фрагментам, пересматривать несколько раз.

Для того чтобы студенту было интересно изучать теоретический материал, чтобы у него была мотивация просмотреть и прослушать все, что дается в той или иной теме, необходимо вносить интерактивные моменты в онлайн курсы. Это может достигаться использованием, например, чатов и форумов, как механизмов для поддержания интереса к теме, выяснения отношение студентов к той или иной проблеме. Например, по теме публицистический стиль речи студентам дается задание ознакомиться с какой-то конкретной статьей и обсудить тему этой статьи на форуме или в чате. При этом преподаватель разрабатывает подробные инструкции относительного того, как должно выглядеть общение студентов: сколько аргументов и примеров необходимо привести каждому студенту, в каком виде это надо оформить, сколько комментариев на мнения других участников обсуждения должен написать студент.

Еще один способ поддержания интерактивности курса – различного рода задания по прослушанному теоретическому материалу. Это могут быть упражнения, направленные на выяснение понимания содержания текста, нахождения в нем ключевых слов или языковых единиц, о которых шла речь в видео лекции. Тесты – эффективный инструмент проверки усвоения информации. Современные механики тестов далеко ушли от обычных списков вопросов с выбором ответа. К примеру, теперь есть возможность предлагать интерактивные задания: вписать необходимый фрагмент текста, распределить слова в таблице, добавить недостающие фрагменты пазла.

В качестве еще одного примера в создании онлайн курсов рассмотрим дисциплину модуля по выбору «Язык и коммуникация» - «Базовый иностранный язык (немецкий)».

Курс предназначен для изучения немецкого как второго иностранного языка в техническом университете. Он состоит из двух модулей. Первый модуль – «Я и мой дом», второй модуль – «Человек и его здоровье». Каждый модуль включает несколько тем.

При успешном освоении курса студент сможет: формулировать простые предложения, использовать в речи знакомые слова, фразы и выражения, задавать вопросы, отвечать на простые вопросы в рамках бытовой сферы общения – в магазине, в метро, в гостинице и т.д., участвовать в разговорах на общие темы, писать небольшие сообщения, заполнять данные о себе и своей семье, читать и понимать небольшие тексты.

Тема первого модуля «Meine Familie». Для подготовки студента к обучению необходимо дать полный обзор темы, указать период изучения, описать содержание и прогнозируемые результаты, виды и формы работы.

Прогнозируемые результаты можно описать следующим образом: за две недели вы научитесь: 1) называть членов семьи и родственников по-немецки; рассказывать о своем семейном положении и спрашивать других людей; 2) правильно произносить и употреблять эти слова в выражениях по теме; 3) читать небольшие тексты и диалоги; 4) рассказывать о своей семье с перечислением родственников и знакомиться с другими людьми, задавая им вопросы о семье; 5) спрягать глаголы по лицам; 6) строить различные простые предложения (повествовательные, отрицательные и вопросительные); 7) корректно использовать притяжательные местоимения, говоря о принадлежности; 8) выражать вежливую просьбу; 9) описать внешность и характер человека.

В обзоре курса информация должна быть подробной и максимально понятной студенту – на изучение данной темы отводится 2 недели. За указанный период вы выучите, как называются члены семьи и родственники по-немецки, сможете рассказать о своей семье и семейном положении, а также спросить об этом другого человека, кроме того, вы выучите новые слова и сможете описать внешность и характер человека.

В презентации мы будем и далее стараться доступно рассказывать о «нелегкой» грамматике немецкого языка. В данном разделе мы объясним, как выглядят и строятся предложения различных типов в немецком языке: утвердительные, отрицательные и вопросительные предложения. Мы расскажем, как выразить принадлежность в немецком языке с помощью специальных местоимений. В данном уроке вы также узнаете о том, как вежливо попросить, кого-либо сделать что-то. Продолжим знакомить вас с важными немецкими глаголами и их употреблением в настоящем времени.

Видео будут носит познавательный, неназойливый и юмористический характер. В данном разделе по видеоматериалам вы научитесь воспринимать на слух и понимать изученную лексику по теме, произносить слова правильно и понимать небольшие диалоги. В диалогах вы сможете услышать и повторить необходимые фразы и выражения.

Текстовой материал. В нашем курсе нет больших текстов, все тексты носят исключительно информативный характер и направлены на развитие навыков чтения и понимания содержания. В этом разделе в виде текстов представлены небольшие диалоги или тексты из 3-7 предложений.

Задания. На начальном этапе задания этого курса ориентированы на то, чтобы научить вас правильно читать и писать слова и предложения, вести запись в словаре (для лучшего запоминания слов и выражений), подставлять окончания или вставлять необходимые по смыслу слова. Некоторые задания направлены на закрепление лексического материала (слова, фразы) по теме.

Тесты в данном разделе проверяют знание правил чтения и написания, грамматики и лексики по теме. Тест является итоговым заданием по разделу.

Тема 2. Familie. Familienstand. Verwandtschaft. Aussehen. Beschreibung einer Person – Семья. Семейное положение. Родственные связи. Внешность. Описание человека.

2. Тема 2 Familie
2.1. Обзор темы
2.2. Видео
2.3 Тексты
2.4. Фразы и выражения
2.5. Грамматика
2.6 Тест
2.7 Проект

Все перечисленные механизмы и приемы создания интересного, информативно насыщенного, эффективного в оценивании студентов онлайн курса возможны на платформе Open edX.

Однако стоит отметить, что онлайн курс, существующий только в асинхронном виде, не будет настолько эффективен как курс с элементами синхронных включений: видео занятия через соответствующие платформы, и вебинары, которые позволяют студенту и преподавателю общаться в реальном времени, делиться эмоциями, решать спонтанно возникающие вопросы, видеть реакцию участников коммуникации.

Непродолжительная практика работы на онлайн курсе платформы Open edX показательна: студенты говорят о том, что им интересно и удобно работать на платформе. Преподаватели видят эффективность элементов курса и имеют возможность корректировать контент по ходу прохождения курса, учитывая запросы студентов через механизм обратной связи.

**Список литературы:**

1. Миндубаева Ф.А., Юй Р.И., Рыбалкина Д.Х. и др. Возможности дистанционного обучения студентов 3 курса общей медицины по модулю «Дыхательная система» // Международный журнал экспериментального образования. - 2016. - № 3-2. - С. 206-213.
URL: http://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=9702 (дата обращения: 25.09.2020)
2. https://edx.ektu.kz/courses/course-v1:CET+EDX_01+2020_SU/about

**Аңдатпа.** Мақалада Open edX платформасының Онлайн курстары арқылы техникалық университетте тілдерді оқыту тәжірибесі туралы айтылады. Осы платформаның мүмкіндіктеріне талдау жасалып, осы оқу жылында әзірленген және іске қосылған курстар сипатталады.

**Аннотация.** В статье рассказывается о практике обучения языкам в техническом университете с помощью онлайн курсов платформы Open edX. Приводится анализ возможностей данной платформы и описываются курсы, уже разработанные и запущенные в образовательный процесс в этом учебном году.

**Abstract.** The article describes the practice of teaching languages at a technical university using online courses on the Open edX platform. An analysis of the capabilities of this platform is given and courses that have already been developed and launched into the educational process in this academic year are described.

## МАТЕМАТИКА МЕН ГЕОГРАФИЯ ПӘНДЕРІН ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ӘДІСІ АРҚЫЛЫ ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ

**Г.Н. Таласбаева**
Қапшағай қ. «Балдәурен» республикалық оқу-сауықтыру орталығы, Алматы облысы, Қапшағай қаласы, gulshat.73@bk.ru
**А.О. Бекетаева**
Қапшағай қ. «Балдәурен» республикалық оқу-сауықтыру орталығы, Алматы облысы, Қапшағай қаласы, aiymzhan93@mail.ru

Бүгінгі білім беру жүйесі елеулі өзгерістерге ұшырап отыр. Жалпы орта (толық) білім беру мақсаттары өзгерді. Құзыреттілік тәсілге негізделген білім берудің жаңа тұжырымдамалары құрылады, ол жекелеген оқшауланған пәндер арқылы емес, интегративті білім беру салалары арқылы білім мазмұнын көрсетуді талап етеді. Осының бәрі оқыту әдістемесіне өзгерістер әкеледі.

Интеграция - бұл қандай да бір саладағы жалпыланған білімнің бір оқу материалында мүмкін болғанша терең өзара кіріктіліруі, бірігу. «Интеграция» ұғымы екі мағынада түсіндіріледі, біріншіден, бұл оқушылардың қоршаған орта туралы тұтас түсінігін қалыптастыру (мұнда интеграция оқытудың мақсаты ретінде қарастырылады) және екіншіден, білімді жақындастырудың жалпы платформасын табу (мұнда интеграция оқыту құралы ретінде қарастырылады).

Интеграция, білімнің фрагментациясын еңсеруге бағытталады, субъективті тұтас білімді қамтамасыз етуі және әмбебап құндылықтар кешенін қалыптастырады, жүйе құраушы сипаттағы байланыстардың әртүрлі функцияларын орындайды. Сонымен қатар, ол оқу үдерісіне түрлі білім беру технологияларын, жаңа әзірлемелерді, жаңа нысандар мен әдістерді енгізу қажет.

L.Ciolan: «білімнің интегралдық сипаттамасы мамандардың кәсіби мүдделерін қарапайым қолданудың нәтижесі болып табылмайтынын бекітеді. Интеграция субъективті ұмтылыс немесе ықылас болып табылмайды, бірақ объективті негізі бар, себебі ол белгілі бір контексте проблеманы шешу үшін қажетті дағдылардың күрделі динамикалық сипатымен байланысты» - деген пікір берген [1, 38 б].

Интеграцияланған сабақтардың пайда болу қажеттілігі бірқатар себептермен түсіндіріледі:

- оқушылар қоршаған әлемді олардың әралуандығы мен бірлігінде таниды, ал мектеп бағдарламасы бойынша осы бірліктің жекелеген құбылыстарын зерттеуге бағытталған жекеше құбылыстар туралы түсінік бытыраңқы беріледі;
- интеграцияланған сабақтар оқушылардың өз әлеуетін дамытады, қоршаған ортаны белсенді тануға, себеп-салдар байланысын ұғынуға, логикалық, ойлау, коммуникативтік қабілеттерін дамытуға ынталандырады;
- интеграцияланған сабақтарды өткізу формасы стандартты болмағандықтан қызықты. Сабақ барысында әр түрлі жұмыс түрлерін қолдану оқушылардың назарын жоғары деңгейде ұстап тұрады, бұл сабақтың жеткілікті тиімділігі туралы айтуға мүмкіндік береді. Интеграцияланған сабақтар айтарлықтай педагогикалық мүмкіндіктерді ашады;
- қазіргі қоғамдағы интеграция білім берудегі кіріктіру қажеттілігін түсіндіреді. Мемлекетімізге жоғары сапалы, жақсы дайындалған мамандар қажет. Бұл қажеттілікті қанағаттандыру үшін: білімді, іскер мамандарды даярлауға ерекше көңіл бөліну қажет;
- интеграция мұғалімнің өзін-өзі дамытуға, шығармашылығын жетілдіруге мүмкіндік береді, қабілеттерінің ашылуына ықпал етеді.

Интеграциялық білім беру бағдарламалары бойынша білім беру қызметі оқушылардың мүдделері мен білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, мазмұнын саралауға негізделуі тиіс. Бағдарламалар белгілі бір оқу пәндерін тереңдетіп оқытуды қамтамасыз етеді, сондай-ақ келесі қажеттіліктерге сәйкес келеді:

- түрлі білімді біріктіру, сабақтастыру;
- бір пәндегі білімнің келесі пәнмен сабақтасуы;
- көпбейінді проблемалармен айналысатын және түрлі интеграцияланған міндеттерді шешетін жоғары білікті мамандарға қажеттілік.

Кіріктірілген сабақтардың құрылымы пәндерді оқытудың әр кезеңінде оқу материалының

нақтылығы, жинақылығы, логикалық өзара шарттылығы, материалдың үлкен ақпараттық сыйымдылығымен ерекшеленеді. Кіріктірілген сабақтар түрінде екі немесе бірнеше пән үшін аса маңызды проблемалар ашылатын жалпылама сабақтар өткізген жөн.

Кіріктірілген оқытудың ерекшелітері:

Біріншіден, пәндерді оқыту білім жүйелілігінің жоғары деңгейінде өтеді;

Екіншіден, білім алушылардың дербес, зерттеу қызметі ынталандырылады;

Үшіншіден, әртүрлі пәндік салалардағы бір мәселені шешуде интегративтік тәсіл негізінде жалпы оқу іскерліктері жетілдіріледі, оқушыларда әлемнің тұтастығы туралы наным қалыптасады.

Интеграциялық оқыту барысында педагогтардың оқу және оқудан тыс жұмыста ынтымақтастығы дамиды, оның нәтижесі оқу–әдістемелік кешен (біріктірілген сабақтар туралы ғылыми– әдістемелік ақпарат; сабақтардың әдістемелік әзірлемелері; оқушылардың шығармашылық жұмыстары) құрылады.

Оқу үрдісінде пәндерді кіріктіре оқыту: [2]

- ерекше дарынды оқушыларға мәнді де саналы оқуға;
- сабақ құрылымында проблемалық жағдайлар үлесін ұлғайтуға;
- жеке тұлғаның зерттеушілік типін қалыптастыратын оқушының ойлау әрекетін белсендіруге;
- оқушыға бір мезгілде әрекетті орындауда барлық мақсат қоюдан нәтижеге дейінгі барлық процесіне бақылау жасауға;
- білім берушілік, дамытушылық және танымдық үшбірлікті ұстаздың шексіз шығармашылығы тұрғысынан жүзеге асыруға;
- сабақтың ақпараттық сыйымдылығын арттыруға;
- оқушылардың уәждемесін арттыруға, олардың оқу-танымдық әрекетін белсендіруге, шаршағандары мен қажуларын азайтуға;
- сабақ үрдісінде өтілетін тақырыптың адам және қоғам өмірімен тікелей байланысына мән беруге;
- оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытуға;
- олардың алған білімдерін өмірде қолдана білулеріне көмектеседі.

Пәндер мазмұнын, сондай-ақ оқу бағдарламаларын интеграциялау мектеп бағдарламаларын жоспарлау саласындағы негізгі мәселе ретінде қарастырылады [3, б.135]. Соның ішінде математика пәнін кіріктіріп оқытудың маңызы зор.

Математика пәнінің негізгі мақсаттарының бірі - кәсіби есепті математикалық тілге аудару және қолданбалы мәселелерді математикалық зерттеу дағдыларын қалыптастыру мүмкіндігі. Математика пәнінің осы мақсаттарын жүзеге асыру мектептен бастау алады. Кіріктірілген сабақтар оқушыларға қызықты, оларды шығармашылыққа итермелейді, математиканың қолданбалы бағытын ашады. Математика пәнін информатика, физика, география, биология, химия, музыка, технология, тарих пәндерімен интеграциялауға болады. Біз математика мен география пәндерін кіріктіру арқылы оқушыларға сапалы білім беру мәселесін алып отырмыз.

Қоғамдық өмірде математикалық модельдерді көру дағдысын дамыту және өмірдегі мәселелерді математикалық әдістерді қолдана отырып шешу қабілеті мектептегі математиканы интеграциялау арқылы өтумен қалыптасады. Математикалық емес бейінді сыныптардағы басқа пәндермен интеграцияланған математика сабақтарын: Т.Е.Болдовская, Т.А.Поляков, Е.А.Рождественская айқын қолданбалы бағытқа ие [4]; О.В Иванова ақпараттық жүйелі сипатқа ие [5] және оқушылар үшін математикалық білімнің маңыздылығы мен мазмұндылығы оқушылардың тұрақты танымдық қызығушылығын қалыптастырады [6] – деп сипаттаған.

Математика пәнінен интеграцияланған сабақты дайындау және өткізу үдерісінің кезеңдері:

1. Дайындық кезеңі. Негізгі міндет – педагогикалық ұжымды ынталандыру және кіріктірілген сабақтардың оңтайлы санын, оларды өткізу мерзімдерін, тақырыптарын, сабақ типтерін, олардың мақсаттарын анықтау үшін шығармашылық топты қалыптастыру.
2. Орындаушылық кезең. Сабақ сценарийін жүзеге асыру кезінде күтпеген, немесе жоспарланбаған жағдай туындағанда оның орнына қолданылатын әдіс немесе тәсілді алдын-ала жоспарлау. Сабақтың басталуы мен аяқталуы оқушылардың эмоциясына, көңіл-күйіне ерекше әсер беру қажет.
3. Рефлексивті кезең. Өткізілген сабақты мұқият талдау, интегративті оқытуды енгізу бойынша шығармашылық топтың одан әрі жұмыстарындағы жетістіктері мен кемшіліктерін

есепке алу.

Интеграциялық сабақтың ойдағыдай өтуі үшін жоғарыдаға кезеңдерді ұстанып қана қоймай математика пәні мұғалімінің география пәні мұғалімі арасындағы ынтымақтастық, олардың іскерліктері мен шеберліктерінің өзара сабақтастығы маңызды.

Бүгінгі таңда математика және география мұғалімінің жұмысын компьютер, түрлі ақпараттық бағдарламалар арқылы сабақтар құруға, сыныптан тыс іс-шаралардың ақпараттық технологияларсыз өтуін елестету қиын. Бұған дейін оқушы кез-келген тақырып бойынша ақпаратты оқулық, анықтамалық әдебиет, мұғалімнің дәрісі, сабақтың қысқаша мазмұны сияқты әр-түрлі дереккөздерден ала алатын. Қазір оқушылар көбінесе дәстүрлі оқулықтарда емес, ғаламдық желіде, желілік қауымдастықтарда қажетті ақпаратты іздеуге көп уақыт жұмсайды. Теледидардағы ойын-сауық бағдарламалары түрінде білім алуға бел буған оқушының миы АКТ көмегімен мұғалім ұсынған ақпаратты қабылдау оңайырақ. Сондықтан мұғалім оқушымен және үздіксіз дамып келе жатқан АКТ-мен бір тілде сөйлесу үшін заманауи әдістерді ғана емес, сонымен қатар жаңа білім беру технологияларын да меңгеруі керек.

Осыған орай қазіргі заман талабына сай оқушыларды қашықтан оқыту жүйесі қолға алынуда. Математика мен география пәндерін қашықтан оқыту барысында мұғалімдер мен оқушылар арасында виртуалды қарым-қатынас орнап, сабақтар onlain түрінде жүзеге асырылатыны анық. Қашықтан білім беру үдерісі педагогтардан оқытылатын пәніне қатысты электронды көрнекі құралдарды қолданғанын талап етеді.

Математика мен география пәндерін өту барысында электронды презентациялар, электронды географиялық карталар, электронды атластар, формулалар және т.б. көрнекі материалдар қолданылады.

Математикада геометриямен танысу кезінде оқушылар фигураларды, бұрыштарды өтеді. Бұл пәнді қамту барысында табиғаттағы геометрияның, геометриялық денелердің маңызы өте зор болғандықтан мысалдарды географиядан алуға болады. Оқушыларға арналған интеграцияланған сабақта Пифагордың Жерді шар тәріздес етіп сипаттауын «Табиғаттағы барлық нәрсе толығымен және үйлесімді болуы керек. Бірақ геометриялық денелердің ең жақсысы - шар. Жер де мінсіз болуы керек. Сондықтан Жер де - шар!» - деген сөздерімен түсіндіруге болады.

География ғылымының жан-жақты болғандықтан пән мұғалімдері географияны кез-келген пәндермен интеграциялай алады. География сабағында сіз кез-келген пәнмен байланыс таба аласыз. Оқушыларды география пәнін әсіресе математика пәнімен кіріктіріп оқыту маңызы зор. География курсының бай мазмұны мұғалімге оқушылардың әр түрлі іс-әрекеттерін ұйымдастыруға, оқыту әдістері мен құралдарын таңдауға кең мүмкіндіктер береді.

География мен математика пәндері оқушылардың ақыл-ойының, санасы мен мәдениеттілігінің, отансүйгіштік, адамгершілік қасиеттерінің дамуына ерекше әсер ететіні сөзсіз.

«Атмосфера» тақырыбын қамту барысынеда география пәнінің бағдарламасы математика пәнімен тығыз байланысы. Ал, математика пәніндегі арифметикалық орташа мәнді есептеп, графиктерді оқитын әдісті қолданатын бағандық және дөңгелек диаграммалар тарауын оқыту үдерісіне география пәнін кіріктіруге болады. Мұның бәрі орташа айлық, орташа жылдық ауа температурасын алу үшін қажет. Оқушылар температураның жыл мезгіліне, биіктікке тәуелділік графигін қолдана отырып, сұрақтарға жауап беруді үйренеді, желдің басым бағытын жел бағыты кестесіне сәйкес анықтайды. Жыл бойына және айларға жауын-шашынның көрнекі бейнесін көру үшін бағаналы және дөңгелек диаграммалар жасалады.

Масштаб тақырыбын өту барысында «Масштаб - бұл қатынас. Ал қатынас - математика ұғымдарының бірі» - деген ұғымды ұстанып, географиядағы жер масштабын анықтау үшін шығарылатын есеп формуласы мен әдісі қамтылады.

Сонымен, математика пәнін кез-келген саламен кіріктіріп өтуге болады. Кіріктірілген сабақтарды өту арқылы мұғалімдер өз-ара тәжірибе алмасады, оқушылармен қарым-қатынас жасқсарады, оқушылардың пәнге және сол арқылы оқуға деген қызығушылығы артады, оқу-тәрбие үдерісінің сапасы көтеріледі. Интеграциялық білім беру үдерісі мектеп мұғалімдері мен оқушыларының білімін, бәсекеге қабілеттілік қасиеттерін жетілдіреді.

**Пайдаланған әдебиеттер тізімі:**

1. Ciolan L. Inva. area integrata. Fundamente pentru un curriculum integrat Published: 2008 Publisher: Editura Polirom, Bucuresti C.38-125

2. Дүйсмағанбетова А.М., Алмағамбетова Ж.Қ. Кіріктірілген білім бағдарламасы: нәтижеге бағытталған оқу жүйесі / http://zkoipk.kz/confnis1s/712-conf.html
3. Chis, Vasile. Contemporary pedagogy, pedagogy for skills. House of Science Book, 2005.
4. Болдовская Т. Е., Полякова Т. А., Рождественская Е. А. Реализация прикладной направленности обучения математике в учебных пособиях и задачниках по математике // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – № 10 (октябрь). – URL: http://e-koncept.ru/2016/16220.htm.
5. Иванова О. В. Технология интегрированного урока математики с дисциплинами химико-биологического профиля: метод. пособие. – Омск: Полиграфический центр, 2004.
6. Иванова О. В. Развитие познавательного интереса к математике у учащихся химико-биологических классов: дис. … канд. пед. наук. – Омск, 2006.

**Аңдатпа.** Интеграциялық білім беру әдісі мемлекет азаматтарының бәсекеге қабілеттілігін арттыру мақсатын жүзеге асырушы үдеріс болып табылады. Осыған орай, еліміздің білім беру жүйесі кіріктірілген сабақтарды өтуге ерекше мән беруде. Мақалада математика мен география пәндерінің жан-жақтылығы оның өзара интеграцияға түсе алатындығы көрсетілген.

**Аннотация.** Метод интегрированного образования является процессом реализации целей повышения конкурентоспособности граждан государства. В связи с этим система образования страны уделяет особое внимание проведению интегрированных уроков. В статье указано, что разносторонность предметов математики и географии может быть достигнута в взаимно интегрировании.

**Annotation.** The method of integrated education is a process of implementing the goals of increasing the competitiveness of citizens of the state. In this regard, the country's education system pays special attention to integrated lessons. The article indicates that the diversity of mathematics and geography subjects can be achieved in mutual integration.

# ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПЛАТФОРМ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРОГРАММИРОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

**Р.З. Третьякова**
КГУ «Актюбинская средняя школа» г Актобе, t_r_z@mail.ru

«Алгоритмизация и программирование - одно из важнейших направлений школьного курса информатики и ИКТ. В качестве основы этого курса был выбран, набирающий популярность, язык программирования Python. Отличительной особенностью языка Python является простой и ясный синтаксис с огромным объемом полезных функций, расширяющих возможности языка.

Опыт проведения дистанционных уроков показал, что современный школьник, обучаясь по классно-урочной системе, часто не владеет необходимыми навыками и умениями для самостоятельного обучения. У него не сформированы многие необходимые для этого процесса компетенции. Отсутствие очного общения негативно сказывается на уровне освоения курса. При дистанционном обучении обратную связь от обучаемого преподаватель получает с задержкой (разорванная обратная связь). Наличие быстрой обратной связи востребовано большинством учеников, которые учатся в школе, и, соответственно, её отсутствие негативно сказывается на усвоении материала и освоении курса в целом.

Процесс обучения программированию должен быть практико-ориентированным, поэтому цель исследования – поиск, применение в организации дистационного обучения инновационных онлайн-инструментов и образовательных платформ, предоставляющих возможность учащимся работать с программным кодом, а учителю отслеживать решение задач и прогресс учащихся.

Методы исследования. Практическое детальное освоение образовательной платформы и онлайн-инструментов, изучение инструкций , ознакомление с инструментарием и функционалом платформы. Изучение преимуществ и недостатков образовательной платформы .

В результате изучения интерактивных образовательных интернет-сервисов я выделила те, которые позволяют реализовать наиболее эффективное практическое программирование с проверкой выполненных заданий в режиме «он-лайн». К таковым можно отнести online-инструменты, предназначенные для компиляции на языке программирования Python, так называемые online-IDE. Для обзора я предлагаю самые простые и легкие в использовании и для понимания учащимися.

Веб-сервис, позволяющий исполнять программы на Python прямо в вашем браузере - это Trinket (сайт trinket.io) с возможностью запускать исходники и делиться ими. Имеет возможности одновременного открытия множества скриптов в разных вкладках и встроивания Trinket в свой сайт.

Окно Trinket (рис 1) состоит из двух блоков: блок написания кода и блок ввода и вывода данных. Программы пишется без необходимости входить в систему или устанавливать программное обеспечение.

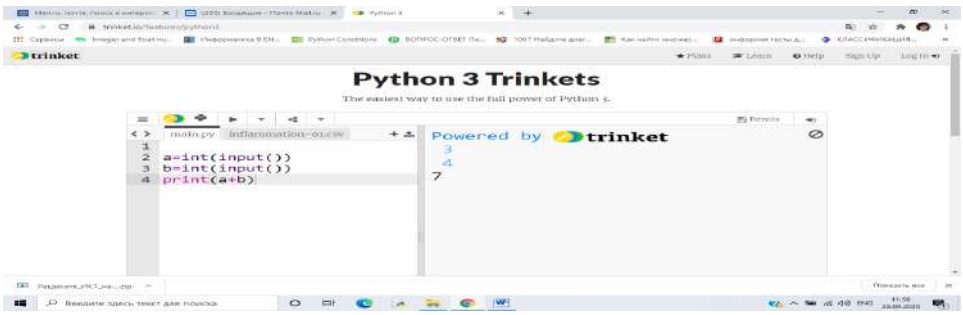



Рис 1

Python Fiddle (сайт Pythonfiddle.com) имеет достаточно простой интерфейс и очень легкий в использовании, включает в себя стандартную подсветку кода и что не маловажно поддерживает внешние Python-библиотеки. Результаты отображаются в нижней части панели вывода. В Python Fiddle можно поделиться программой с учителем для проверки.

Codechef (сайт codechef.com). Эта online-IDE считается одним из первых универсальных инструментов для компиляции кода. Она позволяет менять тему редактора, размер шрифта, поддерживает автодополнение и подсветку синтаксиса, позволяет открывать несколько скриптов одновременно. При использовании данного сервиса учащиеся на главной странице Home должны выбрать выбрать вкладка Code,Compile & Run.

REPL (сайт repl.It)

Название происходит от REPL (Read-Eval-Print Loop), что является синонимом интерактивной оболочки. Интерфейс прост и его легко настроить под себя. Можно изменить макет, цветовую тему, размер шрифта, отступы, тип переноса и включить автозаполнение. Создание учетной записи позволит сохранять свой код и поделиться им с учителем.

Для проверки и тренировки понимания кода полезно учащимся рекомендовать сайты с играми и головоломками на Python, например сайт Finxter.com содержит более 300 головоломок на Python. Каждый ответ сопровождается подробным обьяснением особенностей языка программирования Python.

Рассмотреные сервисы доступны на любом устройстве, подключенном к интернету, в том числе на смартфонах.

В дистанционной среде способы предоставления учебного материала, проверки знаний и контроля за качеством выполнения программного материала разнообразны. Возможность взаимодействия с учащимися на образовательных платформах расширяется за счет встраиваемых интерактивных плагинов: интерактивные викторины, тесты, флеш-карты, упражнения с переносом слов и т.д. Современные образовательные платформы имееют более расширенную структуру и их можно охарактеризовать так: «он лайн» учебник + проверка задач «он лайн». Но не все платформы имеют такой тип заданий, как программирование.

Stepik (Stepik.org) - это образовательная платформа и конструктор онлайн-курсов. Главное преимущество сервиса не просто использовать готовые курсы по программированию, но и создавать для своих учащихся собственный курс или создать класс в любом открытом курсе с отслеживанием оценок и прогресса. Важной частью онлайн-курсов в Stepik является выполнение практических заданий разной степени сложности. К сложным задачам относятся задачи на программирование.

Создавать задачу на программирование в Stepik можно двумя способами. Первый способ, более простой и не требует от преподавателя дополнительных знаний, - создать набор тестов, на котором будет проверяться решение.

Для примера задача моего курса «Массивы в Python» для учащихся 9 классов.

Для начала нужно создать новый шаг с типом «Программирование» (рис 2)

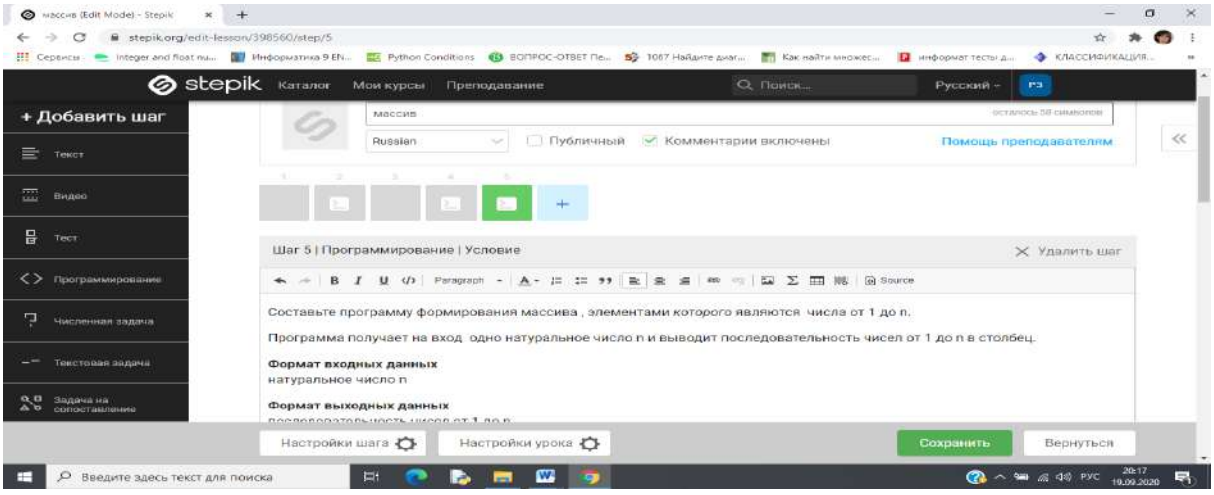



рис 2

Ниже поле ввода условия выбирается вкладка «Тестовые данные» (рис 3).

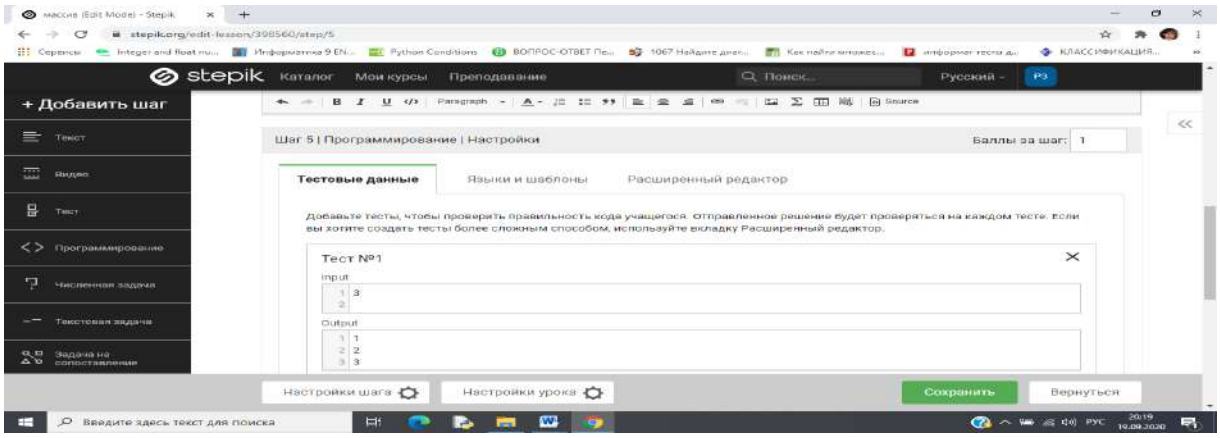



рис 3

Код учащегося будет проверяться с помощью написанных вами тестов следующим образом: на вход программы учащегося подаётся значение, записанное в строке «Input», а результат работы этой программы сравнивается со значением, записанным в строке «Output». Если эти значения не совпадают, то учащийся видит ошибку и номер теста, на котором неверно сработал его код.

Количество примеров тестов, которые видит учащийся, можно настроить, раскрыв вкладку «Показать дополнительные настройки» ниже поле ввода тестов, можно указать количество тестов, содержание которых будет видно ученику. Таким образом, в задании с N примерами учащемуся известны первые N тестов, на которых его решение будет тестироваться. При неуспешном прохождении одного из этих тестов учащемуся возвращается расширенное сообщение об ошибке, в котором указаны входной тест, вывод программы учащегося и правильный ответ на тест.

Чтобы понять, как выглядит задача на программирование со стороны учащегося, рассмотрим пример. Ниже от учащегося требуется написать код, который запрашивает натуральное число N и выводит на экран последовательность чисел от 1 до N в столбец.

Формат входных данных
натуральное число N
Формат выходных данных
последовательность чисел от 1 до N
Sample Input:
3
Sample Output:
1
2
3

Учащийся по условию задачи составляет программу в окне кода.

При этом учитель предварительно не пишет саму программу. Так как программа учащегося тестируется через файлы стандартного ввода и стандартного вывода stdin → stdou (рис 4)

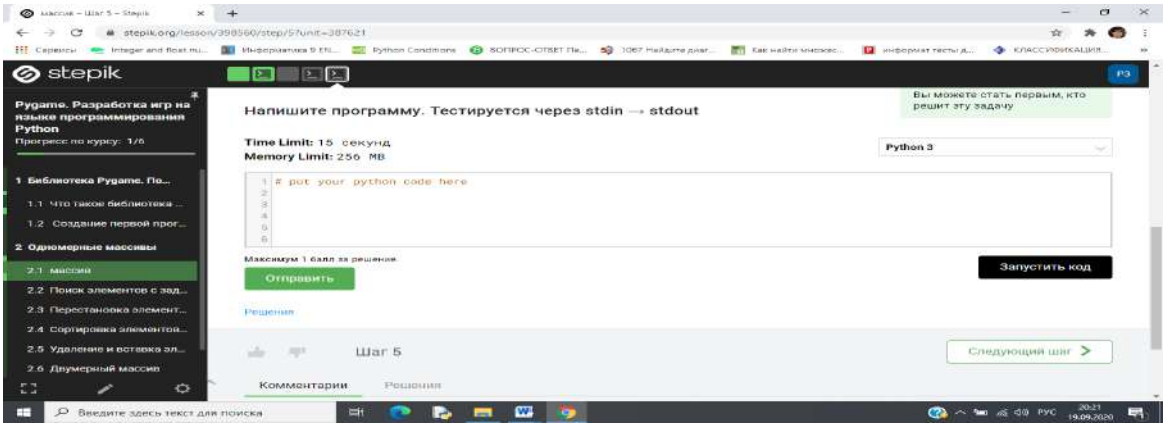



рис 4

Чтобы поделиться открытым курсом, достаточно отправить прямую ссылку на него любым способом (в сообщениях, в социальных сетях, разместив ссылку на сайте или ином ресурсе). На любой открытый курс Stepik учащийся может записаться по прямой ссылке.

Учащийся может работать в web-версии платформы в браузере на компьютере, а также в бесплатных мобильных приложениях Stepik для iOS и Android-устройств. В мобильных приложениях учащиеся также могут проходить теоретические и практические шаги, в том числе задачи по программированию.

Выводы исследования. Использование возможностей цифровых технологий с созданием различных видов практических упражнений и интерактивных методов их обработки без сомнения повышает уровень усвоения учебного материала и позволяет организовать эффективную форму проверки знаний и формирует компетенцию самообучения, как одной из приоритетных при дистанционном обучении, позволяет интенсифицировать образовательный процесс, активизировать познавательную деятельность и увеличить эффективность преподавания учебной дисциплины.

**Список литературы:**

1 welcom.stepik.org/teac-with-stepik
2 https://ru.wikipedia.org/

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту жағдайында орта мектептерде бағдарламалауды оқытумен байланысты проблемалар қарастырылған. Автор оқу материалын игеруге және бағдарламалау дағдыларын оқушылар автоматты тексеру функцияларымен білім деңгейлерін қадағалай білуге үйрету үшін тиімді онлайн құралдарына шолу ұсынады.

**Аннотация.** В статье рассматриваются проблемы, связанные с обучением программированию в средней общеобразовательной школе в условиях дистанционного обучения. Автор предлагает обзор эффективных online-инструментов для усвоения учебного материала и тренировки навыков программирования с возможностью прослеживания прогресса знаний учащихся, с функциями автоматической проверки

**Abstract.** In the article deals with the problems associated with teaching programming in a secondary school in the context of distance learning. The author offers an overview of effective online tools for mastering the educational material and training programming skills with the ability to track the progress of students' knowledge, with automatic check functions.

# ФИЗИКА САБАҚТАРЫН ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ БОЙЫНША ТИІМДІ ӨТКІЗУДІҢ ӘДІСТЕМЕСІ

**А.С. Тілеп**
Ақтөбе облыстық мамандандырылған
физика-математикалық мектеп-интернаты, Ақтөбе қ.,
aizhan261197@gmail.com

Соңғы 50 жыл ішінде бүкіл әлемде барлық деңгейлерде білім берудің үлкен өсуі байқалды. CoViD-19 – бұл кеңейтілген ұлттық білім беру жүйелерінің ең үлкен проблемасы. Көптеген үкіметтер оқушылардың көпшілігі үшін мектептерде оқуды тоқтатуды бұйырды, бұл олардан бір түн ішінде онлайн және виртуалды білім алуға ауысуды талап етті.

Көптеген үкіметтерді CoViD-19 экспоненциалды таралуымен қуып жетті, сондықтан мекемелердің қашықтықтан оқыту режиміне дайындалуға уақыты аз болды. Кеңінен белең алған пандемия бүкіл әлемнің білім беру жүйесі үшін ауыр сынаққа айналды. Балалардың мектеп қабырғасында дәстүрлі форматта білім алуы мүмкін болмай қалды. Адамзат мұндай жаһандық проблемамен алғаш рет бетпе-бет кездесіп отыр.

Қызметкерлерді даярлау және оқыту: қауіпсіздікті қамтамасыз ету тетіктері; департаменттер арасында жұмысты бөлу; мұғалімдерге өзара қолдау үшін ұжымдық байланысты сақтауға мүмкіндік беретін тетіктер; сондай-ақ бұрыннан таныс оқыту технологияларының қысқаша және қарапайым жаңартулары. Көптеген оқу орындары технологияны оқытуда кеңінен қолдануды жоспарлады, бірақ COVID-19 өршуі бірнеше ай немесе жылдар ішінде болатын өзгерістерді бірнеше күн ішінде жүзеге асыруға мәжбүр етті.

CoViD-19 пандемиясы мұғалімдер мен оқушылардың өмірін тек олардың деңгейі мен оқу курсына ғана емес, сонымен қатар олардың бағдарламаларында қол жеткізген жетістіктеріне байланысты басқаша бұзды. Өз білімінің бір кезеңін аяқтап, екіншісіне ауысатындар, мысалы, мектептен жоғары білімге немесе жоғары білімнен жұмыспен қамту саласына ауысатындар ерекше проблемаларға тап болады. Олар мектеп бағдарламасы мен бағалауды әдеттегідей аяқтай алмайды, және көптеген жағдайларда олар әлеуметтік топтарынан бір түн ішінде ажырасып кетті. Тіпті өз бағдарламаларынан жартылай өткен адамдар да дағдарыстан кейін олардың курстары мен бағалау схемалары қалай қалпына келтірілетіні туралы нақты нұсқаулар алғанға дейін мазасызданады. CoViD-19 көптеген оқушылар оқудың басқа деңгейіне шыққан кезде «қалыпты» оқыған адамдармен салыстырғанда ұзақ мерзімді кемшіліктерден зардап шегеді деп алаңдайды. [1]

Оқушылар мен ата-аналарға жұбаныш.

Бұл өте қауіпті заманда ата-аналар мен оқушылар үшін өте қиын. Өмірдің «қалыпты арнаға» қашан оралатыны туралы белгісіздік алаңдаушылықты күшейтеді. Оқу орындары әртүрлі тәсілдермен оқуға қажетті өзгерістер енгізсе де, олардың барлығы оқушылар мен ата— аналарды сендіруге - мақсатты қарым-қатынас арқылы бірінші кезекте назар аударуы керек. Оқу орындары оқушылар мен ата-аналарды кез-келген оқу мәселелері туралы үнемі хабардар етіп отыруы керек. Мұғалімдер мен мектеп кеңесшілері қиын өмірлік жағдайға тап болған оқушылардың алаңдаушылығын ата-аналарға қарағанда жақсы жеңе алады. Алайда, олардың барлығы эмоционалды және психологиялық мәселелерді шешуге мамандандырылған мектеп жүйесінен тыс көмек пен ресурстарға қол жеткізе алады. Білім беру мекемелері мен жүйелері ата-аналары оларды қолдамайтын және үй жағдайлары оқуға ықпал етпейтін оқушыларға көмектесу үшін ерекше күш салуы керек. Үй шаруашылықтары CoViD-19 тұрғын үймен шектелген жерде, ата-аналар мен қамқоршылар өздерінің экономикалық болашағына қатты алаңдауы мүмкін, сондықтан үйде оқу оңай емес, әсіресе уәжі төмен балалар үшін. Мұндай үйлерде көбінесе бай отбасылар әдеттегідей қабылдайтын жабдықтар мен байланыс құралдары жетіспейді, бұл мәселені ушықтырады.

Қашықтықтан оқытудың қарапайым тәсілдері: асинхронды оқытуды қолданыңыз, өйткені мекемелер оқушылармен және ата-аналармен байланыс орнату, растау және қолдау шараларын қолданады, сонымен қатар олар қашықтықтан сабақ беру қабілетін арттыруы керек. Бұл төтенше жағдай бірнеше ай немесе жылдар ішінде жүзеге асырылуы мүмкін. «Егер жұмыс істеуге тұрарлық болса, оны жаман істеуге тұрарлық» деген айқындықтың негізі бар.

Мұғалімдер білгендерімен жұмыс істеуі керек. Оқушыларды тыныштандыруға барлық назар аудару жаңа педагогика немесе технологияны үйренуге тырысудан гөрі маңызды. Нақты уақыт режимінде сабақ беруге дағдыланған адамдар үшін ең маңызды түзету – асинхронды оқытудың артықшылықтарын пайдалану. Оқытудың көптеген аспектілері үшін қатысушыларға бір уақытта сөйлесудің қажеті жоқ. Асинхронды жұмыс мұғалімдерге оқу материалдарын дайындауда икемділік береді және оқушыларға үй мен оқу талаптарын үйлестіруге мүмкіндік береді. Асинхронды оқыту сандық форматта жақсы жұмыс істейді. Мұғалімдерге материалды белгілі бір уақытта жеткізудің қажеті жоқ: оны сұраныс бойынша қол жеткізу үшін интернетте орналастыруға болады, ал оқушылар өз кестесіне сәйкес Вики, блог және электрондық пошта арқылы өзара әрекеттесе алады. Мұғалімдер оқушылардың қатысуын мезгіл-мезгіл тексеріп, ерекше қажеттіліктері немесе сұрақтары бар оқушыларға онлайн-кездесулер тағайындай алады. Асинхронды сандық сынып құру мұғалімдер мен оқушыларға тыныс алу үшін көбірек орын береді. [2]

Сол сияқты, бейне сабақтар әдетте тиімдірек болады, сонымен қатар қысқа болса (5-10 минут) оңай дайындалады. Camtasia Studio бағдарламасын қолдануға кеңес беремін.

Сабақтарды жоспарлауда оқыту үшін бағалауды, оқушылар өздерін-өздері, сыныптастар бірін-бір, критериалды бағалау арқылы жүргізілуін қадағалап өзін-өзі бағалау нәтижесін бағалау мұғалім бақылауы арқылы жиынтық баға ретінде оқу журналына баға қояды. Оқуды бағалаудың мақсаты, керісінше, оқушы қазіргі уақытта не оқып білгенін жинақтау болып табылады. Ал оқыту үшін бағалау оқушыларға қорытынды не қалыптастырушы бағалау, нәтижесінде жиынтық бағаны қояды. Ал ішкі бағалау: сараптық жұмыс, бақылау жұмысы, диктант, өзіндік жұмыс, мәтіндік жұмыс. Сырттай бағалау: тест, анкета, ғылыми жоба, т.б. Мұғалімнің бағалауы: мадақтау, ынталандыру, жұлдызшалар, т.б. жүзеге асады.

Оқу бағдарламасы.

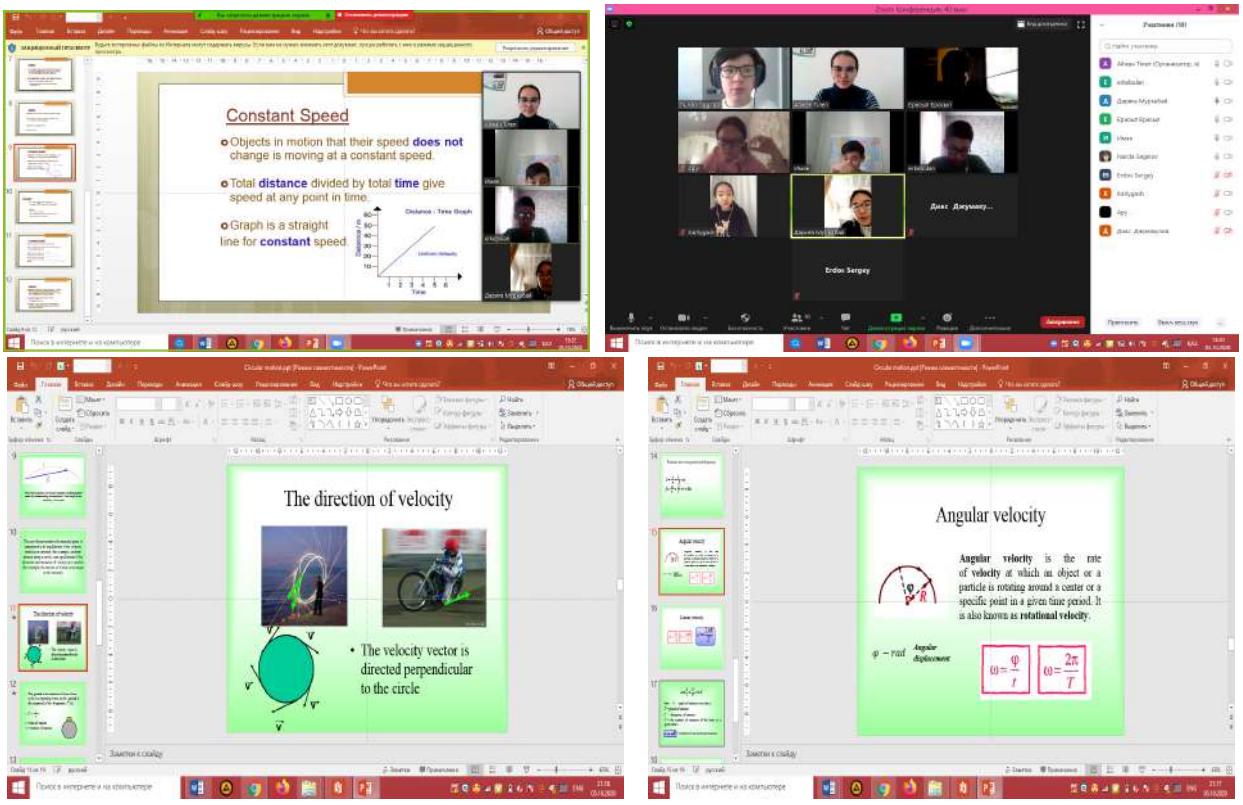
CoViD-19 дағдарысы кезінде мұғалімдер қашықтықтан оқыту үшін қандай оқу бағдарламасын қолдануы керек? Мұғалімдерге арналған жалпы кеңес – екі мақсатты есте сақтау. Оқушыларды сыныптағы оқу бағдарламасына бағыттауды жалғастыру және оқушыларға әртүрлі тапсырмалар беру арқылы оқуға деген қызығушылықты сақтау. Кейбір мектептер оқушыларды осал отбасыларға азық-түлік себеттерін дайындау немесе қарттар үйінің қарт тұрғындарына хат жазу арқылы дағдарысқа қатысуға шақырады. Мұндай әркетті байыту үшін мұғалімдер қазіргі уақытта еркін қолданылатын ашық білім беру ресурстары ретінде қол жетімді жоғары сапалы оқу материалдарының көптігін қолдана алады. Мысалы, OpenLearn Веб-сайтында мектепте де, жоғары деңгейде де 1000-нан астам курстар бар. Басқалар дайындаған жақсы материалдар арқылы сабақ беру ұят емес. [3]

Әлем бойынша оқытудың балама түрлері ойластырылды. Қашықтан білім беру үшін сабақтарды телеарналар арқылы трансляциялау, видеосабақтарды арнайы платформаларға жүктеу, радио арқылы сабақтарды аудиотрансляциялау, электрондық пошта және пошта қызметі сынды т.б. тәсілдер пайдаланылды. Әр мемлекет қашықтан оқыту процесінің оқушылар мен студенттерге неғұрлым қолжетімді болуын мақсат етті. Ол үшін Интернеттің, техникалық инфрақұрылымның қолжетімділігін анықтап, білім беру бағдарламаларының мазмұнын бейімдей бастады, барлығын ескере келе тиімді нұсқасын алдын ала сынап көріп, таңдау жасады.

Қазіргі кезде елімізде кең қолданысқа ие болған платформалар – Zoom, OnlineMektep, Microsoft Teams, Google meet, Skype, т.б.

**Zoom (zoom.us/:)**

Бейнеконференциялар мен вебинарлар өткізуге арналған сервис. Тегін нұсқада кездесулерді 40 минутқа дейін және 100 адамға дейін өткізуге болады. Оқушылар кездесуге телефон арқылы (zoom қосымшасын орнату ұсынылады) немесе компьютер арқылы қосыла алады. Кездесудің әрбір қатысушысы дауыспен сөйлеуге, бейне көрсетуге және өз экранын кеңейтуге мүмкіндігі бар.




1-сурет. 9-сыныптың физика сабағы, «Шеңбер бойымен қозғалыс» тақырыбына шолу.

Мысалы, өзімнің тәжірибемнен айта кетсем: 9-сыныпқа физика сабағынан өткізген онлайн-сабағымнан үзінді келтірейін. Экранды демонстрациялау арқылы презентацияны көрсетуді бастаймын. Презентация қызықты, назар аударарлық болуы үшін gif форматтағы суреттерді көп пайдаланамын.

**Skype:**

Бейнеконференция өткізуге арналған сервис. Әрбір оқушының Skype аккаунты болуы керек. Сынып тобы құрылады және белгілі бір уақытта қоңырау соғылады, оған топтың барлық қатысушылары қосылады.

**CoViD-19-дан** кейін.

Қалыпты өмірге оралу бұрынғыдай өмірге қарапайым бір реттік көшу болмайды. Юрисдикциялар тәуекелдерді әр түрлі бағалайды және олардың барлығы CoViD-19 індетінің екінші және үшінші толқындарына қарсы сақтық шараларын қолданады. Мекемелер, мұғалімдер мен оқушылар CoViD-19 оқу үзілістерінен келтірілген зиянды жоюдың икемді жолдарын іздеуді жалғастырады. Бұл тұрғыда ашық мектептер (мысалы, Үнді ұлттық ашық білім беру институты; Жаңа Зеландия сырттай мектебі) және ашық университеттер (мысалы, Британдық ашық университет; Атабаска университеті, Канада) — олардың көпшілігі CoViD-19 пандемиясында жұмыс істей берді — кейде мұғалімдердің қалыпты жолға оралуына көмектесу үшін әр түрлі курстар мен уақыт пен оқу орнының икемділігін қамтамасыз ете алады. [4]

Әдетте сыныптарда немесе кампустарда бетпе-бет сабақ беретін мекемелер біршама жеңілдетумен оқытудың осы әдісіне оралуы мүмкін, бірақ CoViD-19 дағдарысы кезінде қабылдаған арнайы шаралар өшпес із қалдырады.

Оқу орындарында онлайн оқытуды кеңейту одан әрі жеделдетіледі және мектептер технологиялық оқытудың ең пайдалы деп санайтын аспектілерімен айналысу үшін жүйелі түрде ұйымдастырылады. Барлық институттар дағдарыс кезінде өздерінің білім беру және оқу миссияларын жалғастыру үшін жасаған тетіктерінен пайда көреді.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. https://egemen.kz/article/235576-askhat-aymaghambetov-pandemiya-dgaghdayyndaghy-qazaqstannynh-bilim-beru-dguyesi
2. 2020-2021 оқу жылында қашықтықтан оқыту жағдайында мамандандырылған білім беру

ұйымдарында оқу-тәрбие процесін  ұтымды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар, Нұр-Сұлтан, 2020 ж.
3. Commonwealth of Learning. (Skills training [TVET] for men and women): https://www.col.org/programmes/technical-and-vocational-skills-development
4. Commonwealth of Learning. (Open Schooling): https://www.col.org/programmes/openschooling

**Аңдатпа.** CoViD-19 пандемиясы білім беру жүйелері үшін үлкен проблема болып табылады. Бұл мақала мұғалімдерге бұл қиындықты жеңу туралы нұсқаулар береді. Оқу орындары қысқа мерзімде қандай дайындықты жүргізуі тиіс және олар оқушылардың оқыту деңгейлері мен салалары бойынша бөліну қажеттіліктерін қалай қанағаттандырады? Оқушылар мен ата-аналарды жігерлендіру маңызды элемент болып табылады. Қашықтықтан оқыту мүмкіндігін арттыра отырып, мектептер сандық форматта жақсы жұмыс істейтін асинхронды оқытудың артықшылықтарын пайдалануы керек. Сыныптағы әдеттегі пәндерден басқа, оқыту COVID-19-ды жаһандық және тарихи контекстке енгізетін әртүрлі тапсырмалар мен жұмыстарды қамтуы керек. Оқу жоспарларын құру кезінде оқушылардың бағасын жобалау ең алдымен мұғалімдерге назар аударуға көмектеседі.

**Аннотация.** Пандемия CoViD-19 является большой проблемой для образовательных систем. Эта статья дает учителям рекомендации по преодолению этой проблемы. Какие учебные заведения должны проводить подготовку в кратчайшие сроки и как они удовлетворяют потребности учащихся в распределении по уровням и областям обучения? Активизация учащихся и родителей является важным элементом. Повышая возможности дистанционного обучения, школы должны использовать преимущества асинхронного обучения, хорошо функционирующего в цифровом формате. Помимо обычных предметов в классе, обучение должно включать различные задания и работы, которые включают COVID-19 в глобальный и исторический контекст. Проектирование оценки учащихся при составлении учебных планов поможет, прежде всего, обратить внимание на учителей.

**Abstract.** The CoViD-19 pandemic is a big problem for educational systems. This article provides teachers with recommendations on how to overcome this problem. Which educational institutions should provide training as soon as possible and how do they meet the needs of students in the distribution of levels and areas of study? Activating students and parents is an important element. By increasing distance learning opportunities, schools should take advantage of asynchronous learning that functions well in a digital format. In addition to the usual classroom subjects, training should include various tasks and work that place COVID-19 in a global and historical context. Designing student assessment when drawing up curricula will help, first of all, to pay attention to teachers.

## КӨРКЕМ ЕҢБЕК ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚҚА БАУЛУДА ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН ҚОЛДАНУ

**Ж.Е. Тургенбаева**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы, alban-ait@mail.ru
**З.З. Айсаев**
Абай атындағы орта мектеп, Райымбек ауданы, Алматы облысы, alban-ait@mail.ru

Қазір бүкіл әлемде интерактивті қатынас жасауға, оны жүзеге асыратын техникалық мүмкіндіктерді дамытып отыра алатын ақпараттық қоғамға көштік. Бүгінгі күні инновациялық әдістер мен ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқушының ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамытып, қызығушылығын тудыру, белсенділігін арттыру ең негізгі мақсат болып айқындалады.

Бүгінгі таңда білім беру парадигмасы «білікті адамға» бағытталған білімнен «мәдениет адамына» бағытталған білімге көшуді көздейді. Бұл білім беруді жаңаша ұйымдастыру – оның философиялық, психологиялық, педагогикалық негіздерін, теориясы мен тәжірибесін тереңірек қайта қарау.

Сондықтан бүгінгі күні еліміздің білім жүйесінде оқыту үдерісінің тың идеяларға негізделген жаңа мазмұнын қамтамасыз ету міндеті тұр. Ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде оқытушының рөлін түбегейлі өзгертуге мүмкіндік туды, оқытушы тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі және бағыт берушісі болып анықталды.

Оқушының өз бетімен жұмыс жүргізуі – шығармашылық қабілетті дамытудың басты жолы. Бұл ізденіс ойлау әрекетімен тікелей байланысты. Ол үшін балаға берілетін білім сабақтастықты қажет етеді. Мысалы, мәтін тақырыбына орай айналадағы естілген дыбысты, адамдардың, жануарлардың сыртқы пішініне әртүрлі сөздер арқылы сипаттама мәтін құрату, көркем мәтіннен сөздерді табу, оқушының тілін дамыту ғана емес, шығармашылықпен жұмыс жүргізуге де әсер етеді, яғни оқушы ізденеді, талаптанады, ойланады. Сонымен қатар қайталау сабағында ән-музыка, бейнелеу түрлерін көбірек пайдалану, оқушыға ұсынылған жаттығуда мәтін құрауға жиі көңіл бөлу де шығармашылық қабілетті арттырады. Жаттығулардың бір қатары оқушының танымдық белсенділігін дамытып, шығармашылық әрекетін қалыптастыруға негізделеді. Оқушы тақырыпты меңгергеннен кейін жаттығу арқылы ойын жүйелеп, жұмыс жүргізуде, тапсырманы орындауда ойлау қабілетін жетілдіре түседі. Ойлау мен сөйлеу қабілеті бір-бірімен тығыз байланысты.

Оқушының ойын жүйелеуде әр түрлі әдіс-амалдар қолданылады:

- жаңа материалды меңгеру;
- оқушыға бағыт беру, яғни түрткі сұрақ, реплика беру;
- оқушының өзін көбірек сөйлету;
- тақырыпты бекіту;
- игерілген білімді тиянақтау;
- көрнекіліктердің әсерлігін тиімді пайдалану.

Оқушының өз бетімен ізденісінде қай жаттығу ойды бекітіп, қай жаттығу шығармашылық бағытты көздейтінін мұғалім топтық жұмыс арқылы да жүзеге асыра алады.

Жұмыс үстінде ең қажетті деген қарым-қатынастық машықтар жүзеге асырылып, олар оқушының шығармашылық қабілетін жетілдіре түседі, яғни мәтін тақырыбын түсіну, ашу; ондағы негізгі ойды бөліп алу; шығармадағы кейіпкер, оқиға, құбылыс туралы өз пікірін тұжырымдау; өз ойын дұрыс жазу, айту оқушының байланыстырып сөйлеуін қалыптастырып, жетілдіруге, сөз қорын молайтуға, өзіндік көзқарасын орнықтыруға септігін тигізеді.

Оқыту мен оқудағы жаңа әдіс-тәсілдер ретінде «Диалог арқылы оқыту», «Қалай оқу керектігін үйрету» деп қарастырамыз. Диалог негізінде оқыту мен оқу оқушылардың өзара сұхбаттасуы және мұғаліммен оқушы арасындағы дилогтың шәкірттердің өзіндік ой-пікірін жүйелеу мен дамытуына көмектесетін амал.

АКТ-ны пайдалану бұл оқушыларға интертақтамен жұмыс жасай білуге, ол арқылы сурет сала білуге, интернет желісін пайдаланып ақпараттар алуға, сюжетті суреттерді анық көруге,

видеороликтер көруге дағдыландырады.

Қазақстанның көркеюі үшін оқушылардың таланты мен қабілетін ашып, оларды оқыту барысында дамыту өте маңызды. Мектепішілік шаралар өткізуде әр оқушының талантын байқаймыз, ал ешқандай шараға қатыспайтын тұйық оқушылар арасында әртүрлі қызықты жарыстар өткізу арқылы дарынын байқау болып табылады.

Дамыта оқыту – дәстүрлі оқытуға соңғы уақыттарға дейін балама жүйе деп қарастырылды. Оның нәтижесінде әр оқушы өзін - өзі өзгертуші субъект дәрежесіне көтерілуі көзделіп, соған оқыту барысында лайықты жағдайлар жасау үлкен нәтиже берді. Дамыта оқытуда баланың ізденушілік – ойлау әрекетін ұйымдастыру басты назарда ұсталады. Ол үшін бала өзінің бұған дейінгі білетін амалдарының, тәсілдерінің жаңа мәселені шешуге жеткіліксіз екенін сезетіндей жағдайға түсуі керек. Содан барып оның білім алуға деген ынта-ықыласы артады, білім алуға әрекеттенеді. Сабақ мұндай жағдайда төмендегідей 3 құрамдас бөліктерден тұратын болады.

1. Оқу мақсаттарының қойылуы.
2. Оны шешудің жолын бірлесе қарастыру.
3. Шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Оқушы алдына оқу мақсаттарын қоюда ешқандай дайын үлгі берілмейді. Мақсатты шешу іштей талқылау, сосын жинақтау арқылы жүзеге асады. Мұғалім сабақ үрдісін ұйымдастырушы, бағыттаушы адам рөлінде шешім табылған кезде әркім оның дұрыстығын өзінше дәлелдей білуге үйретіледі. Әр оқушыға өз ойын, пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптар тыңдалады. Әрине, жауаптар барлық жағдайда дұрыс бола бермес. Дегенмен әр бала жасаған еңбегінің нәтижесімен бөлісіп, дәлелдеуге талпыныс жасайды, жеке тәжірибесін қорытындылауға үйренеді.

Дамыта оқыту жүйесінде оқушылардың ойларын жетілдірудің маңызы зор.

Біріншіден – дамыта оқытуда білім даяр күйінде берілмейді, оған оқушы өз оқу әрекеті арқылы қол жеткізеді. Сабақтың алғашқы ізденіс кезеңінде жаңа ақпарат жайлы не білетіндіктерін ортаға салып, мәселені өз беттерінше шешуге талпынады. Сөйтіп олар осы мәселе туралы өз білімдерінің жеткіліксіз, таяз екенін сезіну арқылы сабаққа деген қызығушылықтары оянады, ішкі түрткілері пайда болады. Мысалы: «Жеңіл көйлек тігу» тақырыбын өткен кезде «Түсіну деңгейі» топқа сұрақтар жазылған көйлек мозайкалары таратылады, оқушылардың өз білетіндерін еске түсіріп, жаңа тақырыпқа дайындық жұмысы жүргізіледі.

Екіншіден - дамыта оқытуда оқушы жоғары қиындықтағы мәселелерді шеше отырып өзінің санасының саңылауларын ашады. Әр оқушының өзінің деңгейіне дейін дамуға қол жеткізе алады. «Жақсы оқушы», «Жаман оқушы» ұғымының болмауы, балаларды танымдық әрекеттерге ұмтылдырады, құштарлығын арттырады.

«Қолдану деңгейі» бойынша әр топ көйлектің бөлшектерінің сызбасын сызып құрастырады. Бұл жерде оқушылар «Топтастыру стратегиясы» арқылы постер қорғайды.

I топ - ұлттық көйлек

II топ - заманауи көйлек

III топ тұрмыстық көйлек.

Әр топ көйлектің бөлшектерінің сызбасын сызып құрастырады.

Үшіншіден – оқушының жеке басын дамытатын басты құрал – ол өзінің әрекеті. Сол себепті дамыта оқытудағы оқыту әдістері оқушыны белсенді жұмыс жағдайына қоя отырып, мәселелерді, қайшылықтарды шешу мақсатын қояды.

Бұл деңгейде оқушылар шығармашылық тапсырмалар орындайды.

Жұптық жұмыс орындайды. Қалдықтармен жұмыс жасап, көйлектің эскизін дайындайды.

«Талдау деңгейі» «Реттілік» кезеңі. Топтағы оқушыларға сұрақ парақшасы таратылады. Міндеттері:

- бұйымды әрлеп үтіктеу;
- үлгі дайындау
- фурнитураларды (түйме,ілмек,гүл т.б) қадау;
- материалды пішу;
- сызба дайындау;
- бұйымды тігу.

Оқушылар жеңіл көйлек дайындаудың технологиялық реттілігін дұрыс орналастырады.

«Жинақтау деңгейі» бойынша оқушылар өз ойларын ортаға салып, бір-бірін тыңдау арқылы қорытынды пікірге келеді.

«Бағалау деңгейі» бойынша: Не білдік?, Не үйрендік?, Сен қалай ойлайсың? Осы сұрақтар арқылы оқушылар бүгінгі сабақта не біліп, не үйренгендерін ортаға салады.

Кері байланыс: Қай тапсырма қиын болды,қайсысы оңай болды

Саламандық жұмыстағы қателіктерге талдау жасау.

Оқушылар смайлик арқылы көрсетеді.

Төртіншіден – дамыта оқыту жүйесінің нәтижелі болуы оқушы мен мұғалімнің арасындағы жаңаша қарым - қатынасы арқасында ғана өз жемісін береді.

Жаңа әдіс –тәсілдерді тиімді пайдалана білу – оқушы шығармашылығы мен дүниетанымын кеңейтудің негізі. Осы технологияларды қолдана отырып, шығармашылық іс - әрекет талаптарын орындау мақсатында, оқушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында бағдарламадағы мәтіндерге сәйкес деңгейлік, шығармашылық тапсырмаларды алып, практика жүзінде қолданып, мынадай тұжырымдар жасадым:

- оқушылардың шығармашылық дербестігін дамыту арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруға болады;

- қызығушылық іс-әрекет түрлері төменнен жоғары қарай, кезекті түрде, белгілі бір ретпен, жүйемен жүргізілуі нәтижесінде шығармашылығы дамиды;

- қызығушылық іс-әрекетті дұрыс ұйымдастыру біліктері мен ізденімпаздықтың қалыптасуы оқушыларды шығармашылыққа баулиды;

- оқушыларды танымдық тапсырмаларды орындау мүмкіндіктеріне қарай топтарға бөліп, сәйкес жұмыс түрлерін таңдап, жүйелі жұмыс жүргізудің маңызы зор;

- қызығушылық іс-әрекетте дәстүрлі емес әдіс–амалдар пайдалану интеллектуалдық қабілеттерін дамытып, оқу–танымдық және ғылыми ізденістер жасауға талаптандырады.

Тәжірибе көрсеткендей, күнделікті сабағыма қарағанда жаңа әдіс- тәсілдерді пайдалана өткен сабағымдағы оқушының белсенді іс-әрекетін, қызығушылығын байқадым. Қазіргі таңда ғылыми негізде және жаңа зерттеушілік бағытта құрастырылған электронды оқулықтарды тиімді пайдалану оқушының пәнге қызығушылығына жол ашады. «Робин раунд» әдісі бойынша сыныптағы оқушылар бір-бірін қайталамай сабақ мазмұнына сай пікірін айтып, сабақты қорытындылай алады. «Ыстық орындық», «Сұрақтарды ұстап ал», «Ассоциация», «Джигсо» әдістері, яғни диалогтік оқыту барысында оқушылар келісілген нәтижеге жету үшін күш-жігерін жұмсайтын және Мерсер сипаттағандай «білімді бірлесіп алуда немесе «пікір алмасу» барысында тең құқылы серіктестер болып табылады». [1.37] Сондықтан бір-бірін оқыту оқушылардың өз пікірін еркін айтуына мүмкіндік туғызары анық. Сонымен бірге тарихи оқиғалар мен тарихи тұлғаларға, олардың ой-пікірлеріне, көзқарастарына, атқарған еңбектеріне сын тұрғысынан баға беруге дағдыланады.

Сабақта жаңа технологияларды, техникалық құралдарды жан-жақты қолдану, сабаққа керекті материалды ақпараттық кеңістіктен іздеу, мұғалімнің жұмысын жеңілдетіп, оның уақытын үнемдейді, жаңа ақпарат түрі көбейіп, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді.

Электрондық оқулықтарды сабақта пайдалану кезінде оқушылар бұрын алған білімдерін кеңейтіп, өз бетімен шығармашылық тапсырмалар орындайды. Бүгінгі күні ақпараттар ағымы өте көп. Ақпараттық ортада жұмыс жасау үшін кез келген педагог өз ойын жүйелі түрде жеткізе алатындай, коммуникативті және ақпараттық мәдениеті дамыған, интерактивтік тақтаны пайдалана алатын, онлайн режимде жұмыс жасау әдістерін меңгерген мұғалім болу тиіс. Мен өз тәжірибемде ғаламтордан тақырыптық бейнекөріністер алып, оған талдау жасау жұмыстарына үлкен мән беремін. Осы арқылы оқушылардың тарихи түсініктері бір жерде ғана тоқталып қалмайды. Мысалы: мен 5-сыныпта «Ою-өрнек жасау жолдары» тақырыбында сабақ өткізгенімде алдымен сыныпты түстер бойынша 3 топқа бөлдім. Әр топқа қазақ халқының ұлттық киімдері, баспанасы, зергерлік бұйымдары мен әдет-ғұрып, салт-дәстүрін оқытып үйрету мақсатында оқушыларға сұрақ қоя отырып қазақ халқының баспанасы, ұлттық киімдер, зергерлік бұйымдары барлығы дерлік ою-өрнекпен әшекейленеді деген мәтіндер бойынша топтық тапсырмалар бердім. Оқушылар сабақ барысында өз пікірлерін еркін жеткізе білуге, бір-бірін тыңдай білу мен пікірлерімен санаса білуге дағдыланды. АКТ-ны пайдалана отырып алған мәліметтерін үш тілде баяндай алды. Қазіргі таңда АКТ-ны тиімді пайдалану оқушыларымызды мына қадамдарға бағыттайды.

1. Оқушы танымын кеңейтеді
2. Оқушыны ғаламтормен тиімді жұмыс жасай білуге бағыттайды.
3. Оқушының өзіне сенімін нығайтады және жұмыс жасай білу дағдысын қалыптастырады.

Ақпаратты технологияларды пайдалану арқылы мектептегі сабақтарды жаңаша ұйымдастыру, мұғалімнің рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау, теориялық, ғылыми-педагогикалық және психологиялық зерттеулерге сүйене отырып, оқушылардың құзыреттілігін қалыптастыру, ақпараттық технологиялар мен инновациялық оқыту әдістері арқылы оқушыларды ізгілікке, елжандылыққа, саналыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. [2]

Инновациялық әдістерді баланың білім деңгейіне және жас ерекшелігіне қарай оқу үрдісінде пайдалану негізгі міндет болып табылады. Оқушылармен материалды игеру үрдісін психологиялық түрде женілдетеді. Пәнге деген танымдылық қызығушылығын тудырады. Оқушылардың көзқарасын кеңейтеді.

Сабақ үстінде көрнекілікті қолдану мүмкіндігі өседі. Сабақ үстінде оқушының да мұғалімнің де еңбек өнімінің жоғарлауы болады.

Бүгінгі күні республикамызда білім беру жүйесінің түбегейлі өзгеріске ұшырауы анықталғаны баршамызға аян. Оның негізгі факторы жаһандану үрдісіндегі білім беру саласында жаңа модельдердің дүниеге келуі, білім беру үрдісінің ақпараттандырылуы болып табылады.

Ақпараттық және педагогикалық технологиялар негізінде мұғалімнің рөлін түбегейлі өзгертуге мүмкіндік туды, мұғалім тек қана білімді алып жүруші ғана емес, сонымен қатар оқушының өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі және бағыт берушісі болып анықталды. Осыған орай сабақ беру үрдісінде қазіргі күннің, яғни инновациялық әдістерді оқытудың интерактивті оқыту моделі болып табылады. «Ұстазы жақсының, ұстамы жақсы» деген бүгінгі тәуелсіз мемлекетіміздің ертеңі – біз тәрбиелеп отырған жас ұрпақтың меңгерген біліміне, алған тәжірибесіне байланысты екеніне еш күмәнім жоқ.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1.Мұғалімге арналған нұсқаулық (үшінші деңгей);
2. «Технология мектепте» әдістемелік журнал 2014ж.

**Аңдатпа.** Мақалада білім беру жүйесіндегі көркем еңбек пәнін оқытуда тиімді технологиялар қолдану мен оқушыларды шығармашылыққа баулу жолдары қамтылған. Жаңа әдіс-тәсілдер арқылы оқушыларды өздігінен ізденуге, белсенділігін, бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырып, дамытуға әсер етеді.

**Аннотация.** В статье описывается использование эффективных технологий обучения художественному труду в системе образования и способы вовлечения учащихся в творчество. Новый метод помогает студентам искать себя, формировать и развивать свою активность и конкурентоспособность.

**Abstract.** The article describes the use of effective technologies for teaching art work in the education system and ways to involve students in creativity. The new method helps students find themselves, shape and develop their activity and competitiveness.

## ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

**К.М.Хасенов**
«Жүсіпбек Аймауытов атындағы жалпы орта білім беретін мектебі» КММ,
Шығыс Қазақстан облысы, Семей қаласы,
xasenoff83@mail.ru

Ақпараттық технологиялардың, әсіресе, интернет-технологиялардың қарқынды дамуына байланысты қашықтықтан оқытуды дамыту мәселесі ерекше маңызға ие.

Қашықтықтан оқыту – бұл оқытушы мен оқушылар, студенттердің физикалық түрде әртүрлі жерлерде болатын қашықтықтан оқыту әдісі. Бұл аудио, видео жабдықтар, интернет және спутниктік байланыс арналарын қолданатын оқыту құралы.

Белгілі бір байланыс ортасының технологиялық ерекшеліктері мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынасқа, оқыту стратегиясы мен тактикасына, оқыту әдістемесіне белгілі бір із қалдырады. Нақты пәндерді оқыту әдістемелеріне дәл осы әсер көптеген шетелдік әдеби көздер мен мерзімді басылымдардағы жарияланымдардың тақырыбы болып табылады. Біз әдет бойынша «қашықтықтан оқыту» деп атайтын нормативтік база соңғы 10 жыл ішінде даму сатысында болды және әлі күнге дейін ҚО практикалық қолданудың бірқатар проблемалары шешілмеген күйінде қалып отыр.

«Қашықтықтан білім беру» термині қандай да бір ерекше технологияға енбейді, керісінше, ол білім алушы мен білім алушыға сыныпта оқудың тар шеңберінен шығуға мүмкіндік беретін оқыту әдісін сипаттайды. Қашықтықтан білім беру тұжырымдамасын, сондай-ақ оның мүмкіндіктерінің спектрін толығырақ қарастырайық.

Қашықтықтан оқыту – білім алушыларға зерделенетін материалдың негізгі көлемін жеткізуді, оқыту процесінде білім алушылар мен оқытушылардың интерактивті өзара іс-қимылын, білім алушыларға зерделенетін материалды игеру бойынша, сондай-ақ оқыту процесінде өз бетінше жұмыс істеу мүмкіндігін беруді қамтамасыз ететін технологиялар жиынтығы. Өзара әрекеттесу пошта және чат, аудио, бейнеконференция, арқылы баспа материалдарын алмасу сияқты көптеген жолдармен қамтамасыз етіледі. Қашықтықтан оқыту оқшауланған ауыл оқушыларының, ерекше талаптары бар оқушылардың немесе қойылған мақсатқа басқа тәсілмен қол жеткізе алмайтын адамдардың білім алуының перспективалық тәсілі болып табылады.

Қашықтықтан білім беруді бес негізгі ұстаныммен сипатталатын білім ретінде анықтауға болады:

1. оқытушы мен оқушының болуы және, кем дегенде, олардың арасындағы келісімнің болуы;
2. білім беруші мен білім алушының кеңістіктік бөлінуі;
3. оқушы мен оқу орнының кеңістіктік бөлінуі;
4. білім беруші мен білім алушының екі бағытты өзара іс-қимылы;
5. арнайы қашықтықтан зерттеуге арналған деректерді іріктеу.

Сонымен, қашықтықтан білім беру дегеніміз – бұл білім беру процесі (мұғалім мен мектеп оған жауап береді), ал қашықтықтан оқыту – білім алу процесі (оқушы оған жауап береді). Оқу ақпаратын алу тәсілі бойынша мыналарды ажыратады: синхронды оқу жүйелері (online, нақты уақыттағы жүйелер) және асинхронды жүйелер (offline жүйелер).

Синхронды жүйелер оқушылар, студенттер мен оқытушының оқу процесіне бір уақытта қатысуын қамтиды. Асинхронды жүйелер білім алушылар мен оқытушының бір мезгілде қатысуын талап етпейді. Білім алушы сабақ уақыты мен жоспарын өзі таңдайды. Синхронды және асинхронды жүйелердің элементтерін қолданатын аралас жүйелер [1].

Қашықтықтан оқытудың келесі артықшылықтары мен кемшіліктерін атап өтуге болады:

Қашықтықтан оқытудың артықшылықтары:

1. оқу уақыты мен орнын оқушы, студент өзі таңдайды;
2. біздің еліміздің кез келген нүктесінен интернет арқылы оқу материалдарына қол жеткізу;
3. оқу жұмысқа кедергі болмайды;
4. икемді оқу мерзімі;
5. оқу орнына және кері жол жүру шығындарын азайтуға көмектеседі;
6. көптеген адамдарды оқытуға болады.

Қашықтықтан білім берудің кемшіліктері:

1. жақын жерде білімді эмоционалды түрде бояй алатын адам жоқ, бұл оқу процесінің маңызды кемшілігі;

2. жеке компьютерге және нтернетке кіру қажеттілігі;

3. оқыту мәселесінің бірі-білімді тексеру кезінде пайдаланушының жеке басын анықтау мәселесі. Жұмысты кім жасағанын болжау мүмкін емес;

4. қашықтықтан оқыту үшін өзін-өзі тәрбиелеу қажет;

5. қашықтықтан оқытуды әзірлеудің жоғары еңбек сыйымдылығы.

Сонымен, қашықтықтан оқытуды білім беру процесі субъектілерінің белгілі бір мақсаттары, функциялары, принциптері, өзара әрекеттесу әдістерімен сипатталатын оқытудың ерекше түрі ретінде қарастырған жөн. Қашықтықтан оқыту мен сырттай оқытудың айырмашылығы – қашықтықтан оқыту білім беру процесінің максималды интерактивтілігін қамтамасыз етуге арналған, бұл оқушы пен оқытушы арасындағы интерактивтілікті, сонымен қатар оқушы мен оқу материалы арасындағы кері байланысты, сонымен қатар топтық оқыту мүмкіндігін қамтиды. Кері байланыстың болуы оқушыға білім алу процесінде оның алға жылжуының дұрыстығы туралы ақпарат алуға, сондай-ақ осы процесте өзін-өзі бақылауға, өзін-өзі бағалауға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқытудың негізгі мақсаттары:

1. кадрларды кәсіптік даярлау және қайта даярлау;

2. әртүрлі мамандықтар бойынша кадрлардың біліктілігін арттыру;

3. жекелеген оқу пәндері бойынша оқушыларды емтихан тапсыруға дайындау;

4. оқушыларды белгілі бір бейіндегі оқу орындарына түсуге дайындау;

5. оқытылатын пәндерден тақырыптарды, бөлімдерді тереңдетіп оқыту;

6. белгілі бір пәндер бойынша білім алушылардың білімдеріндегі, дағдыларындағы олқылықтарды жою;

7. әртүрлі себептер бойынша күндізгі оқу сабақтарына қатыса алмайтын оқушылар үшін оқу бағдарламасының базалық курсы;

8. қызығушылықтар бойынша қосымша білім беру.

Қашықтықтан оқытудың жоспарланған нәтижелері мен мазмұны күндізгі оқытудың нәтижелері мен мазмұнына сәйкес келеді, айырмашылық оқытудың кейбір принциптерінде, сонымен қатар оқу материалын ұсыну формаларында және мұғалім мен оқушы, оқушы мен оқушының өзара әрекеттесу формаларында болады. Әрине, қашықтықтан оқыту қазіргі педагогикада орын алатын барлық дидактикалық принциптерге сәйкес құрылуы керек: объективтілік, ғылыми; теорияның практикамен байланысы; жүйелілік; қажетті қиындық дәрежесінде қол жетімділік; көрнекілік және әдістердің әртүрлілігі; оқушылардың санасы мен белсенділігі; білімді, дағдыларды игерудің беріктігі. Бірақ қашықтықтан оқытудың нақты принциптері бар.

Қашықтықтан оқытудың осындай нақты принциптерін ажыратуға болады:

1. Интерактивтілік принципі. Қашықтықтан оқыту оның барлық қатысушылары арасында интерактивті өзара әрекеттесуді қамтамасыз етуі керек.

2. Ашықтық қағидаты. Кез-келген адам өз таңдауы бойынша қашықтықтан оқытуға қол жеткізе алуы керек.

3. Икемділік принципі. Оқу процесінің барысын жеке білім беру траекториясын құру және ыңғайлы уақытта оқуға мүмкіндік беру арқылы оқушының жеке ерекшеліктеріне бейімдеуге болады.

4. Бейімделу принципі. Қашықтықтан оқыту үдерісін білім алушылардың ерекшеліктеріне бейімдеуге мүмкіндік беретін заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды пайдалану арқасында қамтамасыз етіледі.

5. Жеткізілу принципі. Бұл бүкіл әлем бойынша білім беру мәтіндерін, аудио және видео жазбаларды, теледидарлық және компьютерлік оқу бағдарламаларын беру мүмкіндігінен тұрады.

6. Тұтынушыға бағдарлану. Қашықтықтан оқыту әртүрлі себептермен күндізгі білім ала алмайтын адамдар үшін білім алуға мүмкіндік береді.

7. Негізгі білім беру принципі. Қашықтан оқытуды бастау үшін пайдаланушы кейбір бастапқы білімге ие болуы керек. Ол үшін әртүрлі қашықтықтан оқыту курстарында кіріс бақылауы қолданылады.

8. Сәйкестендіру принципі. Білім алушыларды сәйкестендіру – қауіпсіздік бойынша жалпы іс-шаралардың бір бөлігі. Қашықтықтан оқыту курсының әрбір пайдаланушысы курста оқуға қол жеткізу үшін өзінің логині мен пароліне ие. Сондай-ақ, бейнеконференция байланыс арқылы

оқушының жеке басын сәйкестендіру жүзеге асырылады.

9. Даралау принципі. Қашықтықтан оқыту курсында жеке қарқын мен жеке білім беру траекториясына сәйкес оқуға болады.

10. Оқытудың регламенттік принципі. Қашықтықтан оқыту белгілі бір уақыт ережелеріне бағынуы керек, мысалы, оқушылардың, студенттердің тесттерді, бақылау тапсырмаларын және т. б. тапсыруының соңғы мерзімі белгіленеді.

11. Жаңа ақпараттық технологиялар құралдарын қолданудың педагогикалық орындылығы принципі. Қашықтықтан оқыту процесінде қолданылатын ақпараттық және коммуникациялық технологиялар құралдары оқыту мақсаттарына сәйкес келуі, оларға неғұрлым тиімді қол жеткізуге ықпал етуі тиіс [2]. Компьютерлік телекоммуникациялардың көмегімен жүзеге асырылатын қашықтықтан оқытудың мынадай нысандары болады.

Чат-сабақтар: чат-технологияларды пайдалана отырып жүзеге асырылатын оқу сабақтары. Бұл сабақтар синхронды түрде өткізіледі, яғни барлық қатысушылар бір уақытта чатқа қол жеткізе алады. Көптеген қашықтықтан оқыту мекемелері аясында чат мектебі жұмыс істейді, онда чат кабинеттерінің көмегімен қашықтықтан оқыту мұғалімдері мен оқушыларының қызметі ұйымдастырылады.

Веб-сабақтар: қашықтықтан өткізілетін сабақтар, конференциялар, семинарлар, іскерлік ойындар, зертханалық жұмыстар, практикумдар және телекоммуникация құралдары мен интернеттің басқа да мүмкіндіктері арқылы өткізілетін оқу сабақтарының басқа да нысандары. Бұл сабақтар үшін мамандандырылған білім беру веб-форумдары қолданылады, пайдаланушылардың белгілі бір тақырып немесе проблема бойынша жұмыс формасы, оған тиісті бағдарлама орнатылған сайттардың бірінде қалдырылған жазбалар. Веб-форумдар сабақтың бірінші формасынан ұзақ жұмыс мүмкіндігімен және оқушылар мен мұғалімдердің өзара әрекеттесуінің асинхронды сипатымен ерекшеленеді.

Бейнеконференция: әдетте электрондық пошта арқылы тарату тізімдері негізінде жүзеге асырылады. Оқу бейнеконференциясы білім беру міндеттеріне қол жеткізумен сипатталады. Сондай-ақ, қашықтықтан оқыту нысандары бар, онда оқу материалдары аймақтарға пошта арқылы жіберіледі.

Қашықтықтан оқыту: бұл демократиялық қарапайым және еркін оқыту жүйесі. Ол Ұлыбританияда ойлап табылған және қазір Еуропа тұрғындары қосымша білім алу үшін белсенді қолданылады. Оқушы үнемі практикалық тапсырмаларды орындай отырып, тұрақты автоматтандырылған дағдыларды игереді. Теориялық білім қосымша күш-жігерсіз, жаттығу жаттығуларына органикалық түрде сіңіп кетеді.

Қашықтықтан оқыту – бұл оқытудың ерекше түрі, оның басты ерекшелігі – білім беру процесіне қатысушылардың өзара әрекеттесуінің интерактивтілігі. Мұғалімнің болуы міндетті емес, өйткені қашықтықтан оқыту – бұл материалды өз бетінше зерттеу процесі. Қашықтықтан оқыту кезінде оқытуға жеке тұлғаға бағытталған тәсіл жүзеге асырылады, оқытудың максималды дараландыру орын алады. Қашықтықтан оқыту жалпы педагогикалық, дидактикалық оқыту принциптерімен қатар, нақты принциптермен де сипатталады. Жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды пайдалану қшықтықтан оқытуға қатысушылардың орналасқан жеріне қарамастан, электрондық пошта, чат, форум, бейнеконференция, вебинар, онлайн-семинар арқылы өзара іс-қимылын жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқытудың әдістемелік ерекшелігі оқу бағдарламаларында көзделген білімді, іскерлікті және дағдыларды игеру дәстүрлі оқыту нысандарында (лекциялар, сабақтар, семинарлар және т.б.) емес, білім алушының әртүрлі ақпарат тасушы құралдардың көмегімен өз бетінше жұмыс істеуі арқылы жүзеге асырылатындығында болып табылады.

Қашықтықтан оқыту процесінің орталығында оқыту емес, оқу, яғни білім алушының білім, білік және дағдыларды игерудегі өзіндік танымдық қызметі бар. Бұл ретте білім алушы компьютермен жұмыс істеу дағдыларын ғана емес, сондай-ақ қашықтықтан оқыту процесінде кездесетін оқу ақпаратымен жұмыс істеу тәсілдерін де меңгеруі тиіс.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Прохоренко А.В. Білім беруді ізгілендіру – уақыт талабы / / Жас ғалым. — 2010. — № 5 (16).Б.259-261.

2. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред.Е. С. Полат. – М.: Академия, 2006.

**Аңдатпа.** Мақалада әлемде қалыптасқан пандемияға байланысты білім беру саласында қашықтықтан оқытудың маңыздылығы қарастырылады. Қашықтықтан оқытудың тиімді жақтары және кемшіліктері ашылады. Қашықтықтан оқытудың нәтижелілігі, қазіргі заман талабы екендігі сөз болады.

**Аннотация.** В статье рассматривается важность дистанционного обучения в области образования, в зависимости от сложившейся в мире пандемии.Раскрываются эффективные стороны и недостатки дистанционного обучения.

**Abstract.** The article discusses the importance of distance learning in the field of education, depending on the current pandemic in the world.The effective sides and disadvantages of distance learning are revealed.

## МАТЕМАТИКАНЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

**Ж.Г. Чингоджаева**
Шығыс Қазақстан облысы, Аягөз қаласы
«К.Бозтаев атындағы қазақ мектеп-гимназиясы» КММ,
1041967@bk.ru

Қашықтықтан оқыту – білім алушы мен педагогтердің ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып, өзара іс-қимылы кезінде жүзеге асырылатын оқыту түрі. Қашықтықтан білім беру технологиялары «online», «offline» режимінде өткізуге негізделген. «Online» режимінде синхронды тілдесу арқылы оқу сабақтары нақты уақыт режимінде оқудың өзара іс-әрекет ету үдерісін қарастырады (бейнеконференция, Интернет желісімен хабар алмасу, телефон аппараты арқылы келіссөздер). «Online» режиміндегі оқу сабақтары оқытушы мен білім алушы арасындағы асинхронды тілдесудің (электрондық пошта, кейіннен қорытынды бақылау тапсыруымен оқытушының тапсырмасы бойынша білім алушының оқулықпен жұмысы) оқу іс-әрекеті процесін қарастырады.

Қашықтықтан оқыту дегенді сырттай оқытумен шатастырмауымыз керек. Қазіргі уақытта үйден интернет арқылы оқушыларға ресурстар мен тапсырмалар беріп, оның орындалуын бақылауды автоматтандыра аламыз. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру үшін қажетті онлайн-құралдарды айта кетейік.

1. google jamboard. Сыныпта интерактивті тақтада орындалған жұмысты әр жерден әр компьютерлік құрал немесе смартфонмен бір уақытта түзеп отыру арқылы кері байланыс беруге болады.

2. edpuzzle. Әркім өз аккаунтымен кіріп, мұғалім немесе оқушы мәртебесін ала алады. Мұғалім оқушыларға видео немесе ресурсты таратып, тақырыпқа сай тестілер құрастырып, оқушылардың видеоның әр бөлімін қанша рет көргенін, қанша сұраққа дұрыс жауап бергенін бақылап отыра алады.

3. learningapps. Мұғалімдер оқушыға тестінің әртүрлі варианттарын ұсына алады. Тестінің 25-ке жуық түрі бар. Сәйкестендіру тесті, «Миллион кімге бұйырады?», кластарға жіктеу, көп дұрыс жауабы бар тест, «ат жарыс», т.б. ойын элементтері кірістірілген.

Бұл ресурстардың барлығына ортақ артықшылықтары мен кемшілік тұстарын атап өтейік:

+ Математикаға бейімділігі (формуланы, графикті, т.б. кірістіруге болады);

+ Интерфейсінің түсінікті және пайдалануға ыңғайлы болуы;

– Кейбір ресурстың ағылшын тілінде болуы;

– Үздіксіз интернеттің болуын қажет етеді.

Онлайн мектеп жүйесінде мұғалім өзі курстар салып, оқушыларға түрлі тестілер дайындап, оқу жетістіктерін бақылап отыра алады.

Білім беру жүйесінде ақпараттық және телекоммуникациялық технологияны дамытудың тиімді құрылымы – білім порталдары болып табылады. Порталдың негізгі міндеті жоғары технологиялы оқу процесін қолдану арқылы бірыңғай білімді ақпараттандыру ортасының дамуына өз үлесін қосу.

- Төтенше жағдай кезінде біз қашықтықтан қалай оқытамыз?

- Платформаларды білу және тиімдісін пайдалана аламыз?

- Тапсырма қалай берілуі керек?

Әр мұғалім өз шәкіртінің әлеуметтік жағдайын және интеллектуалдық деңгейін білуі шарт. Баланың жасына сай, шағын, бірақ қызығушылығын төмендететін өте жеңіл болмауы керек. Оқушыға қойылатын талаптар азайғанымен жауапкершілік төмендемеуі керек. Кейде оқушы шамасы келіп тұрған тапсырманың жартысын ғана орындап жібереді. Ондайға жол бермеуіміз керек. Сонда ғана білімнің сапасын жоғалтпаймыз. Бұл өте маңызды. Білімленд, Дарын онлайн, Опрig.kzkz платформаларындағы электронды мәліметтерді лайықтап беру.

- Нені ескеруіміз керек?

Әр мұғалім оқушылардың ғана алдында тұрмағанын әрдайым естен шығармау керек. Өйткені әр тапсырманы оқушы ата-ана, туған-туыстарымен бірге талқылайды. Сондықтан мұғалімнің ата-аналармен ынтымағы күшейіп, байланысы артуы керек. Оқушының үйінде жұмыс орны өзіне қолайлы жерде ұйымдастырылуы қажет екенін де ескертіп отыру керек. Оқушы үйінде

жұмыс режімін сақтауы маңызды.

Қашықтықтан оқыту кезінде жаңа форматтарды тиімді пайдалана бастадық. Оларға тоқталатын болсақ:

- теледидар арқылы сабақ өткізу. Бұл – тіптен жаңа формат. «Балапан», «Ел Арна», «Қазақстан» телеарналары бізге өздерінің эфирлік уақытын ұсынды.

Daryn.online платформасы.

Бастауыш сыныптар мектеп әдістемелік бірлестігі.

Паралель мектептегі 4- сыныптар ұстаздар тобы.

Bilimland.

Balapan.

WhatsApp.

opiq.kz.

klass.kz.

Қазіргі күні біз мектеп Дарын онлайн платформасын пайдалаудамыз. Дарын онлай математика сабағын өткізуде көп жеңілдіктер ұсынуда. Бірінші дарын онлайн деген қандай платформа соған тоқтала кетейін.

Дарын онлайн – республикамыздағы жастар ресурсын әлеуметтік жағдайы мен қашықтыққа қарамай сапалы біліммен қамтамасыз ететін платформа.

Әр оқушының тіркелуі арқылы жеке кабинеті болады. Жеке кабинетте қолданушының жетістіктері мен пәндері көрініп тұрады. Оған қоса жинаған Daryn ұпайларымен ТОР рейтинг көре алады.

5 минуттық оқу процесі болады, яғни әрбір тақырып 5 минуттық видеода түсіндірледі. Видео соңында тақырыпты бекіту үшін тест сұрақтары қойылады. Дұрыс жауапқа 1d ұпайы беріледі. Daryn.online платформасында видео сабақтарды қарап бонус жинай алады. Тест тапсырып, тапсырмаларды орындап одан да бонустар алады.

Daryn.online жобасының ата-анаға тиімді жақтары:

Ата-ана баласына қосымша білім алу үшін репетитор немесе білім беретін орталықтар іздеп уақыт жоғалтпайды. Жобада балаға интернет желісі және компьютер болса жеткілікті.

Еліміздегі білікті ұстаздардан 24/7 білім алуға мүмкіндік бар. Яғни, ата-ана баласына тәжирбелі, білікті ұстаздардан онлайн білім алуға жағдай жасай алады. Міне, осындай тиімді платформа арқылы математика пәнінің білім сапасын арттырамыз. Сонымен қатар дарынды оқушыларды да анықтап, жүйелеудеміз.

Бүгінгі еліміздің басына түскен қиын жағдайға қарамай, уақыт талабына сай мәдени деңгейі мен шығармашылық қабілеті жоғары шәкірт әзірлеу. Сондықтан да шәкірттеріміздің ішкі сырын жасырын ұстайтынын ескерсек, олардың іскерлік дағдыларын және білімге құмарлық, талапжігерлерін жетілдіруіміз қажет. Себебі, адамгершілігі мол, иманды, тәрбиелі оқушы – кез келген мемлекеттің байлығы.

Ойлау, іздену – табиғаттың адамзатқа берген тамаша сыйы. Бұл қабілет барлық адам бойынан табылары да сөзсіз. Қабілет – іс-әрекеттің белгілі бір түрін ойдағыдай нәтижелі етіп орындауда көрінетін адамның жеке қасиеті. Дегенмен табиғат оны бәріне бірдей етіп бөлмей, біреуге көптеу, біреуге аздау, ал үшіншілеріне мүлдем жарытпай тарататыны да анық. Қазірге дейін ғылым мен тәжірибеде дарындылық туралы екі түрлі көзқарас бар. Біреулері кез келген бала дарынды, тек уақытында нақты қабілетін анықтап, дамыту керек десе, ал қарсы көзқарастағылар дарындылық өте сирек құбылыс, жалпы адамдардың өте аз тобына ғана тән дейді. Дарынды, жас талапты жастар – бүгінгі егеменді еліміздің жарқын болашағы.

Педагогикалық ізденіс пен әрекеттің бүгінгі қызметінің нәтижесі ертеңгі қоғам сұранысына сай, бәсекеге қабілетті жеке тұлға дайындап шығара аламыз ба? - деп өзіме-өзім сауал қоя отырып, осы сауалға жауап іздеуге тырыстым. Тақырыптың өзектілігі қазіргі кезде бала дарындылығын ашуға байланысты әдістемелер өте аз, педагогика және психология ғалымдарының бұл проблемамен айналысқандарына аз уақыт болды, сондықтан теориялық негіздері, ғылымда нақты орын алған жоқ, пікірталас күйінде қалып отыр. Қазіргі мектепті жетілдіру бағыттарының бірі – дарынды балалармен жұмыс. Біздің мектебімізде де қазақ ұлтының болашағы, үміт артқан ертеңі болып өсіп келе жатқан жас жеткіншектер тәрбиеленіп білім алуда. Қай қоғамда болмасын ойлау қабілеті дамыған, шығармашылықпен айналысатын талантты, дарынды жастар қажет, сондықтан мектептің міндеті осындай балаларды анықтап, қолдау көрсету. Бүгінде бұл – күн тәртібіндегі өзекті мәселенің бірі. «Дарынды балалар» бағдарламасы бойынша жаңа оқу

жылының басында дарынды балалармен жұмыс жоспары жасалып, бала дарындылығын дамыту жүйесі толықтырылады. Қоғамға олимпиадаға дайындық жұмыстары жүретін клубы, оқушыларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына қызығушылығын қалыптастыру мақсатында ғылыми жобалар клубы, шешендік өнерін қалыптастыратын, арттыратын дебат клубы және республикалық «Дарын» сырттай оқитын оқушылар кіреді. Математикадан үйірме жұмыстарында, факультативтік сабақтарда пәнге қызығушылық танытқан оқушыларға олимпиада, логикалық есептерді талдай отырып, шығартамын. Бұл – олардың ой-өрісін, математикалық қабілетін дамытудағы тура жолдың бірі. Оқушылардың математикаға қабілеттілігі – ол бір құбылыс. Ол қабілеттіліктің төмендегідей 3 компонентін бөліп алуға болады: алгоритмдік, геометриялық, логикалық. Сондықтан оқушыларға осы 3 компонентті де қамтитындай есептер беремін. Осындай есептерді біртіндеп шығару арқылы олардың математикалық есеп шығару мәдениеті қалыптасады. Сол себепті олимпиада есептерін таңдап алып шығарудың маңызы ерекше. Кейінгі кезде математикалық ойын түріндегі есептерді жиі кездестіруге болады. Мысалы, қорапта 300 сіріңке бар. Әр кезек сайын онда бар сіріңкенің жартысынан аспайтындай етіп қораптан сіріңке алуға болады. Кім кезегінде қораптан өзіне тиісті сіріңкені ала алмаса, сол жеңіледі. Егер ойыншылар қорапта бір сіріңкені ойын ережесін бұзбай кезектесіп алса, қайсысы жеңіске жетеді, ойынды бастағаны ма әлде соңғысы ма?

Қорыта келе, оқушыларды бірнеше ақпарат көздерінен өзекті ақпаратты таңдауға дағдыландыру қажет деген оймен, біз математика пәні мұғалімдерін жаңашылдыққа және үнемі ізденіске, сабақ барысында бір ғана кітаппен шектелмеуге шақырамыз.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Daryn.online платформасы.

2. Ибрагимов И. М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: Учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Под ред. А. Н. Ковшова. М.: Издательский центр «Академия», 2005.

3. Овсянников В. И. Дистанционное образование в России: постановка проблемы и опыт организации. М.: РИЦ «Альфа»; МГОПУ им. Шолохова, 2001.

4. Полат Е. С., Бухаркина М. Ю., Моисеева М. В. Теория и практика дистанционного обучения: Учеб. пособие для студентов высших педагогических учебных заведений / Под ред. Е. С. Полат. М.: Издатель ский центр «Академия», 2004.

5. Андреев А. А. К вопросу об определении понятия «дистанционное обучение» [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.e-joe.ru/sod/97/4_97/st096.html

**Аңдатпа.** Қашықтықтан білім беру дегеніміз – қиын жағдайға қарамастан жоспармен жұмыс жасай отыра, белгілі платформаларды тиімді пайдалана отырып, оқушыларды жеке пәннен ғана оқытып қоймай, өмірде қадамын нық басуға, қоғамнан өз орнын адаспай табуға, үйрету. Ұстазға берілген жаңа талап – қашықтықтан оқытуда жаңа идеяларды әр сабақта жан-жақты қолданып, жаңаша оқытудың тиімді жолдарын тауып, жүйелі түрде қолдану.

**Аннотация.** Дистанционное образование - это сложная ситуация, несмотря на то, что, работая над планом, эффективно используя определенные платформы, учить учащихся не только по отдельным предметам, но и уверенно шагать в жизнь, найти свое место в обществе. Новые требования, предъявляемые к педагогу: в дистанционном обучении применять на каждом уроке новые идеи, находить и систематически использовать эффективные пути нового обучения.

**Annotation.** Distance education is a difficult situation, despite the fact that working on a plan, effectively using certain platforms, teach students not only in individual subjects, but also confidently step into life, find their place in society. New requirements for teachers: in distance learning, apply new ideas in each lesson, find and systematically use effective ways of new learning.

# ОРГАНИЗАЦИЯ ИНТЕРАКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ОБУЧАЮЩИМИСЯ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

**Е.Э. Шишлова**
доцент кафедры педагогики и психологии
МГИМО МИД России, канд. пед. наук
119454 Москва, Пр. Вернадского, д. 76,
кафедра педагогики и психологии
ауд. 3068

В рамках настоящей статьи хотелось бы обобщить некоторый опыт организации дистанционного обучения, который удалось приобрести за тот отрезок времени, когда вузы в экстренном порядке были переведены на непривычный для них формат обучения по причине объявления карантина в большинстве регионов мира, в том числе в Москве. Теоретических исследований по заявленной проблеме было явно недостаточно, также как и систематизированного педагогического опыта, что заставило обратиться к данной теме в формате размышления и свободной дискуссии.

Период работы в дистанционном формате, о котором идет речь в данной статье, охватывал весенний семестр 2020 года, когда занятия со студентами бакалавриата различных курсов и факультетов гуманитарного вуза (всего 380 человек) проводились автором статьи на платформах Webinar и Zoom. Закономерно возникал вопрос, как организовать живое, интерактивное, взаимодействие с обучающимися в новом формате дистанционного обучения? Как не потерять личность студента в бесконечном потоке онлайн транслируемой информации?

В существующей литературе интерактивное взаимодействие определяется как метод обучения, основанный на двухстороннем взаимодействии преподавателя и обучающегося, и предполагающий обмен мыслями, мнениями, информацией по поводу организации совместной деятельности для достижения конкретного результата.

Представляется важным обратить внимание на тот факт, что согласно классической концепции педагогического общения [5, 8, 6], интерактивное взаимодействие является одной из его функций, наряду с коммуникативной и перцептивной, которые тесно взаимосвязаны и взаимодополняют друг друга. Для того, чтобы качество образования не пострадало, необходимо было не допустить сужения функций педагогического общения. Если реализация коммуникативной функции, которая связана с трансляцией информации, особенных проблем при дистанционном обучении не вызывает, этого нельзя сказать о двух других.

Упомянутая концепция педагогического общения отвечает личностно-ориентированной образовательной парадигме, провозгласившей ценность субъективного потенциала каждого и необходимость создания специальных условий для его реализации в образовательном процессе. Без адекватного восприятия и понимания обучающегося (перцептивная функция) и организации диалогового взаимодействия с ним (функция интерактивного взаимодействия) невозможно обеспечить эффективное, личностно-ориентированное образование.

Столкнувшись с новым форматом дистанционного обучения, встала задача не потерять тот ценный опыт, который накоплен в педагогической теории и практике, но найти новые ресурсы для его применения и приумножения.

Приведем в качестве ориентиров несколько идей, высказанных классиками отечественного образования по поводу его содержания. В соответствии с востребованной сегодня культурологической концепцией, содержание образования включает не только знания, умения и навыки, но и опыт ценностного отношения к различным социокультурным явлениям [2,7]. Такой опыт индивидуален, субъективен, он не может быть полностью прописан в официальных документах и учебных программах, но успешно передается и формируется через дискурс педагогического взаимодействия. В современной педагогике такой аспект содержания образования называют «скрытым» [9], преимущество которого обусловлено возможностью не только трансляции знаний, но и их преобразования в личностные смыслы.

«Содержание образования выходит за рамки учебной информации, представленной содержанием обучения, и осуществляется реализация принципа единства содержательной и процессуальной сторон образовательной деятельности» [1]. Значимым становится, как

передаётся содержание и что от себя передаёт преподаватель, то есть существенное влияние приобретают его реальные ценности и смыслы [4]. Если содержание обучения отражает содержание наук как учебную информацию учебных дисциплин, то «содержание образования характеризуется «совокупностью приобретаемых знаний, умений, навыков, ценностных установок, опыта деятельности и компетенции определённого объёма и сложности в целях интеллектуального, духовно-нравственного, творческого, физического и профессионального развития человека, удовлетворения его образовательных потребностей и интересов»[3, с. 9].

Какие новые ресурсы дистанционного обучения удалось успешно задействовать опираясь на традиционные и проверенные идеи и подходы? Какие средства интерактивного взаимодействия оказались наиболее эффективными при проведении лекционных и семинарских занятий?

Выбор данных средств никого не удивит, так как набор существующих вариантов достаточно ограничен, однако методика их применения в образовательном процессе должна быть специфической. Выскажу некоторые соображения на этот счет. Наиболее удобным средством организации интерактивного взаимодействия во время лекции (при большом количестве слушателей) являлось продуманное и заранее спланированное использование чата. Искусство использования чата определяется качеством задаваемых на всем протяжении лекции устных вопросов, требующих лаконичных, четких письменных ответов, сопровождающихся продуманной системой поощрений. Письменная форма общения студентам привычна, многим удобнее, чем устная, что позволяет установить эффективную обратную связь, улучшить взаимопонимание и общий микроклимат. Эффективность использования чата как средства дистанционного обучения обеспечивается пониманием того, что чат дает возможность реализовать все три функции педагогического общения.

Наиболее удобным средством организации интерактивного взаимодействия во время семинарского занятия являлось предоставление студентам эфира для презентации заранее подготовленных проектов, творческих работ, исследовательских заданий. Здесь каждый получает возможность реализовать свой творческий потенциал, почувствоать себя личностью, индивидуальностью. Эффективное слушание и последующее обсуждение в группе обеспечивалось системой поощрений, голосованием, экспертными отзывами, что активизировало взаимодействие в группе. Качество выступления в эфире определяется детально продуманной системой требований к нему. Лист разработанных нами требований включал четыре самостоятельных раздела: требования к содержанию, требования к оформлению, требования к подготовке и требования к самому выступлению. Эффективность предоставления эфира как средства дистанционного обучения обеспечивается осознанием того, что данное средство создает возможность для реализации всех трех функций педагогического общения.

К существенному преимуществу дистанционного образования в отличие от традиционного, следует отнести возможность просмотра записи проведенного занятия, что позволяет, в том числе, проанализировать реализованную систему педагогического общения и спрогнозировать последующую, эффективность которой во многом обеспечивается представленностью в ней коммуникативной, перцептивной и интерактивной составляющих.

Изучение и использование потенциала педагогического общения в единстве его трех функций актуализирует аксиологические, ценностные аспекты педагогической деятельности, реализацию ее воспитательного и развивающего ресурса, исходит из понимания личности обучающегося и его человеческого потенциала как собой культурной ценности и ресурса успешной преобразовательной деятельности, что и обеспечивает качество современного образования.

**Список литературы:**

1. Авилов А. В. Рефлексивное управление. Методологические основания. - М.: ГУУ, 2003. - 174 с.

2. Бондаревская, Е.В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская. - Ростов-на-Дону: Булат, 2000. - 351 с.

3. Вербицкий А.А. Новые грани вечной проблемы. Об образовании в контексте и вне его // Высшее образование сегодня. -2017 -№ 8. - С. 6-13.

4. Виленский М. Я. Технология профессионально-ориентированного обучения в высшей школе: учебное пособие / М. Я. Виленский, П. И. Образцов, А. И. Уман / под ред. В. А. Сластенина.

– Орел: ГОУ ВПО «ОГУ», 2010 - 270 с.
5. Зимняя, И.А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И. А. Зимняя // Профессиональное образование.- 2006. - № 2. - С. 18-21.
6. Кан-Калик, В.А. Учителю о педагогическом общении: Кн. для учителя / В.А. Кан-Калик. - М.: Просвещение, 1987. - 190 с.
7. Краевский В.В. Науки об образовании и наука об образовании (методологические проблемы современной педагогики) // Вопросы философии. – 2009. – № 3. – С. 77–82.
8. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. - Москва: Политиздат, 1975. – 304 с.
9. Шишлова Е.Э., Курицын И.А. Скрытое содержание профессионального языкового образования в социокультурном измерении / Е.Э. Шишлова, И.А. Курицын // Интеграция образования. - 2017. - Т. 21. - № 4. - С. 709-722.

**Аннотация.** В статье анализируются образовательные ресурсы дистанционного формата обучения, обеспечивающие его качество и опережающий характер. Раскрывается возможность реализации коммуникативной, перцептивной и интерактивной функций педагогического общения в их взаимосвязи, способствующих развитию личностного потенциала обучающихся как особой культурной ценности и ресурса эффективной преобразовательной деятельности.

**Ключевые слова:** педагогическое общение, интерактивное взаимодействие, ресурсы дистанционного обучения, содержание образования.

**Abstract.** The article analyzes educational resources of the distance learning format, ensuring its quality and advanced character. The possibility of realization of communicative, perceptual and interactive functions of pedagogical communication in their interconnection, contributing to the development of the personal potential of students as a special cultural value and a resource of effective transformative activity, is revealed.

**Key words:** pedagogical communication, interactive communication, distance learning resources, educational content.

## №3 ПАНЕЛЬДІК СЕССИЯ.
## БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ШЕШІМДЕР:
## БІЛІМ САПАСЫН ЖОҒАЛТПАЙ ПАНДЕМИЯДАН ҚАЛАЙ ӨТУ КЕРЕК

## ПАНЕЛЬНАЯ СЕССИЯ № 3.
## ИННОВАЦИОННЫЕ РЕШЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ:
## КАК ПЕРЕЖИТЬ ПАНДЕМИЮ БЕЗ ПОТЕРИ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ

## PANEL SESSION 3.
## INNOVATIVE SOLUTIONS IN EDUCATION:
## HOW TO SURVIVE A PANDEMIC WITHOUT LOSING THE QUALITY OF EDUCATION

## ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПРОЦЕСС КАК НЕОТДЕЛИМОЕ ЗВЕНО ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

**Л. А. Алиева**
Общественный фонд «Қызылжар Абай орта мектебі», г. Нур-Султан
lalievabf@gmail.com

Вопрос воспитания молодого поколения казахстанцев поднимается уже давно и обсуждается на всех уровнях общества: в семьях, общественных организациях, в СМИ и соцсетях, в Правительстве и Парламенте. Данному вопросу уделяется внимание на самом высоком государственном уровне: поручения главы государства Министерству образования и науки Республики Казахстан, обращения Президента страны к молодежи, соответствующие программные документы, такие как Государственная программа развития образования и науки Республики Казахстан на 2020-2025 годы, утвержденная постановлением Правительства Республики Казахстан от 27 декабря 2019 года № 988, Дорожная карта по усилению защиты прав ребенка, противодействию бытовому насилию и решению вопросов суицидальности среди подростков на 2020-2023 годы, утвержденная постановлением Правительства Республики Казахстан от 30 марта 2020 года № 156, Концептуальные основы воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру», утвержденные приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 15 апреля 2019 года № 145.

Мировая практика в этом направлении также не стоит на месте, существует множество научных практических наработок не только по воспитанию и развитию одного подростка, а также по широкомасштабной воспитательной работе целого поколения. К примеру, правительство Сингапура полностью перестроило всю систему дошкольного, школьного и ВУЗовского образования страны в целях воспитания молодежи, подготовленной к прогнозируемым ими глобальным изменениям и тенденциям. Мало того, в Сингапуре за воспитание молодежи ответственными также назначены политические партии и правительство в целом, крупные бизнес-игроки и государственные органы [1].

Безусловно, мы все понимаем, что вопросы воспитания обучающейся молодежи стояли во все времена. Этому посвящены труды философов, психологов, педагогов, политиков, писателей, поэтов, журналистов и всех, кого волнует будущее ребенка и подростка, проблемы их развития и воспитания. Ведь мы осознаем, что будущее страны зависит от того, как мы воспитаем нашу молодежь.

На современном этапе модернизация образования, базирующаяся на новых информационных технологиях, предполагает развитие новых моделей как учебной, так и воспитательной деятельности. И современная образовательная система постоянно находится в процессе поиска оптимальных форм и методов воспитания обучающейся молодежи. В силу того, что в школе дети проводят значительную часть своего времени, они получают там не только знания, но и навыки социализации. И школа сегодня имеет ресурс не только обучать, но и оказывать воспитательное воздействие.

Казахстанскими педагогами воспитательная работа реализуется целенаправленно и эффективно. В арсенале учителей используются инструктивно-методические письма «Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан», разрабатываемые Национальной академией образования им. И.Алтынсарина на каждый учебный год, в которых не усложняя, а разнообразя и обогащая образовательный процесс развиваются необходимые жизненные навыки учащихся [2].

Использованию интересных развивающих методик посвящено учебное пособие А.К. Мынбаевой и З.М. Садвакасовой «Искусство преподавания: концепции и инновационные методы обучения». В этом пособии раскрывается методологическое обоснование различных подходов в психологии и педагогике к обучению и развитию школьников, а также практические инструменты, которые помогают разнообразить и повысить эффективность обучения и воспитания школьников [3].

Между тем до радужной картины воспитательного процесса в школах еще далеко и успокаиваться на достигнутом уровне однозначно никто не собирается. Объективно складывающиеся условия таковы, что противоречия в учебно-воспитательном процессе будут

в состоянии перманентного затухания и всплеска существовать в организациях образования. При этом, с одной стороны, педагогический коллектив вкладывает максимум усилий и профессионализма, чтобы научить детей добывать качественные знания и умения. В достижении этой цели они внедряют инновационные педагогические методы, новейшие информационные и цифровые технологии в обучающий процесс, непрерывно повышая свою компетентность. И с другой стороны, подростки, у которых в это время происходят физиологические возрастные изменения, мощная гормональная перестройка всего организма и половое созревание, бурное развитие их эмоциональной сферы и сопутствует всему этому неосознанность своего места в жизни, огромная потребность выстраивать отношения со сверстниками, зарождающийся либо явный интерес к противоположному полу, задача отстоять свое место в группе [4]. В результате чего зачастую возникает конфликт интересов подростка и «взрослого» социума.

Подобное положение дел актуализирует необходимость внедрения следующего этапа воспитательного процесса в организациях образования – формирования жизненных навыков учащихся. Благодаря развитию жизненных навыков у подростков будет формироваться социально ответственное поведение, привитие готовности к эффективному взаимодействию между сверстниками и взрослыми, развитие навыков безопасного поведения в различных жизненных ситуациях, умения противостоять различным вызовам внешней среды.

Исходя из этих целей нашим фондом проведено научное исследование «Жизненные навыки подростков XXI века». В ходе данного исследования был изучен огромный пласт мировой практики по развитию жизненных навыков, в том числе: информация о деятельности Назарбаев Интеллектуальные школы, научно-образовательного учреждения Дарын и других интеллектуальных школ, лицеев, гимназий Казахстана, опыт российского образовательного центра «Сириус», изучены также программа «Национальные лидеры в образовании (NLE)» Великобритания, опыт «Профессионального центра «Job World» Корея, опыт образовательной системы Сингапура и другой информации, доступной из СМИ, в том числе статьи и посты казахстанских блогеров. За основу изучения перечня жизненных ценностей, охватывающих и соответствующих международным и отечественным стандартам, определены следующие источники:

- список глобальных компетенций согласно международной программе PISA. Организация экономического сотрудничества и развития (ОЭСР);
- требования Государственного общеобязательного стандарта образования (ГОСО);
- жизненные навыки самоактуализирующейся личности по Маслоу.

Казахстан – открытая страна, и ее развитие связано с развитием мирового сообщества, мировой экономики, мирового технологического прогресса. Следовательно, молодежь Казахстана должна быть готова жить в таком отрытом обществе и соответствовать всем его требованиям. Школьники страны уже участвовали в программе PISA, которая до недавнего времени больше оценивала математическую и читательскую грамотность молодых людей. Новые требования времени определили и новые подходы к оценке образовательных достижений учащихся. Все больше становятся важными практические навыки, позволяющие вести здоровую социальную жизнь и адаптироваться к быстрым социальным, политическим и экономическим изменениям жизни.

Команда экспертов внимательно изучила требования к обновленному содержанию основного среднего образования с ориентиром на результаты обучения, определенные в 1-м параграфе Приказа МОН РК от 31.10.2018 года № 604 [5]. Кроме этого, проведен анализ всей информации в приложениях 3, 4 к данному приказу. Такая работа была осуществлена с целью глубокого понимания требований ГОСО, а также более точного определения жизненных ценностей будущего поколения. Именно эта работа позволила сделать вывод о том, что Государственный общеобязательный стандарт образования имеет наиболее полный перечень жизненных навыков и включает в себя как компетенции, определенные в PISA, так и в работах Маслоу, а также выявленные по результатам социологического опроса.

Внедрение ценностно-ориентированного подхода в обучении обуславливает системность образовательного процесса, когда он становится неотделим от воспитательного процесса. В требованиях к обучению по каждому предмету присутствует требование развития у учащихся навыков самостоятельного изучения и анализа информации, развития критического мышления и рассмотрения информации с разных сторон, развития умения самому рассуждать, делать выводы, развитие умения решения проблемных вопросов, а также развитие патриотического

отношения к стране и уважительного отношения к другим культурам и людям. Особое внимание уделяется развитию навыков самостоятельного поиска информации и самостоятельного обучения.

В последние годы на республиканском уровне проведена широкомасштабная реорганизация системы образования, целью которой является разработка нового содержания школьного образования, адаптированной к современным потребностям мира VUCA (Volatile - изменчивый, Uncertain - неопределенный, Complex - сложный, Ambiguous - противоречивый), переход от образования для всех – к качественному образованию для каждого, в котором школа как социальный лифт. Представленные качества и характеристики идентичны для основного и общего среднего образования и могут быть развиты до уровня компетенций как практически проявляемые качества, умения, навыки, которые легли в основу списка формирования и развития жизненных навыков.

По мнению большинства ученых-психологов именно к развитию такой личности должны стремиться школа и общество. Литвак М.Е., Л.Ф. Обухова, И.Ю. Кулагина, В.Н. Колюцкий, О.Б. Дарвиш, Б.Г. Ананьев и др.

А. Маслоу в своей работе «Мотивация и личность» раскрывает ряд возможных способов или условий самоактуализации и развития глобальной гражданственности. Переживание и проживание всего, что с вами происходит, не отстраняясь от происходящего и не пряча голову в песок. Понимать жизнь как постоянный выбор вариантов пути, поступков, отношений с людьми. Не уклоняться от необходимости выбора и ценить то, что его возможность доступна лишь свободной личности. Самоактуализация и глобальная гражданственность – это не просто свобода выбора, но и ответственность за него, за все, что происходит с человеком и его окружением. Понимать, что ответственность – это не бремя, а благо и социальное преимущество взрослого свободного человека. Ответственность перед собой и обществом сочетается с независимостью – суждений, мыслей, мнений, поступков. Доверие к себе, своему опыту, мнению, позиции. Осознание всех своих проблем, в том числе психических и физических, и способность найти в себе силы их преодолеть, не прячась за барьером психологической защиты [6].

Очевидным становится высокая схожесть между характеристиками, указанными Маслоу и компетенциям, перечисленным PISA. При этом, следует отметить, что жизненные ценности, определенные в приложениях и требованиях к учебным предметам ГОСО полностью вобрали в себя все характеристики самоактуализирующейся личности с глобальной гражданственностью, описанные А.Маслоу. В дальнейшем перечень жизненных навыков был предварительно оценен и проведено ранжирование согласно критериям значимости и взаимозависимости с использованием метода факторного анализа.

Для проведения социологического опроса выборка респондентов осуществлялась на основе добровольного участия в анкетировании. Приглашались к участию респонденты, ранее участвовавшие в исследованиях исполнителя, а также добровольцы, откликнувшиеся на свободную рассылку и объявления в инстаграм и в Фейсбуке. Респонденты отвечали анонимно, с указанием возраста, места проживания и статуса (ученик, студент или выпускник колледжа, студент или выпускник ВУЗа, учитель). Всего участвовало 1549 человек респондентов из г. Нур-Султан, г. Алматы, г. Павлодар, г. Семей, г. Атырау, г.Шымкент, Алматинской области, Акмолинской области, Павлодарской области, Восточно-Казахстанской области, Шымкентской области.

При определении очередности формирования и развития было выбрано поступательное спиралевидное развитие жизненных навыков: каждый следующий уровень развития основывается на умениях и навыках предыдущего уровня. В начале развиваются навыки, которые лежат в основе других навыков и затем развиваются в ходе учебного процесса согласно ГОСО первыми. Кроме того, разработанные индикаторы показывают, как конкретно, в каких действиях и поступках проявляется тот или иной жизненный навык. Наличие в поведении человека данного поведенческого индикатора позволяет судить о развитости навыка, к которому относится индикатор.

В силу сказанного ключевыми приоритетами развития школьного образования является трансформация образовательной парадигмы в части формирования новой модели воспитательной деятельности. При этом, данную модель целесообразно строить, применяя активные методы, инновационные технологии обучения, создавая специальную

образовательную среду, в которой каждый подросток становится субъектом своего учения и самовоспитания. Опыт показывает, что формирование любой компетентности происходит через практическую деятельность. В качестве таких механизмов выступают технологии формирования и укрепления жизненных навыков с широким использованием интерактивных форм обучения. Связано это в основном с тем, что меняется сам способ воспитания. Это в свою очередь, подразумевает разработку образовательных программ дополнительного образования в рамках воспитательного процесса.

В частности, обучающих тренингов, целенаправленно ведущих учащихся к выработке жизненных навыков сохранения физического и психического здоровья, развития здорового образа жизни, коммуникативного общения, навыков безопасного поведения в различных сложных ситуациях, осознанного выбора профессии, а также последовательному развитию у школьников позитивных ценностей в жизни, по сути являющихся психологическим условием формирования устойчивости личности несовершеннолетних и гибкой адаптации к взрослой жизни. В этом и заключается специфика нашей программы «Здоровье и жизненные навыки».

В августе 2017 года в школе-лицее № 76 г.Нур-Султан проведена ее экспериментальная апробация. По результатам тренингового курса обучающимися был продемонстрирован высокий уровень сформированности эмоционального интеллекта психически здоровой личности школьника, а также достигнуто последовательное развитие у учащихся позитивных ценностей в жизни, по сути являющихся психологическим условием формирования устойчивости личности несовершеннолетних.

Резюмируя изложенное, подчеркнем, что в данной статье автором рассматривается возможность развития жизненных навыков как воспитательной основы школы будущего, для реализации которой используются инновационные ресурсы. Современное образовательное пространство становится на сегодняшний день одновременно и коммуникационным, и обучающим. С учетом этого, совершенно очевидно, что государственные органы и заинтересованные организации должны работать вместе, чтобы обеспечить равные возможности обучающейся молодежи к информации и их доступу к овладению необходимыми жизненными навыками для успешного перехода во взрослую жизнь.

**Список литературы:**

1 Алишев Т.Б., Гильмутдинов А.Х. Опыт Сингапура: Создание образовательной системы мирового уровня. – Республика Татарстан, 2010. https://cyberleninka.ru/article/n/opyt-singapura-sozdanie-obrazovatelnoy-sistemy-mirovogo-urovnya

2 Национальная академия образования им. И.Алтынсарина Об особенностях организации учебно-воспитательного процесса в организациях среднего образования Республики Казахстан в 2019-2020 учебном году. Инструктивно-методическое письмо. – Нур-Султан, 2019. https://nao.kz/loader/fromorg/2/24

3 Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Искусство преподавания: концепции и инновационные методы обучения. – Алматы, 2012.

4 Эльконин Д.Б. Детская психология. – М.: Академия, 2007.

5 Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 31 октября 2018 года № 604 Об утверждении государственных общеобязательных стандартов образования всех уровней образования. – Нур-Султан, 2018.

6 Маслоу А.Г. Мотивация и личность. Перевод Гутман Т., Мухина Н. – Питер, 2019.

**Аңдатпа.** Мақалада білім беру жүйесіндегі оқушылардың өмірлік дағдыларын қалыптастыру, дамыту және тәрбие үрдісі арасындағы өзара байланыс қарастырылған. Мектеп оқушылардың тәрбие үрдісі жүзеге асырылатын тұтас мәдени-біліми кеңістік ретінде ұсынылған. Тәрбие жұмысың қозғаушы күштері оның қатысушыларының диалогы мен ынтымақтастығы ретінде түсіндірілген.

**Аннотация.** В статье рассматривается взаимосвязь воспитательного процесса обучающейся молодежи и формирование, развитие их жизненных навыков в образовательной системе. Раскрывается отношение к школе, как целостному культурно-образовательному пространству, в котором осуществляется воспитательная работа с учащимися, движущими силами которого являются диалог и сотрудничество его участников.

**Abstract.** The article displays the relationship between the children’s breeding process with the

formation and development of life skills of school students in the educational system. Paper reveals the attitude towards school as an integral cultural and educational space, in which the breeding process of pupils is carried out, the driving forces of this activity are the dialogue and cooperation of its participants.

# ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН ҚАШЫҚТЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

**А.К. Алишова**
Алматы мемлекеттік бизнес колледжі, Алматы қ., aigul1703@mail.ru

Қазіргі уақытта коронавирус індетіне қатысты дүниежүзі бойынша оқшаулану уақытында білім беру үдерісінің қашықтықтан жүзеге асырылуына ерекше көңіл бөлінуде. Осыған орай, еліміздің президенті Қ. Тоқаев Үкіметтің кеңейтілген отырысында: «... қашықтан оқыту әдісіне көшу ісі инфрақұрылым мен интернет сапасына қатысты елеулі мәселелердің бар екенін көрсетті... Онлайн оқыту ісі отандық оқу-ағарту ресурстарының пайда болуына тың серпін берді» [1] деген сөздерін негізге ала отырып, еліміздің жастарына қашықтықтан білім беру арқылы, оларды бәсекеге қабілетті азамат ретінде қалыптастыру мәселелерін қарастырып отырмыз.

Білім беруді заманауи ақпараттандыруды оқу-тәрбие үдерісінің нәтижелілігін, сапасын арттырудың жетекші бағыты және оның негізгі факторларының бірі ретінде анықталады. Мұндай жағдайда колледждегі оқу процесі айтарлықтай өзгермейді, себебі кез келген педагогикалық технология ақпараттық сипатта жүзеге асырылады. Оның негізі – мұғалімнің ақпаратты ұсынумен, жастардың жаңа білімді қайта құруымен, игеруімен көрініс алады. Компьютерлік құралдарды пайдалану арқылы білім алу колледждегі оқу-тәрбие үдерісін мобильдендіреді, саралайды және ерекшелейді. Ақпараттық технологиялар арқылы оқу мен тәрбие үдерістерінің тиімділігі жасөспірімдердің әлеуметтік ұтқырлығын арттырумен, оны сыртқы ақпараттық ортаға бейімдеумен, жастарды өзін-өзі дамыту режиміне қалыптасуымен, педагогикалық ықпал ету объектісінен оқу процесінің толық субъектісіне айналдырумен сипатталады.

Қашықтықтан оқыту – бұл оқытудың әртүрлі әдістері, модельдері мен технологиялары, бұл ретте оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру үшін оқытудың бүкіл кезеңі ішінде оқытушы мен білім алушылардың қарым-қатынас жасауы, бірлескен тапсырмаларды орындауы, талқылаулары, оның ішінде аралық және қорытынды бақылау түрлерін жүргізу мүмкіндігі жасалады. Сонымен, қашықтықтан оқыту формасы – бұл телефон байланысы, факс, электрондық пошта, интернет ресурстарын пайдалану, сандық білім беру ресурстары арқылы ұсынылатын орта.

С.О. Жолшыбекованың пікірі бойынша: «Қашықтықтан оқытуды күрделі процесс деп санамауымыз қажет, қазіргі білім беру ресурстарының болуы материалды зерттеуді ұйымдастыруда және оның дамуын бақылауда мұғалімнің міндеттерін жеңілдетуге арналған. Тек дұрыс материалды таңдап, оқушылармен байланысын жоғалтпау өте маңызды, үнемі сізбен бірге екендігіңізді және сабақ беру сіздің ортақ міндетіңіз екенін айқындап отырыңыз. Қорыта келе айтарым, қашықтықтан оқыту жүйесінің рөлі қазіргі таңда білім саласы үшін өте жоғары, себебі бұл жүйе арқылы мұғалімдеріміз бен оқушыларымыз әлемдік ақпараттармен байланысуға, білімдерін онлайн жалғастыруға, ғылыми және шығармашылық жұмыстарын жетілдіруге, әлемдік ақпарат кеңістігінде өздерінің білімдерін шыңдауға зор мүмкіндік алады» [2].

Орта кәсіби білім беру мекемелерінде қашықтықтан оқыту үдерісінің негізгі ерекшелігі практикалық жұмысты ұйымдастыруда (дәрістер, кітаптар, файлдар, папкалар, сілтемелер, түсіндірмелер және т.б.) байқалады, бұл теориялық материалды дәрістегі дидактикалық бірліктерге бөлуге, теориялық материалды игеруді кезең-кезеңімен бақылауды ұйымдастыруға, бақылаудың әртүрлі тест, эссе, практикалық тапсырмалар (мәтін немесе файл түрінде), шолу, дауыс беру, wiki, глоссарийлер сынды нысандарын қолдануға мүмкіндік береді.

Ақпараттық технологияларды білім беру жүйесіне енгізу кезеңінде білім алушыларды тәрбиелеумен тікелей айналыспайтын педагогтердің құзыреттерін қалыптастыру өзекті қажеттілік болып отыр. Осылайша, электрондық оқыту ақпараттық қоғам дамуының заманауи үрдістерін, білімгерлердің мүдделері мен қажеттіліктерін ескере отырып, тәрбие қызметінің нысандары мен әдістерін жаңарту мәселелерін тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Компьютерлік-ақпараттық технологиялардың көмегімен қашықтықтан оқыту үдерісіндегі тәрбие жұмысы келесідей нысандарда ұйымдастырылуы мүмкін:

1. колледждегі өткізілетін іс-шараларды көрнекі рәсімдеу және ақпараттық сүйемелдеу (онлайн трансляциялау);

2. сабақта қамтылатын әр тақырыптың тәрбиелік мәнін айқындау;

3. online-конференцияларға, пікірталастарға, дөңгелек үстелдерге дайындалу мақсатында электрондық кітапханалар құру;

4. тәрбие бағыттарына қатысты online сауалнамаларды, тестілерді өткізу және нәтижелерін электронды нұсқада сақтау;

5. колледж ұжымы мен білім алушылар арасында online қарым-қатынас ұйымдастыру;

6. білім алушыларға, ата-аналарына online көмек немесе online кеңес беру;

7. білім алушылардың сұраныстары бойынша online -үйірмелер құру.

Сонымен, қашықтықтан білім беру арқылы жастарды тәрбиелеу үдерісінде ақпараттық және компьютерлік технологияларды қолдану педагогикалық технологияларға енгізілген жаңалықтарды тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік береді, білім алушылардың жан-жақты дамуына қолайлы жағдай жасайды және оның тәрбиесінің жоғары деңгейін қамтамасыз етеді.

Қашықтықтан оқыту студенттердің тәуелсіздігін дамытуға мүмкіндік береді, бұл бәсекеге қабілетті тұлғаға қажетті сапаның бірі деп түсінеміз. Қазіргі әлемде ғылым мен білімнің қарқынды дамуы отандық білім беру мекемелерінің ең алдымен өзін-өзі жетілдіруге қабілетті адамды тәрбиелеуі керек.

Алматы мемлекеттік бизенс колледжінде қашықтықтан білім беру portal.ambk.kz сайтында жүзеге асырылады. Осы сайтта білім алушылар мен оқытушылар «Курстар» сілтемесі арқылы қашықтықтан оқыту үдерісін жүзеге асырады.

Ақпараттық технологияларды қолданудағы бірінші бағытым негізгі құжаттаманы электрондық форматта ресімдеуге көшіп, күнтізбелік-тақырыптық, тәрбиелік іс-шараларын жоспарлауды, пәндер мен модульдер бойынша жұмыс бағдарламаларын құрдым. Колледждің оқу-тәрбие үдерісіне қатысты жоспарларды, бағдарламаларды құрастырып бекіту арқылы өзімнің педагогтық қана емес, сондай ақ тәлімгерлік жұмыстарымды айқындадым.

Біздің колледжде тәрбие үдерісін қашықтықтан жүзеге асыру мәселелері бойынша студенттерге патриоттық, адамгершілік, азаматтық, экологиялық, құқықтық және т.б. бағыттарда тәрбие жұмыстары ұйымдастырылуда. Еліміздің бәсеке қабілеттіліктері жетілген азамат тұлғасын қалыптастыру мақсатында келесідей іс-шаралар жоспарланды:

1. ҚР-дың Конституция күніне орай «Ата заң – тәуелсіздік тірегі» тақырыбында эссе жазып, осы жұмыстарын өзара online талқылау;

2. «Ғаламтор кеңістігіндегі бедел» тақырыбында online пікір-талас;

3. «Барлығынан да үздік» тақырыбы бойынша командалық online жарыс;

4. ҚР-дың Тәуелсіздік күніне орай «Менің Қазақстаным!» тақырыбында брейн-ринг;

5. «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» тақырыбында студенттердің ғылыми-зерттеу online конференциясы;

6. «Колледж көшбасшысы» online сайысы;

7. «Кең байтақ – Қазақстан» тақырыбы бойынша online дөңгелек үстел;

8. «Нарықтық экономикадағы бәсекелестіктің Қазақстан үшін маңызы» тақырыбы бойынша вебинар.

Колледжде студенттермен жүргізілетін тәрбие жұмысы қашықтықтан болғандықтан, жоспарланған іс-шаралардың барлығы online нысанында өткізілуі жоспарланып отыр. Колледж ұжымы мен білім алушылар арасындағы қарым-қатынас тек оқу барысында ғана емес, сонымен қатар оқу үдерісінен тыс уақытта, яғни жоғарыда жоспарланған іс-шараларды ұйымдастыру және өткізу кезінде де жүзеге асырылады.

Жоғарыда аталынған іс-шаралар бағдарламасын тұлғаның бәсекеге қабілеттілік құрылымына қарай құрастырдық. Бәсекеге қабілеттілік құрылымына азаматтың келесідей сапалық көрсеткіштерін жатқызамыз:

- құзыреттілік және кәсіби ұтқырлық;
- өзінің білімі мен күшіне деген сенімділік;
- өздігінен білім алу және біліктілікті арттыру дағдыларын меңгеру;
- бастамашылық және өзін-өзі тәрбиелеу;
- кәсіпкерлік және тиімділік;
- өзін-өзі талдау және стандартты емес шешімдер қабылдау қабілеті;
- абырой мен жеке жауапкершілік ;
- тәуекелге қабілеттілік және өз құқықтары мен бостандықтарын қорғау;
- эмоционалды тұрақтылық және әдептілік.

Жоспарланған іс-шараларды педагогтің жетекшілігімен студенттердің ұйымдастыруы

маңызды. Білім беру мекемесіндегі кез-келген іс-шараларға білім алушыларды араластыру, қатыстыру арқылы олардың жауапкершілігі, белсенділігі, дүниетанымы, қарым-қатынас орнату икемділігі дами түседі. Осындай қасиеттерге ие жастардан еліміздің бәсекегі қабілетті тұлғасы қалыптасады.

Еліміздің бәсекеге қабілетті азаматын, білікті маман иесін тәрбиелеу үдерісінің қашықтықтан жүзеге асырылуының тиімді жақтарының бірі, білім алушылардың өздігімен даярлануында. Мысалы, жоғарыда көрсетілген тәрбие іс-шараларын ай сайын бір топтағы 20 студентке бөліп беретін болсақ, яғни әрбір іс-шараға 2-3 студенттен келеді.

Жоспарланған бірінші іс-шарада, ҚР-сының Конституция күніне орай «Ата заң – тәуелсіздік тірегі» тақырыбында эссе жазып, осы жұмыстарын өзара online талқылауды ұйымдастырушы студенттер бір-бірімен қашықтықтан қарым-қатынас жасай отырып, жазылған эсселерді жинақтап, осы шараға қатысушыларды бір уақытқа кішігірім конференция ретінде өткізіп, эсселерді талқылау үдерісін ұйымдастыруы арқылы олардың жауапкершілігі, бір командада жұмыс жасау икемділігі, ұжымдық рухы, ынтасы арта түседі.

«Ғаламтор кеңістігіндегі бедел» тақырыбында online пікір-таласты ұйымдастыру арқылы студенттер біріншіден осы тақырып бойынша ізденеді, бұл тақырыпқа қатысты норомаларды біліп, оның жеке тұлғаға, қоғамға, мемлекетке маңыздылығын ұғынады. Бұл іс-шара арқылы барлық білім алушылардың моральдық, этикалық саналары, мейірімділік, адамгершілік, белсенділік қасиеттері артады.

«Барлығынан да үздік» тақырыбы бойынша командалық online жарысты ұйымдастыру арқылы колледж студенттерінің тапқырлықтары, жан-жақты дүниетанымы, көзқарасы, қоғамдық саналары мен мәдениеттілігі қалыптасып, жетіледі. Мұнда білім алушылардың бір командадағы жұмысы, бір ауыздан шешім қабылдау қабілеттіліктері, өзара сыйластықтары, бір-біріне, өздеріне баға беру мүмкіншіліктері жетіледі.

ҚР-дың Тәуелсіздік күніне орай «Менің Қазақстаным!» тақырыбында брейн-ринг өткізу жауапкершіліг әрине зор. Брейн-рингті авторлық зияткерлілікке арналған сайыс ойыны болғандықтан, бұл шараны ұйымдастыру үшін студенттері өзіндік жоспар құруларына тура келеді. Бұл әрекетттері арқылы брейн-рингті ұйымдастырушы, қатысушы және көрермен студенттердің зияттары, білімі мен білігі артатынына сенімдіміз.

Студенттердің «Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» тақырыбында өтетін ғылыми-зерттеу online конференциясы арқылы жастардың өздігімен іздену, кез келген мәліметтерге талдау жасау арқылы ғылыми-зерттеу қабілеттіліктерін жетілдіретіні сөзсіз. Конференция тақырыбы бойынша мақала, баяндама даярлай отырып, әр студенттің отансүйгіштік, бәсекелестік қасиеттері дами түседі.

«Колледж көшбасшысы» online сайысын ұйымдастыру және бұл сайысқа қатысу негізінде білім алушылардың өзіндік колледжге қатысты жобалары, жоспарлары немесе бағдарламалары құрылып, оларды қорғауымен сипатталады. Осындай дайындықтары арқылы колледж студенттерінің бәсекелестікке даярлығы қалыптасады.

«Кең байтақ – Қазақстан» тақырыбы бойынша online дөңгелек үстел арқылы еліміздің егемендік алып, осы уақытқа дейінгі жетістіктерімізді талқылай келе, болашақта мемлекетіміздің дамуына қатысты жоспарларын ұсыну мәселелері қарастырылады. Өз Отандарының керемет болашағын құру мақсатында студенттердің дөңгелек үстелде ұсынылатын өзіндік жоспарлары олардың өз елінің нақты азаматы болып қалыптасуына негізгі себепкер болады.

«Нарықтық экономикадағы бәсекелестіктің Қазақстан үшін маңызы» тақырыбы бойынша вебинарды оқытушы мен студенттер бірігіп, немесе арнайы баяндама жасайтын студенттер өткізуге болады. Мұнда міндетті түрде кері байланыспен жұмыс жасау қажет.

Студенттің бәсекеге қабілеттілігі, оның кәсіби ұтқырлығы тәрбие үдерісі нәтижелерінің жоғары сапасымен қамтамасыз етілуі керек. Себебі оның жүйелі интеграциясы мобильді, еркін және жауапты, шығармашылық қызметке қабілетті, өзінің әлеуетті мүмкіндіктерін кең көлемде жүзеге асыруға дайын тұлғаны қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Орта кәсіби білім беру жағдайында жеке бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыру студенттің жетістікке қол жеткізулері үшін құрбыларына қарағанда өзіндік ресурстарын үнемі шынықтырып, жетілдіріп, дамытып отыруды талап ететін үдеріс болып табылады. Бәсекеге қабілеттілікті қалыптастыру екі жақты процесс. Ол студенттің белсенді қызметін, сондай-ақ инновациялық білім беру технологиялары кешенін іске асыруды қамтитын қолайлы білім беру ортасын құруды көздейді.

Орта кәсіби маман даярлау критерийі, ең алдымен, білім алушылардың құзыреттілігі Юнеско ұсынымдары тұрғысынан қарастырылады. Құзыреттілікке қойылатын тұжырымдамалық талаптардың мәні еңбек өнімділігін арттыру үшін студенттердің білімін, дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Таза еңбек, өндірістік білім, дәстүрлер мен мәдениетті сақтау және дамыту, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, қоршаған ортаны қорғау және белсенді азаматтық міндеттерді орындау үшін еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілік жеке адамның мүдделерін жан-жақты ескеруді және оның даму, қалыптасу процесіндегі рөлін сақтауды білдіреді.

Осы мәселерге орай И.Д. Зейналова мен З.А. Адилов өз зерттеулерінде, орта кәсіптік білім беру мамандықтарының тізбесін жетілдіру болашақ мамандардың кәсіби ұтқырлығын арттыру және басқару, қызмет көрсету, әлеуметтік қамсыздандыру салалары үшін орта буын кадрларын даярлауды кеңейту қажеттілігін айқындады. Олардың пікірінше, орта кәсіптік білім беру мазмұнын дамыту перспективалары оның интеллектуализациясымен байланысты қалыптасып, оның мәні студенттердің жан-жақты дүниетанымын дамытып, ғылыми-зерттеу жұмысының дағдыларын қалыптастыру болып табылады. [3, 59 б.]

Қазақстан Республикасының бәсекеге қабілетті азаматтарын қашықтықтан тәрбиелеу арқылы ақпараттық-коммникациялық технологияларды жетік білетін, саналы, мәдениетті, коммуникативті, отансүйгіш тұлға бейнесін қалыптастыру болып табылады. Колледж студенттерінің бәсекеге қабілеттілік мәселесі өзекті ғана емес, сонымен қатар қажетті болып табылады. Бұл мәселенің шешімі білім беру қызметтерінің сапасын арттыруға және ҚР білім беру жүйесінің табысты жұмыс істеуіне байланысты жүзеге асырылады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Тоқаев Қ. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Үкіметтің кеңейтілген отырысында сөйлеген сөзі. 10.07.2020 ж. https://www.akorda.kz/kz/speeches/internal_political_affairs/in_speeches_and_addresses/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtyn-ukimettin-keneitilgen-otyrysynda-soilegen-sozi-1

2 Жолшыбекова С.О. Қашықтықтан оқыту – заман талабы. http://edunews.kz/shcollnews/1803-ashytytan-oytu-zaman-talaby.html

3 Зейналова И.Д., Адилов З.А. Специфика образовательного процесса в колледже в условиях информатизации образования // Вестник СПИ. 2015. №4 (16) – 58-62 б.б.

**Аңдатпа.** Мақалада колледж студенттерінің бәсекеге қабілеттіліктерін қашықтықтан қалыптастыру мәселелері қамтылған. Білім алушылардың бәсекеге қабілеттіліктерін арнайы online тәрбие іс-шаралары арқылы жоспарлап, ұйымдастырудың мәні қарастырылған. Бәсекеге қабілетті тұлға жан-жақты білімді, тәрбиелі, саналы болуы негізгі мәселе болып табылады.

**Аннотация.** В статье освещены вопросы дистанционного формирования конкурентоспособности студентов колледжа. Цель – организация и планирование конкурентоспособности обучающихся через специальные воспитательные online мероприятия. Основной задачей является всестороннее образование, воспитание, сознательность конкурентоспособной личности.

**Abstract.** The article covers the issues of remote formation of competitiveness of college students. The essence of planning and organizing students competitiveness through special onlain educational events is considered. The main problem is that a competitive person is fully educated, educated, and conscious.

## ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУ.
## ӘДІСНАМА, ӘДІСТЕМЕ ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕР

**А.С. Аманкелдыева**
С. Сейфуллин атындағы №7 мектеп гимназия, Балқаш қаласы,
aigulim_95@mail.ru

Қашықтықтан білім беру қазіргі өзекті тақырыптардың бірі. Яғни бұл ұғым оқудың сырттай формасымен байланысты болғанымен, басқа терең ұғым жатыр. Қашықтықтан білім беру дегеніміз мұғалім мен оқушы арасындағы әдістемелерді , ақпараттық технологияларды пайдалана отырып тікелей қарым- қатынас жасау. Қазіргі кезде өз бетінше әрекет ете алатын, жауапкершілікпен қарайтын, үздіксіз даму үстінде болатын және оған дайын тұлға керек. Себебі, білімді бәрінен биік қоятын тұлға ғана табысқа жетеді. Қашықтықтан білім алуда оқушы өздігінен жұмыс жасай алу керек, яғни бейнежазбалар, вебинарлармен танысып, оқып, есептер шығарып, мұғаліммен онлайн чатта ақылдасып, ұдайы байланыста болады.

Бұл жағдайда мұғалімнің атқарар міндеті өте зор. Қазіргі таңда қандай жағдай болмасын , ұстаз деген тұлғаны жан- жақты , заманға сай, оқушы бойына адамгершілік қасиетті даралай алатын, білімді, интеллектуалды деңгейін, ойлау қабілетін қалыптастыра алатын, жастарды болашақ өмірге дайындай алатындай болу керек . Олай болса осы мақсатқа жетудің бір-ден бір жолы- жаңашыл болу, түрлі әдіс-тәсілдер қолдану, кашықтықтан оқытуда пәнге де-ген қызығушылықтарын арттыру. Яғни қазіргі жағдайда , пандемияға байланысты оқудың сапасын жоғалпай, керісінше арттыру мақсатында мұғалімдер инновациялық, интерактивтік әдістемелерін сабақ барысында пайдаланып, сабақтың жаңаша, сапалы өтуіне ықпалын тигізу керек . Жаңа педагогикалық технологияларды меңгеру мұғалімнің кәсіптік, рухани, адамгершілік басқа да қасиеттерінің дамуына үлесін қосады. Қазіргі таңда педагог дамуында оқу процесін ұйымдастыруда жаңа сапалы идеялар, мақсаттар, жаңа әдіс-тәсілдер кең таралады.

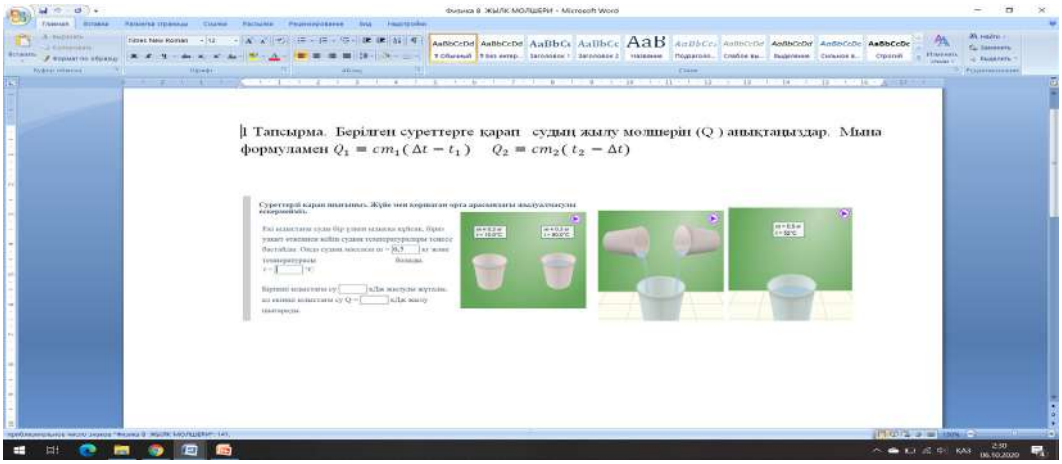
Яғни, физика сабағында педагогикалық инновациялық технологияны ұтымды пайдаланып , жетістіктерге жету үшін сапалы білім беруге ықпал ететін жаңа технологиялардың бірі - сын тұрғыдан ойлауды дамыту технологиясы. Технологияның басты міндеті - білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру. Оқу мен жазу арқылы сын тұрғысынан ойлау бағдарламасын жүзеге асыру стратегиясы бар екені белгілі, демек сол әдіс-тәсілдерді жақсы меңгеріп, керектілерді таңдап алу әр сабақтың мақсатын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Сын тұрғысынан ойлау технологиясының көптеген стратегияларын сабақ барысында қолданамын.

Физиканы оқытуды ақпараттық технологияларды қолдану пәнді оқытуда дүниенің заңдарын терең меңгертіп, керек мәліметтерді интернет көзінен таңдап, өз бетінше ойланып, шешім қабылдауға дағдыландырады.

**Физика пәні бойынша қашықтықтан оқыту «Өз тәжірибемнен...»**

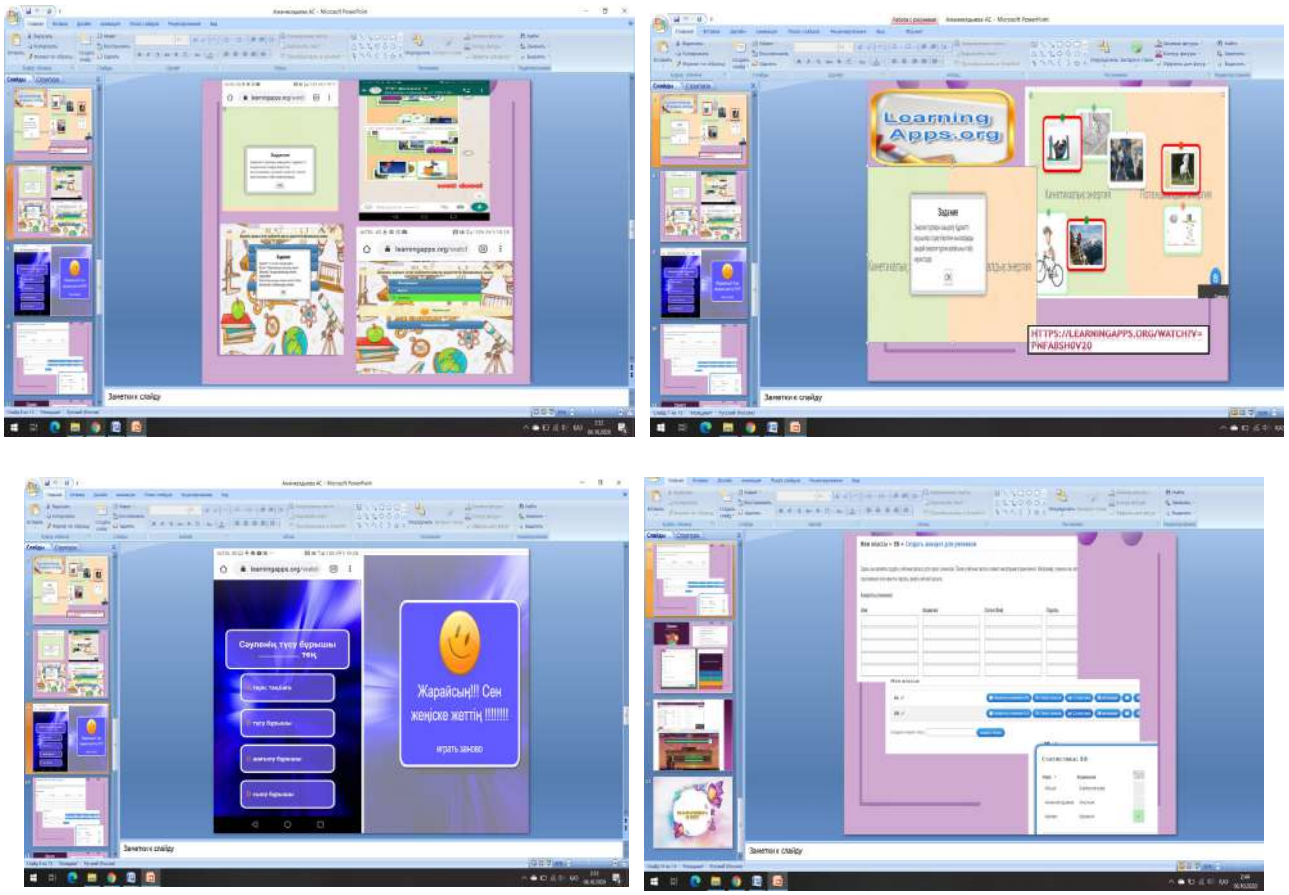
Сабақта «Bilimland», «Twig–Bilim.kz» YouTube сайтынан сабақ материалдарын, көрнекіліктер, видео –материалдар, тапсырмалар, ақпараттардың берер көмегі мол.

Себебі, оқушылар берілген сайттар арқылы жаңа тақырып туралы бейнежазбаларды, дәрістерді өз бетінше меңгереді. Мысалы BilimLand сайты өте тиімді. Оқушыларға жаңа тақырыпқа байланысты өте жеңіл түсінікті түрдегі дайын бейнежазбалар берілген. Әр тақырып соңында калыптастырушы бағалауға арналған тапсырма жинағы өте мол. Физика пәнінде зертханалық жұмыстар саны жетерліктей. Осы сайт арқылы зертханалық жұмыстарды жаңа форматта орындап, мәндерін кестеге жазады.




«LearningAPPS» сайты физика пәнінде әртүрлі интерактивті тапсырмаларды, жасауға, жаңарту мақсатында қолдануға болады. Негізгі мақсаты оқытудың тиімділігін арттыру , қалыптастырушы бағалау тапсырмаларын тиімді пайдалану, оқушының пәнге қызығушылығын интерактивті ойын түрінде арттыру. (сурет 1)

Сондай-ақ мұғалімнің кері байланыс алуға мүмкіндік береді. Тапсырмалар ақпараттық технологияларды қолдану арқылы көптеген әр-түрлі тәсілдермен оқушыларға беріледі. Сабақтың барлық кезеңін қамтиды. Яғни тапсырмалар теңестіру,кімге миллион бұйырады, викторина, топтастыру, уақытша таспа және т.б. Оқушыларға тапсырма жіберер алдында нұсқаулық жіберуге болады.



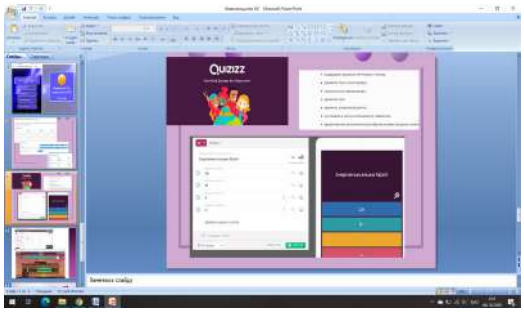

Сурет 1.

Оқушыларды мадақтау, бағалау мақсатында түрлі кері байланыс түрлерін қолдануға болады. Физика сабағында практикалық жұмыстар қолдану өте тиімді. Тапсырмаларды дәстүрлі түрде емеспәнге деген қызығушылықтарын арттыру мақсатында қолданамын. Оқушыға ешқандай программаны жүктеу талап етілмейді. Яғни, тапсырманың ссылкасы жіберіледі, оқушылардың ұялы телефондарында терезе ашылып, тапсырманы орындауға кіріседі. Оқушылармен

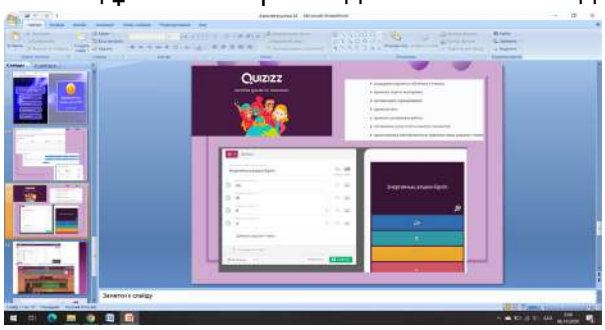
кері байланыс жасауға болады. Сайтта әр оқушының аты- жөні және кім қандай дәрежеде орындағаны көрсетіледі.

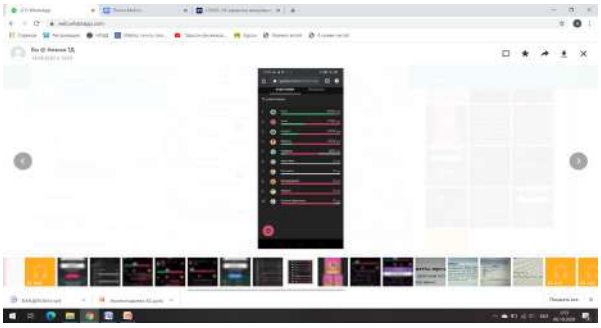
Сондай-ақ оқу материалдарын қаншалықты меңгергендерін бағалау мақсатында «Quizlet. live» «Plickers» «Quizziz.com» бағдарламаларымен жұмыс істеу өте тиімді. «Quizlet.live» тоқтала кетсем, бұл бағдарлама оқушылармен топтық жұмыстарда қолдануға болады. Тағы бір тиімділігі оқушыларды сабақ барысында топқа бөліп, үй тапсырмасын тексеруде, жаңа тақырыпты меңгеруде, бекіту масатында қолдуға болады. Әр оқушы ұялы телефон арқылы осы сайт арқылы кіріп, мұғалім ұсынатын кодты жазады. Әр оқушыда қай оқушылармен топ болып бірігетін оқушылар тізімі жазылады. Оқушылар топтар болып біріккен соң, ұялы телефондарында сұрақтар тест түрінде, үш тілде беріледі. Сұрақтар әр оқушыға беріледі, ал жауап тек топтың ішіндегі бір оқушыда болады. Қай топ жеңіске жететіні мұғалімнің ұялы телефонында жазылады.

«Quizziz.com» сайты тақырыпты ойын түрде оқушыға жеткізеді. Бұл сайтта тапсырмалар тест викторина түрінде кездеседі. Оқушылармен түрлі жарыстар , үй жұмысын өткізуге болады. (сурет 2)



Оқушыларға белгілі уақытта ссылкасы жіберіледі. Ұялы телефондары ойын әуенмен шығады. Жәнеде қалыптастырушы бағалауда, бөлімдік жиынтық бағалауда қолдануға өте тиімді. Белгілі уақытта оқушылар тапсырмаларды орындап, алған нәтижелері, баллдары автоматты түрде мұғалімнің ұялы телефонында тізіммен шығады.





Сурет 2

Әдіс-тәсілдер оқушының белсенділігін дамытудың,қызығушылығын арттырудың негізі. Әрбір сабақ ұстаздың шығармашылық жұмысы. Сондықтан әр сабақты оқушыларға ұнайтындай, есте қалатындай өткізу керек. Жаңа тақырыпты оқушы санасына ұғып алатындай, мұғалім тырысу керек.




Сурет 3

Мысалы, өз сабағымды бұл программаны (сурет 3) түрлі презентацияларды өзім түсіндіріп жазуға қолданамын. Кез келген экранда көрсетілген тапсырмаларды, есептерді, практиқалық жұмыстарды мұғалім өзі түсіндіріп, видео ретінде жазылып, оқушыға жіберіледі. Қазіргі техника дамыған заманда оқушылардың білім деңгейін тереңдету, ойлау қабілеттерін дамыту, ізденістерін арттыру, ақпараттарды тиімді пайдалану, сөз шеберліктерін арттыру – мұғалім шеберлігінің белгісі. Сондықтан осы жаңа инновациялық технологияларды пайдалану қазіргі жаңартылған білім мазмұнының ерекшеліктерінің бірі .

Қорытындылай келе, жаңа осындай әдістемелерді қолдана отырып, біз оқушының ойлау дағдыларын, тақырыпты жан-жақты талдауына ықпалымызды тигізе аламыз. Ұлы ағартушы, Ахмет Байтұрсыновтың «Мұғалім үздіксіз ізденгенде ғана, шәкірт жанына нұр құя алады» деген сөздерінің өзінен жаңашыл ұстаз болу керек екеніміз түсінікті деп ойлаймын.

**Әдебиеттер тізімі:**


1. https://bilimdiler.kz/kazakh_tili
2. https://agartu.com/1190-ou-zhne-zhazu-aryly-syn-trysynan-oylau-tehnologiyasy.html
3. Bilimland.kz
4. https://learningapps.org/
5. https://quizizz.com
6. https://articlekz.com/kk/article/23533



**Аңдатпа.** Мақалада кашықтықтан білім беру барысында оқу сапасына тиімді ақпараттық технологиялар, әдіс-тәсілдер, технологиялық аспектілер көрсетілген. Автор өз тәжірибесінен физика сабағында қашықтықтан оқытуда білім сапасын арттыру әдістерін көрсеткен. Қашықтықтан оқытуда сабақтың жаңаша, сапалы өтуіне негізгі инновациялық технологиялар ұсынылып отыр.

**Аннотация.** В статье представлены информационные технологии, методы, технологические аспекты, для качества образования в дистанционном обучений. Автор из своего опыта продемонстрировал методы повышения качества образования в дистанционном обучении на уроках физики. Рассматривается основные инновационные технологии, позволяющие проводить занятия по новому, качественному**.**

**Abstract.** The article presents information technologies, methods, and technological aspects for the quality of education in distance learning. The author used his own experience to demonstrate methods for improving the quality of education in distance learning in physics lessons. The main innovative technologies that allow conducting classes in a new, high-quality way are considered.

## ЖАҢА ФОРМАЦИЯ ПЕДАГОГЫ – ШЫҒАРМАШЫЛ ТҰЛҒА

**М.А. Бадекова**
«Сәтбаев қаласының № 1 мектеп – гимназиясы» КММ, Сәтбаев қ.,
kura-919191@mail.ru

*«Жаңа формация педагогы - рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін - өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға.*

*Ол жоғары білімді шығармашыл тұлғаны қалыптастырып, дамыту үшін жауапты»*

*Н. Назарбаев.*

Білім берудің әртүрлі нұсқадағы мазмұны, құрылымы, ғылым мен тәжірибеге негізделген жаңа идеялар мен жаңа инновациялық технологияларды зерттеп, оны өз іс - тәжірибемізде қолдану арқылы оқу - тәрбие процесінде шығармашыл білімді тұлғаның дамуына мүмкіндік беріледі.

Жүйелі жоспар, нәтижелі сабақ, шығармашыл - ізденімпаз ұстаз ұйымдастырған жұмыстың нәтижесінде шығармашыл тұлға жаңалыққа бейім болып, қазіргі әлеуметтік сұранысқа сай, өздігінен ғылыми ізденістер мен зерттеулер жасайтын, өзін - өзі дамытатын, белсенді әрекетке түсе білетін, тез шешім қабылдайтын, жүйелі түрде өзіне - өзі баға беріп, рефлексия жасап отыратын, мәдениетті, эрудициясы жоғары, эстетикалық талғамы бар білімге, өнердегі жаңалықтарға қызығушылығы басым, шығармашылықпен өзін - өзі үздіксіз дамытып отыратын шәкірттер қалыптастырудамыз.

Қазіргі ақпараттық құралдарды меңгермеген мұғалім «ескірген» немесе «ескі көзқарастағы» педагог деп аталды. Сондықтан қазіргі жаңа формация мұғалімі құзырлықтың төрт түрі: арнайы, әлеуметтік, білім беру, ақпараттық құзырлықты игерген болуы шарт. Оның барлығы да негізгі болады. Бірақ, жетекші - ол білім беру құзырлылығы, оның кәсіби шеберлігі.

Жаңа формация мұғалімі:

1. Мұғалім білім берудің жаңа құндылықтарына бағытталған, жаңа мектептердің тұжырымдамаларын, тәрбие мен білім берудің балама жүйелерін біледі; білім мазмұнын құрудың жаңа әдістерін айта алады.

2. Дамыта оқытудың психологиялық-педагогикалық негіздерін біледі.

3. Оқытуды кіріктіру және саралаудың тұжырымдамалық әдістері мен приципте рін, маңыздылығын біледі.

4. Жастық және педагогикалық психология бойынша базалық білімі бар: әр түрлі жас кезеңдеріндегі оқушылардың, ұжымның психологиялық заңдылықтарын және оларды диагностикалауды; педагогикалық өзара әдістер мен тәсілдерді, өздік талдауды ұйымдастыру принциптерін игерген.

5. Құзырлық тұрғысынан ұйымдастыру қарым-қабілеті бар, яғни құрастырушылық, кәсіби, әлеуметтік, жеке тұрмыстық құзырлықтарға ие.

6. Жалпы және кәсіби білім беруді қазіргі модернизациялау арқылы қоғамның талабы мен жеке тұлғаның сұранысын қамтамасыз ете алады.

Мұғалім информатор, бақылаушы, тексеруші, жазалаушы қызметін тастап, керісінше ізденуші, зерттеуші, технолог, өнертапқыш, шығармашылықпен жұмыс істейтін жаңашыл болуы керек.

Ұстаз қолында адам тағдыры, ел тағдыры тұрады, мұғалім өсіп, дамып келе жатқан ұрпақпен жұмыс атқарады. Мұғалім сөзі мен іс-әрекетімен мәдениетімен, білікті біліммен, ұйымдастырушылық қабілеті мен, балалармен тіл табысудағы қасиетімен асқақ, өз кәсібін қадірлеген ұстаз ғана педагогтың мәртебесін биік ұстай алады. Қазіргі қоғамға қажетті де осындай ұстаздар.

Егер мұғалім өз немесе басқа пәндер төңірегіндегі, ұжыммен, жекелей проблемалық шығармашылық топтардағы т.б. әріптестерімен бірлесе қызмет ету, кәсіби қарым-қатынаста болмай дараланып, жеке басының жетістіктері мен кемшіліктерін бірлесе бағалай алмаса, өз шығармашылығы мен қалыптасқан нәтижелі жетістіктерін көрсете алмаса, онда ол тек сыншы педагог.

Білім, білік, дағдыны және мақсат қоюға оны шешуге ұмтылыс жасамай ынта жігерсіз, педагогика мен психология негіздерін игермей іс жүзінде психологиялық жағдаяттар шешімінсіз тұйыққа тіреліп, өмірдің түссіз жағымен ғана еңбек етсе, онда ол Гете сөзімен айтқанда бір нүктеде тоқтаған мұғалім.

Оқушыны субъект ретінде қарастырып, оның өзін - өзі тануына жол ашу, жеке тұлға бойындағы қасиетті дамыту, «Мен» менталитетін қалыптастыру білім мен тәрбиені жеке тұлғаға қарай бағыттау - бүгінгі таңдағы мұғалімнің кезек күттірмейтін қасиетті міндеті. Мұғалім жеке тұлғаға көтерілмей, мұндай зор мақсатқа жету екіталай. Оқу - тәрбие үрдісін ізгілендіру, технологияландыру әр мұғалімнен ғылыми еңбекті талап етеді. Педагогика, технология әлеміндегі жаңалықтарға үңілу, оны зерделей, зерттей отырып іс - тәжірибеге пайдалану, өзінің техногиясын қалыптастыру - заман талабы, заман ағымына ілесу де оңай емес. Кәсіби біліктілігі жоғары өзіндік позициялы, бағалы бейімділігі бар сапалы маман даярлау - бүгінгі өмір талабы.

Білім беру – шын мәнінде, баланың өзінің дербес мүмкіндіктерін ескере отырып белсенді іс - әрекет жасауына, жақсы көруі мен қорғанушылығын еркін көрсете білуіне, оқушының тұлға ретінде үнемі дамуына, жас және жеке ерекшеліктерін ескеруге жағдай туғызу деген сөз. Оқушының өзін тану үшін ғылыми және өмірлік проблемаларын шешудің бірден – бір тәсілі - өзін - өзі рефлекциялық басқаруды жүргізе алуы. Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі ретінде бастауыш және орта білім кезеңінен – ақ демократиялық қарым – қатынастарды орнықтыру көзделеді. Ол үшін оқытудың мынадай басты ерекшеліктерін дағдыға айналдырудың маңызы зор:

- өз тәжірибесін пайдалана отырып жаңа білім арқылы дүниеге өзіндік түсінік пен танымды қалыптастыру;

- өзге адамдардың ұсынатын идеяларына конструктивтік көзқараспен қарай алу;

- өзіне қарама – қарсы идеяларды жоққа шығаруға емес, түсінуге ұмтылу, одан өзі үшін нәтиже түйіндеу;

- өз біліміндегі олқылықтарын көре білу және оны жоюдың жолдарын табу;

«Оқушы дайын білімді игеруші» түсінігі орнына « адам – шындықты танушы тұлға» түсінігі қалыптасады.

Оқушы тұлғасына шоғырланған білім беру –

-адамның қалыптасуы, оның өз бейнесін табуы, даралық, руханилық, шығармашылық бастамасы – тұлғаның өз мәдениетінің субьектісі болуына көмектесу, шығармашылық өмірге үйрету;

- сырттан келетін тәрбиелеу емес, адам бойынан адамдықты табу, оны қолдау және дамыту негізінде өзін - өзі реттеуге, өзін - өзі қорғауға, өзін - өзі тәрбиелеуге әкеледі.

- адамның дене және рухани денсаулығы, адамгершілігі, бостандығы. Ол – тұлғаны түсіну, өзара түсіністік, ынтымақтастық қарым – қатынастың, салауатты өмір мен парасаттылықтың, өзінідік қатынастың негізін қалау.

- адамның қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталады, сондықтан оның мазмұны баланың өзін тұлға ретінде дамыту үшін, өз өмірінің субьектісі болу үшін жағдай туғызуға негізделеді.

Қазіргі заман мұғалімі – рухани дамыған әрі әлеуметтік тұрғыдан есейген, педагогикалық құралдардың барлық түрлерін шебер меңгерген білікті маман, өзін-өзі әрдайым жетілдіруге ұмтылатын шығармашыл тұлға. Ол жоғары білімді шығармашыл тұлғаны қалыптастырып, дамыту үшін жауапты» деген.Мұғалімнің кәсіби білігін шыңдаудың үздіксіздігі оның шығармашылық қабілетінің дамуының кепілі және өзіндік жеке педагогтік тәжірибесінің дамуының алғы шарты болып табылады. Ұстаздың кәсіби шеберлігінің негізі, біріншіден, мұғалімнің өмірге көзқарасы, оның идеялық нанымы. Екіншіден, пәнді жетік білуі, ойын оқушыларға жеткізу үшін жан жақты, терең дайындықпен баруы, оқушылар бойына әдеп, әдет, дағды сияқты жақсы қасиеттерді сіңіруі, моральдық нормаларды білуі. Үшіншіден, оқыту мен тәрбиелеудің әдіс тәсілдерін міндетті түрде меңгеру. Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, практикалық қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген психолог педагогтік диагностика қоя білетін іскер мұғалім қажет.

XXI ғасыр ұстазының тұлғасы мен іс әрекетін жүйелі ұғыну үшін оған жаңа теориялық методологиялық негізде талап қойылуға тиіс. Осы жолдағы алғашқы қадам, ауыл мұғалімдерін арнайы әлеуметтік кәсіби топ деп қарай отырып, оларды зерттеу бағытында психологиялық педагогикалық және әлеуметтік ілімдердің біріктірілуі қажет. Міне, осындай жағдайларды ескере келіп, оның кәсіптік мәдениетінің өрістеуіне жан -жақты көмек, көңіл бөлу, жағдай

жасалуын ескерген жөн. Жақсы мұғалім — бұл қай кезде де ең алдымен кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын өмірге ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамнын ең озық бөлігінін бірі деп есептеледі.

Ұстаз алдындағы басты міндет XXI ғасырдың есігінен еркін енетін, дүниежүзілік мәдениетті танитын, төл мәдініметін құрметтей білетін, рухани дүниесі бай,интеллектуалдық өрісі кең, білімі жоғары, құқықтық құжаттық мәдениеті, білімді, жан жақты ақпараттандырылған заман талабына сай белсенді ұрпақ тәрбиелеу Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау - әр мұғалімнің борышы. Ол - өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам. Осы іске деген қызығушылық пен сүйіспеншілік қана оны небір қиын әрекеттерге жетелейді, іске батыл кірісуге септігін тигізеді. Нәтижесінде бір емес, бірнеше жас жүрекке мәңгі ұстаз болып қалады. Біздер, мұғалімдер, күнделікті өмірдің жай ғана адамы емес, болашақты құрушыларды, адамзаттың сәулетті болашағын жасаушыларды тәрбиелеп отырғанымызды ойласақ, мұғалім мұратының қандай болатыны өзінен-өзі айқын. Осыған байланысты ұстазға тән мынадай сипаттарды даралап көрсетуге болады:

- Дүниетанымдық көзқарасы, сенімі;
- Қызметке бейімділігі;
- Кәсіптік білімі мен біліктілігі;
- Қамқорлық көзқарас, сүйіспеншілік сезім;
- Ұйымдастырушылық қабілет;
- Заманға сай жаңашылдық.

Осындай даралық қасиеттер ұстаздық бақытқа жеткізеді. Бақыттың үлкені - өзіңді-өзің тану. Ұстаз өзін-өзі қай уақытта таниды? Ол алдындағы шәкіртінің қияға қанат қағып, елінің азаматы болған сәтінен таниды. Білім беруде кәсіби құзырлы маман иесіне жеткен деп мамандығы бойынша өз пәнін жетік білетін, оқушының шығармашылығы мен дарындылығына жағдай жасай алатын, тұлғалық-ізгілік бағыттылығы жоғары, педагогикалық шеберлік пен өзінің іс-қимылын жүйелілікпен атқаруға қабілетті, оқытудың жаңа технологияларын толық меңгерген, отандық, шетелдік тәжірибелерді шығармашылықпен қолдана білетін кәсіби маман педагогті атаймыз. Ендеше, бүгінгі білім мен білік бәсекелес заманда ұландарымыздың биіктен көрінуіне күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы, жан-жақты берген тәрбиеміз арқылы қол жеткіземіз. XXI ғасыр - білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты дамыған, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн.

Қазіргі кезде білімберудің ұлттық моделіне өту оқыту мен тәрбиелеудіңәдіс-тәсілдерін, инновациялық педагогикалық технологиялардың, педагогикалық жұмыста қалыптасқан нақты тәжірибелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жолсалуға икемді, шығармашыл педагог-зерттеуші, ойшыл мұғалім болуын қажет етеді.

Жаңа формациядағы педагог даярлау барысында төмендегідей қарама-қайшылықтар туындай бастайды:

✓ Кейбір оқытушылардың өзіне қолайлы педагогикалық технологияны пайдалануда қиындықтарға тап болуы;

✓ Педагогикалық технологияны оқу-тәрбие үрдісіне енгізуге колледж басшылары тарапынан әдістемелік көмектің жеткіліксіздігі;

✓ Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгертуге материалдық базаның әлсіздігі;

✓ Педагогикалық технология негіздерін болашақ оқытушының жоғары оқу орнында толықтай меңгермеуінен жас маманның педагогикалық технологияның ерекшеліктерін ұға алмауы;

Оқытушылардың қысқа арнайы курстардада оқып келген технологияны оқу-тәрбие үрдісіне ендіруде білім алушының даярлық деңгейін ескермеуі.

Білім берудің ұлттық моделіне көшкен қазіргі мектепке ойшыл, зерттеуші, жаттандылықтан аулақ, практикалық қызметте педагогикалық үйлестіруді шебер меңгерген психолог-педагогтік диагностика қоя білетін іскер мұғалім қажет. Қазір заман өзгерді, қоғам өзгерді, қоғамдық қасиеттер, ата-ана мен бала психологиясы өзгерді. Қазіргі балалардың көпшілігі ешнәрседен қорқа қоймайтын, өзінің өміріне тек тиімділік тұрғысынан қарайтын, іскерлікке бейім, романтик қиялшыл емес жауапкершілікті жете қабылдамайтын, көп нәрсеге сене бермейтін жанашырлығы бауырмалдығы аз адамдар. Сондықтан кез-келген мұғалімдерді олардың жан дүниесі

қабылдамайды. Олардың сұранысы өте биік. Бүгінгі күнгі мектеп мұғалімі жан-жақты, әлемдегі жаңалықтардан мағлұматты бар болғанда ғана жаңа формациядағы ұстаз бола алады.

XXI -ғасыр мұғаліміне қойылатын талаптар зор. Мұғалім өзіндік жеке көзқарасы бар, соны қорғай білетін, жігерлі тұлға зерттеушілік, ойшылдық қасиеті бар маман, білімді де білікті көп оқитын, көп білетін, білімін күнделікті ісіне шебер қолдана алатын оқушының өз бетінше білім алуына үйрете алатын болуы керек. Қазіргі мұғалімде ұйымдастырушылық, құрылымдылық, бейіміділік, сараптамалық қабілеттері болуы тиіс.

Ол сонымен бірге ұлттық құндылықтарды яғни этнопедагогика, этнопсихология негіздерін меңгерген, ғаламдасуға байланысты «Интернет» жүйесін меңгерген, әлемдік білімге сай, мәдениеті жоғары жеке тұлға тәрбиелей алатын ұстаз болу керек. XXI -ғасыр ақпараттық-қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына байланысты, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір. Мұғалім - қоғам айнасы. Бүгінгі мұғалім кім ? Бүгінгі мұғалім –ана, бала бағбаны, қоғам қайраткері, оқытушы, ұстаз, оқулық авторы, технолог, жаңалықты дәріптеуші, таратушы. Педагогикалық еңбекті ұйымдастырудың моделін жасау –қоғамдық-экономикалық сферадағы өзгерістерге сай шығармашылық жағашылдық білім беру жолдарын талап етеді. Сондықтан мектептерде мұғалімнің кәсіби шеберлігі, мәдениеті, жоғары болып, шығармашылықпен жұмыс атқарып, өз білімін үнемі көтеру қажеттігі туындайды.

Болашақтың бәсекесіне қабілетті XXI ғасыр шәкіртін тәрбиелеу білім беру саласының еш назарынан тыс қалған емес. Соған сай ұстаз - ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, тынымсыз еңбеккер, ортаның ұйтқысы, жан-жақты шебер, терең қазыналы білімпаз, гуманист, белсенді патриот болғанда ғана қоғамның мықты да білікті, жоғарғы мәдениетті, жан-жақты дамыған, шығармашылығы жоғары жеке тұлғаны қалыптастырып, тәрбиелейтінімізге нық сенімдімін.

Әр ұстаз – XXI ғасыр педагогына сай болу үшін – ізденімпаз ғалым, нәзік психолог, жан-жақты шебер, тынымсыз еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек.

Егеменді еліміздің ең басты мақсаты өркениетті елдер қатарына көтерілу болса, ал өркениетке жетуде жан-жақты дамыған, рухани бай тұлғаның алатын орны ерекше. Қазіргі білім берудің басты мақсаты да сол жан-жақты дамыған, рухани бай жеке тұлға қалыптастыру болып табылады.

Рухани бай, жан-жақты дамыған жеке тұлғадағы ең басты қасиеттердің бірі - тіл байлығы, өз ойын нақты, терең мағыналы әрі көркем жеткізе білетін, шешен де ойлы сөйлей білетін, Абайша сөйлегенде сөзі жүрекке жылы тиетін, сөз құдіретін игерген адамдарда да тұлғалық қасиет болады. Рухани адамгершілікке тәрбиелеудің басты мақсаты білім алушылардың белсенді өмірлік жолын, қоғамдық борышқа саналы көзқарасын, сөз бен істің бірлігін қамтамасыз етіп, адамгершілік нормаларынан ауытқушыларға жол бермеуді қалыптастыру болып табылады.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Қазақстан Республикасының « Білім туралы » Заңы. Алматы 2008
2. Столяренко Л.Д. Педагогика, Ростов–на–Дону, «Феникс», 2000 г.
3. Нургалиева Г.К. Сравнительная педагогика. – Алматы: Рауан. – 1999
4. Білімдегі жаңалықтар. Ақпаратты-әдістемелік журнал. №1,2007
5. А.Скендірова және авторлық бірлестікте.
6. Жаңа формациядағы педагогтың жеке элитарлы тұлғалық үлгісімен іс-әрекетінің психологиялық ерекшеліктері // «Педагогика және психология» атты ғылыми-әдістемелік журнал. №1 – Алматы, 2009.

# ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚ ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІМЕН БЕРІЛЕДІ

**Б.Б. Байқас**
Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, Нұр-Сұлтан қ., bolat_baykasov@mail.ru

Биыл Президент Қасым-Жомарт Кемелұлы еліміздегі білім беру сапасына сын айтты. Бұл дер кезінде айтылған орынды сын болатын. «Білім мен тәрбие – егіз» десек, сәйкесінше бүгінгі тәрбиенің де жағдайы мәз емес.

Төртінші өндірістік төңкеріс пен әлемдік жаһандану заманында материалдық құндылықтар алға шығып, рухани құндылықтардың дамуы кідіре бастады. Бұған дәлел жастардың жат ағымға ілесуі, қоғамдық санасының адасуы, шет елдерге еліктеушілік және ұлттық құндылықтарға «шекесінен қарауы» бола алады.

Ыбырай Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы білім алушылар арасында отбасылық құндылықтарды анықтау мақсатында әлеуметтанушылық зерттеулер жүргізді. Зерттеу деректері бойынша ата-аналардың 62 %-ы өз балаларына жеткілікті уақыт бөлмейді, 43 %-ы балаларының проблемаларына аз мән береді [1]. Сонымен қатар отбасылық тәрбиенің кемдігі жастар арасында «қазақстандық патриотизмнің» 13 пайызға әлсірегенін көрсетті. Осының барлығы, ең бірінші, отбасылық тәрбиеден басталады. Бұл ахуал білім берудегі тәрбие жүйесіне жаңаша көзқарас қажеттігін көрсетіп отыр.

Сын сағатта білім беру саласының жаңа бағыт-бағдары, міндеттері Тұңғыш президентіміз Н.Ә. Назарбаевтың «Рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласында айқын көрініс тапты. Мақалада өскелең ұрпақты тәрбиелеудің жаңа моделін «Жаңа тұрпатты жаңғырудың ең басты шарты – сол ұлттық кодыңды сақтай білу. Онсыз жаңғыру дегеніңіздің құр жаңғырыққа айналуы оп-оңай» – деп көрсеткен [2].

Елбасының бұл пікірін «Ұлттық аударма бюросы» жетекшісі, Қоғамдық кеңес мүшесі Рауан Кенжеханұлы былай деп қуаттай түседі: «Әлем азаматы рухында білім мен тәрбие алған бала Қазақстанның патриоты болып өсуі екіталай. Сондықтан Қазақстанға ұлттық мектептің үлгісі қажет деп есептейміз. Нақты ғылым, технология, ағылшын тілімен қатар, тіпті одан бұрын қазақ тілі мен әдебиеті, Қазақстанның тарихы мен өлкетануы, ұлт өнері мен дәстүрін озық әдістеме негізінде жаңаша оқытатын сол арқылы әлем азаматы емес, бірақ әлемнен хабары бар Қазақстан азаматын тәрбиелейтін ұлт мектебінің үлгісін жасауды ұсынамыз» [3].

Әрине, ұлттық мектеп білім алушылардың бойына ұлттық құндылықтарды қалыптастыратын мектеп болатыны даусыз шындық.

Ұлттық құндылыққа – Тәуелсіздік, патриотизм, толеранттылық, ана тілі, заңға бағынушылық, этникалық мәдениет, салт-дәстүр жатады. Ұлттық құндылықтардың бір компонентіне отбасылық құндылықтар жатады. Отбасылар бір-біріне ұқсамайды әрі қайталанбайды. Әр отбасының тәрбие потенциалы әртүрлі. Отбасында баланың құқығын бұзбай дұрыс тәрбие беру үшін тәрбие принциптерін біліп, басшылыққа алу керек [4].

Отбасылық құндылықтарға жалпыадамзаттық құндылықтармен қатар, жеті ата және әулет, көршімен татулық, білім беру, құдайға сену, туыстық қарым-қатынас тағы басқа жатады.

Тәртіптің ең тамаша мектебі – отбасы. Отбасы – қоғамның бастапқы құрылымдық бірлігі, баланың бірінші ұжымы, болашақ тұлғаның негізі қаланатын, оның дамуының табиғи ортасы. «Отанға деген сүйіспеншілік отбасыдан басталады». Біз осыны жоғалтып алдық. Халқымыз «қазаннан қақпақ кетсе, иттен ұят кетеді» деп бекерге айтпаған.

Отбасылық құндылықтар – моральдық нормалар мен ұлттық дәстүрлердің басты сақтаушысы болып табылады және тұлғаның ішкі дүниесінің қалыптасуына айтарлықтай әсер етеді.

Отанды сүю – отбасынан басталады. Отбасы дегеніміз – адам баласының жанына жақын әлеуметтік ортасы, сондай-ақ ата-бабамыздан қалған салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптардың асыл мұрасы. Сәби дүниеге келгеннен бастап, оның ата-анасы және отбасы мүшелері оны алғаш рет өмірмен, өзін қоршаған ортамен және мінез-құлық нормаларымен таныстырады. Демек, бұл – баланың келешекте саналы азамат болып өсуіне негіз болатын баспалдақ. Отбасы – адамның бастапқы әлеуметтенуінің негізі.

Туған шаңырақтан алған тәрбие – бұл барша халқымыздың бақуатты да табысты болашағының кепілі. Ал, оның іргетасы мектепте қалануы тиіс.

Білім алушыларды тәрбиелеу мәселелері бойынша мектеп пен отбасының өзара әрекеттестігі – балаға қоғамдық сана қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Оқыту мен тәрбиелеуде отбасылық құндылықтарды меңгеру, ұлттық құндылықтарды қастерлеу, жалпы адамзаттық құндылықтарды сақтау арқылы қоғамдық сана қалыптасады.

Сондықтан білім беру саласында құндылықты енгізу өзекті мәселеге айналды. Құндылықтарды енгізу үшін мектеп директорына, орынбасарларға, мұғалімдерге, психологтарға ғылыми-әдістемелік көмектің ауадай қажеттілігі туындады.

Соңғы жылдары білім жүйесіне құндылықтарды жүйелі енгізудің механизмі жолға қойылып келеді. Атап айтсам, Нұр-Сұлтан қаласындағы «Рухани Жаңғыру» жобалық кеңсесі мен Білім басқармасы қолдауымен орта білім беру ұйымдарында 48 авторлық бағдарлама жүргізілуде. Соның бірі отбасылық тәрбиеге негізделген – «Өркендеу» жобасы [5].

«Өркендеу» жобасы – Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2019 жылы 15 сәуірдегі №145 бұйрығымен бекіткен «Рухани Жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы тәрбиенің тұжырымдамалық негіздерін жүзеге асыру шеңберінде жүргізіледі [6].

Бұл жоба Нұр-Сұлтан қаласындағы 9 мектепте және Алматы қаласында Қ.А. Яссауи атындағы №123 мектеп-гимназиясында, М.Әуезов атындағы №128 ЖББМ, М.Базарбаев атындағы №138 мектеп-гимназиясында, Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы, Қ.Орымбетов атындағы орта мектебінде жұмыс жүргізіп келеді.

«Өркендеу» жобасының мақсаттары:

кемеңгер Абайдың «толық адам» тұлғасына сай ұлттық дүниетанымы жаңғырған, жаңарған, жаңа өмірге бейім ұрпақ тәрбиелеу;

– мектептерде класс жетекші, оқушы, ата-ананың үштік одағын құрып, білім алушылардың ұлттық отбасылық құндылықтарға оң бағдарын қалыптастыру.

Класс жетекші, оқушы, ата-ананың үштік одағы – білім алушылардың ұлттық отбасылық құндылықтарын қалыптастырады.

«Қашықтықтан оқыту» технологиясын үштік одақта тиімді қолдану.

«Өркендеу» жобасының міндеттері:

– мектептерде білім алушылардың отбасылық құндылықтарды қалыптастыруға бағытталған дәстүрлі тәрбие (ата, әже, әке, ана, аға, жеңге) мектептерін құру;

– класс бойынша «Жас ұлан» бірыңғай балалар мен жасөспірімдер ұйымының жұмысын арнайы 7 тәрбие бағыты бойынша жүзеге асыру.

«Өркендеу» жобасының нәтижесі:

– сандық технология және салт-дәстүрге жүйрік, шежіреге жетік, туыстық атауларды білетін, бауырмал, инабатты, иманды, арлы, адал, ұлттық рухы биік ұрпақ тәрбиеленеді [5].

Пандемия жағдайында қашықтан оқытуға көштік. Білім беру платформалары арқылы онлайн режимде тәрбие жұмысын жүргізуге болады. Тәрбие жұмыстарын класс немесе мектеп көлемінде бейнематериалды бірге тамашалау, сұрақ–жауап, пікірталас, ойталқы, онлайн кездесу, лекция, әңгіме, виртуалды саяхат, челлендж, онлайн марафон, әдеби кеш тағы басқа әдістермен өткізуге болады.

2020-2025 жылдарға арналған БҒДМБ сәйкес білім беру ұйымдарының оқу процесінде отбасылық құндылықтар мен отбасы институтының маңыздылығы басым болады. Мектептерде «Ата мектебі», «Әже мектебі», «Әке мектебі», «Ана мектебі», «Аға мектебі», «Жеңге мектебі» құру қажет. Бұл мектептерді құрудың мақсаты «бала тәрбиесіндегі отбасы рөлін көтеру болып табылады» делінген [7].

Мұғалімдердің отбасымен өзара әрекеттесу сипаты негізінен мектепке әртүрлі көзқараспен қарайтын, мектепте және сыныпта тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы рөлін көретін, балаларын отбасында басқаша өсіретін және әртүрлі интеллектуалдық деңгейге ие ата-аналардың ұстанымына байланысты. Сондықтан жаңа форматта ата-аналарға арналған дәрістер мен ата-аналардың қатысуымен бірлескен онлайн іс-шаралар өткізу ұсынылады.

Онлайн іс-шаралар отбасылық мәселелер және бала тәрбиелеу мәселелер бойынша баланың үй жағдайымен танысу үшін отбасына барудың қажеттігін жоққа шығарады.

Класс жетекшілері оқу жылының басында белсенді ата-аналардан консилиум құрып, тәрбие жұмыстарын біріге жүргізеді. Бастауыш, негізгі және жоғары класс білім алушыларына онлайн тапсырмалар беріп, ата-аналарымен бірге талқылауға болады. Осы мақсатта берілетін тапсырмалар түрі ата-аналарға: «Ел болам десең, бесігіңді түзе», «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілесің», «Баламызға қандай жылы сөздер айтамыз?», «Баламен сөйлесудің 10 ережесі»

тақырыптарында баяндама, сұхбаттасу, пікірталас, ойталқы өткізіп, сауалнама жүргізу болып табылады.

Сонымен қатар «Біз шығармашыл жандармыз» атты ата-аналармен оқушыларға арналған көрме және «Жарасымды жанұя» байқау сайыс өткізуге болады.

2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы әдістемелік нұсқау хатта тәрбие жұмыстарының тақырыптары көрсетілген.

1-класс оқушыларына отбасы мүшелерінің атаулары, нағашы жұрт атаулары жайлы мағлұматтар, аспан әлемі, табиғат құбылыстары, жер, хайуанаттар, құстар, жәндіктер туралы жаңылтпаштарды үйретуге болады.

2-класс оқушыларына туыстық атауларды меңгертеді, ырым-тыйым сөздердің мән-мағынасын түсіндіреді, «обал, жаман, ұят» сөздерінің мағынасын, өз ата-бабаларының ішінен шыққан батырлардың ерлігі, шешендердің билігі туралы үйретеді, төрт түлік түрлері, төлдерінің аталуы және алынатын ұлттық тағам түрлерін үйретеді.

3-класта балаларға қазақтың ұлттық мейрам жоралары (наурыз, айт, ерулік беру, жарапазан, тасаттық, т.б.) туралы мағлұмат бере отырып, тақпақтар жаттатады. Сонымен бірге салттар (бата беру, ырым жасау, құрмет көрсету) туралы мағлұмат бере отырып, күнделікті өмірден мысалдар келтіреді. Мақал мен мәтелдің өзіндік ерекшеліктерін ұғындыру және сөздік қорларын дамытып, көркем сөйлеуге, терең ойлауға, сөз мағынасын анық түсінуге, шешен сөйлеуге үйретеді.

4-класта халқымыздың аса құнды мәдени игіліктерінің бірі ұлттық ойындары елдің өмірімен тығыз байланысты екенін түсіндіру, ақыл-ойларының толысуына, есейіп өсуіне тәрбиелеу жатады. «Өркендеу» жобасы ұлттық құндылықтарды онлайн режимінде жүйелі жүргізуді жүзеге асыруда.

«Қазақстанның ұлы ақындары мен жазушылары», «Адамзаттың ұлы ұстаздары», «Қазақстанның ұлы ойшылдары мен философтары» әдеби кештері, «Сұлулық әлемді құтқарады» поэзиялық кештері, «Мейірбандық – адамның барлық адамгершілігіне түрткі болатын негіз» әдеби-музыкалық композициясы, «Махаббат – адам өмірінің негізі», «Қайырымдылық жасампаз күш», ұлттық тәрбие аясында құндылықтар жүйесін қалыптастыру үшін «Қазақстанның киелі орындары – Қазақстанның киелі жерлерінің географиясына» енген орындарға, музейлерге виртуальды саяхат жасау; атақты спортшылар, ғалымдар, көрнекті тұлғалар, «Қазақстанның 100 жаңа есімі» жоба жеңімпаздарымен онлайн кездесулер өткізеді [7].

Біз білімдегі инновацияны қолдана отырып, жастарды кертарпа салт-санадан айықтырып, әлемдік өркениетке жетелейміз. Кертартпа салт-сана мен ырымдарға нені жатқызамыз?

Тәңіршілдіктің сарқыншағы саналатын отқа, суға, аспан денелеріне табыну ырымдары мен исламның дінімен келіп сәнге айналған шолақ балақ шалбар кию, қауға сақал-мұрт қоюдан сақтандырады. Ораза, құрбан айтта төрт түлікті, оның ішінде «Ер қанаты – ат» деп әспеттеген жылқы малын өлтіріу, олардың ішек-қарын, бас-сирағын қоқысқа тастау нағыз сорақылық!

Балаға көз тимесін деп маңдайына күйе жағу, қасиеті қонсын деп аузына түкірту, жейдесін жыртып алу, иткөйлегің иттің мойнына байлап жіберу сияқты кертарпа дәстүрлерді жояды.

«Той қазақтың қазынасы», «Қазақтың тойы бітпесін» деген даңғаза дақпыртқа толы тойлардың алдын алады. Мәселен, құрсақтой, жарысқазан, шілдехана, бесіктой, тұсаукесер, тілашар, түлектер тойы, мүшелтой, құда күту, марқұмның жаназасын, жетісін, қырқын, жылын ұлан-асыр дастархан жаю ысырапшылдық болса, «жасын берсін, тие берсін» деген жаттанды сөзбен қаралы дастарханнан үйге тамақ тасу әдетке айналып кетті.

Ұлттық ойындарда олқылық бар. Дүниежүзілік жануарларды қорғау ұйымына мүше болсақ та, үй жануарларын ит таластыру, қораз төбелестіру, қошқар сүзістіру сияқты азарт ойындарда жанын қинаймыз. Көкпар, саятшылық сияқты ұлттық ойындарымызда жазықсыз түз бен үй жануарлары жәбірленіп жатады. Бұл дәстүрлердің дәуірі өткен, ол өркениетке ұмтылған ұлтқа абырой әкелмейді. Бізге алдымен ұлттық құндылықтар керек.

Тәрбие – адамзат тарихының біте қайнасқан, ажырамас бөлігі. Тәрбиенің нәтижесінде сан ғасырлардан қалыптасқан ұлттық сана, іс-тәжірибе, салт-дәстүр, әдет-ғұрыптар асыл мұра ретінде осы күнге дейін жетті. Оны заманауи жаңғырту біздің мерейлі міндетіміз.

Тәрбие – қоғамдық құбылыс, оның негізгі қозғаушы күші, өркениетті елді қалыптастыратын басты іргетас. Болашақта Елбасы қалаған ел азаматтары өркендеп шығатынына кәміл сенеміз.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 27 желтоқсандағы №988 қаулысымен бекітілді.

2 Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаласы. 12 сәуір, 2017жыл. http://www.akorda.kz/ru.

3 Қазақстанға ұлт мектептің үлгісі қажет. https://arasha.kz/qazaqstanga-ulttyq-mektept-n-ulg-s-qazhet/

4 Психолого-педагогические основы духовно-нравственного развития личности в этнокультурном пространстве. Науч.изд/под ред. Ж.О.Жилбаева. – Астана: Фолиант,2014,-252 стр.

5 Ж33 «Өркендеу» жобасы – Алматы: «Қыздар университеті» баспасы, – 2018. – 56 бет.

6 «Рухани Жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы Тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2019 жылы 15 сәуірдегі №145 бұйрығымен бекітілді.

7 2020-2021 оқу жылында Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы: Әдістемелік нұсқау хат. – Нұр-Сұлтан қ.: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2020. – 331 б.

**Аңдатпа.** Мақалада жаңа тұрпатты жаңғырудың жолы – қоғамдық сана туралы айтылады. Қоғамдық сананы қалыптастырушы құрал ретінде тәрбиенің жаңа моделі – отбасы тәрбиесі көрсетіледі. Жаңа моделдің мақсаттары мен міндеттерін жүзеге асырудың механизмдері түсіндіріледі.

**Аннотация.** В статье рассказывается о способе возрождения нового типа общественного сознания. Новая модель воспитания – семейное воспитание – показана как средство формирования общественного сознания. Описаны механизмы реализации целей и задач новой модели.

**Abctract.** The article describes the method of reviving a new type of social consciousness. A new model of education - family education - is shown as a means of forming public consciousness. The mechanisms for the implementation of the goals and objectives of the new model are described.

## ҚАУІПТІ ТОПТАҒЫ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МІНЕЗДЕМЕСІ

**К. С. Бақтыбаева, Г. А. Мырзақұл**
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті, Түркістан қ.,
kuli_66@mail.ru, g.myrzakul@mail.ru

Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында «Бала құқығын қорғау және тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл мәселесіне басымдық беруіміз қажет. Жасөспірімдер арасында көбейіп кеткен суицид мәселесімен мақсатты түрде айналысу керек» деп жасөспірімдер проблемасына баса назар аударған болатын [1]. Қазіргі кезде жасөспірімдердің өздеріне, олардың өмір сүру жағдайларына және қоршаған ортасына қойылатын талаптарға бейімделе алмайтын балалар санының көбеюі жас ұрпақтың бейімсіздену себептерінің ауқымына және тереңдеуіне әкеліп, жасөспірімдердің «қауіпті топқа» кіруінің себебі болып тұр.

Қауіпті топтағы жасөспірімдерді ғылыми зерттеу процесі ұзақ уақыттан бері созылып келеді. Нашақорлық, алкоголизм, суицид, жезөкшелік және т.б. сияқты қазіргі жасөспірімдердің мінез-құлқындағы әртүрлі ауытқулардың кең таралуы өмірде осындай негативизмнің пайда болуының табиғаты, себептері, факторлары және шарттары туралы қызу пікірталастар тудыруда. Мінез-құлықтағы ауытқулардан туындаған жасөспірімнің жеке басының өзгеруінің салдары жасөспірімдердің өздеріне және олардың жақын ортасына ғана емес, сонымен бірге бүкіл қоғамға әсер етеді. Осындай жағдайда қауіп-қатер тобын құрайтын жасөспірімдердің психологиялық-педагогикалық сипаттамаларын зерделеу, тиімді психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру үшін олардың жеке психологиялық ерекшеліктерін ескеру ерекше өзектілікке ие.

Алдымен біз жасөспірімді зерттеуге арналған және осы жас кезеңінің жалпы көрінісін анықтауға арналған педагогикалық және психологиялық зерттеулерге қысқаша талдау жасадық. Жасөспірімдік шақ – бұл балалық шақтан ересек жасқа өту кезеңі, ағзаның, жеке тұлғаның қалыптасуы мен жетілуі. Зерттеушілер әдетте жасөспірімдік шақты проблемалық деп атайды, бұл мінез-құлықтағы ауытқулар жиынтығынан туындаған пікір. Психология, педагогика, физиология тұрғысынан жасөспірімдердің ерекшеліктері Д.Б. Эльконин, Л.И. Божович, А.В. Мудрик, В.А. Сухомлинский, А.Е. Личко, И.С. Кон, Т.Д. Молодца, И.А. Невский, Л.С. Выготский, Л.Ф. Обухова, А.А. Реан, Б.Н. Алмазов, С.А. Беличева және т.б. көптеген ғалымдардың жұмыстарында қамтылды [2].

Белгілі психолог Р.С.Немовтың айтуынша, жасөспірімдік шаққа көшу жеке тұлғаның дамуына әсер ететін жағдайлардың терең өзгеруімен сипатталады. Олар ағза физиологиясына, жасөспірімдердің ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауына, танымдық процестердің даму деңгейі, интеллектісі мен қабілеттеріне қатысты [3, 258 б.].

Жасөспірімнің жалпы психологиялық сипаттамалары келесі көрсеткіштерден тұрады: жасөспірімнің әлеуметтік ортаға, өзіне деген көзқарасы қайта құрылады, яғни жасөспірімнің мінез-құлқын қозғаушы қажеттіліктер мен түрткілермен бірге, оның жеке басының негізгі белгілері де өзгеріске ұшырайды. Жасөспірім өзін ересек сезінуге тырысады, сондықтан ол өзінің ересек екендігін кез-келген тәсілмен дәлелдеуге тырысады. Жасөспірімнің ересек болғандығын дәлелдейтін құралдары аз болғандықтан, оларға айналысындағы ересек адамдардың қарым-қатынасы дұрыс болмаған жағдайда, ересектіктің белгісі ретінде, шиеленісті жеңілдету құралы ретінде, үлгі тұтатын ересек адамдарға ұқсап-бағу және «беделді» болу үшін олар психоактивті заттармен алмастыруы мүмкін [2, 15 б.].

Сондай-ақ жасөспірім кезеңінде құндылықтарды қайта бағалау, жеке тұлға ретінде өзін-өзі тану, өмірге деген өзіндік көзқарастары қалыптасады. Өсіп қалған баламен «ескіше» қарым-қатынас жасауға болмайды. Ересектер балаға талап қойып, үстемдік көрсетіп жатады, бірақ жасөспірім үлкендердің кеңесін қысым ретінде қабылдап, қарсылық білдіреді. Есейіп қалған бала жастық максимализмге тән үмітсіздікпен еркіндік үшін күреседі: олар жанжал, темекі шегу, алкоголь ішу, үйден кетуге ұласып жатады. Балаға соншалық еркіндік емес, ол үшін маңызды шешімдерді өзі қабылдау құқығын мойындату едәуір маңызды [4].

Психофизиологиялық тұрғыдан алғанда, жасөспірім қарқынды гормоналды өзгерістермен, дененің қарқынды өсуімен, аяқ-қолдардың күрт ұзаруымен сипатталады; жасөспірімдер осы уақытта пайда болған бас айналу, жүрек айну, шаршау, терлегіштікке жиі шағымданады. Әрине, көңіл-күйдің жалпы фоны өзгереді: жасөспірім ашушаң келеді, кез келген сөз, қимыл, интонация, ата-ананың ескертуілері немесе іс-әрекеттері жасөспірімнің жылауын, ызалану немесе агрессияны тудыруы мүмкін. Көбінесе жасөспірім нағыз бүлікшіге айналады, ол ата-анасынан физикалық және психологиялық тұрғыда бөлектенуі, тәуелсіздігі үшін күреседі, тұйықтала бастайды, үйде оқшалануға тырысады, өзінің құпиялары пайда болады. Ол ұзақ уақыт, көбінесе түнгі уақытта телефонмен сөйлеседі, егер біреу оған кедергі келтірсе, қатты ашуланады. Ол ата-анасының кеңесіне құлақ аспайды және олардың оның өміріне араласуын жақтырмайды. Сонымен қатар жасөспірім көбінесе аға-әпкелері, ата-аналары, мұғалімдеріне келгенде өте ашушаң болады, сын, сөз көтере алмайды, сөз қайтарады, күш көрсетуге дейін барып, агрессивті күйге жиі түседі. [5, 77 б.].

Жасөспірім кезеңінің ұзақтығы көбінесе бала тәрбиесінің нақты жағдайларына, бала мен ересек адамға қойылатын нормалар мен талаптардың арасындағы алшақтыққа байланысты. Бұл жерде бір ғана жағдайды атап өту маңызды. Біз жасөспірім туралы оның бейнесінің жалпы, типтік ерекшеліктерін сипаттап отырмыз. Сонымен қатар олардың жеке айырмашылықтар мәселесі де бар. Жалпы орта статистикалық жасөспірім жоқ. Жасөспірімнің жалпы заңдылықтары жасөспірімнің қоршаған ортасы мен білім беру жағдайларына ғана емес, сонымен қатар дененің немесе жеке тұлғаның ерекшеліктеріне де байланысты жеке вариациялар арқылы көрінеді [6, 57 б.].

А.А. Реанның пікірінше, бұл кезеңдегі ең бастысы – баланың сапалы жаңа әлеуметтік позицияға шығуы, онда қоғамның мүшесі ретінде өзіне деген саналы көзқарасы қалыптасады [2, 15 б.].

К. Левидің көзқарасы да қызықты, жасөспірім маргиналды тұлға болып табылады. Жасөспірім енді балалар қауымдастығында болғысы келмейді және сонымен бірге ол әлі ересек емес екенін біледі. Маргиналды тұлғаның мінез-құлқына тән белгілер – бұл эмоционалды тұрақсыздық пен сезімталдық, ұялшақтық пен агрессивтілік, эмоционалды шиеленіс және басқалармен қақтығыс, шектен тыс бағалау мен пайымдауға бейімділік [2, 15 б.].

Л.И. Божович және басқалар жасөспірімге тән «сәйкессіздіктің әсерін» сипаттады – болмашы нәрсе де, жағдай да баланың қарқынды, бақыланбайтын реакциясын тудыруы мүмкін. Олардың зерттеулері «сәйкессіздіктің әсері» өзін-өзі бағалаудың, әдетте, төмен талаптардың сәйкес келмеуіне негізделгенін көрсетті. «Сәйкессіздіктің әсерін жою әр оқушыға жеке тәсілдер қолдануды қажет етеді, бірақ мәселені шешудің екі негізгі жолын есте ұстау керек: оқушыға не мектеп білімін, дағдыларын сәтті игеруге көмектесу керек, немесе талаптар мен өзін-өзі бағалау деңгейін мүмкіндігінше төмендету қажет» [2, 15 б.].

Жасөспірім кезеңінің психологиялық ерекшеліктері егжей-тегжейлі зерттелген, осы мәселелер бойынша жарияланымдардың тізімі өте үлкен, сондықтан оны толығырақ бейнелеудің қажеті жоқ шығар деген ойдамыз. Алайда барлық авторлар балалық шақтан ересек жасқа көшу, әдетте, өткір және кейде күрт жүреді деген пікірмен келісетінін атап өткіміз келеді, онда әлеуметтік дамудың қарама-қайшылықты тенденциялары бір-бірімен тығыз байланысты. Сонымен қатар жеке дамудың маңызды кезеңі ретінде жасөспірімдік шақ бір реттік акт емес, көп деңгейлі сипаттамалармен ерекшеленетін жеке дамудың процесінің күрделі кезеңі. Аталмыш күрделі кезең үшін жағымсыз көріністер: жеке тұлғаның дисгармонизмі, баланың тұрақты мүдделерінің төмендеуі және өзгеруі, ересектерге қатысты мінез-құлқының наразылық сипаты. Екінші жағынан, бұл шақ көптеген жағымды факторлармен ерекшеленеді: баланың тәуелсіздігі артады, басқа балалармен және ересектермен қарым-қатынас әртүрлі және мазмұнды болады, оның қызмет аясы едәуір кеңейеді және айтарлықтай өзгереді, өзгелерге жауапкершілік сезімі дамиды, сезімтал эмоционалды байланыс пайда болады. Жалпы, жасөспірім жас – бұл өтпелі жас, яғни өзгеру жасы. Өзгерістер биологиялық өзгерістерден кейін бірден пайда болады – гормоналды және физикалық, және мұның бәрі серпіліспен жүреді [7].

Орын алған немесе қауіп тудыру мүмкіндігін сипаттайтын қауіпті топтағы жасөспірімдердің мінез-құлқының бұзылу түрлерін талдауға және нақтылауға тырысайық. Мінез-құлық бұзылыстарының көріністеріне әртүрлі көзқарастарға қарамастан, оларды анықтау қиын, өйткені «қауіпті топ» категориясы салыстырмалы сипаттама болып табылады және стандарттарға сәйкес анықталады. Стандарттар, ең алдымен, түсініксіз және уақыт өте келе өзгеріп отыратын

әлеуметтік болжамдардан туындайды, олар әртүрлі адамдар тобында түрліше болады, тіпті өзгерген жайттарда керісінше болуы мүмкін [8].

Дегенмен әлемдік ғылымда жасөспірімдердің мінез-құлқындағы әртүрлі ауытқуларды анықтайтын феноменологиялық тізім бар. Бұл агрессивті, девиантты, қоғамға қарсы мінез-құлық, аутоагрессивті, бейәлеуметтік, бейімсіздену, делинквентті мінез-құлық және т.б. Терминологиялық шашыраңқылық және әрбір терминнің мазмұндық толықтырылмауы орын алған бұзушылықтарды анықтауға мүмкіндік беретін көрсеткіштерде «стандарттардың» болмауынан туындайды. Бұл проблема әртүрлі зерттеушілердің оны көбінесе нақтыламай және толықтырмай, бірақ бұрыннан зерттелген түсініктерді келтіру, көбінесе бар ұғымдарды қайталайтын аспектімен қарастыратындығымен де өзекті. Алайда құбылыстардың әрқайсысы ғылыми негізделуге құқылы және осындай күрделі және көп өлшемді жас кезеңінің әртүрлі аспектілерін жан-жақты қарастыруға тұрарлық.

Зерттеу мәселесін егжей-тегжейлі және ғылыми тұрғыдан көрсету үшін біз психологиялық-педагогикалық ғылымның ең танымал өкілдерінің жасөспірімдердің мінез-құлқының бұзылу түрлеріне терминологиялық талдау жүргіздік, оның кейбір нәтижелері 1-кестеде келтірілген.

1-кесте

| Авторлар | Ұғымдар | Анықтама |
|---|---|---|
| А.Е.Личко | Деликвентті мінез-құлық | Криминал, ауыр құқық бұзушылықтардан ерекшеленетін, яғни заң жүзінде қылмыстық кодекске сәйкес жазаланатын теріс қылықтар, заңсыздықтар, ұсақ құқық бұзушылықтар тізбегімен сипатталатын мінез-құлық. Деликвентті мінез-құлықтың алғашқы көріністері – сабаққа қатыспау, оқудан және жұмыстан жалтару, қоғамдық ережелерді бұзу, ұсақ бұзақылық, ұсақ ұрлық жасау. |
| | Девиантты мінез-құлық | «... қабылданған нормалардан ауытқу – неғұрлым кең ұғым болып табылады, оған тек құқық бұзушылық қана емес, сонымен қатар басқа да мінез-құлық бұзылыстары да кіреді ерте алкоголизмнен суицид әрекеттеріне дейін» |
| Р.С. Немов | Мінез-құлығында ауытқушылықтары бар балалар | Мінез-құлқында белгіленген құқықтық немесе моральдық нормалардан ауытқуы бар балалар. |
| | Агрессивті балалар | Басқа адамдарға қиындық туғызуға, зиян келтіруге деген ұмтылысымен ерекшеленетін мінез-құлықты балалар |
| Психологиялық сөздік | Ауытқыған мінез-құлық | Қоғамда қабылданған құқықтық немесе моральдық нормаларға қайшы келетін әрекеттер жүйесі немесе жеке әрекеттер. |
| А.Коэн | Ауытқыған мінез-құлық | Бұл «...институционалды үміттерге, яғни әлеуметтік жүйеде ортақ және заңды деп танылған болжамдарға қайшы келетін мінез-құлық». |
| Л.К. Керимов | Қиын жасөспірімдер | Жеке, өмірбаяндық, типологиялық және басқа қасиеттерді ескере отырып, балалардың осы санатын даралауға негізделген мінез-құлық |

| | | |
|---|---|---|
| И.П. Подласый | Бейәлеуметтік балалар | Қоғам нормаларымен белсенді қақтығысқа түсетін балалар. Терминнің синонимі-қылмыстық балалар. |
| | Жалпы нормадан ауытқуы бар балалар | Өздерінің көзқарастарына, бағалауларына, түсініктеріне сәйкес келмейтін жағдайға ауыр күйзелетін балалар. |
| | Демонстрациялық реакциялы балалар | Долылық, өзіне-өзі қол жұмсау көріністерін ойнау және т.б. арқылы жағдайдың шиеленісуін бәсеңдетуге тырысатын балалар. |
| | Тәртіпсіз балалар | Сыртқы талаптарға тек белгілі бір қысыммен бағынатын немесе мүлдем бағынбайтын балалар (қиын деп саналады). |
| | Талап ететін балалар | Мұндай балалардың негізгі мақсаты – өзіне назар аудару, әрдайым назарда болу, басқалардан артықшылығын көрсету, өзінің жоғары мәртебесін бекіту (қиын деп саналады). |
| | Агрессивті балалар | Мінез-құлқы басқа адамдарға зиян келтіруге бағытталған балалар. |
| Г.А. Уманов | Қиын балалар | Педагогикалық тұрғыдан қараусыз қалған балалар бір жерде, бір кездері біреу қате жіберген, уақытында назар аудармаған педагогикалық қателік олардың жеке басын түзету үшін уақтылы шаралар қабылданбаған. |
| В.В. Трифонов | Қиын балалар | Құқық бұзушылыққа тән бейімділігі бар балалар, олардың бастауы жеке тұлғаның әлеуметтік-биологиялық генезисі болып табылады. Мұндай мінез-құлықтың алдын-алу мұғалімдердің осы қызметке дайындығына тікелей байланысты. |
| А.Д. Гонеев | Бейәлеуметтік балалар | Мінез-құлқы олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келмейтін балалар. Бұл термин балалардың алкоголизмін, нашақорлықты және т.б. қамтиды. |
| | Девиантты балалар | Мінез-құлық ережелерін бұзған балалар. Әдетте мектеп оқушыларының мінез-құлқы ерекше емес (туа біткен емес) факторлардан туындайды |
| Т.К. Болеев | Аутоагрессивті мінез-құлық | Денсаулыққа қатысты деструктивті формалар арқылы психикалық және физикалық өзін-өзі жоюға бағытталған мінез-құлық. |
| А.К. Дуйсебаев | Қиын жасөспірімдер | Жеке тұлғаның дамуы психологиялық зақымдану ортаның ерекшеліктерімен тікелей байланысты жүретін мінез-құлықта бейәлеуметтік бұзылулар бар жасөспірімдер. |
| Т.Б. Бегалиев | Девиантты мінез-құлық | Жасөспірімдердің мінез-құлқындағы ауытқулар, бұл өз кезегінде қылмыстық жазаға әкеп соқпайды, яғни заңсыз емес. |
| К.С. Бактыбаева | Қауіпті топтағы жасөспірімдер | Қауіпті топтағы жасөспірімдер – жалпы білім беретін мектеп оқушылары, жалпы қабылданған немесе үйреншікті нормалар мен ережелерге толық немесе ішінара сәйкес келмейтін мінез-құлық бұзылыстарымен сипатталады, сондай-ақ, ең алдымен, өздеріне, тікелей қоршаған ортаға және жалпы қоғамға белгілі бір қауіп төндіреді. |

1-кестеден көріп отырғанымыздай, қазіргі терминологиялық түсініктер өте күрделі және көп қырлы. Көптеген зерттеулерді қорытындылай келе, олардың негізінде әлеуметтануда қабылданған әлеуметтік нормалар мәдениетте сыртқы формада, тасымалдаушылардан бөлек, мысалы, нормативтік-құндылық жүйелерінде, кез-келген құжаттарда және т.б., сондай-ақ нормативтік қызмет субъектілерінің санасы мен мінез-құлқында болады деп айтуға болады.

Осылайша, өмірдің жағымсыз құбылыстарының құрбаны болу қаупі балалар мен жасөспірімдерден үлкен қауіп тобын тудырады. Виктимизация шеңберінде жасөспірімдер топтарын талдай отырып (виктимизация – теріс құбылыстардың құрбаны болу қабілеті), айта кету керек, өзіндік «жалпыадамзаттық» топтармен бірге ерекше жағдайға тән топтар бар. Бірінші жағдай: кәмелетке толмағандардың ересектерге қарағанда, ал балалардың үлкенірек жасөспірімдерге қарағанда қауіпті топқа түсу мүмкіндігі зор.

Екінші жағдай: ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалардың басқа балаларға қарағанда қауіпті топқа ену мүмкіндігі жоғары болады; ауылдық жерлерге қарағанда қалаларда қауіп факторлары көп; баланың немесе жасөспірімнің шағын ортасының (отбасы, мектеп немесе жақын маңдағы тұрмыстық орта және т.б.) бұзылуы немесе елеулі өзгерістерге ұшырауы жасөспірімді қауіпті топқа итермелейді.

Қауіпті топқа «ену» процесі әрі ұзақ, әрі жылдам болуы мүмкін. Бұл жасөспірім өмірінің қандай тұстары бұзылғанына, ол үшін оның қаншалықты маңызды екеніне, сондай-ақ бұзылу процесі қанша уақытқа созылғанына немесе тез жүргеніне байланысты болады.

Осылайша, жүргізілген терминологиялық талдауға сүйене отырып, біздің зерттеуімізде «қауіпті топ» санатына келесі жасөспірімдерді жатқызамыз:

- қолайсыз факторлардың (психологиялық, әлеуметтік және т.б.) әсерінен туындаған, бірақ дамуда айқын психопатологиялық сипаттамасы жоқ;
- әлеуметтік ортадағы агрессияға бейімді;
- ата-анасының қамқорлығынсыз қалған немесе қолайсыз, проблемалық отбасылық жағдайдағы;
- алкогольдік ішімдіктер, психоактивті заттар пайдалану, темекі шегу т.б.

Барлық осындай жасөспірімдер, әртүрлі саладағы көптеген мамандардың жүйелі көмегін қажет етеді, бұл олардың проблемаларын анықтауға және шешуге мүмкіндік береді, өйткені көбінесе жағымсыз өмірлік тәжірибесі бар, психологиялық, физикалық, жыныстық және басқа да жарақаттарды бастан кешірген, өздеріне және басқаларға теріс баға беретін қауіпті жасөспірімдерге өз проблемаларын шешу өте қиын. Олар туындаған проблемаларға өз бетінше қарсы тұра алмайды, ал оларды дер кезінде шешпесе, уақыт өте түрлі мінез-құлық ауытқуларына әкеліп соғады.

Осылайша, психологиялық-педагогикалық ғылым тұрғысынан қауіпті топтағы жасөспірімдерді зерттеу дамудың белгілі бір қиындықтарымен сипатталатын және мінез-құлық бұзылыстарының пайда болу қаупі бар жеке тұлғаның проблемасы ретінде қарастырылады. Қауіпті тобындағы жасөспірімдердің психологиялық-педагогикалық сипаттамасы және біз жүргізген терминологиялық талдау мәселенің әртүрлі аспектілерін бөліп көрсетуге мүмкіндік берді, оларды ескере отырып, психологиялық-педагогикалық ғылым мен практиканың әртүрлі салаларының мамандары алдында тұрған міндеттер туралы неғұрлым барабар түсінік қалыптастыруға мүмкіндік берді.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Қазақстан Президенті «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Мемлекет басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы.

2 Бактыбаева К.С. Психолого-педагогическое сопровождение подростков группы риска дис... к.п.н. – Тараз, 2008.-183с.

3 Немов Р.С. Психология. – Т.1. – М.: Владос, 1990.

4 Невский И.А. Трудный успех. – М.: Просвещение. 1981. -112 с.

5 Алмазов Б.Н. Психическая средовая дезадаптация несовершеннолетних. – Свердловск, 1986. -184с.

6 Кон И.С. Психология ранней юности. – М.: Просвещение, 1989.

7 Беличева С.А. Престижность и асоциальное поведение несовершеннолетних: автореферат дис... к. псих. н. - Л., 1977.

8 Литке С.Г. Психологическое обеспечение профилактики отклоняющегося поведения детей и подростков в образовательном пространстве: дис… к.псих.н. – Ярославль, 2004. – 108 с.

**Аңдатпа.**Қауіпті топтағы жасөспірімдер мәселесі ғылыми негізделуге құқылы және осындай күрделі, көп өлшемді жас кезеңінің әртүрлі аспектілерін жан-жақты қарастыруға тұрарлық. Осыған байланысты, мақалада психологиялық-педагогикалық ғылымның ең танымал өкілдерінің жасөспірімдердің мінез-құлқының бұзылу түрлеріне терминологиялық талдау жүргізіліп, олардың нәтижелері келтіріледі.

**Аннотация.** Проблема подростков группы риска имеет право на научное обоснование и несет в себе определенный источник знаний различных сторон такого сложного и многомерного возрастного периода. В этой связи, в статье приводится терминологический анализ

видов нарушений поведения подростков наиболее известных представителей психолого-педагогической науки и предлагаются результаты анализа.

**Abstract.** Currently, the problem of teenagers remains very actual. The problem of adolescents at risk has the right to scientific justification and carries a certain source of knowledge of various aspects of such a complex and multidimensional age period. In this regard, the article provides a terminological analysis of the types of violations of adolescent behaviour of the most famous representatives of psychological and pedagogical science and offers the results of the analysis.

## ҚОСЫМША БІЛІМ БЕРУ БАЛАНЫҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ДАМУЫНДАҒЫ АЛАТЫН ОРНЫ

**А.Р. Балгазина**
«№ 19 мектеп – лицейі» КММ, Сәтбаев қ.,
kura-919191@mail.ru

Қазақстан жағдайында қысқа тарихи уақыт аралығында барлық білім беру жүйесінде оң өзгерістер іске асырылуда. Елбасы Н.Назарбаев өтпелі ауыр кезеңде орынсыз жабылған балалардың әлеуметтік тәлім-тәрбие мекемелерінің қайтадан қалпына келтіріп ұрпақ игілігіне асыруды қатаң талапқа қойды. Елбасы есепті үйретін, реттейтін, оңтайландырудың оңай жолын табуды көрсететін зертхана нысана балалардың мектептен тыс тәлім-тәрбие мекемелерінің айналғандығын қатты сынға ала отырып, енді оған ешқандайда жол бермейтінін ескертті. Білім беретін мектептердегі білім беру үдерісі тек нақты бір бөлімге, біліктер мен дағдыларға ғана бағытталмай, сонымен қатар баланың әртүрлі жоспарлы дамуына, оның шығармашылық мүмкіндіктеріне, қабілеттіліктерін ашуға және адамның жеке даралығына жататын тұлғалық бастамаларына, өздігінен әрекет жасауына, қиялына, өзіндік ерекшелігіне бағытталуы қажет екенін атап кетті. Республикада алғаш рет негізгі (базалық) және балаларға қосымша білім беру тең құқылы. Әрбір баланың тұлғалық және жеке даралық дамуына қажет бірін-бірі өзара толықтыратын компоненттер ретінде қарастырылады. Балаларға қосымша білім беру, тұлғаны оқытудан, тәрбиелеуден және шығармашылық дамытудан басқа, әлеуметтік маңызы бар басқа да проблемалар қатарын шеше алады. Балаларға қосымша білім беру негізінде таңдау бойынша сапалы білім беруді қамтамасыз етеді, балалар мен жанұялардың әлеуметтік экономикалық проблемаларын, жалпы қоғамның сауықтыру проблемаларын шешеді. Балаға өзінің жеке дара білім алу жолын анықтауға, өзінің қабілеттеріне сәйкес оқу үлгеріміне қатыссыз, табысқа жету мүмкіндігін береді. Жаңа білім беру стандарттарын енгізу жағдайында балаларға қосымша білім беруді негізгі жалпы білім беру бағдарламаларының құрылымына енгізу өзектілігі мектепте алған білімнің тәжірибелік жағын, білік пен дағдыларын, білім алушылардың танымдық мотивацияларын ынталандыруға жағдай жасайтын жалпы білім берудің вариативтік құрамдас бөлігін күшейту қажеттілігімен байланысты.

Қосымша білім беру қызметінің негізгі мақсаты балаларға өз ойларын білдіруге, өздігінен дамуға және өзін-өзі анықтауға жағдай жасау. Қосымша білім берудің ерекшеліктері: шығармашылық әлеуметтерін, заманауи қоғамға бейімделу дағдыларын дамыту және бос уақыттарын толық ұйымдастыру, олардың өздігінен жетілуін және әлеуметтік бейімделуін, салауатты өмір салтын қалыптастыруды қамтамасыз етеді, бақылаусыздықтың, құқық бұзушылықтың және балалар мен жасөспірімдер арасында бейәлеуметтік көріністердің алдын алады. Бұл мақсатты іске асыру үшін білім алушыны объект ретінде қарастырмай, белсенділік, дербестік, коммуникативтілік сияқты жеке қасиеттерді дамыту көзделеді. Қосымша білім беруде бала сабақтың түрлерін, мазмұнын өзі таңдайды, сәтсіздіктен қорықпайды. Осының барлығы табысқа жетудегі психологиялық ахуал тудырады, бұл өз кезегінде оқу ісіне оң әсерін тигізеді.

Нарықтық қатынастарға еркін араласуға дайын бүгінгінің және болашақтың адамдарын тұлғалық интеллектуалдық және кәсіби сапалық жағынан әлемдік бәсекеге қабілетті етіп даярлап шығару әсіресе осы білім мен тәрбие мазмұнының сапасына тікелей байланысты. Тәлім-тәрбие қашанда қоғам дамуы мен жетілуінің аса маңызды алғышарттары.

Қосымша білім беру ұйымдары білімнің адам өмірі мен қоғамдағы рөлін балаларға түсіндіру арқылы олардың білімге, өнерге, мәдениетке деген қызығушылығын, ынтасын оятып, жеке қажеттіліктерін қанағаттандырады.

Қосымша білім беру ұйымдары қызметінің басты ерекшелігі мынада:

- Балалар мен жасөспірімдерді өз еркіне қояды және мұнда адамның өзін-өзі жан-жақты көрсетуіне толық мүмкіндік беріледі, сонымен қатар балалар білім алу бағытын, жүйесін, деңгейін және соңғы нәтижені өздері таңдайды. Бұл ерекшелік қосымша білім беру ұйымдарының білім беру жүйесіндегі шығармашылық қарым-қатынасты педагог пен баланың немесе педагогпен қосымша білім беру ұйымдарының бірлескен іс-әрекетін белсенді және қарқынды жаңа педагогикалық технологиялық оқыту әдістемесін үнемі үйлестіріп отырудың қажеттілік екенін айқын көрсетеді;

- Педагогпен бірлесе отырып жасаған шығармашылық тапсырмаларды шешу білім алу процесіндегі психологиялық құрылымды өзгертеді немесе екі жақтың әрекеттесуі, қарым-қатынас жасауы, барлық қатысушылардың бір-бірімен тығыз байланысты болуы әр баланың ішкі стимуляциясының оянуына әкеледі;

Қосымша білім беру ұйымдары өзі қызмет көрсететін жердегі тұрғындардың мәдени-ағарту жұмыстарындағы өзара әрекеттік сипатын ашуға да септігін тигізеді. Қосымша білім беру ұйымдарға тән өзіндік ерекшеліктер мұндағы жұмыстарға балалар мен жасөспірімдердің өз еркі және талғамы бойынша қатысуын қамтамасыз ете алады.

Өзімнің сыныбымды мысалға келтірейін. 1-сынып Сауат ашу пәні бойынша оқы деңгейі төмен, жылдамдыққа аз оқитын оқушылардың «Ұзартылған күн тобы» қосымшаға баруға ата-аналарына ұсыныс жасадым. Ата-аналар бірден келісті. Уақыт өте олардың нәтижелері көріне бастады.

Сәтбаев қаласында қосымша білім беретін мекемелері жетерлік. Әсіресе ағылшын үйірмелері. Ағылшын пәні мұғалімі 2-сынып оқитын бір оқушыға оқи алмайлы, жаза алмайды деп қорытынды шығарған. Сол оқушыны зерттей бастадым. Қалған сабақтардан оқу үлгерімі жақсы, тек қана ағылшыннан төмен екен. Сынып жетекшісі балалар мектебіндегі ағылшын үйірмесіне қатысып жүргенін айтты. Үйірмедегі ағылшын пәнінен өзін көрсете білді. Ағылшынша оқып, сөздіктерін жаттап, жаза алатын дәрежеге жетті. Тоқсандық бағалары да өзгерді.

Кейбір оқушылардың әріпке тілі келмейді, сондықтан оқыған сөзді айтуға басқа балалардан қысылады. Кейбір оқушыларға үйде ата-ана қадағалауға қолдары тимей жатады. Сондықтан осындай нәтижелер көрсетеді. Ендігі басты міндет қосымша білім берудің ерекшеліктерін ескере отырып қосымша білім берудің өз нәтижесі мен оны анықтаудың өз әдістемелерін жетілдіре, дамыта түсу қажет. Педагогпен бірлесе отырып жасаған шығармашылық тапсырмаларды шешу білім алу процесіндегі психологиялық құрылымды өзгертеді немесе екі жақтың әрекеттесуі, қарым-қатынас жасауы барлық қатысушылардың бір-бірімен тығыз байланысты болуы әр баланың ішкі стимуляциясының оянуына әкеледі. Бала адамзат еңбегінің, білімінің бірін терең игереді, оған дағдыланады. Жас ұрпақтың дара ерекшелігін ескере отырып ойлау, шешім қабылдау, қорытынды ой-пікірін білдіруін, белсенділігін арттыруға мүмкіндік туғызады. Жиырма бірінші ғасырдың оқушылары өмірде, жұмыста және азаматтық ұстанымында өзгелермен ынтымақтастықта өмір сүруге дайындай отырып, ұлттық және жаһандық пікір алуандылығының шынайылығын ұғына отырып, өзіндік дербестігі мен ерекшелігін дамытуға тиіс.

**Әдебиеттер:**

1. Е.О.Омар. Қазақстандағы мектептен тыс мекемелер: Қалыптасуы және дамуы. -Алматы: Рауан, 2003;
2. Е.О.Омар. қосымша білім беру ұйымдары тәрбие жұмыстарының негізі. -Түркістан;2004;
3. Үздіксіз тәрбиенің тұжырымдамасы. –Алматы РБК. 1998
4. Мамбеева Ж.С., к.ф.н., Балгимбаева З.М., д.п.н. «Профориентация - шаг в будущее», 2015

## ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ОНЛАЙН – СМЕНЫ В РУОЦ «БАЛДАУРЕН

**Б.К. Баржаксымов**
РУОЦ «Балдаурен», г.Щучинск, Акмолинская область,
baldauren@mail.ru
**Р.С. Кульмагамбетов**
РУОЦ «Балдаурен» г.Капшагай, Алматинская область,
kapchagay.baldauren@mail.ru

Изменилось время, изменилась реальность, в который все мы живём, учимся, осуществляем педагогическую деятельность. Нынешний 2020 стал для всего человечества настоящим испытанием. Весь мир противостоит пандемии короновирусной инфекции Covid -19, который стал испытанием на прочность и готовность с ним бороться. В такое время очень важны желания протянуть руку помощи, тем, кто в ней нуждается. Наша помощь - это помощь родителям и детям в проведении в каникулярного времени с пользой. Именно поэтому Республиуанский учебно-оздоровительный центр «Балдаурен» решил запустить онлайн-формат смены. Педагоги центра, по велению времени, приступили к разработке методики проведения онлайн смены. Также как и у учителей общеобразовательной школы в четвертой четверти больше было вопросов, чем ответов.

Новый формат летних каникул в онлайн-смены дал море впечатлений. Организовать каникулы дома стало интересно, потому как в настоящем лагере были утренняя зарядка, мастер-классы, интересные дискуссии, яркие вечерние мероприятия, огоньки.

Онлайн смены – это возможность для детей оказаться в виртуальном детском лагере, а для родителей – уверенность в том, что ребенок только с пользой проведет свободное время за электронными устройствами.

Это настоящий лагерь, только из собственной комнаты ребенка, с друзьями и вожатыми, играми и мероприятиями, танцами и песнями, разговорами и весельем.

Участвуя в онлайн - смене детям можно:

- провести время с пользой;
- получить новые знания и навыки дома;
- использовать действенную систему мотивации и получить реальные результаты.

Цель организации онлайн-смен в РУОЦ «Балдаурен» - обеспечить школьникам возможность получать качественное образование и организовать свой личный досуг. Основа онлайн-лагеря - это коммуникация между участниками в рамках одного отряда.

Современное пространство для развития активной жизненной позиции должно быть представлено не только сферой формального образования, как основного, так и дополнительного, но и отражаться в таких воспитательных и организационных формах, которые будут позволять подросткам и молодёжи проявлять эту активную жизненную позицию.

Преимущества онлайн-лагеря:

- участники прокачают гибкие навыки, необходимые им уже сейчас для учебы: креативное и критическое мышление, интересные виды презентации;
- развивают самодисциплину, чувство времени и ответственности за свой результат;
- научатся лучше строить отношения и общаться с ровесниками и родителями;
- научатся говорить убедительно;
- станут чувствовать себя увереннее в любой компании;
- снимут эмоциональное и физическое напряжение;
- сделают много того интересного и удивительного, что не приходит в голову в часы переписок и бездумного времяпровождения в сети, т. е. гаджет станет инструментом для создания проектов, а не средством развлечения!
- вдохновятся новыми знаниями, навыками и знакомствами.

Почему родителям стоит разрешать участвовать в онлайн-смене лагеря РУОЦ«Балдаурен»?

1. Чтобы быть спокойным за свободное время ребенка и знать, что вожатые и педагоги подбирают лучшие материалы для просмотра и обсуждения, минимизируя время на бездумное сидение в сети или у телевизора.

2. Задания не носят соревновательный характер, а наоборот направлены на обмен мнени-

ями и идеями, кооперацию, активизацию творческого потенциала.

3. Родители могут заниматься своими делами, пока ребенок отдыхает, развивается и приобретает полезные навыки.

4. Онлайн формат с использованием интерактивных технологий не даст ребенку заскучать!

5. Ребята смогут найти новых друзей и стать настоящей командой!

6. Уникальная программа, направленная на развитие ребенка: сочетание развлечения и отдыха вместе с образовательной частью в игровом формате, проведение игр, квестов, творческих проектов, создание роликов, съемки и еще много всего интересного.

7. Смогут увидеть, как за 15 дней в жизни ребенка обязательно случится что-то новое и интересное.

8. Ощутят поддержку вожатых!

Организация онлайн лагеря – целостная программа, в нем четкий и реальный план на весь день, в котором прослеживается последовательный переход от потребления к собственной активности. При организации онлайн лагеря продумана система мотивации участников. Информация об онлайн лагере размещается на сайтах общеобразовательных организаций и их официальных группах в социальных сетях. [2]

Педагогическая деятельность в сфере дополнительного образования детей направлена на формирование свободной, жизнеспособной, социально-адаптивной и креативной личности, когда ребёнок становится субъектом творчества собственной жизни, собственной личности, учится трудиться, с ранних лет приобщается к родной земле, национальным традициям и укладу жизни.

Современный мир нуждается в человеке, наделённом подлинной внутренней свободой, достоинством и личной ответственностью. В ответ на эти требования выдвигаются новые цели: создание условий для индвидуального личностного развития детей, поддержка детской индивидуальности. [3]

Формы реализации дистанционных форм занятости в РУОЦ «Балдаурен»:

Условно программа дистанционной формы занятости разделена на 2 составляющие:

- образовательная;
- коммуникативная.

Для реализации каждого из направлений используются различные форматы:

При реализации образовательного плана использованы модули такие, как видеолекции; мастер-классы по прикладному искусству; анимированные презентации; практические задания или описания опытов, которые участники выполняли самостоятельно в домашних условиях. Также были организованы видеоконференции с выполнением заданий в режиме реального времени совместно со всеми участниками и разделены на группы по интересам.

Данный формат необходим для реализации следующей составляющей программы занятости «коммуникативной». Ее реализация складывается в организации общения между участниками программы, посредством организации чатов, форумов, закрытых групп в социальных сетях и т.п.

Были использованы также следующие виды дистанционной активности:

- совместное принятие правил взаимодействия в виртуальном общении, добровольность их соблюдения;
- виртуальные экскурсии, виртуальные концерты, онлайн встречи с интересными и знаменитыми людьми не только Казахстана, но и за его пределами, с последующими обсуждениями впечатлений в чате;
- дискуссии по темам, которые интересны ребятам. К примеру, «Свобода», «Одиночество», «Жизненное призвание» и др.

Перечень активностей, которые проводились во время онлайн- лагеря в центрах РУОЦ «Балдаурен»:

1)Утренние мероприятия: зарядка для ленивых в кровати, готовим завтрак дома;

2) Утренние активности: снять свою зарядку, совместно составить плейлист песен, с которых надо начать отличный день;

3) Мастер-классы: основы креативного мышления, кулинария, профориентация.

4) С помощью спорт инструкторов проводились виртуально - спортивное мероприятие «Олимпия»;

5) Альтернативные вечера: прямые эфиры со знаменитостями Казахстана и не только, с

последующими обсуждениями впечатлений в чате, песни под гитару, онлайн – огоньки в кругу отряда;

6) Online интеллектуальные игры от образовательного комплекса, вечер музыкальных игр, гала-концерты;

7) Челлендж - жанр интернет-роликов, в которых участник выполняет задание на видеокамеру и размещает его в сети, а затем предлагает повторить это задание своему знакомому или неограниченному кругу пользователей.

Возможная реклама о проведении онлайн-смены.

Объявление о проведении онлайн-смены публикуются на всех официальных страницах лагеря, в социальных сетях и новость размещается на сайте, что позволяет распространить информацию по всем регионам. Запускается реклама об онлайн-смене за несколько дней до начала регистрации.

В рекламе указываются следующие данные:

- тематика онлайн-смены;
- сроки проведения онлайн-смены;
- начало и конец регистрации участников.

Так как онлайн-смены в лагере невозможны без использования электронных устройств, они проводились через приложения и сайты для онлайн работы с детьми, такие как:

1. Zoom – основное приложение, где общаются участники в онлайн лагере. Участников можно разбивать на мини-группы по сессионным залам.
2. Instagram — приложение для обмена фотографиями и видеозаписями с элементами социальной сети, позволяющее снимать фотографии и видео, применять к ним фильтры, а также распространять их через свой сервис и ряд других социальных сетей
3. WhatsApp - сервис обмена сообщениями между участниками смены и родителями.
4. VK.com - социальная сеть для дополнительного обмена образовательным и развлекательным контентом.
5. Обратная связь в виде Google Форм.

Обратная связь с участниками онлайн-смены.

В онлайн-смене очень важно удержать внимание ребенка, его интерес к мероприятиям и конкурсам.

Обратная связь в онлайн-смене осуществляется следующим образом:

1. Психолог центра отправляет ссылку вожатым, после отправляют в группу онлайн-отряда, созданную педагогом-организатором (Whatsapp). Обратная связь проводится в виде Google Форм.
2. Активные дети онлайн-смены награждаются грамотами, сертификатами и благодарственными письмами родителям.
3. Награждения ребята получают в электронном формате.

Сегодня, мы живём в динамичном и быстро меняющемся мире – мире, который каждый день ставит перед нами новые задачи и требует их безотлагательного решения.

**Список использованных источников:**

1.Дополнительные образование детей: векторы развития. Материалы международной научно-практической конференции. Владивасток, 2019

2. Опыт проведения в ВДЦ «Океан» онлайн-смены на конференции «Лето 2020: организация отдыха и оздоровления детей в современных условиях» https://okean.org/press-tsentr/news/

3. Дополнительные образование детей: векторы развития. Материалы международной научно-практической конференции. Часть I. Владивасток, 2016-123с.

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан онлайн-ауысымды оқу-сауықтыру орталықтарында ұйымдастыру мәселелері қамтылған. Онлайн ауысымдағы тақырып және оның жүргізілу форматы, жұмыс формалары, іс-шаралардың түрлері, қолданылатын интернет қосымшалар тәрбие нәтижесіне әсер етеді.

**Аннотация.** В статье освещены вопросы организации процесса онлайн-смены в учебно-образовательных центрах. Тематика и ее формат проведения, формы работы и виды мероприятий, используемые интернет приложениях к онлайн -смене влияет на результат

воспитания.

**Abstract.** The article highlights the issues of organizing the process of online change in educational and training centers. The topic and its format, forms of work and types of events, the Internet applications used for the online change affect the result of education.

# ПЕДАГОГТЕРДІҢ КӘСІБИ БІЛІКТІЛІГІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РЕФЛЕКСИЯЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

**Р.Ж. Бахтиярова**
«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы БҚО ПҚБАИ аға оқытушысы, БҚУ магистранты,
БҚО, Орал қаласы

Қазіргі таңда елімізде нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтердің кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу, жаңартылған білім беру бағдарламалары аясындағы оқу, яғни оқыту тәжірибесін жетілдіру, біліктіліктерін арттыру мақсатты жүзеге асырылуда. Біліктілік арттыру жүйесінде педагогтердің оқу қажеттіліктері нақты білімнің мәнін түсінуге, соның нәтижесінде өзіндік іс-әрекетке енуге және жеке өміріндегі тәжірибені жетілдіру мақсаттарына байланысты қалыптасуда.

Осыған байланысты педагогтердің біліктілігін арттыру жүйесінде жаңа сипаттағы біліктілікті арттыру курстары пайда болды, олардың мазмұны мен оқыту тәсілдері жаңарды. Мұғалімдерді озық елдердің білім беру жүйесінде қолданылып жүрген жаңа оқыту технологияларымен таныстыру мен қатар білім саласындағы соңғы зерттеу қорытындыларымен таныстыра отырып теориялық білімдерін жетілдіру, оларды мұғалім тәжірибесіне кіріктіруге, жаңа технологияларды пайдалануда, инновациялық ортада бейімделе алуына қолдау көрсету көзделді. Сонымен қатар қазіргі өзгермелі қоғамда жаңалыққа ашық болу қағидатын ұстануға үйретіп, шамадан тыс ақпаратты сұрыптай алу үшін және өз тәжірибесіне сыни көзқараспен қарауды қажет ететін рефлексиялық әрекеттерін дамыту мәселесі жолға қойылды.

Жалпы білім беретін мектептердің педагогтеріне арналған біліктілікті арттыру курстарында мұғалім рефлексиясын дамыту бүгінгі білімді зерттеу саласындағы маңызды да өзекті проблемалардың бірі болып отыр. Рефлексия энцоклопедиялық сөздікте «1) ойлану, толық күдіктер, қарама-қайшылықтар; өзіндік қадағалау, өзін-өзі тану, өзінің жеке психикалық жай-күйіне талдау; 2) адамның өз іс-әрекеті мен оның заңдарын ұғынуға бағытталған теориялық қызмет формасы» деп анықталады. Осы анықтаманың екінші бөлігі мұғалімдерді оқытуда маңызды әрекеттің мәнін ашады деп есептеймін. Соның ішінде педагогикалық рефлексияның сипаты белгілі бір ерекшеліктерге ие.

Осы сөздікте «Педагогикалық рефлексия – педагогтің өзінің жай-күйін сезіну қабілеті мен қажеттілігі, өз міндеттерін, әрекетін және нақты педагогикалық жағдаятта қол жеткізген нәтижесін бақылау, бағалау, түзету және өзінің педагогикалық іс-әрекетін жетілдіру мақсатында салыстыруы» делінген [1]. «Педагогикалық рефлексия ортасында оқушының педагогтен нені қабылдай алатынын және түсінетін және олармен қатынаста оның педагог әрекетіне қалай ынғайласа алатынын сезінуі тұр» дейді.

Қазіргі талаптарға сай педагог жетістікке қол жеткізген, сұранысқа ие, кез келген өзгеріске әзір, жаңа жағдаяттарға тез және тиімді бейімделе алатын, кәсіби шебер маман болуға талпынған, үнемі өз білімі мен біліктілігін жаңартуға, өздік дамуға талпынған, белгісіздікке толеранттылық танытып, тәуекелге бел буа алатын, яғни кәсіби құзыретті болуы шарт. Сонымен қатар мұғалім қызметіндегі маңызды дүние – педагогтің өзінің жай-күйін сезіну қабілеті мен қажеттілігі, өз міндеттерін, әрекетін және нақты педагогикалық жағдаятта қол жеткізген нәтижесін бақылау, бағалау, түзету және өзінің педагогикалық іс-әрекетін жетілдіру мақсатында салыстыра алуы болып табылады. Аталған әрекеттер мұғалімнің ойлауының дамуына ықпал етеді. Осы сұраққа А.А.Бизяева «Өзінен кәсібін жоғары қоятын күнделікті өмір ағымын өзгертіп, өз қателіктерін мойындауға, құндылықтарды бағалауға, өзін өзгертуге мәжбүрлейді. Яғни, ойланатын, күмәнданатын, өз әрекетіне талдау жасай алатын мұғалім өз кәсібінің шебері бола алады»- деп тұжырымдайды [2].

Сондықтан мұғалім құзыреттілігінің деңгейі аса маңызды. «Үздіксіз білім беру тұжырымдамасында» оқу үдерісін ұйымдастыру ғана емес, сонымен қатар өз тұлғасы мен жалпы қызметінің субъектісі болып табылатын жаңа формациядағы мұғалімді қалыптастыру міндеті қойылған. Е.В. Волкованың пікірі бойынша, субъектіліктің маңызды бөлігі рефлексия жасау қабілеттілігі болып табылады.

Педагогтің оқыту тәжірибелік іс-әрекетін жетілдіру құрылымындағы маңызды да міндетті

компонент мұғалімнің өз санасының және қызметінің құбылыстарын танып-білу және талдау көрінісі ретіндегі (өз ойлары мен әрекеттеріне басқалардың тұрғысынан қарау) рефлексия болып табылады.

• Ұстаздар педагогикалық қызметтегі рефлексияның маңыздылығын сезінеді, бірақ тәжірибеде қолдануға қиналады, әсіресе, өз тұлғасының рефлексиясына немесе оқушыларды рефлексияға үйретуге қатысты болса.

Педагогикалық рефлексияны қалыптастыру деп келесі жағдайларды жасауды түсінеміз: мұғалімнің сезімінде (рефлексиялық қызметтері) рефлексиялық үдерістерді белсендіру және дамыту үшін;

• өзіне және өзінің педагогикалық қызметіне қатысты рефлексиялық ұстанымға шығуына арналған білім, білік, дағдыларды қалыптастыру және дамыту;

• «Мен-ұстаз» үлгісін және педагогикалық «Мен-тұжырымдамасын» өткен оқиғалар мәнмәтінде құру мен қайта құру үшін.

Рефлексия тұлғаның өзін-өзі дамытуындағы мықты құралы болып табылады. «Түрлі зияткерлік жүйе өзі туралы білімнің әсерінде өзгереді» (Г.П.Щедровицкий). Білім беру үдерісін рефлексиялық басқару адамның өз әрекетінің маңызын түсіну арқылы тұлғаның дамуына әсер ететін факторымен байланысты. Өзіндік ойлау ынтаның басталуы болып табылады. Онда қажеттіліктің, оның ішінде білімділік, даму мөлшері бойынша күшейеді. Терең өзіндік ойлаудан кейін келесі үдерістер дами бастайды: өзін-өзі анықтау – өзін-өзі таныту – өзін-өзі іске асыру – өзін-өзі реттеу. Барлық осы үдерістер тұлғаның өзін-өзі дамытудың рефлексиялық табиғатын құрайды. Рефлексияның жоғары деңгейі – кәсіби қызмет барысында мамандығын жетілдіруде өзі туралы ойлану.

Рефлексия мәселелеріне арналған ғылыми зерттеулерде педагогикалық рефлексияның мазмұндылығын түсіну үшін маңызды аспектілер айқындалған. Олар мұғалім қызметіндегі рефлексиялық үдерістерді көрсетеді және «педагогикалық рефлексия» ұғымының мазмұнын анықтайды. Оларға мұғалімнің әдіснамалық мәдениеті, мұғалім қызметінің адамгершілік, жаңашыл сипаты, үздіксіз өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жетілдіру үдерісі, өзін-өзі талдау және өзін-өзі бағалау негізінде педагогикалық «Мен-тұжырымдамасының» қалыптасуы мен жетілдіруі жатады. Мұғалім қызметіндегі рефлексияның мәселелерін зерттеуді талдау педагогикалық рефлексияның мазмұнын түсіну және анықтау рөлінде тәсілдің болатынын көрсетті [3].

Рефлексияның әр деңгейі мұғалімнің мүмкіндіктерінің мазмұнын, түсініктері мен толғаныстарын анықтайды. Мүмкіндіктер шекараларының рефлексиясы, өзі мен басқалардың арасындағы айырмашылықтарды тұжыру кезінде қарама-қайшылық туындап, оны шешуге тырысады. Өзінің осал тұстарын өзгерту және ішкі мүмкіндіктерін пайдалануға ұмтылу мұғалімді оқыту тәжірибесін жетілдіруде табысқа жетелейді.

Педагог оқыту тәжірибесін жүзеге асыру кезеңінде рефлексия екі үрдіспен қоса жүреді: 1) мұғалім болжамдау кезеңіне қайта оралғандай болады, сол кезеңнен тұжырымдаманың жекелеген құрамды бөліктерін іздестіреді; 2) екінші үрдіс өз іс-әрекетінің рефлексиясымен, яғни мақсатты жүзеге асыру үрдісімен тығыз байланысты: мұғалім мүмкіндіктері мен сыртқы жағдайлардың ара қатынастарын талдау жүреді. Педагогикалық дағдылар, әрекеттер, шығармашылық тәжірибелердің мазмұны зерделенеді.

Өз іс-әрекеті мен оның компоненттерін (қажеттіліктерді, мотивтерді, мақсаттарды (олардың ара қатынастарын), мақсат пен нәтижелерге жету тәсілдерін) бағалау жөніндегі өзіндік алгоритмдерді меңгеру шарты ретіндегі өзін-өзі бағалау мұғалімнің рефлексиялық ұстанымының шарты болып та табылады. Мақсатқа қол жеткізу тәсілінің рефлексиясы кезінде іс-әрекет зерделенеді, бұл талдаудың табыстылығы педагогтың шығармашылық іс-әрекетті жүзеге асырудың баламалық тәсілдемелерін іздеу, бағалау және таңдау қабілеттеріне байланысты.

Мұғалім оқыту тәжірибесі рефлексиясы бойынша іс-әрекет шарттарының өзгеруін талдау қажет. «Рефлексия» - адамның өз істерінің мәнін түсіну, олар туралы ойлану барысында өзіне өзінің нені, қалай жасағаны туралы толық және анық есеп беруі немесе өзі әрекет барысында басшылыққа алған ережелер мен кестелерді мойындауы не жоққа шығаруы. Бұдан басқа да рефлексия жайында айтылған философиялық ойлар негізінен «адамның өзіне бағытталған зерттеу жұмысы», «өзіңнің ақылың мен рухыңды өзіңнің бақылауың » дегенге келіп саяды.

Мұғалімнің рефлексиялық қызметінің мақсаты – педагогикалық әрекеттің негізгі компоненттерін есіне түсіріп, олардың мәнін, алынған нәтиженің «дұрыс» не «бұрыс» болғанын дәлелдей алу, қолданылған әдіс пен құралдардың тиімді не тиімсіз болғанына байланысты

өзіндік көзқарасын білдіру. Орындалып өткен әрекеттің нәтижесін зерттеу. Тек сонда ғана алдағы жұмыстарға дұрыс мақсат қойып, алға қарай шығармашылықпен жылжудың жобасын жасау мүмкін болады.

Мұғалімнің оқыту тәжірибелік, шығармашылық әлеуетінің дамуы үшін оның әдіснамалық рефлексия жасай алуының мәні зор. Бұл – мақсаткерлікті талдай алудан басталады. Өзінің нақты жағдайы мен болашағының бағытын саралай, аралық мақсаттарды анықтай алумен сипатталады.

ЭЫДҰ жүргізген инновациялық ортаның салыстырмалы талдауы қорытындысында мұғалімдер өз жұмысынан сабақ алу үшін өз тәжірибесі туралы рефлексия жасауға, яғни ой толғауға міндетті делінген. Қазақстандық мұғалімдердің үздіксіз кәсіби дамуына қолдау көрсетіп отырған «Тиімді оқыту», жаңартылған білім беру бағдарламадары бойынша біліктілікті арттыру курстарында мұғалімдердің сыни рефлексия жасай білуіне жол ашатын стратегиялар қарастырылған. Бұл өз кезегінде, өзін өзі жетілдіру үдерісінде мұғалімнің өз тәжірибесі туралы сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамыту болып табылады.

Курс барысында мұғалімдердің рефлексивті қызметі мектеп тәжірибесінің негізінде жасалған пікірлерінен, мектеп қызметіне шолу жасай алуы, оқушыларына зерттеу жүргізу және өз тәжірибесін сыни көзқараспен талдау, рефлексивті ойлай алу, өзін өзі және өзара бағалауынан көрінеді.

Рефлексия тәжірибемен бірге жүреді. Тәжірибеден бұрын: ол маған неліктен керек? Қалай тиімді қолданамын? Ең маңыздысы қайсы? Нәтижеге қалай қол жеткізем? - деген сұрақтарға жауап беріп, әрекеттеріңді алдын-ала дұрыс жоспарлауға болады. Бұл әрекет мұғалімнің рефлексиясы болып табылады. Әрекет үстінде де мұғалім рефлексия жасай алады, бұл мұғалімнің дер кезіндегі түйсінуі: Не дұрыс болмады? Неліктен? – деп ойлану, дұрыс болуы үшін тез арада шешім қабылдай алу – рефлексивті ойлау жемісі. Оқиғадан кейін рефлексивті ойлау жүретін болса: Оқиға қалай орын алды? Алдағы жұмысымда істеуге болатын әрекеттерім қандай болу керек?- деген сұрақтар болады [4].

Мұғалімдерді оқыту үдерісінде рефлексивті ойлауын жетілдіру үшін жазбаша және ауызша әдістерді қолданамыз. Сессия басында күннің мақсатымен таныстырылады, сабақ соңында көбінесе жазбаша кері байланыс әдістері қолданылады. Жазбаша кері байланыстың тиімділігі – барлық тыңдаушыны қамтиды және уақытты тиімді пайдалануға мүмкіндік береді. Тыңдаушылардың көзқарасын, пікірін білу үшін немесе тренер ретінде неге жауап алғыңыз келеді, нені анықтағыңыз келетін сұрақтарды рефлексия парақтарымен алуға болады.

Мысалы, *1. Бүгін сізге бәрінен де не ұнады? 2. Бүгінгі сабақта үйренгеніңіздің ішінен өзіңіздің тәжірибеңізде нені қолданамын деп ойлайсыз? 3. Бүгінгі сабақта Сіз түсінбеген мәселелер болды ма? Оны қалай пысықтағыңыз келеді? 4. Бүгін үйренгендердің ішінен Сіз үшін не айтарлықтай құнды (білім немесе дағдылар)? 5. Өзіңіздің қосатын ойларыңыз бар ма?* Немесе мұғалімдердің бағдарлама идеяларын қаншалықты түсініп өз тәжірибесіне қалай енгізетінін ойлана алғандығын бақылау үшін төмендегідей сұрақтар беруге болады:

*- Бұрын ... деп ойлайтынмын, қазір … деп ойлаймын.*

*- Мен … екенін байқап, енді мені … қызықтырады.*

*- Бүгін мен ...., тәжірибемде қалай қолдану керектігін .... елестеттім.*

Әр оқыту күнінің, аптасының соңында әр түрлі рефлексия парақтары қолданылады. Олар мұғалімдердің жаңа ақпаратты меңгеруі туралы ақпарат берумен қатар, күн сайын, апта сайын күрделендіріп берілетіндіктен педагогтердің рефлексивті ойлауын дамытуға жол ашады.

Курс барысында қалыптасқан рефлексиялық дағдыларын әр мұғалім курстан кейінгі жұмысында әрі қарай дамытуы тиіс. Соның ішінде жаңа педагогикалық әдістерді енгізуде, жаңа оқу бағдарламаларымен жұмыс жасауда бұл әрекет маңызды сипатқа ие. Мұғалім рефлексиялық әрекет арқылы шеберлікке жете алады. Өткізген әр сабағын сыни талдау, кері артқа шегініп, ненің дұрыс, ненің бұрыс болғанын ой елегінен өткізу, өзінің тәжірибесін жетілдіру үшін келесі жолы нені дұрыстау керектігі туралы ойланып, келесі қадамдарын белгілеу әректтері ұстаздық шеберлікті шыңдауға мүмкіндік береді. Жаңартылған бағдарлама аясында мұғалімдердің күнделікті сабақ жоспарының соңында мұғалім сабағын ой елегінен өткізіп, рефлексиялау үшін бірнеше көмекші сұрақтар берілген. Сабақтан кейін сол сұрақтарға мұғалім ауызша немесе жазбаша жауап берсе жеткілікті.

Мұғалімге рефлексияға өзінің қабілеттілігін дамыту үшін мыналарды есте ұстағаны жөн:

- басты қағидаларға, қиын жағдайларға, мүлтіксіз шешімдерден кейін өзінің әрекетін талдауға

қайта оралып отыру;

- әр жұмыс күнінің аяқталған уақытында талдау жасау; өткен жұмыс күнінің барысына сыртқы бақылаушы ретінде баға беру;

- басқа адамдар туралы өзінің көзқарасын, баға беруін тексеріп отыру; қарым-қатынасты жоғарылату;

- қарым-қатынастары, көзқарасы басқалардан өзгеше, яғни қарым-қатынасы қиын адамдармен қарым-қатынас орнату;

- нақты жағдаятта өзінің әрекетіне талдау жасай білу.

Рефлексия – көп қырлы, кіріккен әрекет. Бұл әрекет психологиялық тұрғыда адамның психикалық қызметінің өзгеруіне ықпал етсе, педагогикада мұғалімнің кәсіби әрекетін жоғары шығармашылық деңгейде жүргізуіне негіз болады.

Сонымен педагогикалық қызметтегі, педагогтің оқыту тәжірибесін жетілдірудегі рефлексия дегеніміз – бұл қандай болмасын кәсіби проблеманы ойша (алдын ала немесе ретроспективті) талдау, оның нәтижесінде проблеманың мәнін түсіну тұлғалық мәнді сипатқа иеленеді және оны шешудің жаңа бағыттары белгіленеді. Осылайша, рефлексивті мұғалім – бұл ойланушы, талдаушы, өз тәжірибесін зерттеуші кәсіби маман. Ол зейінді тыңдаушы, ақылды бақылаушы, алғыр сұхбаттас. Ол «өз мамандығының мәңгі оқушысы» (Дьюи, 1997), оған өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жетілдірудің сарқырамас қажеттілігі тән [5].

Рефлексиялық әрекеттерді меңгерген, аталған қағидаттарды ұстанып, өз дамуының субъектісіне айналған мұғалім ұстаздық шеберліктің шыңына жетеді деуге болады.

Біліктілікті арттыру курстары арқылы педагогтердің оқыту тәжірибелерін жетілдіруде оқытушы-тренерлер жетекшілік, бағыт берушілік, ұйымдастырушылық, түзетушілік әрекеттерді атқаруы керек. Оқытушының осындай әрекетіне білімін жетілдіруші педагогтің өзі де тәжірибесіндегі бар білімі мен дағдысын көрсете байланыс жасағанда ғана сапалы нәтижеге жетуге болады.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**


1. Габдрахманова Ш.Т. Педагогтің зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру. – Орал, 2013.
2. Бизяева А.А. Психология думающего учителя: педагогическая рефлексия. – Псков, 2004.
3. Ардабаева Б.К., Утегенова Б.М. Рефлексия – мұғалімнің оқыту және оқу тәжірибесін жетілдіру құралы: әдістемелік ұсынымдар. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталық, 2016.
4. Молдагалиева Р.Б, Шамуратова К.Ш., Рефлексия жасауды дамыту әдістері// Әдістемелік құрал, Орал, 2014.
5. Габдрахманова Ш.Т., Мұғалімнің өзіндік дамуы, педагогикалық рефлексия// Әдістемелік құрал, Орал, 2014.
6. ҚР педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курсы бағдарламасы «Мұғалімге арналған нұсқаулық», «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2017.



**Аңдатпа.** Мақалада рефлексия ұғымы туралы түсінік беріліп, зерттелуі мен ғылыми негіздері қамтылып, оқу мен оқыту барысында мұғалімнің рефлексиялау дағдыларын дамытудың тиімді жолдары ұсынылады.

**Аннотация.** В статье дается определение понятию «рефлексия», рассматривается значение рефлексивных навыков учителя в процессе преподавания, предлагаются некоторые способы проведения рефлексии, которые используются в целях совершенствования практики учителя.

**Abstract.** The explanation of self-reflection is given, the meaning of reflective thinking abilities in the process of delivering is discussed, some methods of conducting self-reflection are offered in this article, which are used to improve a teacher’s practice.

## ПСИХОЛОГИЯ, ИНКЛЮЗИЯ, ОТБАСЫ ЖӘНЕ ТӘРБИЕ

**К. Б. Бейсенбаева**
«С.Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы» КММ, Балқаш қ., k.beisenbaeva@mail.ru

Мүмкіндігі шектеулі баланы тәрбиелеп отырған отбасын қоса отырып, инклюзивті білім беру жағдайында ата-анада баланың дамуындағы қиындықтарды жеңу және онымен қарым-қатынас жасау кезінде белсенді өмірлік позицияны қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізу қажет.

Бұл отбасылық жұмыстың мақсаты:

- ата-аналарға өзінің мүмкіндігі шектеулі баласын жасырын қабілеттері бар тұлға ретінде қабылдауға үйрету;
- баланың дамуына қолайлы отбасылық жағдай жасауда жақын ересектерге көмек;
- рухани қолдау табуға көмек;
- ата-ананың баланы тәрбиелеу мен оқытуға белсенді қатысуы үшін жағдай жасау;
- қиындықтарды, жасырын ресурстарды жеңудің барабар тәсілдерін табуға көмектесу;
- ересектер мен олардың балалары арасындағы адекватты қатынастарды қалыптастыру;
- ақпараттық қолдау көрсету;
- мұғалімдердің, балалар мен олардың ата-аналарының бірлескен іс-шараларына арналған бағдарламалар құру;
- ата-аналардың өздеріне ыңғайлы уақытта сабақта, режимде болуы.

Отбасылық жұмысқа қолайлы бағыттар, формалар мен әдістер.

Жұмыс бағыттары 1-кестеде, жұмыс әдістері 2-кестеде, ал жұмыс формалары 3-кестеде көрсетілген.

1-кесте

| Бағыты | Жұмыстың мазмұны | Ескертулер |
|---|---|---|
| Тәрбиелік | - ата-аналарға білім мен тәрбие беруде көмек;<br>- оқудағы көмек ата-аналардың педагогикалық мәдениетін қалыптастыруға және оларды тәрбиелеуге бағытталған;<br>- тәрбиеге көмек отбасының тәрбиелік әлеуетін нығайту мақсатында арнайы білім беру жағдайларын құру арқылы жүзеге асырылады. | Бұл бағыт отбасылық көмектің педагогикалық моделін қолдануға негізделген. |
| Психологиялық | - мұғалім позициясынан бастап отбасында қолайлы психологиялық ахуал құруға бағытталған әлеуметтік-психологиялық қолдау және түзету. | Психологпен одақта қолдау көрсету ең тиімді болып табылады |
| Делдалдық | - ұйымдастыруға, үйлестіруге және ақпараттандыруға көмек;<br>- ұйым отбасылық бос уақытты ұйымдастырудан тұрады (оның ішінде отбасы мүшелерін мерекелер, жәрмеңкелер, көрмелер ұйымдастыру және өткізу кезінде);<br>- үйлестіру әртүрлі бөлімдермен, әлеуметтік қызметтермен, әлеуметтік көмек және қолдау орталықтарымен отбасылық байланыстар орнатуға және жаңартуға бағытталған;<br>- ақпараттандыру отбасын әлеуметтік қорғау мәселелері туралы ақпараттандыруға бағытталған. | |

2-кесте

| Әдіс | Мазмұны |
|---|---|
| Сендіру | - бұл ата-аналарды қоғамға қарсы мінез-құлқының салдарына сендіруге көмектеседі. Осы әдісті қолдана отырып, ата-аналардың өздері бұл жағдайдан шығудың жолын іздей бастауы мүмкін. |
| Бақылау | - отбасындағы тәрбие жұмысын ұйымдастыру үшін көбірек материал жинауға көмектеседі. Мұғалім баланың қарым-қатынасын, оның отбасындағы, мектептегі, сабақтағы, құрдастарымен қарым-қатынасын, бос уақытын бақылайды. |
| Әңгіме | - ата-аналармен жұмыс істеудің ең көп таралған әдістерінің бірі, бұл отбасындағы проблемалардың себептерін сенімді түрде анықтауға және оларды шешу жолдарын анықтауға мүмкіндік береді. |

3-кесте

| Форма | Мазмұны |
|---|---|
| Нақты отбасымен жұмыс | |
| Тікелей | - педагог үйге келген жағдайда үйдің, кіреберістің, пәтердің сыртқы келбеті мен ортасына назар аударады;<br>- отбасымен кездескенде, ол тек анасымен ғана емес, әкесімен, басқа балалармен және ересек отбасы мүшелерімен де кездесуге тырысады;<br>- ата-аналардан проблемалар мен ресурстардың қажеттіліктері туралы сұхбат алады;<br>- баланың мектептен тыс жұмысы туралы сұрайды (егер ол мектеп жасына жетсе);<br>- ата-аналардың сұрақтарына жауап береді;<br>- отбасында баламен қалай қарым-қатынас жасайтынын бақылайды, оны үйретеді және дамытады;<br>- мінез-құлық, оқыту, проблемаларды шешу стратегиясын көрсетеді;<br>- ата-аналарға тестілеу немесе бағалау нәтижелерінің жазбаша есебі ұсынылады. |
| Жанама | - ақпарат пен түсініктеме алмасу арнайы ұйымдастырылған күнделік арқылы жүзеге асырылады, онда ата-аналар мен әлеуметтік қызметкерлер бар. мұғалім жазбаларды енгізеді, мысалы, әр апта сайын немесе екі;<br>- үйдегі бақылау күнделігі кездесуде талданады;<br>- жүргізілген оңалту жұмысының нәтижелері есептерде ұсынылады (мысалы, жарты жылда бір рет);<br>- педагог басқа мамандарды тарта отырып, жазбаша хабарламалар, ата-аналар үшін ақпарат ұйымдастырады;<br>- телефон арқылы байланыс;<br>- ата-аналар кітапханадан кітаптар, Үйге арналған оқу құралдарын мұғалімнің ұсынысы бойынша алады;<br>- ата-аналар карталарды, сауалнамаларды, баланың қабілеттерін дамыту схемаларын толтырады;<br>- демалыс күндері сабақтар ұсынылады, демалыс мүмкіндіктері туралы ақпарат беріледі;<br>- ата-аналарға балаларына арналған материалдар папкасының мазмұнымен танысуға мүмкіндік беріледі. |
| Ата-аналар тобымен жұмыс | |
| Тікелей | - ата-аналармен кездесулер, ақпарат алмасу, атқарылған жұмыстар мен баланың жетістіктері туралы есеп беру, болашақ жоспарларды талқылау;<br>- ата-аналар кездесуінде сөз сөйлеу және олардың сұрақтарына жауаптар;<br>- ата-аналар үшін семинарлар, сөз сөйлеу, әңгімелер, рөлдік ойындар ұйымдастыру;<br>- ата-аналар үшін белгілі бір тақырып бойынша арнайы курс ұйымдастыру;<br>- ата-аналарды мәдени-бұқаралық іс-шараларды дайындауға және өткізуге тарту;<br>- ата-аналармен олардың қарым-қатынасы, көрсетілетін көмекті одан әрі күтуі туралы сұхбаттасу. |

| | |
|---|---|
| Жанама | - ата-аналарға нақты мамандарға (психолог, педагог, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасары, директор) қалай, қандай жағдайларда және қандай жағдайларда жүгіну туралы ақпарат беру;<br>- ата-аналар үшін кабинетте немесе «бұрышта» кітаптар, әдістемелік әдебиеттер көрмесін ұйымдастыру;<br>- тестілеу процедурасын түсіндіретін, нәтижелерді қалай түсіндіретінін бағалайтын буклет дайындау;<br>- ата-аналарға үйге кітап беру;<br>- үй жұмысы немесе дайындалып жатқан іс-шаралар, демалу мүмкіндіктері туралы жазбаша ұсыныстар дайындау;<br>- ата-аналардың қажеттіліктері мен пікірлерін анықтау үшін сауалнамаларды беру;<br>- ата-аналар балаларды күтетін жерде стенд немесе хабарлама тақтасын ұйымдастыру. |
| Отбасылар арасындағы байланыстарды дамыту | |
| - педагог ата-аналар тобы арасында «Бала күтуші» желісінің дамуына ықпал ете алады;<br>- тәжірибелі ата-аналардың көмекке мұқтаж бала пайда болған отбасыларға баруын ұйымдастыру;<br>- қауымдастықты немесе ата-аналарға көмек көрсету тобын ұйымдастыруға көмектесу;<br>- әкелерді бір нәрсені жөндеу немесе жөндеу жұмыстарына көмектесу үшін шақыру;<br>- ата-аналардың мектеп комиссияларында немесе кеңестерінде ұсынылуын қамтамасыз ету;<br>- ата-аналарға балалардың қызығушылықтары мен іс-шаралары бойынша клубтар ұйымдастыруға көмектесу;<br>- ата-аналардың өз құқықтарын қорғауына қол жеткізу, заңнама мен тәртіптің дамуына, қызмет көрсетуге әсер ететін қоғамдық ұйымдардың жұмысына қатысу. | |

Отбасымен өзара әрекеттесу әдістері әртүрлі болуы мүмкін екенін ескеру қажет. Сіз әрқашан ата-аналар түзету-педагогикалық процестің ең мүдделі қатысушылары екенін ұмытпауыңыз керек. Оның сәтті нәтижесі көптеген себептерге байланысты, сонымен қатар кәсіпқойлар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынастың қаншалықты дұрыс құрылғанына байланысты. Мұғалімдер мен отбасылар арасындағы мейірімділік, сенім және түсіністік атмосферасы, тек осы жағдайда ғана баланың барлық шығармашылық және адами мүмкіндіктерін ашуға көмектесетін жағдайлар жасауға болады.

**Аңдатпа.** Инклюзивті білім беруді жүзеге асырудың қажетті шарты – арнайы оқу ортасы, оның ішінде:

- сыртқы жағдайларды жасау (қажетті жайлылық деңгейі, мамандандырылған көлік құралдары және адаптивті оқу орындарын ұйымдастыру, қашықтықтан оқыту құралдары) және т.б.

- жеке оқу жоспарлары, жоспарлар, оқу-әдістемелік кешендер, әдебиеттер кешені;

- инновациялық әдістер мен ақпараттық-коммуникациялық білім беру технологияларын меңгерген, арнайы білімі бар педагогикалық кадрлардың болуы.

**Аннотация.** Необходимым условием реализации инклюзивного образования является специальная обучающая среда, включающая:

- создание адекватных внешних условий (необходимый уровень комфортности, специализированные средства передвижения и организация адаптивных учебных мест, дистанционные средства обучения) и т.д.

- комплекс индивидуальных учебных программ, планов, методических материалов, литературы;

- наличие педагогических кадров со специальным образованием, владеющих инновационными методами и информационно-коммуникационными образовательными технологиями.

**Abstract.** A prerequisite for the implementation of inclusive education is a special learning environment, including:

- creating adequate external conditions (the required level of comfort, specialized vehicles and the organization of adaptive training places, distance learning tools), etc.

- a complex of individual curricula, plans, teaching materials, literature;

- availability of pedagogical personnel with special education, mastering innovative methods and information and communication educational technologies.

## ВОСПИТАТЕЛЬНАЯ ЗНАЧИМОСТЬ ТВОРЧЕСТВА А.КУНАНБАЕВА И А.С.ПУШКИНА

**Ж.М. Джумашева**
Средняя школа-гимназия, город Капшагай, Алматинская область,
jumasheva7@gmail.com
**Б.К. Мадиева**
Средняя школа №18, город Жанаозен, Мангыстауская область,
linda_88kz@mail.ru

В период духовной модернизации страны актуальным является вопрос реализации воспитания молодежи на основе творчества казахского народного фольклора, слов назиданий мудрецов, жырауов, биев, произведений поэтов-писателей. Благодаря таким методам можно сформировать национальное сознание, культуру, нравственность молодежи государства. Неоценимо значение творчество великого поэта Абая, уделявшего особое внимание воспитанию молодежи и его веры в светлое будущее казахского народа.

Абай Кунанбаев является символом духовности и культуры казахского народа. Творчество Абая является неиссякаемым сокровищем человеческой мудрости. Абай изучал и вникал в духовную культуру русского народа, а также черпал вдохновение от произведений русских поэтов и писателей.

Для развития казахской литературы большое значение имеет переводческая работа Абая. Он перевел произведения А.С.Пушкина, М.Ю.Лермонтова, И.А.Крылова и обогатил казахскую литературу русскими произведениями на отечественном языке. С 1886 года Абай начинает переводить произведения А.С.Пушкина на казахский язык. Русская классическая поэзия оказала прогрессивное влияние на поэзию великого поэта.

Среди самых живописных произведений А.С.Пушкина «Евгений Онегин» является народным произведением в реальном смысле.

Роман в стихах «Евгений Онегин», несомненно, представляет собой один из самых бесценных бриллиантов сокровищницы русской литературы. Великий русский критик В.Г. Белинский в своей статье писал: «...Евгений Онегин есть поэма историческая в полном смысле этого слова, хотя в числе ее героев нет ни одного исторического лица». Историческая ценность поэмы состоит в том, что она была на Руси «...первым и блистательным опытом в этом роде». В своем романе А.С. Пушкин знакомит нас с жизнью светского общества, высмеивая жизнь и уклад дворянства, но это смех сквозь слезы. На примере Евгения Онегина поэт показывает, что может сделать с умным и образованным человеком жизнь полная развлечений [1].

Благодаря великому казахскому поэту роман «Евгений Онегин» впервые заговорил на казахском языке. В переводе совершенно изменилась композиционная структура романа. А.С.Пушкин написал роман в стихах, а в переводе Абая роман основан на письмах любви двух молодых влюбленных. О переводе романа «Евгений Онегин» А.Кунанбаевым М.Ауэзов пишет следующее: «Большое достоинство переводов Абая из Пушкина и Лермонтова заключалось, главным образом, в его максимально приближающемся к языку оригинала словаре. При переводе этих поэтов, Абай искал и, между прочим, даже нашел свою форму перевода. Через эти переводы он впервые ввел в казахскую поэзию перекрестную рифму, заимствуя у Пушкина. Он соблюдал и размер. Но особенная сила его переводов в колоритном, многостороннем словаре» [2].

Абаю близок был дух творчества Пушкина, тематика его лирики, глубина мыслей и чувств, выраженная в лаконичной и простой форме. Под его влиянием Абай совершенствовал стиль, ввел и утвердил в казахской поэзии несколько новых стихотворных форм. Две толстые книги с произведениями Пушкина и Лермонтова были самыми востребованными у поэта. За ними он провел немало вечеров. Умом и душой постиг Абай поэзию Пушкина и поставил перед собой задачу донести до своего народа красоту его стихов, поэтическую и идейную [3].

Воспитательное значение романа А.С.Пушкина «Евгений Онегин» имеет очень глубокое значение. Здесь описываются такие качества людей, как честность и преданность, милосердие и доброжелательность, что заставляют читателя задуматься.

В казахской литературе Абай был великим поэтом, оставившим свое наследие не только

поэзией, но и словами назидания. До настоящего времени в целях качественного образования и воспитания подрастающего поколения особое место в образовательном процессе нашей страны занимает изучение слов назидании Абая.

Седьмое слово назидания описывает характер детей и дает точные направления воспитания детей родителям, воспитателям, педагогам. В данном назидании говорится: «Ребенок рождается на свет, наследуя два начала. Первое из них требует еды, питья и сна. Это – потребность плоти, без этого тело не может служить пристанищем для души, не будет расти и крепнуть. Другое – тяга к познаниям. Младенец тянется к ярким вещам, берет их в рот, пробует на вкус, прикладывает к щеке. Встрепенется, услышав звуки дудки или свирели. Подросши, бежит на лай собаки, на голоса животных, на смех и плач людей, теряет покой, спрашивая обо всем, что видят глаза и слышат уши: “Что это? Зачем это? Почему он так делает?” - это уже потребность души, желание все видеть, все слышать, всему учиться» [4].

Поэтому, у детей нужно развивать стремление к познаниям, обучению. И это назидание относится не только к родителям, учителям, воспитателям, но и ко всему государству. Данные слова Абая являются актуальными по сей день.

В педагогической науке воспитание определяется как умственное, патриотическое, нравственное, эстетическое, трудовое, физическое, правовое, экономическое, экологическое, гражданское. И все эти направления воспитания содержатся в пятнадцатом слове назидания Кунанбаева, где обсуждается разница между умными и глупыми людьми. В конце Абай задает вопрос: «Желаешь быть в числе умных людей, спрашивай себя раз в день, раз в неделю, или хотя бы раз в месяц: как ты живешь? Сделал ли ты что-нибудь полезное для своего образования, для земной или потусторонней жизни, не придется ли тебе потом испить горечь сожаления?» [4]. Благодаря ежедневным ответам на эти вопросы каждый человек осуществляет процесс самовоспитания. Данный вопрос в пятнадцатом слове назидания нужно вводить на еженедельных классных часах. С помощью ответов на эти вопросы повышается ответственность, воспитанность и кругозор учащихся. Как говорится в пятнадцатом слове назидания, все положительные качества в человеке являются следствием ума.

Только обладая необходимой суммой знаний, человек может познавать мир, отличать добро от зла, полезное от вредного, и лишь тогда от него можно ждать пользы. Чтобы успевать за растущими знаниями человеческого общества, необходимо учиться, пополнять свои знания каждый час [5, 60].

Как и великий казахский поэт Абай, А.С. Пушкин тоже думал о будущем своего народа. Он уделял особое внимание образованию и воспитанию русского народа. Также были предложены методы воспитания молодежи.

Предложения А. С. Пушкина, его рассуждения о роли воспитания в обществе были отвергнуты Николаем I. 23 декабря 1826 года Бенкендорф известил поэта о том, что царь, ознакомившись с его мыслями, изволил заметить, что принятое им правило, будто бы просвещение и гений служат основанием совершенства, «есть правило опасное для общего спокойствия, завлекшее вас самих на край пропасти и повергшее в оную толикое число молодых людей. Нравственность, прилежное служение, усердие предпочесть должно просвещению неопытному, безнравственному и бесполезному. На сих-то началах должно быть основано благо направленное воспитание» [6].

Очевидно, что сказки А. Пушкина «О рыбаке и рыбке», «Золотой петух» и другие оказывают особое влияние на воспитание детей. Сказки играют воспитательную, эстетическую роль. Главная задача сказочной прозы сделать сюжет более привлекательным и красочным. Следовательно, сказку не ориентируют на реальность, а сказочный рассказ не пытается доказать, что случилось в жизни. История возникновения и становления сказочного жанра очень древняя. Его истоки – древние мифы, охотничьи рассказы, приключения, различные приметы и легенды, рожденные с первобытных времен.

В сказке «О рыбаке и рыбке» поэт описал жадность, алчность, ненасытность старухи, которая хотела стать все богаче, все моложе. В конце концов неугомонная старуха, пожелавшая богатства, власти, осталась в своей старой избушке и с разбитым корытом. Изучая данную сказку мы воспитываем молодежь к доброте, честности, гуманности и нравственности.

Огромным потенциалом в духовно-нравственном воспитании младших школьников обладают сказки А.С. Пушкина, преимущество которых заключается в том, что: [7]

- знакомят с народным творчеством, историей и традициями народа, так как зачастую в

сказках Пушкина за вымыслом скрывается реальная жизнь людей: «…Три девицы под окном. Пряли поздно вечерком»; «Кабы я была царица, – Говорит одна девица…»;

- способствуют формированию нравственных эталонов. Прежде всего, трудолюбия, доброты, смелости и т.д., так же формируют негативное отношение к жестокому отношению и жадности: «Он рыбачил тридцать лет и три года, и не слыхивал, чтоб рыба говорила. Отпустил он рыбку золотую. И сказал ей ласковое слово: «Бог с тобою, золотая рыбка! Твоего мне откупа не надо; Ступай себе в синее море, Гуляй там себе на просторе»…»;
- обогащают знания об окружающей природе и жизни: «…Там на неведомых дорожках, Следы невиданных зверей; Избушка там на курьих ножках, Стоит без окон, без дверей; Там лес и дол видений полны; Там о заре прихлынут волны, На брег песчаный и пустой…»;
- прививают интерес к русскому слову и чувство прекрасного: «…Там русский дух... там Русью пахнет! И там я был, и мёд я пил; У моря видел дуб зелёный; Под ним сидел, и кот учёный, Свои мне сказки говорил».

Таким образом, общие идеи и мысли А.Кунанбаева и А.С.Пушкина характеризуются их мечтами о светлом будущем своей страны. Они стремились развивать будущее своей страны как государство, состоящее из образованных, грамотных, сознательных, культурных граждан. Поэтому они в своих произведениях пропагандировали такие качества, как верность, гуманность, доброту, веру, дружбу.

Считаем целесообразным включение в содержание учебно-воспитательных программ школ таких поэтов, как А. Кунанбаев, А. С. Пушкин и ввести их слова назидания, цитаты, произведения в обязательном порядке. Ведь будущее нашей страны в руках молодежи. Поэтому наш долг – прививать молодому поколению духовное богатство нашей страны и нашего народа.

**Список использованной литературы:**


1. Статья на тему А. С. Пушкин «Евгений Онегин» / https://nsportal.ru/shkola/literatura/library/2016/12/06/statya-na-temu-a-s-pushkin-evgeniy-onegin
2. М.Ауэзов «Евгений Онегин» на казахком языке / http://abai.kaznu.kz/rus/?p=429
3. Оразбекова Ф. Шауханов А. Духовное созвучие поэтов / https://www.kazpravda.kz/fresh/view/duhovnoe-sozvuchie-poetov1?print=yes
4. 45 слов Абая (слова назидания) / https://astana.sud.kz/rus/content/45-slov-abaya-slova-nazidaniya
5. Фазилова К.Б. Вопросы образования и воспитания в произведениях Абая / Достижения науки и образования. 2017. №4 (17). 59-60 с.с.
6. Педагогические взгляды А. С. Пушкина / https://multiurok.ru/blog/piedaghoghichieskiie-vzghliady-a-s-pushkina.html
7. Кирпичева О.А. Сказки А.С. Пушкина как средство духовно-нравственного воспитания младших школьников / file:///C:/Users/%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%80%D0%B0/Downloads/skazki-a-s-pushkina-kak-sredstvo-duhovno-nravstvennogo-vospitaniya-mladshih-shkolnikov.pdf



**Аннотация.** В статье затронут вопрос об эффективном влиянии педагогической мысли в творчестве А. Кунанбаева и А. С. Пушкина на учебно-воспитательный процесс в стране. Особое воспитательное значение и роль в воспитании молодежи имеет творчество таких великих поэтов.

**Аңдатпа.** Мақалада А.Құнанбаев пен А.С.Пушкиннің шығармашылығындағы педагогикалық ойлардың отандық оқу-тәрбие үдерісіне тиімділігі туралы мәселе қозғалған. Осындай ұлы ақындардың шығармашылығының тәрбиелік маңызы мен жастарды тәрбиелеудегі орны ерекше.

**Abstract.** The article touched upon the question of the effectiveness of pedagogical thought in the work of A. Kunanbayev and A. S. Pushkin in the domestic educational process. The work of such great poets has a special educational significance and a special place in the education of young people.

## БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ ОТБАСЫ МЕН БАЛАБАҚШАНЫҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

**Г. Б. Длекешова**
№13 «Бөбек» мектепке дейінгі ұйымы, Ақтөбе қ.,
dgbj@mail.ru

Қазіргі елімізде болып жатқын түбегейлі өзгерістер, өркениетті елдер қатарына қосылуына талпыныс жасауы – ел ертеңі болашақ ұрпақ тәрбиесіне жауаты қарауды көздейді. Бұл жөнінде Үздіксіз тәрбие тұжырымдамасында: «Негізгі мақсат – дені сау, ұлттық сана – сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, еңбекқор, іскер, бойына басқа да игі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу» деп атап көрсетілді. Сол себепті нәрестенің дүниеге келген күнінен бастап, кемелденген азамат болып қалыптасқанынша бір мақсатты тәрбие беру үрдісі ұйымдастыру басты міндеттердің бірінен саналып, жұртшылық назарын аударуда. Бұл міндетті жүзеге асыру отбасы мен мектепке дейінгі тәрбие мекемелерінің үлесіне тиеді. Өйткені баланың болашақтағы рухани және әлеуметтік дамуының негізі болатын бастапқы құлық-сана, педагогикалық қасиеттері, азаматтық бейнесі мектепке дейінгі кезеңде қалыптасатыны белгілі. Мектеп жасына дейінгі балаларға тәрбие беру ісін әрі қарай жетілдіру отбасы мен балабақшаның бірлескен жұмысын дамыта және нығайта түсу арқылы жүзеге асады. Баланы отбасында және мектепке дейінгі мекемелерде тәрбиелеу ортақ мақсат-міндеттерге негізделеді, ол – баланың ақыл-ойын дамыту, адамгершілік қасиеттерге негізделеді, ол – баланың ақыл-ойын дамыту, адамгершілік қасиеттерге баулу, көркемдік талғамын қалыптастыру, сондай-ақ денсаулығын нығайта отырып, ең негізгісі болашақта мектепке даярлау жүгі ауырлай түседі, яғни ата-ана отбасында бала бамуына қолайлы жағдай туғызуы тиіс. Баланың ой-өрісін, жан-жақты тәрбиесін дамытуда балабақшаның ата-анаға тигізер көмегі зор. Басқа да мекемелер сияқты балабақша да белгілі бір бағдарлама негізіне сүйене отырып, мектеп жасына дейінгі балаларға жан-жақты тәрбие беру мен дамыту мәселесін жоспарлы түрде шешеді, отбасына педагогикалық көмек бере отырып, басшылық етеді. Бала балабақшаға келген күннен бастап тәрбиеші мен ата-ана арасында тығыз қарым-қатынас орнауы қажет.

Тәрбиеші отбасында бармас бұрын ата-анаға қандай сұрақ қояды, не жөніде кеңес береді. Бұл тәрбиешіге ең қажетті, маңызды мәселелерге зер салуға, отбасындағы тәрбиенің өзіндік ерекшеліктерін аңғаруға, тәжірибе жинауға көмектеседі.

Ата-аналармен жұмыс жүргізудің кең тараған түрі және ең тиімдісі – әңгіме, кеңес өткізу. Мұндай әңгіме ата-ананың өз баласы жайлы білгісі келген сұрағынан туып кетуі де, сондай-ақ тәрбиешінің жоспарлауымен де өрбуі мүмкін. Егер тәрбиеші кейбір келеңсіз істері жөнінде айтар болса, ата-анамен бірге оны талдай отырып, баланың бұл ісіне не әсер етіп жүргенін анықтау нәтижесінде бұдан былай оны болдырмау жолдарын ақылдасқан жөн. Ата-аналармен өткізілетін әңгіме, кеңес тақырыптарының ауқымы кең. Мысалы: балаларды мәдени мінез-құлық дағдылары мен әдеттеріне, тілалғыштыққа тәрбиелеу туралы, демалыс күнді қалай ұйымдастыруға болады, ұқыптылық жөнінде, қандай кітаптар оқып беруге болады, баланы үйде мектепке даярлау үшін не керек, бала тәрбиесіндегі әкенің рөлі туралы.

Ата-аналармен жүргізілетін жұмыстардың ішінде ең жиі қолданылатын және кең тараған ұжымдық формасының бірі – ата-аналар жиналысы. Мұнда ата-аналар педагогикалық және ұйымдастыру мәселелерімен жүйелі таныстырылады. Ата-аналар жиналысында ұйымдастыру ісін талқылаумен қатар, күн тәртібіндегі басты орын балалар тәрбиесіне бөлінуге тиіс.

Жалпы жиналыста ата-аналар балабақшаның барлық қызметкерлерімен кездеседі, өзара танысып, сауалдары қойылады. Кейбір ата-аналарды жиналыстарда сөз сөйлеуге тарту артық етпейді. Мысалы, ата-ана дәрігер болса, оған баланың даму ерекшеліктері, бала ауруының алдын алу жөнінде айтқызуға болады, осының нәтижесінде ортақ іске қызығушылық арта түспесе, кемімейді.

Ата-аналардың педагогикалық білімін тереңдету, педагогикалық насихат жүргізудің ең тиімді түрі кезекшілік, ашық есік күндері мен ашық ұйымастырылған оқу-қызметтерін өткізу. Байланыстың бұндай түрі ата-аналарға балабақшаны көрсетуге, тәрбиелеудің балабақшадағы пайдаланатын әдістерін отбасында іске асыруға да болатынын үйретуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар ата-ана өз баласының өзін-өзі қалай ұстайтынын байқайды, әрі педагог ата-ана назарын баланың

ойында, сабақта, тұрмыстағы балалардың өзара қарым-қатынас сипатына, олардың еңбек пен гигиеналық дағдыларына назар аударып, көргендерін бірге талқылайды, балалардың мінезінде кездесіп қалатын кейбір кемшіліктердің себебін іздестіреді. Балабақшадағы арнайы бұрыш – ата-анамен байланыстың бірден-бір дәнекері. Мұнда жылжымалы папкалар қойылып, онда педагогикалық балалардың жұмыстары және тағы басқа оқуға арналған педагогикалық және балалар әдебиеттерінің тізімі орналастырылады.

Отбасының да, балабақшаның да мақсат – мүддесі біреу – ол болашақ ұрпақ тәрбиесі. Болашақ азамат тәрбиеленетін алғашқы ұя – отбасы, ата-ана құшағы. Жас сәбидің алғашқы еститіні анасының мейірбан сөзі; көретіні анасының аялы алақаны. «Ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» немесе «Әке көрген оқ жанар, ана көрген тон пішер» дегенде осының айғағы. Яғни, ата-анасының өнегесі, өнері балаға үлгі болатыны, бала үйде қандай игі істерге тәрбиеленсе ұядан ұшқанда да сол өнеге – өсиет оған сарқылмас қазына болары созсіз. Ғабиден Мұстафин айтқандай «ата-ана қадірін білген бала халық қадірін білер, халық қадірін білген бала ата-ананың да қадірін біледі. Ол үшін өз халқының дәстүрін мәдениетін, өнерін, тілін қадірлеуді ата-ана және ұстаз боп үйрету керек». Ендеше «жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші отбасы балабақша бірлесе ынтымақтаса отырып, оқу-тәрбие жұмысын мақсатты жүргізсе, елдің, халқының дәстүрін сыйлайтын ұлтжанды жеткіншек өсіру мақсатымыз еселі өтелері сөзсіз. Болашақ ұрпақ тәрбиесін іске асырып отырған кез келген мекеме үшін отбасымен жұмысты тиісті дәрежеде ұйымдастырудың маңызы өте зор. Себебі отбасы – баланың түпкі тамыры болмысын қалайтын мекен. Сондықтан да балабақшаның оқу-тәрбие жұмысында ата-аналармен жұмысқа ерекше мән беріледі. Сол себепті мен ата-аналармен жұмысқа үлкен көңіл бөлемін. Көздеген мақсатым: балабақшамен отбасындағы ынтымақтастықты біріктіре отырып оқу және тәрбиелеу жүйесін ұйымдастырып, әр баланы жеке тұлға ретінде қазіргі заман талабына сай рухани жан дүниесін байытып, бойындағы құндылықтарды дамыту. Балабақша мен ата-ана арасындағы ынтымақтастықты құру. Алдыма қойған міндеттерім:

1. Ата-аналарға балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес педагогикалық кеңес беру.
2. Балабақшадағы іс-шараларға ата-аналарды қатыстыру.
3. Ата-аналарды балабақша өмірімен қызықтыру.
4. Үлгілі ата-аналарды насихаттау.
5. Ата-аналар бұрышын жасау.
6. Ата-аналармен біріге отырып құрылған оқу-тәрбие жоспарын жасау.
7. Балаларды дамытудың диагностикасын жасау.
8. Күнделікті оқу-тәрбие жұмысына ата-аналарды тарту.

Алдыма қойған міндеттерімді іске асыруда мынадай іс-әрекеттерді ұйымдастырдым:

Тәрбиешінің жүргізген жұмысынан хабарлы болу үшін ата-аналарға топта «Сіздер үшін ата-ана» бұрышын жасадым. Онда ата-аналар «Бізбен бірге оқыңыз» айдарынан күнделікті жүргізілген тәрбие жұмыстары бойынша толық мағлұматтар алады. Сонымен қатар балабақша күн тәртібімен танысады. Сонымен бірге әр тоқсан сайын «Ашық есік күндері» ұйымдастырылады. Мұнда ата-ана баласының жетістіктерін немесе қиындықтарын көреді, және де балада қиындық тудыратын мәселелерді, үйде ұйымдастыру бойынша тәрбиешіден әдістемелік нұсқаулар, дидактикалық ойындар пайдаланатын әдебиеттер секілді кепілдемелер алады.

Сонымен қатар топта «Ата-аналармен байланыс почтасы» ұйымдастырылған, онда ата-аналар өзіне маңызды сұрақтардың жауабын тәрбиешіден жазбаша түрде алады. «Ғажайып алаң», «КВН», «Жүлдегер отбасы» топтар арасындағы отбасылық жарыстар ұйымдастырылады. Қазіргі кезде мектеп жасына дейінгі балаларға тәрбие ісін ары қарай жетілдіру отбасымен балабақшаның бірлескен жұмысын дамыта және нығайта түсу арқылы жүзеге асады. Келесі ата-аналармен ұйымдастырылған «Шебер қолдар үйірмесі» жұмыс жасайды. Бұл үйірмеде ата-аналар оқыту тәрбиелеу жұмыстарына декорация жасауға атрибуттар дайындауға, сюжеттік ролдік ойындарға бутафориялар, ертегілерді сахналауға бетперді жасауға ат салысады. Мұндағы көздеген мақсатымыз: балабақшаның оқу-тәрбие іс-әрекеті мәселесіне ата-аналар көңілін аудару. Педагогикалық үрдісті жабдықтауға, қазақ халқының мәдениетін, дәстүрін танып білуге белсенді қатысуын дамыту. Дегенмен отбасымен жүргізілген жұмыстар үздіксіз өзгерістерді қажет етеді. Себебі бүгінгі күннің ата-аналары – жаңа заманның озық техналогиялардың адамдары. Сол себепті ата-аналармен кітапхана-медиахана жұмыс түрі ұйымдастырылды. Ата-аналармен ұйымдастырылған бұл жұмыста ақпараттық технологияларды қолдану әдісі арқылы ұйымдастырылған. Бұл жұмыс түрі тіл дамыту, сауат ашу, айналамен таныстыруды меңгеру

бойынша ойындар және жаттығулары бар кітаптар жиынтығы. Балалар көркем әдебиеттері (өлең, тақпақ, ертегілер). Дыбыстарды дұрыс дыбыстауға байланысты дыбыстық кітаптар топтың бейнетаспа тұсаукесері. Тақырыптық слайд-шоу. Ертегілер, тақпақтар, өлеңдерді электрондық түрде ала алады. Ата-аналармен бұл жұмыс тіл мәдениетін, сауат ашу, айналамен таныстыруды жетілдіруге көмегін тигізуде. Мереке ойын-сауықтарда «Сүйінші», «Шашу», «Бесікке салу», «Тұсау кесер» салт-дәстүрлерді сахналандырып көрсетілді. Бұл ұйымдастырылған шаралар әр отбасында қазақтың салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын рухани қуат мемлекетіміздің келешегі ретінде бағалай білуіне жұмылдырылған. Жоғарыда аталған жұмыстардың барлығы бүгінгі күні біздің мекемемізде кеңінен қолданылды. Әрине, бүгінгі таңда бұл жұмыстар өз нәтижелерін беруде. Осыдан бірнеше жыл бұрынғы ата-аналар үшін балалардың уақытылы тамақтануы, қаралуы ғана маңызды болса, бүгінгі ата-аналар үшін аталған шарттармен қатар баланың сапалы білім мен саналы тәрбиемен қамтамасыз етілуі де аса маңызды. Сондықтан ата-аналар қауымын мекеме жұмысымен таныстырудың бірден-бір жолы оларды мекеме жұмысына, яғни бала тәрбиесіне белсендіре араластыру болып табылады. Ал ол үшін ата-аналарды мекемеде жасалып жатқан жұмыстарға қызықтыра білуі қажет. Қазақстан Республикасының мемлекеттік жалпыға бірдей білім беру стандартына сүйене отырып, мектеп жасына дейінгі балаларға жан-жақты тәрбие беру мен дамыту мәселесін балабақша жоспарлы түде шешеді, отбасына педагогикалық көмек бере отырып белгілі бір жетістіктерге жетеді. Олай болса, бүгінде ата-анамен балабақша бірлесе отырып, балаларды оқу мен тәрбиеге баулуда жаңа заманның тұлғасы етіп тәрбиелеп шығару үшін отбасымен балабақша бірлесе отырып ат салысудамыз.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты

2 Зверева О.Л. МДҰ ата-аналар жиналысы: әдісьемелік құрал/О.Л.Зверева, Т.В.Кротова –М: Айрис-пресс 2006-128б.

3 Макаренко А.С. Ата-аналарға арналған кітап / А.С.Макаренко –М: Просвещение, 1968

4 Отбасы мен балабақша Қ.Ә.Исаева «Ата-аналаремн жұмыс жүргізудің жаңа әдістері» 2012

5 Бала мен балабақша №8-2011 Л. Ташев «Балабақша мен отбасы ынтымақтастығының негізгі бағыттары»

## ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІН ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ

**Д. С. Жақсылық**
Алматы қаласы денсаулық сақтау басқармасы «Жоғары медицина колледжі»,
dimash_15@mail.ru

Қазіргі заманғы білім ақпараттың көбеюі, әртүрлі мәдениеттердің енуі, жеке тұлға қызметінің әр түрлі салаларында үздіксіз біліммен жұмыс жасау қажеттілігі жағдайында дамып келеді. Білім беру реформасы ақпараттық, виртуалды және коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуымен байланысты, қысқартуға бағытталған білім беру мазмұнын өзгерту, студенттердің білімін тереңдету, ой-өрісін кеңейту, сонымен қатар білім беруді дараландыру және саралау студенттерді оқыту кезеңімен байланысты.

Білім беруді модернизациялау шеңберінде Интернет-видео технологияларын, заманауи мультимедиялық интерактивті жабдықтарды пайдалануға негізделген және базалық білім беру бағдарламаларын іске асырудың тиімділігін қамтамасыз ететін инновациялық білім берудің барлық талаптарына жауап беретін білім берудің жаңа формасы қалыптасары сөзсіз. Қашықтықтан оқыту бұл талаптарға барынша сай келеді, оның мақсаты виртуалды және дәстүрлі білім берудің артықшылықтарын біріктіру болып табылады. Қашықтықтан білім беруді ойдағыдай жүзеге асырудың және дамытудың мысалы ретінде learning («Электронды оқыту» сөзінің қысқаша мағынасы) – Интернет пен мультимедияны қолданатын халықаралық электрондық оқыту жүйесі жатады (Оңтүстік Корея, АҚШ, Франция, Жапония және т.б.) [1].

Қашықтықтан оқыту – компьютерлік және телекоммуникациялық технологияларға негізделген оқытудың құралдары мен түрлері. Бүгінгі таңда қашықтықтан оқыту компьютерлік және интернетте оқыту технологиялары ретінде саналып отыр. Заманауи технологиялар мыңдаған километр бөліп тұрған студенттер мен оқытушы арасын байланыстырушы болып табылады. Оқыту корпоративтік желіде, Интернет желісінде, электрондық пошта арқылы және басқа заманауи байланыс құралдарын пайдалану арқылы жүргізіледі. Қашықтықтан оқыту әр адамның оқудағы жеке қажеттіліктерін қанағаттандыра отырып және дәстүрлі білім берудің оқушыларға жеке көзқарастың болмауы, оқытудың белсенді түрлерінің жеткіліксіз қолданылуы, оқу үдерісінің директивті сипаты, оқушының өзіндік танымдық іс-әрекетінің мотивациясы, территориямен және уақытпен қатаң байланыс, оқыту нәтижелерін субъективті бағалау секілді мәселелерді шешеді.

Қашықтықтан білім беру тарихы негізінен баспа материалдарын пайдалануға негізделген оқытудан басталды (XX ғасырдың бірінші жартысы), кейіннен мультимедиялық материалдар оқытуға енгізіле бастады. Қазіргі уақытта қашықтықтан оқыту негізінен компьютерлік технологиялар мен Интернетті қолданумен байланысты.

Қашықтықтан оқыту – қазіргі кезде көптеген ғылыми зерттеулердің тақырыбы. Заманауи ақпараттық технологияларды кеңінен енгізу, жалпы білім беру технологиясына, басқалармен қатар, адамның жоғары функциясының дидактикалық мүмкіндіктеріне сүйенетін принципиалды жаңа көзқарасқа әкелуі мүмкін. Бұл технологиялардың тиімді интеграциясы білім сапасын арттыруға, студенттердің шығармашылық қабілеттерін, олардың жаңа білімді үздіксіз алуға деген ұмтылысын дамытуға бағытталған. Сонымен бірге зерттеу әдістері, білім беру процесіне қатысушылардың өзара әрекеті, білім беру циклдерінің мазмұны және білім беру субъектілерінің рөлі өзгереді. Дәстүрліден айырмашылығы, қашықтықтан оқыту виртуалды орта арқылы жүзеге асырылады, ал виртуалдыдан айырмашылығы, ол педагогикалық процестің нақты субъектілерінің педагогикалық өзара әрекетін қамтиды.

Виртуалды технологияларды қолдану материалдарды мұқият дайындауды қажет етеді: бағдарламалық жасақтама, жоспарлар, бағдарламаны басқаруға арналған оқу құралдары, оқу құралдары, нұсқаулықтарды жекелендіру – сонымен қатар білім беру мотивациясының күрделілігіне байланысты студенттің және оқытушылардың техникалық жабдықталуына, ақпараттық құзыреттілігіне, студенттің жеке қасиеттеріне қойылатын талаптарды қояды. Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыруға дайындалудағы қиындықтардың бірі оқытушының педагогикалық дайындығы болып табылады.

Қашықтықтан оқытды дамыту өте көп еңбекті, біліктіліктің жеткілікті деңгейін талап етеді

және осы білім беру формасының психологиялық-педагогикалық ерекшеліктері ескерілгенде ғана нәтижеге жетуге болады. Қашықтықтан оқытудың негізгі компоненттерінің ерекшеліктерін қарастырайық: білім беру субъектілері, олардың арасындағы байланыс жүйесі және оқу процесі жүретін орта. Қашықтықтан оқыту моделі негізгі компонент ретінде ақпаратты арнайы ақпараттық-білім беру ортасында (виртуалды) беруді қамтамасыз етеді. Қоршаған ортаның ерекшелігі оқу іс-әрекетінің барлық компоненттеріне түбегейлі әсер етеді: оқу мотивациясы, оқу жағдайы, студенттердің оқуын бақылау және бағалау.

Нақты субъектілердің виртуалды өзара әрекеттесуінің нәтижесінде пайда болатын субъектілердің ішкі психологиялық сапаларының өзгеруі білім беру процесін сипаттайды. Виртуалды білім беру кеңістігінің қалыптасуы оқыту мен оқушының байланысы / білім беру объектілері мен білім беру объектілері арасындағы байланыс арқылы ғана мүмкін болады. Бұл үдерісте субъектінің позитивті әлеуметтік сәйкестілігін іздеу және қолдау бар, бұл қарым-қатынасқа қатысушыны тұрақтандыру факторы болып табылады. «Білім – білік – тәжірибе» оқытудың ақпараттық-мазмұндық аспектісі «сана – түсіну – бекіту – қолдану» схемасы бойынша өзара әрекеттесетін білім берудің компьютерлік және виртуалды модельдерінің дидактикалық компоненттерін байланыстырады [2].

Қашықтықтан оқыту тәсілі бойынша жұмыс істейтін оқытушы оқытудың жаңа технологиясын, оқытудың компьютерлі және тораптық жүйелерін жетік біліп, олармен іс жүргізу ісін орындау шарт. Бұл ретте қашықтықтан оқыту жүйесінің әдістерінде көрсетілгеніндей, көңіл күй, психологиялық қарым-қатынас бой көрсетеді. Осындай сан қырлы, әрі күрделі мәселелерді жүзеге асыруда оқытушының атқарар рөлі орасан. Оған ауыр және жауапты міндет жүктеледі: ол курстың бағдарламасының құрылымын дайындап, оны қашықтықтан білім беру жүйесімен астастырып бейімдейді, оқу үрдісінің барысын қадағалап, тапсырмаларды орындау барысында, өз бетімен бақылау-пысықтау жұмыстарын орындау жөнінде ұсыныстар береді.

Қашықтықтан оқытудағы білім берудің педагогикалық-психологиялық мәселелерін тиімді шешу үшін оқытушы бірқатар интернет-технологияларды қолдана алады [3].

1. Виртуалды қауымдастықтар (мысалы, әлеуметтік желілер: www.facebook.com, ww.vk.com, www.my.mail.ru) қарым-қатынас үшін коммуникативті құзыреттілікті дамытуға көмектеседі, психологиялық қауіпсіздік пен сублимация мүмкіндігіне байланысты блоктаушы коммуникативті аффектілерді жоюға мүмкіндік береді.

2. Виртуалды әлемдер (SecondLife.com, There.com, ActiveWorlds.com сияқты виртуалды ғаламдар) оқушыны практикалық немесе этикалық себептермен нақты әлемде қалпына келтіруге болмайтын жағдайға түсіруге мүмкіндік береді. Бұл жағдайда виртуалды шындықта болып жатқан нәрсені субъект нақты әлемнің бөлігі ретінде қабылдайды. Жасанды түрде жасалған шындықтың имитациясы үлкен эмоционалды-семантикалық қанықтылыққа ие болады.

3. Онлайн ойындар:

Бір рөлдік ойын субъектіге өмірде ала алмайтын, жаңа тәжірибе алмайтын, жаңа мағына, білім, білік дағдыларын бере алмайтын жағдайларды бастан кешіруге мүмкіндік береді;

Көп рөлдік ойын – бұл бүкіл әлемдегі адамдар бір-бірімен өзара әрекеттесе алатын, келісілген ережелерді ұстанатын және ойында алға қойған мақсаттарды көздейтін виртуалды шындық.

Онлайн ойындар, ең алдымен, өзара әрекеттесу мен қарым-қатынасқа бағытталған, олар әлеуметтік-психологиялық құзыреттілікті дамытуға мүмкіндік береді және әртүрлі ішкі қақтығыстарды шешуге көмектеседі. Сонымен қатар мұндай ойында жетістікке жету серіктестердің басқа ойыншылармен өзара әрекеттесуінсіз мүмкін емес, сондықтан ойындар ынтымақтастық дағдыларын алуға ықпал етеді. Арнайы әзірленген немесе мұқият таңдалған онлайн ойындар студенттерді білім беру міндеттеріне байланысты түрлі жағдайларға, болашақ кәсібіне енгізе алады, кәсіби іс-әрекеттермен практикалық танысуды қамтамасыз етеді, сонымен қатар студенттер нақты тәжірибеге кіріспес бұрын олардың кәсібилігін дамытады.

Қашықтықтан білім беру процесіндегі өзара әрекеттесуді әртүрлі тәсілдермен құруға болады. Өзара әрекеттесу түрлерінің әрқайсысы қашықтықтан оқытуда орын алады және белгілі бір білім беру жағдайында тиімді [4].

Қатысушылар санына байланысты коммуникация жеке және топтық болып бөлінеді. Сонымен қатар қашықтықтан оқыту барысында қарым-қатынасты ақпарат алмасуды синхронды (мысалы, әлеуметтік желілер) және асинхронды (мысалы, блогтар) синхрондау критерийі бойынша бөлуге болады.

Қашықтықтан оқытуды жүзеге асыру арнайы педагогикалық технологияларды қолдануды талап етеді:

1) кейс-технология (білім алушыға арналған стандартты немесе жеке кейсті құрастыруға негізделген, құрамында оқу әдебиеттері бар пакет, мультимедиялық видео курс, виртуалды зертхана және оқу бағдарламалары, антологиялар, мұғалімнің ескертулері бар монография үзінділері, өзін-өзі тексеруге арналған бақылау тапсырмалары, электрондық жұмыс кітабы және т.б.);

2) теледидарлық технологиялар (көпжақты бейнеконференциялар, біржақты видео хабарлар);

3) Интернет-технологиялар (бейнеконференциялар, дауыстық пошта, чат).

Қашықтықтан білім беруде нақты әлеуметтік-психологиялық мәселелер де туындайды, атап айтқанда: қашықтықтағы курстардың төмен эмоционалды қанықтылығы проблемасы, қашықтықтағы студенттердің бір-бірімен және оқытушымен тұлғааралық қатынастарын құру проблемасы.

Осы мәселелердің көпшілігі компьютерлік делдалдықтың нәтижесі болып табылады – компьютерлік делдалдық байланыс (SMS) деп аталады. SMS негізіндегі және дамып келе жатқан қатынастар әлсіз, үзік-үзік, кездейсоқ, құбылмалы, алдамшы, үстірт, тұлғасыз және эмоционалды түрде таяз болып сипатталады. Әрине, SMS оқу процесінің негізі болған кезде, SMS-ке қатысты барлық жағымсыз сипаттамалар соңғысына ауысады. Осыны ескере отырып, біз SMS-тің кемшіліктерінен толықтай арылу мүмкін емес екенін ескереміз – компьютерлік компонентсіз қашықтықтан оқыту мұндай болуды тоқтатады және дәстүрлі күндізгі оқытуға немесе дәстүрлі сырттай оқытуға айналады [5].

Оқу тобы шеңберінде оңтайлы байланыс тәсілін жобалау кезінде қашықтықтан оқытуды оңтайландырудың жолдарын іздеген жөн. Оқушылардың ынтасын арттыруға көмектесу үшін, демекоқушылардыңжетістікдеңгейінжоғарылатуүшіноқубағдарламасындатоптықтапсырмалар мүмкіндігінше көбірек болуы керек. Сондай-ақ бәсекелестік пен ынтымақтастықты қамтитын міндеттердің оңтайлы тепе-теңдігін анықтау қажет. Қашықтықтан оқыту жағдайында колледж студенттерінде кейбір қиындықтар мен мазасыздықтың (байланыстың дұрыс болмауы, топтағы басқа студенттермен шынайы қарым-қатынастың жоқтығы және т.б.) туындауына байланысты оқытушылар тарапынан педагогикалық-психологиялық қолдау қажет болады. Психологиялық тұрғыдан қашықтан оқытудың тиімділігін арттыру үшін: ең бірінші кезекте студенттермен тығыз қарым-қатынас орнату (әсіресе, бірінші курс студенттерімен), педагогикалық тұрғыдан жан-жақты қолдау керек. Екінші кезекте студенттермен сабақ барысында психологиялық сергіту жаттығуларын жүргізген абзал. Қорыта айтқанда қашықтықтан оқыту жағдайында студенттерді педагогикалық-психологиялық қолдау, білім алушыны бар болмысымен қабылдау, ішкі жан дүниесін және психикалық жағдайын түсіну болып табылады.

Қашықтықтан білім беру, оқыту тәжірибесі саласындағы кез-келген жаңашылдық сияқты, оны жүзеге асыруда күрделі мәселелерге тап болады. Қашықтықтан оқытуды кеңінен енгізу жолында шешілетін негізгі міндет – әлеуметтік және психологиялық мәселелерді шешу. Қалған мәселелер техникалық сипаттағы проблемалар болып табылады, ал қашықтықтан білім берудің дамуының оң динамикасы бұл проблемалар жақын арада шешілетіндігін көрсетеді.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Бухаркина М.Ю. Анализ отечественного и зарубежного опыта дистанционного обучения в среднем образовании и системе повышения квалификации педагогических кадров. http://distant.ioso.ru

2 Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения. М., 1999.

3 Виртуальность как способ изучения реального мира. http://younglinux.info/blender/virtualreality.php

4 Бухаркина М.Ю. Теория и практика дистанционного обучения / М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, Е.С. Полат. М.: Академия, 2004.

5 Беляев Л.В. К вопросу о социально – психологических проблемах дистанционного обучения // Фундаментальные исследования. – 2005. – № 1. – С. 19-19;)

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтықтан оқыту жағдайында колледж студенттерін педагогикалық-психологиялық қолдау мәселесі қарастырылады. Қашықтықтан оқытуда студенттердің қарым-

қатынас дағдыларын дамыту, әлеуметтік-психологиялық мәселелерін шешу көзделеді.

**Аннотация.** В статье рассматривается проблема педагогического и психологического сопровождения студентов колледжа в условиях дистанционного обучения. Дистанционное обучение предполагает развитие у студентов коммуникативных навыков, решение социально-психологических проблем.

**Abstact.** The article deals with the problem of pedagogical and psychological support of college students in the context of distance learning. Distance learning involves the development of students' communication skills, solving social and psychological problems.

# СОЦИАЛИЗАЦИЯ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

**С.И. Ильясова**
Многопрофильный колледж
при Кокшетауском государственном университете им. Ш.Уалиханова,
Samal.ilyasova.77@mail.ru

Глубокие изменения, происходящие в обществе, сказались на всех сферах его жизни, в том числе на системе образования, воспитания и социализации личности.

Молодежь как одна из наиболее многочисленных и энергичных частей общества, безусловно, может оказывать огромное влияние в формировании направления развития общества в целом.

Поэтому изучение состояния социализации студенчества и возможности управления этим процессом с целью формирования определенных качеств личности, необходимых личности и обществу в период модернизации, становится одной из первостепенных задач государства и общества [7].

Актуальность изучения проблемы управления социализацией студентов в условиях дистанционного обучения обусловлена рядом обстоятельств:

Во-первых, потребностями общества в обновленных ценностных ориентациях у молодежи в соответствии с социальными требованиями переходного периода.

Во-вторых, недостаточной разработкой социальных методик, дающих возможность реально оценить состояние и тенденцию развития управления социализацией студентов.

В-третьих, необходимостью оптимизации методов управленческого воздействия на социализацию студентов.

В условиях недостаточной теоретической и практической разработанности методов управления социализацией личности, выявление возможных методов управления процессом социализации личности студента в условиях дистанционного обучения, с учетом накопленного позитивного социального опыта, представляет большой интерес.

С 16 марта 2020 года в Казахстане в целях обеспечения качества образования приняты меры по переходу на дистанционные образовательные технологии в период пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 (далее – пандемия), объявленной Всемирной организацией здравоохранения.

Учебные заведения в настоящее время не в силах противостоять СМИ, их натиску в насаждении досуговых ценностей в молодежную среду, но могут оказать помощь молодежи в адаптации и интеграции в объективно усложняющиеся общественные отношения. Все более развивающиеся рыночные отношения предъявляют жесткие требования к коммуникативным способностям личности, ее умениям находить выход из сложных ситуаций, быстро адаптироваться к стремительно меняющейся обстановке.

В период пандемии коронавируса учебные заведения нашей республики перешли на дистанционную технологию обучения путем создания электронной информационной образовательной среды, включающей широкий спектр средств: лекции с обратной связью, вебинары, видеолекции, логические схемы, адаптивные тест-тренинги, тестирующие и аттестационные программы, интернет-консультации, синхронное и асинхронное взаимодействие участников образовательного процесса и формирование электронного портфолио обучающихся. Доступ к электронным образовательным ресурсам осуществляется через «Личный кабинет» студента на сайте и в автоматизированной информационной системе Платонус.

Процесс социализации предполагает усвоение индивидом социального опыта путем вхождения в социальную среду, систему социальных связей и активное воспроизведение этих связей. При этом человек не только адаптируется к условиям социума, элементам культуры, нормам, которые формируются на различных уровнях жизнедеятельности общества, но и превращает их в собственные ценности, ориентации, установки. Человек присоединяется к той или иной группе зачастую именно ради того, чтобы стать ее частью, понять чувства «Мы» и чувства «Я» среди «Мы», что избавляет от одиночества, дает ощущение силы и уверенности, побуждает к влиянию на социальную жизнь в группе в процессе межличностных контактов, способствует приобретению индивидуального опыта.

Новые пространства позволяют расширить традиционную аудиторию до так называемой «виртуальной». В результате контроль за временем, местом и темпом обучения возвращается к учебному заведению, но студенты получают возможность общаться друг с другом.

Поскольку эти пространства не предполагают одновременного вопроса и ответа, студенты могут снова сами выбирать время, место и темп, сохраняя возможность общения с другими студентами, которые в это время работают с другой частью учебного курса или даже проходят совсем другие курсы в рамках программы. Цели общения в «сообществе студентов» не столь дидактичны, сколь контекстуальны, подразумевая принципиально новый уровень общения помимо предусмотренного учебной программой.

Можно ожидать появление нового типа отношений между обучающимися. По мере того, как студенты получают доступ к большим базам данных, гипермедийным комплексам, видео и тексту с помощью компьютерных сетей, появляется новый тип студента – великолепно оснащенного для учебы, а лучше сказать, целого «сообщества молодых ученых». Студенты сами управляют временем, местом и темпом, широтой охвата и последовательностью учебного материала и, вдобавок, имеют возможность свободно общаться со сверстниками и преподавателями.

Дистанционное обучение вышло из прошлого десятилетия как серьезный претендент на изменение всего высшего образования. Глубина этого изменения определяется тенденциями в использовании технологий, в пересмотре отношений между учебными заведениями, между учебными заведениями и студентами, в появлении новых видов деятельности внутри учебных заведений. В настоящее время наиболее полно реализуется одна из центральных идей дистанционного обучения - «открытое образование» [1].

Цель Программы «Цифровой Казахстан» – ускорение темпов развития экономики республики и улучшение качества жизни населения за счет использования цифровых технологий в среднесрочной перспективе, а также создание условий для перехода экономики Казахстана на принципиально новую траекторию развития, обеспечивающую создание цифровой экономики будущего в долгосрочной перспективе [4].

Согласно энциклопедии, открытое образование – это образование без академических требований к поступлению и обычно предполагается, что обучение проходит онлайн. «Открытое» образование расширяет доступ к обучению, предлагаемому в школах и университетах. Термин «открытый» относится к устранению барьеров, которые могут препятствовать как возможностям, так и признанию участия в учебном процессе, основанном на учебе. Одним из аспектов открытости образования является разработка и внедрение открытых образовательных ресурсов. Национальная платформа открытого образования учреждена ведущими вузами Казахстана. Идея платформы – создание и продвижение открытого обучения как нового элемента, который будет способствовать доступности и повышению качества знаний в системе высшего образования. Подобное представление об «открытом образовании» порождает много следствий для организации системы обучения. Одно из них состоит в необходимости воплощения в дистанционном обучении сетевого принципа. Сеть образовательных центров одного образовательного учреждения является обязательным условием осуществления образовательной деятельности в широком географическом пространстве [4].

Поиск методов управления процессом социализации в рамках организации образования особенно актуален в настоящее время, когда качественные преобразования современного общества изменяют содержание социального заказа образованию. Нестабильность рынка труда, переориентация ведущих профессиональных областей требует подготовки молодежи, мобильных, способных быстро адаптироваться к изменяющимся требованиям новых технологий. Выпускникам учебных заведений придется решать задачи, связанные с функционированием различных сфер общества, это потребует от него не только овладения определенным содержанием обучения, но и развития у него определенных качеств, основой которых является социальная активность, предполагающая ответственность за свои поступки, судьбу общества, страны, окружающей среды, стремление к самосовершенствованию. Основной продукт образования – социально активные люди, стремящиеся к позитивному преобразованию действительности, самореализации [9].

На сайте МОН РК имеется обращение министра образования РК Аймагамбетова, где он отмечает, что в связи с пандемией перед многими государствами мира стоит задача минимизации негативных последствий этого процесса и создания возможности для непрерывного образования. Для нашей системы образования переход на дистанционное

обучение также является очень большим вызовом, продолжает министр. Далее он отмечает существовование противоречивой информации на разных информационных платформах по дистанционному обучению, предложения разных систем для уровней образования. Поэтому он решил написать о проводимой работе в этом направлении, написал он сообщение в Facebook.

По вопросам дистанционного обучения можно обращаться в Call-center МОН РК, где имеется обратная связь для преподавателей, студентов.

Таким образом, при дистанционном обучении личный контакт учащихся друг с другом и с преподавателями минимален, а то и вовсе отсутствует. Такая форма обучения не подходит для развития коммуникабельности, уверенности, навыков работы в команде. Кроме того, обучение по специальностям, предполагающее большое количество практических занятий, дистанционно затруднено.

Известный американский психолог Э. Эриксон показал тесную взаимосвязь развития личности и характера социальной среды. Им было введено понятие «групповая идентичность». Ребенок с момента рождения ориентирован на включение в определенную социальную группу и начинает воспринимать окружающую действительность так, как ее воспринимает социальная группа. Стадия молодости характеризуется поиском спутника жизни, укреплением сотрудничества с социальным окружением, связи со своей социальной группой, создание семьи. Происходит смешение своей идентичности с идентичностью социального окружения без страха потерять свое «Я». Интересные идеи по проблеме социализации личности высказывает и Д.Б. Эльконин, подчеркивая, что ребенок на всем протяжении своего развития – существо социальное, то есть член общества и связан с обществом самыми теснными узами. Вне этих связей он существовать не может. Исследователь И.С. Кон определяет данный процесс как «усвоение индивидом социального опыта, в ходе которого создается конкретная личность». По мнению ученого, «социализация» есть не что иное, как усвоение индивидом определенной системы знаний, норм и ценностей, позволяющих ему функционировать в качестве полноправного члена общества. Обучаясь дистанционно, человек «проходит мимо» этой важной ступени своего развития [9].

Таким образом, интернет очень успешно используется при таком системном, смешанном подходе к дистанционному образованию, соединяя в себе все достоинства вышеперечисленных средств и используя и образы, и текст, и звук, и поиск, и реальное общение.

Использование Интернета для дистанционного образования требует большего планирования и подготовки, чем все другие виды образования. Подготовка материалов и программ, использующих эти материалы, становится важнейшим компонентом образования.

**Список литературы:**


1. Стратегия «Казахстан-2050»
2. Стратегический план развития Республики Казахстан до 2025 года, утвержден Указом Президента Республики Казахстан № 636 от 15 февраля 2018 года.
3. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы принята Указом Президента Республики Казахстан № 1118 от 7 декабря 2010 года
4. Программа «Цифровой Казахстан», утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 12 декабря 2017 года № 827.
5. Баймухамедов М.Ф., Аймурзинов М.С. Экспертные системы дистанционного обучения. // Монография, изд-во «MasterReprint», Костанай, 2015. - 296 с.
6. Соколова С. А. Современные инновационно-информационные технологии в образовательном процессе. //Журнал «Педагогические науки».№ 36-1, 2015. - С. 45-53.
7. Гогицаева О.У., Кочисов В.К. Роль дистанционного образования в современных условиях //Азимут научных исследований: педагогика и психология. - № 4. - 2013.- С. 10-12.
8. Баранников А. В. Образование нового поколения. — М.: УЦ «Перспектива», 2013. — 223 с.
9. Научный журнал. Современные наукоемкие технологии. – М., 2013. – № 7 (часть 2) – С. 179-181



**Андатпа.** Мақалада қашықтықтан білім беру жағдайында жеке тұлға мен қоғамға қажетті жеке тұлғалық қасиеттерді қалыптастыру мақсатында студенттерді әлеуметтендіру мәселелері қарастырылады. Пандемия кезінде республиканың білім беру мекемелері қашықтықтан оқыту

технологиясына көшті, мұнда оқушының әлеуметтену процесі жаңа әлеуметтік ортаға ену арқылы жеке тұлғаның әлеуметтік тәжірибені игеруін көздейді.

**Аннотация.** В статье рассматриваются проблемы социализации студенчества с целью формирования определенных качеств личности, необходимых личности и обществу в условиях дистанционного образования. В период пандемии учебные заведения республики перешли на дистанционную технологию обучения, где процесс социализации студента предполагает усвоение индивидом социального опыта путем вхождения в новую социальную среду.

**Abstract.** The article examines the problems of socialization of students in order to form certain personality traits necessary for the individual and society in the context of distance education. During the pandemic, educational institutions of the republic switched to distance learning technology, where the process of socialization of a student involves the assimilation of social experience by an individual by entering a new social environment.

## ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫНЫ ТӘРБИЕЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

**А.А. Казкенова**
Қарағанды облысы, «Сәтбаев қаласы №1 мектеп- гимназиясы» КММ
kazkenova.aynash@mail.ru

Тәлім-тәрбие – жеке тұлғаның адамдық бейнесін, ұнамды мінез-құлқын қалыптастырып, өмірге бейімдеу мақсатында жүргізілетін жүйелі процесс. Бесік тәрбиесі, балдырған тәрбиесі, өрен тәрбиесі, жасөспірім тәрбиесі, жастар тәрбиесі бір-бірімен жалғасып, өз ерекшеліктерімен жүзеге асырылады. Тәрбиелеу кезінде адам бойында ізгілік, инабаттылық қасиеттерін және тіршілікке қажетті дағдылар қалыптастыру болып табылады.

Тәрбиенің негізгі мақсаты – дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ождан мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттері қалыптасқан адамды тәрбиелеу. Мектептің бүкіл іс-әрекеті, қоғамдық өмірі осыған қызмет етуі керек. Жас ұрпақты іс-әрекет пен қарым-қатынас арқылы тәрбиелеу – балаларды ақыл-ой әрекетімен қатар іскерлік пен пысықтыққа машықтандыру, өнімді еңбек етуге бейімдеу, ата-ана мен бала, үлкен мен кіші арасынғы қарым-қатынасты өзара сенімге, қайырымдылыққа, имандылыққа, бір-біріне сый-құрметпен қарауға негіздеу, тәрбие барысында психологиялық жайдарылық, үйлесімділік ахуал туғызу, жас азаматтың өзіне сенімін арттыру, қамқоршылық сезімін дамыту [1].

Тәрбиелеу – адамдарды қоғамдық еңбек пен басқа да пайдалы іс-әрекетке, көптеген әлеуметтік қызметтерді орындауға дайындаудың басты құралы. Сонымен қатар, тәрбиелеу – басқару мен басшылық іс-әрекеті. Тәрбиелеу объектісі – өсіп келе жатқан бала [2].

Тұлғаның әлеуметтенуі оның ана тіліне, күнделікті тұрмыс жағдайындағы мінез-құлқына, шығармашылыққа деген ынтасы мен өз халқының мәдениетін қабылдау қабілетіне байланысты. Оқушының қалыптасуы қоршаған ортасын танумен, өмір сүру барысында кездесетін жақсылық пен жамандықтардан тұрады. Сондықтан, сыртқы орта баланың әлеуметтік тұлға болып қалыптасуына ықпал ететін басты фактор. Әлеуметтендіру дегеніміз – қарым-қатынас жасай білетін, өмірлік мақсатына жете алатын, адамгершілік құндылықтарды ұстанатын, өзінің қажеттілігі мен қызығушылықтарын қоғам талаптарына сәйкес шектей білетін тұлғаның қалыптасуы. Жеке тұлғаның әлеуметтік топқа, қоғам өміріне араласуы, әлеуметтік тәжірибені меңгере дамуының кезеңдерін қамтитын және әрбір кезеңі белгілі бір мәселелерді шешу мақсатына жауап беретін, өмір бойы созылатын үздіксіз процесс.

«Әлеуметтендіру» ұғымы «әлеуметтік» сөзімен төркіндес, латын тілінен аударғанда «socialis» «әлеуметтік», «қоғамдық» деген мағынаны білдіреді. Әлеуметтену – индивиттің нақты қоғамға, әлеуметтік топқа тән құндылықтарды, нормаларды, мінез-құлық үлгілерін игеріп, тұлғаға айналу процесі [3].

Т. Қалдыбаеваның пайымдауынша, әлеументтендіру «тұлға» ұғымымен мәні сәйкес. Бірі адамның әлеуметік даму жолын бейнелесе, екіншісі, соның нәтижесі, ал, әлеуметтендірудің мәні – адамның адамдық қасиеттерін ашып, оны қоғамдағы әлеуметтік қатынасқа түсуге даярлау, тек әлеуметтік қатынасқа түсіп қана қоюға емес, саналы арақатынасқа, өзінен басқа да адамдар сезімі, мүддесі, сұранысы бар екенімен санаса отырып, адамдық мәніне лайықты қатынас жасау деп тұжырымдайды.

Т. Парсонс анықтамасы бойынша әлеуметтендіру дегеніміз – индивиттердің жалпыға бірдей нормаларды бойына сіңіруі арқылы әлеуметтік жүйемен үйлесуі.

Н. Смелзердің пікірінше, адам алғаш өмірге келгеннен бастап әлеметтендіру барысында тұлғаны қалыптастыру жүріп жатады. Кең көлемді құндылықтарды, сол арқылы адамдар тіршілігінің бағдарларын меңгереді [3].

Ғалымдардың әлеуметендіру туралы пікірлерін саралай келіп, әлеуметтендіру немесе әлеуметтік даму – өмірге келген барлық адамның қоғамдық өмірге араласып әрекет ету. Сондай-ақ, өмір сүруге мүмкіндік беретін әртүрлі білім, біліктер мен өмірлік дағдыларды, тәжірибелерді, жалпыға ортақ мінез-құлық нормалары мен ережелерін игеріп, белгілі іскерліктер мен өз ұлтының мәдениетін меңгере отырып қоғам мен мәдениетке кіру үрдісі. Игерген іскерлік дағдылар мен құндылықтар негізінде әлеуметтік ортамен, яғни қоғамдық өмірмен қарым-қатынасқа түсе

отырып, өмірдегі өз орнына, рөліне ие болып, индивидтің тұлғаға немесе дербес адамға айналу тәрбие берудің басты міндеті деп тұжырымдауға болады.

Балалар құқығы Конвенциясында (1989) балаларды туылғаннан әлеуметтендіру, әртүрлі әлеуметтік ортаға бейімделу мен жаңа қарым-қатынастардың, нормалар мен құндылықтардың пайда болуына жетелейтін нышандардың пайда болу кезеңі немесе алғашқы сатысы деп қарастырады.

2020 жылдың 16 наурызында елде төтенше жағдай жарияланып, қалалар бірінен кейін бірі карантинге жабылды. Мектептер, университеттер, жалпы білім беру мекемелері қашықтан оқыту жүйесіне көшті. Алғашында түрлі ыңғайсыздық тудырғанымен жағдайдың тұрақтануына да ұстаздар көмегін тигізді. Бұл кезеңде ата- аналар мен оқушыларды әлеуметтендіру жұмыстары тез қолға алынып, қашықтан оқыту кезінде әртүрлі платформа және телеарналар оқушылардың білім алуына көмек берді. Алғашқы күнен бастап баланың сабаққа уақытылы қатысуы, материалдарды дұрыс түсінуі, жағдайына қарау, карантин режимін қатаң сақтауды да ұстаздар өз міндетіне алды. Бұрын мектеп партасында отырып білім алатын оқушылар, үйден оқытуға көшті. Бірталай қиындықтарда белең алды. Мемлекет тарапынан шаралар қабылданды. Ұстаздар қауымына артылған бірінші міндет – шәкірттерін сапалы біліммен сусындатып, білімін үй жағдайында да арттырып, сонымен қоса, тәрбие жұмыстарын да жүйелі жүргізіп отыру болды.

Жаңа оқу жылында қашықтан оқыту өз жалғасын тапты. Сабақ басталар алдында ата-аналарға, оқушыларға арналған жиналыстар өтіп, жаңа оқу жылында балаларды оқыту жөнінде нұсқаулықтар берілді. Осы жұмыста мектебіміздің әкімшілігі, мұғалімдері де әрбір баланың жеке ерекшелігін ескере отырып, жүйелі түрде бар мүмкіндіктерін салып білім беруде.

Мектебімізде сапалы білім берумен қатар, тәрбие жұмысы да қашықтан жүргізілді. Бұл оқу кезеңіне өзім жетекшілік ететін 8 «б» сыныбы да көшті. Алғашқы аптада ата- аналар мен оқушыларға арналып жиналыстар, түсіндірме жұмыстары жүргізілді. Қашықтан оқыту жағдайында сынып оқушыларымен тәрбие жұмыстарын жүргізуге ата-аналардың зор ықпалы тиді. Сол кезеңдерде ата-аналармен бірлесе атқарған жұмыс нәтижелерімен бөліскім келеді. «Біз қашықтан оқимыз» атты видеороликтер дайындау сайысына қатысып, сынып оқушыларының дайындаған видеосы талапқа сай безендірілуіне байланысты 1 орын иеленді. Өткізілген іс-шаралардан сынып оқушылары ата-аналардың көмегімен қалыс қалмай қатысып отырды. Қазақстандық патриотизм және азаматтық-құқықтық және рухани адамгершілік қасиеттерді оқушылар бойында қалыптыру мақсатында ұлы геолог, минералогия ғылымдарының докторы, профессор, академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаевтың туылғанына 121 жыл толуына орай өткен эссе жазу сайысында сыныбымның оқушысы Сейтжан Сабина 1 орын иеленді, белсене қатысқаны үшін Махмутов Темірланға алғыс жарияланды. Композитор, дирижер, күйші Нұрғиса Тілендиевтің туғанына 95 жыл толуына орай, оның әндері мен күйлерін орындау сайысына өнерлі оқушы Ешмұхан Ерсұлтан үлкен топ арасынан 1 орын алды.

Оқушылар бойында көп мәдениетті және көркем эстетикалық мәдениетті қалыптастыру мақсатында 1 мамыр - Халықтар бірлігі мен ынтымақтастығы күніне орай іс-шаралар ұйымдастырылды. Қазақстанда мекен ететін әр ұлттардың тағамдарын дайындау челеенджіне украин халқының толмасы дайындалды.

Ұлттық киімдердің суретін графика, кескіндеме техникасында орындау түрінде «Креативті иллюстратор» байқауына сыныптан Нысанбаев Арыстан қатысып, «Графика шебері» номинациясы бойынша 2 орын иегері атанды.

«Этно-стиль» ұлттық киімдердің виртуальды сайысына екі бағыт бойынша: ұлттық киімдегі тик-ток, ұлттық киім элементімен орындалған тик-ток дайындау керек болды. Сынып атынан қатысқан Сатыбалды Шакизада «Халық шығармашылығы» номинациясын, Орынбай Жамила «Харизмасы әдемі» номинациясын, «Нағыз ер жігіт» номинациясын Ешмұқан Ерсұлтан жеңіп алды.

Рухани адамгершілік бағытындағы жұмыстардың бір – Отан қорғаушылар күніне байланысты сыныптың ер балаларын мерекелік құттықтауы видео-слайд болды. Ұлы Жеңістің 75 жылдық мерекесіне байланысты бізге бақытты өмірді сыйлаған ата-әжелерімізге тағзым ретінде слайд-презентация әзірленіп, оқушыларға көруге ұсынылды.

Мектепте ұйымдастырылған отбасы тәрбиесі негізіндегі 15 мамыр – Халықаралық отбасы күніне орай ұйымдастырылған «Менің шежірем – елімнің шежіресінің бөлшегі» атты шағын жобасына сыныптан Қайрат Ғазиз қатысып, 1 орынға ие болды. Сонымен қатар,

сыныбымыздағы көпбалалы отбасында шыққан балаларға мектеп әкімшілігі мен демеуші ата -аналар қайырымдылық акциясы ретінде азық -түлік жиынтығын дайындап, таратты.

Жаңа оқу жылының алғашқы сабағы «Абай – дара, Абай – дана» атты сынып сағатымен басталды. Оқушылар Абай атамыздың қара сөздерін жатқа айту челленджін ұйымдастырды. Сәтбаев қаласының туған күніне орай «Сәтбаев – достықтың қаласы» атты қаланың көрікті жерлеріне саяхат жасап, бейнебаян дайындады. Отбасы тәрбиесіне байланысты «Менің отбасымның дәстүрлері» тақырыбында әр оқушы өз отбасында қалыптасқан дәстүрлер туралы эссе жазды. «Дені сау – ұрпақ қоғамның қуатты күші» тақырыбындағы салауатты өмір салтын дәріптейтін сабаққа спорттық ойын түрлерінен бейнебаян көрсетілді. «Ұстазы жақсының – ұстамы жақсы» атты ұстаздар мерекесіне арналған сынып сағатына оқушылар мерекелік бейнебаян дайындап, мектеп ұстаздарына ұсынды. 1 қазан – Қарттар күніне байланысты сыныбымыздың ата-аналарының демеушілігімен қамқорлық акциясы ұйымдастырылып, оқушылар тыл, еңбек ардагерлеріне арнап сый әзірледі.

Қорытындылай келгенде, адамды тәрбилеудің әлеуметтік негіздеріне тұлғаның жан-жақты дамуының басты шарты – адамшылық мәдениеттің барлық мұратын игеру болып табылады. Екіншіден, тұлғаны дұрыс бағытта тәрбиелеу. Үшіншіден, тәрбиенің әлеуметтік мазмұнының ерекшеліктерін ескере отырып, адамның іс-әрекетінің белсенді, жасампаз санасы жеке тұлғаның үйлесімді қалыптасуына мән берілуі керек.

Сынып ата-аналары оқушылармен бірлесіп қашықтан білім алумен бірге тәрбие жұмыстарын жүргізуге ат салысуда. Әрқашанда мектеп – ұстаз - ата-анамен біріккен кезде ғана жұмысымыздың оң шешімі табылады. «Жұмыла көтерген жүк жеңіл» демекші осындай қысылтаяң шақта ата-аналар мен оқушылар түрлі шаралар ұйымдастырған мектеп әкімшілігіне риза. Қоғамда аса маңызға ие болған мұғалім мәртебесі арта берсін, абыройы асқақтай берсін.

**Әдебиеттер тізімі:**


1. Усманов Э.Э., Сәрсенбаева М.Б., Педагогика. Алматы, 2005 ж.
2. Жарықбаев Қ, Қалиев С., Қазақ тәлім тәрбиесі. Алматы, «Санат», 1995 ж.
3. Халитова И. Әлеуметтік педагогика. Алматы.«Білім», 2007 ж.



**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқыту жағдайында тұлғаны тәрбиелеу және әлеуметтендіру жайында нақты шараларды ұйымдастыру түрлері айтылған.

**Аннотация.** В статье описаны виды организации конкретных мероприятий по воспитанию и социализации личности в условиях дистанционного обучения.

**Abstract.** The article describes the types of organization of specific activities for the education and socialization of the individual in the context of distance learning.

# МЕКТЕП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНА ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

**У. Е. Кайназарова**
Сүлейман Демирел атындағы мектеп-интернат-колледжі, Алматы қ.,
ulbala_88@mail.ru

«Өмірдің 10 пайызы – сіздің өміріңзде болып жатқан оқиғалар және 90 пайызы – сіздің оған қалай жауап қайтарғаныңыз, реакцияңыз»
Чарльз Свиндолл

Ғылым мен технологияның қарқынды даму ғасырында адамзаттың бойынан жоғалып бара жатқан құнды қасиеттердің бірі – эмоциналды интеллект. Өскелең ұрпақтың бойында өркениетті қоғамның өркендеуіне өзіндік үлесін қосар пайдасы тиер қасиеттердің болуы өте өзекті.

Эмоционалды интеллект дегеніміз не? Ол адамның әуелі өзінің содан соң өзгелердің қалауын, ниетін, мотивациясын, эмоциясын түсінуі, тану қабілеттері мен дағдыларының жиынтығы, практикалық мақсаттарды шешу мақсатында өзінің эмоцияларын және басқалардың эмоцияларын басқару қабілеті болып табылады [1].

Адам дүниеге келе салып, эмоциясын көрсетеді, шығарады. Бірақ оның қандай эмоция, не үшін ол эмоция пайда болды, не әсер етті, оны пайымдамайды. Адам өзін қоршаған ересектер, құрбы-құрдастарына қарап эмоцияларды пайдалану жолдарын үйренеді. Дүниеауи мақсат, мұраттарға қол жеткізу де осы эмоциялардың ойнайтын рөлі ерекше.

Ақыл-ой қабілеттері жетілген тұлғаның бойында эмоционалды интеллектісі жеткілікті дәрежеде дамуы – тұлғаның өмірлік табыстарының кепілі.

Сонымен, адам білім, білік, дағдылармен қаруланып қана қоймай, эмоциялар туралы, оны өмірде тиімді қолдануды да үйрену қажеттілігін аңғарамыз. Статистикалық мәліметтерге сүйенсек, материалдық және рухани тұрғыда табысқа жеткен жандардың 90%-ының EQ деңгейі жоғары көрсеткіште болған. IQ+дағдылар+EQ – бұл табысты адамдардың формуласы. Ақыл-ой қабілеттері, түрлі тіршілікке қажетті дағдылар, және эмоционалды интеллектісі дамыған тұлғалар салыстырмалы түрде жетістікке жетеді[2].

Жалпы түрде, адамның бойында жиі кездесетін эмоцияның негізгі 6 түрі бар: қуану, ашулану, қорқу, таңқалу, жақтырмау, ренжу.

Эмоционалды интеллектісі жоғары дамыған оқушы біледі:
- не сезініп тұрғанын;
- өзінің эмоцияларының мәнін;
- оның басқаларға деген әсерін;
- өз қателіктерін мойындап;
- кешірім сұрап.

Болады:
- жаңалықтарға құштар;
- жақсы тыңдаушы.

Айтылған сын-пікірлерге еш қарсылықсыз, ақталусыз жауап қайыра біледі.

Төмен EQ-дің белгілері: өзіндік санасы төмен, эмпатия танытуда қиналады, өзінің және өзгелердің эмоциясын түсінбейді, өз командасының мүшелерін кінәлауға бейім келеді.

Эмоционалды интеллект – бұл рационалды және эмоционалды ақылдың арасындағы баланс.

Эмоционалды интеллектіні адам бойынан қалай анықтаймыз? Әрине, оның компоненттерінен:
- өзін-өзі түсіну;
- өзін-өзі реттеу;
- мотивация;
- эмпатия;
- әлеуметтік дағдылар[2].

Өзін-өзі түсіну – толықтай өзінің сезімдерін, уайымдарын, әрекетін, ойын түсінуі. Яғни, мен не сезініп тұрмын, менің уайымым не, не істеп жатырмын деген сұрақтарға толықтай жауап бере алуы. Өзінің жетістіктері мен кемшіліктерін бағалауы, өзіне деген сенімділігі[3].

Өзін-өзі реттеу – адамның өзінің психоэмоционалды қалып-күйін басқаруы, белгілі бір деңгейде ішкі тұрақтылықты сақтау білуі. Бұған жататын қасиеттер: өзін-өзі қадағалауы, сенімділігі, адалдығы, бейімділігі, жаңалыққа құштарлығы.

Мотивация – қандай-да бір нәтижеге қол жеткізу үшін әрекетке қозғалу. Оған жататындар: табысқа қол жеткізу, бастамашыл болу, міндеттерге жауапты болу, отпимистік көзқарас. Мотивацияның екі түрі бар: ішкі және сыртқы. Ішкі – адамның өзінің ішінен шыққан қозғаушы күш. Сыртқы – адамды сыртқы жағдаяттармен әсер ету арқылы бір нәрсе жасауға итермелеу немесе мәжбүрлеу. Төменде мотивацияның циклі көрсетілген, мұнда біз мотивацияның жүр барысын анық байқаймыз (1-сурет).




1-сурет. Мотивацияның циклі

Эмоционалды интеллектінің 4-компоненті эмпатия – басқа адамның эмоционалды қалып күйін оның субъективті әлеміне ену арқылы түсіну. Эмпатияның үш ережесі: басқа адамның эмоциялары мен ойын түсіну, сезіну; өзін басқа адамның орнына қойып көре білу және соның көзқарасымен қарауға тырысу; өз сезімін жеткізе білу. Эмпатия сезімі дамыған адамдардың артықшылықтары: сенімді, берік достық, басқаларға түсінушілікпен қарай білуі, адамдарды қалай бар солай қабылдай алуы, топқа кіру жылдамдығы [3].

Эмоционалды интеллектінің 5-компоненті әлеуметтік дағдылар – адамдармен өзара әрекетте және қарым-қатынаста қолданылатын сөздік немесе сөзсіз жасалынатын (мимика, жест, пантомимика) дағдылар. Әлеуметтік дағдылардың тұлға үшін тиімді өзара қарым-қатынас құруда, жауапкершілікті алуда, басқаларға көмектесуде, өз құқықтарын пайдалануда өте маңызды. Әлеуметтік дағдылардың жоғары дамыған көрсеткіштері:

- басқа адамдарға жағымды қатынас құра білуі;
- өзгелердің ішкі сезімін өте жақсы түсіну;
- өз тілегін ашық жеткізу;
- өзін-өзі қадағалай білуі;
- топпен бірге жұмыс жасауы;
- білімін алмасуға ашықтығы;
- вербалды емес қарым-қатынасқа түсу қабілеті (күлімсіреу, бас изеу, және т.б.).

Әлеуметтік дағдылардың төмен деңгейінің белгілері: мықты достық қатынас құра алмауы, топпен жұмыс жасауға бейімсіздігі, қалжыңды шындықтан ажырата алмауы, ересектермен қарым-қатынаста қиналуы, болып жатқан оқиғаға сай әрекет ете алмауы, өз эмоцияларын көрсетуге қиналуы, басқалардың эмоцияларын түсінбеуі [4].

Эмоциялар туралы біліміңізді тексеру үшін төмендегі сұрақтарға жауап беріп көріңіз:

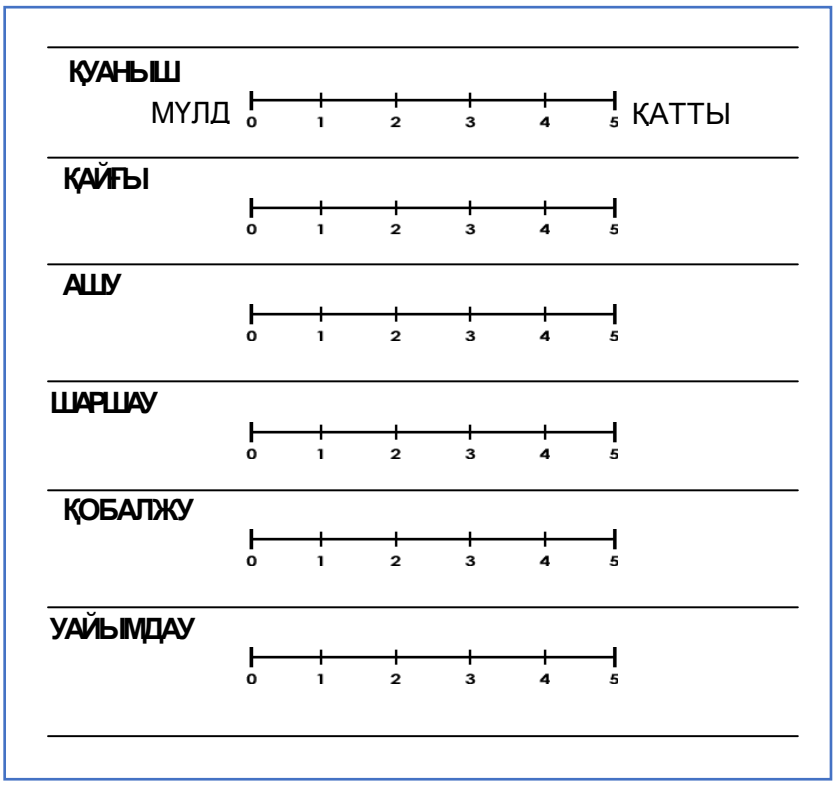
- қалауыңыз орындалғанда, мақсатыңызға қол жеткізгендегі сезім?
- Сіздің басқа адам табысқа кенелгеніне ызалану сезімі?
- қуанышты көңіл-күй, ризашылық сезімі?
- өзіңді лайықты, құрметті, сыйлы сезіну?
- қоршаған ортаға қызығушылық болмай, жұмыс жасамай отырғандағы сезім?
- затқа немесе адамға жүрекпен сүйіспеншілік сезімі?
- өзгелердің қайғысына, уайымына ортақтасу, көңіл бөлу сезімі?

Осы сұрақтарға жауап беру арқылы, өзіміздің эмоция жайлы білімізді саралай аламыз.

Эмоционалды интеллект туралы нақты түсінікті және оның компоненттері туралы ақпарат берілген соң, осы эмоцияларымызды бақылауға арналған танымал техникалды ұсынамыз[5]:

Біріншісі «Эмоциялар сызғышы», бұл техника бойынша күнделікті эмоцияларымыздың шкала бойынша өлшей аламыз (2-сурет). Күні бойы бойымызда қай сезімнің басым болғанын анықтай отырып, бір апта барысында өзіміздің қай эмоцияның жетегінде жүргенімізді бақылауға мүмкіндік аламыз.

2-сурет. «Эмоциялар сызғышы»



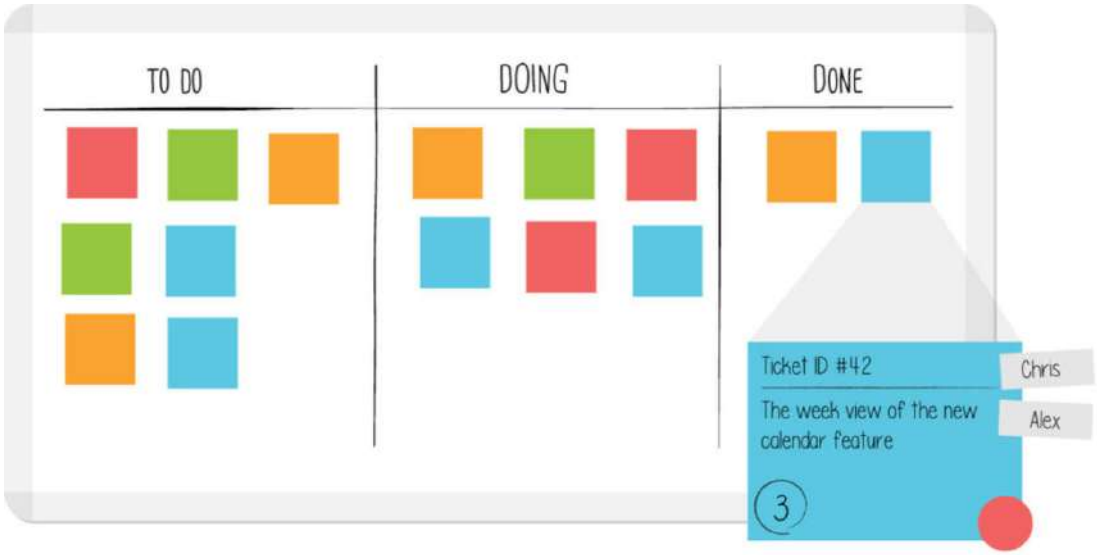

«Эмоциялар күнтізбесі» техникасы. Бұл техника бойынша аптада орын алған эмоцияларымызды бақылау арқылы өз-өзімізді зерттеуге мүмкіндік туады. Қай эмоцияның басым болғанын, қайсы төмен деңгейде өткенін аңғару арқылы қалып-күймізді зерделей аламыз (1-кесте).

1-кесте. «Эмоциялар күнтізбесі» техникасы

| | ҚУАНЫШ | ҚАЙҒЫ | АШУ | ШАРШАУ | ҚОБАЛЖУ | УАЙЫМДАУ | БАСҚА | ЕСКЕРТУ |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ДҮЙСЕНБІ | | | | | | | | |
| СЕЙСЕНБІ | | | | | | | | |
| СӘРСЕНБІ | | | | | | | | |
| БЕЙСЕНБІ | | | | | | | | |
| ЖҰМА | | | | | | | | |
| СЕНБІ | | | | | | | | |
| ЖЕКСЕНБІ | | | | | | | | |

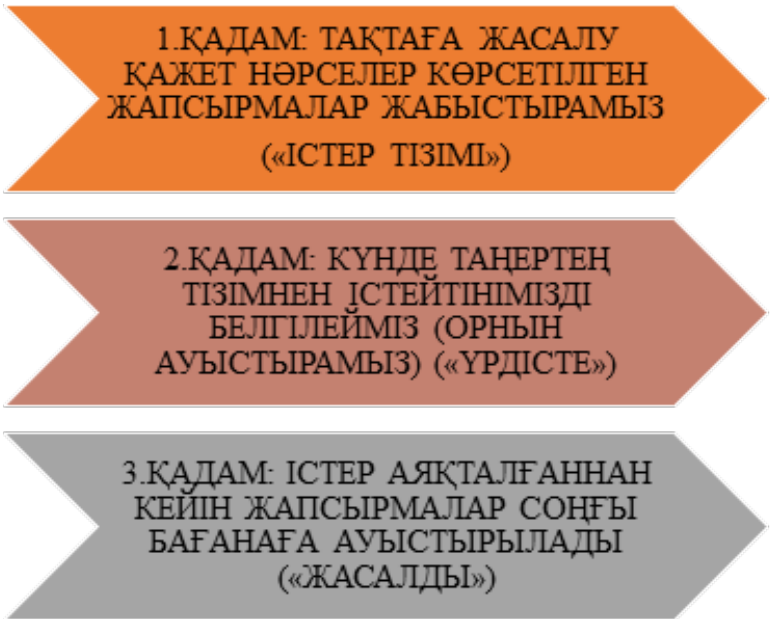
Эмоцияларымызды реттей білу үшін, іс-әрекетімізді тәртіпке келтіріп алу маңызды. Соған орай, «Канбан» техникасы ұсынамыз (3-сурет).

3-сурет. «Канбан» техникасы




«Канбан техникасының» толтыру бойынша түсіндірмелер (2-кесте).

2-кесте. Техниканы толтыру нұсқаулығы




Жоғарыда көрсетілгендей тәртіппен, оқушылар өз эмоцияларын күнделікті, апта бойы бақылауға алып, атқаратын жұмыстарын ұсынылған «Канбан» техникасы бойынша жүйлейтін болса тұлғалық тұрғыда жетілуіне жол ашылады.

Ал, төмендегі кестеде оқушылардың атқаратын іс-шараларына тізім берілген. Осы тізімде көрсетілген әрекеттерді «Канбан» техникасы бойынша жоспарлап, мұқият орындауы көп мүмкіндіктерге жол ашады (3-кесте). Бұл эмоционалды интеллектіні дамытуға ұсынылған техникалар тек оқушыларға ғана емес, ересек адамдарға да пайдалы болмақ.

3-кесте. «Істер тізімі»




**Әдебиеттер тізімі:**

1 Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена // Вопросы психологии 2006. №3. С.78-86.

2 Гоулман Д., Бояцис Р., Макки Э. Эмоциональное лидерство: искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта. - М, Альпина Бизнес Букс, 2013. - С. 22--23.

3 Гоулман, Д. Эмоциональный интеллект / Даниэл Гоулман; пер. с англ. А.П. Исаевой. - М.: АСТ: АСТ Москва: Хранитель, 2012. - 478 с.

4 Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта // Вопросы психологии 2007. №5. С. 57-65.

5 Нгуен М.А. Развитие эмоционального интеллекта // Ребенок в детском саду. – № 5.– С. 80-87.

**Аңдатпа.** Мақалада эмоционалды интеллектке түсінік беріледі және оны дамытуға арналған техникалар ұсынылады.

**Аннотация.** В статье рассматривается понятие эмоциональный интеллект и рекомендуется разные эффективные техники для развития его.

**Abstract.** The article discusses the concept of emotional intelligence and recommends various effective techniques for its development.

## БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

**Б.Т. Кожахметова**
«Сәтбаев қаласының № 1 мектеп – гимназиясы» КММ, Сәтбаев қ.,
kura-919191@mail.ru

Еліміз жаңа тарихи кезеңге аяқ басқан уақытта білім беру үдерісінде жаңа ақпараттық білім беру ортасын қалыптастыруды, инновациялық әрекетті талап етеді. Табысты болудың кілті – бәсекеге қабілетті болу екенін ескерсек, бүгінгі жас ұрпақтың креативті ойлауы, жаңа шешімдер, технологиялар мен инновацияларды қолдануы және ұлттық құндылықтарымызбен ұштастыра алуы-біздің ұрпақтың жаңа белеске көтерілуінің дәлелі. Білімнің салтанат құрған бүгінгідей уақытында білім әлемдік болса, тәрбие ұлттық болуы керек екені белгілі. Әйгілі ойшыл ғалым Әл-Фараби «тәрбиесіз берілген білім-адамзаттың қас жауы» екенін айтып кеткендей, құндылықтар жүйесінде тәрбие білімнен жоғары тұрғаны абзал. Бүгінгідей жаңартылған білім мазмұнына көшкен уақытта мұғалімге жүктелер міндеттің де салмағы өте ауыр. Оқу бағдарламаларынлағы оқу мақсаттары оқушылардың шынайы проблемаларды анықтап, зерттей білуді талап етеді. Ол үшін төрт дағдыға негізделген оқу мақсаттарын жүзеге асыру керек. Ж.Аймауытовтың «...бала әуелі тәжірибеге талпынып, нәрсемен танысып, сонан кейін сол нәрсе туралы сөйлесін, тыңдасын, жазсын, оқысын, тілге үйренсін» деген сөзі осының дәлелі іспетті. Тақырыпты талқылау тиісті лекцияны қолдануды көздейді, сол арқылы оқылым бойынша тапсырмаға қызығушылықтары туындайды, осыдан кейін оқығанның негізінде жазбаша тапсырма орындаудың үлгісі ұсынылады. Дағдыларды осылайша біртіндеп енгізудің тағы бір жолы – аудиомәтін тыңдап, пікірталасқа түсіп, жазбаша тапсырма орындайды. Осылайша қоғам талабына сай тәрбие мен білім берудің негізгі принциптері оқытудың ізгілендіру, өздігінен дамитын, дұрыс шешім қабылдай алатын тұлға қалыптастыру болып табылады. Ал оқытудың озық технологияларын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты жетік маман болу екіталай. Сондықтан жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйыдастыруына көмектеседі. Яғни білім мазмұнын жаңарту жағдайында педагогикалық үдерісті ұйымдастыру модульдері төмендегідей: білім беру мен білім алудағы жаңа тәсілдер, бағалау, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану, білім берудегі көшбасшылық т.б. осының ішінде жаңа тәсілдерге тереңірек тоқталғым келеді. Бүгінгідей ой жарыстыратын заманда Блумның мақсат қою таксономиясының әрбір деңгейлерінде оқушының мазмұнды, салалы ойлауы мен сөйлеу әрекетіне жетелейтін тұстары бар. Яғни оқушы өзінің игерген біліміне сын көзбен қарай отырып, өзіне баға беруге үйренеді. Бағалау деңгейінде оқушының жеке ойын қалыптастыруға, пікірін, көзқарасын бекітуге өзінің ұсынысын ашық айтуға нық қадам жасай алады және білім деңгейлері артып, шығармашылығы шыңдалады. Бұл әдістің ұғымдылығы сол, ол оқушыларды шығармашылық деңгейге жетелеуі мен ерекшеленеді және мұнда мұғалім әрекеті емес, оқушы әрекеті алдыңғы қатарда тұрады да, сол арқылы нәтижеге жетуге жобаланады. Яғни мұғалім оқушымен субъект ретінде қарым-қатынас жасайды. Мен әдебиет пәнінің мұғалімі ретінде әр оқушының рухани жетілуіне, әсіресе, сөздік қорының бай болуына, рухани жағынан баии түсуіне ерекше көңіл бөлемін. Әр сабақта білімді меңгерудің шығармашылық деңгейіне жету үшін үнемі Блум жүйесін пайдаланамын.

Сол арқылы баланы шабыттандырып, «сенің қолыннан көледі», «сенен үлкен үміт күтемін» деп, қолдау білдіріп отырамын. «Кім?», «не?» деген сұрақтармен емес, «неліктен?», «не себепті?» деген проблемалық сұрақтар қойып, мәселе тудырамын. Оқушылардың берген жауаптарынан шығармадан алған әсерлерін, шығарманы толық оқуын, өз беттерінше ойларын жеткізе алуларын көруге болады. Әр оқушының жеке пікірлері қалыптасып, ой түйіні жасалады. Сондай-ақ оқушыларды бірлесе жұмыс істеуге, сыни ойлауға жетелейді. Мысалы, Р.Хамзатовтың «Менің Дағыстаным» шығармасын талдау барысында «Идеялар себепті», «Балық қаңқасы», «Детальдарын қосу», «Үш бу хат» сияқты белсенді әдіс-тәсілдерді қолдандым. Сабақтың басын «Суреттер сөйлейді» әдісімен сынып оқушыларын тақырыпқа сай «Тұман», «Құс», «Жаңбыр» деген кеспе суреттер арқылы топқа бөлуден бастадым. Бұлай топқа бөлу оқушыларға тақырып туралы ой салды, әр сабақты оқушылардың жұмыс істеу формасын айқындауға септігін тигізді. Шығарманы талдау барысында «Балық қаңқасы» әдісі арқылы оқушылар мынадай дескрипторларға сүйене отырып, шығармада көтерілген әлеуметтік-қоғамдық мәселені тауып, себептерін айқындап, сызбаға түсіреді. Осы әдіс арқылы оқушылар оқу үдерісіне белсене

қатысып, өздері ұсынған қорытындыларының дәлелдерін ұсынып сыни тұрғыда ойлай алып және сол арқылы оқу жетістігіне жетіп отырды. Сабақ соңында кері байланыс ұсыну үшін және оларды ынталандыру үшін «Чемодан, еттартқыш, қоқыс жәшігі», «Үш мәселе, бір әрекет», «Бір ауызс сөз» әдістері арқылы қалыптастырушы бағалау жүргіздім. Осының ішінде «бір ауыз сөз» бағалауына тереңірек тоқталатын болсам, шығармадағы кейіпкерлер қарым-қатынасын отбасылық құндылық тұрғысынан талдап, хат құрылымын сақтап, өз ойларын дәлелді түрде жеткізу сияқты бағалау критерийлеріне негізделген тапсырма кезінде, яғни Дағдыстандық суретшіге хат жаза отырып, «Бір ауыз сөз» арқылы ойларын бір сөйлеммен түйіндеді. Осы бағалау түрі арқылы оқушылардың сыни және шығармашылық ойлауы дамып, оқу жетістігінің жоғары деңгейіне жете алды. Сонымен қатар бұл шығарманы талдауда мынадай проблемалық жағдай туды:

1. Жазушы шығармасында негізгі ой қалай берілген?
2. Шығарманың арқауы неде?
3. Дағдыстандық суретшінің орнында болсаң не істер едің?

Осы проблемалық жағдайтқа байланысты оқушылар жауаптарын айта отырып, сабақтан алған әсерлері бойынша шығармашылық ситуация тудырды. Яғни оқушылар «Үш бу хат» әдісі бойынша Дағдыстандық суретшіге хат жазып, «Автор орындығында» оқыды. Ал үй тапсырмасы ретінде оқушыларға «Егер мен жазушы болсам...» деген тақырыпта шығарманы аяқтау берілді. Осы тәсілдерді пайдалана отырып, оқушылардың өз бетінше шығармашылықпен айналысуларына, ойлау, іздену қабілеттерін арттыра отырып мәселенің негізгі түйінін жасауға және оған қоса өзінің ішкі сезімін білдіруге септігі тиді.

Қорыта айтқанда бүгінгідей жаһандық өркениетке ұмтылған заманда Елбасымыздың «Өмір сүре білу үшін өзгере білу керек» деген қағидасын негізге ала отырып, өзімнің рухани жаңғыруға деген ішкі ұмтылысымды бүгінгі заман талабына сай өзгертуден бастап, «Әлсіз» оқушыны «Мінсіз» оқушыға айналдырып, Маслоу иерархиясында қарастырылған оқушының өзіндік «Менің» қалыптастыруды көп ізденсем, жаңартылған білім мазмұнын игеруда табысқа жетудің кілтін тапқан болар едім.

**Әдебиеттер:**

1. К. Ә. Қылышбаева «Әдебиет пәнін шығармашылықпен оқыту – Блум таксономиясының ұтымдылығы» Астана – 2012ж.
2. «Мұғалімдерге арналған нұсқаулық». «НЗМ» ДББҰ 2016ж.
3. Әлімов А.Қ. Интербелсенді оқыту әдістемесін мектепте қолдану. Оқу құралы «Назарбаев зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2014ж.
4. Н.Ә.Назарбаев «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласы

# ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ӘДЕТ-ҒҰРПЫ АРҚЫЛЫ ЖАСТАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ САНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

**Д. К. Коспаева, Г. Б. Калмурзаева, А. Е. Алимова**
№3 орта мектеп, Алматы облысы, Қапшағай қаласы,
daniya_kospaeva@mail.ru, gulbarshyn.70@mail.ru, alimova.ansa@mail.ru

Дүниежүзі бойынша әр халықтың ертеден бері атадан балаға мұра ретінде жеткен өзіндік әдет-ғұрпы, салт-дәстүрлері, ырымдар мен наным-сенімдері бар. Бұл ерекшеліктер әр ұлттың өзіндік мәдениетінің көрінісі болып табылатындығында күмән жоқ. Басқа халықтар сияқты қазақ халқының өзіндік ерекшелігі осы салт-дәстүрлерімен, әдет-ғұрыптарымен, ырымдарымен, наным-сенімдерімен сипатталады. Ата-бабамыздан келе жатқан халқымыздың әдет-ғұрыптарын ұстану жеке тұлғаның ұлттық санасын, мәдениетін дамытады.

Ұлттық әдет-құрып арқылы балаларды тәрбиелеу жолын этнопедагогикада дәстүрлер мен наным-сенімдер, ырымдар арқылы қазақ халқының бай мәдениетіне сілтеме жасай отырып табуға болады. Бұл біздің ойымызша, этномәдени, жалпыадамзаттық мінез-құлық нормалары мен ұлттық қағидаларды үнемі зерделеу арқылы балаларға жағымды әсер етуі мүмкін. Бұған қазақ халқының мәдени ережелеріне сәйкес басқа да жалпы қабылданған моральдық-адамгершілік басымдықтар мен мінез-құлықтардан басқа, балалардың дамуына бағытталған білім беру жүйесімен отбасы институтын біріктіру арқылы қол жеткізуге болады.

Қазақ халқы балаларының ақылды, мейірімді, саналы, төзімді, епті, тапқыр, елжанды болып өсулеріне ерекше мән берген. Сол себепті де қазақ халқының дәстүрлері мен салттары адамның дүниеге келгенінен бастап, оның осы өмірдегі жетістіктерінің барлығын түгел қамтиды. Осындай мақсатта қазақ халқы балаларын түтіні бұзылмаған, шаңырағы шайқалмаған отбасында тәрбиелеуді мақсат тұтқан. Бұл жайында ата-бабамыздан бізге мұра болып қалған «Отан – қуат, отбасы – шуақ», «Отбасының өнегесі – Отан өнегесі» сияқты мақалдарын мысалға келтірсек болады.

Ұл бала болсын қыз бала болсын үлкендерге бағынған және үлкендер олардың тәрбиесіне ерекше жауапкершілікпен қараған. Балалардың ерте жастан бастап халықтың барлық негіздерін білуі, қонақжайлылық ережелерін және балалар арасындағы қарым-қатынас этикетін білуі үлкен маңызға ие болды. Осылайша, отбасылық тәрбие балалардың моральдық, психологиялық, физикалық дамуына негіз болды. Бұл тәуелсіз еңбек қызметіне дайындықта үлкен рөл атқарды.

Қазіргі заманғы білім берудің негізгі мәселелерінің бірі балаларды тәрбиелеу ұрпақтардың тарихи сабақтастығын сақтамай, халықтардың тарихи өткенімен, халықтық тәрбие идеяларымен таныспай жүргізіледі. К.Д. Ушинский атап өткендей, халық тәрбиесі халықтық дамудың тарихи процесінде тірі орган болып табылады, мұндай тәрбие ұлттық мінезді, адамның ұлттық психологиясын қалыптастырушы күшке ие болады [1].

Халықтық тәрбиенің негізі мен негізгі әдісі – ұлттық дәстүрлер – ата-бабамыздың тәрбие даналығының інжу-маржаны, халықтық педагогиканың алтын қорын құрайтын ұлттық тәрбие формалары мен құралдарының сарқылмас қазынасы. Халықтық дәстүрлердің педагогикалық мәні – ғасырлар бойы ұлттық тәрбиелік күш-жігерінің нәтижесі ретінде де, таптырмайтын білім беру құралы ретінде де әрекет етумен анықталады. Дәстүрлер жүйесі арқылы қазақ халқы өзін, рухани мәдениетін, балаларының мінез-құлқы мен психологиясын жаңғыртады.

Жас нәрестенің дүниеге келуі ата-бабамыз үшін керемет құбылыс болып саналған. Оған дәлел нәрестенің дүниеге келуіне орай қазақ халқы «Құрсақ шашу», «Шілдехана», «Бесікке бөлеу», «Бауырынан табақ жүгірту», «Тұсау кесу», «Сүндет той», «Тілашар» сынды салттары дәлел. Нәресте дүниеге келген кезінен қазақ халқы бүлдіршінді бесікке бөлеген.

Бесік – өмірге жаңа келген періште-сәбидің ақ отауы, оның ержеткенде алаңсыз балалық шағын есіне түсіретін ардақ тұтар асыл заты емес пе?! Бесікті «тал бесік» деп атаудың сыры да осында. Бүкіл тәлім-тәрбие, ұлттық ұлағат бесіктен басталған. Сан ғасырлық ұғымдарды, дүниетанымды сақтап, бүгінге жетіп отырған бесік, расында да ұлт руханиятының бастауы. «Бесіктегі бала бес түлейді» демекші, нәрестенің көп өзгеріп, тез өсіп жетілетін шағы да осы бесікте жатқан кезі [2].

Бесікке бөленген сәбиге бесік жыры айтылып, баланың бойына қазақ халқының бар болмысы дари бастайды. Бесік жыры – халық даналығын, сұлулығын бейнелейтін ұлттық фольклордың

бөлшегі. Халықтың салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, өнері бесік жырынан бастау алатынына күмән жоқ.

Бесік жыры – адамның алғашқы әуендері, алғашқы музыкалық әсерлері. Анасының немесе әжесінің әнінде қайталанатын интонацияға үйреніп, бала біртіндеп жеке сөздерді ажырата бастайды, бұл оған әндердің мазмұнын түсінуге, сөйлеуді игеруге көмектеседі. Бесік жыры арқылы балада айналасындағы заттар, жануарлар, құстар туралы алғашқы түсініктері қалыптасады. Кейбір бесік жырларында моральдық элементтер бар – олар жақсылықты үйретеді. Бірақ ана махаббаты, нәзіктігі балаға ең тиімді әсер етеді және ол бесік жырының құрамдас бөлігі болып табылады.

Баланың өмірге деген барлық талпыныстарына ата-бабамыз ерекше көңіл бөліп отырған. Сәбидің еңбектеуге талпынысын оңынан болсын деген ырыммен баланың бауырынан табақ алған. баланың бауырынан алған табақ дәмті тағаммен толы болу керек. Бұл баланың өмірі тоқшылықта, баршылықта өткенін ырымдаған дәстүр.

«Бауырынан табақ жүгіртудің» де өзіндік мән-мағынасы, ойға алған мақсаты бар. Талпынып тұрған бала бауырын ыстық тамақтың лебі шалғанда, жүйке клеткалары тітіркеніп, бойын тік ұстап, тезірек аяқтануға ұмтылады. Міне, осыдан бастап омырау сүтімен қоса, қазан тамақтары да балаға беріледі. Нәрлі, құнарлы, дәруменге толы азықтармен тамақтанған бала ет алып, буыны бекиді әрі тәй-тәй басып жүруіне септігін тигізеді, деген екен [3].

Нәрестенің алғашқы қадамына да мән берілген. Тәй-тәй басқан қадамдарын баланың үлкен өмірге басқан алғашқы қадамы деп есептеп тұсау кесу ырымын жасаған. Тұсау кесу салтанатты түрде жүргізілген. Баланың тұсауын кесу ауыл халқының, жақын туыстардың, жекжаттардың ішінен сыйлы, қадірлі, өмірде өніп-өскен ата-апаларға бұйыртқан. Оның мағынасы бала осы тұсауын кескен қадірменді кісідей өніп-өсіп, ел алдында қадірлі болуымен сипатталады. Баланың тұсауын кесер алдында міндетті түрде ақсақал бата берген.

Нәрестенің тұсауы ала жіппен, көк шөппен және тоқ ішекпен байланып кесілген. Баланың аяқтарын ала жіппен байлауының себебі жолының әрқашанда ақ болуын және біреудің ала жібін аттамай адал өмір сүруін меңзеген. Көк шөпті өріп, жіп жасап баланың тұсауын кесу ұрпағының өз елінде өсіп-өнуін және көгеруін білдірген. Ал тоқ ішекпен кесілген тұсаудың негізгі мақсаты баланың өмірі тоқшылықта, байлықта өтуімен сипатталады.

Ер балалардың азамат болып есеюін білдіретін тағы да бір салт – сүндетке отырғызу. Сүндетке отырғызылған балаға «жігіт болдың!», «ер ежттің!» деген тілектер айтылады. Осыдан-ақ сүндетке отырғызу салтының үл баларға маңызы зор екендігі байқалады.

Сүндет тойдың басқа тойлардан ертеректегі ерекшелігі – тойға сүндеттелетін баланың өзі шақыратындығында. Тіпті, жолаушы барып та шақырып келген. Өйткені бұл – баланың есейгендігінің белгісі. Өз тойына шақырып келген балаға барған жерінде шашу шашқан. Атының жалына орамал, шүберек байлап, қоржынына тәтті салған. Сыйлығын беріп жіберген. Ол бала ауылына келгенде «бізді де осы күнге жеткізсін» деген ниетпен елдің салған шашуынан барлығы бөлісіп алған екен. Ал тойға келген туған-туыстар, жекжат-жұрағаттар балаға міндетті түрде сый алып келген. Тіпті, кейбір туыстары бала тойға шақырып барған кезде-ақ атаған малын жетектетіп жіберген [4].

Ұлдың да қыздан да ер жеткені олардың білім алуға барған алғашқы қадамдарынан басталады. Мұндай керемет күнді аталарымыз ертеректе-ақ тілашар тойы ретінде думандатып өткізген.

«Тілашар» дегеніміз баланың ұстаз алдын алғаш көруіне *(мейлі, ол қожа, молда болсын, мұғалім болсын)* арналған ізгі ниет, бата-тілек емес пе?! Ертеде алалы жылқы, ақтылы қой айдаған ірі байлар балаларын Бұхара, Самарқанд, Қазан, Түркістан, Орынбор секілді қалаларға үлкен медреселерден білім алуға жіберген. Ауқатты адамдардың көбі ауылында бала оқытатын қожа молдаларды ұстаған. Баласын алысқа жіберуге шамасы келмейтін қоңыртөбел шаруасы барлар мен саптыаяқтық айраны бар кедейдің өзі баласын ауыл арасындағы молдаларға апарған екен. «Тілашар» дәстүрі сол кезде жасалған. Оқуға баратын баланы жуындырып, тырнақ-шашын алып, әркім жағдайына қарай балаға жаңа киім кигізіп, қолдағы барымен дастарқан жасап, үлкендерден бата алған [5].

Баланың дүниеге келгеніне бері құрсақ шашудан бастап тілашарға дейінгі салт-дәстүрлеріміз ертеден беру осы уақытқа дейін жалғасын алуда. Біздің балалар осы салт-дәстүрлерді көрген сайын олардың өз ұлтына деген сүйіспеншілігі, мейірімділігі жетіле түсетіні анық.

Әртүрлі халықтардың көптеген әдет-ғұрыптары мен дәстүрлерін жас ұрпақты тәрбиелеуге

әсер етудің күрделі формаларына жатқызуға болады. Оқушылардың ұлттық санасын қалыптастыру үшін қазақ халқының ұлттық болмысымен, құндылықтарымен қоса өзінің «жеті атасын» есте сақтау керек. Ежелгі уақытта әр бала өздерінің «жеті атасын» білгені таңқаларлық емес. Туыстарына мұқият қарау, олардың ата-бабаларын білу дамып келе жатқан тұлғаның гуманистік бағытын нығайтты.

Оқу-тәрбие үдерісіне қазақ халқының дәстүрлерімен танысуға арналған -түрлі іс-шараларды енгізу үлкен тәрбиелік мәнге ие. Ол, жалпы заңдылықтарды анықтауға көмектеседі, салт-дәстүрлерімізді, әдет-ғұрыптарымызды кеңістіктегі мәдениеттер диалогына әкеледі, оқу процесіне өзгерістер қосады және оқушылардың өз мәдениетіне және басқа ұлттарға деген қарым-қатынасына оң әсер етеді.

Осылайша, халықтық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар ұрпақтан-ұрпаққа берілуі керек тәжірибе мен даналықтың таусылмайтын қоймасы болып табылады. Халықтық дәстүрлермен танысу арқылы балаларды тәрбиелеудің педагогикалық маңызы көптеген ұрпақтар үшін тәрбиелік күш-жігердің нәтижесі және әрқашан білім берудің маңызды құралы болып табылады. Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар жүйесі арқылы халық өзін, рухани, халықтық мәдениетін, мінезін, балаларының ұлттық психологиясын қалыптастырады.

Ұлттық сана адамның рухани және әлеуметтік-саяси өмірде тиісті өзін-өзі анықтауы үшін қажетті бағалау қатынастарының және ұтымды-құндылық ұғымдарының өзекті жүйесі ретінде әрекет етеді. Ұлттық этникалық топ туралы жалпыланған идеяларды көрсететін ұлттық сананың ерекшелігі, ұлттық өзін-өзі тану. Бұл ұлттық қауымдастық мүшелері етінде танылатын жеке тұлғалардың ұлттық сананың белгілі бір компоненттерін игеру дәрежесін білдіретін жеке тұжырымдама.

Ұлттық сана күрделі құрылымға ие, бұл оның терең мазмұны мен көп өлшемділігімен түсіндіріледі. Ұлттық сананың құрылымы халық дамуының объективті заңдарының әсерінен қалыптасады және ұлттық сананың мәнін анықтайды. Бұл халық эволюциясының ұзақ процесінің нәтижесі, оның қоғамдағы күрделі тарихи жолының нәтижесі.

Сонымен, өз тарихын, салтын, дәстүрін, наным-сенімдерін, жеті атасын білетін және ұлттың болашағына жанкүйер бола алатын, өз елін мақтан тұтатын оқушы ұлттық санасы қалыптасқан тұлға болып табылады. Бүгінгі таңда қазақстандық білім берудің негізгі міндеті – ұлтымыздың тарихын, болмысын дәріптейтін біртұтас ұлттық қоғамды тәрбиелеу. Мұндай қоғам мемлекетіміздің толыққанды дамуының негізі болады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Ушинский К.Д. О народности в общественном воспитании. http://www.portal-slovo.ru/pre_school_education/36629.php

2 Бесікке бөлеу баланың денсаулығына қаншалықты зиян. https://stan.kz/besikke-boleu-balanyn-densaulygyna-k/

3 Арман А. Алты айлық сәбидің «бауырынан табақ жүгірту» не үшін жасалады? http://ernur.kz/dastur/alty-ailyk-sabidin-bauyrynan-tabak-zhugirtu-ne-ushin-zhasalady

4 Сүндет той – мұсылманға міндет той. https://kz.otyrar.kz/2012/07/s%D2%AFndet-tojj-%D2%B1sylman%D2%93a-mindet-tojj/

5 Ахметова З. «Тілашар» қазақта бұрыннан бар. https://aikarakoz.kz//

**Аңдатпа.** Еліміздің рухани жаңғыру заманында болашақ ұрпағымыздың ұлттық санасын қалыптастырып, жетілдіру мәселесінің өзектілі алдыңғы қатарда тұрғаны мәлім. Осыған орай, мақалада оқушылардың ұлттық санасын қазақ халқының әдет-ғұрыптары арқылы дамыту мәселесі қарастырылған. Сонымен қатар қазақ халқының отбасындағы тәрбие құндылықтарын негізге ала отырып жастадың ұлттық санасын дамыту мәселелерінің маңыздылығы негізге алынды.

**Аннотация.** Как известно, в эпоху духовной модернизации нашей страны проблема формирования и совершенствования национального сознания будущего поколения является актуальным. В этой связи в статье рассматривается вопрос развития национального сознания учащихся через обычаи казахского народа. Кроме того, на основе ценностей воспитания казахского народа в семье заложена значимость вопросов развития национального сознания молодежи.

**Abstract.** As you know, in the era of spiritual modernization of our country, the issue of forming

and improving the national consciousness of our future generations is at the forefront. In this regard, the article considers the issue of developing students ‘ national consciousness through the customs of the Kazakh people. At the same time, the importance of issues related to the development of youth national consciousness based on the values of education in the family of the Kazakh people was taken as a basis.

# ОРТА БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНЫҢ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНДА «ҚАЗАҚСТАННЫҢ КИЕЛІ ОРЫНДАРЫ – ҚАЗАҚСТАННЫҢ КИЕЛІ ЖЕРЛЕРІНІҢ ГЕОГРАФИЯСЫ» ЖОБАСЫН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

**Г.А. Куанышева**
а.ғ.қ.
**Б.С. Ахметова**
биология ғылымдарының кандидаты, ж.ғ.қ.,
ҚР БҒМ Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Қазіргі әлем көптеген өзгерістерге ұшырауда, бұл өз кезегінде білім беру жүйесіне елеулі әсер етеді. Барлық уақыттарда білім беру мен тұлғаны қалыптастырудың тәрбие бөлімін құраушысы әрдайым алғышартты мәселе болып табылады.

Қазақстанда мәдени-идеологиялық, сонымен қатар халық санасындағы жалпыұлттық патриотизмді нығайту бойынша «Туған жер» және «Қазақстанның киелі орындары – Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» тәрізді жаңа жобалар жүзеге асырылуда, олар халықтың санасында жалпыұлттық қасиетті жерлер ұғымын қалыптастыруға бағытталған [1].

Сакралды (киелі) география – бұл халықтың сана-сезімінде өшпей сақтала беретін тарихи оқиғалар, табиғи, мәдени және тарихи мұра ескерткіштері [2]. Олар бүгінгі күннің адамдарын, қоғамды, мемлекетті ертеде болған тарихи оқиғалармен, мәдени мұралардың тарихымен байланыстырады.

Сакралды география – география ғылымы мен мәдениеттанудың қиылысында, салыстырмалы түрде соңғы кезде пайда болған ұғым, сонымен қатар қасиетті/киелі/әулие санаты бар кез келген нысанның ара қатынасы (өзара салмағы) туралы білімдер жүйесі.

Киелі, қасиетті, сакралды сөздерін – синоним сөздер ретінде де қарастыруға болады. Бұл терминдерді кеңінен қарастыратын болсақ – олар: аса қадірлі, ардақты; қол сұғуға, қастандық жасауға болмайтын; берік, мызғымас; асқақ, биік, еңселі, маңызды, қадірлі; азаттық мақсатында, әділ іске бастайтын; қастерлі, құрметті деген және әдет-ғұрыптық, салт-дәстүрлік те мағыналар береді.

Киелі сөзінің мән-мағынасы арқылы халқымыз зорлық-зомбылыққа, әділетсіздікке қарсылығын, адам, табиғат, қоғам арасындағы жарасымдылық пен үйлесімді сақтауға құштарлығын білдірген. Жүгірген аңның, ұшқан құстың, жер мен судың, ерекше қасиетке ие адамның киесі ұрады деуімен қоғамдық-саяси, рухани, экологиялық, әлеуметтік тұрақтылықты, ынтымақ пен ықпалдастықты бәрінен жоғары қоя алған. Еліміздің оңтүстігіндегі Қазығұрт тауын киелі, сакралды географияның тұңғышы десек, еш қателеспейміз. Өйткені таудың басында Нұх пайғамбардың кемесі қалғаны туралы аңызды білмейтін қазақ жоқ, оған тәу етушілер күні бүгінге дейін үзілген емес.

Жер бетіндегі киелі нысандар халықтарды және мемлекеттерді біріктіреді, олардың арқасында өмірінің мәнін, қиын жағдайларда көңіліне жұбаныш-сүйеу, ертеңгі күнге деген күш-қуат, сенім табады.

Қазақстанның бұндай жерлеріне Ақмешіт (Ұлытау) тауын, Хан Тәңірі шыңын, Мұзтау (Алтай) тауын, Қазығұрт тауын, Жамбақы тауындағы және Абай ауданындағы Қоңыр Әулие үңгірлерін, Бектау ата тауы мен үңгірін, Жылаған-ата үңгірін және т.б. жатқызуға болады.

Қазақстанда мұсылмандар және басқа да дін өкілдері құрмет тұтатын Қожа Ахмет Яссауи, Арыстан Баб кесенелері, Маңғышлақтағы жер асты мешіттері тәрізді жерлер өте көп. Алтынемел ұлттық саябағы, Тамғалы петроглифтеры ерте заман мәдениеттерінің әйгілі ескерткіштерінің қатарына жатады.

ҚР Ұлттық музейінің «Қасиетті Қазақстан» ғылыми зерттеу орталығы 100 киелі орынның тізімін анықтады. Аталған тізімге енгізілген сакралды нысандар еліміздің киелі жерлерінің мәдени-географиялық белдеуін құрауы тиіс [3].

Кез келген басқа ғылымдар тәрізді, сакралды география да көптеген қызметтер атқарады. Оның ішіндегі маңыздыларының бірі – жалпы білім беру. Сакралды география әр түрлі адамдардың, қауымдастықтардың, ұлттардың дүниетанымдық ерекшеліктерін түсінуге және осының негізінде өз пікірін, әлем туралы өз көзқарасын қалыптастыруға жағдай жасайды.

Қазақстанның киелі жерлерін зерделеу және белсенді түрде насихаттау тәрбие берудің негізгі бағыттарын жүзеге асырудың ең қолайлы мүмкіндігі болып табылады [4].

Жаңа қазақстандық патриотизм мен азаматтыққа тәрбиелеу*, құқықтық тәрбие.*

Қазіргі кездің жастарына рухани және патриоттық тәрбие беруде киелі орындар маңызды рөл атқарады. Біздің ата-бабаларымыз қазақ даласында өздерінің және барлық қазақ халқының арнамысын және абыройын сақтап қала білді. Елінің тұтастығын сақтап қалу жолында өмір сүрген және қаза тапқан батырлардың рухы мен жігер-қайратының арқасында, біз еркін, тәуелсіз елде өмір сүреміз. Қазақ жерінде ұлт данышпандарының аттарымен байланысты орындар аз емес. Біз оларды есте сақтаймыз, олардың жерленген жерлері тарихи және мәдени ескерткіштерге айналған.

Тарихымыздың әртүрлі кезеңдерінде елімізді қорғаған батырларға және мемлекетіміздің қалыптасуына елеулі үлес қосқан тарихи тұлғаларға арналған республикамыздың аймақтарындағы көптеген кесенелерді сондай нысандарға жатқызуға болады, олар: Абылхайыр хан, Абылай хан, Кенесары хан, Қабанбай батыр, Райымбек батыр, Қарасай және Ағынтай батырлар, Әбдіғаппар және Кейкі батырлар, Қобыланды батыр, Есім хан, Тама Есет Көкіұлы, Махамбет Өтемісов, Ахмет Байтұрсынов, Мыржақып Дулатов және т.б.

Танымал тарихи тұлғалардың өмірімен, мемлекетіміздің тарихымен таныстыру Отанға деген сүйіспеншілік, мемлекеттік құрылымға, саясатқа, идеялогияға, құқықтық тәртіпке қатысты мақтаныш және жауапкершілік сезімдерін тәрбелеуге, білім алушылардың бойында көшбасшылық қасиеттерді дамытуға септігін тигізеді.

Рухани-танымдық тәрбие

Қазақстанның бірегейлігі оның көшпенді өткенімен анықталады. Көшпенділер үшін олардың өмір сүретін аумақтарының егемендігі өте маңызды. Ата-бабаларымыздың рухы мекендеген қасиетті таулар, өзен-көлдер, жазықтар мен қыраттар «ата-баба жері» ұғымын халықтың сана-сезімінде қасиетті жерлер ретінде сақтап келеді. Олар туралы аңыздар мен әпсаналар, ертегілер мен нақыл сөздер, бейне-белгілері, наным-сенімдері ұрпақтың рухани-адамгершілік және рухани-танымдық тәрбиесіне баға жетпес үлес қоса отырып, ұрпақтан-ұрпаққа беріліп келеді. Қазақ халқының мәдениеті көркемдігі тұрғысынан жоғары жазбаша және ауызша әдебиет, фольклор, дастандар, көрнекті музыкалық, поэзиялық және философиялық мұра түріндегі рухани байлықтың орасан зор қорын жинақтай отырып, дамудың ұзақ жолынан өтті. Қазақ халқы ежелгі салт-дәстүрлерді осы күнге дейін құрметтейтіндіктерін, өздерінің ата-бабаларын және халқының бастан кешкенін ұмытпайтындықтарын мақтанышпен айта алады.

Ата-бабаларымыздың руханиятын, олардың арман-мұраттарын, салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, мәдениетін, тілін және т.б. танып-түсінудің, қазіргі кездің білім алушыларын тәрбиелеуде, олардың бойында ұлттық сана-сезімді оятуда қазақтардың дәстүрлі тәрбиесінің тәжірибесін қолданудың, тарихи тұлғаларға қатысты қасиетті орындарға саяхат жасау барысында тұлғалардың көшбасшылық қасиеттерін ашып көрсетудің маңызы зор. Атап айтсақ, 1916 ж. көтеріліс басшылары және Міржақып Дулатұлы кесенелеріне, Ғұмар Қараш, Смағұл Сәдуақасовтың жерленген жеріне, Ахмет Байтұрсынұлы мемориалды үйі, Жымпитыдағы «Алаш Орда» үйі, Семейдегі Алаш арыстары үйі, Тұңғыш Президент тарихи-мәдени орталығына саяхат сабақтарда тәрбиенің осы бағытын дамытуға болады.

Ұлттық тәрбие

Бір жағынан, этникалық тәрбие әсіреұлтшылдықтың қауіп-қатерінен сақтануға мүмкіндік береді, екінші жағынан жастарды өз халқының тарихи тәжірибесіне тартады, ұлттық мақтаныш, патриотизм сезімдерін дамытады, Отан алдындағы борышын сезінуге, тарихи сананы, яғни тарихи танымның дұрыс қалыптасуына жағдай жасайды.

Сакралды жерлердің кез келгені аңыздармен, ертегілермен немесе тарихи оқиғалармен байланысты болатыны сөзсіз. Сондықтан мектеп жасындағы балалардың ертегі-аңыздарға қызығушылығын дамытуда, этномәдениетін көтеруде Жылаған ата үңгірі және бұлағы, Ақмешіт үңгірі, Бектау ата тауы мен үңгірі және т.б. тәрізді киелі жерлер мен нысандар туралы аңыз-әңгімелердің атқаратын ролі зор.

Халық шығармашылығының түрлі жанрларын, ұлттың салт-дәстүрлерін зерделеу ұлттық мақтанышты тәрбиелеуге ықпал етеді және сабақтан тыс жұмыстардың, факультативтік сабақтардың, мектеп оқушыларының шығармашылық бірлестіктерінің мазмұнына енгізіліп отырса оның тиімділігі арта түседі. Сонымен қатар, тәрбие жүйесі қоғамдық тәрбиеге отбасы мүшелерін тартумен, аға буын өкілдерінің белсенді қатысуы арқылы, ересектер мен балалардың

бірлескен іс-әрекеттері негізінде ұлттық-аймақтық және әлеуметтік жағдайларды ескере отырып құрылады.

Сонымен қатар, ұлттық тәрбие бағытының «Ұлы дала тұлғалары» жобасын жүзеге асыруда Ахмет Байтұрсыновтың Алматыдағы үйі, Шоқан Уәлихановтың Алтынемелдегі мемориалдық кешені, «Абай-Шәкәрім» мемориалдық кешені, Ыбырай Алтынсарин кесенесі, Жамбыл Жабаев кесенесі, Міржақып Дулатов кесенесі (тұлғалардың өмірі мен шығармашылығы) туралы іс-шара өткізу үлкен рол атқарары сөзсіз.

Отбасылық тәрбие

Кез келген жағдайда қазақ отбасы баладан өз уақытына тән азамат қалыптастыра алатын тәрбие беру институты болып қала білген. Қазақ халқы отбасылық тәрбие беруде баланы әділдікке, адамгершілікке, ата-анасының немесе үлкендердің айтқанына құлақ асуға үйреткен, сонымен қатар баланың сана-сезіміне ар-ұят ұғымын және өздерінің бойындағы жақсы қасиеттерді дарыта да қалыптастыра білген.

Тәрбиенің басты сатысы – отбасы тәрбиесі. Отбасында бала еңбек етуге, өмір сүруге әлеуметтік қатынас тәжірибесін игеруге үйренеді, отбасында өзіндік өмірлік көзқарасы қалыптасады.

Көпшілік жағдайда қазақ отбасында ата-анасы мен балаларынан басқа, олардан неғұрлым ересек ұрпақ өкілдері – ата-әжелері және олардың үйленбеген ұлдары, ал кей жағдайларда отбасын құрған ұлдары мен келіндері де бірге өмір сүреді. Әрине, бұндай үлкен жанұяда бірлесіп өмір сүру экономикалық мүддені ғана емес, сонымен қатар қандас туыстық және өмірдің моралдық қағидаларын ұстануды және ескеруді талап етеді. Бұндай отбасылар үстел басында жиналып барлық мәселелерді бірлесіп шешетін болған және үйдің үлкендерінің ұсынысына басымдылық берілген. Бұл отбасындағы тәрбие процесін тиімді ұйымдастыруға жағдай жасайды. Қазақ отбасының өмірлік тұрмыс салты балалардың бойында тіл тапқыштық, сабырлылық, инабаттылық пен бауырмалдылықты тәрбиелейді. Халық ауыз әдебиетінің жанрлары: ертегілер, мақал-мәтелдер, жұмбақтар мен жаңылтпаштар, шешендік сөздер мен бата беру, лирикалық және батырлар жыры, аңыздар мен өсиет әңгімелер осы мақсаттарда кеңінен қолданылады.

Қазақ халқы баласының санасына халықтың қамын ойлауды дарытып өсірген. Осы қасиеттерді бала санасына ертеден құя білген қазақ халқы он бестегі ұланына ел басқартқан, шешендік сөз өнеріне қатыстырып тәлім берген. Сондай-ақ, қыздарын «үйдің құты, ауылдың көркі, береке-бірлік пен татулықтың ұйытқысы» деп ерекше құрметтеп, аялап, ардақтаудың арқасында, ақыл-парасатымен ел билеп, шешен, ел-жұрты аттарын қадір тұтқан қасиетті, аналарымыз Айша Бибі, Баба әже, Домалақ Ана, Қызай ана... Қазақ халқының тәрбиесі қыздарды арлы болып, адамгершілігін биік ұстауға; өнерлі іскер болып, ар-абыройын таза ұстауға баулиды.

Сондай-ақ, білім беру ұйымдарындағы «Ата мектебі», «Әжелер мектебі», «Әкелер кеңесі», «Аналар мектебі», «Жеңгелер мектебі» жұмысының жоспарына қасиетті аналарымыздың жерленген киелі орындармен (Қарашаш ана кесенесі, Домалақ ана кесенесі, Айша бибі кесенесі мен Бабажы Хатун мазары, Бегім ана мұнарасы және т.б.) таныстыруды енгізу және мейірімділік, татулық, отбасылық құндылықтар тақырыбындығы іс-шаралармен ұштастыру өз жемісін берері сөзсіз.

Еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие

Қазақ халқында ерте заманнан бері жүйеге келтірілген және әр заманның талабына сәйкес толықтырылып отырған еңбек тәрбиесінің үлкен тәжірибесі бар. Бүгінгі күні, адамзат өркениетінің үшінші мыңжылдыққа аяқ басқан шағында, ғарыштың игерілген және әлемдік ақпараттық жүйеге енген кезеңінде біздің халықтың еңбек технологиясы айтарлықтай өзгеріссіз бірізділікпен жалғасып келеді. Алдағы уақытты жас ұрпақты ұлттық салт-дәстүрлер негізінде осы сабақтастықты сақтай отырып тәрбиелеу ең өзекті проблема болып табылады.

Балаларды ерте жастан бастап еңбекке тарту адамгершілік-этикалық қасиеттерді қалыптастыруға, көркем-эстетикалық талғамды жетілдіруге, олардың дене бітімдерін дамытуға, сонымен қатар халықтың мәдени мұрасына ұқыптылықпен қарау санасын дамытуға көмектеседі.

Оқу процесіне халықтың материалдық және рухани мәдениеті элементтерін енгізу, олардың бағдарламалық материалмен үйлесімді бірлігі білім алушыларға өз халқының құндылықтарымен кеңінен танысуларына мүмкіндік береді:

- шаруашылықты жүргізу үрдісімен байланысты салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар (малды бағып-күту, жер өңдеу, шикізат өндіру және өңдеу, тауар шығару);

- қолданбалы өнерде (киіз үй, үй және ат әбзелдерін, киім-кешек, зергерлік бұйымдар, саймандар жасау);

- ұлттық ойындар (уақытты тиімді пайдалану, қолда бар заттардан ойыншықтар әзірлеу);

- халық ауыз әдебиеті (ертегілер, жұмбақтар, мақал-мәтелдер, адамгершілік-экономикалық мағынадағы ауызша халық есептері).

Бұның бәрін оқушылар киелі жерлердің тарихын зерделеу, олар туралы аңыз-әңгімелерді оқу арқылы жүзеге асыра алады.

Мектеп оқушыларының экологиялық тәрбиесінің алдыңғы қатарлы тәжірибесі «Елім-ай», «Ата мұра», «Қазақтың салт-дәстүрлері», «Атамекен», «Жұлдыз», «Кәусар бұлақ» атты білім беру-тәрбие бағдарламаларының мазмұнында көрініс табады. Сонымен қатар «Әсем саз», «Әдеп әліппесі», «Дүниетану» кітаптары жарық көрді.

**Көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие**

Қалыптасудың ұзақ кезеңін басынан өткізген қазақ халқы және бұл процеске қатысқан көптеген тайпалар мен халықтар Еуразия тарихында маңызды орын алады. Қазақ халқы – мәдени тұрғыдан бай халықтардың бірі және ол барлық халықтардың мәдени мұрасының сақтаушысы да, мәдениетте қалыптасқан құндылықтар жүйесі маңызды шарт болып табылады.

Дәл осы жағдай Қазақстанның қазіргі әлеуметтік жағдайында көпмәдениетті білім мен тәрбие беру туралы ойлануға мәжбүр етеді.

Шынайы ел – көп ұлтты және гүлденген мемлекет. Ұлттық құрамы алуан түрлі, жүзден аса ұлт өкілі үйлесімділікте өмір сүріп жатыр. Халықтардың достастығы мен ынтымақтастығы – біздің басты жетістігіміз.

Білім беру ұйымдарында көпмәдениеттілікке тәрбиелеуде киелі орындардың маңызы зор. Төменде берілген нысандар тәрбиенің осы бағытын беруге ықпалы зор:

- Ф.М.Достоевскийдің әдеби-мемориалды үйі;
- Т.Г.Шевченко мемориалды кешені;
- Христос Спаситель шіркеуі;
- Вознесенск кафедралы шіркеу;
- Георгий Победоносец шіркеуі;
- Қасиетті бұлақ;
- Аблайкит – бекініс-ғибадатханасы.

Бүгінгі күні барлық ұлттарға қатысты әлеуметтік саясат дәстүрлі өмір салтын, тілдерін, әдет-ғұрптарын, жалпы мәдениеттерін сақтауға бағытталған. Мәдениет – «негіз» қызметі емес, ол адамның қоршаған әлемге бейімделуінің әмбебап тәсілі. Мәдениет – адамның өз қолымен, ақыл-ойымен жасағандары және жасап жатқандарының бәрін, яғни сауат ашудан және тазалық ережелерін сақтаудан бастап, өмірдің асқан үлгілі шығармаларын жасағанға дейінгі барлық сатыларды қамтиды.

Қазақ халқы ерте заманнан бері өзінің күнделікті еңбек іс-әрекетінде қолданбалы өнерді дамытып келеді. Қазақтар күнделікті өмірдегі тұрмысқа, отбасы мүшелеріне қажетті заттарды көркем талғамға және талапқа сай әзірлей білген. Жүн, былғары, сүйек және мүйіздер, яғни мал шаруашылығы өнімдері қолданбалы өнер туындысын жасауға арналған материалдардың қызметін атқарған. Балалық шағынан бастап осының бәрін көріп өскен балалар өнердің құпиясы мен қыр-сырын меңгеріп және есейген шақтарына дейін елеулі тәжірибе жинақтай алған.

Қолөнерлік мамандыққа оларды ата-аналары, ата-әжелері, ауылдың тәжірибелі қарттары мен шеберлері үйреткен, олар тәрбиелік мақсатта түсіндіру, сендіру, кеңес беру, жаттықтыру, мақұлдау, мадақтау және басқа да әдістерді қолданған.

Дәстүрлі қол еңбегінің элементтерін білім алушылар көркем еңбек сабақтарында меңгере алады. Киелі орындардағы музейлердің жәдігерлерін зерделеу нәтижесінде білім алушылардың бойында шығармашылық идеялары пайда болатындығы сөзсіз.

Қандай жастағы немесе түрдегі болмасын киелі жерлер, барлық жәдігерлер, сонымен қатар тарихқа дейінгі петроглифтар, мегалитттер кез келген мемлекет үшін маңызды. Олар елдің рухани да, материалдық та тарихи-мәдени байлығы. Киелі орындар қазір өмір сүріп жатқан халықтармен ешқандай да байланыста болмауы мүмкін, алайда олар ұлттан бөлек, тіпті дүниежүзілік маңызға ие

Киелі орындар, жалпы адамзат және жекелеген адам үшін аса бағалы феномендер ретінде, оның мәдени дамуының қарапайым белесі болып табылмайды. Өткенді тасымалдаушылар, олар адамның рухани өмірінің өзіндік бағыт-бағдарын білдіреді. Киелі жерлердің терең мағынасы

халықтарды нақты аумақтарға, жекелеген адамдарды өзінің Кіші Отанына тартатындығында жатыр. Олар тұлғаның, этникалық топтың, халықтың дербестігін түсіну үшін маңызды.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалық мақала. 12 сәуір, 2017. http://online.zakon.kz/

2. Голубев С.В. Сакральная география. аспекты познавательного и паломнического туризма. 2014. https://nsportal.ru/vuz/istoricheskie-nauki/library/2014/01/28/sakralnaya-geografiya-aspekty-poznavatelnogo-i

3. https://ruh.kz/geo/

4. «Рухани жаңғыру» бағдарламасын іске асыру жағдайындағы тәрбиенің тұжырымдамалық негіздерін қабылдау туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2019 жылғы 15 сәуірдегі №145 бұйрығы

**Аннотация.** Мақалада жалпы білім беру ұйымдарында «Қазақстанның киелі орындары – Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасы аясындағы тәрбие жұмысы процесінің жаңа қазақстандық патриотизм мен азаматтыққа тәрбиелеу, рухани-танымдық тәрбие, ұлттық тәрбие, отбасылық тәрбие, еңбек, экономикалық және экологиялық тәрбие, көпмәдениетті және көркем-эстетикалық тәрбие тәрізді бағыттарын ұйымдастыру ерекшеліктері ашылған.

**Аннотация.** В статье раскрыты особенности организации воспитательной работы в общеобразовательных организациях в рамках проекта «Духовные святыни Казахстана – Сакральная география Казахстана» по таким направлениям воспитательного процесса как воспитание нового казахстанского патриотизма и гражданственности, правовое воспитание, духовно-нравственное воспитание, национальное воспитание, семейное воспитание, трудовое, экономическое и экологическое воспитание**,** поликультурное и художественно-эстетическое воспитание.

**Annotation.** The article reveals the features of the organization of educational work in educational institutions within the framework of the project “Spiritual Shrines of Kazakhstan - Sacred Geography of Kazakhstan” in such areas of the educational process as the upbringing of new Kazakhstani patriotism and citizenship, legal education, spiritual and moral education, national education, family education, labor , economic and environmental education, multicultural and artistic and aesthetic education.

**Түйін сөздер**. Сакралды география, тәрбие, орта білім беру ұйымы, тәрбие жұмысының бағыты.

**Ключевые слова**. Сакральная география, воспитание, организация среднего образования, направление воспитательной работы.

**Keywords**. Sacred geography, education, organization of secondary education, the direction of educational work.

## LESSON STUDY – ОҚЫТУДЫ БАСҚАРУ ЖӘНЕ БАҚЫЛАУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛІ

**М.С. Курманбаева**
Атырау облысы Құрманғазы ауданы
Абай атындағы жалпы орта мектебінің
жоғары санатты ағылшын тілі пәні мұғалімі,
mayak_79@mail.ru

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық өзгерістерге байланысты өзгермелі еңбек жағдайларына тез бейімделе білетін, өз-өзін тәрбиелеуге, дамытуға, білімін толықтыруға қабілетті белсенді, жан-жақты тұлғаларға қажеттілік туындалды. Қазіргі адамның маңызды сапаларының ішінде белсенді ой-әрекеті, сыни ойлау, жаңашылды, өздігінен білім алуға қабілеттілік ерекше орын алады. Сондықтан орын алып отырған дәстүрлі репродуктивті оқытуға бағытталған дидактикалық парадигманы оқытудың әдістері және формалары, жаңа технологиялық құралдар жүйелері, оқытудың жаңа технология арқылы өзгерту қажет. Ал енді, оқыту үдерісінің тиімділігін зерттеп, талдау – әр ұжымның құзырында, оның шеберлігінде. 2016 жылдан бері Абай атындағы жалпы орта мектебінің ұжымы өз тәжірибесіне Lesson Study тәсілін енгізіп келеді.

Lesson Study – мұғалім тәжірибесі саласындағы білімді жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл. Lesson Study циклін өткізу кезінде мұғалімдер оқыту тәжірибесіне жаңа әдістер енгізеді немесе оны жетілдіреді, кейін ашық Lesson Study өткізу немесе жұмыс сипатталған құжатты жариялау арқылы әріптестеріне таратады. Lesson Study бастауыш және орта мектептерде негізгі пәндер бойынша оқушылардың білім деңгейін көтеру және оқыту әдістемесін жетілдіру мақсатында, сонымен қатар оқыту үшін бағалау сияқты тәжірибелік әдістерді әзірлеу мақсатында табысты қолданылады [1].

Lesson Study өткізу барысында топта (немесе жұппен) жұмыс істейтін мұғалімдер:

• Өздері күнделікті жинаған материалдары мен жүйелі бағалау деректерін оқушылардың оқу мен даму басымдықтарын белгілеу үшін қолданады;

• Алдағы уақытта әзірленетін немесе жетілдірілетін, белгіленген міндеттерге жауап беретін оқыту әдістемесін бірлесіп анықтайды;

• Үш «бақылаудағы оқушыны» анықтайды, олар әрқайсысы сыныптағы белгілі бір топтың өкілі болуы қажет, мысалы, оқу үлгерімінің деңгейі жоғары, орта, төмен оқушылардан;

• Lesson Study-ді бірлесіп жоспарлап, сабақты өткізу барысында зерттелетін үш оқушыны үнемі назарға ала отырып, оқыту әдістемесін пайдаланады және оның нәтижелерін мұқият зерттейді;

• Бақылаудағы оқушылардың дамуы мен оқуына басты назар аудара отырып, Lesson Study өткізеді және оны қадағалайды. Аталған үдерістер бірнеше сабақ бойы қайталанып, жетілдірілуі мүмкін. Бақылауды барлық Lesson Study кезінде жүргізу міндетті емес;

• Бақылаудағы оқушылардың Lesson Studyтуралы ойларын білу үшін олармен сұхбаттасады;

• Lesson Study-ді талқылайды;

• Қолданылатын әдіске бақылаудағы оқушылардың қалай қарайтынын, олардың жеткен жетістіктерін, оқуда көрсететін нәтижелері мен кездесетін қиындықтарын білу, сонымен қатар алынған тәжірибені келешекте оқыту мен оқу әдістемесін әзірлеу үшін пайдалану мақсатында Lesson Study-геталдау жүргізеді.

Мектебіміздің өндірістік жоспарына сай 2.10.2019 ж. - 26.10.2019 ж. аралығында ағылшын тілі пән бірлестігі LessonStudy зерттеу жұмыстарын жүргізді. Lesson Study тақырыбы: «Ағылшын тілі сабақтарында тілдік дағдыларды қолдану ерекшеліктері». Фокус-сынып: жаңартылған білім беру мазмұнындағы 5-«В» сыныбы. Пән мұғалімі: Ұ.Наурызбаева Бұл сыныпты алғандағы көздеген мақсатымыз – оқушылардың бастауыш сатыдан орта буынға бейімделуін сабаққа деген өзіндік көзқарасы ме қызығуы, оқушы бойынан жеке тұлға ретінде қалыптасқан қасиеттерін, мінез-құлықтарын сабақ барысында бақылап, зерттеу соңында нәтижесін шығару. Биыл сыныпты қабылдаған жас сынып жетекшісіне көмек көрсету, тәжірибе жетілдіруде менторлық қолдау көрсету.






Lesson Study тобының 1-отырысында бақылау фокусына алынатын топты анықтадық. Бақылау фокусына 3 деңгейлі оқушы таңдалды:

- А деңгейі – оқу үлгерімі жоғары деңгейдегі оқушы – барлық пәндерден үздік нәтиже көрсетіп жүрген, туа біткен дарынды оқушы – Б.Рахметов
- В деңгейі – оқу үлгерімі жақсы оқушы - бастауыштан «үздік» болып келген оқушы, бірақ 5-сыныпта түсіп қалған оқушы – А.Әндіржан
- С деңгейі – оқу үлгерімі ортадан төмен оқушы –сыныпқа жаңадан қосылған оқушы – А.Сиражева

Зерттеу болжамдары:

- Тәртіпті реттілікті сақтай отырып, әңгімеге өз бетімен кірісуі;
- Жоспарланған тапсырма туралы өз ойн айту қабілеті;
- Топта жұмыс істеу дағдысы;
- Бағалау үдерісіне қатысу дәрежесі.

Осы аталған критерийлер бойынша сабақ барысында бақылау фокусындағы оқушыларды бірлескен топ мүшелері зерттеп, әрбір іс-әрекетін қадағалап, қорытынды шығарып отырды.

Lesson Study тобы 3 топқа бөлініп, сабақты зерттеу 3 бағытта жүргізілді:

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» - М.Курманбаева, Д.Тұяқбаева

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» - Б.Меңдіханова, Р.Нажимова, А.Тұрақбаева

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» - Г.Өтеулиева, Г.Қатышева.

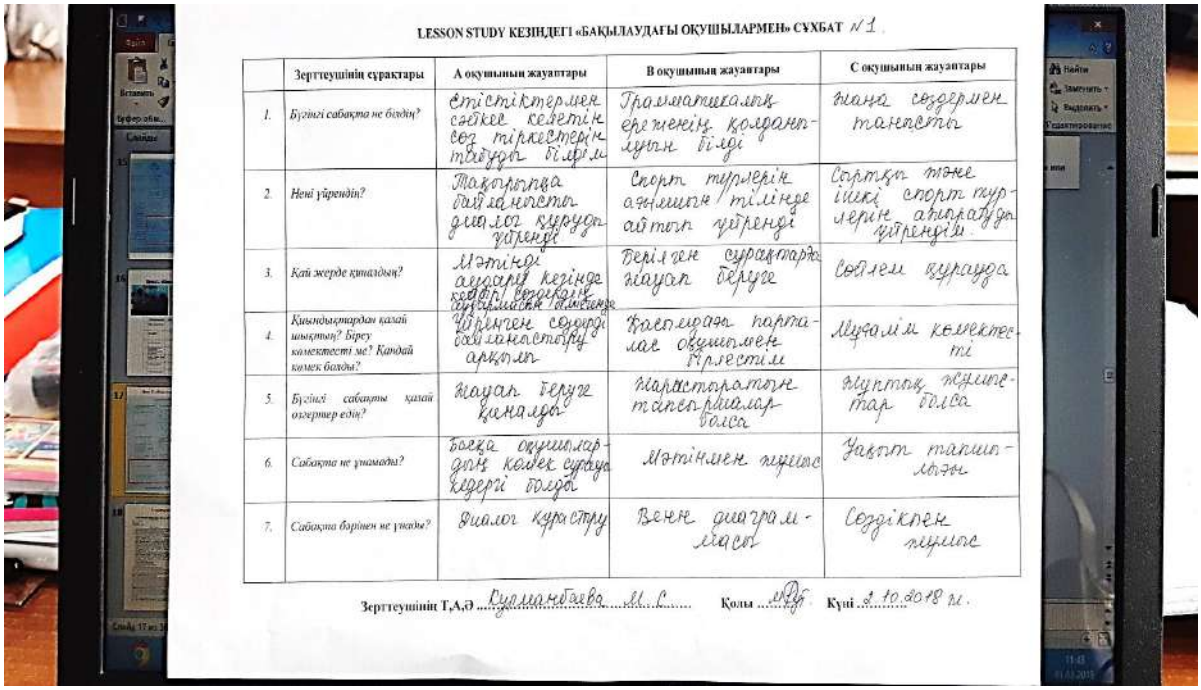
Lesson Study-ді өткізу алгоритмі 3 циклдан тұрады.

№1 цикл: 02.10.2019 ж. Пән мұғалімі: Ұ. Наурызбаева. Сабақ тақырыбы: “Sports for all”.

Сабақ аяқталғаннан кейін оқушылардан сұхбат алынды. Сұхбатта А,В,С оқушыларға не білгендері, не үйренгендері туралы сұрақтар қойылды. Сабақ кезінде қиналған жерлерін сипаттап, қиындықтан қалай шыққандары және сабақта ұнамаған сәттері туралы әңгіме қозғалды.




| | Зерттеушінің сұрақтары | А оқушының жауаптары | В оқушының жауаптары | С оқушының жауаптары |
|---|---|---|---|---|
| 1. | Бүгінгі сабақта не білдің? | | | |
| 2. | Нені үйрендің? | | | |
| 3. | Қай жерде қиналдың? | | | |
| 4. | Қиындықтарды қалай шештің? Бұрыс көмектесті ме? Қандай көмек болды? | | | |
| 5. | Бүгінгі сабақты қалай өзгертер едің? | | | |



LESSON STUDY КЕЗІНДЕГІ «БАҚЫЛАУДАҒЫ ОҚУШЫЛАРМЕН» СҰХБАТ N 1

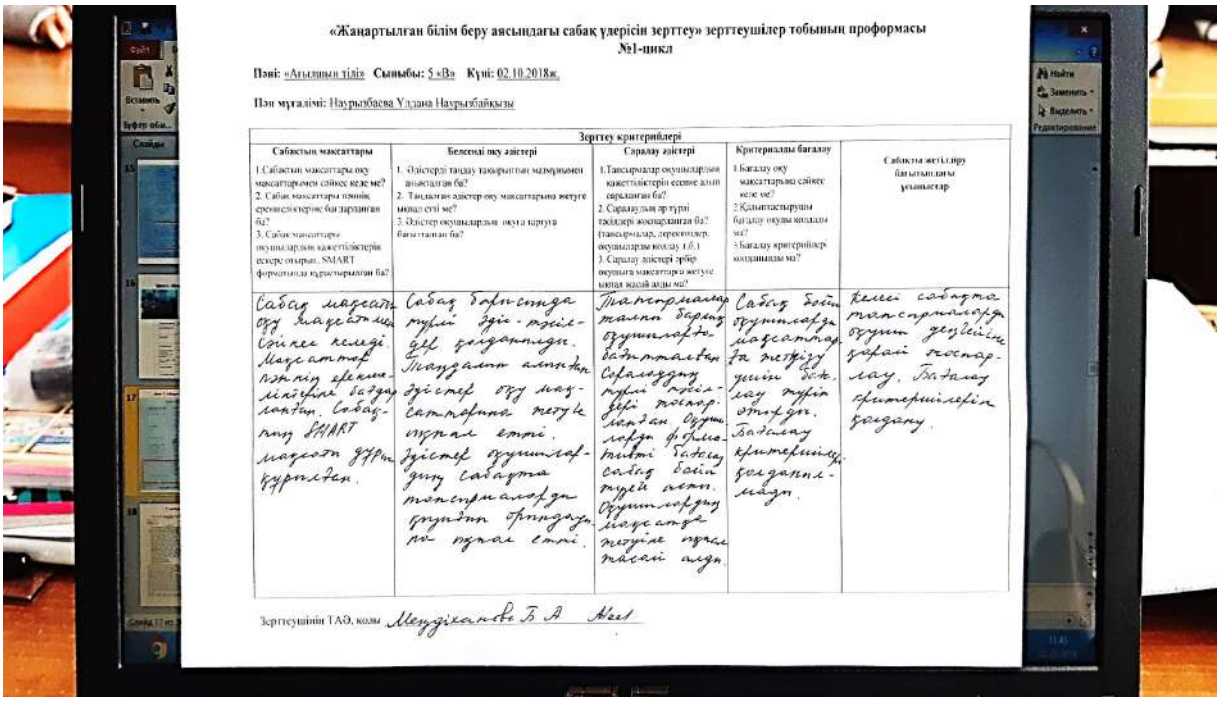
| | Зерттеушінің сұрақтары | А оқушының жауаптары | В оқушының жауаптары | С оқушының жауаптары |
|---|---|---|---|---|
| 1. | Бүгінгі сабақта не білдің? | Етістіктермен сөйлем құрастыру | Грамматикалық ережелерді қолдануды білді | Жаңа сөздермен танысты |
| 2. | Нені үйрендің? | Тақырыпқа байланысты диалог құруды үйренді | Спорт түрлерін ағылшын тілінде айтуды үйренді | Спортқа және ішкі спорт түрлеріне анықтауды үйренді. |
| 3. | Қай жерде қиналдың? | Мәтінді аудару кезінде қиналды | Берілген сұрақтарға жауап беруде | Сөйлем құрауда |
| 4. | Қиындықтардан қалай шықтың? Біреу көмектесті ме? Қандай көмек болды? | Үйренген сөздерді сабақпластарды арқылы | Әлеуметтік партнерлер арқылы | Мұғалім көмектесті |
| 5. | Бүгінгі сабақты қалай өзгертер едің? | Жаңа беруге қанағаттанбады | Партнерлерге тапсырмалар берсе | Жұптық жұмыстар болса |
| 6. | Сабақта не ұнамады? | Басқа оқушылардың көмек сұрауға кедергі болды | Мәтінмен жұмыс | Уақыт тапшылығы |
| 7. | Сабақта бәрінен не ұнады? | Диалог құрастыру | Венн диаграммасы | Сөздіктен жұмыс |

Зерттеушінің Т.А.Ә Сұлтанбаева М.С Қолы Күні 2.10.2018 ж.

Сұхбаттан кейін Lesson Study тобының отырысы өтті. Отырыста әр топ өз зерттеу проформасы бойынша жасалған зерттеулерін ұсынды.

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

- ✓ Сабақтың оқу мақсатына сай тапсырмалар таңдалған;
- ✓ Бірақ сабақ барысында мұғалім әр оқушы деңгейін нақты анықтай алмады;



«Жаңартылған білім беру аясындағы сабақ үдерісін зерттеу» зерттеушілер тобының проформасы
№1-цикл

Пәні: «Ағылшын тілі» Сыныбы: 5 «В» Күні: 02.10.2018ж.

Пән мұғалімі: Наурызбаева Ұлдана Наурызбайқызы

| Зерттеу критерийлері | | | | |
|---|---|---|---|---|
| Сабақтың мақсаттары | Белсенді оқу әдістері | Сараалау әдістері | Критериалды бағалау | Сабақта жетістікке бағытталғаны ұсыныстар |
| 1.Сабақтың мақсаттары оқу мақсаттарымен сәйкес келе ме? 2. Сабақ мақсаттары танымдық ерекшеліктерімен бағдарланған ба? 3. Сабақ мақсаттары оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, SMART форматында құрастырылған ба? | 1. Әдістерді таңдау тақырыптың мазмұнымен анықталған ба? 2. Таңдалған әдістер оқу мақсаттарына жетуге мүмкіндігі бар ма? 3. Әдістер оқушылардың оқуға ынтасын арттырған ба? | 1.Тапсырмалар оқушылардың қажеттіліктерін ескере алған ба? 2. Сараалаудың әр түрлі тәсілдері жоспарланған ба? (тапсырмалар, дереккөздер, оқушылардың қолдау т.б.) 3. Сараалау әдістері әрбір оқушыға мақсаттарға жетуге қандай әсер етеді? | 1.Бағалау оқу мақсаттарына сәйкес келе ме? 2.Қалыптастырушы бағалау оқуды қолдай ма? 3.Бағалау критерийлері қолданыла ма? | |
| Сабақ мақсаты оқу мақсатына сәйкес келеді. Мақсаттар әлеуметтік ерекшеліктерге бағдарланған. Сабақтың SMART мақсаты дұрыс құрылған. | Сабақ барысында түрлі әдіс-тәсілдер қолданылды. Тақырыпқа қатысты әдістер оқу мақсаттарына жетуге ықпал етті. Әдістер оқушылардың сабақта тапсырмаларды ұғынып орындауына ықпал етті. | Тапсырмалар талап бойынша оқушылардың бағытталған. Сараалаудың түрлі тәсілдерінен тәсілдерінен оқушылардың қажеттіліктерін ескере отырып, оқушылардың мақсатқа жетуіне оңтайлы әсер етті. | Сабақ бойы оқушылардың мақсатқа жетуін бақылау түрін отырды. Бағалау критерийлерін қолданылмады. | Келесі сабақта тапсырмаларды оқушы деңгейіне қарай жоспарлау, Бағалау критерийлерін қолдану. |

Зерттеушінің ТАӘ, қолы Мендіханова Б.А

Келесі сабақта тапсырмаларды оқушылардың деңгейіне қарай жоспарлау ұсынылды.

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

✓ А оқушының логикалық ойлау қабілеті өте жоғары деңгейде (мұғалімге тақырыпты ашуға, диалогті ұйымдастыруға көмектесіп отырды). Сабақта көбірек білсем, көбірек үйренсем деген ұстанымда отыратыны байқалды. Барлық тапсырмаларды тез арада орындап, бос уақытында отырады. Келесі сабақта А оқушыға жоғары деңгейдегі тапсырмаларды дайындап келуді ұсынды.

✓ В оқушы қате айтамын деп қорықпай, еркін диалогке түсті. Сөйлем құрауда грамматикалық, фонетикалық қателер сипаты болғандықтан, келесі сабақта грамматикалық құрылымды нақты пысықталсын деген ұсыныс болды.

✓ С оқушы тапсырмаларды орындауға көп уақыт талап ететіні байқалды. Тапсырмаларды орындау барысында мұғалімнің көмегін қажет етті. Келесі сабақта бұл оқушыға жеке тапсырма беруді ұсынды.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «Қозғалыс картасын» толтырып, мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасын байқады. Назардан тыс қалып қойған оқушылар болағандықтан, келесі сабақта әр оқушымен байланыс орнатуға ұсыныс білдірді.

Барлық талдау жүргізіліп болғаннан кейін, пән мұғалімі Ұ. Наурызбаева өткізген сабағы бойынша рефлексивті есеп жазды.

Отырыстан кейін 1-циклді аяқтау жөніндегі №2 хаттама және талдау жазбалары толтырылды. Талдау жазбаларында көрсетілген ұсыныстар:

1. Келесі сабақта топтық жұмысты ұйымдастыру;
2. Тыңдалым тапсырмасын ұйымдастыру;
3. Уақыт үнемдеу.

Lesson Study – бұл тәжірибе алаңы болғандықтан, тәжірибе алмастыру және менторлық қолдау мақсатында топтың ұйғаруымен №2-циклде пән мұғалімін ауыстыруға шешім жасадық. Келесі циклды 10.10.2018 күнге жоспарладық.




№2 цикл:10.10.2019 ж. Пән мұғалімі: Г.Баритова. Сабақ тақырыбы: “Youth centre”. Алдыңғы циклда айтылған ұсыныстарды ескеріп, сабақ топтық жұмыстарға негізделді. Оқушылар рольдік ойындарға белсене қатысып, топтық тапсырмаларды жарыса орындады.

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

✓ Сабақтың оқу мақсаттары SMART-мақсатына негізделген. Таңдалған әдістер оқушылардың қызығушылығын оятып, сабаққа жақсы қатысуына әсер етті;

✓ Саралаудың түрлі әдістері қамтылған;

✓ Бағалау критерийлері жақсы құрастырылған;

✓ Келесі сабаққа сыни тұрғыдан ойлау технологиясын ұтымды тәсілдерін қолдану арқылы кері байланыс орнатуға ұсыныс берілді.

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

✓ А оқушы өздігінен ізденіп, қосымша ақпарат дайындап келді. Жаңа тақырып кезінде бейнересурстағы ақпаратты түсінгені көрінді. Келесі сабақта А оқушының топтық жұмысқа бейімделуіне жағдай жасау ұсынылды.

✓ В оқушы жалпы оқу мазмұнын түсінді, бірақ өз ойын жеткізуде қателер жіберді.

Көбінесе ойланбай қол көтеріп, қателерді шапшаңдығынан жіберетіні байқалды. Электрондық оқулықпен жұмыс жасау дағдысы өте жақсы.

✓ С оқушы ауызекі сөйлесуде қиналады. Уақытын тиімді пайдалана алмайтыны көрінді. Болашақта сөйлеу дағдысын дамыту бағытында жұмыстану ұсынылды.

Сабақ аяқталғаннан кейін оқушылардан сұхбат алынды:

А оқушы спорттық үйірмелердің түрлерін, онда не істейтінін ағылшынша айтуды үйренген. Сабақта бәрін түсінгені байқалды. Келесі сабақта жеке тапсырма болғанын қалады.

В оқушы сұрақтарға жауап беру алгоритмін түсінгенін айтты. Топтық жұмыста құрбыларына көмектескенді және электрондық оқулықпен жұмыстанғанды ұнатқаны анықталды.

С оқушы Қазақстанда дамыған спорт түрлерін атап үйренгенін атап өтті. Топтық тапсырмаларды орындау көңілінен шыққанын айтты. Келесі сабақта топтық тапсырмалар көбірек болса екен деген ұсыныс жасады.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «Қозғалыс картасын» толтырып, мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасын байқады. Мұғалімнің көбінесе «қауіпті аймақта» тұратыны анықталды. Келесі сабақта әр оқушымен байланыс орнатуға ұсыныс білдірді.

Барлық талдау жүргізіліп болғаннан кейін, пән мұғалімі Ұ. Наурызбаева өткізген сабағы бойынша рефлексивті есеп жазды.

Отырыстан кейін 2-циклді аяқтау жөніндегі №3 хаттама және талдау жазбалары толтырылды. Талдау жазбаларында көрсетілген ұсыныстар:

1. Сын тұрғысынан ойлау технологиясының тиімді тәсілдерін қолдана отырып, сабақты түрлендіру;
2. Әр оқушыға кері байланыс жасатуды үйрету;
3. Тілдік дағдыларды дамыту бағытында рольдік ойындарды жандандыру.

№3цикл: 17.10.2019 ж. Пән мұғалімдері: Г. Баритова, Ұ. Наурызбаева. Сабақ тақырыбы: “My favourite sport”. Сабақ оқушылардың жас ерекшелігіне байланысты Team Teaching (командалық сабақ беру) тәсілі бойынша өткізілді. Ментор сабақты өткізді, ал жас маман қонаққа кейіпкер ретінде келіп, сабақта әр оқушыға формативті баға беріп, оқушы уәжін көтеріп отыруға атсалысты [2]




Сабақ барысын 3 топ бақылап отырды.

№1-топ - «Жаңартылған білім беру жағдайындағы сабақ үдерісін зерттеушілер» тобының зерттеуі бойынша:

✓ Сабақта алынған әдіс-тәсілдер оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеріліп, таңдалған;

✓ Team Teaching өте жақсы жүзеге асып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырды;

✓ Оқушылар тілдік дағдыларды еркін қолданып, өз ойларын жеткізе алды.

№2-топ - «Оқушы іс-әрекетін бақылаушылар» тобының зерттеу қорытындысы:

✓ А оқушы топ басшысы болып тағайындалып, сабақ бойына өз тобының әр мүшесіне көмегін беріп, топтың ілгерлеуіне септігін тигізді. Күтпеген жерден мұғалімге сұрақ қойып, жаңа тақырып бойынша диалогке түсті. Мұғалімнің көмекшісі ретінде топтан кері байланыс ала алды.

✓ В оқушы өз тобына жаны ашып, уақытпен жұмыс жасап білетіндігін көрсете алды. Өз тобының көшбасшысы бола алды. Өзі барлығын түсініп, басқаларға түсіндіріп отырды.

С оқушы мұғалімнің алдын ала берген тапсырмасы бойынша жақсы ізденіп келген, сынып

алдында қорғауы, өзін-өзі ұстауы өте жақсы болды және қосымша өлең жаттап келген. Бұның өзі оқушының пәнге деген қызығушылығы артты деп түсінуге болады.

№3-топ - «Сабақ кезіндегі мұғалімнің іс-әрекетін бақылаушылар» тобы «KJ» әдісі бойынша «Білім беруді және білім алуды басқару» кестесін толтырды. Бұл кесте 2 жақты толтырылады: сол жағы оқушыға, ал оң жағы мұғалімге бағытталған.

Бұл кесте арқылы пән мұғалімі өз сабағы бойынша рефлексиялық есеп жазды. 3 цикл аяқталғаннан кейін Lesson Study тобы өз жұмысын қорытындылады. Жалпы көзделген мақсат бойынша оқушылардың орта буынға бейімделуі жақсы деңгейде, сыныпта көшбасшы оқушылар анықталды. Жаңадан сынып жетекшілікке тағайындалған Ұ.Наурызбаеваның балалармен қарым-қатынасы өте жақсы. Lesson Study тобының дайындаған зерттеуін басшылыққа алып, әр оқушының шығармашылық әлеуетін дамыту сынып жетекшіге тапсырылды. Жалпы өткізілген Lesson Study кезінде айтылған ұсыныстар мен пікірлер бойынша төмендегі шешім қабылданды:

Сабақтарда қолданылған тиімді әдіс-тәсілдерді өз сабақтарында қолдану жас мамандарға міндеттелді;

Lesson Study тобының зерттеулері өз жалғасын тауып, әрі қарай дамыту 5 «В» сынып жетекшісі Ұ. Наурызбаеваға тапсырылды;

Lesson Study іс-тәжірибесі әдістемелік кеңесте таратылды [3].

Қорыта келе, Lesson Study тәсілі тиімді, себебі ол мұғалімдерге:

• әдеттегіге қарағанда балалардың білім алғандығының анағұрлым анық, әртүрлі қырларынан және егжей-тегжейлі дәлелін көруге;

• мұғалімнің пікірі бойынша балаларды оқыту барысында не болуға тиіс, ал шындығында жағдай қандай екендігі арасындағы айырмашылықты көруге;

• оқытуды нәтижесінде оқушылардың қажеттіліктерін барынша қанағаттандыратындай етіп қалай жоспарлау керектігін түсінуге;

• Lesson Study-ді басты мақсаты оқушыларға білім алуға көмектесу және топ мүшелерінің кәсіби дамуына ықпал ету болып табылатын мұғалімдердің желілік қоғамдастығы аясында іске асыруға;

• Lesson Study мүмкіндіктерін өзінің педагогикалық тәжірибесінде қолдануға көмектеседі.

**Пайдаланған әдебиеттер:**

1. П. Дадли «Lesson Study: теориясы мен қолдану тәсілдері», «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлікорталығы, Астана, 2013, [21-26].

2. Т.Чичибу, Л. Ду Тоит, А.Тулепбаева «Lesson Study бойынша мұғалімдерге арналған нұсқаулық»,«Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлікорталығы, Астана, 2013, [30-33].

3. «Lesson Study: өз сабағын зерттегісі келетіндер үшін», «Назарбаев Зияткерлік мектептері»ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, Астана, 2017, [6-9].

**Аннотация.** Мақалада заманауи мұғалім тәжірибесін жетілдіруге бағытталған, сабақтағы іс-әрекеттегі зерттеудің ерекше үлгісі болып табылатын педагогикалық тәсіл - Lesson Study тәжірибелік алаңы жүйеленген, нәтижесі айқындалған. Бұл тәсіл мектеп оқушыларын шығармашылық ізденіске баулуға бағытталған.

**Аннотация.** В статье систематизирован педагогический подход – Lesson Study, направленный на совершенствование практики современного обучения, являющийся уникальным примером исследования действий в классе, и выявлены результаты опыта. Такой подход направлен на вовлечение школьников в творческие занятия.

**Abstract.** The article systematizes the pedagogical approach - Lesson Study, which is aimed for improving the practice of modern teaching, which is a unique example of action research in the classroom. The author defines the results of their experience. The author made an accent on the development of cognitive activity and creative mentality of students.

## ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРІЛУІНЕ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР ОҚУШЫЛАРДЫ АТА-АНАЛАР МЕКТЕБІН ҚҰРУ АРҚЫЛЫ ҚОЛДАУ

**И. А. Курумбаева, Б. А. Альсейпулова**
«Облыстық зерде бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы мектеп-интернаты»
Алматы облысы, Қаскелең қ.,
indira_k73@mail.ru, rahimbaeva.bika@mail.ru

Бүгінгі таңда білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері: бәрінің сапалы білім алуға тең құқылығы, білім беру жүйесін дамытудың басымдығы және әр тұлғаның зияткерлік дамуын, психофизиологиялық және жеке ерекшеліктерін ескере келе, халыққа арналған білім берудің барлық деңгейлерінің қолжетімділігі болып табылады.

Елдегі арнайы және инклюзивті білім беруді дамытудың қазіргі кезеңдегі міндеттері – барлық балаларды сапалы білім беруге қосу процесі, көпшілік мектептерге арнайы және инклюзивті білім беруді енгізу, ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың жеке траекториясын дамытуға бағытталған білім беру моделін құру.

Инклюзивті білім беру дене бітіміне, психикалық, интеллектуалдық, мәдени, этникалық, тілдік және өзге ерекшеліктеріне қарамастан ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балаларды жалпы білім беру кеңістігіне енгізуді, олардың сапалы білім беруде кедергілерді жоюды және әлеуметтік ортада бейімделуін және ықпалдасуын көздейді.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларды психологиялық-педагогикалық қолдау баламен кеңесе отырып, оның жеке қызығушылықтарын анықтау, оның белгілі бір мақсаттарға деген ұмтылыстары мен мүмкіндіктеріне қолдау көрсету, оның адами қасиеттері мен құндылықтарын сақтай отырып дамуына, оқыту нәтижелеріне өз бетінше қол жеткізуіне, өзін-өзі тәрбиелеуіне, көпшілікпен араласуына, өмір сүру салтын қалыптастыруға кедергі келтіретін қиындықтарды жеңуіне көмектесу болып табылады.

Этиктеттің айтуынша «Күллі ғажайыптың ішіндегі ең тамашасы жақсы тәрбиеленген адам». Олай болса баланың бас ұстазы – ата-анасы. Барлық уақытта, барлық қоғамда экономикалық жағдайға не басқару формасына қарамастан балалар елдің байлығы, біздің болашағымыз болып саналады.Ата-анаға баладан жақсы ешкім жоқ. «Бала адамның бауыр еті» деген нақыл сөз бар. Сондықтан қай ата-ана болмасын баланың білімді, мәдениетті,тәртіпті, әдепті болуын қалайды. Бала өмірдің жалғасы көз қуанышы, шаңырақ иесі деп ұрпақ тәрбиесіне көп көңіл бөлген.

Ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылар, оның ішінде ақыл-ойында кемістігі бар балалар санының өсуі – қазіргі қоғамның өткір әлеуметтік проблемасы. Ерекше баланы тәрбиелеу процесінде туындайтын стресс ата-аналардың өз функцияларын орындауына қанағаттанбауына әкеледі, бұл өз кезегінде ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларды тәрбиелеп отырған отбасылардағы қақтығыстардың, ата-аналардың жеке тұлғааралық қақтығыстарының және қоғаммен байланыс процесінің бұзылуының себебі болып табылады. Осылайша, отбасы проблемалы баланы әлеуметтендірудің тиімді институты болудан қалады. Қазіргі қоғам алдында тұрған ізгілендіру міндеттері ақыл-ойында кемістігі бар балаларды тәрбиелеп отырған ата-аналарды психологиялық қолдау мәселелерін өзектендіреді.

2. Біз ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларды тәрбиелеп отырған отбасыларды сипаттайтын жалпы белгілерді бөлектейміз:

- ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларды тәрбиелеп отырған ата-аналар жүйке-психикалық және дене жүктемесін, шаршауды, шиеленісті, алаңдаушылықты және белгісіздікті сезінеді;
- баланың жеке көріністері мен мінез-құлқы ата-аналардың күтулеріне сәйкес келмейді және тітіркенуді, ащы, қанағаттанбауды тудырады;
- отбасылық қатынастар бұзылады және бұрмаланады;
- отбасының әлеуметтік мәртебесі төмендейді-пайда болған проблемалар тек отбасы ішіндегі қарым-қатынастарды ғана емес, сонымен қатар оның жақын ортасындағы өзгерістерге де алып келуі мүмкін;

-ата-аналар баланың дамуының кешеуілдеу фактісін достары мен таныстарынан жасыруға тырысады, тиісінше отбасылық қарым-қатынастан тыс шеңбер;

- отбасындағы «ерекше психологиялық жанжал» қоғамдық пікірмен қақтығыстың нәтижесі ретінде әрдайым дұрыс бағаланбайды мұндай баланы тәрбиелеу және емдеу бойынша ата-аналардың күш-жігері [10; 18; 38].

В. В. Ткачева ата-аналардың ішкі (психологиялық) және сыртқы (әлеуметтік) тығырық сияқты жағдайы туралы айтады [45]. Ғалымдар дағдарысты еңсерудің үш кезеңін анықтады:

1. Танымдық немесе сыртқы басқарылатын. Бұл кезеңде ата-ана баласының толық дамуына күмәндана бастайды, оны тексеруді ұйымдастырады және медициналық диагнозды түсінуге тырысады.

2. Эмоционалды басқарылмайтын кезең. Бұл кезеңде біз айқын ашуланшақтықты, агрессияны, дәрігерлердің іс-әрекеттеріндегі кінәні көре аламыз, сонымен қатар түсінбеушілік, басқалардың қызығушылығы, күтпеген, бала күтімі бойынша әділетсіз психикалық және физикалық күш ретінде қабылданады, Достардың әдеттегі шеңберін жоғалту, әлеуметтік оқшаулау күшті эмоционалды күйзелістер мен отбасылық үзілістерге әкелуі мүмкін.

3. Тиімді (өзін-өзі басқару). Баланың мүгедектік фактісін түсінудің соңғы кезеңі, ол ұқсас өмірлік жағдайдағы ата-аналармен байланыс орнатуды қамтиды; бұл кезеңде отбасы баланың шектеулі мүмкіндіктерін қабылдайды, оны қоршаған әлемге интеграциялау стратегиясын анықтайды [45].

4. Дағдарыс жағдайын жеңу процесі әр отбасында жүреді. Кейбір ата-аналар жаңа өмірлік жағдайды толығымен жеңе алады, ал басқалары соққыны түсіну кезеңінде тұрып қалады, әлеуметтік оқшауланууда қалады және мамандардың қолдауына мұқтаж.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, ата-аналарға келесі көмек қажет:

1.Отбасыларды жеке психологиялық-педагогикалық қолдау (ата-аналардың өтініші бойынша кеңес беру);

2. Отбасылардың тәрбиелік әлеуетін жандандыру жөніндегі іс-шаралар кешені (отбасыларды психологиялық-педагогикалық қолдау).

Біздің оқушылардың даму деңгейін ескере отырып психолог, дефектолог маманымен бірлесе отырып жұмыс жасауды шештік. Ата-аналар оқу-тәрбие үрдісінде маңызды рөл атқарушы, сондықтан «Ата-аналар мектебін» құруды жөн көрдік.

«Ата-аналар мектебін» құру мақсатымыз ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың даму деңгейі және білім алу мүмкіндіктері төмен болғандықтан ата-аналарына кеңес беру, қолдау арқылы, балаларына үш одақ болып білім беріп дамыту және түзету. Бірінші кезекте бағдарламаның жоспары құрылды.

«Біз біргеміз» атты отбасын психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламасы. Бағдарлама екі блоктан тұрды: ақпараттық және пратикалық. Әр блок келесі тақырыптардан тұрды: «Сүйіспеншілік», «Баламен қалай сөйлесу керек?», «Оның себебі неде?», «Кино-кеш», «Сәттілік баспалдақтары», «Ал бүгін керісінше», «Ғажайып ағаш» тақырыптарында ұйымдастырылды.

Бағдарламаның ата-аналар үшін пайдасы:

- тренинг барысында өздерін танып, жеке бойындағы жағымды және жағымсыз қасиеттерін аша біледі;

- өз баласымен тығыз қарым-қатынаста болуды үйренеді;

- балаларының даму мүмкіндіктерін біліп, оларға қалай көмек көрсетуді үйренеді;

- балаларын үй жағдайында сабаққа дайындалу кезінде, танымдық қабілеттерінің дамуының қай жақтары әлсіз екенін анықтап, көмек көрсету арқылы баласына қолдау көрсетеді;

- ата-ана өз баласының өзіндік қабілеттерін танып, аша білуіне оң әсерін тигізеді;

- бірге оқып, жаттығу бала мен ата-ананың арасындағы қарым-қатынасты жақындата түседі;

- оқу үдерісін оқуда жоғары жетістіктері бар оқушыларға ғана емес,барлық сынып оқушыларына бағдарлап құрады;

- ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушыларды тек мамандармен (логопед, арнайы педагог, психолог, жеке көмекші) ғана емес, барлық білім беру процесіне қатысушылар тарапынан және де бірінші кезекте мұғалім тарапынан қолдауды қамтамасыз етеді.

Бағдарламаны құру кезінде баланың әлсіз жақтарын ғана емес, сонымен қатар күшті жақтарын да ескеріп, оның мүдделері мен қызығушылықтарына сүйендік.

Бұл приципті іске асыру үшін бірқатар шарттарды сақтау қажет:

- бағдарламаның оқушы үшін қол жетімділігі; оның міндеттері баланың жақын даму аймағы ескеріле отырып қойылуы тиіс;

- оқу мен мінез-құлықтың қиындықтарын жеңуге ғана емес, оларды тудыратын себептерге де бағдарлануы;

3. Әлеуметтік, коммуникативтік бағыттылығы баламен жұмыс істеудің негізгі тәсілі ретінде; күнделікті өмірде қалыптасқан дағдыларды пайдалану қажеттілігін сезінгенде жағдайлар құру, жаттығулар, белсенділікті ұсыну:білім алу, ойында, қарым-қатынас жасауда және әлеуметтік әрекеттесуде;

4. Баламен жұмыс істеу бағыттары мен әдістерінің дербес таңдалуына қарамастан, түрлі профельдегі мамандар мен сынып мұғалімінің жұмыстағы мақсаттарының, тәсілдерінің, талаптарының сабақтастығы мен бірлігі.

Психологтың, логопедтің немесе арнайы педагогтың кәсіби әдістерінің

барлығы баланы оқытудың нақты қиындықтарын жеңуге бағытталуы тиіс;

5. Ата-аналарды дамыту жұмысына белсенді тарту. Осы принциптерді іске асыру үшін мынадай шарттарды сақтау қажет:

- өмірдің түрлі салаларында баланың әлеуетін, күшті жақтарын және проблемаларын жақсы түсіну үшін ата-аналардың пікіріне есепке алу;

- балаға көмек көрсету бағдарламаларын әзірлеу үшін ата-аналармен әріптестік қарым-қатынасты және ынтымақтастықты дамыту;

- дамыту жұмысының бағдарламасын әзірлеу кезінде ата-аналардың сұранымын есепке алу;

- ата-аналарды үй жағдайында мамандардың ұсыныстарын орындауға (үй тапсырмалары) ата-аналардың мүмкіндіктері мен ресурстарына сүйене отырып және отбасы туралы мәліметті біле отырып тарту.

Әрбір бала үшін бағдарламаның әзірленуі оның жеке ерекшеліктері мен мүмкіндіктеріне сүйене отырып, жеке әдістерді, тәсілдерді таңдауды және пайдалануды көздейді. Әрбір маман жеке зерттеу негізінде қандай бағыттар бойынша жұмыс істейтін, қандай әдістер мен тәсілдерді пайдалануға болатынын өзі шешеді. Маман психологиялық-педагогикалық жұмыстың адекватты әдістерін таңдау, баламен өз жұмысының тиімділігін қамтамасыз ету.

Күтілетін нәтижелер:

- ата-аналар мен балалар арасындағы серіктестік қарым-қатынастарды қалыптастыру үшін жағдай жасау;

- ата-ана мен баланың отбасы құндылығын түсінуі;

- ата-ана мен баланың бір-бірімен оң қарым-қатынас дағдыларын меңгеруі;

- балалар мен ата-аналардың жеке мәселелерін шешуі;

- балалардың педагогикалық, психологиялық және басқа да мәселелерін шешуде ата-аналардың құзыреттілігін арттыру;

- ата-аналардың өз баласымен өзара іс-қимылды рефлексивті талдау қажеттілігін дамытуға үйрету.

Бағдарламаның тәуекелдері:

1. Ата-аналардың және/немесе балалардың әлсіз белсенділігі;

2. Отбасылардың тәрбиелік әлеуеті көрсеткіштерінің жақсы жаққа динамикасының болмауы.

Өз жұмысының тәжірибесінде мұғалімдер ата-аналардың «неге менің баламның дамуында ауысым болмайды», «неге ол оқуды, жазуды, есептер шығаруды үйренбеді және т.б.» сұрақтарымен жиі кездеседі. Мұғалімдер мұндай сұрақтарды жоққа шығармайды, олар өз оқушыларының портфолиосын жасай бастады. Портфолио мектепке баратын балалардың алғашқы күндерінен бастап жинақталады, мұнда материал баланың іс-әрекетінің және оның психофизикалық дамуының барлық аспектілерін қамтитын кезең-кезеңімен жинақталады. Ата-аналар үшін біз «Ата-ана күнделігін» ұсынамыз.

Күнделікке ата-аналар ата-аналар жиналысынан кейін, мамандармен кездесулерден кейін жазбалар жасайды, онда мұғалімдерге өздерінің тілектерін, қорытындыларын жазады. Күнделіктің екінші бөлімі ата-аналардың баласының болашағы, оны қалай көргісі келетіндігі, онда нені дамытқысы келетіндігі, оған не тілегілері келетіні туралы ой толғауларына арналған. Әрбір ата-ана күнделігінің міндетті парағы – «Қуаныш» парағы болып есептеледі. Мұны ата-аналар үшін, мұғалім әр ата-ана жиналысына дайындайды. Бұл парақ балаларды оқыту мен тәрбиелеудегі жетістіктерге бағытталған.

Мақаламызды қорытындылай келе, оқытуды жүзеге асыратын педагогтер ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылардың ата-аналарына тиімді және сапалы жоспарланған

бағдарламаны жүзеге асыру мақсатында әдістемелік дұрыс ұйымдастырылған, ата-аналар мектебінің жұмысы өз нәтижесін табады деп ойлаймыз.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 «Ерекше білім беруге қажеттілігі бар балаларды оқыту, тәрбиелеу, дамыту және әлеуметтік бейімдеуді педагогикалық қолдау моделі.» Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016 ж.

2 Жалпы білім беру мектептеріндегі ерекше білім алуды қажет ететін балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету: әдіс.нұсқаулық/ Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. – Алматы: ТП ҰҒПО, 2019 ж.

3 «Тәй-Тәй» Қазақстанда Алматы, 2010ж.

4 Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Е.М.Мастюкова, А.Г. Москвина./ Под ред. В.И.Селиверстова. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2003.

5 Роль семьи в реабилитации и социализации детей и подростков с отклонениями в развитии / С.А. Игнатьева, Ю.А. Блинков – М.: ВЛАДОС, 2004.Психокоррекция семьи аномального ребенка. Консультирование семей, имеющих детей имеющих детей с аномалиями развития. / Психотерапия в дефектлогии / Сост-ль Н.П. Вайзман – М.,1992

6 О некоторых проблемах семей воспитывающих детей с отклонениями в развитии. В.В. Ткачева // Дефектология, № 3,1998.

**Аңдатпа.** Мақалада ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар балалардың даму деңгейі және білім алу мүмкіндіктеріне байланысты олардың ата-аналарына кеңес бере отырып қолдау . Сонымен қатар арнайы педагог мамандардың ата-аналар мектебін құру арқылы әртүрлі жұмыс түрлері мен тәсілдерін қолдану арқылы баланы тәрбиелеу және дамыта түзету жұмыстары жайлы қамтылған.

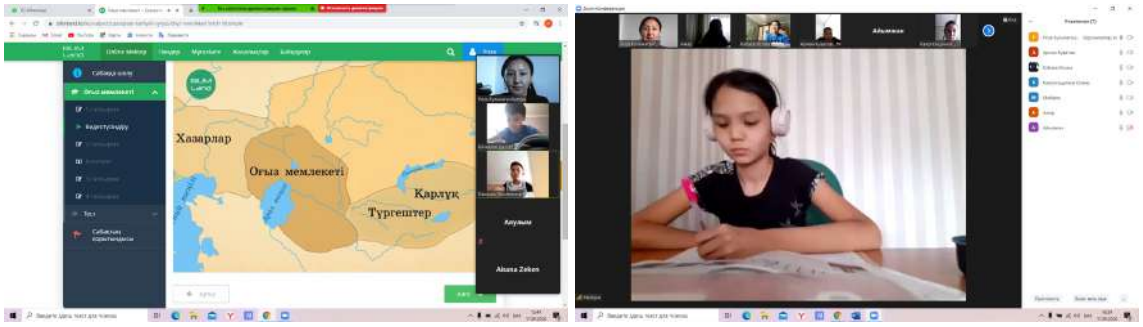
**Аннотация.** В статье дается консультативная поддержка родителей детей с особыми образовательными потребностями, в зависимости от уровня развития и возможностей получения образования . Кроме того, были охвачены воспитательные и развивающие, коррекционные работы детей с использованием различных форм и методов работы через создание школы для родителей.

**Abstract.** The article provides advisory support to parents of children with special educational needs, depending on the level of development and educational opportunities . In addition, educational and developmental correctional work of children using various forms and methods of work was covered through the creation of a school for parents.

**БІЛІМ БЕРУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САБАҚТАСТЫҚ**
**(мектепке дейінгіден жоғары оқу орнынан кейінгіге дейін)**

**Р.А. Кульмаганбетова**
№18 ЖОББМ-КММ, Екібастұз қаласы, k.roza.81@mail.ru

Қай заманда болмасын, Ұстаз қолында адам тағдыры, ел тағдыры, ұлт болашағы тұратындығы белгілі. Халқымызда «Ұстаң көштен қалса, көп болса желімді тостақсыз қаларсың. Ал ұстазың көштен қалса, білімді ұрпақсыз қаласың» деген өсиет бар. Бастысы, оқушылар білім алудан қол үзбеуі керек. Ал жаңаша оқытудың өзіндік қиыншылығы да жоқ емес. Сондықтан оқушыға қашықтықтан сабақ беріп қоямын деу жеткіліксіз. Бүгінгі әлем дамуының бет алысы білім беру жүйесінен өзгерістерге бейімделуді талап етеді. Елімізде төтенше жағдай жарияланғаннан кейін оқушыларға білім беру қашықтықтан оқыту форматына көшті. Сәйкесінше өз шәкірттеріне сапалы нәтижелі білім беруді мақсат еткен әр ұстаз өз тәжірибесін жаңашылдық арнасына бағыттап, әр әдісін тиімді қолдануға кірісіп кетті. Қазіргі уақытта қашықтықтан оқытудың бейімделу сатысынан өтіп, білім алуға қадам жасалынып жатыр. Осыған орай, ұстаздарымызда өз тәжірибелерімен бөлісіп, жаңашыл әдістәсілдерді тиімді қолдану үшін әртүрлі вебинар, онлайн-конференцияларға қатысып, қыр– сырын меңгеруге аса жауапкершілік танытуда. Қазіргі мектеп жасындағы балалар қай сыныпта оқыса да, қай жаста болса да өзінің кім болатынын, қандай адам болатынын армандайды және өмірден өз орнын табуды мақсаты деп санайды, сондай-ақ өзінің айналасынан дұрыс бағдар беретін ақыл-кеңес күтеді. Сондықтан оқушының рухани өсуіне

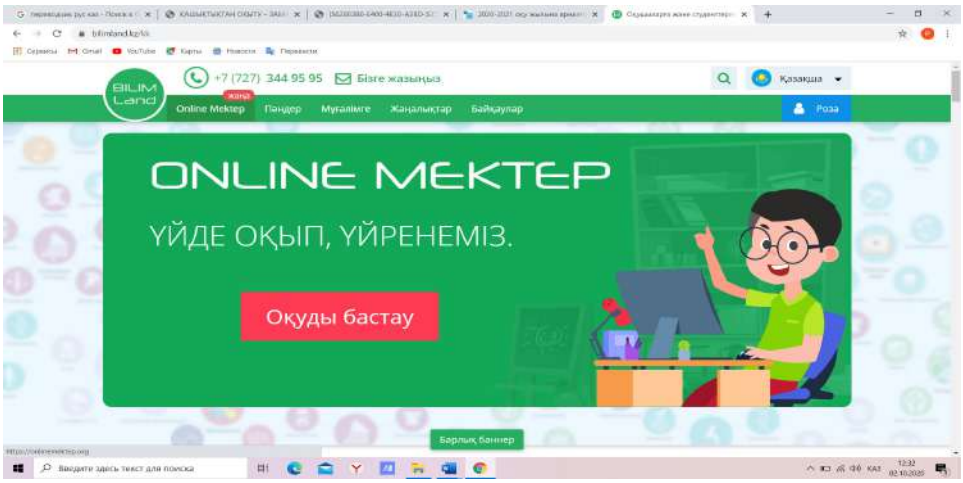



1-сурет. ZOOM сабақ.

Zoom қосымшасы арқылы оқушыларыммен арадағы қашықтық сабақ. Онлайн бетпе-бет сабақ өткізу үшін таптырмас шешім.

жағдай туғыза алатын, жаңалықтарды қабылдауға даяр, өз әрекетіне өзгеріс енгізе алатын педагогтар және оған ықпал етіп көмектесетін ата-ана ғана бүгінгі қоғамның мүддесі мен әр баланың мүддесінен шыға алады. Тұңғыш елбасымыз Н.Ә. Назарбаев жолдауында айтқандай: «Болашақта өркениетті дамыған елдердің қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет». Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сондықтан, қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдында оқыту үрдісінің технологияландыру мәселесін қойып отыр. Оқытудың әртүрлі технологиялары сарапталып, жаңашыл педагогтардың іс – тәжірибесіне, мектеп өміріне енуде. Әрине, оқушының алдында тұрып сабақ берген мен қашықтан оқытқан екі бөлек дүние. Сабақты оқушымен бетпе-бет әр түрлі оқытудың әдіс-тәсілдерін қолданып, өзіндік ерекшелігін ескере отырып, түсіндіргеніңе қарамастан, баяу қабылдайтын оқушылар да жеткілікті екендігі мәлім. Олай болса, оқушыны қашықтықтан қалай оқытамыз деген сауал әр білім саласы қызметкерінің ойында. Өйткені қашықтан оқыту орта білім беру ұйымдарының тәжірибесінде бұрын кездеспеген еді. Бірақ осындай ауыр шақта бала білімсіз қалмауы тиіс. Қашықтан оқыту – ақпараттық құралдар және ғылыми негізделген тәсілдер арқылы оқытуды басқара отырып, оқушылардың өз бетімен білім алуына мүмкіндік жасау. Қашықтан сабақ беруде оқушының берілген сабақтарға күнделікті қатысып отыруы тек мұғаліммен ғана атқарылатын жұмыс емес екендігі белгілі болды. Оқушылардың өз бетімен

күнделікті сабағын қадағалауы - ең алдымен ата-анаға жүктелетін үлкен міндет, яғни мұғалім-оқушы-ата-ана арасында үздіксіз байланыс орнатылуы қажет. Бұл тұста да қиыншылықтар кездесті, өйткені мұғалім өз біліміне жетік маман ғана болып қоймай, біріншіден, ақпаратты сауатты болуы керек, екіншіден, өзің жетекшілік ететін сыныптағы оқушылардың қаншалықты ақпараттық технолгиямен қамтамасыз етілгендігіне көз жеткізуің керек. Қазіргі кезде ата-анаға да, оқушыға да тиімді WatsApp желісінде хабарласа отырып, оқушыларымның «Балапан» телеарнасынан берілетін сабақтарға, «Online мектеп» сабақтарға дер кезінде қатысып отыруын қадағалаймын, әрине, сабаққа оқушының қатысып отыруына ата-аналардың ықпалы зор.




2-сурет. Online мектеп.

Орта білім беруге арналған жаңартылған бағдарламаға сәйкес әзірленген мектеп пәндерінің интерактивті сабақтары

Сондықтан ата-анамен үнемі байланыста болып, «Mektep.edu.kz.» білім порталына кіріп, оқушы жетістігімен, білім саласындағы хабарлармен танысып отыруына ықпал етемін. Мұғалімнің коммуникативті дамуы - оқушыларды тыңдауы, олардың көзқарасын түсіне білуі, сын жасай білуі, әңгіме ұйымдастыруында әртүрлі әліс-тәсілдерді қолданып, қиын жағдайларда шешімін тауып, шыға білуінде. Қашықтан оқыту курсы осыған бағытталған.Осы мақсатта алдын ала ашылған оқушыларға қол жетімді Telegram, WatsApp желілері арқылы жібере отырып, қаншалықты орындағанын, қалай орындағанын бақылаймын, оқушының білімін алға жетелеуге кері байланыс беремін.

**Қашықтан оқыту** – бір-бірінен қашықта орналасқан білім алушы мен оқытушының әртүрлі байланыс технологияларының көмегімен жанама түрде өзара әрекеттестікте оқу нысаны. Қашықтан оқытуда білім беру процесінің барлық компоненттері – мақсаты, мазмұны, оқыту әдістері және оқу нәтижесін бағалау толық сақталады. **Қашықтан оқытудың ерекшеліктері:** ақпаратты жеткізу ортасы (пошта, теледидар, радио, ақпараттық-коммуникациялық жүйелер); ақпарат алмасудың техникалық ортасына байланысты әдістер. Қашықтан оқыту екі түрлі тәсілмен жүзеге асырылады – **синхронды және асинхронды оқыту.**

*Қашықтан оқыту ақпараттық-коммуникациялық технологиялардан анағұрлым ертерек пайда болған.*

*1840 жылы Ұлыбританияда өзінің стенография жүйесін ойлап шығарған Исаак Питман (Isaac Pitman) болашақ стенографист мамандарды поштамен жіберілген материалдар арқылы оқытуды қолға алған. Бұл ең алғашқы қашықтан оқыту курсы болды. Питманның жедел жазу жүйесі ағылшын тілді жұртшылықтың арасында кеңінен таралды, бұған стенографияны үйренушілердің кең ауқымды желісі де ықпал еткен.*

Оқушылардың таным үрдісін тиімді ұйымдастыру арқылы оқу белсенділігін арттыру және танымдық қызығушылығын дамыту мәселесі бірқатар еңбектерде қарастырылған. Соның ішінде А. Тамаевтың “Әдебиет сабақтарында жоғары класс оқушыларының оқырмандық қызығушылығын қалыптастыру” ғылыми зерттеуінде оқушылардың оқырмандық қызығушылығының психологиялық негіздеріне, оны тәрбиелей отырып, әдеби білім беру мәселелеріне мән берілген [1].

**Синхронды және асинхронды оқытудың айырмашылығы неде?**

Қашықтан оқыту түрлерінің сипаттамаларымен танысыңыз. Олардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтаңыз.




3-сурет. Синхронды және Асинхронды оқыту.

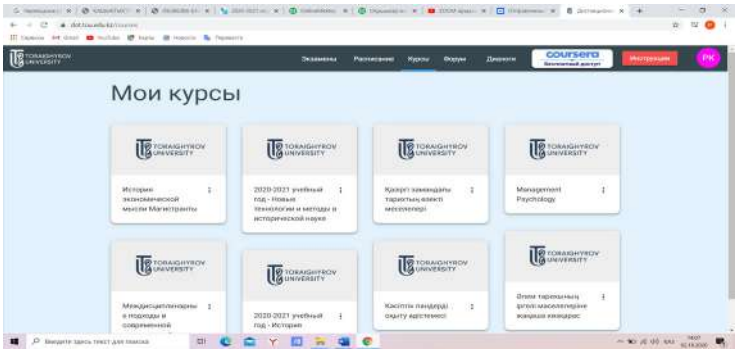
***Синхронды оқыту мысалдары:*** *Сабақты ZOOM, Teams, Google Meet арқылы жүргізу.*

***Асинхронды оқыту мысалдары:*** *Тапсырмаларды электронды пошта, мессенджер, Kundelik.kz арқылы жіберу.*

Мәселен, Б.Т. Набиева “Сабақтан тыс және сабақ байланыстылығы арқылы пәнге деген оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру” тақырыбындағы ғылыми зерттеу еңбегіндегі мәселеге ғылыми талдау жасай келе, оқушының танымдық қызығушылығын қалыптастырудың әдістемелік негіздерінің мәнін айқындап және сыныптан тыс оқытуды теориялық негізде байланыстыруға әрекет жасаған [2].

Дегенмен жоғарыда аталған ғылыми жұмыстарды саралай келе, оушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыруға бағытталған мектеп пен жоғары оқу орындарының арасындағы сабақтастық маңызын өзіндік тұрғыдан анықтама беруді жөн көрдік:

*Ақыл-ойы кемелденген, парасаты мен тұлғалық қасиеті жоғары маман дайындау ісінде оқушылардың төменгі сатыда алған білімін, меңгерген дағдыларын, қалыптасқан тәлімдік нормалары мен ұстанымдарын және білуге, үйренуге, түрлі іс-әрекетті орындау әдіс-тәсілдерін меңгеруге деген ішкі сезімдерін (ынта, ықылас, ниет, түрткі, тілек, қажет т.с.с) жоғары сатыда жаңа деңгейде дамытуды танымдық қызығушылықты қалыптастырудағы мектеп пен ЖОО арасындағы сабақтастық дейміз.*



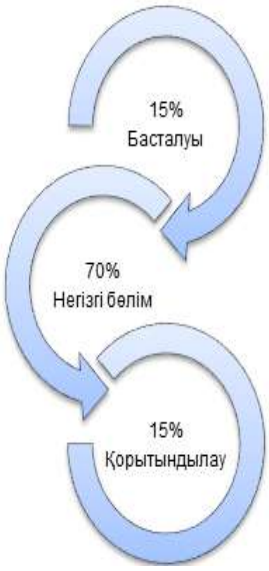

Адамдардың қызығу саласындағы ерекшеліктері де әр түрлі. Бұл өзгешеліктер адамның іс-әрекетіне, көзқарасы мен талғамына, мұраты мен мүддесіне байланысты белгілі мазмұнға толы болады. Мысалы: бір адамдар саяси мәселелерге қызығатын болса, екінші біреулер эстетикаға, әдемілікке қызығады. Ал, үшінші біреулері ғылыми-теориялық мәселелерге ерекше назар аударып отырады, төртінші біреулерде осы айтылғандардың барлығы бірдей тоғысып жатады. Мектеп жасындағы балаларда қарапайым танымдық қызығушылықтармен қатар спорттық, оқырмандық қызығулар да кездеседі. Қызығу пәрменді, белсенді болу үшін бала тікелей бір әрекеттермен айналысуы қажет. Мұғалім не тәрбиеші балалардың қызығуын тәрбиелеудеолардың өзіне әлі де мәлім емес кейбір жанама қызығуларын тауып, соларды тұрақтандыру үшін әрекет жасауы керек. Сонда ғана бала рухани өмірге бай, зерігуді білмейтін,

жан-жақты, қабілетті адам болып шығады[3].

Сіз оқушы білім беру үдерісіндегі басты тұлға болып табылатынымен келісетін шығарсыз? Сондықтан әрбір баланың жеке психологиялық және физиологиялық жас ерекшеліктерін, оның оқып-үйрену деңгейін ескеру қажет.

Қашықтан оқыту сабағын (оқу сыныбындағы сабақ сияқты) сабақ мақсаттарын тұжырымдаудан бастаймыз. Бұл үшін оқу бағдарламасындағы оқу мақсаттарына шолу жасап, оқушылар сабақта қол жеткізуі тиіс мақсаттарды таңдаймыз, сынып оқушыларының ерекшеліктерін ескере отырып, сабақ мақсаттарын әзірлейміз. Сараланған сабақ мақсаттарын белгілеуге болады, бұл әрбір оқушының оқу тиімділігін барынша арттыру үшін сабақта жұптық, топтық немесе жеке жұмыс түрлерін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Барлық оқушылар үшін ортақ бір мақсат ұсынуға болады, мұндай жағдайда бұл мақсатқа барлық оқушылар табысты жете ала ма, бұл үшін бір ресурсты немесе әртүрлі ресурстарды, оқу тәсілдерін пайдалана ала ма, әлде қосымша қолдау көрсету арқылы қол жеткізе ала ма - осы мәселелерді ойластыру аса маңызды.

Сабақтың мақсаты барлық оқушылар үшін қажетті білім көлемін қамтамасыз ететінін және сабақ аясында белгіленген оқу мақсаттарына жетуге ықпал ететінін назарда ұстаңыз. Әрбір оқушының осы оқу мақсатына жетуіне және өздігінен немесе мұғалімнің көмегімен өзінің қол жеткен табыстарын көрсете білуіне көмектесу аса маңызды. Оқушылардың басым бөлігіне және (немесе) кейбір оқушыларға арналған сабақ мақсаттарын ұсына отырып, біз саралап оқытуды қолданамыз және әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу үдерісіне қатыстырамыз.




Яғни мақсаттар нақты және өлшемді болуы тиіс. Сонымен қатар жүзеге асырылған оқыту дәлелдері қандай болатынын да ойластыру қажет, бұл оқушылардың жазбаша немесе ауызша жауаптары, құрастырылған модельдер, суреттер және т.б. болуы мүмкін. Сабақ мақсаттары мен қолайлы дәлелдер анықталғаннан кейін, Сіз белгіленген мақсаттарға жету үшін оқушыларға ұсынылатын оқу мазмұнын таңдауыңыз керек. Оқыту түрі қандай болатынын ойластырыңыз – синхронды және асинхронды немесе тек асинхронды бола ма? Сонымен қатар қашықтан оқытуда мұғалімнің жанында болмауы оқушыдан өз бетінше жұмыс істеу дербестігінің жоғары деңгейін қажет ететінін ескеру керек. Сондықтан оқушылардың күтілетін нәтижелерге (сабақ мақсаттарына) қол жеткізуіне мүмкіндік беретін негізгі ақпаратты, мазмұнды материалдар мен ресурстарды таңдаймыз. Оқу мазмұнын таңдау барысында онлайн сабақтың құрылымына қатысты нұсқауларды ескеріңіз (егер синхронды оқытуды қолдана отырып сабақ өткізуді жоспарласаңыз). Сабақтың басталуы ұйымдастыру мәселелерін қамтиды (байланысты тексеру – дұрыс көрінуі және естілуі, ережелер туралы келісіп алу – микрофонды ажырату және қосу ережелері, экранды көрсету, сұрақ қою мүмкіндігі). Сабақтың ең көлемді бөлігі болып табылатын негізгі бөлімінде белгіленген оқу мақсаттарына жету қарастырылады. Осы мақсатта мұғалім материалдарды түсіндіреді және экраннан көрсетеді, оқушыларға тапсырмаларды орындатып, олардың өзара әрекеттестікте жұмыс істеуін қамтамасыз етеді (мысалы, жұпқа және топтарға бірігіп жұмыс істеу, интерактивті тақтаны қолдану және т.б.). Сабақтың **қорытынды бөлімі** материалды бекітуді немесе жинақтап қорыту мен рефлексияны қамтиды. Сіз интербелсенді сауалнама немесе тест өткізе аласыз, орындалған тапсырмаларға түсініктеме бере аласыз. Оқушыларға алдын ала келісілген бағалау критерийлерін және/немесе дескрипторларды қолдана отырып, өзінің оқуына талдау жасауды және бағалауды, оқудағы келесі қадамдарын жоспарлауды немесе тақырыпқа қатысты өз бетінше орындайтын жұмысқа қатысты іс-әрекеттерді таңдауды ұсына аласыз.



Ұйымдастыру Оқу материалдарын мұқият таңдағаннан кейін, оқушылардың оларды қалай меңгеретінін айқындау қажет. Оқушылардың таңдалған материалдардың қайсысын өз бетінше меңгере алатынын, ал қайсысын мұғаліммен бірге қарастыратынын анықтау қажет. Осыған сәйкес сабақты синхронды форматта өткізу барысында қандай әдіс-тәсілдерді, оқу іс-әрекетін ұйымдастыру формаларын қолдануға болатынын шешеміз.

Асинхронды оқытуды қалай ұйымдастыруға болады?

Бұл жерде оқушылардың тек білімді меңгеретінін немесе білімді де, дағдыларды да меңгеретінін айқын түсіну маңызды. Сонымен қатар оқушылардың таңдалған оқу мақсаттары бойынша қандай тәжірибесі бар екенін бағалай білу қажет. Барлық оқушылар өз бетінше оқу материалымен жұмыс істеп, өздігінен меңгере ала ма? Егер өз бетінше меңгере алмайтын болса, қай оқушыға қандай қолдау қажет болады? Оқушының дағдыларын дамытуға не көмектеседі – жаттығулар жиынтығын орындау ма немесе сыныптастарымен бірлесіп жоба бойынша үй тапсырмасын орындау ма? Яғни нақты сынып үшін және әрбір оқушы үшін оқу мақсаттарының күрделілік деңгейін айқындау қажет.

Ж.Р.Баширова мен Н.С. Әлқожаеваның “Иман — тәрбие негізі”еңбектерінде имандылық, адам баласының бойында шын мәнісіндегі сенім мен сезімді тәрбиелейді делінген. Ғылымға, білімге, болашаққа, адамның бір-біріне сенуін де сөз етеді. Бұған адамның талғамы, тәрбиесі, өскен ортасы, жанұясы, тәжірибесі де елеулі әсер етеді. Қызығу сенім, талап, мұрат, адамды әркезде іс-әрекетке талпындырыпотыратынең күшті қозғаушы түрткілердің бірі болып табылады. Түрткілер, қызығулар адамның іс-әрекетінде анық байқалады деген тұжырым жасаған[4]. Яғни, адам өзі сенген нәрсеге ғана қызығушылығы артады деп ойлаймыз. Жалпы, ЖОО мен мектептің сабақтастығында негізінде оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру мәселелерінен *ұсыныстар* туындады:

- мектепте қалыптасқан танымдық қызығушылықты әрі қарай дамыту үшін мектеп пен ЖОО арасындағы сабақтастықты сақтау қажет;
- мектептегі жоғары сынып оқушылары мен университеттегі алғашқы курс студенттерімен бірігіп онлайн конференциялар, дебаттар, дөңгелек үстелдер, іс-шаралар жүргізіліп отырылуы керек;
- университет оқытушылары мектептермен үнемі тығыз байланыста болуы керек;
- оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыруда ғалымдардың педагогикалық көзқарастарының өзара үндестігі мен сабақтастығын ашып көрсететін ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу қажет;
- мектеп пен ЖОО сабақтастығы жөнінде іс-тәжірибелер жинағын құрастыру керек.

Сабақ мақсаттары айқындалып, оқу материалдары іріктеліп, қандай оқу қызметін ұйымдастыру тәсілдемелерін қолданатыныңыз шешілгеннен кейін, оқушыларға материалдар мен тапсырма түрлері қандай форматта ұсынылатынын ойластыру қажет.

**Технологиялар**

АКТ сервистері мен құралдарын таңдауда минимализм принципін ұстанамыз. Мүмкіндігінше анағұрлым аз ресурстарды пайдалануға, платформалар мен байланыс арналарын да аз қолдануға тырысамын. Оқуға арналған платформалар мен аккаунттардың көптігінен балалар да, ата-аналар да шатасады. Оларды таңдау барысын барынша оңтайландырып, азайтқан жөн. Өзіме «бұл сервис немесе құрал не үшін қолданылады?» деген сұрақ қойып аламын. Әдетте құралдарды оқыту әдістемесіне сәйкес таңдау керек, бірақ керісінше емес екенін есте ұстаймын. Құралдарды таңдауда сабақтың мақсаттары мен мазмұнын басшылыққа аламын.

Сызба түрінде жоспарлау процесін мынадай кескінде бейнелеуге болады:




Қашықтан оқыту барысында сыныпта оқытуды қайталау мүмкін емес екендігін түсіну аса маңызды. Сіздің сыныбыңызға және өзіңізге қолайлы және тиімді қашықтан оқыту түрін табуға ұмтылу керек.

**Кері байланыстың ықпалы: оқушының мұғалімге кері байланысы**

Зерттеуші Дж.Хэттидің (John Hattie) пікірі бойынша, мұғалім үшін ең басты мәселе кері байланыстың оқушыдан мұғалімге бағытталған жағдайда ғана күшті ықпал ететінін түсіну болып табылады. Егер мұғалім оқушылардан кері байланыс алуды мақсат етсе және оқушылардың білімді қаншалықты меңгергенін, неден қателескенін, нені түсінбейтінін немесе орындай алмайтынын түсіну үшін өзі кері байланысқа ашық болса, оқыту мен оқу үйлесе отырып, күтілетін нәтижеге алып келеді. Оқушының мұғалімге кері байланысы оқытудың ашықтығын арттыруға мүмкіндік береді.

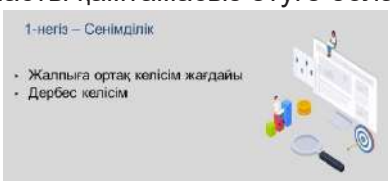


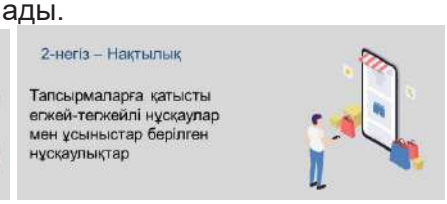
*Сіз «Жиынтық бағалауды ұйымдастыруда белгілі бір ережелерді басшылыққа алу керек» деген тұжырыммен келісесіз бе* Оларды шартты түрде **«Үш негіз ережесі»** деп алайық.

Қашықтан оқыту барысында жиынтық бағалау жұмыстарын орындау кезінде сенімділікті, егжей-тегжейлі нақтылауды және шынайылықты қамтамасыз ету жолдарын қарастырайық.

Мұғалім мен оқушының арасындағы сенімділік табысты және нәтижелі қарым-қатынасты қалыптастыруға құруға мүмкіндік беретінімен келісесіз бе? Сенімді қарым-қатынастар орнату үшін өзара тілектес және ізгі ниет таныту қажет. (өзіңіздің және басқалардың сезімдері мен эмоцияларын түсіне білу және соған сай орынды әрекет ете білу).

Жиынтық бағалауды жүзеге асыру барысында өзара сенімділікке негізделген қарым-қатынасты қамтамасыз етуге болады.







Жалпыға ортақ келісім жағдайын жиынтық бағалау басталғанға дейін қалыптастырып, оқушыларға оқудың табыстылығы туралы шешім қабылдауға негіз болатын тапсырманы орындау ережелерін, бағалау критерийлерін ұсыну қажет болады. Оқушылардың әрқайсысы осы ережелер мен критерийлерді қабылдауы тиіс. Бұл үшін ZOOM арқылы сауалнама жүргізіп, оқушыларға өздеріне түсінікті ережелер мен бағалау критерийлерін белгілеуді ұсынуға болады. Сонымен қатар оқушылар өздерін мазалаған сұрақтарды қойып, тиісті түсініктемелер ала алады. Сондай-ақ оқушылардың барлығымен немесе жекелеген оқушылармен дербес келісім жасап, онда жиынтық бағалау барысындағы мұғалім мен оқушының арасындағы қарым-қатынас ережелері туралы келісімге келуге болады[5].

Қашықтықтан оқытуды күрделі процесс деп санамауымыз қажет, қазіргі білім беру ресурстарының болуы материалды зерттеуді ұйымдастыруда және оның дамуын бақылауда мұғалімнің міндеттерін жеңілдетуге арналған. Тек дұрыс материалды таңдап, оқушылармен байланысын жоғалтпау өте маңызды, үнемі сізбен бірге екендігіңізді және сабақ беру сіздің ортақ міндетіңіз екенін айқындап отырыңыз.

Қорыта келе айтарым, қашықтықтан оқыту жүйесінің рөлі қазіргі таңда білім саласы үшін өте жоғары, себебі бұл жүйе арқылы мұғалімдеріміз бен оқушыларымыз әлемдік ақпараттармен байланысуға, білімдерін қашықтықтан жалғасыруға, ғылыми және шығармашылық жұмыстарын жетілдіруге, әлемдік ақпарат кеңістігінде өздерінің білімдерін шыңдауға зор мүмкіндік алады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Тамаев А.Т. Әдебиет сабақтарында жоғары класс оқушыларының оқырмандық қызығушылығынқалыптастыру.п.ғ.к.ғылымидәрежесіналуүшіндайындалғандиссертациясының авторефераты. –Алматы, 1995, -25 б.

2. Набиев Б.Т. Формирование у учащихся познавательного интереса к предмету постсовеиском взаимосвязи урочных и внеурочных занятии.п.ғ.к. ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертацияның авторефераты. –Алматы, 1998, -24 б.

3. Жарықбаев Қ.Б. Психология. Педучилищелерге арналған. Алматы,”мектеп”, 1982

4. Баширова Ж.Р.,Әлқожаева Н.С. Иман-тәрбие негізі.Алматы., 1997

5. «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ Педагогикалық шеберлік орталығы, 2020

***Аңдатпа.*** Мақалада өмір бойы оқыту және тұрақты даму контекстінде білім беру деңгейлері арасындағы (мектепке дейінгіден жоғары оқу орнынан кейінгіге дейін) инновациялардың сабақтастығы қаралады.

***Аннотация.*** В статье рассматривается преемственность инноваций между уровнями образования (от дошкольного до послевузовского) в контексте непрерывного обучения и устойчивого развития.

***Abstract.*** The article considers the continuity of innovations between levels of education (from preschool to postgraduate) in the context of lifelong learning and sustainable development.

# МЕКТЕП ПЕН ОТБАСЫНЫҢ ӨЗАРА ӘРЕКЕТТЕСТІГІ

**Г.Е. Қайназарова**
Жалаңтөс шағын жинақталған бастауыш мектебінің бастауыш сынып мұғалімі,
Ggulderai1303@gmail.com

Мектеп – өскелең ұрпақты тәрбиелеу жүйесіндегі шешуші буын. Оның жас ұрпақты тәрбиелеудегі рөлі өте зор. Мектеп пен отбасының білім беру және тұлғаны тәрбиелеудегі өзара әрекеттестігі бүгінгі таңда тұлғаға берілетін рухани –адамгершілік білімнің мәні зор. Бала бойына адамгершілік тәрбиені сіңіруде мектеп пен отбасының арасында тығыз байланыс болуы керек. Мұғалім ата-аналармен үнемі байланыста болып, бала тәрбиесіне аса мән береді. Ата-ана үйде перзентін қадағалап, тәртібіне назар аударып отырса, ұстаздармен қарым-қатынасын үзбесе, бала тәрбиесінде жақсы нәтижеге қол жеткізеді.

Н.Ә. Назарбаев «Тәрбиенің түп мақсаты – қоғамның нарықтық қарым-қатынасқа көшу кезінде саяси-экономикалық және рухани дағдарыстарды жеңіп шыға алатын, ізгіленген XXI ғасырды құрушы іскер, өмірге икемделгіш, жан-жақты мәдениетті жеке тұлғаны тәрбиелеп қалыптастыру», - деген. Еліміздің бүкіл жастары мектеп арқылы өмірге жолдама алады. Мектеп ешуақытта отбасынан, қоғамнан бөлініп, өз бетінше жеке автономиялық мекеме болаған емес. Сондықтан оның іс-әрекеті отбасымен, жұртшылықпен, еңбек ұжымдарымен табиғи байланысты. Міне, мектептің үлкен тәрбиелік функциясы осында [1].

Мектеп тәрбиеге байланысты барлық қоғамдық күштерді ұйымдастыру және біріктіру рөлін атқарады. Ол ішкі тәрбие процесін басқарып қана қоймайды, сонымен бірге мөлтек аудандарда, кәсіпорындарда жүргізілетін тәрбие жұмысының мақсатқа бағыттылығын қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан мектеп балалармен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың, жеке адамның дамуында және қалыптасуында әр түрлі факторлардың ықпалын үйлестіріп, біріктірудің орталығы. Мектеп іс-әрекеттің ең бастысы – тәрбие түрлерінің (дүниетаным, еңбек, мінез-құлық, эстетикалық және дене тәрбиесі) мақсаттары және міндеттері жүзеге асырылады. Мектеп басшылығымен жүргізілетін тәрбие жұмыстарының формалары көптеп саналады. Олар: ата-аналармен жұмыс: сынып жетекшілерінің және мұғалімдердің үйелменмен жұмысы; сыныптан және мектептен тыс тәрбие жұмыстары. Осы жұмыстардың барлығына мектеп басшылық жасайды, көмектеседі, тиісті адамдармен, ұйымдармен бірігіп іске асыруды қамтамасыз етеді. Отбасы адам баласы тәрбиесінің ең алғашқы ұжымы. Адам деген жоғары атақты бүкіл өмір сындарынан абыроймен алып өту қажет (Сара Алпысқызы, «Өмір әдебі»). Білім беру саласындағы осындай бүкіләлемдік өзгерістер аясында адами қасиеттерді жүзеге асыру идеясын елімізде тұңғыш рет «Бөбек» қорының президенті, бар балаға қамқорлық нұрын төккен Сара Алпысқызы Назарбаева ұсынды [2]. Сара Алпысқызының өркениетке өріс алған еліміздің дамуына деген зор сенімі, ертеңгі өскелең өрендерімізге деген сүйіспеншілігі мен қамқорлығы өмірге өзін-өзі тануды алып келді.

Балаға адамгершілік – рухани білім беру жолында мектеп пен отбасы арасында тығыз байланыс орнауы қажет. Отбасы бүкіл ғасырлар бойы адам баласы тәрбиесінің құралы болып келді. Сондықтан ол адам үшін ең жақын әлеуметтік орта. Мектеп пен отбасы ынтымақтастығының формалары. Мектеп пен отбасы ынтымақтастығының бірнеше формалары бар. Мектеп пен отбасы байланысының басты формасы ата-аналар жиналысы. Онда көптеген мәселелер, мысалы, күнделік өмір, еңбек, демалыс, оқушылардың бол уақыты, кәсіптік бағдар, оқу және тәрбие жұмысы, т.б. талқыланады, оларды одан әрі жетілдірудің нақты формалары қарастырылады. Байланыс формаларының бірі – педагогтардың оқушылар үйіне баруы. Мақсат: оқушылардың үй жағдайымен, күнделік өмірімен, тұрмысымен танысу, оқу және тәрбиеге байланысты әртүрлі тақырыптарда ата – аналармен әңгіме өткізу, пікір алмасу. Мектеп пен отбасы ынтымақтастығының тағы бір формасы: педагогикалық насихат, ата-аналарға педагогикалық білім беру.

Қазір ата-аналар және қалын бұқара арасында психологиялық және педагогикалық білімді насихаттаудың маңызы өте зор. Насихат жұмысы оқыту мен тәрбие міндеттерін шешуде болымды әсер етеді. Н.К. Крупская өзінің еңбектерінде ата-аналарды педагогикалық минимуммен қаруландырудың қажет екенін бірнеше рет айтқан болатын. Ата-аналардың тәрбие жұмысы процесінде жеке адамның қалыптасуына ықпалы, олардың жалпы және педагогикалық

мәдениетіне байланысты. Осы тұрғыдан педагогикалық-психологиялық білім негіздерімен ата-аналарды қаруландыру мектеп алдында тұрған міндеттердің бірі. Бала бойына адамгершілік тәрбиені сіңіруде мектеп пен отбасының арасында тығыз байланыс болуы керек. Отбасында ата-анасынан рухани тәрбие алып келген балалар мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап ұстаз тәрбиесін алады. Балаға тәрбие жан-жақты берілсе, жақсы нәтиже береді. Ұлы Мұхтар Әуезов: «Бесігіңді түзе», - деп тегін айтпаған [3]. Ел болу үшін, ұлт болу үшін, ұлы болу үшін ә дегенде бесігіңді түзе. Әуелгі тәрбиенің анасы – бесік, әрі-беріден кейін, бесік ананың құрсағынан басталады. Сәбидің бойына бесік жыры арқылы жақсы адамгершілік қасиеттер дариды, одан соң жас балдырған жеке сөздерді ұғына бастағанда-ақ оған жақсы мен жаманды ажыратып түсіндіреді. Адам өмірінің «алтын бесігі» - мектептің есігін ашқан балдырған жарығы мол жаңаша өмірде адамдық асыл қасиеттерді қастерлеп, өмір заңдылықтарын үйренеді. Әдептілік, имандылық, мейірімділік, қайырымдылық, ізеттілік, қонақжайлылық құндылықтары қалыптасқан халқымыздың осы асыл да абыройлы қасиеттерін жас ұрпақтың ақыл, парасатына азық ете білу үшін, әрбір ұстаз халық педагогикасын, сан ғасырда қалыптасқан салт-дәстүрлерді, әдет-ғұрыптарды жан-жақты терең білумен қатар, өзінің бойына адамдық құндылықтарды терең сіңірген, рухани жаны таза адам болуы шарт. Ол рухани-адамгершілік тағылымдарды өркениетті өмірмен байланыстыра отырып, білім берудің барлық кезеңдерінде негізге алғаны жөн. Сонда ғана өзінің міндетін айқын сезіне білетін, мінез-құлқы жетілген саналы адам қалыптасады. Ата-ананың қай-қайсысы болса да балалары қабілетті, тапқыр, талантты болып өссе, олар басқа балалардан кем емес, артық болса деп армандайды. Қазіргі уақытта мектеп пен отбасы ынтымақтастық әрекетінің келесі бағыттары айқындалған: ата-аналармен ұйымдастыру-педагогикалық жұмыстары; ата-аналардың педагогикалық сауаттылығын дамыту; ата-аналармен баланың оқу үлгерімі мен тәрбиесін жақсарту үшін жүйелі жеке дара жұмыстарын жүргізу. Отбасымен ұйымдастыру – педагогикалық жұмыстың ең тікелей формасы жеке сынып оқушылары ата-аналарының жиналыстары. Мұндай жиналыстарда сынып жетекшілері оқушылардың үлгерімдері мен тәртібінің сынып өмірі жайлы, ұжым міндеттері туралы т.б. ақпарат береді. Жиналыстар отбасы мен мектептің тәрбие жұмысында ортақ мақсаттарды анықтау үшін өте маңызды. Ата-аналарға отбасы тәрбиесін жақсарту мақсатында жеке дара көмек көрсетіп, ықпал жасай отырып, мұғалім педагогикалық әдептілік сақтау керек. Мұғалімдердің ата-аналарға оқушылардың мектептегі «жаман» тәртібіне шағымдануы әрқашан да теріс бағаға ие болады. Мұндай шағымданулардың еш нәтижесі болмайды, керісінше олардың тигізер зияны өте зор [4].

А.С. Макаренко мұғалімдерді ата-аналарды мектепке шақыртудан, балалар тәртібіне шағымданудан сақтандырған: «Кей ата-ана мұндай әңгімеден кейін қолына қамшы алады, кейбіреуі болса еш нәрсе істемейді де, нәтижесінде бұрынғы қалпында қалады»,- дейді А.С. Макаренко. Осылайша, мектеп пен отбасының арасында байланыс орнайды [5].

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім жүйесінің ең маңызды міндеттерінің бірі «жеке тұлғаны ұлттық, жалпыадамзаттық құндылықтардың, ғылым мен практиканыңжетістіктері негізінде қалыптастыру, дамыту және кәсіби тұрғыдан жетілдіру» болып табылатындығы көрсетілген [4]. Сол себепті әрбір оқушыны жеке тұлға ретінде жан-жақты зерттеп білу – оның даму бағытын айқындаудың басты шарты. «Мұғалім өзінің білімділігімен, жүріс-тұрысымен жайдары мінезімен, тіпті сырт пішінімен, киген киімімен де оқушысына жақсы мағынада катты әсер етеді» Мәлік Ғабдуллин. Өзін-өзі тану процесінде мұғалімнің рөлі айрықша. Қазіргі мұғалім оқыту мен тәрбиелеу әдістерін, балалардың психологиялық жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқытуды дұрыс ұйымдастыра алатын білікті маман болуы керек. Балаларға деген махаббат, әрбір баланың жеке даралық қабілеттерін құрметтеу, шыдамдылық, ізгі ақыл мен жылы жүрек өзін-өзі тану ұғалімінің ең басты қасиеттері болуы тиіс. Балалармен бірлескен шығармашылықта өмірдің ақикатына көз жеткізеді, сыныпта жағымды жағдай туғызып, оқу-тәрбие ісін құзіреттілік тұрғысынан арттыруды көзделеді. Осының барлығы оқушылардың білік-тілігін дамытуға ықпал етеді. Мұғалім ата-аналармен үнемі байланыста болып, бала тәрбиесіне аса мән береді. Ата-ана үйде перзентін қадағалап, тәртібіне назар аударып отырса, ұстаздармен қарым-қатынасын үзбесе, бала тәрбиесіндеге жақсы нәтижеге қол жеткізеді. Мектеп пен отбасы мүшелері өзара бірлесіп жұмыс істегенде ғана ынтымақтастықпен қарым-қатынас болып, арада түсіністік пен үйлесімділік орнамақ. Себебі, баланың өмір сүруге құштарлығының ояну тәлім-тәрбиедегі бір жүйелілікпен, өзін қоршаған ортамен, бірге оқыған құрбы-достарымен, олардың күнделікті іс-әрекетімен, сөйлеген сөзі, жүріп-тұруы тағы басқа қасиеттерімен тығыз

байланысты. Орынды тәрбие арқылы адам баласының тағдыры шешіледі, оның білімді тұлға болып қалыптасатынын, елдің берік тірегі болатынын көрсетеді. Ұрпақ тәрбиесіне қай кезеңде, қай елде болмасын үлкен мән берілген. Ұлы педагог В.А.Сухомлинский: «Тек ата-аналармен бірге жалпы күш-жігерді біріктіру арқылы ғана мұғалімдер балаларға үлкен адамдық бақыт беруі мүмкін» деген ұтымды ой айтқан. Ұлтымыздың ұлағатты дәстүрлерін кеңінен пайдаланып, тәрбие ісіне арқау ету де өз пайдасын тигізеді [5].

Отбасы – белгілі-бір дәстүрлерді, адамшылық бейнені, идеялды, жақсы сөз, ұнамды мінез, ыстық ықылас, қуаныш, ашық әңгімелесу арқылы да баланың көңілін тауып, ішкі сырын ашуға болады. Дегенмен, жұмыс барысында көптеген ата-аналардың бала тәрбиесіне деген көзқарастарынан елеулі қателіктерді байқап жүрміз. Кейбір отбасылар баланы киім-кешекпен, тамақпен қамтамасыз етуді ғана өз міндеттеріне алып, тәрбие мен білім беру ісін мектеп мойнына жүктейді. Енді біреулері баласын орынсыз сөгіп, көңіліне қаяу түсіріп жатса, бірі «адам болар бала өздігінен оқып үйренеді» дегенді алға тартады. Мұндай теріс түсініктер баланың келешегіне зиян келтіреді. Ал, орынсыз балағаттап, баланың абыройына нұқсан келтіру ата-ананың бала алдындағы, қоғам алдындағы беделін төмендетеді. Бүгінгі таңдағы бала тәрбиесіндегі кездесетін мұндай олқылықтардың алдын алу үшін ата-ана, мектеп, қоғамдық ұйымдар қай кезде де бірлесе отырып жұмыс жасауы керек.

Бүгінгі кейбір жастарымыздың бойындағы келеңсіз қасиеттер мен жағымсыз мінез-құлықтардың қалыптасуына осындай жауапсыз ата-аналардың кемшілігі де өз әсерін тигізбей қоймайды дер едім. Жас ұрпақты тәрбиелеу жүйесі жаңа заман талабына сай қоғамдық өмірде болып жатқан ұлы өзгерістерге байланысты. Оған қойылар талап жан-жақты жетілген адамды тәрбиелеу. Ойлы ұрпақ тәрбиелегіміз келсе, ата-ана, мектеп пен бала ынтымақтастықта отырып, білім ордасындағы тәрбие отбасында жалғасын табатындай етіп ұштастыра білгеніміз жөн. Қазақ зиялыларының бірі М.Жұмабаев: «Тәрбиедегі мақсат баланы тәрбиешінің дәл өзіндей етіп шығару емес, келешек өз заманына лайық қылып шығару»,- деп айтуы бала тәрбиесіндегі ата-ана, мектеп, қоғам алдында үлкен жауапкершіліктің тұрғандығын дәлелдейді. Әрине, отбасы өзінің дербес әрекеті арқылы тәрбие саласында ауқымды мәселелерді шешуде әлсіздік танытады .Ол үшін отбасы мен мектептің өзара ынтымақтастығын нығайту өте маңызды. Ал, тәрбие қоғамдық құбылыс болғандықтан, оны қоғам талаптарынан тыс ұйымдастыру мүмкін емес. Бұл тұста үштік одақ: мектеп, отбасы және қоғамдық мекемелер жұмысындағы өзара сабақтастық және ынтымақтастық өз үйлесімін табуы тиіс. Өзара іс-әрекеттің мақсаты мен міндеттерін мектеп жалғыз өзі, тиісті мәселеге тек өзінің ұстанымына сүйенген түрде анықтаса, ал ата-аналар оларды іске асыру сатысында ғана қамтылса, нәтиже төмен болады. Мектеп ата-аналар қауымы үшін әрқашан ашық болып, өзара ынтымастық пен серіктестік жүйесін жетілдіруге бағытталып, олардың кез келген бастамасын көтермелеп отыруы қажет [3].

«Тәрбиелілік – адам етеді, тәрбиесіздік – надан етеді» деген халық тағылымы бар. Тәрбиенің сан-саналы қырлары бар десек, ата-ана өз ұрпағының жан-жақты болып өсуіне ықпал ете білуі қажет. Бала мектепке келгенге дейін ақыл-есі кіріп, үлкен-кішімен қарым-қатынас жасау, өзара сыйласудың әліппесін отбасынан алып келеді. Кей жағдайда ата-ана баласының: «Тамағы тоқ, киімі бүтін болса болды, басқа тәрбиені ертең мектеп үйретеді» деп барлығын мектепке, ұстаздарға ысыра салады, сол себепті де кейбір оқушылар күнделікті өмірдегі қарапайым тәртіпті білмей, мұғалімге қиындық келтіреді. Мектеп мұндай жағдайда тек баланы ғана оқытып қоймай, ата-ананың педагогикалық мәдениетін арттыру бағытында жүйелі жұмыс жүргізгенде ғана, тәрбие өзінің оң нәтижесін беретіні сөзсіз.

Ата-ананың бүкіл үміті – баласы болса, сол баланың әрбір қуанышты сәті – ата-ана қуанышы. Қазіргі кезде, күн сайын өзгеріске толы мына өмірде балаға дұрыс тәрбие беруде бірлік болмаса, бала сәл нәрсеге еліктеп, ілесіп кетуі мүмкін. Әсіресе бала түрлі жат-әдет, діни ағымдарға ілесіп кетпеуі үшін де тәрбиені босаңсытуға болмайды.

Дегенмен, бүгінгі отбасыларындағы ата-аналардың бала тәрбиесін заман талабына сай ұйымдастырудағы қабілеттері мен мүмкіндіктері бірдей болмай отыр. Ол үшін отбасы мен мектептің өзара ынтымақтастығын нығайту өте маңызды. Ата-ана мен ұстаздың біріге жұмыс істеуі ең алдымен балаға пайдалы. Екі жақтың қамқорлығын сезінген бала өз тарапынан да жауапкершілік көрсетіп, үлгілі тәрбие мен мектептегі тәрбие бірін-бірі толықтырып, жетілдіріп отырса ғана нәтижеге жетпек.

Бір елдің болашағын көргің келсе, сол елдің қазіргі жастарына қара – деген екен бір ғұлама. Қазіргі ұрпақ еліміздің жарқын болашағы, жанашыры және иесі. Осы тұрғыдан алып қарағанда,

қазақ елінің болашағы үшін бүгіннен бастап бар күш-жігерімізді салып, аянбай еңбек етсек нәтижелі іске де қол жеткізіп қалармыз. Жеткізіп жатқан жемісті жетістіктеріміз де жоқ емес. Мектеп – кеме, білім – теңіз демекші, бала бар жақсылық пен игілікті, тәрбие мен білімді мектептен алады. Дегенмен бар салмақ мектепте десек артық айтқан болар едік. Бала тәрбиесі мен білім беру ісінде отбасы мен қоғамның қосар үлесі ұшан - теңіз. Отан – отбасынан басталады деген жақсы сөз бар халқымызда. Отбасы мүшелерінің балаға әсері дұрыс болуы керек. Жақын жанашырлары әрдайым балаға тек түзу жол көрсетіп отырса, әсіресе тәрбие беру жолында халықтық педагогиканы пайдаланса, оның берер көмегі мол деуге болар еді. Адамға ең бірінші білім емес, тәрбие берілуі керек, тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы, ол келешекте оның барлық өміріне апат әкеледі, - деген Әл-Фараби бабамыз. Ал тәрбиені балаға беретін отбасы, мектеп және қоғам. Осы үшеуі бірлесе жұмыс істегенде ғана өнімді де өнегелі ұрпақ шығатыны белгілі Біздің халқымызда тәрбиеге тұнып тұрған алуан түрлі үлгі-өнегесі жетерлік. Баланы тәрбиелеу үшін тәрбиешінің өзі тәрбиелі болуы керек десек, ата-аналар мен мектеп ұстаздары және балаға әсер етуші жан-жағындағы қоғам мүшелерінің өздері де толыққанды саналы болуы әбден маңызды. Атадан балаға қанмен тараған ақылдылық, байсалды мінезді тәжірибе мен білім толықтырса, төңірегіне нұр шашып тұратын азаматтар солардан шығады. Сондықтан оқу, үйрену, тыңдау, іздену, талаптану әрбір өзін құрметтейтін адамның басты бағыты болуы керек. Игілікті болашақ жолында өзара ынтымақтаса жұмыс жүргізіп жатқан отбасы мен мектептер аз емес[3].

Ексең орасың – халық даналығы. Жемісті білім алуы үшін оларға жан-жақты қадағалау жүргізіледі. Мектебімізде ата-ана, оқушы-мұғалім арасындағы байланысты нығайту жеке тұлғаны қалыптастыру және сапалы оқыту мен саналы тәрбие беру мәселесі алдыңғы орында. Мектеп – отбасы – қоғам арасындағы ынтымақтастықты нығайту, серіктестікті қалыптастыру, қауымдағы ата-аналармен бірлескен жұмысты көрсету мақсатында мектебімізде жүйелі де, маңызды жұмыстар атқарылуда. Қай кезде болмасын отбасы мен мектептен өз дәрежесінде жақсы білім, өнегелі тәрбие алған бала қоғам үшін қажетті де маңызды тұлға екендігін естерінен шығармауымыз керек. Сөз соңында айтпағым, отбасы болсын, мектеп, қоғам болсын қай-қайсысы да өз міндеттерін дұрыс түсініп, бірлесе, жұмыла жұмыс жасаса оң нәтиже беретіні айдан-анық. Ең бастысы, бәрі де өзіміздің  еліміздің бедерлі болашағы мен келелі келешегі үшін екендігін ұмытпасақ болғаны.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Н.Ә. Назарбаев «Болашаққа бағдар:рухани жаңғыру» 2004 ж.
2. С. Алпысқызы «Өмір әдебі» 2001ж.
3. К. Қожахметова. Мектептің ұлттық тәрбие жүйесі: теория және практика,1997.
4. ҚР Білім беру туралы заңы-Астана: Елорда, 2007.
5. А.С. Макаренко. Ата-аналарға арналған кітап. Просвещение 1968 ж.

**Аңдатпа.** Мақалада мектеп пен отбасының өзара ынтымақтастығының өзектілігі айтылады.
**Аннотация.** В статье рассматривается актуальность взаимодействия школы и семьи.
**Abstract.** the article discusses the relevance of cooperation between school and family

# ЦЕННОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ И ВОСПИТАНИИ – НЕОТЪЕМЛЕМАЯ ЧАСТЬ ШКОЛЬНОЙ СИСТЕМЫ

**А.М. Мамырханова, О.И. Накаткова**
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, Казахстан, г. Нур-Султан,
aimen1961@mail.ru, nakatkova_o@mail.ru

Ценностно-ориентированное обучение – это целенаправленный педагогический процесс организации и стимулирования активной учебно-познавательной деятельности через включение в содержание образования общечеловеческих и национальных ценностей, способствующих раскрытию высшей нравственно-духовной природы школьника, и имеющий целью становление человека совершенного характера, живущего в единстве мысли, слова, дела.

XXI век – это век гуманизации образования, который предусматривает другое содержание, другие подходы, отношения, поведение и менталитет человека. Сегодня ученые выделяют аксиологический (ценностный) подход в условиях новой гуманистической парадигмы [1]. Ценности самоопределения как возможности определить своё место в жизни, в обществе, осознать свои гражданские, национальные, социальные и профессиональные интересы, должны найти своё воплощение в познавательном, мировоззренческом и социально-культурном аспектах развития личности обучающегося. Ценности должны объединять детей, родителей, педагогов. Задачами для педагога является обеспечение качественного образования личности, развитие её индивидуальных способностей; воспитание у школьников чувства гражданского самосознания, патриотизма, основанного на признании культурного многообразия казахстанского общества; формировании духовно – нравственных качеств личности, способной делать свободный, осознанный, ответственный выбор ценностных идеалов в личной, общественной, духовной жизни и в профессиональной сфере.

Быть гуманистом сегодня означает умение гармонично сочетать завещанную предками традицию с требованиями современности. В основание стратегии ЮНЕСКО в XXI веке заложена идея Нового гуманизма, как поворотного пункта в осознании планетарной гуманистической миссии всех научных, образовательных, просветительских и культурных программ этой организации [2].

Еще в 19 веке великий Абай писал, что основой всего на земле, в том числе, и для науки является человечность, гуманность. Она, как и любовь, душевность, справедливость составляет сущность человека. Абай раскрывает связь умственного воспитания с эстетическим развитием и нравственностью, становлением личности молодого человека.

Сегодня как никогда актуально Учение великого мыслителя казахского народа о всесторонне развитой личности – «совершенном человеке», которое призывает молодежь быть гражданами с высокими морально-этическими, культурными и другими общечеловеческими ценностями.

Гениальное творчество Абая, имеющее огромное практическое значение, пока слабо востребовано нашим обществом. Изучение и применение произведений Абая позволит избежать отрицательных социальных и нравственных событий в нашем обществе, более рационально и нравственно строить новую социальную действительность. Так, например, идеи великого китайского мыслителя Конфуция, проповедовавшего воспитание людей в духе добродетелей, как средство достижения гармонии и справедливости, служат китайцам уже две с половиной тысячи лет. Исключительную роль сыграла эта идея в мощном экономическом рывке Сингапура, Гонконга, Тайваня, Южной Кореи и самого Китая. Именно эти страны считают, что пришло время готовить не только высококвалифицированную рабочую силу для участия в мировой экономике, но и воспитывать позитивно настроенных, умеющих успешно взаимодействовать и понимающих основные человеческие ценности молодых людей. Например, во многих начальных школах Сингапура уже введены «Характеристики» и «Журналы размышлений», позволяя родителям следить за социальным прогрессом своих детей. В средней школе программа «Ценности в действии» учит детей эмпатии, социальной ответственности и активной гражданской позиции. Так, ученики задействованы в проектах, которые помогают пожилым людям, мигрантам и «трудным» детям.

Формирование ценностных ориентаций подростков носит сложный, продолжительный процесс, зависящий от множества факторов. В этих условиях характерной особенностью современного состояния воспитания в организациях образования должна быть направленность на обновление его содержания с позиции социально востребованных ценностей, традиций поведенческого опыта. Школа является домом, где моделируется мир культуры. В этот дом ребенок приходит не просто учиться, а проживать, осваивать определенное культурное пространство, творить в нем.

Основу содержания воспитания должны составлять общечеловеческие и национальные ценности.

Система воспитания должна осуществляться всем коллективом организации образования. Все сотрудники обязаны вносить свой вклад в воспитание обучающихся. Положительные качества должны преподаваться с точки зрения «Делай, как я», нежели «Делай, как я говорю». Единственно правильное воспитание, которое точно достигает цели это – воспитание ребенка на собственном положительном примере.

Одним из важных направлений учебно-воспитательной работы является тесное взаимодействие со всеми участниками образовательного процесса, особенно, с родителями (законными представителями) в области повышения компетенций в вопросах детско-родительских и семейных отношений, воспитания детей.

Внедрение нового формата взаимодействия организаций образования и родителей должно быть направлено на решение следующих задач:

1) создание необходимых условий для получения качественного образования, удовлетворяющего обучающихся с различными образовательными потребностями;

2) улучшение эмоционального климата организации образования, развитие образовательной среды, которая будет обеспечивать индивидуальное благополучие и развитие как обучающихся, так и педагогов;

3) обеспечение развития индивидуальности, критического мышления, культурной и функциональной грамотности, способности самостоятельно решать проблемы, развития творческих, духовных и физических возможностей личности, развитие эмоциональной устойчивости к жизненным трудностям, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни;

4) формирование у обучающихся навыков самооценки, самовоспитания, саморазвития, социальной ответственности; успешная социализация обучающихся;

5) повышение роли участия родителей в учебно-воспитательном процессе;

6) повышение ответственности обучающихся и студентов за собственное обучение.

С позиции ценностного наполнения содержания образования у школы сегодня есть все возможности ставить и решать ценностно-ориентированные задачи при проектировании и организации воспитания и обучения в процессе урока. Каждый ученик за время учебы в школе получает около 11 000 уроков. Это 11 000 специальным образом организованного взаимодействия учителя и учеников, в ходе которого учитель – хочет он этого или не хочет, осознает или не осознает – осуществляет свое воспитательное воздействие на своих учеников. Это означает, что именно на уроке ученик может и должен получать жизненно необходимый опыт формирования эмоционально-ценностных отношений, как к изучаемому учебному материалу, так и к тем областям человеческой культуры и духа, которые описываются следующими понятиями:

• самоактуализация;
• духовный рост;
• ценностное самоопределение;
• выбор жизненных сценариев и моделей поведения [3].

Выстраивание смысловых и ценностных контекстов, их перевод из потенциальных в актуальные происходит три взаимопроникающих фазы:

- присвоение личностью ценностей;
- преобразование личности на основе присвоенных ценностей;
- самопроектирование или прогноз личности [4].

Для современного школьника в аспекте сегодняшнего образования все отчетливее прослеживается тенденция духовности, когда строгие рамки традиционного урока не совпадают с новыми смыслами жизнепонимания поколения XXI века. Новому поколению

жизненно необходимы личностно-ориентированные уроки, где создаются условия для развития глубинных основ детского сознания. Приоритетными ценностями выступают: сохранение собственной индивидуальности, здоровье, познание, общественное признание, активная, деятельная жизнь, рационализм.

Согласно точки зрения Кен Робинсона, одного из главных идеологов образовательной революции, необходимо руководствоваться не стандартами, а интересами и талантами каждого. Старая система не стимулирует любовь к знаниям и не готовит детей и подростков к жизни в современном мире. Чтобы ее поменять, нужно не так много, а необходимо реализовать по Кену Робинсону следующие принципы образования:

1. Любознательность – способность задавать правильные вопросы и исследовать, как устроен мир.

2. Развитие творческих способностей детей.

3. Критичность – способность анализировать информацию и идеи, формулировать обоснованные аргументы и выносить суждения.

Умение четко мыслить, логически анализировать аргументы и беспристрастно взвешивать представленные доказательства – один из отличительных признаков человеческого интеллекта. Из всех уроков, которым нас учит история, этот, судя по всему, самый сложный в плане практического применения.

Критическое мышление не ограничивается формальной логикой. Оно предполагает интерпретацию намерений, понимание контекста, постижение скрытых ценностей и чувств, выявление мотивов, обнаружение предвзятостей и формулировку лаконичных выводов в наиболее подходящих формах. Для развития всех этих навыков требуются постоянная практика и наставничество более опытного человека.

Критическое мышление всегда было чрезвычайно важным для человеческого процветания, и со временем значимость этой компетенции только усиливается. Сегодня каждый из нас подвергается настоящей бомбардировке информацией, мнениями, идеями и попытками привлечь наше внимание. Достаточно вспомнить интернет – самый всеобъемлющий источник данных, когда-либо созданный человеком, масштабы которого растут в геометрической прогрессии, равно как и риск беспорядка и путаницы.

Без сомнения, цифровая революция обеспечила молодое поколение огромными преимуществами в плане образования. В то же время для человека никогда прежде не было так важно умение отделять факты от мнений, смысл от бессмыслицы, истину от обмана. Четкое критическое мышление должно стать центральным элементом каждой школьной дисциплины, а также культивироваться и вне стен учебного заведения.

4. Коммуникативность – способность четко и уверенно выражать мысли и чувства разными средствами и в разных формах

Обучение чтению, письму и счету всегда считалось главным императивом массового образования и, конечно же, должно оставаться таковым и впредь. Но не менее важно развивать в учениках способность ясно и уверенно выражать свои мысли – этот навык иногда называют «владение устной речью».

5. Коллективизм – умение конструктивно работать с другими людьми. Увлеченность школьников совместной работой позволяет резко повысить их самооценку, пробудить любознательность, расширить творческий потенциал, улучшить успеваемость и подтолкнуть к социальному поведению позитивного характера. В процессе групповой деятельности дети учатся договариваться между собой относительно решения проблем и достижения общих целей, использовать сильные стороны и компенсировать недостатки друг друга, обмениваться идеями и развивать их. Они учатся вести переговоры, сглаживать конфликты и вырабатывать согласованные решения. Только совместная работа поможет школьникам постичь и признать фундаментальную истину максимы американской писательницы Хелен Келлер: «В одиночку мы можем так ничтожно мало. Вместе же способны свернуть горы».

6. Сострадательность – способность сопереживать другим людям и поступать соответственно.

Сострадание всегда больше чем эмпатия; это наглядное проявление «золотого правила»: всегда относись к людям так, как хотел бы, чтобы относились к тебе. По сути, можно сказать, что сострадание – это практическое проявление сопереживания.

7. Самообладание – способность наладить контакт со своим внутренним миром и достичь

душевного равновесия.

Человек живет в двух мирах: в своем внутреннем и том, который его окружает. Традиционная учебная программа наполнена миром внешним и практически не помогает школьникам понять мир внутри себя. А между тем то, как мы будем действовать в окружающем мире, чрезвычайно сильно зависит от того, как мы видим и воспринимаем самих себя. Как однажды сказала писательница Анаис Нин: «Я вижу мир не таким, какой он есть, а таким, какова я сама».

8. Гражданственность – умение конструктивно взаимодействовать с обществом и участвовать в процессах, обеспечивающих его существование.

Любое демократическое общество нуждается в информированных гражданах, активно участвующих в его процветании и управлении им. Для этого чрезвычайно важно, чтобы молодые люди, оканчивая школу, знали, по каким законам живет общество и, в частности, как работают и влияют на их жизнь юридические, экономические и политические системы.

В контексте Концептуальных основ воспитания в условиях реализации программы «Рухани жаңғыру» в школьных системах ценности определили основные направления воспитательной деятельности. Следовательно, система дел по каждому направлению предполагает работу с формируемой ценностью на нескольких уровнях:

1) знакомство с содержанием ценности (формат в виде бесед, классных часов, встреч с интересными людьми и др.);

2) реализация ценности в практике собственной деятельности (формат ключевых дел или КТД и др.);

3) социальная инициатива в рамках девиза данного направления деятельности – это акции и проекты в социуме в совместной деятельности с общественностью города, села.

Формируемые ценности имеют смысловые доминанты:

- Родина большая и малая;
- гражданское общество;
- здоровый образ жизни и экологическая культура;
- семья;
- патриотизм;
- труд;
- профессия;
- любовь к родной природе как к малой Родине и др.

В качестве системообразующей деятельности определены: волонтерское движение, дебатное движение, мегапроекты, фестивали, экологические инициативы, общереспубликанские экспедиции, социальные проекты, стартовые проекты с устойчиво воспроизводящейся локальной новой практикой воспитания.

В современных школьных системах источниками воспитательных ценностей выделяют:

1. Индивидуально-личностный – продуцирует такие ценности как воля к жизни, любви, рачительность, коллективизм, достоинство, уравновешенность, свободолюбие, уверенность в себе.

2. Природный – человечность, открытость, красота мира, восхищение, ответственность.

3. Социумный – научные, этические, эстетические, религиозные, материальные ценности.

4. Социально-космический – романтизм, мечта, целеустремленность, духовное величие, тайна и смысл человеческой жизни [5].

С точки зрения условий в школьных системах процесс формирования ценностей сегодня ориентирован на методические возможности работы с ценностями в различных сферах взаимодействия ребенка и взрослого.

Современный педагог имеет возможность создавать для формирования ценностей следующие условия:

- личностное влияние педагога и других значимых взрослых;
- ценностный диалог;
- погружение в ценностную среду;
- специальное конструирование ценностных ситуаций для проживания и осознания;
- создание ситуаций ценностного выбора.

Таким образом, ценностно-ориентированный подход в обучении и воспитании как неотъемлемая часть современной школьной системы позволяет расширить потенциал воспитательного, жизненного пространства обучающихся, реализовать актуальные потребности и способности личности.

**Список литературы:**

1. Лысенкова М. В. Ценностно-ориентированный подход в системе обучения и воспитания учащихся начальной школы / М. В. Лысенкова. — Текст: непосредственный // Образование: прошлое, настоящее и будущее: материалы VI Междунар. науч. конф. (г. Краснодар, май 2019 г.). — Краснодар: Новация, 2019. — С. 37-39. — URL: https://moluch.ru/conf/ped/archive/330/15050/ (дата обращения: 10.10.2020)
2. https://razumru.ru/humanism/journal2/63/kuvakin1.htm
3. https://studref.com/665082/pedagogika/tsennostno_orientirovannoe_obuchenie
4. https://infopedia.su/17x6e4b.html
5. Лихачев Б.Т. Педагогика: Курс лекций / Учеб. Пособие для студентов педагог, учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК. — 4-е изд., перераб. и доп. —М.:Юрайт-М, 2001.—607с.

**Аннотация.** Ғылыми мақалада тәрбиелеу мен оқытуды жобалау және ұйымдастыру барысында білім беру мазмұнын құндылықтармен толықтыру, сонымен қатар білім беру процесіндегі құндылыққа бағытталған міндеттер қою мен оларды шешу жолдарының мүмкіндіктері қарастырылған.

**Аннотация.** В научной статье раскрыты возможности ценностного наполнения содержания образования при проектировании и организации воспитания и обучения, а также ставить и решать ценностно-ориентированные задачи в образовательном процессе.

**Annotation.** The article reveals the opportunities of the value content of education in the design and organization of education and training, as well as to set and solve the value-oriented tasks in the educational process.

# ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ОБРАЗОВАНИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

**Е.В. Мащенко**
КГУ «Региональный научно-практический центр «Костанай дарыны» управления образования акимата Костанайской области», г. Костанай,
katerina-nm@mail.ru

В период демократизации и реформирования образования Республики Казахстан, приоритета гуманистических подходов к воспитанию и обучению подрастающего поколения особую актуальность приобретает проблема создания оптимальных условий для образования и профессионального самоопределения детей с особыми потребностями, сталкивающихся с трудностями в обучении.

Законодательством Республики Казахстан в соответствии с основополагающими международными документами в области образования предусматривается принцип равных прав на образование всех детей. Гарантии права детей на получение образования закреплены в Конституции Республики Казахстан, Законах Республики Казахстан «О правах ребенка в Республике Казахстан», «Об образовании», «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями», «О социальной защите инвалидов в Республике Казахстан», «О специальных социальных услугах».

Предпринимая последовательные шаги для получения образования всеми детьми, в том числе с особыми потребностями, Правительство Республики Казахстан в Государственной программе развития образования на 2020-2025 годы определяет в качестве одной из важных задач развитие инклюзивного образования.

Главное направление в построении современной модели обучения детей с особыми образовательными потребностями – это создание условий для повышения качества и обеспечение доступности образовательных услуг.

Согласно Государственной программе развития образования, в целях воспитания и развития толерантной личности в нашей республике вопрос включения детей с особыми потребностями в массовую школу приобретает все более актуальный и значимый характер.

Инклюзивное образование – это обучение, при котором все дети, независимо от их физических, психических, интеллектуальных и других особенностей, включены в общую систему образования. Сам термин имеет латинское происхождение: «include» – «заключаю, включаю». В рамках инклюзивного образования не ребёнок должен приспосабливаться к процессу обучения, наоборот – характер и темп обучения подстраиваются под нужды ребёнка. [1].

Понятие «инклюзивное образование» представляет собой такую форму обучения, при которой учащиеся с особыми образовательными потребностями посещают те же школы, что и их братья, сестры и соседи, находятся в классах с детьми одного с ними возраста, имеют индивидуальные, соответствующие их потребностям и возможностям учебные цели, обеспечиваются необходимой поддержкой.

Адаптация детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательных школах проходит лучше, чем в специальных организациях, поскольку дети получают там социальный опыт. Кроме того, считается, что здоровые дети, обучаясь вместе с детьми с особыми потребностями, развивают толерантность и ответственность, становятся самостоятельнее.

Признавая инклюзивное образование одной из стратегических задач развития системы образования на современном этапе, следует рассматривать этот подход лишь как один из возможных, который будет существовать с другими подходами к образованию детей с особыми образовательными потребностями.

Принципы инклюзивного образования:

- организация ранней диагностики и коррекционно-педагогической поддержки детей с особыми образовательными потребностями;
- обязательное психолого-педагогическое сопровождение ребенка, интегрированного в общеобразовательный процесс;
- определение для каждого ребенка возможной и полезной формы интеграции.

В Республике проводится большая работа по организации системы выявления детей с особыми потребностями. Расширяется сеть кабинетов психолого-педагогической коррекции и психолого-медико-педагогической консультаций (далее - ПМПК).

Дети раннего возраста, нуждающиеся в коррекционно-педагогической поддержке должны получать ее в кабинетах коррекции, кабинетах психолого-педагогической коррекции (КППК), реабилитационных центрах (РЦ), в условиях специальной дошкольной организации образования.

Вовремя начатая и грамотно организованная ранняя психолого-педагогическая поддержка ребенка с особыми потребностями и его семьи обеспечит значительной части детей возможность полноценной социальной интеграции и включения в общеобразовательную среду уже на этапе дошкольного и младшего школьного возраста.

В целях получения детьми с особыми образовательными потребностями полноценного образования в школах создаются условия для инклюзивного образования. Образовательный процесс для детей с ООП необходимо строить с учетом особенностей развития ребенка и рекомендаций ПМПК.

Всем детям с особыми потребностями необходимо получать специальную коррекционно-педагогическую, социальную, медицинскую и психологическую поддержку в соответствии с их особыми потребностями, определенными ПМПК. В ПМПК, в результате комплексного обследования, определяется вид и форма образования для каждого ребенка, составляется комплексная программа реабилитации и разрабатываются рекомендации к индивидуальному образовательному маршруту.

Выполнение психологами рекомендаций ПМПК, построение индивидуального маршрута развития ребенка с учетом его индивидуальных особенностей развития является важным аспектом в успешном обучении и развитии особенного ребенка. Не менее важным со стороны психолога остается работа с родителями и педагогами. Такую работу необходимо осуществлять посредством оказания индивидуальных консультаций родителям.

Психолого-медико-педагогическое сопровождение может быть как внутренним, так и внешним (при отсутствии необходимых специалистов в штате школы, например сурдопедагога, тифлопедагога, специалиста по ЛФК).

Внутреннее сопровождение осуществляется специалистами службы психолого-педагогического сопровождения (специальный педагог, педагог-психолог, медицинский работник и др.).

Внешнее сопровождение осуществляют специалисты местных кабинетов психолого-педагогической коррекции, реабилитационных центров, специальных организаций образования. Каждому ребенку должно быть предоставлено право развиваться в индивидуальном темпе.

Медицинские, социальные и образовательные организации должны обеспечивать родителей и иных законных представителей полной информацией о различных путях медицинской и психолого-педагогической реабилитации. Родителей и иных законных представителей необходимо включать в образовательный процесс, привлекать их к составлению индивидуальной программы развития ребенка, предоставлять возможность присутствовать на специальных занятиях у специалистов и на общеобразовательных занятиях.

Система психолого-педагогического и медико-социального сопровождения детей с особыми образовательными потребностями должна включать работу логопедических кабинетов для оказания помощи детям, имеющим нарушения устной и письменной речи с целью коррекции, а также предупреждения и преодоления неуспеваемости, обусловленное речевыми расстройствами.

Рассматривая вопросы инклюзивного образования, необходимо отметить, что эффективное интегрированное обучение возможно лишь при условии специальной подготовки и переподготовки педагогов общеобразовательных школ. Целью такой подготовки является овладение педагогами массовых школ основными методами воспитания и обучения детей с трудностями в обучении. Количество детей, охваченных инклюзивным образованием склонно к увеличению, что свидетельствует о потребности обучения педагогов, реализующих инклюзивную образовательную политику. В связи с чем, необходимо внесение соответствующих изменений в содержание подготовки педагогических кадров в вузах и колледжах. А также предусмотреть планомерную переподготовку уже работающих педагогов в организациях

образования общего типа посредством годичных курсов профессиональной переподготовки, систематически проводить курсы повышения квалификации для руководящих и педагогических кадров системы общего и специального образования.

Для успешного включения детей с особыми образовательными потребностями в образовательный процесс необходимы условия:

- для физического доступа (пандусы, лифты, поручни, специально оборудованные места общего пользования и пр.);

- для организации процесса обучения (рабочее место в классе, устройства для чтения и письма, современное оборудование для звукоусиления, специальные наглядно-дидактические пособия и комплекты).

Необходимо отметить, что обучение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе безусловно положительно влияет на темпах и качестве их развития, способствует воспитанию толерантного отношения остальных учащихся к людям с особыми потребностями.

Инклюзивное образование является одним из направлений реформирования системы образования во многих странах мира, цель которого – реализация права на образование без дискриминации.

Основные цели инклюзивного образования:

- реализация права детей с особыми образовательными потребностями на получение образования в соответствии с их познавательными возможностями и способностями по месту жительства;
- социальная адаптация и интеграция в общество;
- повышение роли семьи в воспитании и развитии своего ребенка;
- адаптация учебных программ под образовательные потребности учащегося в каждом случае индивидуально;
- принцип дифференцированного и индивидуального подходов;
- обеспечение коррекционно – педагогическим сопровождением (педагог-дефектолог, психолог, социальный педагог, логопед);
- обеспечение современными техническими и вспомогательными средствами обучения;
- ведение психолого-педагогического мониторинга;
- деятельность службы психолого-педагогического сопровождения ( своевременное выявление детей с трудностями в обучении);
- право ребенка с особыми потребностями поступать в любую общеобразовательную школу.

Для более успешной реализации инклюзивной практики необходимо обеспечить постоянное повышение профессиональной компетентности педагогов, работающих с детьми с особыми потребностями, уделять внимание совершенствованию качества обучения детей с особыми образовательными потребностями, разработке и использованию различных учебно-методических материалов, инициировать работу учителей по разработке образовательных программ.

**Список литературы:**

1. Инклюзивное образование: как в Казахстане учат детей с особыми потребностями? https://informburo.kz/cards/inklyuzivnoe-obrazovanie-kak-v-kazahstane-uchat-detey-s-osobymi-obrazovatelnymi-potrebnostyami.html

2. Национальный научно-практический центр коррекционной педагогики «Включение детей с ограниченными возможностями в общее образование». (Информационные материалы), г. Алматы 2014 г.

3. Инклюзивное образование в Казахстане. https://www.azbyka.kz/inklyuzivnoe-obrazovanie-v-kazahstane

4. Практика инклюзивного образования. https://nao.kz/content/view/12/298

**Аңдатпа.** Мақалада жалпы білім беретін мектепте ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар оқушылардың білім алуы үшін жағдай жасау жөніндегі қызмет бағыттары қарастырылған. Ерекше білім беру қажеттілігі бар баланы білім беру процесіне сәтті енгізу аспектілері зерттелді..

**Аннотация.** В статье рассмотрены направления деятельности по созданию условий для получения образования учащимися с особыми образовательными потребностями в

общеобразовательной школе. Изучены аспекты успешного включения ребенка с особыми потребностями в образовательный процесс.

**Annotation.** In the article direction of activity of creating environment to educate students with special educational needs has been considered. Aspects of successful education of child with special educational needs has been explored.

## ЖАҢАШЫЛ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

**К.А. Мухамеджан**
«Сәтбаев қаласының № 1 мектеп – гимназиясы» КММ, Сәтбаев қ.,
kura-919191@mail.ru

Қоғамды ақпараттандыру – экономиканың, ғылымның, мәдениеттің дамуының негізгі шарттарының бірі. Осы мәселені шешудегі басты рөл жалпы білім беру ұйымдарына жүктеледі. Сондықтан мақалада отандық білім беруді жаңғыртудың инновациялық жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану сұрақтары туралы түсінік берілген.

Орыс педагогы К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бір сарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз. Бұл жөнінде Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқытудың озық технологиясын меңгермейінше, сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани азаматтық адам келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Оны жүзеге асырудың жолы-заман талабына сай ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану.

Жоғарыда аталған бағыттарды басшылыққа ала отырып, сабақ және сабақтан тыс іс-шараларды өткізу барысында АКТ-ны қолдануға негізделіп, оның тәрбиелік мақсатын «Болашаққа бағдар – рухани жаңғыру» бағдарламалық мақаланы жүзеге асыруға бағыттап отырамын.

Білім беру ісінде АКТ құралдары: интерактивті тақта, мультимедия, интернет кеңістігі, электронды оқулықты қолдану болып табылады. АКТ-топтағы оқушыларды оқыту үшін құнды құрал және жаңа тақырыпты өте қызықты түсіндіруге көмектеседі. Оқушылар интербелсенді тақтаға назар аудара отырып, өткізіліп отырған сабақтарын ұтымды түсінуге мүмкіндік алады. Жалпы айтқанда АКТ-ның жәрдемімен үлкен жетістіктерге жетуге болады.

Мектебімізде АКТ құралдарды пайдалану үшін жағдай жасалған. Ол үшін компьютер кабинеттері жабдықталды, интерактивтік тақта орнатылды, ғаламторға шығу жолы бар.

Мен пән мұғалімі үшін әрбір сабақты қызықты әрі қазіргі заманға сай өткізу өте маңызды екеніне сенімдімін. Сондықтан да қазақ тілі мен әдебиет сабағында оқушыларды дайындауда оқу үрдісінде заманауи жобалық және ақпараттық технологияларды енгізуге, қолдануға тырысамын.

АКТ-ны сабақты қандай мақсата қолданамын?

Біріншіден, жалпы оқу бойынша практикалық тапсырмаларды орындау үшін нақты орфографиялық және пунктуациялық мықты әдет-дағдыны қалыптастыру.

Екіншіден, оқушылардың өздігінен жұмыс істеуін ұйымдастыру. Мәтіндік бақылау және компьютер арқылы әдет-дағдыны қалыптастыру дәстүрлі әдіске қарағанда тиімдірек, оқушылардың пәнді меңгергенін анықтауға мүмкіндік береді. Оқу үрдісінің мұндай тәсілі ақпараттық өңдеудің бағалау жүйесі үшін тиімді.

Үшіншіден, ақпараттық технологияларды қолдану оқушыларда негізгі құзыреттілікті қалыптастырады. Бұл білім беру компьютерлік бағдарламаларды шешуге көмектеседі.

Жалпы, сабақ беру барысында барлық кезеңде: яғни, жаңа мәліметті түсіндіргенде, бекіту, қайталау, білімді бақылау, білім-дағдыларын бақылауда компьютеді қолданамын.

Қазақ тілі мен әдебиет пәні бойынша материалдарды ұсынудан (жаңа сабақты диалог түрінде түсіндіру, дәріс сабақ, конференция сабақ, жоба қорғау сабақ, кіріктірілген сабақ, тұсау кесер сабақ, пікірталас және т.б.) мультимедиялық тұсаукесерлердің (видео, аудиоқондырғылар, теледидар, электронды оқулықтар) компьютердің (компьтерлік бағдарламалар, интерактивті тақта) көмегін ерекше айтуға болады.

Сабақта PowerPoint бағдарламасын жиі пайдаланамын. Себебі, аталмыш бағдарламаның сабақа және сабақтан тыс іс-шараны өткізу барысында ақпараттық қолдау көрсететін тұсаукесер жасауға мүмкіндігі зор.

Мен мультимедиялық тұсаукесерді сөз сөйлеуші ретінде үлкен экран немесе монитор арқылы қосымша материалдарды ұсыну үшін қолданамын. Мысалы, көркем фильмнен алынған бейне үзіндісі мен суреттер.

7-сыныпта (оқыту орыс тілінде) қазақ тілі мен әдебиеті пәні бойынша ашып сабақтарды, күнделікті сабақтарды өткізуде лексикалық тақырыпты жүзеге асыру үшін видео, слайд арқылы тұсаукесер ұсынамын.

Мультимедиялық тұсаукесерлерді дайындауда шығармашылық және ғылыми-зерттеу жұмыстарын орындау, ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың жобадағы қызметі топпен жұмыста ынтымақтастықта білім алуға оқушылардың сараптамалық дағдысын қалыптастыруға, ақпараттық сауаттылықты арттыруға әсер етеді.

Сонымен қатар PowerPoint бағдарламасы сабақ барысында суреттер мен портреттерді, бейне үзінділерді, диаграммаларды қолдануға мүмкіндік береді.

Сабақты өткізу барысына келсем: мысалы, актив студио флипчарт, интерактивті тақтаның құралдары арқылы 7-сыныпта өткізген «Киелі сандар құпиясы» бәйге ойының «1001 мақал» кезеңінде оқушылар тапсырманы өте жақсы белсенді орындады. Интерактивті тақтаны тиімді қолданды. Оқушылардың қабілеттерінің шыңдалғаны байқалды. Сабақтың қорытынды бөлімінде «Жүзден жүйрік, мыңнан тұлпар озады» кезеңінде оқушылар сұрақ-жауаптарды интерактивті тақтада жасырын тұрған дұрыс жауаптарды тауып ашса, «Жалғасын тап» кезеңінде көп нүктенің орнына керекті тірек сөздерді оқушылар интерактивті тақтаның құралдарымен жылжытып орналастырды.

Әсіресе, оқулықтағы тарауларды қорытындылау кезінде оқушылар электронды оқулықты пайдаланып, қосымша материалдар жинақтап, білімдерін кеңейтіп, танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, қисынды ойлау жүйесін қалыптастырып, шығармашылықтарын дамытты. Тесттік тапсырманы орындады.

Өз тәжірибемде, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында АКТ құралдарын пайдаланудан оқушылардың оқыту мен дамыту сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік беріп қана қоймай, адамгершілігі мол, рухани жан дүниесі таза, имандылығы жоғары, ізгілікке жаны құштар кемел азамат етіп тәрбиелеуде үлкен рөл атқаратынына да көзім жетті.

Соңғы кездері оқу үрдісіне интернет жаппай енгізілуде. Барлық пәндер бойынша ақпараттық ресурстардың саны артуда. Интернет білім беру үрдісінде қолжетімді болуда. Мысалы, «Ертегілер», «Туған жер», «Отан» тақырыбын оқуда оқушылар интернет арқылы көптеген қызықты ақпараттар тауып алады.

Бүгінгі таңдағы білім беру жүйесіндегі ақпараттық технология негіздері Абай айтқандай, жас баланың – «дара тұлғаның» әр нәрсені білсем, үйренсем деген ой-сезім, тілек, мүдделерді өсіру, қанағаттандыру, өрістету үшін қажет технология деп ойлаймын.

Болашақта ақпараттық технологияны жекелеген пәндерді оқытуға білім технологияларын интервациялау мұғалімінің қарқынды дамуына, өзара байланысты белсенді қолдануына өте қажет деп түсінемін.

**Әдебиеттер тізімі:**

1. Даутова О.Б., Крылова О.Н. «Современные педагогические технологии в профильном обучении» КАРО, 2006;
2. Мұхаметжанова С.Т., Жартынова Ж.Ә. «Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері». Алматы, 2008;
3. Педагогика журналы. №2-2009;
4. https://kk.wikipedia;

## ОБЩИЕ ПРОБЛЕМЫ ШКОЛЫ, СЕМЬИ И ОБЩЕСТВЕННОСТИ В ВОСПИТАНИИ РЕБЁНКА, ПУТИ РЕШЕНИЯ

**Г.П. Орынтаева**
КГУ «Школа-гимназия №1» г.Сатпаева, г.Сатпаев,
gulmira047061969@mail.ru

Процесс воспитания, как и первые школы зародился ещё в далёкой древности и развивался вместе с развитием общества. Общественное воспитание не утрачивает своего значения как основного института воспитания. Несомненно, огромную и достаточно большую роль в воспитании и формировании личности ребенка имеет школа.

На сегодняшний день взаимодействие школы и семьи является самой актуальной. Когда мы говорим о взаимоотношениях между семьёй и школой, важно учитывать принципы, на которых они строятся. К этим принципам относятся взаимосвязь, сотрудничество и преемственность. Прежде всего, эти стороны, то есть родители и педагоги должны чувствовать себя соратниками и помощниками, взаимодополняющие друг друга, а не противниками. Только в процессе сотрудничества можно достичь высоких результатов в обучении и воспитании ребёнка. В сотрудничестве предполагается взаимная критика, она должна быть обоснованной и конструктивной, при этом не умолять достоинство других. Тогда можно с уверенностью сказать:»Ученье есть воспитание, доведённое до сознания, укреплённое разумом». [1].

Но несмотря на то, как жизнь людей меняется, обычаи и традиции семьи, сохраняются по сей день. Человек сумел сохранить одно из главных своих достояний - семейный очаг.

Сегодня под семейным воспитанием понимается вся совокупность культурно -нравственных ценностей семьи, главной целью которого является содействовать развитию личности. Необходимо помнить, что нельзя ребёнка сделать человеком, а можно только этому содействовать, чтобы он выработал в себе качества человека. Формирование таких качеств личности, которые помогут адаптироваться в условиях современной жизни, умение достойно преодолеть трудности и преграды, встречающиеся на жизненном пути. Именно, в семье закладываются основы нравственного и духовного воспитания ребёнка, воспитываются такие важные качества человека, как любовь и уважение к окружающим людям, отзывчивость, открытость и доверие, воспитанность и образованность. Семья формирует содержание общества: какова типичная семья, таково и общество. Отсюда следует, что важнейшей социальной функцией семьи является воспитание гражданина, патриота, будущего семьянина, законопослушного члена общества.

Влияние семьи особенно значимо, когда ребёнок ещё маленький. Чем лучше семья, и чем лучше влияет она на воспитание ребёнка, тем выше результаты физического, нравственного и трудового воспитания личности.

В этой связи, в современной практике семейного воспитания выделяются три стиля отношений: авторитарный, демократический и попустительский (либеральный).таблица1

| Авторитарный | Демократический | Либеральный |
|---|---|---|
| В авторитарном стиле отношения родителей с детьми напряжённые, характеризуются особой строгостью и требовательностью со стороны родителей. | демократический стиль характеризуется гибкостью. Родители, мотивируя свои поступки и требования, прислушиваются к мнению детей, уважают их отношение к жизни, развивают самостоятельность суждений. | Либеральный или попустительский стиль отличается от авторитарного тем, что общение строится на основе вседозволенности и низкой дисциплины. |

Существуют общепринятые методы воспитания:

- убеждение(объяснение, внушение или совет);
- личный пример; поощрение(похвала, подарки, интересная перспектива на будущее);
- наказание(лишение удовольствий, отказ от дружбы, телесные наказания)

Главное в воспитании ребёнка - достижение душевного единения, нравственной связи

родителей с ребёнком. Родителям ни в коем случае не стоит пускать процесс воспитания на самотёк и в более старшем возрасте тоже, оставлять повзрослевшего ребёнка наедине с самим собой. Именно в семье ребёнок получает первый свой жизненный опыт, делает первые наблюдения и учится себя вести с людьми в различных ситуациях. И немаловажно, то чему учат ребёнка, доказывая конкретными примерами, чтобы он видел, что у взрослых теория не расходится с практикой.

Одним из важнейших условий должно быть взаимоотношения матери к своим детям, затем между всеми членами семьи, уважение и привязанность их друг другу. Все эти качества со временем непременно перерастают в великие чувства - любовь к близким, к людям, к Отечеству.

Немаловажную роль имеет образование родителей. Издавна замечено, что в семьях педагогов, образованных людей дети всегда лучше воспитаны. Следовательно, учить педагогику, овладевать секретами воспитания - вовсе не роскошь, а скорее необходимость.

Исследования показывают, как образовательный уровень родителей зачастую влияет на будущее детей больше, чем их успеваемость в школе. А исследователи отмечают, что семья с высоким образовательным уровнем образования помогает выбрать школьнику такие стратегии развития, которые позволяют получить хорошее образование даже при невысокой успеваемости .

Например, из 17 учеников, участвовавших в исследовании у которых хотя бы один родитель имеет высшее образование, отмечено, что они помогают своим детям социализироваться. Они загружают своих детей дополнительным образованием, которые посещают спортивные секции и музыкальные школы-58%, а дети, родители которых не имеют высшего образования довольствуются тем, что их ребёнок хорошо учится в школе, при этом не доставляет хлопот - 40 %, 2% из них не посещают даже бесплатные кружки .

Педагогические знания родителей особенно важны когда, отец и мать являются единственными воспитателями своего ребёнка. В возрасте от 2 до 6 лет у детей начинает развиваться умственное развитие, в этом возрасте помочь ему в восприятии окружающего мира зависит от культуры матери и отца, и потому как он воспринимает окружающее, влияет на его становление и развитие.

Естественная жизнь в семье учит ребёнка очень многому. И в этом с семьёй не может сравниться ни один воспитательный общественный институт.

Успех самовоспитания в семье зависит от воспитательного потенциала и культуры семьи. Только человек или семья с высоким моральным обликом смогут воспитать достойную личность, при этом затрачивая минимальные знания и умения, опираясь только на свой личный опыт.

С каждым годом педагоги всё больше сталкиваются и понимают, что успех ребёнка в процессе обучения и развития познавательных процессов лежит в основе семьи. Поэтому взаимодействие школы и семьи становится важнейшим компонентом учебно - воспитательного процесса школы, что позволит найти взаимопонимание и взаимоподдержку со стороны родителей.

Важно наладить конструктивный контакт школы с родителями. По тому, как педагоги и родители наладят контакт зависит успех развития и формирования нравственных качеств личности ребёнка. При тесном взаимодействии школы и семьи дети могут достигнуть больших успехов в развитии в целом. Таким примером может послужить совместные экскурсионные поездки, участие в подготовке и проведении различных праздников, конкурсов и состязаний. Такое взаимодействие педагогов и родителей формирует активную педагогическую позицию родителей и понимание ими своего гражданского долга и ответственности за воспитание детей.

На современном этапе развития школы и налаживания взаимоотношений между школой и семьёй активно применяется опыт, как привлечение родителей в работу попечительского совета школы, в работу школьного самоуправления, участие в конференциях, круглых столов, моральное и правовое взаимодействие, спонсорская помощь и т.д.

Среди родителей бытует мнение, что можно воспитать у ребёнка качества которых нет у них самих, достаточно вести себя правильно. Это и высмеивал А.С.Макаренко: «По мнению таких родителей.... нужно найти какой-то хитрющий рецепт воспитания, и дело будет сделано... Если этот рецепт дать в руки заядлому лежебоке, он при помощи этого рецепта поможет воспитать трудолюбивого человека; если дать мошеннику, рецепт поможет воспитать честного гражданина; в руках враля он тоже сделает чудо, и ребёнок вырастет правдивым, таких чудес не бывает. Никакие рецепты не помогут, если в самой личности воспитателя есть недостатки

«».[2] (Соч М., т4 с 341-349) так же считал Л.Н.Толстой: «Невозможно воспитать хорошо, если сам дурен».[3]

Учитель, хорошо знающий особенности поведения подростков, может разъяснить родителям, что дети живут не только в соответствии с нормами взрослых, но и с нормами социума, в котором они общаются в классе, школе, с кем непременно контактирует. Но мир детей очень сложен, они живут по своим неписанным правилам. Иногда взрослым людям их понять очень сложно.

Задача учителя - помочь родителям в понимании наиболее значимых для детей сфер жизни. Некоторые родители не хотят считаться с тем, что у ребёнка есть свои интересы, не навязанные взрослыми. Но родителям хочется, чтобы они вели себя так, как того требуют они. Характер ребёнка действительно складывается достаточно рано, и его развитие определяется и отношением родителей к ребёнку, и особенностями их собственной личности, и их взаимоотношениями. В. А. Сухомлинский писал о том, что бездумное удовлетворение потребностей детей ведёт к тому, что в более зрелом возрасте их ждёт пустота и разочарование. Развитие у детей чувства долга, уважения к труду, высоких духовных интересов - задача тех родителей, которые не хотели бы видеть в своих детях обывателей, поглощённых только миром собственных материальных потребностей.[4]

Нынешняя молодёжь очень пассивно относится к чтению книг, не хотят ходить в музеи, не увлекаются искусством, и эта пассивность чревато последствиями. Равнодушность по отношению к искусству заключается ещё в том, что ребёнок лишается возможности получать одухотворение через источники высоких эстетических переживаний. Пассивность детей по отношению к искусстве объясняется либо отсутствием интереса к искусству в семье, либо черезмерным увлечением.

Любая современная школа работает в режиме развития. Воспитательная система школы охватывает весь учебно-воспитательный процесс, интегрируя учебные занятия, общение детей во внеурочное время, дополнительное образование с предметно-эстетической среды непрестанно расширяет своё воспитательное пространство. В этой среде должна формироваться личность ребёнка и сообща должны создаваться условия для самореализации и самоутверждения личности ребёнка.

В основе модели воспитания в Республике Казахстан используются общечеловеческие и национальные ценности. Воспитание начинается с создания условий для целенаправленного воспитывающего пространства личности, которые позитивно влияют на процесс развития в целом. Можно выявить основные составляющие воспитательного пространства - социальная, культурная, природная, информационная среда и мир чувств ребёнка. Задача педагогов, родителей сделать эту среду воспитания комфортной для ребёнка, чтобы он чувствовал себя защищённым и мог увидеть, что всё что делается, делается для его же развития.Чтобы обеспечить качественное образование нужно формировать ответственность всех субъектов сотрудничества - это семьи и педагогов, развивать совместное творчество. Для этого прежде всего определить творческие задачи и совместный поиск решений. Мы можем констатировать, что новое образование базируется на следующих позициях: учиться - знать, делать, уметь:

- ежедневное конструирование собственного знания;
- практическое применение полученного знания;
- умение жить в любой стране с целью собственного развития;
- фокусироваться на развитии потенциала.

Существуют проблемы, затрудняющие воспитание. В век информации предъявляются новые требования к личности: быть мобильным, уметь самостоятельно принимать решения в ситуациях выбора; обладать чувством ответственности за свое решение.Умение жить в гражданском обществе, быть позитивным, и способствовать его развитию.

В период глобализации многие люди утрачивают нравственные качества, что отражается на растущей агрессивности, бездуховности и инфантильности части молодёжи. Дефицит нравственных ценностей, пренебрежение моральными ценностями становятся повсеместным явлением. Поэтому в современной школе нужно основным ориентиром взять нравственное воспитание, к которому нужно стремиться всем субъектам обучения и воспитания.

Педагогическая практика и анализ воспитательной работы показывает, что наиболее значимыми является гуманизм, в основе которого заложено уважение и доброжелательность по отношению к другим, ответственность, быть совестливым, человек должен отвечать

за свои мысли и поступки, готовность к проявлению своих обязанностей перед обществом и государством, людьми и даже перед самим собой. Время требует выявления новых возможностей школьного воспитания создание воспитательно-образовательной среды на основе соблюдения прав защиты ребёнка, помощь в решении его личностных проблем и поддержки со стороны взрослых. В этой связи можно рассмотреть основные идеи воспитания:

- развитие личности ученика его индивидуальных и интеллектуальных способностей, развитие самовоспитания и самообразования;
- развитие мотивации и овладение методами творческой деятельности;
- совместная творческая деятельность детей, родителей и учителей;
- создание условий для нравственного поля жизнедеятельности.

Народная мудрость гласит:

Если думаешь о завтрашнем дне- сей зерно,

Если думаешь на 10 лет вперёд -сажай лес,

Если же на 100 лет- воспитывай детей.

По такому случаю В.В.Сухомлинский писал: «Какими прекрасными ни были наши школьные учреждения, самыми главными «мастерами», формирующими разум, мысли детей, являются мать и отец. Поэтому учителям, прежде всего необходимо заботиться о повышении педагогической культуры родителей, разъяснять им смысл воспитания и работать с ними в одном направлении»».[5]. Способность к общению - главное профессиональное качество учителя. Во всех случаях ему надо вести себя психологически грамотно: не отталкивать от себя, а привлекать к сотрудничеству. Любое положительное отношение всегда найдет отклик в сердцах других. Первый шаг должен сделать всегда учитель, поскольку это находится в его компетенции. По словам великого педагога Шалвы Аманошвили: «Школа- это лестница восхождения души и духовности растущего человека. Учитель - это душа, носитель Света. Образование- это процесс раскрытия в человеке Образа Творца. Гуманный - это человек, ищущий в себе связь с Высшим».[ 6]

Самоизоляция озадачила всех, все страдают, нет общения вживую. Хотелось бы, чтобы эти обстоятельства помогли всем чему-то научиться, сделать выводы. В этих условиях в первую очередь новые технологии мощно вошли в жизнь людей. Сейчас весь мир осваивает технологии для работы. Но когда жизнь вернётся в своё русло, опыт и технологии останутся с ними. Учителя столкнулись с проблемой, что характер обучения поменялся и тем более воспитание детей. Когда учитель стоит около ребёнка, его теплота, его сердечность осязаемы, а при дистанционном обучении этого нет. Такое ощущение, что учебный процесс стал каким-то сухим. Нет связи, без радости, без юмора, без прекрасных чувств, без полёта мысли, без столкновений мнений - это не образование, а сугубо формальное обучение, где один учит, а другой пытается получать образование. Чтобы лучше развить человеческие качества, без которых человек не человек, а жизнь не жизнь. Ребёнку нужно встречаться со своими сверстниками, общаться и шушукаться, иметь определённые секреты от взрослых, с кем-то ссориться, если нужно даже подраться. Без всего этого пропадает вкус к жизни. Жизнь меняется, дети растут, у них возрастают свои потребности. Поэтому без учителя в современной школе тоже не обойтись. Именно учитель дарит радость своим ученикам. Радость есть особая мудрость, величайшая энергия без этого школы потухнут. Мы не должны забывать, что дети хотят познавать, не запоминать, а познавать, трогать руками, ломать, отрывать, заглядывать, добывать знания. Добывать знания требует огромных усилий физических, умственных и духовных. Учителю всегда удавалось справляться с возложенными на него обязательствами. Прекрасно, когда учитель от Бога. Но к сожалению, таких мало. Но целеустремлённый учитель обязательно выйдет на тот желаемый уровень, и дети смогут его полюбить. Без учителя невозможно представить образовательный процесс живым, радостным и устремлённым ввысь. Поэтому никакая технология и никакие программы не смогут заменить учителя. Учителя должны осознать и изменить подходы, измениться сами. Сегодняшним детям нужны искренняя любовь и красота. Образовательный процесс должен быть увлекательным, и к хорошему учителю будут тянуться дети. В стандартах не прописаны добрый нрав человека, культура, вкусы, эстетические взгляды - всему этому учит учитель. Если мы не будем воспитывать нравственные качества, такие как человечность, ответственность, трудолюбие, то получим в будущем изобретателей вирусов и бомб, то есть бездушных человечиков, а это чревато последствиями.

Дети - это будущее любой страны.Они будут творить историю.Это будущие отцы и матери,

они тоже будут воспитывать своих детей. Они должны вырасти прекрасными гражданами своего народа и государства, быть хорошими отцами и матерями. Если воспитывать с самого начала правильно, то дети будут востребованны в жизни. Воспитание ребёнка должно происходит даже тогда, когда родителей нет рядом, потому что они должны воспитывать каждый день и каждый час, без этого не будет хорошего воспитания; оно должно быть регулярным, ежедневным и ежечасным, из них складывается жизнь.

Жизнь показывает, что в разных семья воспитываются разные дети. Учителя часто говорят: ваш ребёнок ленивый, неорганизованный, неаккуратный, упрямый, это берётся не откуда-нибудь, а из семьи, значит в семье просто не научили. Дети не рождаются ленивыми, просто они подражают своим родителям.Чтобы предупредить лень у детей нужно своевременно приступить к воспитанию положительных черт, противоположных лени. Научить быть их внимательными, правильно соблюдать режим дня, предъявлять требования к аккуратности. Эгоизм в детях нужно тоже предупреждать. Родители должны воспитывать у своих детей чуткость, отзывчивость, стремление оказывать помощь другим, нередко эгоизм возникает в результате неправильного отношения самих родителей. Баловство и гиперопёка со стороны родителей портят детей, однако постоянное внимание и интерес родителей необходимы.

Главная задача семьи и школы - воспитание всесторонне гармоничной личности, способного успешно адаптироваться в реальной жизни и реализовать себя в профессиональном, гражданском и семейном аспектах.

К сожалению, руководства по воспитанию счастливого и успешного ребёнка не существует. Но исследователи смогли указать на те факторы, которые предвосхищают успех. В чём состоит секрет жизненного успеха? Что отличает успешных людей от всех остальных? Как показали многочисленные исследования, покорять вершины помогает вовсе не талант или высокий IQ. На то какой будет жизненный путь человека, гораздо сильнее влияет его способность к самоконтролю, саморегуляции и умение анализировать ситуацию.

По-моему мению обучение и воспитание должны быть доступными и объективными. В результате школа и родители должны желать того, что можно достигнуть только общими усилиями - это воспитание подрастающего поколения ,чтобы он был востребован в обществе.

**Список используемой литературы:**

1.А.С.Макаренко «Воспитание детей в семье и в школе»
2. А.И.Герцен «Педагогические идеи»
3. https://works.doklad.ru/view/CG10PiSjmOk.html
4. https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/childcon.shtml
5.Сухомлинский В.А. Родительская педагогика //Избр. пед. соч.: В 3 т. М.,
6.https://mel.fm/pedagogika/253149-amonashvili_advise

**Аңдатпа.** Мақалада өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі мәселелер: білім мен тәрбие берудегі отбасы мен мектептің өзара қарым –қатынасы туралы қарастырылған.

**Abstract.** In this article discusses the problems education of the younger generation,the interaction of school and family on the issues education and training.

# МЕДИЦИНАЛЫҚ ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРНЫНДА ҚАШЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТИІМДІ ОҚЫТУ ҚҰРАЛДАРЫ

**М.Б. Сатыбалдина, А.М. Мықанова, Г.Б. Мусина**
«Астана медициналық университеті» ҚеАҚ, Нұр-Сұлтан қ.,
aika_030291@mail.ru, satybaldina.m@amu.kz, mussina.g2016@gmail.com

ҚР Білім және ғылым министрінің 13.08.2020 ж. №345 және 03.09.2020 ж. №381 бұйрығымен бекітілген коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеуге байланысты шектеу шаралары кезеңінде жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар негізінде оқу процесі 2020-2021 оқу жылында қашықтықтан оқыту форматында басталды. Уақыт талабынан туындаған міндеттерді жүзеге асыру барысында білім беру саласы қызметкерлері ауқымды істерді жүзеге асыруда. «Астана медициналық университеті» ҚеАҚ қашықтықтан оқыту тәсілдерін пайдаланып келеді, ол Moodle оқыту менеджменті жүйесіне негізделген. Бұл жүйе қазіргі таңда тек инженерлік салада ғана кең етек жайуына байланысты медициналық білім беру саласында пайдалануын кеңейту өзекті болып отыр. Бұл, әрине, білім беруді ақпараттандыру, интернет жүйесінде жұмыс істей білу, қашықтықтан оқыту мүмкіндіктерін жан жақты және білікті түрде игеруге ұмтылуды қажет етеді. Интернет жүйесінде жұмыс істеу – әлемдік білім мен ғылым жетістігін хабардар болу, ақпараттық білім кеңістігінен қажетті мәліметтер алу мен ақпараттық мәдениетті игеру, білім жетілдіру және алынған білімді қоғам құндылықтарын игеру мен ұрпаққа білім берудің бағдаршамы – заманауи қажеттілік.

Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сол себепті коронавирустық инфекцияның таралуына жол бермеуге байланысты шектеу шаралары кезеңінде, яғни қоғамның қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында компьютерлік техниканы, интернет, компьютерлік желі, электрондық телекоммуникациялық құралдарды, электрондық оқулықтар мен онлайн режиміндегі сабақтарды оқу үдерісіне тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру және жеке тұлғаны әлеуметтендіру мәселелері кезек күттірмес мәселеге айналып отыр.

Қашықтан оқыту білім жүйесі жоқшылыққа, географиялық немесе уақытша оқшаулануға қатысты себептермен, әлеуметтік қорғаны жоқ және дене бітімі жетілмеуіне байланысты білім мекемелеріне бару мүмкіндігі жоқ немесе өндірістік және жеке жұмыстары болу себебінен, ешкімнің оқуға мүмкіндігін шектеуге болмайды деген гуманистік қағидаларға жауап береді.

Жалпы, қашықтан оқыту – білім, білік дағдыларды алу үрдісі, бұл кезде оқыту процедураларының тұтас немесе белгілі бір бөлігі оқытушы мен студенттің жергілікті алшақтығына қарамастан жаңа ақпараттық және телекоммуникациялық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады. Сондай-ақ қашықтықтан оқытудың жетістігі – оқытушының өзінің қатысуынсыз студенттер назарын өзінен тыс қалдырмайтын қабілеттілігіне байланысты. Жаңа тақырып бойынша берілетін материал баспаға шығарылған түрде қашықтан оқыту курсында электрондық түрде немесе электрондық оқулық түрінде беріледі. Жаңа тақырыпты бұлай баяндау кезінде сабақтың басты элементі форум немесе чат болып табылады. Мұндай баяндаулар алдын-ала жоспарланып, алдын-ала даярланған сценарий бойынша жүргізіледі. Оқу үрдісіне тьютор белсенді қатысады. Қашықтықтан оқытуда жаңа материалды баяндаудың тағы бір нұсқасы – виртуалды шебер. Әдетте оқу материалын баяндау және талқылау бір мезгілде жүргізіледі.

Қашықтықтан оқыту дегеніміз— мұғалім мен оқушы арасында қандай да қашықтықта интернет ресурстарының сүйемелдеуімен өтілетін оқытудың формасы, яғни интернет желілерінің көмегімен белгілі бір арақашықтықта оқыту.

ҚО ұйымдастырудың 3 түрлі формасы бар: онлайн (синхрондық) және оффлайн (асинхрондық), және кең таралған үшінші түрі вебинар.

Онлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен ағымдағы уақытта белгілі бір қашықтықта мұғалім экранын көру арқылы оқытуды ұйымдастыру формасы.

Оффлайн режимдегі оқыту дегеніміз – интернет ресурстарының көмегімен (электрондық

пошта) мұғалім мен оқушы арасындағы ақпарат алмасуды қамтасыз етуге мүмкіндік беретін оқытудың формасы.

Вебинар дегеніміз – интернет желілерінің көмегімен семинарлар мен тренингтер өткізу формасы.

Осы технология бойынша оқытуды ұйымдастырып, бүкіләлемдік желі көмегімен барлық компьютерлерді бір желіге біріктіріп сабақ өтуші тұлғаны тьютор деп атаймыз.

Қашықтықтан оқыту формасын ұйымдастыру мен жүргізу қашықтықтан оқыту формасымен білім беру құқығын беретін Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің (ҚР БҒМ) лицензиясы бар білім беру мекемелерінде жүзеге асырылады. Қашықтықтан оқыту формасын жүзгізу құқығын беретін лицензия алу Қазақстан Республикасының істегі заңдылықтарына сәйкес жүзеге асады.

Қашықтан оқытудың ерекшеліктері классикалықпен қатар салыстыру бойынша мынандай жетістіктерге ие:

- жеке адамның үздіксіз әлеуметтену мүмкіндігі;
- икемділік (оқытудың уақыты, орны, көлемі және қимылы бойынша);
- жеке оқу жоспарын қолдану мүмкіндігі;
- оқу ақпаратына қол жеткізу, оны жедел жаңарту;
- экономикалық (оқу алаңы, транспорты, техникалық құралдардың шығынын қысқарту есебінен);
- жаңа технологияларды қолдану;
- оқып үйренушілердің әлеуметтік құқығының теңдігі (олардың тұратын жерлері мен денсаулық жағдайына қарамастан);
- барлық елдегі ақпараттық-оқыту ресурстарының шығысы мен кірісі;
- материалдарды көбейту мәселелерінің жоқтығы, оларды тарату ыңғайлылығы;
- оқып үйренушілердің өз-өзіне бақылау жасауын қамтамасыз ету.

Қашықтықтан оқыту бойынша бірқатар зерттеулерді талдау негізінде (А.А. Андреев, Е.С. Полат және т.б.) бізді қызықтыратын ұғымдық аппарат қарастырылды. Әдебиеттерді талдау (А.А. Андреев, Е.С. Платон, Ю.А. Первин, А.В.Х уторской) көрсеткендей, қашықтықтан оқыту кезінде студент пен оқытушы бір-бірімен кеңістік бойынша бөлінеді, бірақ әрқашан бір-бірімен байланыста болады, арнайы әдістер арқылы оқыту курсының құрылымын, бақылау формасын, қатынас әдістерін негізгі Интернет – технологиясы көмегімен ұйымдастырады.

Қашықтықтан оқыту – жаңа оқыту формасы (Е.С.Полат), ал қашықтықтан оқыту формасын анықтайтын негізгі факторлар:

- оқытушы мен студентті қашықтық бойынша, тым болмаса, оқу үдерісінің үлкен бөлігіне бөлу;
- оқытушы мен студенттің мүмкіндіктерін біріктіретін және курстың мазмұнын меңгеруге мүмкіндік беретін оқу құралдарын қолдану,
- оқытушы мен студент, курс басқарушысы мен студент арасындағы интерактивтілікті қамтамасыз ету;
- студенттердің өзін-өзі бақылау деңгейін арттыру болып табылады.

Бұл жүйеде оқытушы студенттің жұмыстарын, жеке қызығушылықтары мен сұраныстарын ескереді. Білім беру жүйесінің ортасында студент тұратынын ескерсек, оқыту жүйесі тұтасымен өзгереді. Оқытушы студентке арналған өзіндік жұмыстарды ұйымдастырумен шұғылданады. Яғни, қашықтан оқыту жүйесінің рөлі білім саласы үшін өте жоғары, себебі бұл жүйе арқылы мұғалімдеріміз бен окушыларымыз әлемдік ақпараттармен байланысуға, ғылыми және шығармашылық жұмыстарын жетілдіруге, әлемдік ақпарат кеңістігінде өздерінің білімдерін шыңдауға зор мүмкіндік алады.

Қашықтықтан оқытуды күрделі процесс деп санамауымыз қажет, қазіргі білім беру ресурстарының болуы материалды зерттеуді ұйымдастыруда және оның дамуын бақылауда оқытушының міндеттерін жеңілдетуге арналған. Тек дұрыс материалды таңдап, студенттермен байланысын жоғалтпау өте маңызды, үнемі сізбен бірге екендігіңізді және сабақ беру сіздің ортақ міндетіңіз екенін айқындап отырыңыз.

Жалпы алғанда, қашықтан оқыту — адамның білім алуға және ақпарат алуға деген құқықтарын іске асыратын үздіксіз білім беру жүйесі нысандарының бірі ретінде мамандардың негізгі қызметін атқара жүріп, білімін, біліктілігін арттыруға мүмкіндік береді. Оның маңыздылығы – білім берудің біртұтас ақпараттық жүйесін құру арқылы студенттердің білім деңгейін көтеруге ықпал

ете отырып, әлемдік ақпарат кеңістігіне жол ашып, оқушылардың ғылыми және шығармашылық ізденістерін арттырып, білікті маман дайындау. Тек,осы істе қапы қалмай, оқытудың тиімді тәсілдерінің бірі ретінде ұсынылатын бұл қашықтан оқытуды алдағы уақытта да өз игілігімізге жарата білсек, ұтар тұсымыз да сол болмақ.

Сонымен, қашықтан оқыту жүйесінің құралдары білім берудің коммуникативтік, оқыту және әкімшілік мақсаттарын жүзеге асырады. Жасалған жүйенің негізгі жетістігі деп, біз студенттердің кең ауқымды ақпаратқа қол жеткізуі, оқудың интерактивтілігі, студенттердің өзін өзі басқару, өзіне қолайлы уақытта тапсырмаларды орындау және ең бастысы қашықтан оқу мүмкіндігін айта аламыз.

Қорыта келе айтарым, қашықтықтан оқыту жүйесінің рөлі қазіргі таңда білім саласы үшін өте жоғары, себебі бұл жүйе арқылы оқытушыларымыз бен студенттеріміз әлемдік ақпараттармен байланысуға, білімдерін онлайн жалғасыруға, ғылыми және шығармашылық жұмыстарын жетілдіруге, әлемдік ақпарат кеңістігінде өздерінің білімдерін шыңдауға зор мүмкіндік алады.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Білім және Ғылым министрінің 2020 жылғы «13» тамызда №345 бұйырығы

2 Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 Заңы

3 Білім беру ұйымдарына электрондық оқыту жүйесін енгізу жағдайында педагогтардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру әдістемесі / Ахметова Г.К., Караев Ж.А., Муамбетжанова С.Т. // [Алматы:АҚ «ҰБАО «Өрлеу», 2013].

4 Қазақстан және ТМД елдеріндегі білім беруді ақпараттандырудың IV Халықаралық форумының ғылыми мақалалар жинағы [18-19 бет.38-39 бет. 118-119 бет. 460-461 бет].

**Аңдатпа.** Мақалада қашықтан оқытудың негізгі тиімді құралдары мен студенттерге білім беру жүйесін жан жақты ақпараттандырып, қашықтан оқытудың алғы шарттары өзара байланысында қаралады.

**Аннотация.** В статье рассматриваются основные эффективные средства дистанционного обучения и взаимосвязь ключевых компетенций.

**Abstract.** The article discusses the main effective means of distance learning and the relationship of key competencies.

# ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖАҒДАЙЫНДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

**М. Б. Сатыбалдина, Г. С. Куанышбаева, М. Б. Хамзина**
«Астана медициналық университеті» ҚеАҚ, Нұр-Сұлтан қ.,
satybaldina.m@amu.kz, khamzina83@mail.ru, gauhara_83@mail.ru

COVID-19 коронавирусының алдын алу және таралуына жол бермеу мақсатында ҚР Білім және ғылым министрінің 13.08.2020 ж. №345 және 03.09.2020 ж. №381 бұйрығымен бекітілген жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар негізінде оқу процесі 2020-2021 оқу жылында қашықтықтан оқыту форматына көшірілді [1]. Осыған орай қоғам қажеттілігін қанағаттандыру үшін білім беру саласында компьютерлік техника, интернет, компьютерлік желі, электрондық телекоммуникациялық құралдарды, электрондық оқулықтар мен онлайн режиміндегі сабақтарды оқу үдерісінде тиімді пайдалану арқылы білім сапасын көтеру міндеттері мен күн тәртібіндегі кезек күттірмес өзекті мәселеге айналуда.

Уақыт талабынан туындаған міндеттерді жүзеге асыру барысында білім беру саласы қызметкерлері ауқымды істерді жүзеге асыруда. Қашықтықтан білім беру өзінің бірқатар ерекшеліктеріне байланысты (қашықтық, жанама байланыс, мұғалімнің бақылауынан студенттердің өзін-өзі бақылауына ұласуы) осы үрдісте психологиялық қолдауды және оның қатысушыларына психологиялық жайлылықты қамтамасыз ету қажеттілігін талап етеді.

Қашықтықтан оқыту процесінде туындайтын қиындықтарды бірнеше топқа бөлуге болады: жеке, яғни білім алушының алғашқы жоғары емес ішкі мотивациясы, қашықтықтан оқытудың формасының өзіндік ерекшелігі, мұғалімнің бақылау әдеті, студенттердің өзін-өзі ұйымдастыруының әлсіздігі, басқа студенттермен эмоционалды-психологиялық қарым-қатынастың болмауы, топта болу сезімінің жоқтығы және т.б.

Қашықтықтан оқытуда мотивация терең білім алуға ынталандырудың қозғаушы күші болып табылады. Үйренушінің оқуға, үйренуге деген ықылас- ынтасы, ниеті мен зауқы болмаса, оқу нәтижесінің мардымды болуы екіталай. Француз жазушысы Анатоль Франс кезінде «Тамақ тек зор тәбетпен ішкенде ғана сіңеді» деген екен. Оқу мотивациясы дегеніміз – дәл осы сияқты білімге, білуге, үйренуге деген «тәбет».

Оқу мотивациясы – (латын тілінен «moveo» – қозғалтамын) – білім алушылардың білім мазмұнын белсенді меңгеруге, өнімді танымдық әрекеттерді оятатын процесс [2].

Мотивация – әр үйренушінің білімге деген қажеттілігі мен мұқтаждығы, құлшынысымен ұмтылысы, ынтасы мен көңілі, қызығушылығы мен құмартушылығы, оның білім процесінде алдына қойған мақсаттары мен мүдделері. Мұнда басты мәселе әр үйренушінің жеке «Мен»-імен байланысты, яғни мотивация үйренушінің білімге деген қатынасымен тікелей байланысты болып, оқу процесінде шәкірттің үйрену әрекеттерімен айқындалады [3]. 1-кестеде мотивация түрлері көрсетілген.

1-кесте. Мотивация түрлері

| Кең ауқымды мотивтер | Оқу-танымдық мотивтер | Әлеуметтік мүдделер |
|---|---|---|
| білім алу | білім игеру тәсілдерін меңгеру | қоғам (адамзат, Отан, жанұя, ұжым т.б.) алдындағы борыш пен жауапкершілік |
| кәсіп алу, маман болу | белгілі бір тақырыпты (ақпарат, мәлімет, ұғым, пән, білік, дағды, машық, құзырет) игеру | білім алудың әлеуметтік маңызын түсіну жауапкершілігі |
| | | қоғамдағы өзінің орнын табу |
| | | белгілі бір мақсатқа жету, басқа адамдардың ішінен белгілі бір позицияны иемдену, қоғамда беделге, материалдық құндылықтарға, атақ, лауазым, абырой, данққа, мақтау мен марапаттауға ұмтылу. |

XX ғасырдың аяғы – XI ғасырдың басында қашықтықтан оқыту мотивациясы Дж. Келлер (1987), Т. Леман ( 2003), Б. Такман (2007), Дж. Виссер, Т. Пломп, Амиролт, Куипер (2002), С. Шлоссер (2008) еңбектерінде қарастырылды. Оқушылардың ынтасын арттыру үшін Келлер моделін қарастыру қажет. Оқу жүйе саласындағы АҚШ сарапшысы Джон Келлер оқушылардың оқу процесіне деген ынтасын арттыратын модель жасады. Ол оның құрамдас бөліктерінің бас әріптерімен ARCS деп атады: Attention – назар, Relevance – маңыздылық, Confidence – сенімділік, Satisfaction – қанағаттану [4].

ARCS-тің мәні іс-әрекеттердің реттілігі болып табылады: бірінші қадам – студенттің назарын аудару, содан кейін оны оқу процесінің маңыздылығына сендіру, өзіне деген сенімділікті ояту және нәтижесінде алынған нәтижелерге қанағаттану. Олардың әрқайсысына толығырақ тоқталайық.

Оқушының назарын оқу курсына аудару – бірінші және маңызды қадам. Сонымен қатар мұны оқытудың бастапқы кезеңінде жасау жеткіліксіз. Оқудың барлық кезеңінде ынталандыру қажет. Білім алушылардың назарын тапсырмалардың әр алуандығы және материалды ұсынудың әртүрлі түрлері, қызмет түрлерін өзгерту арқылы қолдауға болады. Қабылдауы қиын студенттер үшін материалды беру әдістемесі өте маңызды. Білім алушының назарын дәстүрлі емес, тартысты, тіпті парадоксалды идеялармен тарту, қызықтыру маңызды. Назар аударуға мүмкіндік беретін жақсы әдіс – бұл курсты жеке модульдерге бөлу және әр модульде нақты мақсаттар қою. Қатып қалған қағиданы бұза отырып, студентті таңғалдыруға, оның назарын аударуға мүмкіндік беретін керемет әдіс. Мәселен, анимация, мультфильмдер, тест түріндегі тапсырмалар, кроссвордтар, формулаларды жаттауға арналған тренингтер және т.б. сабақтың құрылымын жеңілдетеді, дерексіз сұрақтарды, әзіл-оспақ кірістірулерді (күлкілі әңгімелер) қосу да оқушыны «назар аударуға» мәжбүр етеді, өйткені бұл парадоксальды емес, алаңдамайды және оларды «ұйықтап қалу» әсерінен босатады, бұл олардың мотивациясын арттырады. Үнемі мұқият болу тіпті ең ынталы студентті де жалықтырады. Егер алынған ақпарат таза теориялық, мазмұны күрделі болса, білім алушыны жалықтырып жібереді.

Бұл жағдайда мотивацияны арттырудың екінші компонентіне көшеміз – ұсынылған оқу курсының маңыздылығын беру. Оқу процесінде студент алған білімдерін үнемі практикалық қажеттіліктеріне қарай бағалайды. Бір ғана таза теория кез келген басқа оқыту сияқты қашықтықтан оқытуда пайдасыз. Сондықтан бұл теориялық білім, практикалық жаттығулар, тапсырмалар оған қайда және қалай пайдалы болатындығы туралы түсіндірмелермен толықтырылуы керек. Оқу курсына болашақта емес, дәл сол жерде нақты нәтижеге әкелуі мүмкін дәйекті әрекеттер алгоритмдерін қосқан жөн.

Сенімділік – білім алушының өз күшіне сенімді болуын қамтамасыз ететін маңызды әдістердің бірі. Білім алушыда оның оқу курсын меңгеріп, сапалы білім алуына еш күмән болмауы тиіс. Ол материалды сәтті игеріп, қойылған міндеттерді жеңе алатынына сенімді болу маңызды. Оқушыға осы сенімді оқытудың аралық кезеңдеріне бекітуді ұсыныңыз. Сабақ түсіндірілгеннен кейін бақылау сұрақтарына жауап беріп, өтілген материалды пысықтау керек. Білім алушылардың оқу барысында алған білімі мен тәжірибесіне қатысты эмоцияларына жүгіну өте маңызды, егер олар оң болса, сенім артады. Оқу нәтижелерінің оқушының күткен үмітіне сәйкестігі қанағаттану сезімін қалыптастырады.

Қанағаттану, егер біз мотивацияны сақтаудың алғашқы үш факторын — назар, маңыздылық және сенімділікті толық қолдансақ та, оқу жылының соңында пайдаланушының мотивациясы әлі де төмендейді. Жан жақтан жиналған ақпарат миды шаршауға әкеледі. Егер мұндай белгілер пайда болса, онда мотивацияны арттырудың төртінші әдісін – оқушының қанағаттануын енгізудің уақыты келді. Ең алдымен, алынған нәтижелерді студенттің оқудың басында ойлаған үміттеріне сәйкес келтіру керек. Әрі қарай, оған оқу процесінде алынған оң өзгерістерді көрсету керек. Жақсы бағалар, мадақтау, орындалған тапсырмалар үшін мадақтау сияқты қарапайым «мотиваторлар» туралы ұмытпаңыз. «Қанағаттану» компоненті мұғалімнің тарапынан үнемі берілу отыру керек. Портер-Лоулердің мотивациялық моделінің постулаттарының біріне сүйене отырып, сапалы орындалған тапсырманы әрдайым көтермелеу, мадақтау, білім алушының өз еңбегінің жемісін көруі қанағаттану сезіміне ұласады. Әр студентке жеке назар аудара отырып, үнемі сәттілік жағдайын жасау мотивацияға оң әсер етеді. Сенім мен психологиялық жайлылық аурасын да ұмытпау керек. Егер студент өзіне нық сенімді болса, оның мотивациясы «өршіл мақсаттарға» ұласып, өзіне деген талабы күшейеді. Бірақ бұл әдіс барлық адамдарға бірдей сәйкес келе бермейді.

Сонымен, қорытындылай келе, қазіргі уақытта қашықтан оқыту оқу үрдісіндегі студент рөлін белсендендірілді. Студент оқуға қызығушылық танытуы үшін екі шартты орындау қажет: электронды оқыту мақсаттары үшін бастапқы материалды оңтайландыру және оқуға деген ынтаны қалыптастыру үшін Келлер моделін (назар, маңыздылық, сенімділік, қанағаттану) қолдану қажет. Пайдаланушының курсқа деген қызығушылығы техникалық іске асыруға байланысты (визуалды дизайн, мәтін, суреттер, ойындар, диаграммалар, видео сабақтар т.б). Бірақ, тіпті жоғары техникалық деңгейде жасалған курс, егер оны дайындаушылар білім алушының мотивациясын ұмытып кетсе, ол жарамсыз және жалықтыртын болады. Сондықтан техника мен окытушының әр студенттің жеке ерешілігін ескере отырып, оқуға мотивациясын арттыру тәсілдерін қолдануы қашықтықтан оқыту жүйесінің сапасын арттыра алады. Бұл жұмыс онлайн режимінде жұмыс істеуді меңгеріп қана қоймай, техникалық білімді меңгертумен қатар педагогтің кең ауқымды аудиториямен жұмыс істеу шеберлігінің терең жаңа деңгейді меңгеруін талап етеді.

**Әдебиеттер тізімі:**

1 Білім және Ғылым министрінің 2020 жылғы «13» тамызда №345 бұйрығы

2 Вербицкий А., Бакшаева Н.А. «Психология мотивации студентов: Учебное пособие».- Логос; М.:; 2006

3 Оқу мотивациясын дамыту. Жалпы білім беретін мектептің мұғалімдеріне арналған әдістемелік нұсқаулық. Құрастырушы: Жуманбаева А.О., деңгейлік бағдарламалар орталығының тренері /»Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы» Ақмола облысы бойынша ПҚ БАЙ», 2014ж- 57 бет

4 Гладких И.Б. Мотивация в дистанционном образовании (модель Келлера применимо к студентом с ОВЗ ) // Экономика и управление в XXI веке: тенденции развития, 2015.

5 Джакупов. Мотивационное обеспечение учебной деятельности студентов в условиях дистационного образования// Вестн. КазНУ. — Серия психологии и социологии. — 2003. — №2 (11). — С.17–23.

**Аңдатпа.** Мақала студенттердің оқуға мотивациясын зерттеу мәселелеріне арналған. Қашықтықтан білім беру өзінің бірқатар ерекшеліктеріне байланысты (қашықтық, жанама байланыс, мұғалімнің бақылауынан студенттердің өзін-өзі бақылауына ұласуы) осы үрдісте психологиялық қолдауды және оның қатысушыларына психологиялық жайлылықты қамтамасыз ету қажеттілігін талап етеді. Қашықтықтан оқытуда мотивация терең білім алуға ынталандырудың қозғаушы күші болып табылады.

**Аннотация.** Статья посвещена проблемам изучения учебной мотивации студентов. Дистанционное образование в силу ряда своих особенностей (удаленность, опосредованное общение, преобладание самоконтроля студентов над контролем со стороны педагога) диктует необходимость психологического сопровождения данного процесса и обеспечения психологического комфорта его участникам. Большое значение в дистанционном обучении имеет мотивация.

**Abstract.** The article is devoted to the problems of studying students ‘ academic motivation. Distance education, due to a number of its features (remoteness, indirect communication, and the predominance of students ‘self-control over the control of the teacher), dictates the need for psychological support of this process and providing psychological comfort to its participants. Motivation is important in distance learning very much.

## ЗНАЧЕНИЕ РАЗВИТИЯ УСТНОЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА

**А.С. Сейлканова**
учитель русского языка и литературы, дефектолог
КГУ «Областная специальная школа-интернат №4», город Кокшетау

Всестороннее развитие учащегося с нарушениями слуха и подготовка его к жизни – одна из основных задач специализированной школы. От того, насколько хорошо ребенок с нарушениями слуха понимает обращенную к нему речь, в какой мере он владеет навыками устного общения с окружающими, в значительной степени зависит его адаптация в обществе. Всестороннее развитие ребенка с нарушениями слуха предполагает развитие коммуникативных навыков в устной речи.

Речь - одна из главных психологических функций, влияющих на его общее развитие и, в частности, на формирование психических процессов человека. Речь – божественный дар природы, благодаря которому люди получают возможность общаться друг с другом. Речь ребёнка – это показатель его развития. Решающее значение для развития речи ребёнка имеет полноценный слух, поскольку в этом случае ребенок слышит речь взрослых, подражает ей, учится говорить. Слушая взрослых, малыш познаёт окружающий мир, изучает предметы, прикасаясь к ним, учится различать звуки, которые они издают. Наблюдая за действиями окружающих его людей и животных, ребенок осмысливает увиденное.

Любое нарушение речи отражается на деятельности и поведении ребенка. Дети с нарушениями речи, осознавая свой недостаток, становятся молчаливыми, робкими, нерешительными. Отсутствие или недоразвитие устной речи у глухих детей влечет за собой недоразвитие у них абстрактно-логического мышления, отставание в общем психическом развитии. Вот почему задача формирования устной речи у глухих детей приобретает особую значимость.

Проблема овладения устной речью детьми с нарушениями слуха остается актуальной, поскольку количество глухих и тугоухих детей в обществе,несмотря на прогресс в науке и достижения медицины, на планете не уменьшается. По данным Всемирной организации здравоохранения,360миллионовчеловекв миреиизних32миллионадетейстрадаютпроблемами, связанными с потерей слуха. Возможно, увеличение числа людей с поражением слуха в какой-то степени связано с научно-техническим прогрессом и появлением новых этиологических причин (шумы, вибрации, скорости, вредные химические, бытовые, промышленные и лекарственные ототоксические вещества и т. д.), которые пагубно воздействуют на слуховой аппарат человека. В Казахстане также наблюдается увеличение заболеваемости среди детей и подростков, которые страдают той или иной формой тугоухости. На 1000 новорожденных приходится один ребенок с врожденной глухотой, в возрасте до 3 лет глохнут 3-4 ребенка по разным причинам. В 2016 году в Республике Казахстан было зарегистрировано свыше 4 тысяч детей с нарушениями слуха, и эта цифра ежегодно увеличивается. Данные цифры позволяют сделать вывод, что дальнейший рост инвалидности может привести к социально опасному снижению прироста здорового населения.

Первый Президент Республики Казахстан Н.А. Назарбаев выражал заботу о состоянии здоровья подрастающего поколения. В стратегии развития страны «Казахстан-2030» одним из долгосрочных приоритетов Президент определил «Здоровье, образование и благополучие граждан», важнейшим компонентом которого отмечено предупреждение заболеваний и стимулирование здорового образа жизни. «Здоровье нации – основа нашего успешного будущего»[1].

При отсутствии специального обучения дети с нарушениями слуха не в состоянии самостоятельно овладеть речью, что приводит к серьезным нарушениям в их развитии. Следовательно, формирование правильной речи, всестороннее развитие ребенка с нарушениями слуха и подготовка его к жизни являются основными задачами программы обучения и воспитания в коррекционных образовательных учреждениях. [2 ].

В настоящее время в казахстанском Центре материнства и детства проводится аудиологический скрининг новорожденных для оценки состояния слуха. Это единственный на сегод-

няшний день метод, который позволяет уже на второй день после рождения ребенка выявить нарушения слуха и проводить дальнейшую адаптацию в социальную среду.

В школах-интернатах для учащихся с нарушениями слуха в разнообразных видах деятельности формируется творческая личность школьника, развиваются его потенциальные возможности. Перед школьниками педагоги ставят задачу давать развернутые ответы на вопрос, составлять план, уметь пользоваться им, не повторяться, говорить правильно, распространенными предложениями, связно пересказывать материал. Изложение материала строится как монолог. В процессе учебной деятельности учащиеся обретают навыки владения диалогической и монологической речью. Чем активнее школьники совершенствуют устную и письменную речь, пополняют и активизируют свой словарь, тем выше уровень их познавательных возможностей и культуры. В методике обучения школьников с нарушением слуха предусматривается развитие следующих видов речевой деятельности: говорение, письмо , дактилирование ,слушание , слухо-зрительное восприятие устной речи, зрительное восприятие с руки, чтение.

Работа по развитию речи обеспечивается в различных условиях:

- в быту, во время проведения режимных моментов, где основное внимание должно быть уделено уточнению значений слов и фраз, активизация усвоенного речевого материала в процессе общения с детьми и взрослым;

- на занятиях по изодеятельности и конструированию, ознакомлению с окружающим миром, на уроках труда, физкультуры, где детям дается материал для усвоения данного раздела, а так же слова и фразы, нужные для организации деятельности детей;

- на занятиях по развитию речи, в процессе которых происходит усвоение значения слов и фраз, уточнение их звуко - буквенного состава, формирование разных видов речевой деятельности ( говорения, слухо- зрительного восприятия , чтения , письма , слушания ).

В ходе занятий усвоенный речевой материал включается в различные коммуникативные ситуации;

- на индивидуальных занятиях, где идет уточнение произносительной стороны речи при максимальном использовании остаточного слуха детей;

- в семье, где родители, ориентируясь на рекомендации сурдопедагога , могут достаточно эффективно продолжать развитие речи детей , закреплять у них речевые навыки. В процессе развития речи надо постоянно стремиться к тому , чтобы за каждым услышанным словом у детей возникло определенное представление о предмете , возникал образ того предмета .

На каждом занятии дети должны иметь дело с конкретными предметами или с конкретной деятельностью, а не просто повторять слова. Необходимыми условиями для возникновения языковой способности развития всех видов речевой деятельности и усвоения языковых элементов и связей в системе языка являются прежде всего речевая среда, окружение говорящих людей и вовлечение ребенка в совместную практическую деятельность со взрослыми и сверстниками. Одним из эффективных средств обучения русскому языку является использование на уроках дидактических игр. Реальная практика использования игр в коррекционно-воспитательном процессе показывает, что при достаточно высокой эффективности данного вида работы в специальной коррекционной организации образования для детей с нарушениями слуха способствует развитию всех психофизических функций. Во время игр у ребенка особенно обостряется фантазия, проявляется активность и он получает богатое впечатление. Поэтому надо использовать игры для развития языка ребенка. Достаточно обдуманно построить условия игры, разъяснить их детям, говорить кратко, точно, находить неожиданные решения и слова. Увлекающийся характер детей вызывает стремление осмыслить и передать увиденное и услышанное. Игры побуждают новые картины в сознании детей, помогают развивать родной язык. Однако для того, чтобы в играх речь ребенка развивалась, учитель должен находиться вместе с учениками. При этом он должен держаться с ними как старший товарищ, а не как грозный наставник» [3 ].

А.С. Макаренко писал: «Игра имеет важное значение в жизни ребенка… Каков ребенок в игре, таким во многом он будет в работе, когда вырастет. Поэтому воспитание будущего деятеля происходит, прежде всего, в игре…» [4 ].

Игровая деятельность:

побуждает детей к общению друг с другом;

способствует закреплению навыков пользования инициативной речью;

способствует совершенствованию разговорной речи;

способствует обогащению словаря;

оказывает влияние на формирование грамматического строя языка.

Перед учащимися стоит задача показать в выполнения игрового задания свои знания, умения и навыки. Дидактические игры позволяют вовлечь в работу большое количество учащихся, вызвать активность детей и наглядно показать результат соревнования. Как показывает практика, игровые задания дети выполняют с большим интересом при максимальной активности и позволяют сделать работу более эффективной по усвоению материала по русскому языку. Дидактические игры могут использоваться на уроках различного характера, но лучше их использовать на уроках закрепления пройденного материала, а также на уроках повторения и работы над ошибками. Обычно игры используют в конце урока, когда работоспособность учащихся снижается, рассеивается внимание. Возможно использование дидактических игр в начале урока (организационный момент), при проверке домашнего задания, проведения орфографической пятиминутки, как форму словарной работы.

Условно можно выделить несколько типов дидактических игр, сгруппированных по виду деятельности учащихся.

Игры-путешествия

Игры-поручения

Игры-предположения

Игры-загадки

Игры-беседы (игры-диалоги)

Игра-путешествие отражает реальные факты или события, но обычное раскрывает через необычное, простое — через загадочное. Цель игры-путешествия — усилить впечатление, придать познавательному содержанию сказочную необычность.

Игры-поручения по содержанию проще и по продолжительности короче игр-путешествий. В основе их лежат действия с предметами, игрушками, словесные поручения. Игровая задача и игровые действия в них основаны на предложении что-то сделать: «Помоги Незнайке расставить знаки препинания», «Проверь домашнее задание у него».

Игры-предположения «Что было бы..?» или «Что бы я сделал...», «Кем бы хотел быть и почему?», «Кого бы выбрал в друзья?» и др. Началом игры может послужить картинка. Перед детьми ставится задача и создается ситуация, требующая осмысления последующего действия. Игровая задача заложена в самом названии «Что было бы..?» или «Что бы я сделал...». Игровые действия определяются задачей и требуют от детей целесообразного предполагаемого действия в соответствии с поставленными условиями или созданными обстоятельствами. Дети высказывают предположения, доказывают свою точку зрения.

Игры-загадки. В настоящее время загадки, загадывание и отгадывание, рассматриваются как вид обучающей игры. Основным признаком загадки является замысловатое описание, которое нужно расшифровать (отгадать и доказать). Детям нравятся игры-загадки. Необходимость сравнивать, припоминать, думать, догадываться—доставляет радость умственного труда. Разгадывание загадок развивает способность к анализу, обобщению, формирует умение рассуждать, делать выводы, умозаключения.

Игры-беседы (диалоги). В основе игры-беседы лежит общение педагога с детьми, детей с педагогом и детей друг с другом. Это общение имеет особый характер игрового обучения и игровой деятельности детей. Игра-беседа воспитывает умение слушать и слышать вопросы учителя, вопросы и ответы детей, умение сосредоточивать внимание на содержании разговора, дополнять сказанное, высказывать суждение. Все это характеризует активный поиск решения поставленной игрой задачи. Немалое значение имеет умение участвовать в беседе, что характеризует уровень воспитанности. Основным средством игры-беседы является слово, словесный образ, вступительный рассказ о чем-то. Результатом игры является удовольствие, полученное детьми.

Следовательно, роль и значение дидактических игр, используемых на уроках, трудно переоценить. Они становятся источником активизации познавательной деятельности учащихся, имеющих нарушение слуха, открывают возможности для обретения знаний, умений и навыков, а также создают необходимые условия для коррекции имеющихся у детей с нарушениями слуха. Использование дидактических игр на уроках русского языка влияет на совершенствование механизмов памяти, внимания, активизации мыслительных процессов, развитие следующих

психических процессов: анализ, синтез, сравнение, обобщение, установление причинно-следственных связей.

Таким образом, целенаправленное систематическое использование дидактических игр на уроках русского языка может стать эффективным средством развития устной речи у детей с нарушениями слуха.

Овладение устной коммуникацией в будущем позволит выпускнику выбрать учебное заведение для профессионального обучения, трудоустроиться, решить проблему социальной адаптации.

**Использованная литература:**

1. Назарбаев Н.А. Послание Президента Республики Казахстан Н.Назарбаева народу Казахстана (Часть II).

2.ЛадыженскаяТ.А.Устная речь как средство и предмет обучения. М.: Флинта, 1998.

3.Жарикбаев К. Б. , Калиев С.К. / Антология педагогической мысли Казахстана./ - Алматы: Рауап, 1996 – с.261.

4. Макаренко А.С. «Педагогическая поэма», 1955 г.

**Аңдатпа.** Мақалада ООР (есту қабілеті бұзылған) балаларда ауызша сөйлеуді дамытудың маңыздылығы, есту және сөйлеу қабілеті бұзылған балаларда ауызша сөйлеуді дамытудың маңыздылығы, оқушылардың даму құралы ретіндегі ойынның рөлі туралы айтылады. Автор ерекше білім беру қажеттіліктері бар (есту және сөйлеу қабілеттері бұзылған) балалардың психикалық ерекшеліктеріне сипаттама, есту қабілеті бұзылған балалардағы ауызша сөйлеуді дамытуға жалпы сипаттама береді. Оқу үдерісіне дидактикалық ойындарды практикалық қолданудың адаптивті әдісін, ұсыныстарын енгізеді.

**Аннотация.** В статье говорится о значении развития устной речи у детей с ООП (с нарушениями слуха), о важности развития устной речи у детей с нарушениями слуха и речи, о роли игры как средства развития школьника. Автор даёт характеристику психических особенностей детей с особыми образовательными потребностями (с нарушениями слуха и речи), общую характеристику развития устной речи детей с нарушениями слуха. Знакомит с адаптивной методикой практического применения дидактических игр в образовательно-воспитательном процессе, рекомендациями.

**Abstract.** The article talks about the importance of the development of oral speech in children with OOP (hearing impairment), the importance of the development of oral speech in children with hearing and speech impairments, the role of play as a means of student development. The author gives a characteristic of the mental characteristics of children with special educational needs (hearing and speech impairments), a general characteristic of the development of oral speech in children with hearing impairments. Introduces the adaptive method of practical application of didactic games in the educational process, recommendations.

# ФИЗИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ И РАЗВИТИЕ ШКОЛЬНОГО СПОРТА В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

**Б. К. Утемуратова**
**Б. С. Ахметова**
НАО им. Ы.Алтынсарина, г. Нур – Султан,
B.Kazbek59@mail.ru
НАО им. Ы.Алтынсарина, г. Нур – Султан, akhmetovabotagoz@mail.ru

В современном мире существенно нарастает осознание роли физической культуры как фактора совершенствования природы человека и общества. Здоровый образ жизни в целом, физическая культура и спорт в частности, становятся социальным феноменом, объединяющей силой и национальной идеей, способствующей развитию сильного государства и здорового общества.

В этой связи проблема повышения эффективности физического воспитания в общеобразовательной школе привлекает пристальное внимание. Общеизвестно решающее значение школьного периода онтогенеза человека в становлении личности, создании предпосылок гармоничного развития. В системе культурных общечеловеческих ценностей высокий уровень здоровья и физической подготовленности во многом обусловливает возможность освоения всех остальных ценностей и, в этом контексте, является основой, без которой сам процесс становления личности малоэффективен.

Изучение зарубежного опыта позволяет оценить характер взаимоотношений общества и государства в области образования, социализации детей и подростков, сохранения их здоровья и воспитания духовности.

В большинстве стран Западной Европы цели и задачи развития детско-юношеского спорта, физического воспитания учащейся молодежи формируются на разных уровнях: в Бельгии, Италии, Люксембурге, Португалии, Франции – на государственном, в Германии, Испании, Швейцарии – региональном или местном. Но при всех этих подходах в странах Европейского содружества (ЕС), Австрии, Швейцарии и скандинавских странах на первое место поставлены личность ребенка и молодого человека, их социальное развитие, спортивное и социально активное действие [1].

Физическое воспитание школьников в Финляндии строится на концепции оздоровительной направленности. Ее разработчики преследуют цель сформировать у учащихся мотивы, которые обеспечивали бы им участие в физической активности в течение всего жизненного цикла. Основной установкой является воспитание активного стиля жизни, который согласуется с требованием выращивания здорового поколения. По убеждению финских специалистов, школа должна обеспечить возможность участия детей и подростков в различных формах внеклассной и внешкольной спортивной активности (деятельности). По их мнению, наиболее важным является не только и не столько овладение детьми и молодежью этими умениями, сколько обеспечение условий участия их в разнообразных формах двигательной активности.

Физическая культура в Финляндии базируется на двух постулатах. Первый из них включает в себя всевозможные формы активности, связанной с ежедневным выполнением таких двигательных действий, как ходьба, бег на лыжах и гребля. Второй постулат охватывает различные игры и развлечения, а также «малые» соревнования.

С 7 до 16 лет финские дети посещают общеобразовательные учреждения. Программы физического воспитания в школах предусматривают обязательные занятия: в 1–2-х классах – по 1,5 ч в неделю, в 3–4-х классах – 3 ч, в 5–6-х классах – 2,5 ч, в 7–9-х классах – 2 ч. По мнению финских ученых, оптимальный объем занятий для школьников всех возрастов составляет 3–4 ч в неделю. Согласно скандинавской традиции, начиная с 7 класса в рамках уроков физической культуры проводятся занятия по «воспитанию здоровья». Единственная инвестиция родителей в школьный спорт заключается в покупке детям инвентаря для занятий зимними видами спорта (по выбору, для бега на коньках или лыжах) [2].

В Финляндии существует Ассоциация физкультурно-оздоровительной работы с дошкольниками и молодыми матерями. Ассоциация предлагает несколько курсов: «Гимнастика для малышей» – от месячного возраста до двух лет*; «Взрослый ребенок»* – от 2 до 4 лет,

«Волшебная гимнастика» – от 4 до 6 лет.

Характерным примером коренной перестройки школьного спорта является **Германия**. В документе «Вторая программа действий в интересах школьного спорта» рассматриваются взаимоотношения школьного и клубного спорта. В Германии учащиеся, проявляющие интерес и способности, занимаются в школьных спортивных секциях и добровольных обществах, которые функционируют в тесном контакте со спортивными клубами.

В качестве важных задач сотрудничества называются, в частности, поиск, отбор и содействие одаренным в спортивном отношении детям, а также «действенная помощь учащимся, отстающим в физическом развитии». В решении этих задач принимают активное участие преподаватели спорта, работающие в клубах и федерациях. По характеру спортивной деятельности возможности для занятий, предоставляемые клубными секциями, подразделяются следующим образом: 347 вариантов – занятия определенным видом спорта с соревновательной ориентацией; 260 вариантов – занятия определенным видом спорта как форма активного отдыха.

Большую популярность имеют ежегодные многоступенчатые соревнования школьных команд «Молодежь тренируется для Олимпиады», «Федеральные игры молодежи». Это движение превратилось в основное ядро многоступенчатой системы школьных спортивных соревнований Германии, которая предусматривает сотрудничество школ и спортивных клубов.

Под девизом «Мир ребенка – это мир движений» проводится кампания, направленная на активизацию участия детей в процессе физического воспитания. Речь идет об усилении влияния семьи, детских садов и других учебных заведений в деле пропаганды роли движения в детском возрасте.

Разработан проект для учебных заведений и органов местной власти под названием «Партнер, охваченный движением с детства», воспитание движением как первоначальный педагогический принцип должно «насаждаться» в родительском доме и местах, где ежедневно находятся дети.

В первых классах школы занятия по физической культуре проводятся ежедневно, для остальных школьников учебными планами предусмотрено 3 урока по 45 мин. в неделю. Желающие могут дополнительно заниматься 2 часа в неделю на факультативе в школьных спортивных секциях и школьных добровольных спортивных обществах, которые работают в тесном контакте со спортивными клубами [3].

Основными центрами развития детско-юношеского спорта в Соединенных Штатах Америки являются средние школы и университеты. Также развитием спорта среди детей и юношества занимаются Ассоциация развлечения и использования досуга, Ассоциация молодых христиан, скаутские отряды, спортивные объединения при полиции. Для руководства межшкольным спортом существует Национальная федерация спортивных ассоциаций штатов, объединяющая свыше 20 тыс. школ .

Большой популярностью в США пользуются детские спортивные программы по видам спорта. Специальная программа занятий по физическому воспитанию «Вызов президента» разработана для детей и подростков 6–17 лет и внедряется с 1986 года. Ее цель – подготовить детей к успешному выполнению пяти упражнений и завоеванию президентской награды.

В США разработана новая учебная программа для детей и подростков, начиная с детского сада до 12-го класса школы. Новая программа под названием «Physical Best» («Физическое совершенство») содержит пять основных разделов: «Аэробная выносливость», «Гибкость», «Мышечная выносливость», «Мышечная сила» и «Гармоничное физическое развитие». Программа построена на принципах индивидуального подхода, постоянного обновления учебного материала и стимулирования учащихся.

В США наряду с академическими занятиями по учебным планам и программам большое внимание уделяется спортивным клубам. По данным журнала «Sports Illustrated», в США имеется около 25 тыс. таких клубов, т.е. они созданы почти в каждой школе [4].

Большая часть уроков физкультуры завязана на соревнованиях и командной работе. С первых классов вместе с традиционной разминкой ученики занимаются на школьном стадионе, участвуют во внутришкольных и межшкольных соревнованиях. У школьника всегда есть возможность выбрать любимый вид спорта.

Разминка в начале урока очень долгая и насыщенная. Детей заставляют много бегать, играть в примитивные командные игры с мячом, догонялки, перепасовку. По словам американских

педагогов, такой подход к уроку помогает решить три проблемы: разогреть мышцы перед игрой, позволить детям выплеснуть накопившуюся за предыдущие уроки энергию, организовать класс в единую команду, что особенно работает в классах с плохой дисциплиной. Вторая часть урока — фитнес. Во многих школах действует такая система: ученики делятся на группы и каждая группа несколько минут занимается каким-то одним видом активности. Прыгает через скакалку, кидает мяч, отжимается. Через несколько минут группы меняются. Сделано это для того, чтобы ученики могли понять, какой вид спорта и какой вид нагрузок вообще им ближе. Ведь всегда есть тот, кто любит бегать, а есть тот, кому больше по душе играть с мячом. Последнюю часть урока уделяют игре. В случае со школьными уроками — это чаще всего баскетбол или волейбол.

В некоторых крупных школах занятия физкультурой в старших классах полностью заменяют разные секции. То есть ученик, например, записывается на бейсбол и занимается им в середине школьного дня, чтобы не было возможности прогулять и можно было сделать перерыв в «сидячей учёбе» [4].

В Японии, где здоровье народа - часть национальной идеи, физическому воспитанию подрастающего поколения уделяется огромное внимание. Физическое образование детей и учащейся молодежи осуществляется по двум направлениям: в рамках учебной программы и во внеучебное время. Программа физического воспитания вне школьного расписания осуществляется как на занятиях в спортивных секциях, так и на других школьных мероприятиях. Главная цель — выпустить из школы здорового человека, который знает особенности своего организма, владеет культурой движения и питания.

В начальной школе (1–6-е классы, возраст учащихся 6–12 лет) предусмотрено не менее 3 ч занятий физической культурой и спортом в неделю. Программа начальной школы включает: общефизическую подготовку, гимнастику, легкую атлетику, плавание, игры с мячом, танцы, формирование навыков здорового образа жизни. Наряду с обязательными занятиями на уроках в 40% японских начальных школ имеется дополнительная программа внеурочных занятий в спортклубах (более 5 ч в неделю). Проводятся также Дни спортивных игр, Дни любителей плавания, физкультурно-оздоровительные экскурсии и школьные спортивные соревнования.

Обязательные занятия в средней школе составляют не менее 3 ч в неделю. По программе дополнительных занятий спортом каждый ученик обязан посещать занятия в спортивном клубе не менее одного раза в неделю. Около 60% учащихся средней школы занимаются в спортивных клубах не менее 8 ч в неделю. В старших классах обязательные занятия физической подготовкой составляют 4 ч в неделю для юношей и 2 ч для девушек (10-е классы), по 3 ч для юношей и девушек 11-х классов. Более 40% школьников занимаются не менее 9 ч в неделю [5].

В Великобритании действует Программа физической активности учеников начальных школ (возраст детей от 5 до 11 лет), предусматривающая ежедневные занятия. В средних школах действует программа под названием «Физическое воспитание как подготовка к жизни». Спортивные тренировки проводятся во внеклассное время – как правило, в конце недели – под руководством преподавателя физической культуры. Проводятся также межшкольные соревнования.

Уроки физической культуры в специализированных школах проходят 2 раза в неделю. Урок длится 60 минут. Он начинается с разогрева мышц, зарядки и 15-минутного бега. Особое внимание в Лондоне уделяется групповым играм, таким как волейбол, баскетбол, бадминтон, гимнастика и танцам. Девушки и юноши занимаются раздельно. У учеников в основном практические занятия, но в течение урока учителя объясняют название мышц и их расположение. Как таковые, отдельные теоретические занятия не предусмотрены.

Физическое воспитание в Великобритании построено на концепции, заключающейся в выработке основополагающих спортивных умений, относящихся к различным видам двигательной деятельности [6].

Задача австрийской школы определена Законом о школе 1962 г.– содействовать воспитанию молодежи в духе традиций и принятых в стране социальных ценностей – истины, добра и красоты. Учебными планами предусмотрено от 2 до 4 ч занятий физической культурой в неделю. Школа использует все возможности в этой сфере. Для повышения уровня мотивации школьников в свободное время практикуются такие формы спортивной работы, как курсы по лыжам, недели спорта, недели плавания, дни туризма. Чтобы подготовить учащихся к занятиям спортом в свободное время, в школе могут создаваться группы по интересам, в которых

дети осваивают физические упражнения, ориентированные на виды спорта, пользующиеся в стране большой популярностью: футбол, плавание, легкая атлетика, лыжи, волейбол, теннис и т.д. В Австрии есть школы со спортивным уклоном, в которых дети наряду с получением общего образования занимаются спортом, стремясь достичь успехов в этой области. Школьные соревнования дополняют учебный план по физическому воспитанию, позволяя учащимся практически реализовывать приобретенные спортивные навыки [2] .

Таким образом, обобщение зарубежного опыта показывает, что:

– во всех цивилизованных странах придается огромное значение физическому и спортивному воспитанию в школах на протяжении всего периода обучения. В большинстве зарубежных стран уроки физической культуры проводятся не реже трех раз в неделю, причем наибольшее количество часов приходится на младший школьный возраст, наиболее благоприятный для формирования навыков и развития физических способностей;

– в школьных программах разных стран наблюдается постоянное увеличение количества преподаваемых спортивных дисциплин и видов спорта, большое значение придается проведению спортивных и подвижных игр;

– в различных странах внеклассные и внешкольные формы физкультурно-спортивной работы органично дополняют уроки физической культуры, являясь составной частью национальных программ физического воспитания школьников.

Наблюдается тенденция делать школьные программы физического воспитания достаточно гибкими, позволяющими учителю вносить изменения в содержание обучения в зависимости от возраста и пола занимающихся, климатических условий и материального положения, национальных ценностей и традиций. В программу обязательных и внеклассных занятий все чаще бывают включены национальные виды спорта и физических упражнений.

На современном этапе исследования продолжаются. Зарубежные специалисты (Д. Басвел, К. Эскот-Элен, Д. Эндрюс и др.) ведут научные поиски путей более широкого включения школьного физического воспитания в систему общественных ценностей и отношений, с тем чтобы «перекинуть мостик» между школами, с одной стороны, и общественными центрами досуга и пропаганды здорового образа жизни и многолетними занятиями спортом и физической культурой, с другой .

**Список литературы:**

1. Зуев В.Н. Регулирование нормативно правовых документов в международной сфере физической культуры и спорта. - СПб., 2001

2. sportfiction.ru›articles/shkolnyy-sport…rubezhom/

3. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта. // Теория и практика физической культуры. –1999. – №4. – С.45-49.1- 113

4. Физическое воспитание в США: путь к здоровью нации. TopSpinSport.ru›Статьи›fizicheskoe-vospitanie-v…

5. Нестеров А.А. Цели и содержание физического воспитания учащихся общеобразовательных школ стран Азии (Япония, Корея, Китай) / А.А. Нестеров, М.Н. Забурдаева // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. - 2006. - N 6.

6. Зайнутдинов Линар, Ланда Бейниш | Школьный спорт за рубежом...spo.1sept.ru/view_article.php?ID...

**Аңдатпа.** Мақалада шет елдерде дене шынықтыру және мектеп спортының даму ерекшеліктері қарастырылған. Шетелдік тәжірибені жүйелеу әлемнің барлық елдерінде дене тәрбиесі жалпы білім беретін мектептердің оқу бағдарламаларына енгізілгендігін көрсетеді; сонымен қатар сабақтан тыс уақытта әр түрлі спорттық жұмыстар жүргізіледі.

**Аннотация.** В статье рассматриваются особенности физического воспитания и развития школьного спорта в зарубежных странах. Систематизация зарубежного опыта показывает, что во всех странах мира физическое воспитание входит в программы обучения общеобразовательных школ; кроме того, дополнительно проводится различного рода спортивная работа после уроков.

**Abstract.** The article examines the features of physical education and the development of school sports in foreign countries. Systematization of foreign experience shows that the physical education in all countries is included in the curricula of general education schools; in addition, various kinds of sports work are also carried out after school.

## ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

**К.Д. Ханатбекова**
С. Сейфуллин атындағы №7 мектеп-гимназиясы, Қарағанды облысы., Балқаш қаласы.,
kymbat.98@inbox.ru

Инклюзивті білім беруді дамыту мәселесі – отандық білім беру саласының басым бағыттарының бірі. Бүгінгі таңда әлем жұртшылығының жіті назарындағы мәселе. Инклюзивті білім беру жүйесін іске қосу – қоғамды ізгілендірудің маңызды шарттарының бірі. Олай дейтініміз - инклюзивті білім беру барлық балаларды, соның ішінде мүмкіндіктері шектеулі балаларды жалпы білім үрдісіне толық қатыстыруға, әлеуметтік бейімдеуге, жынысына, шығу тегіне, дініне, әлеуметтік жағдайына қарамай қолдауға, жалпы білім беру бағдарламалары бойынша тиімді оқытуға бағытталған мемлекеттік саясат.

Осы санаттағы балалардың тыныс-тіршілігін қамтамасыз ету мәселелері «Білім туралы», «Қазақстан Республикасындағы Баланың құқықтары туралы», «Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының заңдарында, сондай-ақ бірқатар нормативтік құқықтық актілерде айқындалған. «Ерекше білім беруді» қажет ететін балалар Қазақстан Республикасының Конституциясына және Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңына сәйкес барлық басқа балалармен білім алуға және шығармашылық дамуға тең құқықтарға ие. Өмірде мүмкіндігі шектеулі балалар қиындықтарға тап болады, тіпті жақсы білім ала алмайды. Бүгінде мүмкіндігі шектеулі балалардың көпшілігі білім алуда арнаулы түзеу білім беру мекемелерінде, интернат немесе үйде тұрып білім алады. Инклюзивті білім берудің негізгі мақсаты даму мүмкіндіктері шектеулі балалардың білім алу құқығын іске асыру болып табылады. Олардың танымдық мүмкіндіктері мен тұрғылықты жеріндегі қабілеттеріне сәйкес, олардың әлеуметтік бейімделуі және қоғамға кірігуі, баланың тәрбиесі мен дамуындағы отбасының рөлін арттыру болып табылады [1].

Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері

ҚР БҒМ 2015 жылғы 1 маусымдағы № 348 бұйрығымен бекітілген Қазақстан Республикасы Білім беру жүйесінің дамуын мемлекеттік саясаттың маңызды басымдықтарының бірі ретінде растайды. Қазіргі уақытта Қазақстанда жергілікті бюджеттен қаржыландырылатын 56 психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация жұмыс істейді. Нормативтерге сәйкес, республикада 79 ұйым болуы тиіс. Бұл консультацияларға әдістемелік басшылық Алматы қаласында орналасқан республикалық психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияға бекітілген.

ҚР БҒМ мәліметінше, ағымдағы жылдың 1 қаңтарындағы жағдай бойынша елімізде 149246 мүмкіндігі шектеулі бала тұрады, бұл Республиканың кәмелетке толмаған азаматтарының жалпы санының шамамен 3,15% -ы. Алайда, бұл статистика нақты жағдайды көрсетпейді, өйткені статистикалық деректерді тіркеу және, керісінше, мұқтаж балаларды есепке алмау фактілері бар.

Республикада білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасына сәйкес Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығымен бекітілген 2011-2020 жылдарға арналған Қазақстан білім беру қажеттіліктері ерекше балаларды жалпы білім беру процесіне қосудың қажетті ұйымдастырушылық негізін құруға ықпал ететін ресурстар мен мерзімдер бойынша өзара байланысты іс-шаралар кешенін ұсынды. 2020 жылға қарай инклюзивті білім беру үшін жағдай жасаған мектептердің үлесін олардың жалпы санынан 70% - ға дейін арттыру жоспарлануда [2]. ҚР БҒМ орта білім департаменті директорының айтуынша Н. Аршабекова, халықаралық ұйымдар Қазақстан Республикасында басқа Орталық Азия республикаларымен салыстырғанда инклюзивті білім беруді енгізу процесі өте белсенді жүріп жатқанын атап өтті, бұл, әрине, қалыптасқан мемлекеттің саяси бағытын тағы да растайды. Ағымдағы кезеңде сайт базасында интернет-жоба іске асырылуда www.inclusion.kz Қазақстанда эксклюзивті білім беруді дамытуға мүдделі тараптарды ақпараттық қолдау шеңберінде [3].

Әлеуметтік сауалнамалардың нәтижелері қазақстандықтардың 68% - дан астамы бұл балалар тезірек даму үшін қалыпты ортада білім алуы керек деп санайды. Бірақ бүгінгі күні көптеген проблемалар бар, бұл жолда мүмкіндігі шектеулі балалар үшін өз құрдастарының арасында білім алу кедергі болып табылады.

Жалпы инклюзивті білім беру бағдарламасын іске асыруда

- нормативтік-құқықтық және ұйымдастыру-экономикалық инклюзивті білім беруді дамытудың негіздері мен тетіктері;

- дамудың әдістемелік, оқу-әдістемелік негіздерін жетілдіру;

- инклюзивті білім беру (оқу жоспарлары мен бағдарламаларын бейімдеу және түрлендіру;

- оқулықтар, оқу-әдістемелік кешендер, критериалды жүйені енгізу оқу жетістіктерін бағалау);

- индивидуализацияланған түзету-педагогикалық және білім алушыларға әлеуметтік-психологиялық қолдау көрсету;

- өзін-өзі бағалау, оқуға және әлеуметтенуге ынталандыру;

- қолжетімді «кедергісіз орта» құру және білім алушыларды қамтамасыз ету компенсаторлық құралдармен;

- жүзеге асыратын білім беру ұйымдарының кадрлық қамтамасыз етілуін жақсарту;

- инклюзивті білім беру;

- ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытуды жалғастыру үшін жағдай жасауды қамтамасыз ету;

- техникалық және кәсіптік және білім беру;

- мамандықты игеру перспективасымен жоғары білім;

- қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу саласындағы инклюзивті білім беру.

Ішкі (субъективті) әлем – ұйымдастырылған психикалық шындық адам психикасының мазмұны, қажеттілік-эмоционалды-ақпараттық зат, адамның барлық саналы рухани өмірі, оның рухани энергиясының көзі. Адамның ішкі әлемін анықтайтын ауызша метафора деп санауға болады электрохимиялық процестермен модельделген виртуалды шындық нейрондардың өзара әрекеттесуі. Ішкі әлем бай, терең болуы мүмкін, үйлесімді, күрделі немесе қарапайым [4].

Б.Г. Ананьев «Адам – әлеммен өзара әрекеттесу кезінде дамиды»,- деп экстерьерлеу және интерьерлеу динамикасын көрсетті. Адамның ішкі әлемі шындықты бейнелеумен бірге сананың құрамдас бөлігі. Ішкі дүниеде белгілі бір содан кейін қызмет барысында сыртқа шығарылатын жұмыс. Адам ретінде қызмет субъектісі оны жүзеге асыру процесінде үнемі өзгеріп отырады. Жеке басын куәландыратын экстерьерлеу арқылы қоғамдық дамуға қайталанбас үлес қосады оның ішкі әлемі. Бұл ішкі әлемді экстерьерлеу өнімдерінде жеке тұлғаны байқау мүмкін [5].

Қазіргі педагогика білім беру функциясын қарастырады, олардың ішінде: ата-аналардың мақсаттары мен құралдары, құқықтары мен міндеттері тұрғысынан отбасылар, балаларды тәрбиелеу процесінде ата-аналар мен мектептің өзара әрекеттесуі, отбасылық тәрбие әсерінің резервтері мен шығындары (Лихачев Б. Т., Харламов И. Ф., Подласый И.П., Коджаспирова Г. М., Байбородова Л.В.) еңбектерінде қарастырылады. Қолда бар зерттеулердің нәтижелерін талдай отырып, мыналарды бөліп қарастыруға болады: отбасылық тәрбие, өзара әрекеттесу мәселелерінің кейбір бағыттары бар:

- құрылымдық қарым-қатынас орнату мәселелерін қамтамасыз ету, оларға педагогикалық, психологиялық қолдау, отбасына әлеуметтік институт ретінде, қосу. Қазақстан ғалымдары Г.А. Уманова, Н.Д. Хмель,С.А. Ұзақбаева, Г.К.Байдельдинова, Р.М. Қоянбаева, З.А. Мовкебаева, Г.М. Коржова, А.К.Кенжеева [6].

Айта кету керек, отбасының өзара әрекеттесу жүйесінің проблемасы және инклюзивті білім беру контексіндегі мектептер әлі де жеткіліксіз зерделенген. Е.М. Мастюкова, Е.Х. Денисова, А.И. Раку деген ғалымдардың еңбектерінде негізінен жеке мәселелер қарастырылды. Балалардың білім алуына жәрдемдесуге ата-аналарды даярлау проблематикасы немесе оның эмпирикалық аспектілері. Мәселе бойынша әдістемелік қамтамасыз ету проблемасының болуын анықтау, инклюзивті білім беруді жүзеге асыру жағдайында мектеп пен отбасының өзара білім беру процесін ұйымдастыруын қамтамасыз ету.

Ата-аналармен қарым-қатынаста мұғалім максималды әдептілік танытып, бірігіп жұмыс жасауы қажет. «Ерекше білім беруді қажет ететін балаларда» ұқсас проблемалары бар ата-аналар өзара байланыстар, қоғамдық ұйымдарға (қорға) бірігеді. «Ашық Әлем» аутизмі бар балаларды қолдау орталығы, «АРДИ» балалардың ата-аналар қауымдастығы, «Ақ Бота» ақыл-есі кем жастардың және балалардың отбасы істері жөніндегі қоғамдық ұйымы, балаларды қолдау ҚҚ және «Анашым» көру қабілеті бойынша мүгедек жастарға және т.б.) арналған.

Қорыта айтатын болсақ, мұндай жағдайда отбасы белгілі бір нәрсеге белсенді кірісе алатын мұғалімнің көмегі қажет отбасының өмірлік жағдайы, стресстің әсерін азайту, көмектесу, барлық отбасы мүшелерінің ішкі және сыртқы ресурстарын жұмылдыру үлкен көмек саналады. Ата-

ана балсын оқыту процесінде мектеп мұғалімінен, мамандардан өзара қолдау, көмек күтеді. Яғни, ұстаз «Ерекше білім беруді қажет ететін» балалардың отбасына сенім мен құрмет, психологиялық-педагогикалық қолдау таныту арқылы баланы оқу-тәрбие процесіне баули алады.

**Пайдаланылған әдебиеттер:**

1. Алхатова Т.С., Алхатова Р.К., Жансериков Р.К. Приоритетные направления развития науки и технологий доклады XXI международной научно-технической конференции, 2017. № 2. 98 с.

2. Ibrayev M. On state of inclusive education in educational institutions of Akmola region, 2015. № 4. 102 с.

3. Алхатова Т.С., Бейсембаева А. Подготовка будущих преподавателей предмета «Самопознания», как фактор динамического развития общества Стандарты нового поколения, 2017. № 9. 68 с.

4. Мовкебаева З.А., Денисова И.А., Оралканова И.А., Жакупова Д.С. Инклюзивное образование: учебное пособие для ВУЗов. – Алматы, 2013. – 200 с.

5. Проектирование работы по включению родителей детей с особыми образовательными потребностями в коррекционной процесс /сост. Г.М.Коржова, А.К.Кенжеева. - Алматы: ННПЦ КП, 2017. - 40 с.

6. «Об образовании» Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями на 01.01.2019 г.).http://adilet.zan.kz/

**Аннотация.** Мақалада инклюзивті дамудың кейбір аспектілері Қазақстан Республикасындағы білім беру саласында «Ерекше білім берілуіне» қажеттілігі бар балаларды инклюзивті ортаға енгізу арқылы айналасындағыларды тәрбиелеу, сондай-ақ инклюзивті білім беруді іске асырудың өзекті мәселелері қарастырылған.

**Аннотация.** в Статье рассматриваются некоторые аспекты развития инклюзивного образования в Республике Казахстан «в сфере образования предоставление Особых» детей через внедрение инклюзивного воспитания есть потребность в среде окружающих, а также актуальные вопросы реализации инклюзивного образования.

**Abstract.** the Article discusses some aspects of the development of inclusive education in the Republic of Kazakhstan «in the field of education providing Special» children through the introduction of inclusive education there is a need for the environment of others, as well as topical issues of the implementation of inclusive education.

**Түйінді сөздер:** инклюзивті білім беру, медициналық-педагогикалық түзету, экстерьерлеу, эмоциялық-ақпараттық субстанция.

# ОРГАНИЗАЦИЯ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА

**В.С. Харьковская**
педагог-психолог, КГУ «Кийминская средняя школа им.К.Ускенбаева» с.Кийма,
defro2018@mail.ru

В наше время ранний детский аутизм – это малоисследованный и крайне сложный диагноз. Под аутизмом принято рассматривать – совокупность психологических расстройств, которые проявляются в безэмоциональности детей. Этиологические факторы аутизма исследованы не полностью, имеется лишь большое число версий. Причиной являются негативные изменения в структуре мозга, в патологии нервной системы, а также неправильный обмен веществ. Проявления аутистического характера возможно рассматривать еще в первые годы жизни детей, их можно обнаружить до 3-х лет.

Никольская О.С. разработала классификацию раннего детского аутизма. Классификацию по Никольской О.С. еще называют психической классификацией детского аутизма, она предназначена с целью исследования методов, а также форм кампании психолого-педагогической поддержки детям с расстройствами аутистического спектра. В классификации Никольская выделяет 4 группы детского аутизма: 1-я группа – дети, отрешенные от мира. У этих детей прослеживается нарушение активности, отсутствие речи а также зрительного контакта. 2-я группа – дети, не принимающие внешний мир. Проявляют значительную динамичность, нежели дети 1-й группы, однако наиболее стереотипны в собственном поведении. Для них смена привычной обстановки считается недопустимой, они выражают это весьма эмоционально. 3-я группа – дети, которые «ушли» в свой собственный мир. Эти дети весьма увлечены собственными интересами, фантазиями и иллюзиями. Каждое вмешательство в их мир приводит к агрессии и панике. 4-я группа - дети в значительной степени с выраженной отсталостью в развитии. Они наиболее похожи с детьми 2-ой группы, однако при этом они наиболее заторможены, так как у них нет способности контактировать с окружающим миром. Они наиболее утомляемы и ранимы.

Обучаемость детей 4-й группы может быть достаточной в том случае, когда педагог понимает особенности ребенка и знает о трудностях восприятия им фронтальной инструкции (то есть подходит индивидуально в рамках обучения в классе, в небольшой группе). Часто обучаемость бывает несколько замедлена не только в силу стереотипности, инертности деятельности, но и за счет специфики речевого развития и понимания условностей, невозможности понять метафоризации в подаче материала, свойственной нашей культуре[1]

Для всех 4-х групп детей существуют общие особенности:

– Предельное, «экстремальное», одиночество ребенка. Здесь наблюдается снижение способности к установлению эмоционального контакта, коммуникации и социальному развитию. Присущи трудности установления контакта глаз, взаимодействия взглядом, мимикой, жестом, интонацией. Сложность в выражении ребенком его эмоциональных состояний и понимании им состояний других людей. При налаживании контакта часто возникает дискомфорт и, как реакция на него, крик и агрессия, самоагрессия. Это компенсаторная защита от окружающего мира.

– Стереотипность в поведении. Стереотипность обусловлена обязательным стремлением сохранить постоянные, привычные устои жизни. Ученик сопротивляется малейшим изменениям в обстановке, порядке жизни, испытывает страх перед ними. Наблюдается поглощенность однообразными действиями – моторными и речевыми. При наличии арсенала стереотипов ребёнок создает для себя целостный жизненный стереотип, в рамках которого он чувствует себя уверенно и защищено. Любая попытка взаимодействия может вызвать у ребёнка испуг.

– Особая характерная задержка и нарушение развития речи. Это, в первую очередь, нарушение её коммуникативной функции. В 50% случаев это проявляется как мутизм (отсутствие целенаправленного использования речи для коммуникации, при котором сохраняется возможность случайного произнесения отдельных слов и даже фраз). [2]

Если же устойчивые речевые формы развиты, то для коммуникации они не используются: так, ребенок может увлеченно прозносить одни и те же стихотворения, пересказывать один и тот

же сюжет, но не обращается за помощью к родителям, даже в тех случаях, когда она ему очень необходима. Позиционируют свои нужды безличными приказами, чаще используя инфинитив («пить» и т.д.). О себе говорят в третьем лице. Даже если ребенок данной категории формально имеет хорошо развитую речь с большим словарным запасом, развернутой «взрослой» фразой, то она будет штампована, «попугайна». Ребенок уклоняется от речевого взаимодействия. У него нет указательного жеста, рукой мамы ребенок показывает на то, что ему нужно. Кроме того, акцентируют на себя внимание необычный темп, ритм, мелодика, интонация речи.

Существуют и другие классификации аутизма, однако определить тот или иной вид аутизма у детей способен лишь опытный и высококвалифицированный специалист. Следует отметить следующий момент, чем раньше выявить аутизм у детей, тем быстрее и успешнее пройдет его адаптация к обычной жизни в обществе.

При формировании образовательного процесса для детей с аутизмом необходимо выделить 3 этапа, каждый этап следует реализовать в полном объеме.

1. Этап. Установление первичного контакта. Организация комфортных условий общения. Основой этого этапа считается период первого прихода педагога к ребенку домой, таким образом, ребёнок находится на домашнем обучении.

Занятия обязательно должны проходить в том месте, которое нравится ребенку (ему так спокойнее, что повышает его продуктивность).

На первых занятиях лучше, чтоб присутствовала мама, поскольку изначально ребенок не будет его «слышать», это поможет ребенку выполнять те или иные задания.

Четкое определение начала и конца занятий (снижает тревожность при смене занятий и видов деятельности).

Избегайте прямого контакта глаза в глаза (профилактика агрессии и аутоагрессии ребенка). Подбор дидактического материала с учетом индивидуальных предпочтений, т.е. который нравится ребенку (повышает мотивацию обучения).

Обучение адаптируется под возможности и желания ученика. На уроке неизменной должна оставаться только тема, содержание и технологии; при негативном отношении ребенка могут легко и быстро меняться: дидактический материал, задания, объем задания, временные отношения, учебники. Поэтому учитель должен располагать запасом нескольких вариантов заданий, учебников, разнообразный дидактический материал (гибкость в использовании учебного материала повышает мотивацию, реализует индивидуальные потребности и возможности ребенка).

Ученик наблюдает за действиями учителя, затем постепенно включается в общие совместные действия. Его необходимо научить воспроизведению по подражанию действиям учителя (установление и поддержание контакта, социализация ребенка).

Формирование первичных учебных действий: пальцевый захват, удерживание, поворачивание, совмещение предметов, начало овладевания действий с ручкой, карандашом ( развивает мелкую моторику, координацию движений рук, зрительный контроль).

Формирование элементарных навыков самообслуживания. Занятия не считаются завершенными до тех пор, пока ученик не уберет со стола свои школьные принадлежности, а иногда и с пола все предметы и мусор ( тем самым ребенок может создать комфортные условия для обучения и удерживается в рамках структурированной деятельности).

Реализация задач данного этапа обучения детей с аутизмом зависит от индивидуальных и типологических особенностей и возможностей каждого ребенка.

2 Этап. *Элементарное освоение учебных стереотипов*.

Условия реализации этапа:

- Учебные занятия проводятся за одним и тем же столом.
- Начало и конец занятий четко обозначены.
- На начальных порах присутствие матери на уроке, затем постепенное удаление в соседнюю комнату для своевременного оказания помощи ребенку, если таковая будет необходима.
- В дальнейшем ребенок помогает учителю в выполнении следующих действий: ученик после выполнения задания помогает разложить дидактический материал: по коробкам, пакетам, баночкам.
- Применение визуального плана: последовательность выполнения заданий в виде действий предметов, письменных указаний, иллюстраций, фотографий с заданиями, коробок.

3Этап. *Усвоение учебных навыков*. Обучение необходимо строить по выработанному ранее

алгоритму.

- Разумная организация рабочего места.
- Четкое обозначение временных рамок уроков и перерывов.
- Развитие понимания речевых инструкций учителя.
- Увеличение применения номинативной и глагольной лексики, которая отражает эмоциональный, бытовой и предметный опыт ученика.
- Формирование мотивации обучения.
- Мотивация к речевой активности.
- Совместное выполнение действий ученика с учителем (сотрудничество), а при повторении изученного материала – самостоятельные действия ученика (операции).

Совершенствование учебных действий:

1.Отработка алгоритма проведения каждого урока.

2. Формирование навыков работы с пластилином, ножницами, линейкой и иглой.

3.Формирование умений и навыков правильного применения учебной книги.

На протяжении всех трех этапов обучения учитель должен соблюдать следующие требования к организации образовательной деятельности ребенка с расстройствами аутистического спектра:

1.Нельзя требовать от ученика тишины на уроке (пусть звучит, по звукам педагог учится определять эмоциональный настрой ученика).

2.Нельзя требовать концентрации внимания (даже если не смотрит на учителя или в нужную педагогу сторону при объяснении, при практической работе сам ребенок сфокусирует свое внимание на необходимом материале).

3.Не нужно отвлекать ученика своими часто звучащими словами, вопросами (учитель должен задавать четко сформулированные короткие вопросы и не требует немедленного ответа).

4.Формировать объяснение (сначала на уровне показа) с использованием наглядно – практического метода: в начальных классах по 2- 3минуты, в среднем звене 3- 4 минуты.

5. Применять при демонстрации (показе) мелкие предметы (оптимально – умещаются на ладони ребенка) не более альбомного листа.

6. При поощрении ученика можно использовать словесные, тактильные или вкусовые ощущения.

У определенного ребенка на данные этапы организации образовательной деятельности может уйти разное время. Переходить от одного этапа к другому необходимо лишь тогда, когда ученик усвоил основные моменты образовательного процесса.

Большое значение так же имеет адаптация учебного материала. Важно, не просто использовать на уроке визуальные подсказки, схемы и специальные пособия, а научить детей самостоятельно ими пользоваться. Среди детей с расстройствами аутистического спектра встречаются те, чье понимание прочитанного текста на порядок выше, чем понимание устной информации. Поэтому необходимо использовать письменную инструкцию, дублируя ее на доске или на индивидуальной карточке. Трудности понимания речи и удержания инструкции обуславливают необходимость поэтапного разъяснения задания. После прочтения сложного задания, учителю необходимо: разделить задание на этапы, прописать на доске или карточке алгоритм деятельности – дать инструкцию к выполнению этапа в упрощенном виде.[1]

Итогом работы становится выработка коммуникативных форм поведения, освобождение от опеки взрослых, выработка произвольной активности и взаимодействия, овладение учеником оптимального объема знаний, умений, навыков, которые являлись бы действительными, практически ценными, обеспечивали бы самостоятельность ребенку и были бы социально значимыми.

**Литература:**

1. Обучение детей с расстройствами аутистического спектра, Авторский коллектив: Н.Я. Семаго, Т.Ю. Хотылева, М.С. Гончаренко, Т.А. Михаленкова

2. Аутичный ребенок. Пути помощи. О.С.Никольская

**Аннотация.** В статье рассмотрены особенности развития детей с расстройствами аутистического спектра. Представлены рекомендации по организации работы с детьми с расстройствами аутистического спектра

**Андатка.** Мақалады баланың аутистикалық спектрінің бұзылуы бойынша ерекше дамуы қаралған. Аутистикалық спектрдің бұзылуы бар балалармен жұмыс ұйымдастыру мақсатында ұсыныстар берілген.

**Abstract.** This article discusses the features of developmental characteristics of children with autism spectrum disorders. Recommendations for work organization with autism spectrum disordered children are presente.

# РЕФЛЕКСИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА СТАРШЕКЛАССНИКОВ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

**Г.С. Хураскина, А.Б. Кульжабекова**
ГУ «Тогузакская средняя школа отдела образования акимата Карабалыкского района», Костанайская область, galzhenhur@gmail.com

Проблема познавательного интереса привлекает к себе внимание ученых и педагогов на протяжении всего периода развития науки и существования школы. Актуальность данной темы обусловлена повышенным интересом во всем мире к проблеме качества образования. Основная задача государства в условиях дистанционного образования состоит в том, чтобы создать такую систему образования, которая способствует обеспечению образовательных потребностей каждого ученика с учетом его склонностей, интересов и возможностей. Современному выпускнику школы недостаточно обладать установленным объемом знаний, умений и навыков, он должен уметь самостоятельно добывать знания и использовать их в повседневной жизни. Существенным показателем модернизации образовательного процесса и в то же время свидетельством его плодотворного и производительного результата является познавательный интерес, так как именно он побуждает к познавательной активности, самостоятельности, творческому подходу в усвоении учебного материала, стимулирует процесс самообразования.

Исследованию познавательного интереса и процессу его формирования в образовательном пространстве школы посвящены работы Бондаревского В.Б., Герасимова С.В., Китежевой Д.М., Марковой А.К., Морозовой Н.Г., Стаценко Е.Р., Шамовой Т.И., Щукиной Г.И. и др. Учеными рассматривались сущность и структура познавательного интереса, педагогические средства его стимулирования в процессе обучения, возможности активизации познавательной деятельности школьников. Однако проблема развития познавательного интереса обучающихся средствами рефлексивной технологии не достаточно изучена. [2]

Изучение теории и практики развития познавательного интереса школьников средствами рефлексивной технологии позволило выделить противоречия:

- между пониманием учителями необходимости формирования умений учащихся адаптироваться в современных условиях жизни и незнанием эффективных технологий;
- между необходимостью владеть приемами рефлексивной технологии и желанием или умением применять их на практике;
- между тем, что учителя предполагают не желание учащихся вступать в открытый рефлексивный диалог, анализировать процесс своей деятельности на уроке и тем, что учащиеся желают овладеть приемами рефлексивной технологии и готовы к их применению.

Цель исследования состоит в выявлении и обосновании педагогических условий проектирования рефлексивной технологии, способствующих повышению познавательного интереса школьников.

В основе исследования лежит гипотеза: использование рефлексивной технологии будет способствовать повышению познавательного интереса школьников, если:

- при проектировании учитываются возрастные особенности учащихся;
- рефлексивные технологии используются систематически;
- созданные рефлексивные ситуации способствуют проведению оценки продуктивности своего развития всеми участниками педагогического процесса (педагог, обучающийся);
- определены критерии и показатели развития познавательного интереса школьников.

Практическая значимость исследования заключается в том, что результаты, полученные при проектировании рефлексивной технологии, могут быть использованы для обучения рефлексивному стилю мышления в языковом выражении в условиях синхронного дистанционного обучения.

При решении задач был проведен анализ педагогических и психологических концепций, который позволил сделать следующие выводы:

Проблема интересов, их сущности, роли, классификации занимала и занимает важное место в размышлениях философов, а также в исследованиях психологов и педагогов. Интерес всегда имеет связь с мышлением и познанием. Подобный взгляд на познание окружающего мира

сопровождается развитием функций внимания, памяти и воли школьника, благодаря этому интерес является составной частью развития личности. Знания при наличии устойчивого интереса усваиваются основательно и прочно, а при отсутствии интереса ребенок усваивает учебный материал с трудом, легко и быстро забывает. Качества интереса могут быть охарактеризованы широтой, глубиной, устойчивостью, силой и т.д. Развитие интереса у школьников определяется множеством причин, среди которых следует выделить интересы окружающих, близких ребенка, условия воспитания в школе, а также его собственную активность.[1]

В любое время, в каждой школе и классе есть дети, которые отстают в учении от своих одноклассников по причине нежелания учиться, т.е. по причине отсутствия ценнейшего и самого важного из мотивов учения — познавательного интереса. У учащихся 7-11 классов познавательный интерес занимает различное положение в структуре мотивов учения, чем в значительной мере определяется характер и результативность учебной деятельности. Одним словом, старшеклассники дифференцируют интересы, что определяет некоторое сужение их объема и направленности. [2]

Использование рефлексии при решении разного рода мыслительных задач направлено на выявление условий и осознание оснований системы собственных знаний и мышления. Рефлексия рассматривается как выход учащегося за пределы совершаемого в собственной познавательной деятельности. Понятие «рефлексивной технологии» является для нас важным потому, что дает возможность представить модель установления отношений между различными структурными компонентами учебного процесса.

Лишь с приобретением опыта познавательной деятельности через использование рефлексивной технологии, умело направляемой учителем, происходит постепенное овладение обобщёнными способами, позволяющими решать более сложные задачи учения, обогащающие интерес учащихся.

Также нами были проанализированы современные исследования, позволившие определить педагогические условия развития рефлексии и особые требования к организации учебного материала и учебного процесса в целом. Из множества выявленных условий хотелось бы выделить 8 основополагающих.

1) Основным условием, способствующим формированию активной познавательной позиции, является формирование мотивационной готовности к развитию рефлексивных способностей.

2) Второе условие основывается на усвоении комплекса методологических знаний: о структуре деятельности, типах научного мышления, логических принципах, лежащих в основе научного знания, логике доказательств и объяснений. Система внешних требований к организации деятельности.

3) Средствами формирования третьего условия «Преодоление поглощенности собственной деятельностью, обеспечение позиции анализа для выполнения дополнительных мыслительных действий» являются:

включение учащихся в диалоги, диспуты, противоречивые ситуации, диалоговый режим, метод беседы, переход в позицию новой деятельности через моделирование ситуаций будущей профессиональной деятельности,

постановка обучаемого в роль обучающего, совмещение анализа предметного содержания деятельности с анализом собственных способов деятельности (знаково-символические, структурно-логические схемы, обобщающие таблицы для структурирования больших разделов изученного материала)

4) Четвертое условие «Обучение интеллектуальной саморегуляции». Развитие процессов самонаблюдения, отслеживания наличия или отсутствия знаний, привычки оценки результатов.

5) Пятое условие – развитие творческого компонента мышления. Учитывая стремительное развитие технического прогресса, можно смело сказать, что творческое мышление и творческие способности – это методы решения любых задач, которые отличаются от запрограммированных в компьютере. Средства: Стимуляция самостоятельной постановки научных проблем в развивающем обучении. Наличие проблемных ситуаций, решаемых сообща, учет результатов индивидуальной творческой деятельности («портфель достижений»).

6) Следующим немаловажным педагогическим условием развития рефлексии является развивающее содержание форм контроля. Для того чтобы установить правильность рефлексивных действий, необходимо соотнести ход их выполнения и результат с заданным образцом, т.е. осуществить контроль. Средства: Замена системы отметок, системой критериев,

формулировка контрольных вопросов, ориентирующих не на воспроизведение готового, а на поиск решения поставленной задачи.

7) Еще одним условием является – учет принципов системности и проблематизации в сочетании с использованием рефлексии. Средства: Игровое обучение (организационно - развивающие игры), групповая работа (обмен знаниями, навыки межличностного взаимодействия), имитация профессиональной деятельности, решение учебно-производственных задач.

8) Восьмое условие «Субъект-субъектное взаимодействие и живое общение». Важная роль в формировании и развитии личности, регуляции ее сознательности и поведения играет социальная среда – совокупность меньших или больших групп, к которым принадлежит индивид и в каких осуществляются его межличностные контакты. К средствам формирования при использовании данного условия можно отнести: диалоговые формы работы, задания на осознание следующих целей развития, постановка целей саморазвития, побуждение к выражению действий в слове.

На наш взгляд, высокая степень эффективности педагогического влияния на ученика достигается при демократическом стиле педагогической деятельности, высшей формой проявления которого является диалогическая форма общения, характеризуемая как субъект-субъектные отношения, сфокусированные на предмете деятельности или проблеме обсуждения. В свою очередь, авторитарная, манипулятивная форма общения снижает эффект педагогического влияния, проявляя себя в отношении к личности как к объекту воспитательного воздействия.

Для апробации педагогических условий нами было организовано опытно экспериментальное исследование, которое проводилось в два этапа: поисково-констатирующий и формирующий.

Базой исследования стала ГУ «Тогузакская средняя школа отдела образования акимата Карабалыкского района» Республики Казахстан. Диагностика проводилась с обучающими 7-11 классов, общее количество испытуемых 108 человек.

На первом этапе исследования были подобраны и проведены методики: анкетирование и беседа с преподавателями образовательного учреждения, направленные на определение уровня знания и понимания сущности и приемов рефлексивной технологии, в диагностике всего приняло участие 8 человек. Результаты беседы показали, что все учителя методически и психологически компетентны. В ходе беседы мы пришли к выводу, что 75% интервьюированных владеют рефлексивной технологией обучения, умеют строить педагогически целесообразные отношения с учащимися, знают возрастную психологию, а также психологии межличностного и психологического общения, осведомлены о способах профессионального самосовершенствования и желают самосовершенствоваться. Также выделилась группа учителей, имеющих трудности в использовании рефлексивной технологии в практике проектирования своей педагогической деятельности, для которых мы провели коучинг «Рефлексия учителя и ученика как фактор успешности преподавания и обучения».

Затем педагогическому коллективу было предложено в течение четырех учебных лет внедрять данную технологию в практику своей работы и оценить ее эффективность с помощью разработанной нами анкеты. 70% учителей отметили высокую эффективность рефлексивной технологии в деле формирования познавательного интереса школьников при условии системности и использовании на всех этапах урока.

Также респонденты отмечают, что использование приемов рефлексивной технологии:

а) создает эмоциональную атмосферу обучения

б) создает позитивный эмоциональный тонус учебного процесса

в) формирует доброжелательные взаимоотношения в учебном процессе

г) развивает любопытство, любознательность

д) развивает познавательную активность

е) способствует осознанному применению теоретических знаний на практике

ж) способствует погружению в изучение предмета

з) мотивирует на практическую деятельность: решение проблемы, задачи, опережающее задание.

Кроме анкетирования и беседы с учителями на диагностическом этапе необходимо было выявить уровень познавательного интереса учащихся старших классов на констатирующем этапе исследования и затем на контрольном. Для решения этой задачи мы воспользовались двумя методиками: анкета на определение интенсивности познавательного интереса (В. С.

Юркевич) и метод наблюдения за проявлениями познавательного интереса (Г.И. Щукина).

Обработка результатов анкетирования учащихся 7-11 классов показала, что 32% респондентов показали сильно выраженные познавательные интересы. Другая группа учащихся со средней выраженностью познавательных интересов – их 33 человека (30%), этот этап познавательных интересов связан с любознательностью, этот интерес проявляется к какому-либо событию, факту, предмету. Не смотря на то, что в 10 - 11 классы учащиеся идут сознательно, по итогам анкетирования 38% респондентов показали низкий уровень познавательных интересов. На контрольном этапе исследования группа учащихся с низкой выраженностью познавательных интересов уменьшилась на 10%.

С целью сбора дополнительных сведений о проявлении познавательного интереса во время деятельности учеников на уроке в естественных условиях мы провели наблюдения по методике Г.И. Щукиной. [3] Применение данного метода наблюдения дало возможность собрать факты в их живой взаимосвязи, проследить процесс становления и развития интересов учащихся.

Метод наблюдения проводился по следующим критериям:

1. Активно ли школьник включается в учебную деятельность;
2. Отвлекается ли ребенок во время дистанционного урока;
3. Сосредоточенность произвольного внимания;
4. Характер процесса деятельности - уровень выполнения познавательной задачи самостоятельно;
5. Эмоциональная реакция учащихся;
6. Избирательная направленность круга чтения учащихся и их участие по свободному выбору в различных формах и видах работы, характер использования ими свободного времени. [4]

Мы пришли к выводам что:

- Активность включения испытуемых в учебную деятельность повысилась на 10%;
- По второму пункту «Отвлекается ли ребенок во время дистанционного урока» необходимо отметить следующие изменения: «часто» - 10% учащихся (положительная динамика +15%), «очень редко» - 40% (+ 10%);
- Сосредоточенность произвольного внимания наблюдается у 81% респондентов; Самостоятельность в выполнении познавательной задачи «часто» проявляли 64% (+15%);
- Постоянное проявление положительной эмоциональной реакции учащихся на познавательную деятельность проявлялась у 58% (+20%).

Понятно, что рефлексирование – это сложная работа, требующая времени, усилий, определенных способностей. В тоже время именно рефлексия позволяет преодолеть недостатки, которыми обладает идентификация, сделать процесс самопознания более целенаправленным и осознанным. Справедливости ради следует заметить, что в ряде случаев выраженная способность к рефлексированию может и мешать, так как человек начинает заниматься самопознанием, бесконечным анализом, который не помогает, а мешает созданию образа Я, порождает пассивную ориентацию в процессе взаимодействия с внешним миром.

1. Эффективность формирования и развития рефлексивных умений учащихся возможно том случае, когда учитель при проектировании урока ориентируется прежде всего на цели обучения, использует активные формы и методы организации рефлексивной деятельности стимулирующие учебные мотивы школьника, способствующие осознанию учеником своей учебной цели и принятия ее (желания достичь)

2. Рассмотрены пути формирования рефлексирующей, саморазвивающейся и самореализующейся личности на основе развития рефлексивных умений учащихся, сформулирована концепция, определяющая содержание, роль и место рефлексивных умений в процессе учебного познания.

3. В процессе опытно-экспериментальной работы были использованы приемы рефлексивной технологии, способствующие формированию:

• умений использования психических познавательных процессов на основе рефлексивной организации учебной деятельности;

• культуры мышления и коммуникации;

• системы инструментальных средств для организации учебной деятельности и наращивания способностей по их использованию.

4. Проверка уровня развития познавательного интереса и уровня сформированности у

учащихся рефлексивных действий показала эффективность использованных нами приемов рефлексивной технологии по формированию рефлексивных умений учащихся.

**Список литературы:**

1 Общая психология / Под ред. В.В. Богословского, А.Г. Ковалева, А.А. Степанова. - М., 1981 // Тири. 1990. Т. 35, №12. -С.21-27.

2 Романова М.В. Профессиональная рефлексия студентова педагогов-психологов: методологический аспект // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 2.

3 Щукина Г. И. [и др.]. Актуальные вопросы формирования интереса в обучении: Учебное пособие. // М.: Просвещение, 2008. – 354с.

4 Гончарова, К. В. Познавательная сфера старших школьников традиционного класса / К. В. Гончарова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2018. — № 50 (236). — С. 322-324.

**Аңдатпа.** Мақалада рефлексивті технологияны жобалаудың және қашықтықтан оқыту жағдайында жоғары сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастырудың негізгі шарттарының өзара байланысы қарастырылады.

**Аннотация.** В статье рассматривается взаимосвязь ключевых условий проектирования рефлексивной технологии и формирования познавательного интереса учащихся старших классов в условиях дистанционного обучения.

**Abstract.** The article examines the relationship between the key conditions for the design of reflective technology and the formation of the cognitive interest of senior students in the context of distance learning.

# СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ИНТЕГРАЦИИ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ В СРЕДУ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

**Т. В. Шкутько**
Коммунальное государственное учреждение «Школа-гимназия № 10»
акимата города Рудного shkutko_tatyana@mail.ru

Инклюзивное образование, условия обучения, педагогические технологии, мотивация к учебной деятельности.

Работа учителя в инклюзивном классе специфична и требует освоения новых профессиональных умений, овладения новыми педагогическими технологиями. При этом основой профессиональной деятельности становится уверенность в том, что при создании тех или иных специальных условий каждый ребенок способен учиться.

Сегодня инклюзивным образованием называют совместное обучение детей с особыми образовательными потребностями с нормативно развивающимися сверстниками. Дети с особыми образовательными потребностями в такой практике растут и развиваются вместе с другими ребятами, посещают обычные учебные заведения, заводят в них своих друзей. В общем, живут как все остальные дети. Идея состоит в том, что для получения качественного образования и психологической адаптации в обществе, детям с особыми потребностями необходимо активно взаимодействовать с другими детьми. Но не менее важно такое общение и тем детям, которые не имеют никаких ограничений в своем развитии или в здоровье.

На мой взгляд, инклюзивное образование воспитывает у здоровых детей деликатность, способность тонко чувствовать трудности другого человека, воспитывают в них толерантность. Все это существенно повышает роль инклюзивного обучения, позволяющего принципиально расширить возможности социализации детей с особыми образовательными потребностями.

С целью предоставления качественной образовательной услуги к образовательным организациям, осуществляющим образовательную деятельность в инклюзивном пространстве, предъявляются требования, в том числе и в части обеспечения образовательного процесса специальными условиями. Под специальными условиями для получения образования обучающимися с особыми образовательными потребностями понимаются условия обучения, воспитания и развития, без которых невозможно или затруднено освоение образовательных программ таких обучающихся. Вот некоторые из них:

– обеспечение особой пространственной и временной организации образовательной среды;

– максимальное расширение образовательного пространства за пределы образовательного учреждения для расширения жизненной компетенции;

– обеспечение психолого-педагогического сопровождения «особых детей» междисциплинарной командой специалистов;

– использование специальных учебных пособий и дидактических материалов, технических средств обучения, проведение групповых и индивидуальных коррекционных занятий, специальных образовательных программ и методов обучения и воспитания. Только удовлетворяя особые образовательные потребности ребенка, можно открыть ему путь к общему образованию. [1]

Кроме того, для развития инклюзивного подхода в общем образовании необходимо владение учителями педагогическими технологиями индивидуализации обучения, моделям развивающего урока, технологиями поддержки детского сотрудничества, вовлечения родителей в педагогический процесс. По сути дела, речь идет о профессиональной гибкости педагогов, способности следовать за учеником, а с другой стороны – держать рамки учебного процесса, видеть потенциал ребенка, выставлять адекватные требования к его достижениям. Применяемые в инклюзивном пространстве педагогические технологии должны отличаться доступностью в способах организации учебного процесса, позволяющих достичь заданных целей обучения. Технологии обучения необходимо подбирать таким образом, чтобы каждый ребенок с особыми образовательными потребностями был вовлечен в активную учебную деятельность в зоне его ближайшего развития, чтобы каждый чувствовал себя в школе комфортно. [2]

При реализации этих задач у детей с особыми образовательными потребностями возникают определенные трудности, связанные с характерными для таких детей особенностями:

– низкий уровень познавательной активности;

– незрелость мотивации к учебной деятельности;

– сниженная работоспособность к приему и переработке информации;

– ограниченные фрагментарные знания и представления об окружающем мире;

– недостаточная сформированность умственных операций;

– затруднения при взаимодействии с социальной средой.

Одним из методов обучения, который способствует не только преодолению вышеназванных трудностей, но и формированию ключевых компетенций учащихся с особыми образовательными потребностями, подготовки их к реальным условиям жизни, является проектная деятельность. Этот метод позволяет детям с особыми образовательными потребностями учиться на собственном опыте и опыте других, получать удовлетворение от результатов своего труда.

Проект – это увлекательная поисково-познавательная деятельность группы детей и взрослых. Дети с особыми образовательными потребностями охотно включаются в самостоятельный поиск новой информации, интерпретации ее, представления своих проектов. У детей развиваются речевые умения, формируется монологическая речь. Они не просто воспроизводят увиденное или прочитанное, но и учатся рассуждать, делать выводы, обосновывать свое мнение. Работая в команде, взаимодействуя с другими ее членами, дети проигрывают социальные роли в рамках сообщества.

Таким образом, дидактический смысл проектной деятельности в реализации инклюзивного подхода к обучению заключается в том, что он помогает связать образование с жизнью, развивает познавательную активность, самостоятельность, творчество, умение планировать, работать в коллективе. [3]

Вместе с тем, в образовательном процессе для усвоения знаний в предметных областях в инклюзивной практике могут быть использованы технологии проблемного обучения.

Для учителя проблемная ситуация является средством управления познавательной деятельностью школьника, формирования его мыслительных способностей. А для деятельности ученика служит стимулом активизации мышления, вызывающим познавательную потребность учения и создающим внутренние условия для активного усвоения новых знаний и способов деятельности. Дидактический смысл технологии проблемного обучения в реализации инклюзивного подхода заключается в воспитании у детей с особыми образовательными потребностями навыков творческого усвоения и творческого применения знаний и умений при решении учебных проблем, в формировании мотивов обучения, социальных, нравственных и познавательных потребностей.

Развитие познавательной деятельности ребенка с особыми образовательными потребностями зависит от множества факторов, в том числе и от того, насколько наглядным и удобным для восприятия является учебный материал. Огромные возможности для этого предоставляют современные информационные компьютерные технологии. Применение электронных учебных материалов на уроках не только знакомит детей с предметным миром, но и способствует развитию их информационной компетентности и коррекции познавательной сферы. Использование мультимедийных презентаций, позволяет представить учебный материал как систему ярких опорных образов, что позволяет облегчить запоминание и усвоение изучаемого материала. Применение ИКТ позволяет сделать учебное занятие привлекательным, современным, осуществлять индивидуализацию обучения. При помощи компьютерных технологий можно совершить виртуальную экскурсию в музей, пройти контрольное тестирование и не только.

Внедрение компьютерных технологий облегчает педагогам работу, помогает детям быстро и безболезненно «влиться» в окружающую их жизнь, а также позволяет иметь возможность получать доступную информацию более современным способом.

Хотелось бы остановиться на возможностях дистанционного обучения детей с особыми образовательными потребностями. Развитие дистанционного образования с особыми образовательными потребностями является одним из направлений приоритетного национального развития образования.

Дистанционное обучение – это обучение, позволяющее каждому ребенку с ограниченными физическими возможностями найти оптимальный для себя способ получения образования.

Включение в систему образования детей с особыми образовательными потребностями с помощью технологий дистанционного обучения позволяет не только повысить качество образования, но и дает детям возможность виртуального общения, знакомства и обмена мнениями в компьютерной сети. Естественно, это содействует интеграции в социум посредством интернета, дает возможность ребятам реализовать себя.

Дистанционные формы обучения значительно упрощают процесс межличностной коммуникации, устраняют многие проблемы психологического характера, связанные с ним. Ребенок, находящийся на дистанционном обучении, получает возможность общения с педагогами, со сверстниками.

Таким образом, дистанционное обучение детей с особыми образовательными потребностями – не просто одна из тенденций современного информационного общества, это уникальная и порой единственная возможность для таких детей получить качественное образование, адаптироваться и в последующем получить востребованную профессию.

В заключение хочется отметить, что грамотная организация инклюзивного образования подразумевает ряд условий – от учета медицинского заключения по каждому особенному ребенку до постоянного использования всего многообразия форм работы с классом. Более подробное знакомство с такими условиями поможет педагогу включиться в работу и выстроить ее максимально продуктивно.

**Список литературы:**

1. Концепция Специального федерального государственного

образовательного стандарта для детей с особыми образовательными потребностями. Проект / /Н. Н. Малофеев, О. И. Кукушкина, О. С. Никольская, Е. Л. Гончарова. М.: Просвещение, 2013. – 42 с.

2. Ковалев, Е. В., Захарова А. В., Староверова М. С. //Инклюзивное образование. Настольная книга педагога, работающего с детьми с ОВЗ: методическое пособие. – М. : Владос, 2014. (Коррекционная педагогика).

3. Наумов, А. А., Соколова В. Р., Седегова А. Н. //Интегрированное и инклюзивное обучение в образовательном учреждении. Инновационный опыт. – М. : Учитель, 2012.

**Аңдапта.** Мұғалімнің инклюзивті сыныптағы жұмысы ерекше және қажет жаңа кәсіби дағдыларды игеру, жаңа педагогикалық технологияларды игеру. Сонымен қатар, кәсіби қызметтің негізі белгілі бір ерекше жағдайларды жасау кезінде әр баланың оқуға қабілетті екендігіне сенімділік болып табылады.Бұл мақала мұғалімдердің кәсіби қызметінде жаңа, инновациялық технологияларды іздеу және қолдану қажеттілігі мәселесіне арналған.

**Аннотация.** Работа учителя в инклюзивном классе специфична и требует освоения новых профессиональных умений, овладения новыми педагогическими технологиями. При этом основой профессиональной деятельности становится уверенность в том, что при создании тех или иных специальных условий каждый ребенок способен учиться. Данная статья посвящена проблеме необходимости поиска и применения педагогами в своей профессиональной деятельности новых, инновационных технологий.

**Abstrakt.** Teacher work in an inclusive class is specific and requires mastering new professional skills, and new pedagogical technologies. At the same time, the basis of the professional activity is the confidence that in creating certain special conditions, each child is able to learn. This article is devoted to the problem of the necessity for teachers to search for and apply new, innovative technologies in their professional activities.

# РОЛЬ ПЕРВИЧНЫХ И ВТОРИЧНЫХ ИНСТИТУТОВ СОЦИАЛИЗАЦИИ В СТАНОВЛЕНИИ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА

**С.В. Шнайдер**
КГУ «Яснополянская средняя школа», село Ясная Поляна, Тайыншинский район, СКО,
shnayder1984@mail.ru

Социум очень важен в жизни каждого индивидуума. В процессе взросления общество и социум меняется у каждого человека и от этого напрямую зависит дальнейшее существование, уровень образованности и воспитанности индивидуума в частности и общества в целом. Каждый человек является частицей общества, который не сможет жить вне социальных групп или в одиночку. Общение необходимо человеку, так как в процессе коммуникации происходит обмен знаниями, обмен информации. Социальные группы разделяются по интересам, которые сближают людей и воспитывают друг друга. Поэтому в процессе социализации человек узнает и усваивает нормы поведения в обществе, культурные ценности, модели поведения, образ общения. От этого напрямую зависит то, как индивид будет существовать в обществе. Какие моральные устои человек для себя определит в обществе, такими нормами поведения и общения, пребывания в социуме он будет руководствоваться.

Различают первичную и вторичную социализацию. Первичная социализация – это становление личности с момента рождения до зрелости. Вторичная социализация – это усвоение ценностей и устоев взрослым человеком. Процесс развития происходит под влиянием общества и институтов обучения. В первую группу можно включить людей, которые ответственны за обучение - это родители, воспитатели и педагоги. Вторая группа касается специальных учреждений, которые отвечают за социализацию индивидуума. Это могут быть колледжи, институты, университеты, академии, работа и т.д. Процесс социализации никогда не заканчивается и длится всю жизнь. Его условно можно разделить на несколько этапов. Все они происходят вне зависимости от желания индивида.

Рассмотрим этапы социализации. Первый этап – первичная социализация. Данный вид еще называется детским, так как он является неосознанным этапом [1]. На развитие ребенка влияют внешние факторы окружающей его среды. В первую очередь это родители, голос которых ребенок слышал, находясь в утробе матери, и уже появившись на свет, именно на этот голос ребенок реагирует положительно и связывает его со своим настроением. В дальнейшем именно мать является для ребенка первейшим фактором окружающего его мира, который помогает в восприятии мира и общества в целом. Вследствие чего до наступления дошкольного возраста авторитетом у ребенка является мама. Переходя из разряда дошкольника в школьника мнение первого учителя для ребенка становится более важным, чем мнение матери, а уже начиная со среднего звена авторитетом для ребенка начинают быть его друзья.

Чем старше становится ребенок, тем больше осознанности он начинает проявлять. В большей степени это связано с возрастными и психологическими изменениями. В возрастных периодах проявление осознанности имеет свои особенности. Например, подросток может отрицать общепринятые нормы и вести себя асоциально. Для него существует только его правила, и ничьим правилам он подчиняться не будет, ни к какому мнению прислушиваться он не станет. Перед ним появляется выбор, какую линию поведения выбрать. Линия поведения в обществе, выбранная подростком, устраивает его на определенный период его взросления, но все же измениться она может. Здесь может повлиять мнение педагога или мнение хорошего друга.

Все же семья является первым местом, где у ребенка формируются представления об одобряемых действиях. Ученые смогли доказать, что первичная социализация возможна только под влиянием внешних факторов.

Второй этап - вторичная социализация [2]. С взрослением процесс усвоения общественных норм не прекращается. Человек проходит вторичную социализацию, т.е. привыкание к разным коллективам. Например, когда индивид поступает в колледж или университет, ему приходится усваивать новые образцы поведения. Часто мировоззрение человека меняется под воздействием внешней среды – это и авторитет преподавателей, их пример поведения, уровень общения, уровень образованности, стремление к знаниям, достижение целей.

Следующий этап - перманентная социализация [3]. Это наиболее сложней процесс социализации. Проходит при переезде в другую страну, так как приходится менять привычки, традиции. Не всегда процесс социализации проходит легко. Так, например, в настоящее время, время стремительной эмиграции многие переехавшие дети школьного возраста не могут влиться в новый коллектив из-за языкового барьера, разного менталитета, разных ценностей общества. Однако, если процесс переезда происходит постепенно, то он не является стрессовым. Так происходит, когда переезд планируется годами, и человек искусственно помещает себя в языковую среду, в новую среду будущего общества. Посещает кружки истории и культуры будущего места проживания. Изучает нормы и традиции этого общества.

Существует и определенные отличия этих видов социализации.

Первичная и вторичная социализации различаются не только возрастными рамками. Эти два процесса имеют ряд особенностей. Так, понятие «первичная социализация» относится к процессу формирования базовых ценностей, в то время как при вторичном усвоении информации происходит корректировка норм поведения. Стоит отметить, что дети могут только усваивать установки, принятые в обществе. Взрослые сами решают, принимать их или нет. Поэтому необходимо, чтобы взрослые имели правильные нормы поведения, так как они являются примером поведения для детей. У ребенка социальная жизнь выражается в освоении определенных моделей поведения, полученных от его окружения. Чем старше человек, тем яснее он понимает условность некоторых норм. У взрослого процесс направлен на овладение новыми навыками, которые помогут в жизни. Каждый человек сам выбирает приемлемые для него нормы поведения в обществе, в частности такие, каким он был обучен и воспитан.

Любой процесс социализации первичный или вторичный не обходится без адаптации. Адаптация -это начало процесса, при нем человек усваивает базовые нормы поведения [4] . В детском обществе этап проходит сам по себе. Ранний возраст индивида помогает справиться с любыми изменениями в социуме. Процесс адаптации проходит более гибко. Во взрослом возрасте адаптация требует активности от индивида. Человек должен самостоятельно преодолевать процесс адаптации. Здесь может помочь коммуникация, поиск социальных групп по интересам, передача собственных знаний, самореализация. Для этого периода характерна интериоризация социальных норм – усвоенные правила переходят во внутренний мир человека, т.е. они становятся для него само собой разумеющимися и не вызывают отторжения.

Очень часто у подростков проявляется индивидуализация, когда человек уже освоил обычные нормы поведения, но он не хочет им следовать. Ему нужно проявлять себя, быть уникальной личностью. В таком случае индивид склонен к асоциальности и деструктивности. Такое поведение часто происходит у учащихся, переходящих в среднее звено. Когда меняется его окружение – социум. Перед каждым учителем ребенок может быть разным. В этот момент формируется индивидуальность учащихся, они зарабатывают положительное мнение учителя путем социализации и адаптации в новом обществе, знакомясь с новыми устоями нового для них общества. Переход в среднее звено также обусловлен и возрастными изменениями. В это время ребенок проходит процесс определения себя как уникальной личности. Он пробует разные сферы деятельности, выбирает себе интересные занятия, посещает кружки по интересам. Интеграция учащихся в социум обычно совпадает с этапом становления учащегося как будущего специалиста. Человек понимает, куда ему нужно направить энергию, ищет людей, которые будут разделять его точку зрения. На этом этапе индивид способен сделать достижение успеха главным стремлением. Он демонстрирует свои таланты, его целью становится реализация умений и навыков. У него появляется стремление стать значимым для общества. Подобной теории придерживались Дж. Баллантайн, Т. Парсонс и другие.

Другая концепция – ресоциализация - основана на мысли, что при социализации индивид претерпевает внутренние изменения. Подобная идея принадлежит Дж. Миду.

В жизни любого человека происходит смена ролей, приходится усваивать новые шаблоны поведения. Не всегда этот процесс приводит к положительному результату. Ресоциализация –это неспособность усвоить определенные нормы [5]. Из-за этого личностные изменения не происходят, и жизнь человека не улучшается. Его ценностная система остается такой же, как и прежде, он не может определить себе новые цели. При длительном нахождении в таком состоянии индивид способен на кардинальные перемены, например, эмиграцию, смену религии, профессии и т.п. Подобный процесс не всегда негативный, переучивание может принести пользу для развития личности. Зачастую меняя сферу деятельности, индивид находит свое

место в социуме и приносит огромную пользу обществу.

В педагогике учителя изучают способы получения убыстрения процесса – это облегчает формирование коллектива. Так, например, на классных часах, проводимых раз в неделю, учитель сближает ученический коллектив, способствует адаптации в новом социуме, помогает выбрать кружки по интересам, участвует в выборе будущей профессии, приобщает к миру искусства, воспитывает чувство прекрасного и ориентирует на самоопределение себя в обществе [6]. Классные часы направлены на воспитание казахстанского патриотизма и гражданственности, духовно-нравственного воспитания, национального, семейного, трудового, экономического и экологического, поликультурного и художественно - эстетического, интеллектуального и физического воспитания. От того, как быстро пройдет этап социализации, зависит результативность деятельности всего педагогического коллектива. В процессе обучения взаимосвязано все: учащиеся, педагоги, родители. Социализация предполагает усвоение норм, которые приняты в определенной группе. Изучением этого явления занимается наука социология [7]. В ней собираются все актуальные данные и статистика, которая отражает особенности текущего общества. Таким образом, социальный институт - это особая форма организации совместной деятельности общества людей, а так же определенные взаимоотношения между людьми. Социальных институтов может быть несколько на протяжении всего периода существования общества.

В процессе времени социальные институты видоизменяются и развиваются. Происходит процесс определения и закрепления социальных норм, правил, статусов и ролей. Все это диктуется временем и моральными устоями, принятыми в обществе. На основе этого процесса появляются устойчивые лидеры, которые официально выбираются. Мнение лидера становится авторитетным для социума. Это означает, что система социальных институтов, существующих в обществе, постоянно находятся в изменении и самообновлении.

**Список литературы:**

1. Мацковский М. С. «Социология семьи. Проблемы теории, методологии и методики» 1983г.

2. Кон И.С. Психология ранней юности: Книга для учителя.- М:Просвещение, 2009г.

3. Реан А.А Психология личности. Социализация, поведение, общение / Реан А.А.. - М.: Прайм-Еврознак, 2004. стр.416

4. Айрапетян С.Г. Возникновение, развитие и основные сферы использования понятия «адаптация». Ереван, 1984

5.Ковалева А.И., Методологические проблемы исследования социализации//Знание. Понимание.Умение №3 стр.348-353, 2012

6. Инструктивно-методическое письмо / 2020-2021 учебный год, стр. 35-48.

7. Фролов С.С. «Социология» 2000г.

**Аннотация.** В статье рассматривается этапы социализации учащихся в условиях первичных и вторичных институтов, их особенности. Подробно описаны процессы становления личности; факторы, влияющие на социализацию и адаптацию индивида. Описана концепция ресоциализации и ее результат.

**Аңдатпа.** Мақалада оқушылардың бастапқы және қайталама институттар жағдайындағы әлеуметтену кезеңдері, олардың ерекшеліктері қарастырылған. Тұлғаның қалыптасу үрдістері, тұлғаның әлеуметтенуі мен бейімделуіне әсер ететін факторлар кеңінен көрсетілген. Қайта әлеуметтендіру тұжырымы мен оның нәтижелері суреттелген.

**Abstract.** The article discusses the stages of socialization of students in the conditions of primary and secondary institutions, their features. The article describes in detail the processes of personality formation; factors affecting the socialization and adaptation of an individual. The concept of resocialization and its result are described.